Akabuu Titõi Idei Ilaaɔ

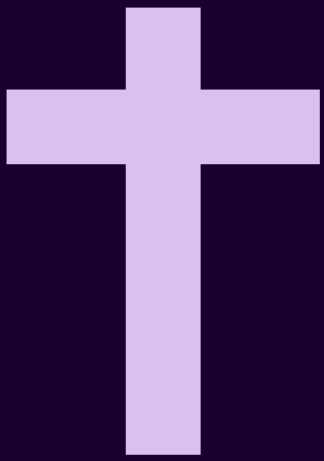

Monkole New Testament

Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ
Monkole New Testament

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282

Contents

Mɑtie 1
Mɑɑku 31
Luku 50
Zãɑ 81
Woo Bɛ Ŋɑ 103
Romu 131
Kɔrɛnti I 144
Kɔrɛnti II 156
Gɑlɑti 164
Efɛɛzu 169
Filipi 174
Kolosee 177
Tɛsɑlonikɑ 1 180
Tɛsɑlonikɑ 2 183
Timɔtee I 185
Timɔtee II 189
Titee 192
Filemɔɔ 194
Ebɛɛ 195
Zɑɑki 204
Piɛɛ 1 207
Piɛɛ 2 211
Zãɑ 1 213
Zãɑ 2 216
Zãɑ 3 217
Zudu 218
Kuyɛi Zãɑ 219

Laabaau jiida iyi Matie í kɔ

Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ŋa
(Cɔ Luku 3:23-28)

1 Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ŋa wee. Jesu
Kirisii í jɛ tɔkui Davidi, nɔ Davidi mɔ wa jɛ
tɔkui Aburahamu.
2 Aburahamui í bí Izaaki, Izaaki mɔi í bí
Zakɔbu. Zakɔbu mɔi í bí Zuda do igbãɛ do ifɔɛ
ŋa.
3 Zuda do Tamaa aboɛ aŋa mɔi à bí Farɛsi
do Zara. Farɛsi mɔ í bí Esiromu. Esiromu mɔ
í bí Aramu.
4 Aramu mɔ í bí Aminadabu. Aminadabu
mɔ í bí Nasɔ̃ɔ. Nasɔ̃ɔ mɔ í bí Salamɔɔ.
5 Salamɔɔ do Rahabu aboɛi à bí Boazi.
Boazi mɔ do Rutu aboɛi à bí Obɛdi. Obɛdi mɔ
í bí Izai.
6 Izai mɔ í bí Davidi iyi í na í jɛ ilaaluu.
Davidiu mɔ í bí Salomɔɔ. Iyei Salomɔɔui í
jɛ aboi Urii iyi Davidi í sou.
7 Salomɔɔ mɔ í bí Roboamu. Roboamu mɔ
í bí Abia. Abia mɔ í bí Azafu.
8 Azafu mɔ í bí Zozafati. Zozafati mɔ í bí
Zoramu. Zoramu mɔ í bí Oziasi.
9 Oziasi mɔ í bí Zoatamu. Zoatamu mɔ í bí
Akazi. Akazi mɔ í bí Ezekia.
10 Ezekia mɔ í bí Manasee. Manasee mɔ í bí
Amɔɔ. Amɔɔ mɔ í bí Zoziasi.
11 Zoziasi mɔ í bí Zekonia do ifɔɛ ŋa si waati
iyi ilaalui Babilɔni, ilu nlau, í jɛ inɛi Izirɛli ŋa
igũ í nɛò ŋa si ilɛɛ.
12 Si anyii iyi à nɛò ŋa ikpa Babilɔni ŋɔi
Zekonia í bí Salatɛli, nɔ Salatɛli mɔ í bí
Zorobabɛli.
13 Nɔ Zorobabɛli mɔ í bí Abiudu. Abiudu
mɔ í bí Eliakimu. Eliakimu mɔ í bí Azɔɔ.
14 Azɔɔ mɔ í bí Sadɔku. Sadɔku mɔ í bí
Akimu. Akimu mɔ í bí Eliudu.
15 Eliudu mɔ í bí Eleazaa. Eleazaa mɔ í bí
Matani. Matani mɔ í bí Zakɔbu.
16 Nɔ Zakɔbu mɔ í bí Zozɛfu mɔkɔi Maari,
nɔ Maari mɔi í jɛ iyei Jesu iyi à ya kpe Kirisi.
17 Bɛɛbɛi si dimi nŋau hai waatii
Aburahamu wa hee ku naa si waatii Davidi,
tɔku ikã ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ. Hai bi Davidi má
ku naa si waati iyi à bɔò ŋa Babilɔni tɔku ikã
ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ. Si anyiɛ, hai waati iyi à bɔò
ŋa Babilɔniu ku naa si waati iyi à bí Jesu iyi à
ya kpe Kirisi tɔku ikã ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ má.

Kubíi Jesu Kirisi
(Cɔ Luku 2:1-7)

18 Yaase bɛi à bíò Jesu Kirisi wee. Hai waati
iyi Maari í wɛɛ mudɛ̃ɛi à mua Zozɛfu. Amma
hee a maa tɔtɔɔ sɛ̃ɛ Maari í nɛ asĩ do gbugbãi
Hundei Ilaaɔ̃.
19 Zozɛfu mɔkɔɛu wee inɛ dee deei. Kù bi
nŋu ku dasi Maari anyɔ si bantuma. Na ŋɔi í
ce í dasi idɔ nŋu ku kɔsiɛ si asii.
20 Si bɛi wa lasabu bɛɛbɛ ŋɔi amalekai Aõ
Lafɛ̃ɛ í naa í sõɔ si ala í ni, Zozɛfu, awɔ tɔkui
Davidi ilaaluu, maà ce njoi i so Maari, mudɛ̃ɛ
iyi à muɛu. Dasiɛ kpasɛ̃. Asĩ iyi í nɛu bɛ, do
gbugbãi Hundei Ilaaõi.
21 Á bí ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Jesu. Nŋui á
faaba inɛɛ ŋa hai si dulum du ŋa.
22 Mii ŋau ihɛ̃ fei í cei ku ba ide iyi Aõ Lafɛ̃ɛ
í tako í sõ walii Ezai ku sisia inɛ ŋau ku kõ,
23 iyi í ni,
Mudɛ̃ɛ gɔ iyi kù mà mɔkɔ á na ku nɛ asĩ.
Á bí ama inɛmɔkɔ,
Nɔ a kpoo Emanuɛli.
Yaasei iriui í jɛ Ilaaõ í wɛɛ do awa.
24 Iyi Zozɛfu í jĩ ŋɔi í ce bɛi amalekau í sõɔ,
í dasi Maari kpasɛ̃ɛ.
25 Amma aŋaò a kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ hee í koo í bíò
ama inɛmɔkɔɛ. Nɔ Zozɛfu í sɔɔ Jesu.

2

Woo mà ŋa à naa Jesu ku cɔ hai nunui daakɔ

1 À bí Jesui Betelehɛmu si ilɛi Zudee si
waatii amanlu Herodu. Si anyii kubíɛ woo
mà yaasei andaiya gɔ ŋa à naa Zeruzalɛmu
hai nunui daakɔ,
2 nɔ à bee à ni, iwoi ilaalui Zuifu ŋa iyi à bí
nsɛiu í wa. Hai nunui daakɔi à yɛ andaiyaɛ í
fita, ŋɔi à naa ku tɔɔɛ.
3 Iyi amanlu Herodu í gbɔ ideu, ŋɔi inɔɛ í
fɔ, bɛɛbɛ mɔi inɛi Zeruzalɛmu ŋau fei inɔ nŋa
í fɔ.
4 Ŋɔi í tɔtɔɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa fei nɔ í bee ŋa tengi
bii à ni aa bí Inɛ iyi Ilaaõ í cicau.
5 Ŋɔi à jɛaa à ni, Betelehɛmui si ilɛi Zudee
domi bɛɛbɛi walii Misee í tako í kɔɔ wo,
6 í ni,
Ilaaõ í ni,
Iŋɛ inɛi Betelehɛmu ŋa, si ilɛi Zudee,
Ntɔ ntɔ, ilu nŋɛ kù kere si ilu nlai Zudee ŋa
fei,
Si na iyi í jò hai si ilu nŋɛi ilaaluu á fita
Inɛ iyi á gbã inɛi Izirɛli, inɛm ŋa.
7 Ŋɔi Herodu í jò à kpe woo mà ŋau do asii,
í bee ŋa si waati iyi andaiyau í fita dee dee.
Nɔ à sõɔ.
8 Iyi í gbɔ bɛɛbɛ nɔ í sõ ŋa í ni a bɔ
Betelehɛmu a koo a bee yaasei amau wa sãa
sãa. Bii à yɔɔ nɔ a nyi wa a naa a sõ nŋu ku ba
nŋu mɔ nŋu koo gulɛa.
9 Iyi à gbɔ ideɛu à tã, ŋɔi à dasi kpãa. Nɔ
andaiya iyi à tako à yɛ hai nunui daakɔu í nyi
í cua nŋa má hee tengi bii amau í wa, í bɛi í
leekĩ lele bɛ cau.
10 Iyi à yɛ andaiyau í leekĩ bɛɛbɛ, ŋɔi idɔ nŋa
í dõ hee í caa.
11 Nɔ à lɔ ile bɛ ŋɔi à yɛ amau do Maari iyeɛ.
Nɔ à gulɛ à tɔɔɛ. Nɔ à fũ bɔgɔi amani nŋa à nya
wura à muaa, do tulare iyi à ya jo do ikpo ku
dõ inunu iyi à ya kpe miru.

12 Si anyiɛ Ilaaõ í sõ ŋa si ala í ni a maà nyi
bi amanlu Herodu má. Nɔ à too kpãa mmu à
nɛò ilɛi ide nŋa.

Zozɛfu ŋa à sa à nɛ ilɛi Ezibiti

13 Iyi woo mà ŋau à to anyi à nɛ, nɔ
amalekai Aõ Lafɛ̃ɛ í naa bi Zozɛfu si ala í ni,
dede i so amau do iyeɛ i sa i nɛò ŋa ilɛi Ezibiti,
domi Herodu á dɛ amau ku kpa. I koo i buba
bɛ titã hee ajɔ iyi an na n ni i nyi wa má ŋa.
14 Na ŋɔi í jò Zozɛfu í dede idũ í so amau do
iyeɛ í nɛò ŋa Ezibiti.
15 Bɛi à buba hee Herodu í koo í ku. Iyi bɛ í
cei ku ba ide iyi Aõ Lafɛ̃ɛ í sõ waliiɛ ku sisia inɛ
ŋau ku kõ, si bɛi í ni, hai Ezibitii ǹ kpe amam
wa.

À kpa ama keeke ŋa

16 Ŋɔi amanlu Herodu í yɛ iyi woo mà
andaiya ŋau à lɛlɛ nŋui, ŋɔi idɔɛ í kõ jiida
jiida. Ŋɔi í ce dooi waati iyi woo mà ŋau à
yɛ andaiyau í fita, ŋɔi í jò à koo à kpa ama
inɛmɔkɔ kpɔtɔɔ ŋa hee ku koo si do amai adõ
minji ŋa fei si ilui Betelehɛmu do ilɛɛkoɛ ŋa
fei.
17 Bɛɛbɛi ide iyi walii Zeremi í fɔu í ce. Í ni,
18 À gbɔ anu ku dõ si ilui Rama.

À gbɔ inɛ ŋa à kpata,
À waa cã buubuu.
Asee, Rasɛlii wa kpata na irii amaɛ ŋa.
Nɔ à bɔ ku lɛlɛɛ,
Amma í kɔ ku gbɔ kulɛlɛu
Si na iyi í jò amaɛ ŋa a kù wɛɛ má.

Zozɛfu ŋa à baa hai ilɛi Ezibiti

19 Si anyiɛ Herodu í naa í ku, ŋɔi amalekai
Aõ Lafɛ̃ɛ í naa bi Zozɛfu si ala ilɛi Ezibiti bɛ,
20 í ni, dede i so amau do iyeɛ i nyiò ŋa ilɛi
Izirɛli. Inɛ ŋa iyi à waa dɛ amau ku kpa à ku.
21 Nɔ Zozɛfu í dede í so amau do iyeɛ à nyi
ilɛi Izirɛli má.
22 Amma í gbɔ iyi Aakelausii í jɛ bommai
baaɛ Herodu si ilɛi Zudeeu, ŋɔi wa ce njoi ku
bɔ ku buba bɛ. Nɔ Ilaaõ í sõɔ si ala má í ni ku
bɔ ilɛi Galilee. Ŋɔi í tekĩ í bɔ Galilee si bɛi Ilaaõ
í sõɔ.
23 Nɔ í koo í buba Nazarɛti. Bɛɛbɛi idei walii
ŋau í kõ, si bɛi à ni aa kpoo inɛi Nazarɛti.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi

(Cɔ Maaku 1:1-8; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

1 Waati bɛɛbɛi, Zãa woo dasi inyi í naa wa
ce waazo si gbabuai Zudee.
2 Í ni, i kpaasi idɔ nŋɛ ŋa domi waati í maai
iyi Ilaaõ á na ku jɛ bommaɛ.
3 Idei Zãaui walii Ezai í fɔ wo, si waati iyi í
ni,
À gbɔ imui inɛ gɔ wa dõ anu si gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.
4 Zãa wa dasi ibɔi ntoi kpookpo, nɔ wa dĩ
santikii bata. Kɛtɛngbo do nyikõi sakoi í jɛ
ijɛɛ.
5 Nɔ inɛ ŋa à naa bi tɛɛ hai Zeruzalɛmu do
hai ilɛi Zudee fei do hai ilu ŋa iyi à wa cingaai
idoi Zuudɛ̃ɛu fei.
6 À ce tuubai dulum du ŋa nɔ à jò Zãa í dasi
ŋa inyi si idoi Zuudɛ̃ɛu.
7 Farisi do Sadusi ŋa mɔ à waa naa bi tɛɛ
aŋa nkpɔ nkpɔ ku ba ku dasi ŋa inyi. Iyi Zãa
í yɛ ŋa ŋɔi í sõ ŋa í ni, iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo
wukuku, yooi í sõ ŋɛ í ni i saa idɔɔkõi Ilaaõ iyi
í maai wa.
8 Na nŋu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì
kpaasi idɔ ŋa.
9 I maà tamaa mà aa ba faaba ŋa si na iyi í jò
ì ya maa ni ì jɛ tɔkui Aburahamu ŋa. An sõ ŋɛ,
Ilaaõ á yɔkɔ ku so kuta ŋau ihẽ ku ce ŋa tɔkui
Aburahamu ŋa.
10 Wee dagba wa kãsi tã mɔm a daò icui jĩi.
Na nŋu, jĩi iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a
dasi ina.
11 Amu inyii ǹ wa n dasi ŋɛ ku ba ku jɛ
sɛɛdai idɔ ku kpaasi nŋɛ, amma inɛ gɔ á na ku
naa si anyim. Í rem do gbugbã ntɔ ntɔ, n kù
to baa ǹ bɔ baatae. Nŋui á da nŋɛ si Hundei
Ilaaõ do ina.
12 Wa mu mii ku fɛ bileeɛ si awɔ, nɔ ku kpã
bileeu bii à kpokpoɛ, nɔ ku ko yɔyɔɔu ku dasi
aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

Inyi ku dasii Jesu

(Cɔ Maaku 1:9-11; Luku 3:21-22)

13 Waati bɛɛbɛ Jesu í naa hai ilɛi Galilee nɔ
í bɔ idoi Zuudɛ̃ɛ ku ba Zãa ku dasiɛ inyi.
14 Iyi í to wa í ni Zãa ku dasi nŋu inyi, ŋɔi
Zãa wa bi ku kɔ, í ni, awɔi ì nɛ kpãa i dasim
inyi, nɔ bɛirei í ce ì waa naa bi tom.
15 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, jò ku ce bɛɛbɛ titã,
domi bɛɛbɛi à nɛ ka ce ka ceò mii iyi Ilaaõ í
bi fei. Nɔ Zãa í jɛ.
16 Iyi í dasi Jesu inyi í tã, bɛ gbakã Jesu í fita
wa hai si inɔ inyiu. Ŋɔi lelei Aõ í cĩ nɔ Zãa í yɛ
Hundei Ilaaõ wa de siɛ wa bɛi ankasiidi.
17 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni,
inɛ ihẽi í jɛ Amam. Ǹ buu jiida jiida, siɛi inɔ
didõm fei í ya wa.

4

Seetam í lɛlɛ Jesu

(Cɔ Maaku 1:12-13; Luku 4:1-13)

1 Si anyii nŋu, ŋɔi Hundei Ilaaõ í bɔò Jesu si
gbabua ku ba Seetam ku lɛlɛɛ.
2 Ŋɔi Jesu í ce anu ku dĩ dasã ciiji do idũ
ciiji, si anyiɛ nɔ ari wa kpaa.
3 Ŋɔi Seetam woo lɛlɛu, í naa siɛ í ni, bii
awɔu Amai Ilaaõi do ntɔ, jò kuta ŋau ihẽ a
kpɔò pẽɛ.
4 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaõ í ni,
amanɛ ci ya wɛɛ na ijɛ nŋu akã, amma á maa
wɛɛi na ide iyi Ilaaõ wa fɔ fei.

5 Nɔ Seetam í bɔòɛ Zeruzalɛmu, ilu kumáu,
nɔ í gũòɛ hee si antai ile lelei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u.
6 Ŋɔi í ni má, bii awɔu Amai Ilaaɔ̃i, fo i
dingaa ilɛ, domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Ilaaɔ̃ á na amalekaɛ ŋa wooda na iriɛ a maa
degbeɛ,
Nɔ a maa muɛ si awɔ
Ku ba i maà ti i koosɛ si kuta.
7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ í
ni má, maà ti i sii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ.
8 Si anyii nŋu, Seetam í bɔò Jesu hee
antai iri kuta nla gɔ má nɔ í nyisiɛ bommai
andunya fei do amboe nŋa.
9 Nɔ í ni, bii ì gulɛ ì tɔɔm, mii ŋau ihɛ̃ fei an
muɛɛ.
10 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, sɛkɛɛ bɛ Seetam. Kukɔi
idei Ilaaɔ̃ í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛi aa tɔɔ, nɔ i wɛɛ na irii
nŋu akã.
11 Ŋɔi Seetam í bɛi í sɛkɛɛ hai bi tɛɛ, nɔ
amaleka ŋa à naa à sobiɛ.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee
(Cɔ Maaku 1:14-15; Luku 4:14-15)

12 Ŋɔi Jesu í gbɔ à ni à mu Zãa à dasiɛ piisɔ̃ɔ.
Nɔ í sinda í nyi ilɛi Galilee.
13 Amma iyi í to Nazarɛti, kù buba bɛ,
Kapɛranumui í koo í buba, ilu iyi í wa kɔkɔi
tenku iyi à ya kpe Galilee, si ilɛi Zabulɔ̃ɔ do
Nɛfitali.
14 Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi walii Ezai í tako í
fɔu ku kɔ̃ waati iyi í ni,
15 Inɛi Zabulɔ̃ɔ do inɛi Nɛfitali ŋa,
Aŋa iyi à wa kɔkɔi kpãa iyi wa bɔ Tenku,
Aŋa iyi à wa ikpa icei idoi Zuudɛ̃ɛu,
Aŋa iyi à wa ilɛi Galilee bii dimi mmu ŋa à
wa,
16 Aŋa iyi à wa si ilu kuku wo,
Aŋai à yɛ inya kumá nla nla.
Aŋa iyi à wa si ilɛ bii iku do ilu kuku í wa,
Aŋai inya kumá í naa si.
17 Hai waati bɛɛbɛi Jesu í sinti ku waazo, í
ni, i kpaasi idɔ nŋɛ si na iyi í jò waati í maai
wa iyi Ilaaɔ̃ á jɛ bommaɛ.

Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ŋa
(Cɔ Maaku 1:16-20; Luku 5:1-11)

18 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa nɛ si itii tenku iyi à ya
kpe Galilee, ŋɔi í yɛ sɔɔkɔ minji gɔ ŋa, Simɔɔ
iyi à ya kpe Piɛɛ do ifɔɛ Anderee, à waa le taao
si inɔ tenkuu.
19 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i toom wa ŋa, nɔ an ce ŋɛ
woo dɛdɛ inɛ ŋa iyi aa jɛ ti Ilaaɔ̃.
20 Bɛ gbakã à jò taao nŋa ŋa à tooɛ.
21 Iyi í to waju nɔ í yɛ inɛ minji gɔ ŋa má,
Zaaki do Zãa ifɔɛ, amai Zebedee ŋa. Inɛ ŋau à
wa si akɔi inyi gɔ do baa nŋa, à waa teese taao
nŋa ŋa. Nɔ Jesu í kpe ŋa.
22 Bɛ gbakã aŋa mɔ à jò akɔu do baa nŋa à
waa tooɛ.
23 Nɔ Jesu í dabii si ilɛi Galilee fei wa kɔ inɛ
ŋa si cio ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa
ŋa, wa sisi nŋa laabaau jiida si bɛi Ilaaɔ̃ wa ce
sɔɔlu ku na ku jɛ bommaɛ, nɔ í jò inɛ ŋa à waa
ba iri si bɔ̃ɔ dimi ikã ikã nŋa ŋa fei.
24 Nɔ baauɛ í fangaa bii fei si ilɛi Siri fei, hee
inɛ ŋa à wasi ku naaò bɔ̃ɔ nŋa ŋa wa bi tɛɛ.
Inɛ ŋa iyi à nɛ dimii bɔ̃ɔ ikã ikã fei do inɛ ŋa
iyi à nɛ wahalai ara kuro nkpɔ do inɛ ŋa iyi
inɛi inɔɔko ŋa à mu, do inɛ ŋa iyi à waa ce bɔ̃ɔi
cukuuna do wɛɛgɛ ŋa, à naaò aŋa fei wa bi tɛɛ,
nɔ í jò aŋa fei à ba iri.
25 Nɔ zamaa nkpɔ gɔ í too fitiɛ wa hai ilɛi
Galilee do hai ilui Zeruzalɛmu do ilɛi Zudee
hee do icei idoi Zuudɛ̃ɛu bii Ilu Mɛɛwa ŋau à
wa fei.

5

Inɔ didɔ̃ ntɔ ntɔ
(Cɔ Luku 6:20-23)

1 Iyi Jesu í yɛ zamaau ŋɔi í koo í gũ iri kuta
gɔ í buba. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à naa à tɔtɔɔ siɛ.
2 Nɔ í lɔsi cio ku kɔ ŋa si.
Si cioɛu í ni,
3 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ do
ara kukaye,
Domi aŋai à jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃ ŋa.
4 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa kpata,
Domi Ilaaɔ̃i á tũ idɔ nŋa.
5 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi daa nŋa í dɔ̃,
Domi aŋai aa nɛ ilɛu fei.
6 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ari do
agbɛi mii iyi Ilaaɔ̃ wa bee,
Domi Ilaaɔ̃ á jò a yo.
7 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à ya nɛ araarei inɛ
ŋa,
Domi Ilaaɔ̃ mɔ á nɛ araare nŋa.
8 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi idɔ nŋa í má,
Domi aa yɛ Ilaaɔ̃.
9 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa ce icɛi laakai
ku sũ,
Domi Ilaaɔ̃ á kpe ŋa amaɛ ŋa.
10 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à kpã ŋa iju si na
iyi í jò à waa ce mii iyi Ilaaɔ̃ í bee ŋa,
Domi aŋai à jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃ ŋa.
11 Iŋɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai, bii à waa bu ŋɛ nɔ à
waa kpã ŋɛ iju nɔ à waa má ŋɛ laalɔ baa yooma
fei na irim.
12 I jò i nyaanyi i wɛɛò inɔ didɔ̃ nla nla ŋa si
na iyi í jò riba iyi à jilɛ nŋɛ leleaɔ̃ í la. Ntɔ ntɔ
bɛɛbɛi à kpã walii ŋa iyi à cua nŋɛ ŋau mɔ iju.

Mɔndai imu do ti inya kumá
(Cɔ Maaku 9:50; Luku 14:34-35)

13 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, iŋɛi ì jɛ imu si
inɔi inɛi andunya ŋa. Bii didɔi imu í ku, mii
aa dasi ku jò ku dɔ̃ má. Í gbe de a nikãɛ, nɔ inɛ
ŋa a tɛɛsɛɛ.
14 Nɔ iŋɛi ì jɛ inya kumái andunya. Ilu iyi à
ma si iri kuta kaa manji.
15 A ci ya má fitila a biiɛ do caka. Amma à
ya kɔaɛi tengi bii á má inya, inɛi kpasɛ̃ fei ku
yɛò ilu.

16 Bɛɛbɛ mɔi i jɔ̀ inya kumá nŋɛ ku má si
wajui inɛ ŋa ku ba a yɛ kookoosu jiida nŋɛ ŋa
nɔ irii Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa lele ku nɛ amboe.

Idei wooda

17 Jesu í ni má, i maà tamaa bɛi ǹ naa
woodai Moizi do cioi walii ŋau ku kpai.
Aawo, ǹ naa ku kɔ̃ɔi.
18 Ntɔ ntɔ, hee lele do ilɛ koo tãò, baa
wasalii wooda keeke akã kaa gaizia, í gbe fei
ndɛɛ ku kɔ̃i.
19 Na nŋu, inɛ iyi í kua wooda, baa bii í jɛ
icu akã keeke gɔi, nɔ í sɔ̃ inɛ gɔ ŋa mɔ í ni a ce
bɛɛbɛ, aa kpe lafɛ̃ɛ inɛ iyi í kere í re si bommai
Ilaaɔ̃. Amma inɛ iyi wa jirimaɛ nɔ wa kɔ inɛ gɔ
ŋa mɔ si, aa kpe lafɛ̃ɛ inɛ nla si bommai Ilaaɔ̃.
20 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i kaa jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃
ŋa bii kù jɛ ì ce mii iyi Ilaaɔ̃ í bee ŋɛ ŋa í re
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋau.

Idei idɔɔkɔ̃

21 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í sɔ̃
bala nŋɛ ŋa í ni, i maà kpa inɛ, nɔ inɛ iyi í kpa
inɛ fei aa bɔòɛ si wajui woo kiiti ŋa a nyisiɛ
bɔ̃nɛ.
22 Amma amu, an sɔ̃ ŋɛ, inɛ iyi wa ce idɔɔkɔ̃
do kpaasiɛ aa bɔòɛ si wajui woo kiiti ŋa a kpãa
iju, nɔ inɛ iyi wa cɔ kpaasiɛ nfe aa kiitiɛ si
wajui inɛ ngbo ŋau, inɛ mɔ iyi wa cɔ kpaasiɛ
nnyɛi á lɔ si ina iyi ci ya kuu.
23 Na nŋu, bii ì naaò amuai Ilaaɔ̃ wa bi
kuwee nɔ bɛi ì ye gigi iyi kpaasiɛ gɔ wa mu
taaleɛ,
24 jɔ̀ amuaɛu bi kuweeu bɛ titã, i koo i teese
ideu gbakã, awɔ do kpaasiɛ. Si anyiɛ, i bɛi i
nyi wa i ceɑ Ilaaɔ̃ amuaɛ.
25 Bii í jɛ inɛ gɔ wa bɔòɛ ile kiiti na idei
gbese gɔ, ce kookaai hai kpãa awɔ do lafɛ̃ɛ
i gbɔsi njɛ ku ba ku maà dasiɛ awɔi woo
kiiti. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, woo kiitiu á dasiɛ si
awɔi zandaamu, nɔ zandaamu mɔ ku dasiɛ ile
piisɔ̃ɔ.
26 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ɛi, bii à dasiɛ piisɔ̃ɔ, bii i
kù sã gbeseu fei i kaa fita. Nkãma kaa gaizia
si.

Idei sakara

27 Jesu í ni má, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í ni, i maà
ce sakara.
28 Amma amu, an sɔ̃ ŋɛ, awɔ inɛmɔkɔ iyi í
cɔ inaabo hee binɛɛ í dede, ì ce sakara mbɛ tã
si idɔɛ.
29 Na nŋu, bii iju njɛɛi wa dasiɛ dulum,
nyaa i nyɔɔ ku jĩiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikɔ̃ akãi araɛ
gɔ do iyi aa sɔsi araɛ fei si ina iyi ci ya ku.
30 Bii í jɛ awɔ njɛɛi wa dasiɛ dulum, buu i
nyɔɔ ku jĩiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikɔ̃ akãi araɛ gɔ do iyi
aa sɔsi araɛ fei si ina iyi ci ya ku.

Idei abo ku kɔsi
(Cɔ Matie 19:9; Maaku 10:11-12; Luku 16:18)

31 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, Moizi í ni, inɛ iyi
wa kɔsi aboɛ á náa tiai njɛ kukɔsii.
32 Amma amu, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, inɛ iyi í kɔsi
aboɛ nɔ kù jɛ na sakara, mɔkɔu í dasiɛ sakarai.
Nɔ mɔkɔ mɔ iyi í so abo iyi à kɔsiu, í ce
sakarai.

I maà ya gbasi do ngɔgɔ

33 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ì nɔ ì gbɔ iyi Moizi í
sɔ̃ bala nŋɛ ŋau í ni, ide iyi ì gbasi si wajui Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ ì ni aa ce, jɔ̀ i coo.
34 Amma amu, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i maà ya ce
kugbasi ŋa pai. I maà ya gbasi do lele ŋa domi
batai bommai Ilaaɔ̃i.
35 Nɔ i maà ya gbasi do ilɛ ŋa, domi bi ku
lesi isɛɛi. Nɔ i maà ya gbasi do Zeruzalɛmu
ŋa domi ilui Ilaaɔ̃ amanlu nlaui.
36 Nɔ i maà ya gbasi do iri nŋɛ ŋa si na iyi
í jɔ̀ i kaa yɔkɔ i fũuta baa ntoi iri akã nŋɛ hee
ma jɛ i jɔ̀ ku dũ ŋa.
37 I jɔ̀ ide ku fɔ nŋɛ ku jɛ ntɔ. Bii ì ni ooi ku jɛ
oo do ntɔ, bii aawo mɔi, ku jɛ aawo. Iyi aa lesi
antaɛ bɛbɛi fei ŋa, hai bi Seetam inɛ laalɔui
wa naa.

Idei laalɔ ku sã
(Cɔ Luku 6:29-30)

38 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í fɔ
wo í ni, inɛ iyi í nya ijui inɛ gɔ, aa nya ti nŋu
mɔ. Inɛ mɔ iyi í cɛ inyii inɛ gɔ, aa cɛ ti nŋu mɔi.
39 Amma amu, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i maà ya sãa
inɛ laalɔ iyi í ce nŋɛ. Bii inɛ í sambalaɛ si njɛ,
toa cangau má.
40 Bii inɛ gɔ í bɔòɛ kiiti ku ba ku gba
danzigiɛ, naa kumbooɛ mɔ má.
41 Bii inɛ gɔ í tilasiɛ i soa nŋu aso i nɛò zakai
kilo akã, so i nɛaa ku to kilo minji gbakã. *
42 Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ, muaa. Bii inɛ gɔ í
nàa mii gɔ ku kãaye bi tɛɛ, maà kɔ.

Idei mbɛɛ ŋa ku bi
(Cɔ Luku 6:27-28, 32-36)

43 Jesu í ni má, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í fɔ wo í ni,
bi kpaasiɛ, nɔ i cé mbɛɛɛ.
44 Amma amu, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i ya bi mbɛɛ
nŋɛ ŋa, nɔ i ya ceɑ inɛ ŋa iyi à waa kpã ŋɛ iju
kutɔɔ ŋa.
45 Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa ì waa nyisi inɛ ŋa
iyi ì jɛ amai Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa lelei, domi
Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inunuɛ wa má inya si inɛ jiida do si
inɛ laalɔ ŋa. Nɔ í jɔ̀ ijĩ wa rɔa inɛ ŋa iyi à waa
ce idɔɔbiɛ hee do bi inɛ ŋa iyi a kù waa coo
fei.
46 Bii inɛ ŋa iyi à bi ŋɛ aŋa akãi iŋɛ mɔ ì bi
ŋa, to, riba yoomai aa ba ŋa. Baa woo gba fiai
lɛmpoo ŋa mɔ à ya ce dimiɛ.

* **5:41** Bii inɛ gɔ í tilasiɛ i soa nŋu aso Waati bɛɛbɛ, inɛi Romu ŋai à waa jɛ inɛ ngboi ilɛu. Nɔ akawe nŋa ŋa do sooge nŋa ŋa à nɛ kpãa a tilasiò inɛ gɔ ku so nŋa aso.

47 Bii kpaasi nŋɛ ŋa aŋa akãi ì ya ce fɔɔ ŋa,
to, inɛ mɔ yooi ì tia ŋa. Baa hai dasi Ilaaɔ̃
naanɛ ŋa mɔ à ya ce bɛɛbɛ.
48 Na nŋu, i jɔ̀ jiida nŋɛ ku kɔ̃ bɛi ti Ilaaɔ̃ Baa
nŋɛ iyi í wa lele í kɔ̃.

6

Idei amua ku cea ilu are ŋa

1 Jesu í fɔ má í ni, bii ì waa ce mii iyi
Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋɛ, i ya ce laakai ŋa i maà coo si
bantuma. Bii ì waa coo si bantuma ku ba inɛ
ŋa a yɔɔ, i kaa ba riba kãma hai bi Baa nŋɛ iyi
í wa lele.
2 Na nŋu, bii ì waa mua ilu are ŋa ngəgə ŋa,
i maà ti i cã kɛsɛɛdɛ bɛi ilu muafiti ŋa à ya ce.
À ya ce amua nŋa ŋai si ile bii à ya ce kutɔtɔɔ
ŋa do si kpãa ŋa ku ba inɛ ŋa a saabu ŋa. Ntɔ
ntɔ, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã.
3 Amma iŋɛ, waati iyi ì waa mua ilu are ŋa
ngəgə ŋa, i maà jɔ̀ awɔ canga nŋɛ ku mà mii
iyi awɔ njɛu wa ce,
4 ku ba amua iyi ì waa ce ŋa i coo si afei iŋɛ
minji. Nɔ Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii fei á sã
nŋɛ ribaɛ.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:2-4)

5 Jesu í ni, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i maà ya ce
bɛi ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya bi aŋa a leekĩ
a ce kutɔɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do bi tafa
ŋa ku ba inɛ fei ku yɛ ŋa. Ntɔ ntɔ, inɛ nŋu ŋa
à ba riba nŋa fei tã.
6 Amma iŋɛ, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa, i lɔ hee
ilaawa i cĩmbo ŋa, i tɔɔ Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ bɛ tengi
bii inɛ gɔ kù waa yɛ ŋɛ, nɔ Baa nŋɛ iyi wa yɛ
mii iyi wa manji fei á sã nŋɛ.
7 Bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i maà ya fɔ ide akã
i maa sisi ŋa bɛ́i hai mà Ilaaɔ̃ ŋa à ya ce. À
waa tamaa na ide nkpɔ ku fɔi aŋai Ilaaɔ̃ á gbɔò
kutɔɔi aŋa.
8 I maà ya jɔ ŋa ŋa, domi hee i maà tɔɔ ŋa,
Baa nŋɛ í mà bukaatai mii iyi ì nɛ tã ŋa.
9 Bɛi í sĩa i ya ce kutɔɔ ŋa wee.
Ilaaɔ̃ Baa nwa iyi í wa lele,
Jɔ̀ inɛ fei ku mà iyi awɔi ì jɛ inɛ kumá.
10 Naa jɛ bommaɛ.
Jɔ̀ inɛ fei ku ce idɔɔbiɛ si ilɛu ihẽ bɛi à waa ce
lele.
11 Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.
12 Kpa idei dulum du wa bɛi awa mɔ à ya ka
kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nwa.
13 Maà ti i jɔ̀ ka dasi kulɛlɛ,
Amma nya wa hai si awɔi Seetam.
[Domi awɔi ì nɛ bomma do gbugbã do amboe
hee do ajɔ fei. Ami.]
14 Nɔ í nyi í ni má, bii ì ya kpa idei kurara
iyi inɛ ŋa à ce nŋɛ, Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ mɔ á kpa idei
kurara nŋɛ.
15 Amma bii iŋɛ mɔ i ci ya kpa idei kurara
iyi inɛ ŋa à ce nŋɛ, Baa nŋɛ mɔ kaa kpa idei
kurara nŋɛ.

Idei anu ku dĩ

16 Jesu í ni má, bii ì waa ce anu ku dĩ ŋa, i
maà ya jɔ̀ waju nŋɛ ku nyisi wahala nŋɛ bɛ́i
ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya kpaasi waju nŋa
ku ba inɛ fei ku yɔɔ iyi à waa dĩ anu. Ntɔ ntɔ
ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã.
17 Amma iŋɛ, bii ì waa dĩ anu, i wɛɛju sãa
sãa ŋa nɔ i jɔsi waju nŋɛ ikpo
18 ku ba inɛ ŋa a maà mà iyi ì waa dĩ anu
ŋa, í gbe Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa bii a kù waa
yɔɔ. Nɔ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii iyi wa manji fei,
á sã nŋɛ.

Amanii lele ku dɛ
(Cɔ Luku 12:33-34)

19 Í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà ti i dɛdɛ amani si
andunyau ihẽ, bii tũtũ ŋa aa jɔɔ, do bii á mu
atɛ, do bii ile ŋa aa lɔ do gbugbã a koo a ce ileɛ.
20 Amma i dɛdɛ amanii lele bii kaa mu atɛ
nɔ tũtũ ŋa a kaa yɔkɔ a bɛjɛɛ, nɔ ile ŋa mɔ a kaa
yɔkɔ a lɔ a ce ileɛ.
21 Ntɔ ntɔ, í sĩa i dɛdɛ amanii lele ŋa domi
bii amanii inɛ í wa, bɛ mɔi laakaɛ í ya wa.

Inya kumái ara
(Cɔ Luku 11:34-36)

22 Í ni má, ijui í jɛ fitilai ara. Bii ijuɛ wa nɛ
baani, araɛ fei ì wa si inya kumái.
23 Amma bii ijuɛ kù waa nɛ baani, araɛ mɔ
fei í wa si ilu kukui. Na nŋu, mii iyi í nɛ ku
ceɛ inya kumá, bii ilu kukui í ce, ilu kukuu á
la ku caa.

Ilaaɔ̃ ku dasi naanɛ
(Cɔ Luku l6:13; 12:22-31)

24 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku cea
lafẽɛ minji icɛ ajɔ. Ntɔ ntɔ, á cé inɛ akã nɔ ku bi
inɛ akã, walakɔ á jirima inɛ akã nɔ ku donda
inɛ akã. I kaa yɔkɔ i too Ilaaɔ̃ do fia ajɔ ŋa.
25 Na nŋu ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i maà ya maa
weewea do mii iyi aa jɛ i maa wɛɛò ŋa, walakɔ
do jĩnɛ iyi aa dasi ŋa. Kuwɛɛi amanɛ í re ijɛ,
ara mɔ í re jĩnɛ.
26 I cɔ yɛi ŋa iyi à waa fo lele. A kù waa gbẽ
hee a da ngəgə a dasi suu. Do nŋu fei, Baa nŋɛ
iyi í wa lele wa wo ŋa. I kù mà ŋa iyi bɛɛrɛ
nŋɛ í re ti yɛi ŋau bɛ?
27 Yooi si inɔ nŋɛ na kuweeweaɛ á yɔkɔ ku
kɔ̃ɔsi kusɔi adɔ̃ɛ baa keeke.
28 To, na mii í ce ì ya maa weewea do idei
jĩnɛ ŋa. I cɔ bɛi wua ŋa à ya da koko si inɔ sako
mɛɛ. A kù waa ce icɛ a ci ya nɔ a wɔ̃ acɔ.
29 Amma ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, baa Salomɔɔ ilaalu
nlau, do amboe nla nlaɛ fei kù nɛ jĩnɛ iyi
boodaɛ í to kokoi jĩi ŋau bɛ baa akã.
30 Fɔfɔ í wɛɛi nnyi do kusĩaɛ amma ala aa
dasiɛ inai. To, bii Ilaaɔ̃ í mua fɔfɔ ŋa iyi aa na
a dasi ina booda ku sĩa bɛɛbɛ, kaa yɔkɔ ku mu
nŋɛ nyau ku re fɔfɔ ŋau bɛ de. I kù yɛ naanɛ
nŋɛi kù la?
31 Na nŋu, i maà ya weewea i ni ŋa, mii aa
ka jɛ, mii aa ka mɔ, walakɔ mii aa ka biiò ara
nwa.

32 Hai mà idei Ilaaɔ̃ ŋai à ya maa kpataa mii
ŋau bɛ fei, amma Baa nŋɛ iyi í wa lele í mà iyi
ì nɛ bukaatai mii ŋau bɛ fei ŋa.
33 Na nŋu, i hanya titã ŋa i ce idɔɔbii Ilaaɔ̃
do bɛi aa ce i jɔ̀ bommaɛ ku bɔ waju. Iyi í gbe
bɛi fei Ilaaɔ̃i á kɔ̃ɔ nŋɛ si.
34 Ajɔ fei wahalaɛ í ya tooi. Na nŋu, i maà
kpataò ala ŋa, domi ala mɔi á mà tɛɛ.

7

Idei kiiti
(Cɔ Luku 6:37-38, 41-42)

1 Jesu wa fɔ má í ni, i maà ya kiiti inɛ ŋa ku
ba Ilaaɔ̃ mɔ ku maà kiiti nŋɛ.
2 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, do yaase bɛi ì ya maa
kiiti inɛ ŋa, bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ mɔ á naa ku kiiti
nŋɛ. Nɔ si gũa bii ì wãaò inɛ ŋa, si bɛ mɔi aa
wãa inɛ mɔ.
3 Na mii í ce ì waa yɛ fɔfɔ keeke iyi í wa si
ijui kpaasiɛ nɔ i kù yɛ ɲ̌i ite iyi í wa si titɛɛ.
4 Bɛirei aa ce i sɔ̃ kpaasiɛ i ni, jɔ̀ n nyaɛ fɔfɔ
si ijuɛ, awɔ iyi ɲ̌i ite í wa si tɛɛ.
5 Awɔ ilu muafitii, jɔ̀ i tako i nya ɲ̌i ite iyi í
wa si ijuɛ titã ku ba i yɛ ilu sãa sãa, i bɛi i nya
fɔfɔ iyi í wa si ijui kpaasiɛ.
6 I maà nyɔ lɛgɛ jiida nŋɛ ŋa si wajui kuusɔɔ
ŋa ku ba a maà tɛɛsɛɛ. Nɔ i maà ti i na aja ŋa
mii kumá ŋa ku ba a maà na a sinda a ŋɔ ŋɛ *.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:9-13)

7 Jesu í ni má, i ya tɔɔ ŋa, aa mu nŋɛ. I ya
dɛdɛ ŋa, aa ba ŋa. I ya cã gambo ŋa, aa cĩ nŋɛ.
8 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í ya tɔɔ fei, aa mua. Inɛ mɔ
iyi wa dɛdɛ fei, á ba. Inɛ mɔ iyi wa cã gambo
fei, aa cĩa lafɛ̃ɛ.
9 Yooi í wa si inɔ nŋɛ ihɛ̃ iyi bii amaɛ í tɔɔɛ
pɛ̃ɛ á so kuta ku naa.
10 Bɛɛbɛ mɔi inɛ kãma kù wɛɛ iyi bii amaɛ í
tɔɔɛ cɛ̃ɛ á so njo ku naa.
11 Debɛi, bii inɛ iyi ì ya ce laalɔ ŋa ì mà mii
jiida ku na ama nŋɛ ŋa, ì waa tamaa mà Baa
nŋɛ iyi í wa lele kaa yɔkɔ ku mua inɛ ŋa iyi à
waa tɔɔɛ mii jiida ku re bɛɛbɛ ŋa?
12 Na nŋu, mii iyi ì bi inɛ ŋa a ya ce nŋɛ fei,
inɛ mɔ i ce nŋa bɛɛbɛ ŋa, domi iyi bɛi í jɛ icui
idei kukɔsii walii ŋau do ti woodai Moizi.

Andɛ iyi kù cĩ
(Cɔ Luku 13:24)

13 Í sɔ̃ ŋa má í ni, koofa nla do kpãa ku cĩ
gɔ í wɛɛ, do minjisia ku mongolo gɔ iyi wa bɔ
ala nwa. Í lɔ do koofa ku mongolou ŋa, domi
koofa nlau do kpãa ku cĩu, bi ikui wa bɔ, nɔ
inɛ nkpɔi wa too do bɛ.
14 Amma kpãa iyi wa bɔ bi kuwɛɛ hai tã í
mante, andɛɛ kù cĩ. Nɔ inɛ ŋa iyi à yɛ kpãau à
waa tooɛ a kù kpɔ.

Idei ɲ̌i do isoɛ
(Cɔ Luku 6:43-44)

15 Jesu í ni má, i ya ce laakai ŋa do walii
ilu ibo ŋa. À ya naa bi tu ŋɛi do daa didɔ̃ bɛi
angudã ŋa, amma idɔ nŋa í yɛi bɛi idɔi mbo
ŋa.
16 Aa yɔkɔ i mà ŋa ŋai si kookoosu nŋa ŋa
bɛi à ya mà ɲ̌i hai si isoɛ. A ci ya ka isoi rezɛ̃ɛ
si agũ. Nɔ a ci ya ka figi si agũ fũfũ.
17 Ɲ̌i jiida fei iso jiidai í ya so, nɔ ɲ̌i laalɔ mɔ
ku so iso laalɔ.
18 Ɲ̌i jiida kaa yɔkɔ ku so iso laalɔ, bɛɛbɛ mɔi
ɲ̌i laalɔ kaa yɔkɔ ku so iso jiida.
19 Nɔ ɲ̌i iyi kù waa so iso jiida fei à ya daai
a dasi ina.
20 Si bɛi à ya mà ɲ̌i hai si isoɛ, bɛɛbɛ mɔi aa
mà walii ilu ibo ŋa hai si kookoosu ŋa.

N kù mà ŋɛ ajɔ kãma
(Cɔ Luku 13:25-27)

21 Jesu í ni má, kù jɛ inɛ iyi wa kpem Lafɛ̃ɛ
Lafɛ̃ɛ feii á na ku lɔ si bommai Ilaaɔ̃, bii kù jɛ
inɛ ŋa iyi à waa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele.
22 Ajɔ nŋu bɛ, inɛ nkpɔi á maa ni, Lafɛ̃ɛ
Lafɛ̃ɛ, a kù ce walii do iriɛ? A kù lele inɛi
inɔɔko ŋa do iriɛ? A kù ce maamaake nkpɔ
do iriɛ?
23 Amma an sɔ̃ ŋa si wajui inɛ fei n ni, n kù
mà ŋɛ ajɔ kãma. I sɛkɛɛ hai bi tom, iŋɛ iyi i kù
ce idɔɔbim ŋa.

Idei woo ma ile minji gɔ ŋa
(Cɔ Luku 6:47-48)

24 Jesu í kpa nŋa mɔnda má í ni, na nŋu,
inɛ iyi í gbɔ ide iyi ǹ wa n fɔu ihɛ̃ fei nɔ wa
jirimaɛ, á yɛi bɛi mɔkɔ ilu bisi iyi í ma ileɛ si
kuta.
25 Ɲ̌i í rɔ, ido í kɔ̃ í nikã, nɔ fufu nla nla í
dede si ileu, amma kù cuku, domi si kutai à
maa.
26 Amma awɔ iyi ì gbɔ ide iyi ǹ wa n fɔu ihɛ̃
fei nɔ i kù saaluɛ, aa yɛi bɛi mɔkɔ nnyɛi iyi í
koo í ma ileɛ si sãai ido.
27 Ɲ̌i í rɔ, ido í kɔ̃ í nikã, nɔ fufu nla nla í
dede si ileu, nɔ í cuku í lɛgɛ fei.
28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi zamaau í biti do
si bɛi wa kɔ ŋa si cio.
29 À bitii si na iyi í jɔ̀ do yiikoi wa kɔ ŋa si,
kù jɛ bɛi woo kɔ inɛ ŋa si wooda nŋa ŋau.

8

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 1:40-45; Luku 5:12-16)

1 Jesu í sɔ̃ ŋa ide ŋau ihɛ̃ feii í bɛi wa kita
wa hai si antai kutau. Waati iyi í kita wa ŋɔi
zamaa nla gɔ wa tooɛ.
2 Nɔ dintɛ gɔ í naa í sɛɛbata si wajuɛ í ni,
Lafɛ̃ɛ, bii ì bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n ba iri n jɛ inɛ iyi
í má.

* **7:6** Yaasei ideui í jɛ, kuwɛɛ jiida nŋɛ iyi ì nɛ hai bi Ilaaɔ̃, i maà ti i fɔ ideɛ bi inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi kuusɔɔ ŋa iyi a kù bi bɛɛrɛi ideu ku mà, ku ba a maà tɛɛsɛɛ. Nɔ i maà ti i fɔ ideɛ bi inɛ ŋa mɔ iyi à yɛ bɛi aja ŋa iyi aa naa a sinda a ŋɔ ŋɛ.

3 Ŋɔi Jesu í yɔ aWɔɛ í luu nɔ í ni, ɲ̀ bi. Ba iri
nɔ i jɛ inɛ kumá. Bɛ gbakã í ba iri hai si bɔ̃ɔɛu.
4 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, gbɔ, maà sɔ̃ inɛ gɔ ideu
ihɛ̃, amma koo nyisi araɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u,
nɔ i ce kuwee iyi Moizi í jilɛu. Kuweeu bɛi á
nyisi ŋa iyi ì jɛ inɛ iyi í má bɛbɛi.

Jesu í jɔ̀ amaacɛi inɛ ngboi sooge gɔ ŋa í ba iri
(Cɔ Luku 7:1-10; Zãa 4:43-54)

5 Ŋɔi Jesu í bɔ Kapɛranumu. Waati iyi í lɔ
inɔ iluu ŋɔi inɛ ngboi sooge cĩɔ gɔ í koo í tɔɔɛ
ku faaba nŋu,
6 í ni, Lafɛ̃ɛ, amaacɛm wa ce bɔ̃ɔ kpasɛ̃, ci ya
yɔkɔ ku wu baa awɔ, wa kpãa iju ntɔ ntɔ.
7 Ŋɔi Jesu í ni, í sĩa, an koo n faabaɛ.
8 Amma inɛ ngboi sooge ŋau í jɛaa í ni,
Lafɛ̃ɛ, n kù to i lɔ kpasɛ̃m. Baa hai ihɛ̃ fɔ ide,
amaacɛm nɔu á ba iri.
9 Amu takam, ɲ̀ nɛ inɛ ngbo ŋa iyi ɲ̀ wa n
jirima, nɔ ɲ̀ nɛ sooge gɔ ŋa mɔ iyi ɲ̀ wa n gbã.
Inɛ akã nŋa iyi ɲ̀ bɛ á kooi, inɛ iyi ɲ̀ kpe mɔ á
naai, nɔ icɛ iyi ɲ̀ ni amaacɛm ku ce nŋui í ya
ce.
10 Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti nɔ í sõ inɛ ŋa iyi à
waa tooɛu í ni, ntɔ ntɔ, baa si inɔi inɛi Izirɛli
ŋa fei n kù yɛ inɛ iyi í yɔkɔ í dasim naanɛ nla
bɛi inɛɛu ihɛ̃.
11 An sõ ŋɛ, hai jɛ Zuifu nkpɔ á na ku naa hai
do bii fei a buba si bommai Ilaaɔ̃. Aŋai aa jɛ
do Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu bala nŋɛ
ŋa ajɔ.
12 Amma iŋɛ, tɔku nŋa ŋa iyi í jɔ iŋɛò ŋa i
wa bɛ aa nyɔ ŋɛ angule si ilu kuku. Tengi bɛi
aa lesi awɔ si iri i maa kpataò ŋa.
13 Nɔ Jesu í sõ inɛ ngboi sooge ŋau í ni, bɔ
kpasɛ̃ɛ. Fei ndɛɛ á ce si bɛi ì dasi naanɛu. Bɛ
gbakã amaacɛu í ba iri.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 1:29-34; Luku 4:38-41)

14 Si anyiɛ, Jesu í bɔ kpasɛ̃i Piɛɛ, í koo í ba
iyei aboi Piɛɛ kù waa nɛ baani, wa sũò ara
gbãa.
15 Ŋɔi Jesu í lu aWɔɛ nɔ ara gbãau í nya. Nɔ
abou í dede í yaaɛ.
16 Iyi alɛ í lɛ, à naa Jesu inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi
inɔɔko ŋa wa nkpɔ nkpɔ. Nɔ í lele inɛi inɔɔko
ŋau do ide ku fɔ, nɔ inɛ ŋa iyi à waa ce bɔ̃ɔ fei
í jɔ̀ à ba iri.
17 Í ce nŋu ŋau bɛi ku ba ide iyi walii Ezai í
fɔu ku kõ iyi í ni, nŋu takaɛ í so gbugbã hai nɛ
nwa nɔ í nya bɔ̃ɔ nwa ŋa.

Inɛ ŋa iyi à bi Jesu ku too
(Cɔ Luku 9:57-62)

18 Ajɔ nŋu gɔ, zamaa nkpɔ gɔ í kaako Jesu.
Iyi Jesu í yɛ ŋa ŋɔi í sõ mɔcɔɛ ŋau í ni a bɔ icei
tenkuu do ikpa ihõ.
19 Hee a maa nɛ ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda
gɔ í naa bi tɛɛ nɔ í ni, Mɛɛtu, an tooɛ bii ì waa
bɔ fei.
20 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, iŋa ŋa à nɛ kolo ŋa nɔ
baa yɛi ŋa mɔ à nɛ bi ku sũ. Amma amu Amai
Amanɛ n kù nɛ bii an koo n sũ n sĩmi.
21 Nɔ inɛ akãi mɔcɔi Jesu gɔ mɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, jɔ̀
n koo n si baam wa titã.
22 Amma Jesu í jɛaa í ni, awɔ de toom wa,
nɔ i jɔ̀ iku ŋa a si iku nŋa ŋa.

Jesu í leekĩ fufu si tenku
(Cɔ Maaku 4:35-41; Luku 8:22-25)

23 Si anyii nŋu, Jesu í lɔ akɔi inyi nɔ mɔcɔɛ
ŋa mɔ à lɔ à tooɛ.
24 Iyi à waa nɛ ŋɔi fufu nla gɔ í dede si
tenkuu hee kutãngãm ndii inyiu wa bii akɔu.
Amma Jesu wa sĩ njoo.
25 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à koo à jũu à ni, Lafɛ̃ɛ, faaba
wa, à waa bɔ nfe ku ce.
26 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, naanɛ ku dasi nŋɛ kù
la. Na mii í ce ì jɔ̀ njo wa mu ŋɛ ŋa.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í dede í la si inyiu do
fufuu nɔ à coko sõm sõm.
27 Nɔ mɔcɔ ŋau fei à biti à waa ni, inɛ dimi
yoomai ihɛ̃. Baa inyi do fufu ŋa fei à waa
jirima ideɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko ŋa hai si inɛ minji gɔ ŋa
(Cɔ Maaku 5:1-20; Luku 8:26-39)

28 Iyi Jesu í to icei tenkuu do ikpa ihõ si ilɛi
Gadara, ŋɔi amanɛ minji gɔ ŋa à fita wa hai bi
ku si iku ŋa à kòo wa. Inɛ ŋau à nɛ inɛi inɔɔko
ku gaabu ntɔ ntɔ hee í jɔ̀ inɛ gɔ ci ya jɛ ku too
kpãau.
29 Nɔ à dõ anu à ni, mii í wa si gãmɛi awaɛ
ŋa, awɔ Amai Ilaaɔ̃. Ì naa ku kpã wa iju hai
waatiu kù toi?
30 Nɔ à hõnnɛ kuusɔɔ gaa gɔ ŋa waju à waa
jɛ.
31 Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu à ni, bii ì waa
lele wai, jɔ̀ kaa mu kuusɔɔ gaa ŋau ihõ.
32 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni a koo. Nɔ à fita hai
si inɛ ŋau à koo à mu kuusɔɔ ŋau. Nɔ kuusɔɔ
gaa ŋau fei à sɛi wa hai antai iri kutau à na à
dasi tenkuu, inyi í jɛ ŋa.
33 Woo degbe kuusɔɔ ŋau à sa à nɛ inɔ ilu
à koo à sisia inɛ ŋa ideu fei do bɛi à cea inɛ
minji ŋau.
34 Nɔ inɛi inɔ ilu ŋau fei à fita à bɔ Jesu ku
cɔ. Iyi à koo à yɔɔ ŋɔi à tɔɔɛ ku fita hai ilɛi ide
nŋa.

9

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 2:1-12; Luku 5:17-26)

1 Iyi inɛ ŋau à tɔɔɛ ku fita hai ilɛi ide nŋa
ŋɔi Jesu í lɔ akɔi inyi í kua icei tenkuu má. Í
nɛ ilui nŋu takaɛ *.

* **9:1** ilui nŋu takaɛ kù jɛ Bɛtɛlehɛmu bii à buu. Kù nɔ kù jɛ Nazarɛti bii à biiɛ. Amma Kapɛranumui wa fãa, ilu bii í buba wa ceò icɛɛ.

2 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naa wɛɛgɛ gɔ wa, wa sũ si makɛɛ. Iyi Jesu í yɛ naanɛ ku dasi nŋau, nɔ í
sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, baakɔɔm, maà mɔngɔ temua, ǹ
kpa idei dulum dɛɛ.
3 Wee woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à wa
bɛ. Iyi à gbɔ wa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi à waa lasabu si
idɔ nŋa à waa ni, inɛɛu ihẽ wa bu Ilaaɔ̃i.
4 Jesu í bɛi í mà ide iyi à waa lasabu ŋɔi í ni,
na mii í ce ì waa ce lasabu laalɔ bɛɛbɛ ŋa.
5 Si ide minji ŋau ihẽ, yoomai kufɔɛ í faala
í re, inɛ ku sɔ̃ inɛ gɔ ku ni ǹ kpa idei dulum
dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede ku nɛ.
6 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ
ǹ nɛ gbugbã n kpa idei dulum dii inɛ ŋa si
andunya.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, dede i
so makɛɛɛ i bɔ kpasẽ.
7 Ŋɔi wɛɛgɛu í dede í nɛ ideɛ.
8 Wee inɛ nkpɔ nkpɔi í wa bɛ. Iyi à yɔɔ bɛɛbɛ
ŋɔi njo í mu ŋa à waa saabu Ilaaɔ̃ do iyi í na
amanɛ dimii yiikou bɛ.

Jesu í kpe Matie
(Cɔ Maaku 2:13-17; Luku 5:27-32)

9 Ŋɔi Jesu í dede hai bɛ í bɔ inɔ iluu. Iyi wa
nɛ ŋɔi í yɛ mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Matie wa buba
ile bi ku gba fiai lɛmpoo. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, toom
wa. Nɔ Matie í dede í tooɛ.
10 Si anyiɛ Jesu wa jɛ kpasẽi mɔkɔu, ŋɔi
woo gba fiai lɛmpoo do inɛ nkpɔ gɔ ŋa má
iyi kuwɛɛ nŋa kù sĩa à naa à buba bi Jesu do
mɔcɔɛ ŋau.
11 Wee Farisi gɔ ŋa à yɛ ŋa, nɔ à bee mɔcɔɛ
ŋau à ni, na mii í ce Mɛɛtu nŋɛ wa jɛ do woo
gba fiai lɛmpoo do inɛ laalɔ ŋa.
12 Iyi Jesu í gbɔ ide nŋau ŋɔi í ni, ilu baani
ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ bɔ̃ɔ ŋa.
13 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, n kù naa ku kpe inɛ dee
dee ŋa, amma dulum ŋai ǹ naa ku kpe. I koo
i bee yaasei kukɔu iyi í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ǹ bi i ce
arɑarei njɛ ŋa ku re i ceem kuwee.

Idei anu ku dĩ
(Cɔ Luku 5:33-39; Maaku 2:18-22)

14 Wee Zãa woo dasi inyiu mɔ í nɛ mɔcɔ ŋa.
Mɔcɔɛ ŋau à naa bi Jesu nɔ à beeɛ à ni, na mii
í ce awa do Farisi ŋau à ya ka dĩ anu amma
awɔ, mɔcɔɛ ŋa a ci ya dĩ anu.
15 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, kpaasii mɔkɔ titõ ŋa
aa nɛ inɔ kufɔ gɔ waati iyi mɔkɔ titõu í wa inɔ
nŋai? Aawo, amma ajɔ gɔ wa naa iyi aa nya
mɔkɔ titõu hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛ aa dĩ
anu.
16 Ŋɔi í kpa nŋa mɔnda í ni, inɛ gɔ kaa sɔ jaaɛ
ngbo do titɔ̃ɛ ku tɔtɔɔɛ. Bii í ce bɛɛbɛ, titõu á
ga jaaɛ ngbou ku kɔ̃ɔsi.
17 Bɛɛbɛ mɔi a ci ya dasi vɛ̃ɛ titõ iyi wa gba
si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ, bɔgɔ bata
ngbo ŋau aa gai, nɔ vɛ̃ɛu ku nikã, bɔgɔ ŋau mɔ
á ce nfe. À ya dasi vɛ̃ɛ titõi si bɔgɔ titõ ŋa. Baa
bii wa gba, bɔgɔu kaa ga.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Maaku 5:21-43; Luku 8:40-56)

18 Si waati iyi Jesu wa sɔ̃ ŋa ideu ihẽ ŋɔi
inɛ ngbo gɔ í naa í sɛɛbata si wajuɛ í ni, ama
inaabom wee í ku nsɛi nsɛi, amma naa le siɛ
awɔ ku jĩ má.
19 Nɔ Jesu í dede do mɔcɔɛ ŋa à too mɔkɔu.
20 Waati iyi à dasi kpãa à waa nɛ, inaabo gɔ
wa too ŋa. Abou wa ce bɔ̃ɔi awɔ ku mu hai
adõ maateeji wa. Ŋɔi í bɔ do anyii Jesu í koo í
lu itĩi ibɔɛ.
21 Í ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í fɔ si idɔɛ í ni, baa
bii jaaɛi ǹ ba ǹ lu an ba iri.
22 Ŋɔi Jesu í sinda í cɔɔ nɔ í ni, abooyi,
maà mɔngɔ temua, naanɛɛi í faabaɛ. Bɛ gbakã
abou í ba iri.
23 Ŋɔi Jesu í mɔsi isɛɛnɛɛ í to kpasẽi inɛ
ngbou í yɛ woo fã gaasiai iku ŋa do zamaa nla
nla gɔ wa dõ anu.
24 Nɔ í ni, i fita hai ihẽ. Ama inaabou kù ku,
wa sĩ njooi, nɔ à waa yaakoɛ.
25 Ŋɔi Jesu í jɔ̀ inɛ ŋau à fita nɔ í lɔ í mu awɔi
mudẽɛu nɔ í dede.
26 Nɔ laabaaui ideu í fangaa si ilɛu fei.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju minji gɔ ŋa à yɛ ilu

27 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ. Si isɛɛnɛɛu fɛɛju minji
gɔ ŋa à tooɛ à waa dõ siɛ anu, à waa ni, tɔkui
ilaalu Davidi, ce araare nwa i jɔ̀ ka yɛ ilu.
28 Ŋɔi Jesu í nɛ hee í to kpasẽ. Nɔ fɛɛju ŋau
à naa bi tɛɛ nɔ í bee ŋa í ni, ì dasi naanɛ ŋa iyi
an yɔkɔ n coo? Nɔ aŋa mɔ à ni, oo, Lafẽɛ.
29 Nɔ Jesu í lu iju nŋau í ni, ku ce nŋɛ si bɛi
ì dasi naanɛu ŋa.
30 Nɔ à yɛ ilu. Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í kɔnkɔn du ŋa
í ni, i gbɔ ŋa, i maà sɔ̃ inɛ gɔ ideu ihẽ.
31 Amma iyi à sɛkɛɛ gbakã à lɔsi laabaaui
Jesuu ku sisi si ilɛu fei.

Jesu í jɔ̀ dekĩ gɔ í gbɔ ide

32 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nɛ hai bɛ, ŋɔi à
naa Jesu inɛ gɔ wa. Inɛɛu inɛi inɔɔko dekĩ gɔ í
muu.
33 Nɔ Jesu í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í leleɛ
gbakã nɔ mɔkɔu í lɔsi ide ku fɔ. Inɛ ŋa à biti
à wasi ku ni, a kù yɛ dimiɛ si ilɛi Izirɛli ajɔ
kãma.
34 Amma Farisi ŋau à ni, Seetam ilaalui inɛi
inɔɔko ŋaui í muaa gbugbã ku leleò ŋa.

Jesu í ce araarei inɛ ŋa

35 Jesu wa dabii dabii si ilu nla ŋa do si
ileɛko ŋa, wa kɔ inɛ ŋa si cio ile bii Zuifu ŋa à
ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa, nɔ wa sisi laabaau jiidai
bommai Ilaaɔ̃ nɔ í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa do kɔ̃ɔ ŋa fei à ba
iri.
36 Iyi í yɛ zamaau, araare fei í muu, domi
à wɛɛ do biti, inɔ nŋa fei í fɔ, à wɛɛ nŋa bɛi
angudã ŋa iyi a kù nɛ woo degbe.
37 Ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, amaajɛ iyi í jĩa í to
ku da í kpɔ, amma woo da ŋau a kù kpɔ.

38 Na nŋu, i tɔɔ ilu ikou ku bɛ woo da ŋa wa
má.

10

Irii mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Maaku 3:13-19; Luku 6:12-16)

1 Si anyii nŋu, Jesu í kpe mɔcɔ maateejiɛ
ŋau í tɔtɔɔ ŋa bi tɛɛ. Nɔ í mu nŋa yiiko a leleò
inɛi inɔɔko ŋa nɔ a jò kõɔ ŋa a ba iri do inɛ ŋa
iyi à waa ce bõɔ dimi ikã ikã fei.
2 Irii woo bɛ maateeji ŋau wee. Sinte,
Simɔɔ iyi à ya kpe Piɛɛu do ifɔɛ Anderee, do
ama minjii Zebedee ŋa Zaaki do ifɔɛ Zãa,
3 do Filipu do Baatelemi, do Tomaa, do
Matie iyi í tako í jɛ woo gba fiai lɛmpoo, do
Zaaki amai Alifee do Tadee,
4 do Simɔɔ inɛi igbɛi Zelɔtu *, do Zudasi
Isikariɔti, inɛ iyi á na ku zambaɛu.

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Maaku 6:7-13; Luku 9:1-6)

5 Jesu í bɛ amanɛ maateeji ŋau nɔ í sõ ŋa bɛi
nŋu í bi a ce. Í ni, i maà bɔ bi dimi mmu ŋa,
nɔ i maà lɔ si ilui inɛi Samari kãma ŋa.
6 Amma i bɔ bi inɛi Izirɛli ŋa, aŋa iyi à nyɔ
bɛi ama angudã ŋa.
7 I koo i waazo ŋa i ni, Ilaaõ í maai ku jɛ
bommaɛ.
8 Nɔ i jò bõɔ ŋa a ba iri nɔ i jĩ iku ŋa, i jò dintɛ
ŋa a ba iri a jɛ inɛ kumá, nɔ i lele inɛi inɔɔko
ŋa iyi à wa si inɛ ŋa. Si bɛi ì ba hai nɛ kusã ŋa,
iŋɛ mɔ i na hai nɛ kusã.
9 I maà ti i so fia ŋa.
10 I maà ti i so bɔgɔ, i maà ti i so ibɔ minjisia,
wala baata, wala golo. I maà so mii ŋau bɛ
kãma ŋa si na iyi í jò woo ce icɛ í nɛ kpãai a
náa bukaatai mii iyi í nɛ ku maa wɛɛò.
11 Bii ì to ilu nla walakɔ si ilɛɛko gɔ, i dɛdɛ
inɛ iyi í jɛsi ku gba ŋɛ, nɔ i buba kpasẽɛ bɛ ŋa
hee ku to ajɔ iyi ì waa nɛ hai si iluu.
12 Bii ì lɔ kpasẽ gɔ i ya ce inɛ ŋau fɔɔ i ni ŋa,
laakai ku sũ ku wɛɛ do iŋɛ.
13 Bii à gba ŋɛ, laakai ku sũu á wɛɛ do aŋai,
amma bii a kù gba ŋɛ, á baa si ŋɛi.
14 Si ilu gɔ wala si kpasẽ gɔ, bii inɛ ŋau à kɔ
ku gba ŋɛ, hee má jɛ a gbɔ ide nŋɛ, i nɛ hai bɛ
nɔ i gbugbã nŋa irurui baata nŋɛ ŋa ku ba ku
jɛ nŋa sɛɛda iyi kiitii Ilaaõ á naa si ŋa.
15 Ntɔ ntɔ, an sõ ŋɛ, si ajɔi kiitiu, Ilaaõ á ce
arɔarei inɛi Sodomu do Gɔmɔɔ † ŋa ku re inɛi
ilu dimi bɛɛbɛ ŋau bɛ

Ijuukpã iyi á naa
(Cɔ Maaku 13:9-13; Luku 21:12-17)

16 Jesu í sõ ŋa má í ni, wee ǹ wa n bɛ ŋɛ nɔ aa
yɛ ŋai bɛi angudã ŋa si inɔi mbo ŋa. Na nŋu,
i jò i nɛ bisi bɛi njo ŋa, ‡, nɔ i jɛ hai ce laalɔ bɛi
ankasiidi ŋa.
17 Nɔ i ce laakai ŋa si na iyi í jò inɛ gɔ ŋa aa
na a mu ŋɛ a bɔò ŋɛ bi ku ce kiiti, aa nɔ a cã ŋɛ
ile bi ku ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa.
18 Aa bɔò ŋɛ si wajui ilu ilɛ ŋa do bi amanlu
ŋa na irim, ku ba i jɛ sɛɛdam si waju nŋa ŋa
do bi dimi mmu ŋa.
19 Amma bii à bɔò ŋɛ bi ku kiiti, i maà ti i
biti do ide iyi aa fɔ ŋa wala do yaase bɛi aa
fɔɔò ŋa. Bii waatiu í to, Ilaaõ á mu nŋɛ ide iyi
aa fɔ ŋa.
20 Nɔ ide iyi aa fɔ ŋa kaa jɛ ide nŋɛ, á naai
hai bi Hundei Ilaaõ Baa nŋɛ iyi í wa si ŋɛ.
21 Inɛ gɔ ŋa aa zamba ifɔ nŋa ŋa walakɔ igbã
nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa. Bɛɛbɛ mɔi baa ŋa aa
maa cea ama nŋa ŋa. Amu ŋa mɔ aa dede si
baa nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa.
22 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim, amma inɛ iyi í
temua hee kɔɔ á ba faaba.
23 Bii à waa kpã ŋɛ iju si ilu gɔ i sa i bɔ ilu
mmu. Ntɔ ntɔ, an sõ ŋɛ, i kaa dabii si ilɛi
Izirɛliu i kpa iriɛ ŋa amu Amai Amanɛ n to
wa.
24 Ama cio ci ya re woo kɔsiɛ, amaacɛ mɔ ci
ya re lafɛ̃ɛɛ.
25 Na nŋu, í sĩa ama cio ku jɛsi a cea nŋu bɛi
à cea woo kɔsiɛ. Bɛɛbɛ mɔi, í sĩa amaacɛ mɔ
ku jɛsi a cea nŋu bɛi à cea lafɛ̃ɛɛ. Bii à waa kpe
amu ilu kpasẽu Seetam, aa sɔ iŋɛ inɛi kpasẽɛ
ŋau iri laalɔ iyi í re bɛɛbɛ.

Njoi inɛ iyi í jò i ce ŋa
(Cɔ Luku 12:2-7)

26 Nɔ Jesu í ni má, do nŋu fei i maà ce njo
nŋa ŋa, domi ngɔgɔ kù wɛɛ iyi wa manji iyi
kaa fita gbugbãa, nɔ asii kãma kù wɛɛ iyi a kàa
na a mà.
27 Iyi ǹ wa n sõ ŋɛ si ilu kuku, i fɔɔ si inya
kumá ŋa. Iyi ì gbɔ si asii ŋa i cã kɛsɛɛdɛɛ.
28 I maà ce njoi inɛ ŋa iyi aa kpa ara nŋu akã,
nɔ a kaa yɔkɔ a kpa hunde. Amma i ce njoi inɛ
iyi á yɔkɔ ku kpa ara do hunde ajɔ si ina iyi ci
ya ku.
29 A ci ya ta ama yɛi minji súù akã ba. Do
nŋu fei, Ilaaõ wa mà baani nŋa. Baa akã nŋa
ci ya nɔ ku ku iyi kù jɛ do kumàsiɛ.
30 Iŋɛ mɔ, hee do ntoi iri nŋɛ ŋa fei Ilaaõ í
mà jĩa nŋa.
31 Na nŋu, i maà ce njo ŋa, bɛɛrɛ nŋɛ í re yɛi
ŋa hee bii í jĩ.
32 Na nŋu, inɛ iyi í fɔ si wajui amanɛ ŋa í ni
nŋu í gbam, amu mɔ an gbaa si wajui Baam
iyi í wa lele.
33 Amma inɛ iyi í kɔsim si wajui amanɛ ŋa,
amu mɔ an kɔsiɛ si wajui Baam iyi í wa lele.

Kù jɛ laakai ku sũ, ijai
(Cɔ Luku 12:51-53, 14:26-27)

* **10:4** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa. † **10:15** Sodomu do Gɔmɔɔ Ilu minji ŋau, Ilaaõ í tako í lɛgɛ ŋa à kpaò bomma si na iyi í jò dulum dii inɛ nŋa ŋa í caa. ‡ **10:16** i jò i nɛ bisi bɛi njo ŋa I cɔ K.A. 3:1. Í ni njo í nɛ bisi í re iŋai sako iyi Ilaaõ í taka fei.

34 Í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà tamaa mà laakai ku sũi ǹ naa nŋɛ wa si andunya. Aawo, ijai ǹ naaò wa.
35 Ǹ naa ku kosi ama inɛmɔkɔ do baaɛi, ama inaabo mɔ do iyeɛ, aso mɔkɔ mɔ do iyei mɔkɔɛ.
36 Inɛi kpasɛ̃ nŋɛ ŋai aa jɛ mbɛɛ nŋɛ ŋa.
37 Inɛ iyi í bi baaɛ walakɔ iyeɛ í rem, lafɛ̃ɛ kù to ku jɛ inɛm. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í bi ama inɛmɔkɔɛ walakɔ ama inaaboɛ í rem, lafɛ̃ɛ kù to ku jɛ inɛm.
38 Inɛ iyi kù jɛsi nŋu ku so ji̇̃i ku gaauɛ ku toom do wa, kù to ku jɛ inɛm.
39 Inɛ iyi í bi ku jɛ kuwɛɛ do idɔɔbiɛ á na ku kuaɛ. Amma inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ na irim, lafɛ̃ɛ á na ku báa ntɔ ntɔ.

Idei riba
(Cɔ Maaku 9:41)

40 Jesu í ni má, inɛ iyi í gba ŋɛ í gbam nii, nɔ inɛ iyi í gbam í gba inɛ iyi í bɛm wai.
41 Inɛ iyi í gba walii si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í bɔɔ wa, Ilaaɔ̃ á na nŋu mɔ ribai walii, nɔ inɛ iyi í gba amanɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee, Ilaaɔ̃ á na nŋu mɔ ribai inɛ dee dee.
42 Inɛ mɔ iyi í mua taaka gɔ baa inyi tũtũ si na iyi í jɔ̀ í jɛ mɔcɔm, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, lafɛ̃ɛ kaa kua ribaɛ pai.

11

Woo bɛi Zãa ŋa
(Cɔ Luku 7:18-35)

1 Waati iyi Jesu í sɔ̃ mɔcɔ maateejiɛ ŋau ide ŋau fei í tã, ŋɔi í nɛ hai bɛ í koo í dabii si ilui Galilee ŋau í kɔ inɛ ŋa si cio nɔ í ce nŋa waazo.
2 Wee waati bɛɛbɛ Zãa woo dasi inyiu í wa piisɔ̃ɔ. Nɔ hai ile piisɔ̃ɔ bɛ í gbɔ baaui icɛi Jesu iyi à ya kpe Kirisi. Ŋɔi í bɛ siɛ mɔcɔɛ gɔ ŋa
3 a koo a beeɛ a ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.
4 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, i koo i sisia Zãa mii iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ ŋa.
5 Fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu, woo sukutɛ ŋa à waa nɛ dee dee, dintɛ ŋa à ba iri à jɛ inɛ kumá, dekĩ ŋa à waa gbɔ ide, iku ŋa à jĩ̇, nɔ a waa sisia ilu are ŋa laabaau jiida.
6 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi kaa nyiò anyi si naanɛ ku dasiɛ na irim.
7 Iyi mɔcɔi Zãa ŋau à gbɔ bɛi Jesu í fɔ, ŋɔi à sinda à nɛ. Waati iyi à waa nɛ, ŋɔi Jesu í lɔsi ku sisia zamaau idei Zãa í ni, mii ì bɔ ku cɔ si gbabuau ŋa. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo.
8 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà mɔkɔ iyi wa dasi ibɔ ku sĩ̇au. Aawo, inɛ ŋa iyi à waa dasi ibɔi fia nkpɔ, aŋai à ya wa kabai ilaalu ŋa.
9 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà waliii ì bɔ ku cɔ ŋa. Oo, ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, inɛɛu bɛ í re baa walii.
10 Zãai kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fãa tengi bii í ni, Ilaaɔ̃ í ni, wee ǹ bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ iyi á teeseɛ kpãaɛ.
11 Ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, si inɔi inɛ ŋa iyi inaabo ŋa à bí fei, kãma nŋa kù wɛɛ iyi í re Zãa woo dasi inyi. Amma do nŋu fei, baa inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ̃ í roo.
12 Hai waati iyi Zãa í sinti ku waazo hee do nsɛi fei bommai Ilaaɔ̃ wa bɔ wajui do gbugbã, nɔ ilu gbugbã ŋai à ya baa *.
13 Moizi í fɔ idei bommau si woodaɛ. Nɔ walii ŋau mɔ, aŋa fei à fɔ ideɛ hee í koo í to wa si waatii Zãa woo dasi inyiu.
14 Ì gbɔ ŋa iyi à ni Elii á na ku naa. Bii ì jɛsi i gbɔ idem ŋa, Zãai í jɛ Eliiu.
15 Inɛ iyi í nɛ itĩ̇ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.
16 Yooi an wãò inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃. À yɛi bɛi amu ŋa iyi à waa buba bantuma à sɔ̃ njɛ à waa ni,
17 à fã nŋɛ yee nɔ i kù jojo ŋa, nɔ à kɔ̃ nŋɛ irii iku ŋa nɔ i kù kpata ŋa.
18 Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ waati iyi Zãa woo dasi inyiu í naa í ya dĩ anu nɔ ci ya mɔ vɛ̃ɛ, nɔ à ni í nɛ inɛi inɔɔkoi.
19 Nɔ iyi amu Amai Amanɛ ǹ naa, ǹ ya n jɛ nɔ n maa n mɔ, nɔ inɛ ŋa à ni ǹ bi ijɛ nɔ ǹ jɛ woo mɔ atɛ̃, nɔ ǹ jɛ kpaasii woo gba fiai lɛmpoo ŋa do ilu dulum ŋa. Do nŋu fei, à yɛ iyi bisii Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee na icɛ ŋa iyi wa ce.

Ilu ŋa bii inɛ ŋa à kɔ ku dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Luku 10:13-15)

20 Nɔ Jesu í lɔsi ku gbagba si inɛi ilu ŋa bii í ce maamaake nkpɔ nkpɔ ŋau si na iyi í jɔ̀ a kù kpaasi idɔ.
21 Í ni, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ inɛi Kɔrazɛ̃ɛ ŋa. Iŋɛ mɔ inɛi Bɛsaida ŋa, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ. Maamaake ŋa iyi à ce si ilu nŋɛ ŋau ihɛ̃, bii í jɛ Tii do Sidɔ̃ɔi †. à coo wo, inɛi ilu ŋau aa dĩ̇ saaki a kpataò na irii dulum du ŋa nɔ a kpaasi idɔ hai ku kpɛ.
22 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu ijuukpãi inɛi Tii do Sidɔ̃ɔ ŋa á tia tu ŋɛ.
23 Iŋɛ mɔ, inɛi Kapɛranumu ŋa, ì waa tamaa ŋa aa so ŋɛ hee lelei? Aawo, aa kɛkɛ ŋɛi hee bi ku wai iku ŋa. Ntɔ ntɔ, maamaake nkpɔ nkpɔ iyi ǹ ce si ilu nŋɛ, bii í jɛ Sodomui ǹ coo wo, iluu á wɛɛ baa nnyi.
24 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu ijuukpãi inɛi Sodomu ŋa á tia tu ŋɛ.

I naa wa bi tom i naa i gba kusĩ̇mi
(Cɔ Luku 10:21-22)

25 Waati bɛɛbɛ ŋɔi Jesu í ni, Baaba, awɔ iyi ì jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, ǹ wa n saabuɛ do iyi ì singaa ilu bisi do woo mà ŋa mii ŋau ihɛ̃ nɔ ì nyisi amu ŋa.
26 Í sĩ̇a Baaba, si na iyi í jɔ̀ bɛɛbɛi ì bi.

* **11:12** bommai Ilaaɔ̃...à ya baa Do yaase mmu gɔ iyi inɛ á yɔkɔ ku gbɔɔò má wee, inɛ ŋa à wasi ku ce kookaai a ba a jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃u. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa jabu ntɔ ntɔ, aŋai aa lɔ si. nŋa ŋa kù sĩ̇a.

† **11:21** Tii do Sidɔ̃ɔ Ilaaɔ̃ í kpa inɛi ilu ŋau si na iyi í jɔ̀ kuce

27 Nɔ í sɔ̃ inɛ ŋa í ni, Baam nii í daam mii fei
si awɔ. Inɛ kãma kù mà amu Amau bii kù jɛ
Baau. Nɔ inɛ kãma kù mà Baau bii kù jɛ amu
Amau do inɛ ŋa iyi ɲ̀ bi n nyisi ŋa.
28 Iŋɛ iyi ì gbɛɛji nɔ aso wa wɔ ŋɛ fei i naa
wa bi tom an mu nŋɛ kusĩmi.
29 I jɛsi n lesi ŋɛ zuugum nɔ i gba idei ciom
ŋa, si na iyi í jɔ̀ amuu amanɛ kurɔ do woo
kaye arai. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, aa ba kusĩmii
hunde nŋɛ ŋa.
30 Ntɔ ntɔ, zuugum nɔu kù gaabu nɔ aso iyi
an kã nŋɛ kù wo.

12

Jesu do ajɔi kusĩmi
(Cɔ Maaku 2:23-28; Luku 6:1-5)

1 Si anyii ajɔ minji, ajɔi kusĩmi gɔ, Jesu do
mɔcɔɛ ŋa à waa too kɔɔi ilɛ gɔ. Nɔ wee ari wa
kpa mɔcɔɛ ŋau ŋɔi à wɔ amaajɛ iyi à gbɛ̃ si ilɛu
à nunu ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ.
2 Wee Farisi gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi à yɔɔ ŋɔi à sɔ̃
Jesu à ni, cɔ, mɔcɔɛ ŋa à waa ce mii iyi a kù nɛ
kpãai ku ce si ajɔi kusĩmi.
3 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, i kù cio mii iyi
Davidi í ce si waati iyi ari wa kpa nŋu do inɛɛ
ŋa?
4 Í lɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í so pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaɔ̃ í
jɛ, nŋu do inɛɛ ŋa. Nɔ wee a kù nɛ kpãai pɛ̃ɛu
ku jɛ, í gbe woo weei Ilaaɔ̃ ŋa aŋa akã.
5 Mà i kù cioɛ si tiai woodai Moizi ŋa iyi si
ajɔi kusĩmi woo wee ŋa iyi à ya nɛ icɛ si kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ a kù waa jirima ajɔi kusĩmi? Do nŋu fei,
a kù jɛ ilu taale ŋa.
6 Amma an sɔ̃ ŋɛ iyi inɛ gɔ í wa ihɛ̃ iyi í nɛ
bɛɛrɛ í re kpasɛ̃i Ilaaɔ̃.
7 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ɲ̀ bi i
ce araarei njɛ ŋa ku re i ceem kuwee. Bii í jɛ
ì mà yaasei ideu bɛ ŋa wo i kaa maa yɛ taalei
hai nɛ taale ŋa.
8 Nɔ aa mà ŋa iyi amu Amai Amanɛi ɲ̀ jɛ inɛ
ngboi ajɔi kusĩmi.

Inɛ iyi awɔ akãɛ í ku
(Cɔ Maaku 3:1-6; Luku 6:6-11)

9 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í koo í lɔ ile bii Zuifu ŋa
à ya ce kutɔtɔɔu.
10 Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ, awɔ akãɛ í ku í gbɛ.
Nɔ inɛ ŋa iyi à wa bɛu à bee Jesu à ni, wooda
í na inɛ kpãa ku jɔ̀ inɛ ku ba iri si ajɔi kusĩmi?
À waa fɔ bɛɛbɛi ku ba a yɛ taaleɛ.
11 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, bii inɛ gɔ nŋɛ í nɛ
angudã akã nɔ í koo í dasi inɔ isa baa bii ajɔi
kusĩmii, lafɛ̃ɛ kaa nyaa?
12 Amanɛ í bɛi í re angudã hee bii í jĩ.
Na nŋu, inɛ í nɛ kpãa ku ce mii jiida si ajɔi
kusĩmi.
13 Nɔ Jesu í sɔ̃ mɔkɔu í ni, tɛ awɔɛ. Iyi í tɔɔ
nɔ í baa dee dee bɛi awɔ akãu má.
14 Ŋɔi Farisi ŋau à fita à koo à waa busi njɛ
bɛi aa ce a kpaò Jesu.
15 Amma Jesu í mà si ŋa nɔ í nɛ hai bɛ.

Jesui í jɛ woo ce icɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica

Waati iyi Jesu wa nɛ, zamaa nla nla gɔ í
tooɛ. Nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa iyi à jɛ bɔ̃ɔ ŋa fei à ba iri.
16 Amma í sɔ̃ ŋa í kɔnkɔn du ŋa í ni a maà
sɔ̃ inɛ gɔ inɛ iyi nŋu í jɛ.
17 Í jɔ̀ à ba iri ku ba ide iyi walii Ezai í fɔu
ku kɔ̃, iyi í ni,
18 Ilaaɔ̃ í ni,
Woo ce icɛm iyi ɲ̀ cica wee.
Nŋui ɲ̀ bi jiida, siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa.
An daa si Hundem,
Nɔ ku sisia dimi fei dee dee ku jɛm.
19 Kaa ce kakɔɔ do inɛ gɔ hee ku la siɛ.
Bɛɛbɛ mɔi kaa kosi inɛ ŋa ija si inɔ ilu pai.
20 Kaa tambɔ ama jĩi iyi í kɔmba wa bi ku cɛ,
Nɔ kaa kpa fitila iyi inya kumáɛ kù la *,
Hee waati koo to si bii á jɔ̀ dee dee ku jɛm ku
kãmia inɛ fei,
21 nɔ kpãa ku cɔi dimi fei kú wa siɛ.

Jesu wa kɔò araɛ
(Cɔ Maaku 3:22-30; Luku 11:14-23)

22 Si anyii nŋu, à naa Jesu mɔkɔ gɔ wa iyi
inɛi inɔɔko í jɔ̀ í fɛɛju nɔ í dekĩ. Nɔ Jesu í faaba
inɛɛu, í jɔ̀ wa yɛ ilu nɔ wa fɔ ide.
23 Nɔ zamaau fei í biti à waa ni, debɛi, á jɛ
tɔkui Davidiu mbɛ.
24 Amma iyi Farisi ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi à ni,
mɔkɔu ihɛ̃ wa lele inɛi inɔɔko ŋai do gbugbãi
Bɛɛlizebuu †. ilaalu nŋa.
25 Si bɛi Jesu í mà lasabu nŋa, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í
ni, bomma iyi inɛɛ ŋa à waa ja aŋa duusɔ̃ɔ á
na ku gbe ngbɛ. Bɛɛbɛ mɔi ilu walakɔ kpasɛ̃
gɔ iyi inɛɛ ŋa à waa ja aŋa duusɔ̃ɔ kaa na ku
kpɛ.
26 Na nŋu, bii Seetam wa lele araɛ, wa ce
igũ do araɛi, bommaɛ kaa kpɛ.
27 Bii í jɛ do gbugbãi Bɛɛlizebuui ɲ̀ wa n
leleò inɛi inɔɔko ŋa, to, do gbugbãi yooi mɔcɔ
nŋɛ ŋa mɔ à waa leleò ŋa. Debɛi aŋa taka nŋa
aa yɛ taale nŋɛ.
28 Amma bii do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃i ɲ̀ wa
n leleò inɛi inɔɔko ŋau, nŋu bɛ wa nyisi iyi
Ilaaɔ̃ í sinti ku jɛ bommaɛ si anini nŋɛ.
29 Bɛirei inɛ á ce ku lɔ kpasɛ̃i inɛ iyi í nɛ
gbugbã ku coo ile bii kù jɛ í tako í dĩ ilu
gbugbãu. Amma bii í dũu á yɔkɔ ku coo ile.
30 Inɛ iyi kù jɛ tom, mbɛɛm nii. Inɛ iyi kù
waa bam ku tɔtɔɔ, wa fangaaɛi.
31 Na ŋɔi í ce ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ, Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku
kpa idei dulum do arabu fei. Amma inɛ iyi
wa bu Hundei Ilaaɔ̃, kaa ba a kpa idei dulum
dɛɛ pai.
32 Bii amanɛ wa fɔ laalɔi Amai Amanɛ Ilaaɔ̃
á yɔkɔ ku kpa idei dulum dɛɛ. Amma inɛ iyi

* **12:20** ama jĩi... fitila iyi inya kumáɛ kù la ama jĩi do fitilau inɛ ŋa iyi gbugbã nŋa kù lai wa fãa. † **12:24** Bɛɛlizebuu iri iyi à sɔ Seetam nii.

wa fɔ taalei Hundei Ilaaɔ̃ kaa ba a kpa idei dulum ndɛɛ hai nnyi hee do ala fei.

Jĩi do isoɛ
(Cɔ Luku 6:43-45)

33 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, à ya mà jĩii hai si isoɛ. Jĩi jiida iso jiidai í ya so, amma jĩi laalɔ, iso laalɔi í ya so.
34 Iŋɛ inɛ buu ŋai bɛi njo wukuku. Iŋɛ inɛ laalɔ ŋa, bɛirei aa ce i fɔ ide jiida ŋa. Mii iyi wa kɔ̃ si idɔɛ nŋui gɛlɛɛ í ya fɔ.
35 Inɛ jiida ide jiidai í ya fɔ. Nɔ ide jiidau í ya naai hai si ide jiida iyi wa singa si idɔɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ laalɔ ide laalɔi í ya fɔ. Nɔ ide laalɔu mɔ í ya naai hai si ide laalɔ iyi wa singa si idɔɛ.
36 An sɔ̃ ŋɛ, ide nfe iyi inɛ ŋa à waa fɔ fei, Ilaaɔ̃ á na ku bee ŋa si ajɔi kiitiu,
37 domi hai si ideɛi Ilaaɔ̃ á kiitiɛ, nɔ ku kpeɛ hai nɛ taale walakɔ ilu taale.

Inɛ ŋa à ni Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Maaku 8:11-12; Luku 11:29-32)

38 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi gɔ ŋa à sɔ̃ Jesu à ni, Mɛɛtu, à bi i ce maamaake gɔ iyi á nyisi wa iyi Ilaaɔ̃i í bɛɛ wa.
39 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, inɛ laalɔi nsɛi ŋa iyi a kù waa leekĩ do Ilaaɔ̃ nŋu akã, maamaakei à ya maa bi, amma maamaake gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa má bii kù jɛ ti walii Zonasi,
40 domi si bɛi Zonasi í ce dasã mɛɛta do idũ mɛɛta si inɔi cɛ̃ɛ nlau, bɛɛbɛ mɔi Amai Amanɛ á ce dasã mɛɛta do idũ mɛɛta si balɛ.
41 Si ajɔi kiitiu, inɛi Ninivu ŋa aa dede si inɛi nnyi ŋa a yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ à kpaasi idɔ nŋa na waazoi Zonasi. Wee nsɛi inɛ iyi wa sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ í re Zonasi.
42 Si ajɔi kiitiu, ilaalu inaabo iyi í naa hai awɔ cangai kpãai inunu á dede si inɛi nnyi ŋa ku yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ hai jĩijĩi í dede í naa ku gbɔ idei bisii Salomɔɔ, ilaalu nlau. Nɔ wee nsɛi inɛ iyi wa sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ í re Salomɔɔ.

Kunyii inɛi inɔɔko wa ma
(Cɔ Luku 11:24-26)

43 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, bii inɛi inɔɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa ŋai ku maa dɛ bi ku sĩmi. Bii í kua,
44 ŋɔi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ǹ fita wai. Waati iyi í nyi wa nɔ í ba inɛɛu í yɛ bɛi ile ngbɛ iyi à kpã à teeseɛ sãa sãa,
45 á koo ku dɛdɛ kpaasi laalɔ ŋa iyi à roo wa má bɛi aŋa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa wa bɛ. Waati bɛɛbɛ kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia baa ti ankãanyiɛ má. Mii iyi á ba inɛ laalɔi nsɛi ŋa mbɛ.

Idei iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Maaku 3:31-35; Luku 8:19-21)

46 Waati iyi Jesu wa ba zamaau ide ku fɔ, ŋɔi iyeɛ do ifɔɛ ŋa à naa à leekĩ waduude, à waa bi a baa ide ku fɔ.
47 Nɔ inɛ gɔ í naa í sɔ̃ Jesu í ni, iyeɛ do ifɔɛ ŋa wee, à wa waduude à waa bi a baɛ ide ku fɔ.
48 Amma Jesu í jɛa inɛɛu í ni, yooi í jɛ iyem, nɔ yoo ŋai à jɛ ifɔm ŋa.
49 Nɔ í tosi mɔcɔɛ ŋau awɔ í ni, iŋɛi ì jɛ iyem do ifɔm ŋa.
50 Ntɔ ntɔ inɛ iyi wa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele, lafɛ̃ɛi í jɛ ifɔm wala wecĩm wala iyem.

13

Mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Maaku 4:1-9; Luku 8:4-8)

1 Si ajɔ akãu bɛ má, Jesu í fita hai kpasɛ̃ í koo í buba itĩi tenku.
2 Nɔ zamaa nla nla gɔ í tɔtɔɔ siɛ. Ŋɔi í lɔ akɔi inyi gɔ í buba ku ba ku kɔ ŋa si cio. Nɔ zamaau fei wa leekĩ itĩ tenkuu bɛ.
3 Nɔ í sɔ̃ ŋa mii nkpɔ do mɔnda. Í ni, mɔkɔ gɔ í fita wa fã dimi.
4 Si bɛi wa fã dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si kpãa nɔ yɛi ŋa à naa à jɔɔ.
5 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta, tengi bii sãa kù kpɔ. Nɔ í fita bɛ gbakã si na iyi í jɔ̀ sãa kù la bɛ.
6 Amma iyi inunu wa ce, ŋɔi í joo nɔ í gbɛ, domi icãɛ kù mi lɛlɛ.
7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋɔi agũ ŋau à dede siɛ à biiɛ à kpaa.
8 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ jiida nɔ à bí. Gɔgɔ ŋa à nɛ iju cĩɔ, gɔgɔ ŋa mɔ kita, gɔgɔ ŋa mɔ kuntaa.
9 Iyi Jesu í kpa mɔndau í tã ŋɔi í ni, inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔɔ̀ ide, ku gbɔ.

Na mii í jɔ̀ Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Maaku 4:10-12; Luku 8:9-10)

10 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à naa à beeɛ à ni, na mii í ce ì ya maa sɔ̃ inɛ ŋa ide do mɔnda.
11 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì mà asiii bommaɛ ŋa. Amma kù jɔ̀ inɛ ŋa iyi à gbe ŋau a màa.
12 Inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kɔ̃ɔa si, nɔ kunɛu ku la. Amma inɛ iyi kù nɛ, baa keeke iyi í nɛu à ya gbaai má.
13 Inɛ ŋau, à ya maa cɔ ilu amma a kù waa yɛ, nɔ à waa sɔ̃ ŋa ide amma a kù waa gbɔ yaaseɛ. Na ŋɔi i jɔ̀ ǹ ya n maa n sɔ̃ ŋa ide do mɔnda.
14 Mii iyi í ba ŋau bɛ Ezai í tako í ce waliiɛ í ni,
Aa ya desi ide itĩ amma ì kaa gbɔ yaaseɛ ŋa,
Nɔ aa maa cɔ ilu amma ì kaa yɛ ngɔgɔ ŋa.
15 Idɔ nŋa í baa í le.
À dĩ itĩ nŋa ku ba a maà gbɔ ide gɔ,
Nɔ à bii iju nŋa ku ba a maà yɛ ngɔgɔ,
Nɔ idɔ nŋa mɔ ku maà mà ngɔgɔ.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa naa a sinda wa bi Ilaaɔ̃ nɔ ku jɔ̀ a ba iri.
16 Amma Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau í ni, iŋɛ ilu inɔ didõ ŋai, si na iyi í jɔ̀ iju nŋɛ wa yɛ ilu, nɔ itĩ nŋɛ wa gbɔ ide má.
17 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, walii do inɛ nkpɔ iyi wa jirima idei Ilaaɔ̃, à bi aŋa à yɛ mii iyi ì waa

yɛu ihẽ ŋa, amma a kù yɔɔ. Nɔ à bi aŋa a gbɔ
mii iyi ì waa gbɔu ihẽ ŋa, a kù nɔ a kù gbɔɔ.

Yaasei mɔndai woo gbẽu
(Cɔ Maaku 4:13-20; Luku 8:11-15)

18 Jesu í sõ ŋa má í ni, i de itĩ i gbɔ yaasei
mɔndai woo gbẽu ŋa.
19 Inɛ iyi wa gbɔ idei bommai Ilaaõ nɔ kù
gbɔ yaaseɛ, í yɛi bɛi kpãa bii dimiu í cuku.
Seetam inɛ laalɔui, i ya naa ku nya ide iyi à
gbẽ si idɔɛ.
20 Inɛ mɔ iyi í yɛ bɛi ilɛ kuta bii dimiu í
cukuu, bii wa gbɔ ideu gbakã í ya gbaai do inɔ
didõ.
21 Amma ci ya jɔ̀ ideu ku ce icã jiida si idɔɛ,
nɔ kaa yɔkɔ ku leekĩ ku kpɛ. Bii wahala gɔ í
dede, walakɔ ijuukpã gɔ na irii ideu, í ya fũsi
awɔi gbakã.
22 Inɛ mɔ iyi í gba ideu bɛi si ilɛ ku nɛ agũ
ŋau, wa gbɔ ideu amma lasabu bututui mii
ŋa iyi wa bitandiɛ do fia ku bi iyi wa dĩ ijuɛ,
aŋai à waa ganji ideu ku ce icɛ si inɛɛu.
23 Inɛ mɔ iyi í gba ideu bɛi si ilɛ jiida, nŋui
í jɛ inɛ iyi wa gbɔ ideu nɔ í gbɔɔ do yaaseɛ, nɔ
í so iso. Bi inɛ gɔ ŋa, dimiu í so iso cĩɔ, inɛ gɔ
ŋa kita, inɛ gɔ ŋa mɔ kuntaa.

Mɔndai fɔfɔ laalɔ

24 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda má í ni, faaji iyi
wa fɔ idei bommai Ilaaõ wee. Mɔkɔ gɔi í koo
í gbẽ dimi jiida si ilɛɛ.
25 Amma idũ si waati iyi inɛ fei wa sĩ njoo,
ŋɔi mbɛɛi mɔkɔu í naa í gbẽa fɔfɔ laalɔ * si inɔ
ilɛɛ nɔ í nɛɛ.
26 Nɔ dimi jiidau í fita, wa la, nɔ í bí. Fɔfɔ
laalɔu mɔ í fita, nɔ aŋa fei à la ajɔ.
27 Ŋɔi amaacɛɛ ŋau à naa à sõɔ à ni, lafẽɛ, í jɔ
dimi jiidai ì gbẽ si ilɛɛ ya. To, nɔ hai iwoi fɔfɔ
laalɔu ihẽ í fita wa má.
28 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, mbɛɛ gɔi í coo. Nɔ amaacɛɛ
ŋau à beeɛ à ni, ì bi kaa logoo fɔfɔ laalɔu?
29 Nɔ í ni, aawo. Bii ì waa bi i logoo fɔfɔ
laalɔu bii i kù laakai ŋa aa na i tɔtɔɔ i logooò
dimi jiidau ŋa.
30 I jɔ̀ aŋa fei a dede nŋa hee bii kumuɛ í
to. Waati bɛɛbɛ an sõ woo mu ŋau a kpa fɔfɔ
laalɔu titã a dũu a dasi ina, a bɛi a tɔtɔɔ dimi
jiidau a dasi suum.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Maaku 4:30-32; Luku 13:18-19)

31 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ má í ni,
bommai Ilaaõ í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi inɛ
gɔ í so í gbẽ si ilɛɛ.
32 Ngbou í kere í re ngbo ŋa iyi à gbe fei,
amma bii à gbõɔ, nŋui í ya fita ku lá ku re ama
jĩi fei, hee yɛi ŋa à ya maa ce antɛ si amaawɔɛ
ŋa.

Mɔndai lefee
(Cɔ Luku 13:20-21)

33 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ má í ni,
bommai Ilaaõ í yɛi bɛi lefee iyi abo gɔ í so
í dasi iyafũi pẽɛ gũa mɛɛta, nɔ fei í dede í
kpante.

Idei mɔnda ŋau
(Cɔ Maaku 4:33-34)

34 Ide ŋau bɛ fei sãa sãa do mɔndai Jesu í sõ
zamaau, ci ya fɔ ide iyi kù jɛ do mɔnda.
35 Bɛɛbɛi idei inɛ akãi walii ŋau í ce iyi í ni,
Ilaaõ í ni,
Do mɔndai an ya n sõ ŋa ide,
Nɔ si bantumai an fɔ mii iyi wa manji hai
waati iyi ń taka andunya.

Jesu í sisi yaasei mɔndai fɔfɔ laalɔu

36 Jesu í jɔ̀ zamaau nɔ í koo í lɔ kpasẽ. Nɔ
mɔcɔɛ ŋau à bɔ bi tɛɛ à ni, sisi nwa yaasei
mɔndai fɔfɔ laalɔu.
37 Nɔ í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í gbẽ dimi jiidau
amu Amai Amanɛi.
38 Ilɛui í jɛ andunya. Dimi jiidau mɔ, nŋui
í jɛ inɛi bommai Ilaaõ ŋa. Fɔfɔ laalɔu nŋui í jɛ
inɛi Seetam ŋa.
39 Mbɛɛ iyi í gbõɔ nŋui í jɛ Seetam. Ajɔi
kumuu mɔi í jɛ ajɔ iyi andunya á kpa iri, nɔ
woo mu ŋau mɔ aŋai à jɛ amaleka ŋau.
40 Nɔ si bɛi à ya kpa fɔfɔ laalɔu a dasi inau,
bɛɛbɛ mɔi á jɛ si ajɔ iyi andunya á kpa iri.
41 Amu Amai Amanɛ, an bɛ amalekam ŋa
wa a na a nya inɛ ŋa iyi à waa dasi inɛ ŋa
kurara do woo ce laalɔ ŋau a tekĩò ŋa hai
tengi bii an na n jɛ bommam,
42 nɔ a dasi ŋa ina iyi ci ya ku. Tengi bɛi aa
lesi awɔ si iri a kpataò.
43 Nɔ waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à waa dɛ idɔɔbii
Ilaaõ ku ce aa maa má inyai bɛi inunu si
bommai Ilaaõ Baa nŋa. Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á
gbɔò ide, ku gbɔ.

Mɔndai amani iyi wa singa

44 Nɔ Jesu í ni má, mɔnda gɔ iyi wa fɔ idei
bommai Ilaaõ wee. Ajɔ nŋu gɔ inɛ gɔ í koo í
kãsi amani iyi wa singa si inɔ ilɛ. Iyi í yɔɔ nɔ
í teese í singaɛ ma. Nɔ í nɛ do inɔ didõ í koo í
ta mii iyi í nɛ fei, nɔ í naa í ra ikou.

Mɔndai lɛgɛ

45 Jesu í ni, bommai Ilaaõ í yɛi má bɛi lɛgɛ
jiida ŋa iyi woo nya sĩa gɔ wa dɛ.
46 Iyi í yɛ akã iyi í jɛ jiida ti fia nkpɔ gɔ, nɔ í
koo í ta mii iyi í nɛ fei í naa í raa.

Mɔndai taao

47 Jesu í ni má, bommai Ilaaõ í yɛi má bɛi
taao iyi à sɔsi inɔ inyi ku mu cẽɛ dimi ikã ikã
fei.
48 Bii í mu cẽɛ ŋau í tã, sɔɔkɔ ŋau à ya faa wa
icei. Nɔ a buba a cica cẽɛ jiida ŋau a dasi kɔlɔ,
cẽɛ ŋa iyi a kù ce ncɛɛu mɔ nɔ a nikã ŋa.
49 Nɔ bɛɛbɛ mɔi á yɛ si iri ku kpai andunya.
Amaleka ŋa aa na a nya inɛ ŋa iyi à waa ce
laalɔ hai si inɔi inɛ ŋa iyi à waa ce idɔɔbii Ilaaõ,

* **13:25** fɔfɔ laalɔ Fɔfɔu í jɔ dimi jiidai mam mam. Amma a ci ya jɛ ijui fɔfɔu, domi bii inɛ í jɔɔ, á bía bõɔ.

50 a dasi ŋa ina iyi ci ya ku. Bɛi aa lesi awɔ
si iri a kpata.

Amani titõ do nwo

51 Jesu í bee ŋa í ni, ì gbɔ yaasei ideu fei ŋa?
Nɔ à jɛ à ni, oo.
52 Nɔ í sõ ŋa í ni, bɛɛbɛ mɔi, woo kɔ inɛ ŋa si
wooda baa yooma fei iyi í baa í jɛ inɛ iyi í mà
idei bommai Ilaaõ, í yɛi bɛi ilu kpasɛ̃ gɔ iyi wa
nya mii titõ ŋa do mii nwo ŋa hai si amaniɛ.

Inɛi Nazarɛti ŋa a kù dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Maaku 6:1-6; Luku 4:16-30)

53 Iyi Jesu í kpa nŋa mɔnda ŋau bɛ í tã, nɔ í
nɛ hai bɛ.
54 Í bɔ ilu bii í jɛ ama. Iyi í to bɛ í lɔsi ku kɔ
inɛ ŋa si cio ile bii à ya maa ce kutɔtɔɔ hee inɛ
ŋa iyi à waa gbɔ ideɛ ŋau à na à biti. Nɔ à waa
ni, hai iwoi inɛɛu ihɛ̃ í ba dimii bisiu ihɛ̃ wa.
Bɛirei í ce wa ceò maamaake ŋau ihɛ̃.
55 Í jɔ amai woo gbe jĩi nɔu mbɛ ya. Kù jɛ
iyeɛi à ya kpe Maariu? Zaaki do Zozɛfu do
Simɔɔ do Zudu ŋa si à jɛ ifɔɛ ŋa?
56 Awaò wecĩɛ ŋa fei si à wa ihɛ̃ ba. Bii
bɛɛbɛi nɔ hai iwoi í ba gbugbãu ihɛ̃ fei wa.
57 To, lasabu nŋu ŋau bɛi í ganji ŋa a dasiɛ
naanɛ. Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, kù nɛ bii walii ci ya
nɛ bɛɛrɛ bii kù jɛ si ilɛi ideɛ do si kpasɛ̃ɛ.
58 Kù nɔ kù ce maamaake nkpɔ bɛ si na iyi
í jɔ̀ a kù dasiɛ naanɛ.

14

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu
(Cɔ Maaku 6:14-29; Luku 9:7-9)

1 Si waati bɛɛbɛi Herodu, ilaalui Galileeu í
gbɔ laabaaui Jesu.
2 Nɔ í sõ amaacɛɛ ŋa í ni, inɛɛu bɛ Zãa woo
dasi inyiui í jĩ wa hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ í nɛ
gbugbã wa ceò maamaake ŋau bɛ.
3-4 Mii iyi í jɔ̀ Herodu í fɔ bɛɛbe wee.
Herodu í tako í so Herodiasi aboi Filipu, ifɔɛ.
Ŋɔi Zãa í sõɔ í ni, kù sĩa i gba aboi ifɔɛ i dasi
kpasɛ̃ɛ. Ide iyi Zãa í fɔ na irii Herodiasiu í jɔ̀
Herodu í ni a muu a dũu a dasiɛ piisõɔ.
5 Nɔ Herodu wa bi ku kpaa, amma wa ce
njoi inɛ ŋa si na iyi í jɔ̀ aŋa fei à ni Zãa waliii.
6 Ŋɔi ajɔ í naa í to bii Herodu wa ce jingau
ku yeò gigii ajɔi kubiɛ. Nɔ ama inaaboi
Herodiasi wa jojo si wajui inɛ ŋa iyi à kpe ku
jɛu. Ŋɔi í dõa Herodu si jiida jiida
7 hee í ceaa kuwã nɔ í gbasi í ni nŋu á muaa
mii iyi í bi fei.
8 Ŋɔi ama inaabou í koo í bee iyeɛ, nɔ í nyi
wa í naa í sõɔ í ni, ǹ bi i muum irii Zãa woo
dasi inyiu wa si pɛrɛnti.
9 Ŋɔi inɔi ilaaluu í fɔ. Do nŋu fei í jɛsi nɔ í ni
a koo a bu irii Zãau wa a naa a náa. Í jɛsii si na
iyi í jɔ̀ í gbasi tã do mii fei si wajui inɛ njooɛ
ŋau.
10 Nɔ í bɛ inɛ ŋa ile piisõɔ bɛ a koo a bu irii
Zãa wa.
11 Ŋɔi inɛ ŋau à koo à buu nɔ à lesi pɛrɛnti
wa à naa à na ama inaabou nɔ nŋu mɔ í koo í
na iyeɛ.
12 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋau à gbɔ ideu. Nɔ à naa à
so ikuɛu à koo à suu. Nɔ à koo à sõ Jesu.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

13 Iyi Jesu í gbɔ ideu ŋɔi í nɛ hai bɛ. Í lɔ akɔi
inyi do mɔcɔɛ ŋa nɔ à bɔ gbabua gɔ. Iyi inɛ ŋa
à gbɔ, ŋɔi à fita hai inɔ ilu nŋa ŋa à da hãmɛɛ
nŋa wa do isɛ.
14 Iyi à fita hai si akɔi inyiu ŋɔi Jesu í yɛ
zamaau. Nɔ í ce araare nŋa nɔ í jɔ̀ bõɔ nŋa ŋa
à ba iri.
15 Iyi alɛ wa lɛ ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à naa bi tɛɛ à
ni, si gbabuai à wa ihɛ̃ nɔ wee idũ wa dũ. Na
nŋu, jɔ̀ inɛ ŋau a nɛ ileɛko ŋa a koo a ra mii iyi
aa jɛ.
16 Amma Jesu í sõ ŋa í ni, a kù nɛ bukaatai
a nɛ. Iŋɛ taka nŋɛ, i na ŋa ijɛ a jɛ.
17 Ŋɔi à ni, pɛ̃ɛ iyi à nɛ ihɛ̃ kù re ara miu do
cɛ̃ɛ minji.
18 Nɔ Jesu í ni, i naam wa ihɛ̃.
19 Nɔ í ni zamaau ku buba si fɔfɔu, nɔ í so
pɛ̃ɛ ara miu do cɛ̃ɛ minjiu, í wu iju lele í saabu
Ilaaõ. Nɔ í bububu pɛ̃ɛ ŋau í na mɔcɔɛ ŋau nɔ
aŋa mɔ à kpɛ̃a zamaau.
20 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo hee mbɔɛ í gbe. Ŋɔi
mɔcɔɛ ŋau à ko iyi í gbeu hee kɔlɔ maateeji í
kõ.
21 Inɛmɔkɔ ŋa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amanɛ
dubu miu (5.000), baai inaabo do amu ŋa
baasi.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Maaku 6:45-52; Zãa 6:15-21)

22 Iyi à tã ŋɔi Jesu í ni mɔcɔ ŋau à lɔ akɔi
inyiu ku ba a takoɛ a kua ice ihõ. Iyi à waa
nɛ nɔ í ni zamaau ku nɛ.
23 Waati iyi í jɔ̀ à nɛ nɔ í koo í gũ iri kuta gɔ
ku ba ku ce kutɔɔ. Nɔ idũ í dũ í báa bɛ nŋu
akãɛ.
24 Wee waati bɛɛbɛ akɔi inyiu í wa si aninii
tenkuu tã. Nɔ kutãngãm dii inyiu í wasi ku
taleɛ si na iyi í jɔ̀ fufu wa ko ŋa ikpó.
25 Zakai amɛɛjuma ŋɔi Jesu wa nɛ si antai
inyiu, wa bɔ bi mɔcɔɛ ŋa.
26 Waati iyi à yɔɔ wa nɛ si antai tenkuu wa
ŋɔi zigi nŋa í da, njo wa mu ŋa, à waa ni, zĩii.
Nɔ njou í jɔ̀ à wasi ku dõ anu.
27 Bɛ gbakã Jesu í ba ŋa ide ku fɔ í sõ ŋa í ni,
i sũ laakai nŋɛ ŋa. Amui Jesu, i maà ce njo ŋa.
28 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii awɔi, jɔ̀ amu
mɔ n nɛ n naa bi tɛɛ si antai inyiu.
29 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, naa wa.
Nɔ Piɛɛ í kita hai si akɔi inyiu nɔ í nɛ si antai
inyiu wa bɔ bi Jesu.
30 Amma iyi laakaɛ í bɔ si fufu iyi wa ce do
gbugbãu, ŋɔi njo í muu. Nɔ í sinti ku mile.
Ŋɔi í dõ anu í ni, Lafɛ̃ɛ, faabam.

31 Nɔ gbakã Jesu í yɔ awɔ í muu nɔ í ni, na
mii í ce ì waa sika sika má. Naanɛɛ kù la.
32 Ŋɔi aŋa minji fei à gũ akɔi inyiu nɔ fufuu
í leekĩ.
33 Nɔ inɛ ŋa iyi à wa si inɔi akɔu à gulɛ si
wajui Jesu à ni, ntɔ ntɔ, awɔu Amai Ilaaɔ̃i.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à ba iri si ilɛi Genesarɛti
(Cɔ Maaku 6:53-56)

34 Iyi à kua, nɔ à to ilɛi Genesarɛti.
35 Si bɛi inɛi bɛ ŋau à mà Jesu, ŋɔi à fɔ
laabaauɛ bii fei à ni í to wa. Nɔ à naa bɔ̃ɔ fei
wa.
36 Nɔ à tɔɔɛ à ni ku jɔ̀ aŋa a lu baa itĩi
kumbooɛ, nɔ inɛ iyi í luu fei í ya ba irii.

15

Dedembai bala ŋa
(Cɔ Maaku 7:1-13)

1 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
gɔ ŋa à naa hai Zeruzalɛmu à bɔ bi Jesu à beeɛ
à ni,
2 na mii í ce mɔcɔɛ ŋa a kù waa too
dedembai bala nwa ŋa. Na mii í ce a ci ya wɔɔ
a bɛi a jɛ.
3 Nɔ Jesu í jɛ nŋa do ide ku bee í ni, na mii í
ce iŋɛ mɔ dedemba nŋɛ ŋa ku too í jɔ̀ i kù waa
jirima woodai Ilaaɔ̃ ŋa.
4 Ì mà sãa sãa ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ni, i gbɔa iyeò baa
nŋɛ ŋa i jirima ŋa ŋa. Nɔ í ni má, inɛ iyi wa fɔ
laalɔi iyeò baaɛ ŋa a kpa lafɛ̃ɛ.
5 Amma iŋɛ ì waa fɔ ide mmu. Ì waa ni inɛ
á yɔkɔ ku sɔ̃ iyeò baaɛ ku ni, fia iyi an yɔkɔ n
sobiɛ do, ṅ jilɛaa Ilaaɔ̃.
6 Nɔ inɛ iyi í fɔ bɛɛbɛ kaa sobi iyeò baaɛ má
hee ku jirima ŋa. Bɛɛbɛi ì waa kpa idei Ilaaɔ̃
ŋa ku ba i too dedemba iyi à jɔ̀ nŋɛ.
7 Iŋɛu ilu muafiti ŋai. Hai tako Ezai í ce
waliiɛi dee dee na iri nŋɛ waati iyi í kɔ si tiaɛ
í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
8 Inɛ ŋau ihɛ̃ à waa jirimam nii
Do gɛlɛ nŋu akã.
Amma idɔ nŋa í jĩim.
9 À waa tɔɔm nii si ngbɛ.
Woodai amanɛ ŋai à waa kɔ inɛ ŋa si
Nɔ à waa ni woodam nii.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi
(Cɔ Maaku 7:14-23)

10 Ŋɔi Jesu í kpe zamaau nɔ í ni, i de itĩ i gbɔ
yaasei ideu.
11 Kù jɛ mii iyi wa lɔ hai do gɛlɛi amanɛi í ya
dasiɛ riisi. Amma mii iyi í ya fita hai si gɛlɛi
amanɛi á dasiɛ riisi.
12 Nɔ mɔcɔɛ ŋau à na à sɔ̃ɔ à ni, i kù mà ide
iyi ì fɔu bɛ í jɛa Farisi ŋau taale?
13 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, jĩi baa yooma iyi
Baam iyi í wa lele kù lɔ fei, aa tuui.
14 I jɔ̀ ŋa bɛ. Woo mu golo fɛɛju ŋai. Nɔ bii
fɛɛju wa mua fɛɛju golo aŋa minji fei à ya koo
a dasi gooi.
15 Ŋɔi Piɛɛ í ni, sisi nwa yaasei mɔndau bɛ.
16 Nɔ Jesu í ni, iŋɛ mɔ, i kù nɛ bisi ŋai?
17 I kù mà ŋa, mii iyi wa lɔ hai do gɛlɛi
amanɛ fei, si inɔɛi wa bɔ? Si anyiɛ nɔ ku fita
hai si arɛ.
18 Amma ide iyi í ya fita hai si gɛlɛ, hai si
idɔi wa naa. Nŋu bɛi wa dasi amanɛ riisi,
19 domi hai si idɔi amanɛi lasabu laalɔ wa
naa. Inɛ ku kpa, do sakara, do sɛ̃ɛ ku tɔtɔɔ do
mudɛ̃ɛ hai ce abɔdɔ̃, do ile, do ibo, do inɛ ku
bɛjɛ, mii ŋau bɛ fei hai si idɔi wa naa,
20 nɔ nŋu ŋau bɛi í ya dasi amanɛ riisi.
Amma kù jɛ kujɛ hai wɔɔi á dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Maaku 7:24-30)

21 Si anyii nŋu, Jesu í nɛ hai bɛ í bɔ ikpa Tii
do Sidɔ̃ɔ.
22 Inaaboi ilɛi Kanaã gɔ iyi í wa bɛ í naa bi
tɛɛ nɔ í dɔ̃ anu í ni, Lafɛ̃ɛ, tɔkui Davidi amanlu
nlau, ce araarem. Ama inaabom í nɛ inɛi
inɔɔko, nɔ wa kpãa iju ntɔ ntɔ.
23 Amma Jesu kù jɛaa ide kãma. Nɔ mɔcɔɛ
ŋa à naa à tɔɔɛ à ni, abou ihɛ̃ wa dɔ̃ anu wa too
anyi nwa. I kaa leleɛ?
24 Nɔ í jɛ í ni, bi inɛi Izirɛli ŋa aŋa akãi à bɛm
wa, inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi angudã ŋa iyi à nyɔ.
25 Amma abou í naa í gulɛ si wajuɛ í ni,
Lafɛ̃ɛ, sobiim.
26 Nɔ Jesu í ni, kù sĩa a gba ijɛi amu ŋa a na
aja keeke ŋa.
27 Ŋɔi abou í ni, ntɔi Lafɛ̃ɛ. Amma do nŋu
fei, aja keeke ŋau à ya wa abɛi taabu a maa jɛ
buubuui ijɛ iyi wa cuku wa hai si taabui lafɛ̃ɛ
nŋa ŋa.
28 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, abooyi, naanɛ ku dasiɛ
í la. Béi ì bi fei á ce. Nɔ gbakã ama inaaboɛu í
ba iri.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri

29 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í too itĩi tenkui Galilee,
í koo í gũ antai kuta gɔ í buba.
30 Nɔ zamaa nla gɔ í naa bi tɛɛ. À naaò ilu
kutɛ akã ŋa wa, do fɛɛju ŋa, do wɛɛgɛ ŋa, do
dekĩ ŋa, do bɔ̃ɔ nkpɔ má nɔ à jilɛ ŋa si wajui
Jesu, nɔ í jɔ̀ à ba iri.
31 Ŋɔi inɛ ŋau à biti iyi à yɛ dekĩ ŋau à waa
fɔ ide, wɛɛgɛ ŋau à ba iri, ilu kutɛ akã ŋau à
waa nɛ, fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu, nɔ à waa saabu
Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi inɛi Izirɛli ŋa.

Jesu í wò amanɛ dubu mɛɛ (4.000)
(Cɔ Maaku 8:1-10)

32 Jesu í kpe mɔcɔɛ ŋa í ni, araarei inɛ ŋau
ihɛ̃ wa mum, domi ajɔ mɛɛta nŋai ihɛ̃ iyi à wa
bi tom, nɔ sɔnda kãma kù gbe nŋa má. Nɔ n
kù bi n jɔ̀ a nɛò ariu ku ba a maà na a koo a
cuku kpãa.
33 Nɔ mɔcɔɛ ŋau mɔ à beeɛ à ni, to, iwoi aa
ka ba ijɛ si gbabuau ihɛ̃ iyi á yo zamaa nla
nlau ihɛ̃.
34 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, pɛ̃ɛ fɛloi ì nɛ ŋa. Ŋɔi
à ni, pɛ̃ɛ ara mɛɛjei do cɛ̃ɛ wɛwɛɛ gɔ ŋa.

35 Nɔ Jesu í ni inɛ ŋau a buba ilɛ.
36 Nɔ í so pɛ̃ɛ ara mɛɛjeu do cɛ̃ɛ ŋau, í saabu
Ilaaɔ̃ titã í bɛi í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋa a kpɛ̃
nŋa. Ŋɔi à kpɛ̃a inɛ ŋau.
37 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo hee pɛ̃ɛu í gbe. Ŋɔi à
ko pɛ̃ɛ iyi í gbeu nɔ í ce kɔlɔ mɛɛje.
38 Inɛ ŋa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amanɛ dubu
mɛɛ (4.000), baai inaabo do ama keeke ŋa
baasi.
39 Ŋɔi Jesu í jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ í bɛi í lɔ akɔi inyi
í nɛ ikpa ilɛi Magadãa.

16

Farisi do Sadusi ŋa à bi Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Maaku 8:11-13; Luku 12:54-56)

1 Si anyii nŋu, Farisi do Sadusi ŋa à naa bi
Jesu a cɔ laakaɛ. À tɔɔɛ ku ce maamaake iyi á
nyisi iyi gbugbãɛ hai bi Ilaaɔ̃i wa naa.
2 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, bii inunu wa bɔ ku lɔ
nɔ lele í kpã ì ya ni ŋa, iju iyi á má ala á dɔ̃.
3 Bii daakɔi í ya ni ŋa, ijĩ á rɔ domi ijĩ í dũ
í we mango. Ì waa mà yaasei lele ŋa amma i
kù waa mà yaasei waati iyi à wa si nsɛi ŋa.
4 Inɛ laalɔi nsɛi ŋa iyi a kù leekĩò Ilaaɔ̃ nŋu
akã, nyindai à ya maa bi ku yɛ. Amma nyinda
gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa má bii kù jɛ ide iyi í
ba walii Zonasiu.
Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í jɔ̀ ŋa í nɛ.

Lefeei Farisi do Sadusi ŋa
(Cɔ Maaku 8:14-21)

5 Si anyii nŋu, Jesu do mɔcɔɛ ŋau à koo à lɔ
akɔi inyi à waa bɔ ikpa icei tenkuu ikpa ihɔ̃.
Nɔ wee mɔcɔɛ ŋau à gbɛjɛ ku so pɛ̃ɛ kosĩa.
6 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, to, i ce laakai do lefeei
Farisi do Sadusi ŋau.
7 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à waa lasabu si idɔ nŋa à waa
ni, na iyi í jɔ̀ a kù so pɛ̃ɛ kosĩai í jɔ̀ wa fɔ bɛɛbɛ.
8 Amma Jesu í mà lasabu nŋa iyi à waa ce
nɔ í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa ni ŋa, na iyi
í jɔ̀ inɛ i kù so pɛ̃ɛ kosĩai í jɔ̀ ń wa n fɔ bɛɛbɛ.
Naanɛ nŋɛ kù la.
9 I kù gbɔ yaaseɛ hee nsɛi ŋa? I kù waa ye
gigii pɛ̃ɛ ara miu iyi ń bu ń kpɛ̃a amanɛ dubu
miu do jiai pɛ̃ɛ kɔlɔ iyi í gbe má ŋa?
10 Mà i kù waa ye gigii pɛ̃ɛ ara mɛɛje iyi ń
bububu ń na amanɛ dubu mɛɛ ŋau do jiai pɛ̃ɛ
kɔlɔ iyi í gbe má ŋa?
11 Na mii í ce i kù mà ŋa iyi pɛ̃ɛ si ń wa n fãa.
I ce laakai do lefeei Farisi ŋa do Sadusi ŋau.
12 Bɛbɛi mɔcɔ ŋau à mà iyi kù jɛ lefee iyi í
ya jɔ̀ pɛ̃ɛ ku wui wa fãa, amma à mà iyi cioi
Farisi do ti Sadusi ŋaui wa fãa.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Maaku 8:27-30; Luku 9:18-21)

13 Nɔ Jesu í to Sezaree si ilɛi Filipee. Nɔ í
bee mɔcɔɛ ŋa í ni, yooi inɛ ŋa à ya ni amu
Amai Amanɛ ń jɛ.
14 Ŋɔi à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à ya ni awɔu Zãa
woo dasi inyiui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii
walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu
Zeremiii, walakɔ walii mmu gɔ má.
15 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni, yooi ì ni
ń jɛ ŋa.
16 Nɔ Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Amai Ilaaɔ̃
nŋu iyi í jɛ irii kuwɛɛui. Awɔi ì jɛ inɛ iyi í
cicau.
17 Ŋɔi Jesu í ni, Simɔɔ, amai Zãa, awɔu ilu
inɔ didɔ̃i. Kù jɛ amanɛi í sɔ̃ɛ, bii ku jɛ Baam
iyi í wa lele.
18 Amui ń wa n sɔ̃ɛ iyi awɔu Piɛɛi, waatɔ
kuta. Si antai kutaui an jilɛ igbɛm, nɔ baa iku
takaɛ kaa yɔkɔ ku ganji igbɛu *.
19 Awɔi an na yiiko si kpãai bommai Ilaaɔ̃.
Mii iyi ì kɔsi si andunya, lele mɔ à kɔsii. Nɔ
mii iyi ì jɛsi si andunyau, lele mɔ á jɛsii.
20 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau do kugaabu í ni
a maà na a sɔ̃ inɛ gɔ iyi nŋu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ
(Cɔ Maaku 8:31-9:1; Luku 9:22-27)

21 Hai waati bɛɛbɛi Jesu í sinti ku sɔ̃ mɔcɔɛ
ŋa í ni tilasii nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu. Tengi
bɛi inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa aa kpã nŋu
iju. Aa kpa nŋu, amma si ajɔ mɛɛtasia nŋu á jĩ
má hai si balɛ.
22 Ŋɔi Piɛɛ í gbãa í bɔòɛ kɔkɔlɛ í sɔ̃ɔ í ni, Ilaaɔ̃
ku waasu ideu, Lafɛ̃ɛ. Ide dimi bɛɛbɛ kaa baɛ
pai.
23 Amma Jesu í sinda í sɔ̃ Piɛɛ í ni, sɛkɛɛ hai
bi tom Seetam. Ì waa bi i jɛɛm bi ku koosɛ,
domi i kù waa ce lasabui Ilaaɔ̃, í gbe ti amanɛ
ŋa.
24 Si anyii nŋu Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, inɛ iyi
wa bi ku toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ ku so jĩi ku
gaauɛ ku toom wa.
25 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛ do idɔɔbiɛ,
kaa baa. Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim,
lafɛ̃ɛ á baa do ntɔ.
26 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba
amanii andunya fei nɔ í kua kuwɛɛɛ. Mà mii
í wɛɛ iyi amanɛ á kpaasiò kuwɛɛɛ.
27 Amu Amai Amanɛ an nyi wa má dei kam
kam do amboei Baam do amalekam ŋa ajɔ.
Si waati bɛɛbɛi an sãa inɛ fei si yaase bɛi í jɛò
kuwɛɛɛ.
28 Ntɔ ntɔ ń wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ ŋa iyi à wa ihɛ̃,
gɔgɔ nŋa ŋa aa yɛ amu Amai Amanɛ n na n jɛ
bommam hee aŋa fei a maa ku.

17

Arai Jesu í daana
(Cɔ Maaku 9:2-13; Luku 9:28-36)

* **16:18** baa iku takaɛ kaa yɔkɔ ku ganji igbɛu Yaasei isɛɛdeu ihɛ̃ kù má sãa sãa. Yaase bɛi inɛ gɔ ŋa à gbɔɔ wee. Nkãma kaa yɔkɔ ku ceaa ngɔgɔ, baa gbugbãi iku takaɛ.

1 Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe Piɛɛ do Zaaki
do Zãa ifɔɛ í nya ŋa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta
nla gɔ aŋa nŋa.
2 Ŋɔi à ba wee araɛ í kpaasi. Wajuɛ wa
daana jiida jiida, nɔ jaaɛ ŋa í fũuta pai pai bɛi
inya kumá.
3 Si anyiɛ ŋɔi Moizi do Elii à faata wa anu
akã à waa baa ide ku fɔ.
4 Ŋɔi Piɛɛ í sõ Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, í sɩ̃a ka maa wa
ihɛ̃. Bii ì bi, jɔ̀ ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã titɛɛ,
akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii.
5 Wa fɔ ideu kù tã mɔm nɔ inya kumá gɔ í
naa si ŋa bɛi bukɔɔ. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si
inɔɛ í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ amam. Ǹ buu jiida jiida,
siɛi inɔ didõm fei í ya wa. I ya gbɔ ideɛ ŋa.
6 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ide ku fɔu ŋɔi njo í mu
ŋa hee à sɛɛbata ilɛ.
7 Amma Jesu í naa bi tu ŋa í lu ŋa í ni, i dede
ŋa i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ.
8 Nɔ à wu iju lele, amma a kù yɛ inɛ gɔ bii
kù jɛ Jesu nŋu akã.
9 Ŋɔi à waa kita wa hai antai iri kutau nɔ
Jesu í sõ ŋa í ni, i maà sõ inɛ gɔ mii iyi í yɛu bɛ
ŋa hee amu Amai Amanɛ n koo n ku nɔ n jɩ̃
hai si balɛ má.
10 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à bee Jesu à ni, nɔ na mii í
ce woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à ya ni Eliii á
tako inɛ iyi Ilaaõ í cicau ku naa.
11 Nɔ í jɛ nŋa í ni, ntɔi Eliii á tako ku naa nɔ
ku teese mii fei sãa sãa.
12 Amma an sõ ŋɛ iyi Elii í naa tã, inɛ ŋa a kù
màa, nɔ à ceaa bɛi à bi. Bɛɛbɛ mɔi amu Amai
Amanɛ an ba ijuukpã si awɔ nŋa.
13 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à mà bɛbɛi iyi Zãa woo dasi
inyii wa fãa.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Maaku 9:14-29; Luku 9:37-43a)

14 Iyi à to wa bii zamaa í wau, ŋɔi mɔkɔ gɔ í
naa í gulɛ si wajui Jesu
15 í ni, Lafɛ̃ɛ, ce araarei ama inɛmɔkɔm nɔu
ihɛ̃. Inɛi inɔɔko gɔ í sɔsiɛ bõɔi cukuuna, wa
wahalaɛ mɔi jiida jiida. Ajɔ gɔ ŋa í ya dasiɛ inɔ
ina walakɔ inɔ inyi.
16 Ǹ soo ń naaɛ wa bi mɔcɔɛ ŋau ihɛ̃ amma
à mɔngɔ ku faabaɛ.
17 Jesu í ni, iŋɛ inɛ laalɔ hai dasi naanɛ ŋa,
hee waati yoomai an maa ń wa inɔ nŋɛ. Mà
hee waati yoomai an maa n temuaò ŋɛ. I
naam amau wa ihɛ̃ ŋa.
18 Nɔ à naa Jesu amau wa, ŋɔi í la si inɛi
inɔɔkou nɔ í fita siɛ nɔ amau í ba iri tengi bɛu
bɛ.
19 Ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à bɔ bi tɛɛ aŋa duusõɔ
à beeɛ à ni, na mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele
inɛi inɔɔkou.
20 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, si na iyi í jɔ̀ naanɛ nŋɛ
kù lai. Ntɔ ntɔ ń wa n sõ ŋɛi, bii naanɛ nŋɛ í la
í to baa dimii mii ku gbɛ̃ iyi í kere í re, aa yɔkɔ
i sõ iri kutau ihɛ̃ ŋa í ni ku dede hai bɛ ku bɔ
ihõ, nɔ bɛɛbɛ mɔi á dede. Nkãma kù wɛɛ iyi aa
mɔngɔ ku ce ŋa. [
21 Amma dimii inɛi inɔɔko bɛɛbɛ ci ya fita
bii kù jɛ do kutɔɔ do anu ku dɩ̃.]

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kujɩ̃ɛ má
(Cɔ Maaku 9:30-32; Luku 9:43b-45)

22 Ajɔ nŋu gɔ si bɛi mɔcɔ ŋau à tɔtɔɔ Galilee
bɛ ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, aa mu amu Amai
Amanɛ a daa inɛ ŋa si awɔ.
23 Aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jɩ̃ hai
si balɛ má.
Ŋɔi inɔi mɔcɔ ŋau í fɔ ntɔ ntɔ.

Fia iyi à nɛ ku sã na icɛi kpasɛ̃i Ilaaõ

24 Si anyii nŋu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ
Kapɛranumu, ŋɔi woo gba fia iyi à nɛ ku sã
na icɛi kpasɛ̃i Ilaaõ ŋau à naa bi Piɛɛ à beeɛ à
ni, Mɛɛtu nŋɛ ci ya sã fiai kpasɛ̃i Ilaaõ?
25 Nɔ Piɛɛ í ni, áá, í ya sã. Ŋɔi Piɛɛ í nɛ
kpasɛ̃. Iyi í lɔ ile nɔ Jesu í tako í beeɛ í ni,
Simɔɔ, bɛirei ì waa lasabu. Ilaalui andunya
ŋau ihɛ̃, hai bi yooi à ya gba fiai lɛmpoo. Hai
bi amaalu ŋa de, mà hai bi inɛ njoo ŋa.
26 Nɔ Piɛɛ í jɛ í ni, hai bi inɛ njoo ŋai. Ŋɔi
Jesu í ni, na nŋu, amaalu ŋa a kaa sã *.
27 Amma do nŋu fei, kù sɩ̃a ka jɛ nŋa bi ku
koosɛ. Na nŋu, bɔ tenku bɛ i koo i le kootia,
cɛ̃ɛ iyi í tako í muu, la gɛlɛɛ. Aa yɛ kpɛkɛlɛ bɛ
iyi á to fia ku sãi awaɛ fei. Nyaa i koo i sã nŋa.

18

Yooi í jɛ inɛ ngbo
(Cɔ Maaku 9;33-37, 42-48; Luku 9:46-48; 17:1-2)

1 Waati nŋu, mɔcɔi Jesu ŋau à naa bi tɛɛ à
beeɛ à ni, si bommai Ilaaõ yooi í jɛ inɛ ngbo.
2 Ŋɔi Jesu í kpe ama keeke gɔ í leekɩ̃ɛ si
anini nŋa.
3 Nɔ í ni, ntɔ ntɔ ń wa n sõ ŋɛi, bii i kù kpaasi
idɔ nŋɛ nɔ i kù yɛ bɛi ama keeke ŋa, i kaa lɔ
tengi bii Ilaaõ í jɛ bommaɛ.
4 Inɛ iyi á jɛ inɛ ngbo si bommai Ilaaõ nŋui
í jɛ inɛ iyi í kaye araɛ í baa í yɛ bɛi amau ihɛ̃.
5 Inɛ iyi í nɔ í gba ama keeke bɛi inɛ ihɛ̃ na
irim, amui í gba.
6 Inɛ iyi í dasi inɛ akãi ama keeke ŋa iyi à
dasim naanɛu ihɛ̃ dulum, á tia a dɩ̃a lafɛ̃ɛu alɔ
si kõɔ a tale siɛ inɔ tenku inyi ku jɔɔ.
7 Ijuukpã nla nlai inɛi andunya ŋa aa yɛ si
na iyi í jɔ̀ à ya maa dasi kpaasi nŋa ŋa dulum.
Kù nɔ kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ gɔ ŋa a kù dasi
kpaasi nŋa ŋa dulum, amma inɛ iyi í ce bɛɛbɛ
á yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ.
8 Bii í jɛ awɔɛ walakɔ isɛɛ wa dasiɛ dulum,
buu i nyɔɔ ku jɩ̃òɛ. Á tiaɛ i lɔ si kuwɛɛ iyi ci
ya tã do awɔ akã walakɔ kutɛ akã do iyi aa nɛ
awɔ minji do kutɛ minjiu fei nɔ a dasiɛ ina iyi
ci ya ku.

* **17:26** na nŋu, amaalu ŋa a kaa sã Si fee nŋa à ni, amai aŋa taka nŋa ŋa a kù nɛ ku sã. Nɔ do yaase bɛɛbɛ inɛ ŋa aa mà iyi Jesu nŋu iyi í jɛ Amai Ilaaõ kù nɛ ku sã.

9 Bii í nɔ í jɛ ijuɛi wa dasiɛ dulum, nyaa i
nyɔɔ ku ɟìɔɛ. Á tìaɛ i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do
iju akã do iyi aa nɛ iju minji fei nɔ a dasiɛò ina
iyi ci ya ku.

Mɔndai angudã iyi í nyɔ à tasiɛu
(Cɔ Luku 15:3-7)

10 Jesu í sõ ŋa má í ni, i ce laakai i maà donda
baa inɛ akãi amu ŋau ŋa. Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sõ ŋɛi,
amaleka woo degbe nŋa ŋa à ya maa leekɩ̃i ajɔ
fei si wajui Baam iyi í wa lele. [
11 Amu Amai Amanɛ ɲ̀ naa ku faaba inɛ ŋa
iyi à nyɔi.]
12 Bɛirei ì waa lasabu ŋa. Bii inɛ gɔ í nɛ
angudã cɩ̃ɔ nɔ akãɛ í nyɔ, kaa jɔ̀ cɩ̃ɔ fakã kù wa
siu titã si geete bii à wau koo dɛdɛ akã iyi í
nyɔu wa?
13 Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sɔ ŋɛi, bii í yɔɔ, á nɛ inɔ
didõ nla nla na iriɛ ku re baa cɩ̃ɔ fakã kù wa si
iyi kù nyɔu.
14 Bɛɛbɛ mɔi, Baa nŋɛ iyi í wa lele kù bi baa
inɛ akãi ama keeke ŋau ku nyɔ.

Bɛi aa ce bii woo dasi naanɛ gɔ í rara

15 Jesu í ni má, bii kpaasi woo dasi naanɛ
gɔ í ce dulum, bɔ bi tɛɛ awɔ akã nɔ í jɔ̀ ku mà
yaasei dulum nɔu. Bii í gbɔ ideɛ, ì baaɛ wa má
si kpãa jiidai.
16 Amma bii í kɔ ku gbɔ ideɛ, dɛdɛ inɛ akã
wala minji si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ. I bɔ bi
tɛɛ ŋa, nɔ inɛ ŋau aa jɛ sɛɛdai ideu fei.
17 Bii í kɔ ku gbɔ ide nŋa, sõ inɛi igbɛ ŋau.
Bii í nɔ í kɔ ku gbɔ baa idei inɛi igbɛ ŋau, i
dooɛ bɛi hai dasi naanɛ walakɔ bɛi woo gba
fiai lɛmpoo.
18 Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sõ ŋɛi, mii iyi ì kɔsi si
andunya fei ŋa, lele mɔ á kɔsi. Nɔ mii iyi ì jɛsi
si andunya fei ŋa lele mɔ á jɛsi.
19 Ɲ̀ wa n sõ ŋɛ má iyi bii amanɛ minji í ce
anu akã si andunya ihɛ̃ a tɔɔ ngɔgɔ, Baam iyi í
wa lele á mu nŋa,
20 domi tengi bii amanɛ minji wala mɛɛta
í tɔtɔɔ à waa ce kutɔɔ do irim, ɲ̀ wa si anini
nŋa.

Amaacɛ iyi í kɔ ku cea kpaasiɛ suuru

21 Ŋɔi Piɛɛ í bɔ bi Jesu í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ,
bii kpaasim í ceem kurara isɛ fɛloi an ceaa
suuru. Hee isɛ gbɛɛje?
22 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, aawo. N kaa n sɔ̃ɛ
iyi andi isɛ gbɛɛjei, amma aa ceaa suurui isɛ
kitaò fɛɛwa tuuba mɛɛje.
23 Sotɩ̃ i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi bɛi bommai
Ilaaõ í yɛ. Ilaalu gɔ wa bi ku ce dooi gbeseɛ iyi
amaacɛɛ ŋa à waa mu.
24 Iyi í sinti ku ce dooi gbeseu, ŋɔi à naaò
inɛ gɔ wa bɛ, iyi wa mu gbeseɛ í to baa fɔɔtɔ
ciwa nkpɔ nkpɔ *.
25 Si bɛi inɛɛu kù nɛ mii iyi á sãò gbeseu, ŋɔi
lafɛ̃ɛɛ í ni a taa bɛi aru, nŋu do aboɛ do amaɛ
ŋa do mii iyi í nɛ fei a sãò gbeseu.
26 Ŋɔi amaacɛu í gulɛ si wajui lafɛ̃ɛɛu wa
tɔɔɛ suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an sãɛ mbɛ fei.
27 Nɔ lafɛ̃ɛɛu í ce araareɛ í kpa gbeseu nɔ í
jɔ̀ɛ í nɛ.
28 Iyi amaacɛu í fita hai bɛ gbakã, nɔ í ko
amaacɛ kpaasiɛ gɔ iyi wa mu gbeseɛ zakai
kpɛkɛlɛ cɩ̃ɔ. Ŋɔi í bataɛ í tɛ kõɔɛ í ni, sãam
gbesem iyi ì waa muu.
29 Ŋɔi kpaasiɛu í gulɛ si wajuɛ í tɔɔɛ suuru í
ni, yɔkɔɔm suuru an sãɛ gbeseɛ.
30 Amma kù jɛ, nɔ í jɔ̀ à dasi kpaasiɛu piisõɔ
hee koo sãò gbeseu fei ku tã.
31 Ŋɔi amaacɛ iyi à gbe ŋau à yɛ bɛi í ce
nɔ inɔ nŋa fei í fɔ, ŋɔi à koo à sisia lafɛ̃ɛ nŋa
yaasei ideu fei.
32 Ŋɔi lafɛ̃ɛu í kpoo í ni, awɔ amaacɛ laalɔ, í
jɔ iyi ì tɔɔm suuru ɲ̀ kpa gbeseɛu feii mɛɛ.
33 Awɔ mɔ ì nɛ i ce araarei amaacɛ kpaasiɛi
wo si bɛi ɲ̀ ceɛ.
34 Nɔ idɔi lafɛ̃ɛu í kõ, ŋɔi í jɔ̀ à dasiɛ piisõɔ si
awɔi woo kpã inɛ ŋa iju hee koo sãò gbeseu
fei ku tãu.
35 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi Baam iyi í wa lele
á ce nŋɛ, inɛ iyi i ci ya cea kpaasi nŋɛ ŋa suuru
do inɔ akã.

19

Jesu wa fɔ idei njɛ ku kɔi abo do mɔkɔ
(Cɔ Maaku 10;1-12)

1 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã nɔ í nɛ hai ilɛi Galilee
í bɔ ikpa ilɛi Zudee iyi í wa icei idoi Zuudɛ̃ɛu.
2 Ŋɔi zamaa nla gɔ wa tooɛ nɔ í jɔ̀ bõɔ ŋa à ba
iri.
3 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ
laakaɛ. Nɔ à beeɛ à ni, amanɛ í nɛ kpãa ku kɔsi
aboɛ si ide baa yooma fei?
4 Nɔ í jɛ nŋa í ni, i kù cio iyi kukɔi idei Ilaaõ
wa fɔ ŋa? Í ni, hai sinte, Woo taka í ce ŋai
inɛmɔkɔ do inaabo.
5 Nɔ í ni má, na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛ nɔ
nŋu do aboɛ a maa wɛɛ nɔ aŋa minji fei a baa
a jɛ ara akã.
6 Si bɛɛbɛ a kù jɛ aŋa minji má, ara akã dei à
jɛ. Na nŋu, amanɛ kù nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi Ilaaõ
í tɔtɔɔ.
7 Nɔ Farisi ŋau à beeɛ à ni, bii bɛɛbɛi, na mii
í ce Moizi í na wooda í ni inɛ iyi wa bi ku kɔsi
aboɛ ku ceaa tiai njɛ ku kɔ ku bɛi ku kɔsiɛ.
8 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, Moizi í jɔ̀ ì waa lele
abo nŋɛ ŋai na idɔ kulele nŋɛ. Amma waati
iyi Ilaaõ í taka amanɛ kù jɛ bɛɛbɛ.
9 An sõ ŋɛ, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ kù jɛ na
sakara, nɔ í so mmuɛ, nŋu takaɛ í ce sakarai.
10 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à sõɔ à ni, bii bɛɛbɛi si
gãmɛi aboò mɔkɔ í tia a maà ya so njɛ.
11 Nɔ Jesu í ni, ide iyi ɲ̀ wa n fɔ nsɛi, kù jɛ
inɛ feii á yɔkɔ ku gbɔ yaaseɛ, bii kù jɛ inɛ ŋa
iyi Ilaaõ í mu nŋa gbugbãɛ.

* **18:24** dubu ciwa nkpɔ nkpɔ Si fee nŋa à ni talã dubu mɛɛwa. Talã akã fei fiai icɛi adõ maatũ iyi à ya sãa inɛ akã.

12 Mii ikã ikã iyi wa ganji inɛ ŋa njɛ ku so
í kpɔ. Inɛ gɔ ŋa bɛɛbɛi à bí ŋa do, a kaa yɔkɔ
dei. Inɛ gɔ ŋa mɔ amanɛ ŋai à ce nŋa bɛɛbɛ.
Inɛ gɔ ŋa mɔ a kù bi abo ku so ku ba a ce icɛi
bommai Ilaaɔ̃ jiida jiida. Inɛ iyi á yɔkɔ ku gba
ideu ku gbaa.

Jesu í weea ama keeke ŋa
(Cɔ Maaku 10:13-16; Luku 18:15-17)

13 Si anyii nŋu, inɛ ŋa à gbã ama keeke ŋa
à naa Jesu wa ku le si ŋa awɔ nɔ ku ce nŋa
kutɔɔ. Amma mɔcɔɛ ŋa à waa gbagba si ŋa.
14 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i jɔ̀ amu ŋau a naa bi
tom, i maà ganji ŋa, domi bommai Ilaaɔ̃ í jɛ ti
inɛ ŋa iyi à jɔ ŋa.
15 Ŋɔi í le nŋa awɔ si iri nɔ í ce nŋa kutɔɔ í
bɛi í nɛ hai bɛ.

Idei awaasũ ilu fia gɔ
(Cɔ Maaku 10:17-31; Luku 18:18-30)

16 Ajɔ nŋu gɔ mɔkɔ gɔ í naa bi Jesu nɔ í beeɛ í
ni, Mɛɛtu, mii jiida yoomai an ce n baò kuwɛɛ
hai tã.
17 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa beem
idei jiida ku ce. Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ jiida. Bii ì
bi i ba kuwɛɛ iyi ci ya tã, jirima woodai Ilaaɔ̃
ŋau.
18 Nɔ í bee Jesu í ni, wooda yooma ŋai. Nɔ
í sõɔ í ni, maà kpa inɛ, maà ce sakara, maà ce
ile, nɔ i maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo.
19 Jirima iyeò baaɛ, nɔ i bi kpaasiɛ bɛi ì bi
araɛ.
20 Nɔ awaasũu í ni, ǹ wa n jirima iyi bɛ fei
tã, mii í gbe n ce má.
21 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, bii ì bi i kõ dee dee, koo
ta mii iyi ì nɛ fei, nɔ i kpẽa ilu are ŋa fiau. Bii
ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida lelei Aõ. Si anyiɛ
nɔ i naa i toom.
22 Iyi awaasũu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í sinda í nɛ do
inɔ kufɔ domi ilu amani nla nlai.
23 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n
sõ ŋɛi, á gaabua ilu fia ku lɔ tengi bii Ilaaɔ̃ í jɛ
bommaɛ.
24 Nɔ an sõ ŋɛ má iyi á faalaa kpookpo ku
lɔ si iwoi abɛɛ do iyi ilu amani á lɔò tengi bii
Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ.
25 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi à biti kaa kaa,
nɔ à ni, bii bɛɛbɛi, to, yooi á ba faaba.
26 Ŋɔi Jesu í cɔ ŋa nɔ í ni, bi amanɛ ŋai kaa
ce, amma Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku ce fei ndɛɛ.
27 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, wee à jɔ̀ mii fei tã à waa
tooɛ. To, yoomai á na ku jɛ tu wa.
28 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi,
waati iyi Ilaaɔ̃ á ce mii fei titõ nɔ amu Amai
Amanɛ n maa n buba si batai bomma ilu
amboem, iŋɛ amanɛ maateeji iyi ì waa toom
ŋau ihẽ, iŋɛ mɔ aa buba si batai bommau i
kiitiò dimi maateejii inɛi Izirɛli ŋau.
29 Nɔ inɛ baa yooma iyi í jɔ̀ kpasẽɛ wa,
walakɔ igbã do ifɔɛ ŋa, walakɔ wecɩ̀ɛ ŋa,
walakɔ baaɛ, walakɔ iyeɛ, walakɔ amaɛ ŋa,
walakɔ ikoɛ ŋa na irim, á ba ribaɛ ikɔ cɩ̀ɔ, nɔ
ku ba kuwɛɛ hai tã má.
30 Amma inɛ ŋa iyi à jɛ inɛi waju ŋa si nsɛi,
nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi anyi, nɔ inɛi anyi ŋa
mɔ, nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi waju.

20

Mɔndai ilu kpasẽ do gaanɔɔmaɛ ŋa

1 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihẽ í ni, idei
bommai Ilaaɔ̃ í jɔ idei ilu kpasẽ gɔ iyi í fita
daadaakɔ wa dɛdɛ amaacɛ ku bɔò ŋa ikoɛ.
2 Waati iyi í ba amaacɛ ŋau aŋaò ŋa à fɔ à
gbɔa njɛ ku sã nŋa si bɛi à ya sãa woo ce icɛ si
ajɔ akã, nɔ í ni a bɔ ikoi nŋu a koo a ce icɛ. Nɔ
à koo.
3 Nɔ zakai isɔ mɛɛsã í fita má í koo í ba inɛ
gɔ ŋa à waa buba si tafa a kù waa ce nkãma.
4 Nɔ í sõ ŋa í ni, iŋɛ mɔ, i bɔ ikom i koo i ce
icɛ ŋa. An sã nŋɛ si bɛi í jɔ.
5 Ŋɔi à koo. Ŋɔi ilu kpasẽu í fita má zakai
dasã, do alɛ zakai inunu ku sinda ma, nɔ ide
dimi akãui í ya fɔ.
6 Alɛ zakai isɔ miu ŋɔi í fita nɔ í yɛ inɛ gɔ ŋa
má à waa buba. Ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í ce ì
waa buba ihẽ ngbɛ ngbɛ hai daakɔ ŋa.
7 Ŋɔi à jɛaa à ni, si na iyi í jɔ̀ inɛ kãma kù dasi
wa icɛi. Ŋɔi í ni, to, iŋɛ mɔ i bɔ ikom i koo i ce
icɛ ŋa.
8 Iyi í to alɛ zakai kulɔi inunu ŋɔi ilu kpasẽu
í kpe inɛ ngboi amaacɛɛ ŋau í sõɔ í ni, kpe
gaanɔɔma ŋau wa, sã nŋa fia nŋa, sinti hai bi
inɛi ankãanyi ŋau hee ku koo si inɛ sinte ŋau.
9 Inɛ ŋa iyi à sinti icɛ alɛ zakai isɔ miu ŋau
à naa à gba fiai icɛi ajɔ akã.
10 Amma iyi à to si inɛ sinte ŋau à tamaa bɛi
ti aŋa á re bɛɛbɛi. Amma fiai icɛi ajɔ akãi à sãa
aŋa mɔ.
11 Iyi à yɛ fiau bɛɛbɛ ŋɔi à wasi ku gbagba si
ilu kpasẽu.
12 À waa ni, inɛ ŋa iyi à naa ankãanyiu isɔ
akãi à ce icɛ nɔ ì sã nŋa bɛi awa iyi à ce icɛ si
inya gbãa hai daakɔ hee à gbɛɛji.
13 Ŋɔi ilu kpasẽu í sõ inɛ akã nŋa í ni,
kpaasim, n kù takiɛ, domi ì jɛsi i gba fiai icɛi
ajɔ akã, mà kù jɛ bɛɛbɛ.
14 To, gba fiaɛ i nɛ. Ǹ bi n sãa inɛi ankãanyiu
ihẽ bɛi awɔ mɔ.
15 Kù jɛ bɛi ǹ bii an ceò fiam? Mà ì waa ce
igu si na iyi í jɔ̀ ǹ ce jiidai.
16 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi inɛi anyi ŋa aa na
á jɛ inɛi waju, nɔ inɛi waju ŋa mɔ a na á jɛ inɛi
anyi ŋa.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujɩ̀ɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Maaku 10:32-34; Luku 18:31-34)

17 Ŋɔi Jesu í dasi kpãa wa bɔ Zeruzalɛmu.
Nɔ í nya mɔcɔ maateeji ŋau ikã, ŋɔi í sõ ŋa si
kpãa í ni,
18 wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi aa mu
amu Amai Amanɛ a dasim awɔi inɛ ngboi
woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋa. Aa yɛ taalem a ni a kpam.
19 Si anyiɛ nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ŋa,
aa yaakom, nɔ a tɛɛm kpɔtɔɔ, nɔ a kpakpam si

ɲ̀i ku gaau. Nɔ si ajɔ mɛɛtasia an ɲ̀ má hai si balɛ.

Mii iyi iyei Zaaki do Zãa í tɔɔ Jesu
(Cɔ Maaku 10:35-45)

20 Si anyii nŋu ŋɔi iyei amai Zebedee ŋa í
naa bi Jesu do amaɛ ŋa nɔ í gulɛ si wajuɛ ku
tɔɔɛ nɡɔɡɔ.
21 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, mii ì bi. Ŋɔi í ni, si
waati iyi aa naa i jɛ bomma, jɔ̀ ama minjim
ŋau ihẽ, inɛ akã ku buba awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ
awɔ caŋgaɛ.
22 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔ minji ŋau í ni, i kù mà
mii iyi ì waa tɔɔm ŋa mɔm. Aa yɔkɔ i temuaò
ijuukpã iyi an yɛ ŋa? Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ.
23 Nɔ í sɔ̃ ŋa má í ni, ntɔi, aa yɛ ijuukpã iyi
an yɛ ŋa. Amma kù jɛ amui an cica inɛ ŋa iyi
aa buba si caŋga do njɛm. Bi ku bubau bɛ, inɛ
ŋa iyi Ilaaɔ̃ Baam í cea sɔɔluɛ ŋai aa buba si.
24 Ŋɔi mɔcɔ mɛɛwa iyi à gbe ŋau à gbɔ ideu
nɔ idɔ nŋa í kɔ̃ò minji ŋau.
25 Ŋɔi Jesu í kpe aŋa fei í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ mɔ
ì mà ŋa si andunyau ihẽ ilaalu ŋau à ya maa
taa inɛ nŋa ŋa gbugbãi. Nɔ inɛ ngbo nŋa ŋa
mɔ a maa nyisi yiiko nŋa.
26 Amma bi tu ŋɛ kaa ce bɛɛbɛ. Inɛ nŋɛ iyi
wa bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo, nŋui á jɛ woo ce nŋɛ
icɛ.
27 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ woo cua
nŋɛ, á jɛ aru nŋɛ.
28 Bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ n kù naa inɛ
ŋa a ceem icɛ, amma amui an ce nŋa icɛ, nɔ n
na kuwɛɛm n yaò inɛ nkpɔ hai si dulum.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju minji gɔ ŋa à yɛ ilu
(Cɔ Maaku 10:46-52; Luku 18:35-43)

29 Si isɛɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko nɔ
à waa fita hai bɛ. Waati iyi a waa fitau, zamaa
nla gɔ wa too ŋa.
30 Wee fɛɛju minji gɔ ŋa à waa buba ɨt̀ kpãa
bɛ, nɔ à gbɔ iyi Jesu wa lɔ. Ŋɔi à dɔ̃ anu à maa
ni, Lafẽɛ, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare nwa.
31 Nɔ zamaau wa la si ŋa wa ni a coko.
Amma béi à waa ni a cokou, bɛɛbɛ mɔi à ya
dɔ̃ anu hee lele à maa ni, Lafẽɛ, tɔkui Davidi,
ce araare nwa.
32 Ŋɔi Jesu í leekɨ́ í kpe ŋa í bee ŋa í ni, mii
ì bi n ce nŋɛ.
33 Ŋɔi à jɛaa à ni, Lafẽɛ, à bi ka yɛ ilui.
34 Nɔ Jesu í ce araare nŋa í lu iju nŋau. Nɔ
gbakã inɛ ŋau à yɛ ilu nɔ à waa tooɛ.

21

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

1 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à mɔsi isɛɛnɛ nŋa nɔ
à maai Zeruzalɛmu wa. À to Bɛtifaje si geete
iyi à ya kpe Olivie. Nɔ Jesu í bɛ mɔcɔ minji gɔ
ŋa
2 í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ, aa yɛ bii
gbankɛlɛ gɔ wa so do amaɛ. I fũ ŋa i naam wa
ŋa.
3 Bii inɛ gɔ wa bee ŋɛ ide gɔ, i jɛaa i ni, Lafẽɛi
í nɛ bukaata nŋa. Inɛɛu á jɔ̀ i naaò ŋa wa ŋa.
4 Nŋu ŋau bɛ í cei ku ba idei waliiu ku kɔ̃
iyi í ni,
5 I sɔ̃ inɛi Siãɔ ŋa, i ni,
I cɔ ilaalu nŋɛ wa naa bi tu ŋɛ.
Amanɛ kurɔi.
Si gbankɛlɛui í gũ,
Si amaɛ.
Mɛɛmu ku so asoi.
6 Nɔ mɔcɔ ŋau à koo à ce bɛi í sɔ̃ ŋau.
7 À naaò gbankɛlɛu do amaɛ wa, à tɛ acɔ nŋa
si antaɛ nɔ Jesu í gũu.
8 Nɔ si zamaau inɛ nkpɔ í tɛ ibɔɛ si kpãau.
Inɛ gɔ ŋa mɔ à da amaawɔi ɲ̀i ŋa à tɔɔ si kpãau.
9 Inɛ ŋa iyi à waa cua Jesu do inɛ ŋa iyi à
waa tooɛ fei à wasi ku dɔ̃ anu à waa ni, tɔkui
Davidi, à waa saabuɛ. Aɔ̃ Lafẽɛ ku weeɛ, awɔ
iyi ì waa naa do iriɛ. Ka saabu Ilaaɔ̃ hee lele *.
10 Iyi Jesu í lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu, inɛi iluu
fei í biti. Nɔ à wasi ku ni, yooi ihẽ.
11 Ŋɔi zamaau í jɛ í ni, Jesu waliiui, inɛi
Nazarɛti si ilɛi Galilee.

Jesu í wa bantumai kpasẽi Ilaaɔ̃
(Cɔ Maaku 11;15-19; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

12 Ŋɔi Jesu í bɔ bantumai kpasẽi Ilaaɔ̃. Iyi í
to bɛ í lele woo ta iwò ŋa do woo ra ŋa iyi à
wa bɛ. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ŋa,
do kitãi woo ta ankasiidi ŋa.
13 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í ni ilei nŋu
ile bi ku tɔɔi á jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku
tɔtɔɔi ile ŋa.
14 Ŋɔi fɛɛju do ilu kutɛ akã gɔ ŋa à naa bi
Jesu kpasẽi Ilaaɔ̃ bɛ nɔ í jɔ̀ à ba iri.
15 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau, idɔ nŋa í kɔ̃ iyi
à yɛ maamaake ŋa iyi í ce, nɔ à gbɔ amu ŋa à
wasi ku dɔ̃ anu à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi,
à waa saabuɛ.
16 Nɔ à bee Jesu à ni, ì bɛi ì gbɔ iyi à waa
fɔ mbɛ? Nɔ í jɛ nŋa í ni, oo. Mii iyi wa ceu
ihẽ, i kù cio ideɛ ŋa tengi bii à ni, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à
gbɔ saabuɛ hai si gɛlɛi amu ŋa do si gɛlɛi ama
kpɔtɔɔ ŋa.
17 Si anyii nŋu, í jɔ̀ ŋa í nɛ hai ilu bɛ í koo í
sũ Betani.

Jesu í ceekpe ɲ̀i ndii figi
(Cɔ Maaku 11:12-14, 20-24)

18 Iju kumáɛ daadaakɔ Jesu í nɛ hai Betani
wa nyi Zeruzalɛmu, nɔ ari wa kpaa.
19 Ŋɔi í yɛ ɲ̀i ndii figi gɔ ɨt̀ kpãa bɛ, nɔ í yaa
siɛ. Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ŋai í nɛ.
Ŋɔi í sɔ̃ ɲ̀i nɔu í ni, awɔ i kaa so má ajɔ kãma.
Nɔ gbakã ɲ̀i nɔu í gbɛ.

* **21:9** à waa saabuɛ Do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

20 Iyi məcɔ ŋau à yəə, ŋɔi à biti. À bee Jesu
à ni, bɛirei í ce jɩ̃i ndii figiu ihɛ̃ í gbɛ anu akã
bɛɛbɛ.
21 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntə ntə ɩ̀ wa n sõ ŋɛi,
bii ì dasi naanɛ nə i kù waa sika ŋa, aa yəkə i
ce bɛi ɩ̀ cea jɩ̃i nəu ihɛ̃ ŋa. Nə kaa jɛ baa iyi bɛ
nŋu akã, aa yəkə i sõ iri kutau ihɛ̃ ŋa i ni ku
dede hai bɛ koo dásí tenku, á nə ku koo.
22 Bii ì dasi naanɛ ŋa, mii iyi ì təə Ilaaõ fei,
aa ba ŋa.

Hai iwoi yiiko Jesu wa naa
(Cə Maaku 11:27-33; Luku 20:1-8)

23 Ŋɔi Jesu í to Zeruzalɛmu nə í bə
bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ má wa kə inɛ ŋa si cio.
Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do inɛ ngbo
ŋa à naa bi tɛɛ, à beeɛ à ni, mii ŋa iyi ì waa ceu
ihɛ̃, yooi í naɛ kpãa iyi ì waa cooò. Do yiikoi
yooi ì waa cooò.
24 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, amu mə an bee ŋɛ
ide gə. Bii ì yəkə ì jɛɛm ŋa, amu mə an sõ ŋɛ
inɛ iyi í nam yiiko ɩ̀ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.
25 Hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ŋa
inyi. Hai bi Ilaaõ de, mà hai bi amanɛ ŋa. Ŋɔi
à busi njɛ à waa ni, bɛirei aa ka jɛaa. Nsɛi nəə,
bii à jɛaa à ni Ilaaõi, á bee wa na mii í ce a kù
dasi Zãa naanɛ.
26 Nə wee njo kaa jò ka ni hai bi amanɛ ŋai.
Bii à ni hai bi amanɛ ŋai, zamaau á yɛ taale
nwa si na iyi í jò inɛ fei í jɛsi iyi Zãa waliii kam
kam.
27 Ŋɔi à jɛa Jesu à ni, a kù mà. Nə Jesu mə í
sõ ŋa í ni, debɛi, amu mə n kaa n sõ ŋɛ yiikoi
inɛ iyi ɩ̀ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.

Məndai ama minji

28 Jesu í kpa nŋa məndau ihɛ̃ í ni, bɛirei
ì waa lasabu ŋa. Məkə gə í nɛ ama inɛməkə
minji. Nə í sõ inɛ sinteu í ni, amaayi, bə ikom
i koo i ce icɛ nnyi.
29 Nə í ni, n kaa n koo. Amma do ankãanyi
í ce lasabu mmu nə í koo.
30 Nə məkəu í koo í sõ ama minjisiaɛu mə
bɛɛbɛ, nə amau í jɛaa í ni, to, an koo, baaba.
Amma kù koo.
31 Si ama minji ŋau yoo nŋai í ce idəəbii
baaɛ. Ŋɔi à ni, inɛ sinteui. Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í
ni, ntə ntə ɩ̀ wa n sõ ŋɛi, woo gba fiai lɛmpoo
do inaabo woo ta icu ŋa aa tako ŋɛ a lə si tengi
bii Ilaaõ í jɛ bomma.
32 Ɩ̀ wa n fə bɛɛbɛi si na iyi í jò Zãa í naa
ku nyisi ŋɛ kpãa jiida, nə i kù dasiɛ naanɛ ŋa.
Woo gba fiai lɛmpoo do woo ta icu ŋai à dasiɛ
naanɛ. Amma iŋɛ, do iyi ì yɛ idə ku kpaasi
nŋa ŋa fei i kù kpaasi idə nŋɛ i dasiɛ naanɛ
ŋa.

Məndai gaanəəma laalə ŋa
(Cə Maaku 12:1-12; Luku 20;9-19)

33 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, i gbə mənda gə má
ŋa. Ilu kpasɛ̃ gə í ce ikoɛ, nə í lə si jɩ̃i ndii rezɛ̃ɛ
ŋa nə í ce kaa í kaakooɛò. Nə í ce bi ku fõ inyii
isoɛ. Nə í cã tafa bii ku degbe ikou. Ŋɔi í so
gaanəəma ŋa í dasi ŋa si ikou a maa logooɛ, í
bɛi í bə ilu koo kpɛ bɛ.
34 Waati iyi isoi jɩ̃i nəu í jɩ̃a í to ku ka, ŋɔi í
bɛ amaacɛ ŋa wa bi woo logoo ŋau a koo a gba
iyi í jɛ ti nŋu wa.
35 Amma gaanəəma ŋau à dede à wo si ŋa,
à cã inɛ akã, nə à kpa inɛ akã má, nə à ta inɛ
mɛɛtasiau mə kuta à kpaa.
36 Nə ilu ilɛu í bɛ si ŋa amaacɛ gə ŋa wa má.
Inɛ nŋu ŋa à kpə à re baa inɛi tako ŋau. Do
nŋu fei, à ce nŋa bɛi à cea inɛi tako ŋau.
37 Si anyii aŋa fei í bɛ si ŋa ama abíɛ wa, í
ni, aa jirima amam.
38 Amma iyi gaanəəma ŋau à yɛ amau à fə
aŋa duusõə à waa ni, i cə inɛ iyi á na ku jɛ
tubuu. I naa wa ka kpaa nə ilɛu ku baa ku jɛ
tu wa.
39 Ŋɔi à muu à fitaɛ hai inə kaau à koo à
kpaa.
40 To, waati iyi ilu ilɛu á naa, bɛirei á cea
gaanəəma ŋau.
41 Ŋɔi à jɛaa à ni, á kpa inɛ laalə ŋaui kaa
ce araare nŋa nə ku dɛ gaanəəma mmu ŋa ku
dasi ŋa si ilɛɛu, inɛ ŋa iyi bii isoi jɩ̃i nəu í jɩ̃a aa
ya náa iyi í jɛ tɛɛ.
42 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, i kù cio iyi ihɛ̃ si
kukəi idei Ilaaõ ŋa ba. Í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kəsiu
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ileu.
Aõ Lafɛ̃ɛi í coo, nə í mu wa biti.
43 Nə Jesu í ni má, ɩ̀ wa n sõ ŋɛi, Ilaaõ á gba
bommaɛ hai bi tu ŋɛ ku na dimi mmu ŋa iyi
à waa ce idəəbiɛ. [
44 Inɛ iyi í cuku si kutau ihɛ̃, kutau á lɛgɛɛi.
Inɛ iyi í nə í bata mə á lələ lafɛ̃ɛi nɛkõ nɛkõ.]
45 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do
Farisi ŋau à gbə məndai Jesu ŋau, à mà iyi
aŋai wa fãa.
46 Ŋɔi à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a muu. Amma
à waa ce njoi zamaau si na iyi í jò à dasi naanɛ
iyi waliii ntə ntə.

22

Məndai ijɛi abədõ
(Cə Luku 14:15-25)

1 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa ide do mənda ŋa má í ni,
2 i gbə faaji gə iyi wa nyisi ŋɛ bɛi bommai
Ilaaõ í yɛ. Ilaalu gə wa cea amaɛ abədõ,
3 nə í bɛ amaacɛɛ ŋa í ni a koo a kpe inɛ ŋa
iyi à kpe abədõu wa. Amma inɛ ŋau a kù waa
bi ku naa.
4 Nə í bɛ amaacɛ mmu gə ŋa má í ni, i koo i sõ
inɛ ŋa iyi ɩ̀ kpe ŋau i ni ɩ̀ tã səəlu. Kɛtɛ kombo
ŋa do mɛɛmu ku nɛ ikpo gə ŋai ɩ̀ kpa nə à ce
icɛi fei ndɛɛ à tã, a naa wa bi ku ce abədõu.
5 Amma inɛ ŋa iyi à kpe ŋau a kù saaluɛ
məm, inɛ fei í nɛ wũaɛ. Inɛ gə ŋa à nɛ iko nŋa,
inɛ gə ŋa mə à nɛ sɩ̃a nŋa.
6 Gəgə ŋa à mu amaacɛ ŋau à cã ŋa à kpa ŋa.
7 Ŋɔi idəi ilaaluu í kõ nə í bɛ soogɛɛ ŋa à koo
à kpa woo kpa inɛ ŋau nə à dasi ilu nŋau ina.

8 Ŋɔi í sɔ̃ amaacɛɛ ŋau má í ni, to, ijɛi abɔdɔ̃u
í jɩ̃a, amma inɛ ŋa iyi ǹ tako ǹ kpe ŋau a kù jɔò
ijɛu bɛ má.
9 Na nŋu, i bɔ si tafa ŋa i kpe inɛ ŋa iyi à wa
bɛ fei wa ŋa.
10 Nɔ amaacɛ ŋau à bɔ si tafa ŋau à tɔtɔɔ inɛ
ŋa iyi à wa bɛ fei wa, hai inɛ jiida do inɛ laalɔ
ŋa, nɔ abɔdɔ̃u í kɔ̃ do amanɛ.
11 Iyi ilaaluu í lɔ ile bi ku ce abɔdɔ̃u, í cɔ inɛ
ŋa iyi à naa ku jɛu, nɔ i ba wee, inɛ akã kù waa
dasi jɩ̃nɛi abɔdɔ̃ iyi í na ŋa.
12 Ŋɔi í beeɛ í ni, kpaasi, bɛirei í ce ì lɔ wa
ihɛ̃ i kù waa dasi jɩ̃nɛi abɔdɔ̃. Nɔ inɛɛu kù ni
ide kãma.
13 Ŋɔi ilaaluu í sɔ̃ amaacɛɛ ŋa í ni, i dɩ̃ awɔɛ
do isɛɛ ŋa nɔ i soo i nyɔɔ angule si ilu kuku,
tengi bii inɛ ŋa aa lesi awɔ si iri a kpata.
14 Nɔ Jesu í ni má, do iyi Ilaaɔ̃ í kpe inɛ nkpɔ
fei, inɛ iyi í cica kù kpɔ.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cɔ Maaku 12:13-17; Luku 20:20-26)

15 Waati bɛɛbɛ Farisi ŋa à koo à tɔtɔɔ à waa
busi njɛ a ba a lea Jesu taai ide.
16 Ŋɔi à bɛ mɔcɔ nŋa gɔ ŋa do inɛi Herodu
gɔ ŋa bi tɛɛ. Iyi à to ŋɔi à ni, Mɛɛtu, à mà iyi ì
ya fɔ ntɔ, nɔ ì waa kɔ inɛ ŋa si idei Ilaaɔ̃ do ntɔ.
Bɛɛbɛ mɔi i kù waa ce njoi inɛ gɔ, domi i ci ya
cɔ ijui amanɛ ŋa.
17 Na nŋu, sɔ̃ wa bɛi ì yɛ. Í sɩ̃a ka sãa ilaalu
Sezaa fiai lɛmpoo? Ma ka maà sãa.
18 Wee Jesu í mà lasabu nŋa iyi à waa ce tã,
ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ ilu muafiti ŋa, na mii í ce ì
waa leem taai ide ŋa.
19 I nyisim kpɛkɛlɛ iyi ì ya sãò lɛmpoou wa
ŋa. Nɔ à nyisiɛ kpɛkɛlɛ gɔ.
20 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, fotooi yooi í wa si
kpɛkɛlɛu ihɛ̃ nɔ irii yooi à kɔ si.
21 Nɔ à ni, ti Sezaai. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, to,
debɛi i sãa Sezaa iyi í jɛ tɛɛ ŋa, nɔ i sãa Ilaaɔ̃ mɔ
iyi í jɛ tɛɛ ŋa.
22 Iyi à gbɔ ideu bɛɛbɛ, ŋɔi à biti à jòɔ à nɛ.

Idei kujɩ̃i iku ŋa
(Cɔ Maaku 12;18-27; Luku 20:27-40)

23 Si ajɔ akãu Sadusi gɔ ŋa mɔ à naa bi Jesu
má. Aŋai à ya maa ni iku ŋa a kaa jɩ̃. Iyi à to
wa bi Jesu ŋɔi à beeɛ à ni,
24 Mɛɛtu, Moizi í ni bii inɛ gɔ í ku í jò aboɛ
nɔ kù bíò ama, ifɔɛ ku so jaaɔ̃u ku ba ku bía
igbãɛ ama.
25 Wee si inɔ nwa inɛ mɛɛje gɔ ŋa à wɛɛ iyi
à jɛ amai baa akã. Igbã nŋa í so abo nɔ kù bíò
ama nɔ í ku í jòa ifɔɛ jaaɔ̃u.
26 Bɛɛbɛi inɛ minjisiau mɔ í ce, do
mɛɛtasiau, hee í koo í kãsiò amanɛ mɛɛjesiau.
27 Si anyii aŋa fei nɔ abou mɔ í na í ku.
28 To, ajɔ iyi iku ŋa aa na a jɩ̃, aboi yoo nŋai
á jɛ, si bɛi aŋa fei à soo aboi.
29 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, ì waa rara ŋai si
na iyi í jò i kù mà gbugbãi Ilaaɔ̃ ŋa hee má jɛ
mii iyi kukɔi ideɛ wa fɔ.
30 Ntɔ ntɔ, si waati iyi iku ŋa aa naa a jɩ̃,
waati bɛɛbɛ inɛmɔkɔ ŋa do inaabo ŋa a kaa so
njɛ má, amma aa yɛi bɛi amaleka ŋa.
31-32 Iyi í jɛ ti idei kujɩ̃i iku ŋa, à kɔɔ wo à ni,
Ilaaɔ̃ í ni nŋu Ilaaɔ̃, Lafɛ̃ɛi Aburahamui, do ti
Izaaki, do ti Zakɔbu. I kù cio ideu bɛ ŋa iyi
Ilaaɔ̃ í sɔ̃ ŋɛi? Ilaaɔ̃ kù jɛ Lafɛ̃ɛi iku ŋa, Lafɛ̃ɛi
inɛ ŋa iyi à wɛɛi.
33 Nɔ zamaa iyi í wa bɛ fei í gbɔ cioi ideɛ nɔ
ideu í tosi ŋa.

Wooda iyi í re
(Cɔ Maaku 12:28-34; Luku 10:25-28)

34 Ŋɔi Farisi ŋau à gbɔ iyi Jesu í kãmia
Sadusi ŋau si ideu nɔ à tɔtɔɔ má.
35 Inɛ akã nŋa iyi wa jɛ woo kɔ inɛ ŋa si
woodau wa bi ku cɔ laakai Jesu nɔ í beeɛ í ni,
36 Mɛɛtu, si wooda ŋau fei, yoomai í re.
37 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei
do lasabuɛ fei.
38 Nŋu bɛi í jɛ wooda sinte, nŋui í nɔ í re ŋa.
39 Minjisia iyi í too wee. Bi inɛ mmu ŋa bɛi
ì bi araɛ.
40 Wooda minji ŋau bɛi à jɛ icui idei woodai
Moizi do ti idei walii ŋa fei.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Maaku 12:35-39; Luku 20:41-44)

41 Si bɛi Farisi ŋau à tɔtɔɔ, ŋɔi Jesu í bee ŋa
ideu ihɛ̃
42 í ni, bɛirei ì waa lasabu si idei inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cica ŋa. Tɔkui yooi í jɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni, tɔkui
ilaalu Davidii.
43 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, bii bɛɛbɛi, bɛirei í ce
Davidi wa kpoo Lafɛ̃ɛ waati iyi í fɔ do gbugbãi
Hundei Ilaaɔ̃ í ni,
44 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba si awɔ njɛm ihɛ̃
Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ.
45 Nɔ Jesu í ni má, to, bii Davidi wa kpoo
Lafɛ̃ɛɛ, bɛirei á ce ku jɛ tɔkuɛ má.
46 Nɔ baa inɛ akã nŋa kù yɔkɔ ku jɛaa ide
kãma. Nɔ hai waati bɛɛbɛu inɛ gɔ kù beeɛ ide
gɔ má.

23

Muafitii Farisi do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Maaku 12:38-39; Luku 11:43,46; 20:45-46)

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ zamaau do mɔcɔɛ ŋau,
2 í ni, woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau do Farisi
ŋau, aŋai à sãsi agbɛi Moizi à waa sisi woodaɛ.
3 Na nŋu, i ya gbɔ ide nŋa nɔ i ce mii iyi à
waa sɔ̃ ŋɛ fei. Amma i maà ya ce kookoosu
bɛi à waa ce, domi ide iyi à ya fɔ a ci ya ceò
icɛ.
4 À ya dɩ̃ aso ku wo a maa kãa inɛ ŋa, amma
aŋa taka nŋa a ci ya jɛsi a luu baa do amaawɔ
akã.
5 Kookoosu nŋa iyi à waa ce fei à waa cooi
ku ba a yɛ ŋaò. Bɛɛbɛi à ya dɩ̃ ama tia iyi í la í

re ti kpaasi ŋa nɔ a dasi jaba nŋa ikũ sisɔ iyi í re ti kpaasi ŋa si itĩ do ilɛ *.

6 Nɔ a ci ya bi kaa inya sinte bi ku jɛ jingau ŋa do kitãi inɛ ngbo ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa.

7 À ya bi inɛ ŋa a maa ce aŋa fɔɔ si bantuma do bɛɛrɛ nɔ a maa kpe ŋa lafɛ̃ɛ.

8 Amma iŋɛ, i maà ya jɔ̀ a kpe ŋɛ lafɛ̃ɛ, domi iŋɛ fei saa ŋai, nɔ Lafɛ̃ɛ akã lege legei ì nɛ ŋa.

9 Nɔ i maà kpe inɛ kãma Baaba si ilɛ ihɛ̃ ŋa, domi inɛ akãi í jɛ Baa nŋɛ. Nŋui í wa lele.

10 Nɔ i maà ya jɔ̀ a kpe ŋɛ ilaalu ŋa domi ilaalu akã lege legei ì nɛ ŋa, nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.

11 Inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo nŋɛ nŋui í nɛ ku jɛ woo ce icɛ nŋɛ.

12 Inɛ iyi í so araɛ lele, aa kayeɛi, inɛ mɔ iyi í kaye araɛ aa soo lelei.

Jesu í yɛ taalei Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa na muafiti nŋa

(Cɔ Maaku 12:40; Luku 11:39-52; 20:45-47)

13 Jesu í ni, iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa cĩmboa inɛ ŋa kpãai bommai Ilaaɔ̃ ŋa. Iŋɛ taka nŋɛ, i kù jɛsi i lɔ ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi à bi ku lɔ, ì waa ganji ŋa ŋa. [

14 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì ya maa ce kutɔɔ sisɔ ŋa ku ba inɛ ŋa a ni iŋɛu inɛ jiida ŋai. Nɔ wee mii iyi jaaɔ̃ ŋa à nɛ fei ì ya gbaa ŋai. Na ŋɔi í jɔ̀ ijuukpã nŋɛ á la ku re.]

15 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa dabii bii fei ŋa, ì waa nɛ si tenku do si ilɛ fei ì waa dɛdɛ baa inɛ ŋa iyi aa ba i kpaasi idɔ nŋa ŋa. Nɔ bii ì ba ŋa ì ya sinda lafɛ̃ɛ ŋai ku jɛ inɛ iyi à nɛ a dasiɛ ina iyi ci ya ku ku re baa iŋɛ taka nŋɛ isɛ gbeeji.

16 Iŋɛ fɛɛju ŋai iyi ì waa mu goloi fɛɛju ŋa, aa yɛ ijuukpã ŋa. Ì ya maa ni ŋa, bii inɛ í ceekpe do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ kù jɛ taale baa bii kù kɔ̃ɔ. Amma bii í ceekpe do wurai kpasɛ̃u, tilasii ku kɔ̃ ideu.

17 Iŋɛ fɛɛju nnyɛi ŋai. Yoomai í la í re. Wurau? Mà kpasɛ̃ iyi í jɔ̀ wurau í jɛ ti Ilaaɔ̃.

18 Nɔ ì waa ni má ŋa, bii inɛ í ceekpe do bi kuwee kù jɛ taale baa bii kù kɔ̃ɔ, amma bii í ceekpe do iŋai kuweeu, tilasii ku kɔ̃ ideu.

19 Iŋɛ fɛɛju ŋai. Yoomai í la í re. Iŋai kuweeu? Mà bi kuwee iyi í jɔ̀ iŋai kuweeu í jɛ ti Ilaaɔ̃.

20 Na nŋu, inɛ iyi í ceekpe do bi kuwee, hee do mii iyi wa lesi feii í ceekpeò.

21 Inɛ mɔ iyi í ceekpe do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, hee do Ilaaɔ̃ iyi í wa bɛ feii í ceekpeò.

22 Iŋɛ mɔ iyi í nɔ í ceekpe do lele, hee do bataai bommai Ilaaɔ̃ do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi wa buba bɛi í ceekpeò.

23 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa na Ilaaɔ̃ hee do zakaai nyaui ayɛ ŋa, amma ì waa gbɛjɛ mii iyi í la í re si wooda ŋa. Mii ŋaui í jɛ idɔɔbii Ilaaɔ̃ ku ce do araare ku nyisi do ilu naanɛ ku jɛ. Nŋu ŋau bɛi í jɔ i ce ŋa, nɔ i maà gbɛjɛ iyi í gbe ŋau.

24 Iŋɛ fɛɛju ŋai iyi ì waa mu goloi fɛɛju ŋa. Ì waa coo inyi nŋɛ na kokoo ŋa nɔ ì bɛi ì waa miò kpookpo ŋa.

25 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa si na iyi í jɔ̀ anyii kɔɔfu do ti jɛɛ ŋai ì ya wiɛ ŋa, amma hai si binɛ laalɔ do ilei ì baò mii ndii inɔɛ ŋa.

26 Awɔ Farisi fɛɛju, wiɛ inɔi jɛɛ titã, anyiu mɔ ku bɛi ku má.

27 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì yɛ ŋai bɛi balɛ iyi à jɔsi mii fũfũ ku ba anyiɛ ku sĩa, amma inɔɛ kũkũi amanɛ do konkombi wa kɔ̃ si.

28 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ, bii inɛ ŋa à waa yɛ ŋɛ, iŋɛ inɛ jiida ŋai, amma si idɔ nŋɛ muafiti do laalɔi wa kɔ̃.

29 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa teese balɛi walii ŋau, nɔ ì waa ce boodа si ti inɛ dee dee ŋau mɔ má ŋa.

30 Nɔ ì waa ni ŋa, bii í jɛ si waatii bala nwa ŋai à dede wo a kaa ka dasi baa nwa si walii ŋau ku kpa.

31 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa nyisi iyi iŋɛ tɔkui inɛ ŋa iyi à kpa walii ŋaui.

32 To, i hanya i tambɔ laalɔ iyi bala nŋɛ ŋa à sintiu.

33 Iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo wukuku. I kù nɛ bɛi aa ce i saa ina iyi ci ya kuu ŋa.

34 Na nŋu, i de itĩ i gbɔ, an bɛ nŋɛ walii ŋa wa do ilu bisi ŋa do woo mà tia ŋa. Si inɔ nŋa aa kpa gɔgɔ ŋa, nɔ i kpakpa gɔgɔ ŋa mɔ si jĩi ku gaau, gɔgɔ ŋa mɔ nɔ i tɛ nŋa kpɔtɔɔ ile bii ì ya ce kutɔtɔɔ nŋɛ ŋa, nɔ i lele ŋa si ilu ŋa fei.

35 Na nŋu, ijuukpãi woo kpa inɛ dee dee ŋau fei á jɛ si iri nŋɛi. Abɛlii í jɛ inɛ dee dee sinte iyi ì kpa ŋa. Zakari amai Baraki iyi ì kpa si afei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ do bi kuweeu ŋa, nŋui í jɛ inɛ ankãanyi iyi ì kpa ŋa. Ikui inɛ dee dee ŋau bɛ fei, hai Abɛli hee ku koo si Zakari, iŋɛi aa yɛ ijuukpãɛ ŋa.

36 Ntɔ ntɔ, ń wa n sɔ̃ ŋɛi, ijuukpãi mii ŋau bɛ fei si inɛi nnyi ŋau ihɛ̃i á baa ku jɛ si.

Jesu do Zeruzalɛmu

(Cɔ Luku 13:34-35)

37 Jesu í ni, iŋɛ inɛi Zeruzalɛmu ŋa, iŋɛ iyi ì ya kpa walii ŋa nɔ i ta ama abɛi Ilaaɔ̃ ŋa mɔ

* **23:5** ama tia ama tia iyi à ya dĩu isɛɛde ŋa iyi à wa si tiai idei Ilaaɔ̃i à ya kɔ si, nɔ a dũu si ikpo nŋa walakɔ si awɔ.

kuta i kpa ŋa ŋa. Isɛ fɛloi ɩ̀ ya n bi n tətəə ŋɛ si abɛm bɛi ajɛɛ í ya tətəə amaɛ ŋa si ikpaɛ, amma i kù jɛ ŋa.
38 Wee nsɛi Ilaaɔ̃ á fũ nŋɛ kpasɛ̃ nŋɛ si awə.
39 Ntə ntə ɩ̀ wa n sõ ŋɛi, hai nsɛi i kaa yɛm má ŋa í gbe hee ajə iyi aa ni ŋa, Ilaaɔ̃ ku weea inɛ iyi wa naa do irii Lafɛ̃ɛ.

24

Jesu wa fə idei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku lɛgɛ
(Cə Maaku 13:1-2; Luku 21:5-6)

1 Ŋəi Jesu í fita hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Iyi wa nɛ ŋəi məcɔɛ ŋa à koo à baa à nyisiɛ bɛi à ma kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do ileɛ ŋa sãa sãa.
2 Ŋəi í sɔ̃ ŋa í ni, ì waa yɛ mii ŋau bɛ fei ŋa ya. Ntə ntə ɩ̀ wa n sõ ŋɛi, kuta baa akã kaa naa ku maa lesi njɛ bɛ má, aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cə Maaku 13:3-13; Luku 21:7-19)

3 Jesu í koo í buba iri kutai Olivie. Ŋəi məcɔɛ ŋa à bə bi tɛɛ aŋa duusõə à beeɛ à ni, sõ wa waati iyi mii nəu bɛ á ce. Nyinda yoomai á nyisi kunyiɛ wa do waatii ankãanyi.
4 Nə Jesu í jɛ nŋa í ni, i ce laakai ŋa inɛ gə ku maà naa ku dɩ̃ iju nŋɛ,
5 domi inɛ ŋa iyi aa na a maa naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa kpə. Aa dɩ̃ ijui inɛ nkpə.
6 Nə aa maa gbə ibai igũ amɛɛ amɛɛ do jɩ̃ijɩ̃ ŋa. I maà jò ku da zigi nŋɛ, domi í gbe mii ŋau bɛ fei ku ce. Amma kù jɛ waatii ankãanyiu bɛ titã.
7 Dimi gə ŋa aa ya na a maa ja do dimi mmu ŋa. Ilaalu gə ŋa mə aa maa ja do ilaalu mmu ŋa. Nə ilɛ á yaya si ilu gə ŋa, nə ari á ce.
8 Inɛ nŋu bɛ fei á yɛi bɛi ara kuro sintei bãasɩ̃ ku bɛi ku bí.
9 Si waati nŋu, aa dasi ŋɛ si awəi inɛ ŋa a kpã ŋɛ iju, aa kpa ŋɛ məm. Dimi fei á cé ŋɛi na irim.
10 Waati bɛɛbɛ, inɛ nkpə á nyiò anyi, aa maa zamba njɛ nə a cé njɛ.
11 Walii ibo nkpə ŋai aa na a naa a maa wa inyii itɩ̃i inɛ nkpə.
12 Laalə ku ce á kɔ̃əsi hee ku jò inɛ nkpə kaa nɛ kubii kpaasi ŋa má.
13 Amma inɛ iyi í temua hee kəəɛ á ba faaba.
14 Aa waazo laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃u si andunya fei ku ba dimi fei ku gbəə, andunya ku bɛi ku kpa iri.

Faajii mii laalə iyi wa riisi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cə Maaku 13:14-23; Luku 21:20-24)

15 Jesu í ni, walii Daniɛli í fə idei mii laalə gə wo iyi á riisi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Nŋui aa yɛ ŋa í wa si inya iyi í jɛ ti Ilaaɔ̃. Inɛ iyi wa cio idei mii laaləu, ku ce laakai ku gbəə sãa sãa.
16 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee a sa a bə iri kuta ŋa.
17 Nə inɛ iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ilɛ ku ba ku sa ku maà bə ngəgə ku so inə ileɛ.
18 Nə inɛ mə iyi í wa iko ku maà nyi kpasɛ̃ koo so kumbooɛ má.
19 Waati bɛɛbɛ wahalai bãasɩ̃ ŋa do ayawo ŋa á caa məm.
20 I ce kutəə ŋa ku ba waatii kusau ku maà na ku jɛ sukui tũtũ walakə ajəi kusɩ̃mi *.
21 Ntə ntə, waati bɛɛbɛ wahala nla nlai á naa iyi a kù yɛ dimiɛ hai sintei andunya hee do nnyi, nə a kaa ka yɛ dimiɛ má hee do ajə fei.
22 Bii Ilaaɔ̃ kù jilɛ si nŋu ku kaye kukpəi ajəu wo inɛ gə kaa wɛɛ. Amma í kayeɛi na irii inɛ ŋa iyi í cicau.
23 Waati bɛɛbɛ, bii inɛ gə í sõ ŋɛ í ni, i cə inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau í wa ihɛ̃, walakə inɛ mmu gə ku ni, í wa ihõ, i maà dasi lafɛ̃ɛ naanɛ ŋa.
24 Inɛ gə ŋa aa na a naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau walakə a ni aŋai à jɛ walii ŋa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu do maamaake ŋa ku ba a dɩ̃ hee do ijui inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cicau bii aa yəkə.
25 Na ŋəi í jò ɩ̀ wa n sõ ŋɛ fei ndɛɛ do njuma.
26 Na nŋu, bii à na à sõ ŋɛ à ni, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau í wa gbabua, i maà koo. Walakə bii à sõ ŋɛ à ni, wa manji ilaawa, i maà dasi naanɛ.
27 Si bɛi kuŋəi ijɩ̃ í ya má inya hai nunui daakə hee ku bə nunui alɛ anu akã, bɛɛbɛ məi kunaai amu Amai Amanɛ á jɛ.
28 Tengi bii iku í wa, bɛi yembeeku ŋa à ya tətəə.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cə Maaku 13:24-27; Luku 21:25-28)

29 Jesu í ni, si anyii wahalau gbakã, nunu á kuku inyai, nə cukpa mə kaa má inya má, andaiya ŋa aa cuku wa hai lele nə gbugbãi lele ŋa a yaya.
30 Waati bɛɛbɛ nyindai Amai Amanɛ á fita lelei Aõ. Nə dimii andunya ŋa fei aa le awə si iri a maa kpata. Aa yɛ amu Amai Amanɛ ɩ̀ wa n naa si kudũi ijɩ̃ do gbugbã nla nla do amboe.
31 Kãakãakɩ̃ nla nla á dõ anu nə n bɛ amalekam ŋa wa si andunya gonta mɛɛu. Aŋai aa tətəə inɛ ŋa iyi ɩ̀ cica si andunyau fei.

Mii iyi jɩ̃i ndii figi wa kə wa si
(Cə Maaku 13:28-31; Luku 21:29-33)

32 Jesu í ni, i cə mii iyi jɩ̃i ndii figi wa kə ŋɛ si ŋa. Bii ì na ì yɛ amaawəɛ ŋa à sinti ku wu wua kpətəə, ì ya mà iyi atɛ í maai wa mbɛ.
33 Bɛɛbɛ məi, bii ì yɛ mii ŋau bɛ fei wa ce, i mà ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpɛ má, ajəu í maai wa məm.
34 Ntə ntə ɩ̀ wa n sõ ŋɛi, kù jɛ inɛi nsɛi ŋa feii aa ku ideu ku bɛi ku ce.
35 Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ŋa a kaa tã pai.

* **24:20** sukui tũtũ sukui tũtũ nŋa sukui atɛi, nə bii gə ku bə í ya gaabu.

Ilaaɔ̃ nŋu akãi í mà ajɔu
(Cɔ Maaku 13;32-37; Luku 17:26-30, 34-36)

36 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ kãma kù mà waatiu hee má jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaaɔ̃ Baaba nŋu akã.
37 Si bɛi í ce si waatii Noweeu, bɛɛbɛ mɔi á ce si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa.
38 Hee kukɔ̃i inyi nlau ku maa naa, inɛ ŋa à waa jɛ, à waa mɔ, à waa ce abɔdɔ̃ ŋa, à waa mua ama nŋa ŋa mɔkɔ hee í koo í to si ajɔ iyi Nowee í koo í lɔò akɔi inyiu.
39 A kù waa lasabu do wahala dimi bɛɛbɛ hee í to kukɔ̃i inyi nlau í jɛ ŋa fei. Bɛɛbɛ mɔi á jɛ si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa.
40 Si waati nŋu, amanɛ minji á wa iko nɔ aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.
41 Inaabo minji á maa lɔlɔ, aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.
42 Na nŋu, i wɛɛò sɔɔlu ŋa, domi i kù mà ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nŋɛ á nyi wa.
43 I gbɔ iyi ihɛ̃ má ŋa. Bii ilu kpasɛ̃ í mà idũ zaka iyi ile á naa, á wɔ njoo nɔ ku ganjiɛ ku lɔ kpasɛ̃ɛ.
44 Na nŋu, iŋɛ mɔ, i wɛɛò sɔɔlu ŋa, domi amu Amai Amanɛ an nyi wa si waati iyi i kù waa tamaa ŋa.

Amaacɛ jiida do amaacɛ laalɔ
(Cɔ Luku 12:41-48)

45 Í sɔ̃ ŋa má í ni, yooi í jɛ amaacɛ ilu naanɛ iyi í nɛ laakai. Lafɛ̃ɛi í jɛ inɛ iyi ilu kpasɛ̃ gɔ í kpe í so amaacɛ kpaasiɛ ŋa í daa si awɔ ku maa cɔ ŋa ku na ŋa ijɛ si bɛi í jɔ.
46 Inɔ didõi á jɛ ti amaacɛu bii lafɛ̃ɛɛ í bàa í naa í báa wa ce bɛɛbɛ.
47 Ntɔ ntɔ, lafɛ̃ɛu á daa amaacɛu mii ndɛɛ fei si awɔ.
48 Amma bii í jɛ amaacɛ laalɔi, á lasabui ku ni, lafɛ̃ɛm kaa baa ńya má,
49 nɔ ku dede ku maa cã amaacɛ kpaasiɛ ŋa nɔ ku maa jɛ ku maa mɔ do woo mɔ atɛ̃ ŋa ajɔ.
50 Bɛɛbɛi, lafɛ̃ɛu á na ku baa si ajɔ iyi kù waa cɔ kpãaɛ, do si waati iyi kù waa tamaa,
51 nɔ á kpãa iju jiida jiida, nɔ nŋu do ilu muafiti ŋau fei wahala nŋa á jɛ inya akã. Tengi bɛi á le awɔ si iri ku maa kpataò.

25

Mɔndai mudɛ̃ɛ gɔ ŋa

1 Jesu í ni, ajɔ iyi an naa n jɛ bommam á yɛi bɛi faajii mudɛ̃ɛ mɛɛwa gɔ ŋa iyi à so fitila nŋa ŋa à bɔ mɔkɔ titõ ku ko.
2 Si inɔ nŋa amanɛ miu í jɛ ilu laakai, amanɛ miu mɔ kù nɛ laakai.
3 Mudɛ̃ɛ miu hai nɛ laakai ŋau à so fitila nŋa ŋa nɔ a kù so ikpo kosĩa.
4 Amma ilu laakai ŋau à so fitila nŋa ŋa do ikpo kosĩa.
5 Wee mɔkɔ titõu kù to wa ńya. Si bɛi wa kpɛ, ŋɔi mudɛ̃ɛ mɛɛwa ŋau à siiko à waa sĩ njoo.
6 Hee zakai laja ŋɔi à gbɔ anu ku dõi inɛ ŋa. À waa ni, mɔkɔ titõu wee wa to wa, i dede ka kòo.
7 Ŋɔi mudɛ̃ɛ mɛɛwa ŋau à jĩ à waa teese fitila nŋa ŋa.
8 Hai nɛ laakai ŋau à tɔɔ inɛ ihõ ŋau à ni, i mu nwa ikpo domi fitila nwa ŋa à waa ku.
9 Ŋɔi ilu laakai ŋau à ni, aawo, kaa to awa fei. I koo i ra tu ŋɛ gbakã.
10 Iyi à bɔ ikpou ku ra ŋɔi mɔkɔ titõu í to wa. Inɛ ngu ŋa iyi à ce sɔɔlu jiida ŋau à tooɛ à lɔ bi ku ce abɔdõu nɔ à cĩmbo gambou.
11 Si anyiɛ ŋɔi woo bɔ ikpo ku ra ŋau mɔ à to wa, à wasi ku dõ anu à waa ni, lafɛ̃ɛ, lafɛ̃ɛ, cĩ nwa gambo.
12 Amma mɔkɔ titõu í ni, ntɔ ntɔ, n kù mà ŋɛ.
13 Ŋɔi Jesu í ni má, to, na nŋu, i maa cɔ kpãa ŋa domi i kù mà ajɔ iyi an nyi wa ŋa hee má jɛ waatiu.

Mɔndai amaacɛ mɛɛta gɔ ŋa
(Cɔ Luku 19:11-27)

14 Jesu í sõ ŋa má, í ni, bommai Ilaaõ í yɛi má bɛi faajii mɔkɔ gɔ iyi wa bi ku bɔ ilu koo kpɛ bɛ. Nɔ í kpe amaacɛɛ ŋa í so amaniɛ fei í da nŋa si awɔ.
15 Í na inɛ akã fiai wura kpɛkɛlɛ nla miu, inɛ akã mɔ minji, inɛ mɛɛtasiau mɔ akã, í na aŋa feii si bɛi gbugbãi inɛ fei í to, í bɛi í nɛɛ.
16 Ŋɔi gbakã amaacɛ iyi à na fia kpɛkɛlɛ miuu í so fiau wa ceò sĩa, nɔ í ba riba miu má.
17 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi à na minjiu mɔ, í ba riba minji má.
18 Amma inɛ iyi à na akãu í koo í tu isai í singa fiai lafɛ̃ɛu.
19 Si bɛɛbɛ ajɔ í koo wa baa ŋɔi lafɛ̃ɛi inɛ ŋau í baa nɔ í kpe ŋa a na a sisia nŋu bɛi à cea fiau.
20 Amaacɛ iyi í na fia kpɛkɛlɛ miuu í naaò miu mmuɛ wa má, nɔ í sõɔ í ni, lafɛ̃ɛ, fia kpɛkɛlɛ miu iyi ì nam nɔu n ceò sĩa hee ǹ ba riba miu má.
21 Ŋɔi lafɛ̃ɛɛ í sõɔ í ni, í sĩa, awɔu amaacɛ jiida ilu naanɛi. Si mii keekeu ihɛ̃ ǹ yɛ iyi ì jɛ ilu naanɛ, na nŋu, an daaɛ mii nla si awɔ. Naa wa ka jɛ jingau.
22 Inɛ iyi í na kpɛkɛlɛ minjiu mɔ í naa í ni, lafɛ̃ɛ, fia kpɛkɛlɛ minji iyi ì nam nɔu, ǹ ba riba minji ma.
23 Nɔ lafɛ̃ɛɛ í ni, í sĩa, awɔu amaacɛ jiida ilu naanɛi. Si mii keekeu ihɛ̃ ǹ yɛ iyi ì jɛ ilu naanɛ, na nŋu, an daaɛ mii nla si awɔ. Naa wa ka jɛ jingau.
24 Si anyii nŋu ŋɔi amaacɛ iyi í na kpɛkɛlɛ akãu mɔ í naa í ni, lafɛ̃ɛ, ǹ mà iyi awɔu inɛ ku gaabui. Bii i kù gbɛ̃ bɛi ì ya da, nɔ tengi bii i kù fã dimi, bɛi ì ya mu.
25 Njoi nŋu dei í mum bɛ, nɔ ǹ koo ǹ si fiaɛu ilɛ. To, fiaɛ wee.

26 Ŋɔi lafɛ̃ɛɛu í sɔ̃ɔ í ni, awɔu amaacɛ yaamɔ
ilu ikai, awɔi ì mà iyi ɲ̀ ya n da baa bii n kù
gbɛ̃, nɔ bɛi n kù fã dimi ɲ̀ ya n mui.
27 To, iyi ì mà bɛɛbɛ wo, aa na inɛ gɔ fiam
nɔui, nɔ i daa si inyi. Bii ì ce bɛɛbɛ wo an yɛ
ndom do ribaɛ fei waati iyi ɲ̀ baa.
28 Si anyiɛ ŋɔi í sɔ̃ amaacɛ kpaasi ŋau í ni, i
gba fia kpɛkɛlɛ akãu i na inɛ iyi í nɛ mɛɛwau,
29 domi inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kɔ̃ɔa si ku ba
iyi í nɛu ku kɔ̃ɔsi má. Amma inɛ iyi kù nɛ, baa
keeke iyi í nɛu má à ya gbaai.
30 Amaacɛ nfeu mɔ, i soo i nyɔɔ angule si ilu
kuku tengi bii inɛ ŋa aa lesi awɔ si iri a kpata.

Kiitii ankãanyi

31 Ŋɔi Jesu í ni má, si waati iyi amu Amai
Amanɛ an naa do amboem do amaleka ŋau
fei, an buba si batai bomma ilu amboem.
32 Dimii andunya fei á tɔtɔɔ si wajum, nɔ an
fɛɛfɛ inɛ ŋa bɛi woo degbe í ya fɛɛfɛ angudã do
iwo ŋa.
33 An jilɛ inɛ dee dee ŋau ikpa awɔ njɛm,
inɛ laalɔ ŋau mɔ ikpa awɔ cangam.
34 Waati bɛɛbɛ amu ilaaluu an sɔ̃ inɛ ŋa iyi
à wa awɔ njɛm n ni, i naa wa ŋa, iŋɛ iyi í ba
kuweei Baam. I naa i buba si bomma iyi à ce
nŋɛ sɔɔluɛ hai waatii kusintii andunya.
35 Bommau tu ŋɛi si na iyi í jɔ̀ si waati iyi ari
wa kpam, ì muum ijɛ ɲ̀ jɛ ŋa. Nɔ si waati iyi
agbɛ wa kpam má, ì muum inyi ɲ̀ mɔ ŋa. Nɔ
si waati iyi ɲ̀ jɛ inɛ njoo ì gbam si kpasɛ̃ nŋɛ
ŋa.
36 Nɔ si waati iyi ɲ̀ wɛɛ basɪ̀ ì bii anyim ŋa.
Nɔ iyi ɲ̀ wa n ce bɔ̃ɔ ì gbɔɔm ŋa. Nɔ si waati
iyi ɲ̀ wa ile piisɔ̃ɔ ì ya naa ku cɔm ŋa.
37 Waati nŋu, inɛ dee dee ŋau aa jɛɛm a ni,
Lafɛ̃ɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ nɔ à naɛ
ijɛ ì jɛ wala agbɛ wa kpaɛ à naɛ inyi ì mɔ.
38 Waati yoomai à yɛ ì jɛ inɛ njoo à gbaɛ si
kpãsɛ nwa, walakɔ à yɛɛ basɪ̀ nɔ à bii anyiɛ.
39 Mà waati yoomai à yɛ ì waa ce bɔ̃ɔ walakɔ
ì wa ile piisɔ̃ɔ nɔ à naa ku cɔɛ.
40 Amu ilaaluu an jɛ nŋa n ni, ntɔ ntɔ, bii
ì cea inɛ akãi inɛm ŋa iyi à kere à re ŋau ihɛ̃
bɛɛbɛ ŋa, amui ì cea ŋa.
41 Si anyii nŋu, n bɛi n sɔ̃ inɛi awɔ cangam
ŋau mɔ n ni, i fa ara nŋɛ hai kɔkɔm, iŋɛ iyi
Ilaaɔ̃ í ceekpe. I bɔ si ina iyi ci ya ku, iyi à koa
Seetam do amalekaɛ ŋa.
42 Aa lɔ si ina ŋai si na iyi í jɔ̀ waati iyi ari
wa kpam wo i kù muum ijɛ n jɛ ŋa. Nɔ waati
iyi agbɛ wa kpam i kù muum inyi n mɔ ŋa.
43 Waati iyi ɲ̀ jɛ inɛ njoo i kù gbam si kpasɛ̃
nŋɛ ŋa. Nɔ si waati iyi ɲ̀ wɛɛ basɪ̀ i kù bii
anyim ŋa. Iyi ɲ̀ wa n ce bɔ̃ɔ nɔ ɲ̀ wa ile piisɔ̃ɔ,
i ci ya naa ku cɔm ŋa mɔm.
44 Aŋa mɔ aa jɛɛm a ni, Lafɛ̃ɛ, waati yoomai
à yɛ ari wa kpaɛ, walakɔ agbɛ, walakɔ í jɛ inɛ
njoo, walakɔ basɪ̀, walakɔ si bɔ̃ɔ, walakɔ ile
piisɔ̃ɔ nɔ a kù sobiɛ.
45 An jɛ nŋa n ni, ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi, si bɛi
i kù cea inɛ akãi inɛ ŋa iyi à kere à re ŋau ihɛ̃
bɛɛbɛ, amui i kù cea ŋa.
46 Na nŋu, aa yɛ ijuukpã ŋai si ina iyi ci ya
ku. Amma inɛ dee dee ŋau aa lɔ si kuwɛɛ iyi
ci ya tã.

26

Inɛ ngbo ŋau à waa busi njɛ a kpa Jesu
(Cɔ Maaku 14:1-2; Luku 22:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Iyi Jesu í fɔ ide ŋau fei í tã, ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔɛ
ŋa í ni,
2 ì mà ŋa iyi ajɔ minjii í gbe ka jɛò jingaui
Iku ku kua. Nɔ waati bɛɛbɛi aa dasi amu Amai
Amanɛ si awɔi inɛ ŋa a kpam si jɪ̀i ku gaau.
3 Waati iyi Jesu wa sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa ideu, inɛ
ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngbo ŋau à
tɔtɔɔ kabai Kaifu woo wee nlau.
4 Bɛi à waa busi njɛ bɛ́i aa ce a ba a mu Jesu
do bisi a kpaa.
5 Amma à waa ni, kù sɪ̀a ku jɛ si ajɔi jingauu
ku ba hoya hoya ku maà dede si zamaau.

Abo gɔ í fãsi irii Jesu tulare
(Cɔ Maaku 14:3-9; Zãa 12:1-8)

6 Jesu í wa Betani kpasɛ̃i Simɔɔ iyi í tako í
ce bɔ̃ɔi dintɛu,
7 ŋɔi abo gɔ í naa bi tɛɛ waati iyi à waa jɛ.
Wa mu ama caka ku sɪ̀a gɔ iyi í nɛ tulare ku
nɛ fia gɔ, nɔ í fãsi tulareu si irii Jesu.
8 Iyi mɔcɔ ŋau à yɔɔ, ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃ à ni, na
mii í ce abou í koo í ce asɔɔi tulareu ihɛ̃.
9 Aa ka taai wo fia nkpɔ nkpɔ ka kpɛ̃a ilu are
ŋa fiau.
10 Iyi Jesu í gbɔ à waa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi í bee ŋa
í ni, na mii í ce ì waa yɛ taalei abou ŋa. Mii
jiidai í ceem bɛ.
11 Ntɔ ntɔ, ilu are ŋa aa maa wɛɛ do iŋɛ
waati kãma fei, amma amu n kaa n maa n wɛɛ
do iŋɛ hee do ajɔ fei.
12 Abou í fãsi aram tulare do njuma ku ceò
sɔɔlui kusim.
13 Ntɔ ntɔ, tengi bii inɛ ŋa aa koo a maa
waazo laabaau jiidau si andunyau fei, aa sisi
ide iyi abou ihɛ̃ í ce a maa yeò gigiɛ.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Maaku 14:10-11; Luku 22:3-6)

14 Ŋɔi Zudasi Isikariɔti, inɛ akãi mɔcɔ
maateeji ŋau, í bɔ bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋau,
15 í bee ŋa í ni, mii aa muum ŋa bii ɲ̀ da nŋɛ
Jesu si awɔ. Nɔ à ka fia isɔ fũfũ ara kuntaa à
naa.
16 Hai waati bɛɛbɛi, Zudasi wa dɛ kpãa bɛ́i á
ce ku zambaò Jesu ku na inɛ ŋau.

Jesu wa jɛ ijɛi jingaui Iku ku kua do mɔcɔɛ ŋa
(Cɔ Maaku 14:12-21; Luku 22:7-14, 21-23; Zãa 13:21-30)

17 Si ajɔ sintei jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu mɔcɔi Jesu ŋau à naa à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ceeɛ sɔɔlui jingaui Iku ku kuau.
18 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i bɔ inɔ ilu bi wãanɛ kasa i sõɔ i ni, amu Mɛɛtu ǹ ni, waatim í to. Bi tɛɛi an jɛ jingaui Iku ku kua do mɔcɔm ŋa.
19 Nɔ mɔcɔ ŋau à ce bɛi Jesu í sõ ŋa, à ce sɔɔlui jingauu.
20 Iyi alɛ í lɛ Jesu do mɔcɔ maateeji ŋau à waa jɛ.
21 Waati iyi à waa jɛ ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ akã nŋɛ á zambam.
22 Ŋɔi inɔi mɔcɔ ŋau í fɔ ntɔ ntɔ, à wasi ku beeɛ akã akã à waa ni, isa kù jɛ amu ya Lafɛ̃ɛ.
23 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í gũsi pɛ̃ɛ si inɔ jɛɛ awaò ajɔ, lafɛ̃ɛi á zambam.
24 Amu Amai Amanɛ an ku si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ. Amma inɛ iyi á zambam á yɛ ijuukpã nla nla. Á tiaa inɛɛu bii í jɛ a kù buu mɔm wo.
25 Zudasi iyi á zambaɛu mɔ í so ide í ni, isa kù nɔ kù jɛ amu ya Mɛɛtu. Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, awɔi aa coo.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Maaku 14:22-26; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-35)

26 Waati iyi à waa jɛ, ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ nɔ í saabu Ilaaõ titã í bɛi í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau, í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ aram, i gba i jɛ ŋa.
27-28 Si anyii nŋu, nɔ í so kɔɔfu si bii à dasi vɛ̃ɛ í saabu Ilaaõ nɔ í na ŋa í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ njɛm. Nŋui í jɛ nyindai akabuu iyi Ilaaõ í dĩ do amanɛ ŋa. An nikãɛ na irii inɛ nkpɔ ku ba n kpa idei dulum du ŋa. Iŋɛ fei, i mɔ ŋa.
29 An sõ ŋɛ, hai nnyi n kaa n mɔ atɛ̃ vɛ̃ɛ má í gbe hee ajɔ iyi awaɛ ŋa fei aa ka mɔ vɛ̃ɛ titõ si bommai Baam.
30 Si anyiɛ à kõ iri ŋa nɔ à fita à bɔ iri kutai Olivieu.

Piɛɛ á jã ku ni nŋu ku mà Jesu
(Cɔ Maaku 14:27-31; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

31 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, idũuyi mɔm, iŋɛ fei aa nyiò anyi na irim. Béi Ilaaõ í fɔ si kukɔi ideɛ, bɛɛbɛi á ce. I ni, á kpa woo degbeu nɔ angudã ŋau a fangaa bii fei.
32 Amma an jĩ hai si balɛ nɔ n cua nŋɛ n bɔ ilɛi Galilee.
33 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, baa bii inɛ fei wa nyiò anyi na iriɛ, amu n kaa n nyiò anyi pai.
34 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, ntɔ ntɔ, idũuyi mɔm, hee ajɛɛ ku maa kɔ, aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.
35 Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, n kaa n kɔsiɛ pai, baa bii í jɛ an ku do awɔ ajɔi. Nɔ mɔcɔ ŋau mɔ fei à fɔ bɛɛbɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ Gɛsemanee
(Cɔ Maaku 14:32-42; Luku 22:39-46)

36 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ inya gɔ iyi à ya kpe Gɛsemanee. Iyi à to bɛ nɔ í sõ ŋa í ni, i buba ihɛ̃ titã ŋa n koo n ce kutɔɔ wa.
37 Ŋɔi í gbã Piɛɛ do ama minjii Zebedee ŋau à bɔ waju. Nɔ inɔ kufɔ í naa siɛ hee araɛ fei í rɔ.
38 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, inɔ kufɔ í naa sim nla nla hee wa bi ku kpam. I wa ihɛ̃, i bam njoo ku wɔ ŋa.
39 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í bɔ waju keeke í koo í sɛɛbata ilɛ wa ce kutɔɔ í ni, Baam, bii á ce, jɔ̀ wahalau ihɛ̃ ku jĩim. Amma do nŋu fei, ku maà ti ku jɛ ti idɔɔbim, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce.
40 Si anyiɛ ŋɔi í nyi wa bi mɔcɔ mɛɛta ŋau í ba ŋa à waa sĩ njoo. Ŋɔi í bee Piɛɛ í ni, debɛi, i kù yɔkɔ i kù bam njoo ku wɔ baa lɛɛu akã ŋa?
41 I wɔ njoo nɔ i maa ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà dasi kulɛlɛi inɛ ŋa. Idɔi amanɛ í bi, amma araɛ í kua gbugbãɛ.
42 Nɔ í jĩò ŋa isɛ gbeejisia má í koo í ce kutɔɔ í ni, Baam, bii ì jɛ wahalau ihɛ̃ kaa jĩim, bii í jɛ kù nɛ bɛi á ce iyi n kù yɔɔi, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce.
43 Iyi í ce kutɔɔ í tã ŋɔi í nyi wa bi tu ŋa má nɔ í ba ŋa à waa sĩ njoo má, domi njoo wa kpa ŋa.
44 Jesu í jɔ̀ ŋa má, í koo í ce kutɔɔ isɛ gbɛɛtasiaɛ si ide akãu.
45 Nɔ í nyi wa bi tu ŋa má í sõ ŋa í ni, ì sũ ì waa sĩmi ŋai hee nsɛi? I cɔ, waati í gbe keeke iyi aa mu amu Amai Amanɛ a daa ilu dulum ŋa si awɔ.
46 Inɛ iyi á zambam wa to wa. I dede kaa kòo ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

47 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ gbakã, ŋɔi Zudasi, inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau í to wa. Zamaa nla gɔ wa tooɛ wa à waa mu taakuba ŋa do golo ŋa. Inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do inɛ ngbo ŋaui à bɛ ŋa wa.
48 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ nŋu ku zamba Jesuu, í sõ inɛ ŋau nyinda gɔ iyi nŋu á ce. Í ni, inɛ iyi an koo n ya n baabaɛ, Lafɛ̃ɛ mbɛ, i muu.
49 Hai Zudasi í to wa gbakã, í sɛkɛɛi si Jesu í ni, irei ì caalɛ, Mɛɛtu. Nɔ í baabaɛ.
50 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, kpaasim, iyi ì naa ku ceu, coo.

Nɔ inɛ ŋau à to Jesu awɔ gbakã à muu.
51 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔi Jesu ŋau í yɔ taakubaɛ í café itĩi amaacɛi woo wee nlai Ilaaõu í buu.
52 Amma Jesu í sõɔ í ni, sindo taakubaɛ si ankõɔɛ. Inɛ iyi wa kpa inɛ do taakuba fei, taakubai á na ku kpa lafɛ̃ɛ mɔ.
53 I kù mà iyi bii ǹ bi an yɔkɔ n tɔɔ Baam, nɔ gbakã ku sambaam amaleka dubu nkpɔ nkpɔ wa a naa a sobim?
54 Amma bii ǹ ce bɛɛbɛ, kukɔi idei Ilaaõ iyi í ni mii ŋau ihɛ̃ fei á bam nii kaa kõ.

55 Ŋɔi Jesu í bee zamaau í ni, amui ì naa ku
mu bɛ ŋa do taakuba do golo ŋa bɛi woo ce
ile? Ǹ ya n wa si inɔ nŋɛ ajɔ fei n maa n kɔ inɛ
ŋa si cio kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, nɔ i kù mum ŋa.
56 Amma nŋu ŋau bɛ fei í cei ku ba ide iyi
walii ŋau à fɔ si tiai idei Ilaaɔ̃ ku kɔ̃.
Ŋɔi mɔcɔ ŋau fei à jɔ̀ɔ à sa.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Maaku 14:53-65; Luku 22:54-55, 63-71; Zãa 18:13-14, 19-24)

57 Inɛ ŋa iyi à mu Jesuu à bɔòɛ bi Kaifu woo
wee nlai Ilaaɔ̃. Tengi bɛi woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ.
58 Nɔ Piɛɛ í wa hee jĩijĩ wa too Jesu wa do
anyi hee í bɔ inɔ bantumai kpasɛ̃i woo wee
nlau. Ŋɔi í buba bɛ do woo degbe andɛ koofa
ŋau na ku yɛò bɛi ideu á kpaò iri.
59 Waati nŋu inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa
do igbɛi woo kiiti ŋau fei à waa dɛ a má Jesu
ide iyi aa yɛò taaleɛ ku ba a kpaa.
60 Amma a kù ba ide iyi aa yɛò taaleɛ baa
do iyi ilu sɛɛda ibo nkpɔ í naa í máa ide fei. Si
anyii nŋu, amanɛ minji gɔ ŋa à naa.
61 À ni, mɔkɔu ihɛ̃ í ni nŋu á yɔkɔ ku lɛgɛ
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ si afei ajɔ mɛɛta nŋu ku ma
mmuɛ má.
62 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í dede í bee Jesu
í ni, i kù waa ni ide gɔ? Ide mii inɛ ŋau ihɛ̃ à
waa yɛò taaleɛ.
63 Amma Jesu wa cokoɛ. Ŋɔi woo wee nlau
í sɔ̃ɔ í ni, do irii Ilaaɔ̃, fɔ bii awɔu Amai Ilaaɔ̃
inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui *.
64 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui, si bɛi ì fɔ. Nɔ
ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, aa yɛ amu Amai Amanɛ ǹ wa n
buba awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Bɛɛbɛ mɔi
aa na i yɛm ŋa ajɔ akã n naa si kudũi ijĩ má.
65 Ŋɔi woo wee nlau í ga ibɔɛ ku nyisiò
idɔɔkɔ̃ɛ. Ŋɔi í ni, wa bu Ilaaɔ̃. A kù waa dɛ ilu
sɛɛda kãma má. I gbɔ bɛi wa bu Ilaaɔ̃ ŋa.
66 Bɛirei ì yɛ a ceɛ mɔkɔu ŋa. Ŋɔi aŋa fei à
yɛ taaleɛ à ni í to a kpaa.
67 Ŋɔi à wasi ku tu si wajui Jesu antɔ nɔ à
waa daa kutu, inɛ gɔ ŋa mɔ à waa sambalaɛ.
68 Nɔ à ni, awɔ iyi ì waa kpe araɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau, sɔ̃ wa inɛ iyi í cãɛ.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Maaku 14:66-72; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

69 Waati bɛɛbɛ Piɛɛ wa buba bantumai
kpasɛ̃u. Ŋɔi mudɛ̃ɛ woo ce icɛ gɔ í sɛkɛɛ siɛ wa
í ni, awɔ mɔ ì tako ì wɛɛ do Jesu inɛi Galileeu.
70 Amma í jã si wajui aŋa fei í ni, n kù mà
iyi ì waa fɔ.
71 Si anyiɛ, nɔ í dede í bɔ ikpa andɛ kabau.
Ŋɔi mudɛ̃ɛ amaacɛ mmu gɔ í yɔɔ má, nɔ í sɔ̃
inɛ ŋa iyi à wa bɛu í ni, inɛɛu ihɛ̃ í tako í wɛɛ
do Jesu inɛi Nazarɛtiu.
72 Ŋɔi Piɛɛ í jã má nɔ í ceekpe í ni, n kù mà
inɛɛu bɛ.
73 Iyi í kɔ̃ɔsi má, ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à
sɛkɛɛ si Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ awɔu inɛ akã nŋai.
Ide ku fɔɛ wa nyisi iyi awɔu inɛi Galileei.
74 Ŋɔi í teese í ceekpe í ni, n kù mà mɔkɔu.
Bɛ gbakã ajɛɛ wa kɔ.
75 Nɔ Piɛɛ í ye gigii ide iyi Jesu í sɔ̃ɔu wo í
ni, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù
màm. Ŋɔi í fita í koo wa kpata ntɔ ntɔ.

27

À bɔò Jesu wajui Pilati
(Cɔ Maaku 15:1; Luku 23:1-2; Zãa 18:28-32)

1 Ŋɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa
do inɛ ngbo ŋa fei à jilɔɔ si aŋa a kpa Jesu.
2 Nɔ à dũu à koo à daa Pilati ilu ilɛu si awɔ.

Ikui Zudasi
(Cɔ IWB 1:18-19)

3 Zudasi, nŋu iyi í zamba Jesuu, í yɛ bɛi à
yɛ taaleɛ a kpaa, ŋɔi inɔɛ í fɔ. Nɔ í nyiò fiai isɔ
fũfũ kuntaau bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa
do inɛ ngbo ŋau.
4 Í sɔ̃ ŋa í ni, ǹ ce dulum si bɛi ǹ zamba
inɛ dee deeu ihɛ̃ a kpaa. Amma à jɛaa à ni,
yoomai í yɛ wa. Í jɛ idei iriɛ.
5 Ŋɔi Zudasi í nyɔ fiau si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ í nɛɛ.
Nɔ í koo í dasi kɔ̃ɔɛ ikũ lele í kpa araɛ.
6 Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à tasi fiau à
ni, bɛirei aa ka ceò fiau ihɛ̃. A kù nɛ kpãa ka
dasi kpakoi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ fia iyi à sã
na a nikãò njɛi inɛ gɔi.
7 Iyi à busi njɛ à tã, nɔ à so fiau à raò ikoi
woo ma caka gɔ, à ce bi ku si inɛ njoo ŋa.
8 Na ŋɔi í jɔ̀ à ya kpe ikou ikoi njɛ baa nnyi.
9 Bɛɛbɛi idei Zeremii waliiu í ce si bɛi í ni, à
so fiai isɔ fũfũ kuntaau, fia iyi inɛi Izirɛli ŋa à
jɛsi aŋa a sã na iriɛu,
10 nɔ à raò ikoi woo ma cakau, si bɛi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ í dasim.

Pilati wa bee Jesu ide ŋa
(Cɔ Maaku 15;2-5; Luku 23:3-5; Zãa 18:33-38)

11 Ŋɔi à koo à leekĩ Jesu si wajui Pilati ilu
ilɛu, nɔ í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa?
Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ.
12 Si anyii nŋu, inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa
do inɛ ngbo ŋau à waa máa ide, nɔ kù ni nŋa
ide kãma.
13 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, i kù waa gbɔ ide ŋa
iyi inɛ ŋa à fɔ à waa yɛò taaleɛ ba.
14 Amma Jesu kù jɛaa baa gbakã hee biti í
muu.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Maaku 15:6-15; Luku 23;13-25; Zãa 18;39-19:16)

15 Wee si jingaui Iku ku kua fei ilu ilɛu í ya
jɔ̀ inɛi piisɔ̃ɔ akã iyi zamaa í bii.

* **26:63** do irii Ilaaɔ̃ Do Gɛrɛki à ni, do irii Ilaaɔ̃ iyi í wɛɛ.

16 Wee, waati bɛɛbɛ inɛ gɔ í wa ile piisɔ̃ɔ bɛ,
à ya kpoo Barabaa, nɔ inɛ fei í màa.
17 Ŋɔi í jɔ̀ iyi zamaau í tɔtɔɔ, Pilati í bee ŋa í
ni, yooi ì bi n jɔ̀ nŋɛ, Barabaa de, mà Jesu iyi
à ya kpe Kirisiu.
18 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ wa mà sãa sãa iyi
na igui í jɔ̀ à daa nŋu Jesu si awɔ.
19 Waati iyi Pilati wa buba bi ku ce kiitiu,
ŋɔi aboɛ í bɛ siɛ inɛ gɔ wa í ni, maà dasi idei
inɛ dee deeu bɛ baa, domi idũ, iyi ǹ wa n sũ,
ǹ yɛ wahala jiida jiida si ala na iriɛ.
20 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do
inɛ ngbo ŋau à wasi ku mante zamaau à waa
ni à sɔ̃ Pilati ku nyaa aŋa Barabaa nɔ ku jɔ̀ a
kpa Jesu.
21 Nɔ Pilati í bee ŋa í ni, si amanɛ minji ŋau
bɛ, yoo nŋai ì bi n jɔ̀ nŋɛ. Nɔ à ni, Barabaa.
22 Nɔ Pilati í ni, to, bɛirei an cea Jesu iyi à
ya kpe Kirisiu. Ŋɔi aŋa fei à ni, kpakpaɛ si jĩi
ku gaau.
23 Ŋɔi Pilati í bee ŋa í ni, laalɔ yoomai í bɛi
í ce. Amma béi Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ
ŋau à ya dɔ̃ anu hee lele a ni, kpakpaɛ si jĩi ku
gaau.
24 Iyi Pilati í yɛ mii iyi nŋu wa ce fei ngbɛi,
wakatau wa kɔ̃ɔsi mɔm nii, ŋɔi í bu inyi í wɔɔ
si wajui zamaau í nyisi iyi baai nŋu kù wa si
ideu, í ni, njɛi mɔkɔ dee deeu ihẽ ku nikãɛ kù
yɛm, í jɛ idei irii nŋɛ.
25 Ŋɔi inɛ ŋau fei à jɛ à ni, kunikãi njɛɛu ku
jɛ idei irii awa do ama nwa ŋa.
26 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ nŋa Barabaa, nɔ í jɔ̀ à tɛa Jesu
kpɔtɔɔ. Si anyii nŋu, nɔ í da nŋa si awɔ a koo
a kpakpaɛ si jĩi.

Sooge ŋa à waa yaako Jesu
(Cɔ Maaku 15:16-20; Zãa 19:2-3)

27 Si anyii nŋu ŋɔi sooge ŋa à gbã Jesu à lɔòɛ
kabai ilu ilɛu, nɔ à tɔtɔɔ soogeɛ ŋa iyi à gbe
ŋau fei bɛ.
28 À bɔ nyauɛ ŋa nɔ à daa si ibɔ nkpa sisɔ gɔ.
29 Nɔ à ba fulai agũ à lea si iri, nɔ à naa
kpokpoo si awɔ njɛɛ, à bɛi à gulɛ si wajuɛ à
waa yaakoɛ à waa ni, fɔɔ ilaalui Zuifu ŋa.
30 Ŋɔi à tu siɛ antɔ nɔ à gba kpokpoou à cãa
si iriɛ.
31 Iyi à yaakoɛ à tã, ŋɔi à bɔaa ibɔ nkpau à
bɛi à daa si ibɔɛ à gbãa à waa bɔ ku kpakpaɛ si
jĩi ku gaau.

À kpakpa Jesu si jĩi ku gaau
(Cɔ Maaku 15:21-32; Luku 23;26-43; Zãa 19:17-27)

32 Waati iyi à waa fita hai inɔ iluu ŋɔi à ko
inɛi Sirɛni gɔ à ya kpoo Simɔɔ. Ŋɔi sooge ŋau à
tilasiɛ à kãa jĩi ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu.
33 Nɔ à waa bɔ inya gɔ iyi à ya kpe Gɔɔgɔta,
waatɔ inya iyi í jɔ kokoi iri. Waati iyi à to bɛ,
34 à na Jesu atẽ vẽɛ iyi à yɔgɛɛ do alolo.
Amma iyi í tiɛɛ kù bi nŋu ku mɔɔ.
35 Ŋɔi à kpakpaɛ si jĩi ku gaauu nɔ à ta kpasa
si jĩnɛɛ ŋau à ce ikpẽɛ.
36 Nɔ à buba à waa degbeɛ.
37 Si antai iriɛ do lele, à kɔ ide iyi wa fɔ taale
iyi í ce à ni, inɛ ihẽi í jɛ Jesu, Ilaalui Zuifu ŋa.
38 Ŋɔi à kpakpa ile minji gɔ ŋa bɛ má,
inɛ akã ikpa awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ ikpa awɔ
cangaɛ.
39 Inɛ ŋa iyi à waa too do bɛ à ya gbugbã irii
a maa buu,
40 a maa ni, kù jɛ awɔi ì ni aa lɛgɛ kpasẽi Ilaaɔ̃
nɔ i maa má si afei ajɔ mɛɛta? To, bii awɔu
Amai Ilaaɔ̃i, faaba araɛ bɛ, kita wa hai si antai
jĩi ku gaauu.
41 Bɛɛbɛi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do inɛ ngbo ŋau
à ya maa yaakoɛ a maa ni,
42 í faaba inɛ gɔ ŋa amma í mɔngɔ ku faaba
araɛ. Kù jɛ í ni nŋu ilaalui inɛi Izirɛli ŋai? To,
ku kita wa hai si antai jĩi nɔu ku ba ka dasiɛ
naanɛ.
43 Í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nɔ í ni nŋu Amai Ilaaɔ̃i.
Debɛi, bii Ilaaɔ̃ í nɛ kubiɛ ntɔ ntɔi ku faabaɛ.
44 Bɛɛbɛ mɔi ile ŋa iyi à kpakpa do Jesu ajɔu
à ya maa yaakoɛ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49; Zãa 19;28-30)

45 Ŋɔi dasã nkpau ilu í kuku si ilɛ fei hee í
koo í to isɔ mɛɛtai alɛ.
46 Nɔ si isɔ mɛɛtau Jesu í dɔ̃ anu hee lele í
ni, Eli, Eli, lama sabatani, waatɔ Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃,
na mii í ce ì fũsim awɔ.
47 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ideu. Nɔ
à ni, wa kpe Elii.
48 Ŋɔi gbakã inɛ akã nŋa í sɛi í koo í dĩ kanya
si golo gɔ í sɔsi inyiikã í bɛi í naa í toa Jesu ku
cɔ̃ɔcɔ̃ɔɛ.
49 Amma inɛ ŋa iyi à gbe ŋau à ni, jɔ̀ɔ titã,
ka cɔ bii Elii á na ku faabaɛ.
50 Nɔ Jesu í dɔ̃ anu má hee lele í bɛi í ku.
51 Asee, waati bɛɛbɛ si ilui Zeruzalɛmu,
ridoo iyi í wa kpasẽi Ilaaɔ̃u í ga í kpẽ minji hai
lele hee ku bɔ ilɛ, nɔ ilɛ í yaya hee kuta ŋa à
la.
52-53 Balɛ ŋa à cĩ, nɔ woo dasi Ilaaɔ̃ naanɛ
nkpɔ ŋa iyi à tako à ku wo à jĩ má, à fita hai inɔ
balɛ. Si anyii kujĩi Jesu nɔ à bɔ Zeruzalɛmu
ilu kumáu à tusɛ ara nŋa bi inɛ nkpɔ.
54 Ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋa do inɛ ŋa iyi à wa
bi tɛɛ à waa degbe Jesuu à yɛ kuyayai ilɛu do
mii ŋa iyi í ce fei ŋɔi njo nla nla í mu ŋa à waa
ni, ntɔ ntɔ, inɛɛu ihẽ Amai Ilaaɔ̃i.
55 Inaabo nkpɔ gɔ ŋa à wa bɛ, à waa cɔ Jesu
wa hai jĩijĩ. À too Jesu wai hai Galilee a naa a
gbɔa.
56 Si inɔ nŋa Maari inɛi Madalau do Maari
iyei Zaaki do Zozɛfu, do iyei amai Zebedee
ŋa, aŋa fei à wa bɛ.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56; Zãa 19:38-42)

57 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi mɔkɔ ilu fia gɔ í naa bɛ. À
ya kpoo Zozɛfu, inɛi Arimateei. Wee nŋu mɔ
mɔcɔi Jesui wa jɛ.
58 Ŋɔi í bɔ bi Pilati í tɔɔɛ ikui Jesu. Nɔ Pilati
í yɔɔdaa í ni a naa.
59 Zozɛfu í so ikuu í woo do acɔ fũfũ titõ gɔ.
60 Nɔ í koo í suu si isai kuta gɔ iyi í jɔ̀ à gbea
nŋu takaɛ wo, amma a kù dasi inɛ gɔ titã. Si
anyiɛ nɔ í bimbili kuta nla gɔ í dĩò andɛi balɛu
í bɛi í nɛ.
61 Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihõu à
wa bɛ à waa buba kɔkɔi balɛu.

Balɛ ku degbe

62 Iyi ajɔi sɔɔlui kusĩmiu í kpa iri, ŋɔi inɛ
ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do Farisi ŋau à
bɔ bi Pilati ajɔ *.
63 À ni, lafɛ̃ɛ, à ye gigii ide iyi ilu ibou í fɔ si
waati iyi í wɛɛ si andunya í ni si ajɔ mɛɛtasia
nŋu á jĩ hai si balɛ má.
64 Na nŋu, jɔ̀ a maa degbe balɛu hee ku to
zakai ajɔ mɛɛta, ku ba mɔcɔɛ ŋa a maà na a nya
ikuu, a bɛi a koo a sõ inɛ ŋa a ni, í jĩ hai si balɛ.
Waati bɛɛbɛ iboi ankãanyiu ihẽ á na ku re baa
ti takou má.
65 Ŋɔi Pilati í sõ ŋa í ni, i gbã sooge ŋau a koo
a degbeɛ bɛi ì bi ŋa.
66 Nɔ aŋaò ŋa fei à bɔ bi balɛu. À ce nyindai
amanlu si kutau ku ba inɛ gɔ ku maà cũu. Nɔ
à jilɛ sooge ŋa bɛ à waa degbeɛ.

28

Kujĩi Jesu hai si balɛ

(Cɔ Maaku 16:1-10; Luku 24:1-12; Zãa 20:1-10)

1 Iyi ajɔi kusĩmiu í lɔ, ajɔ amaazuma
daadaakɔ Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihõ
à bɔ balɛu ku cɔ.
2 Ŋɔi gbakã ilɛ kuyaya nla gɔ í dede nɔ
amalekai Aõ Lafɛ̃ɛ gɔ í kita wa hai lele í naa
í tale kutau wa buba si.
3 Wajuɛ wa daana bɛi kuŋɔi ijĩ nɔ nyauɛ ŋa
mɔ wa fũuta bɛi iwu tafa.
4 Ŋɔi njo í mu woo degbe ŋau hee à waa
yaya nɔ à cuku ilɛ bɛi iku ŋa.
5 Ŋɔi amalekau í sõ inaabo ŋau í ni, iŋɛ, i
maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ. Ǹ mà iyi Jesu inɛ iyi à
kpakpa si jĩi ku gaauui ì waa dɛ ŋa.
6 Kù wa ihẽ má, í jĩ hai si balɛ si bɛi í tako í
fɔu. I naa i cɔ bii í tako wa sũ wo,
7 nɔ i koo ńya ńya i koo i sõ mɔcɔɛ ŋa i ni, í jĩ
hai si balɛ. Á cua nŋɛ ikpa Galilee. Bɛi aa yɔɔ
ŋa. Iyi ǹ nɛ an sõ ŋɛ mbɛ.
8 Ŋɔi à sinda ńya ńya hai bi balɛu do njo. Nɔ
baa do iyi à waa ce njo fei à nɛ inɔ didõ nla nla
má. Ŋɔi à sɛi à koo à sõ mɔcɔɛ ŋa laabaauu.
9 Ŋɔi Jesu í kò ŋa í ni, i fɔɔ. Ŋɔi à sɛkɛɛ siɛ
wa à naa à mu kutɛɛ à sɛɛbata si wajuɛ.
10 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ.
I koo i sõ kpaasim ŋa a bɔ Galilee, bɛi aa yɛm.

Idei woo degbe ŋa

11 Waati iyi à wa si kpãa à waa nɛu, inɛ gɔ
ŋa si woo degbe ŋau à bɔ inɔ ilu à koo à sisia
inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa mii iyi í ceu fei.
12 Nɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau à ce
kutɔtɔɔ do inɛ ngbo ŋau à busi njɛ nɔ à mua
sooge ŋau fia nkpɔ gɔ,
13 à sõ ŋa à ni, i sõ inɛ ŋa i ni mɔcɔɛ ŋa à naa
idũ laja à naa à ce ilei ikuu waati iyi ì waa sĩ
njoo ŋa.
14 Bii ilu ilɛu í gbɔ ideu, à mà bɛi aa ka ce ku
ba ku maà kpã ŋɛ iju.
15 Sooge ŋau à gba fiau nɔ à ce bɛi à tɔɔ ŋau.
Ŋɔi í jɔ̀ ideu í fangaa si inɔi Zuifu ŋa hee do
nnyi fei.

Icɛ iyi Jesu í jɔ̀a mɔcɔɛ ŋa

(Cɔ Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

16 Jesu í bɔ Galilee. Si anyii nŋu nɔ mɔcɔ
maatakã ŋau à koo à baa bɛ si iri kuta bii í tako
í sõ ŋa wou.
17 Iyi à yɔɔ, ŋɔi à waa gulɛaa. Amma gɔgɔ ŋa
à waa sika sika.
18 Ŋɔi Jesu í sɛkɛɛ si ŋa wa í ni, yiikoi lele
do ti ilɛ fei à nam nii.
19 Na nŋu, i koo si dimi fei, i ce ŋa mɔcɔm
ŋa. Nɔ i dasi ŋa inyi do irii Baaba do ti Ama
do ti Hundei Ilaaõ.
20 Nɔ ide ŋa iyi ǹ sõ ŋɛ fei, i kɔ ŋa si ide ŋau
ku jirima ŋa. Nɔ an maa n wɛɛ do iŋɛ ajɔ fei
hee kɔɔi andunya

* **27:62** iyi ajɔi sɔɔlui kusĩmiu í kpa iri Bi Zuifu ŋa ajɔ mmu í ya sintii hai isɔ mɛɛfai alɛ.

Laabaau jiida iyi Maaku í kɔ si tiaɛ

Waazoi Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Matie 3:1-12; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

1 Kusintii laabaau jiidai Jesu Kirisi Amai Ilaaɔ̃ wee.
2 Í sinti si bɛi Ezai walii í tako í kɔ si tiaɛ í ni,
Ilaaɔ̃ í ni, cɔ, an bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ,
iyi á teeseɛ kpãaɛ.
3 Nŋui á dɔ̃ anu si gbabuau ku ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.
4 Bɛɛbɛi Zãa í naa si gbabua wa dasi inɛ ŋa iyi
à koo bi tɛɛ inyi. Wa waazoa inɛ ŋa wa ni, i
kpaasi idɔ ku ba Ilaaɔ̃ ku kpa idei kurara nŋɛ
nɔ a dasi ŋɛ inyi.
5 Nɔ inɛ ŋa à naa bi tɛɛ hai Zeruzalɛmu do hai
ilɛi Zudee fei. À ce tuubai dulum du ŋa nɔ à
jɔ̀ Zãa í dasi ŋa inyi idoi Zuudɛ̃ɛu.
6 Zãa wa dasi ibɔi ntoi kpookpo, nɔ wa di̇ i
santikii bata. Kɛtɛngbo do nyikɔ̃i sakoi í jɛ
ijɛɛ.
7 Wa waazoa zamaa wa ni, inɛ gɔ á naa si
anyim iyi í nɛ gbugbã í rem. N kù to baa n
bate n fũ ikũi baataɛ si kutɛɛ.
8 Amu ǹ dasi ŋɛ inyi, amma njɛ Hundei
Ilaaɔ̃i á da nŋɛ si.

À dasi Jesu inyi nɔ Seetam í lɛlɛɛ
(Cɔ Matie 3:13-4:11; Luku 3:21-22; 4:1-13)

9 Waati bɛɛbɛ Jesu í dede wa hai Nazarɛti
si ilɛi Galilee í naa bi Zãa. Iyi í to wa nɔ Zãa í
dasiɛ inyi si idoi Zuudɛ̃ɛ.
10 Waati iyi Jesu wa fita wa hai si inyiu
gbakã ŋɔi í ba lelei Aɔ̃ í di̇. Nɔ Hundei Ilaaɔ̃
í de siɛ wa bɛi ankasiidi.
11 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ wa hai lele í ni, awɔu
amam nii, ǹ biɛ jiida jiida. Siɛi inɔ didɔ̃m fei
í ya wa.
12 Ŋɔi gbakã, Hundeu í tale siɛ gbabua.
13 Bɛi í ce ajɔ ciiji nɔ Seetam wa lɛlɛɛ ku ce
laalɔ. Í wa bɛ do iŋai sako ŋa nɔ amaleka ŋa à
sobiɛ.

Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ŋa a tooɛ
(Cɔ Matie 4:12-22; Luku 4:14-15; 5:1-11)

14 Si anyiɛ ŋɔi à dasi Zãa piisɔ̃ɔ. Nɔ waati
bɛɛbɛ Jesu í bɔ ilɛi Galilee wa waazo laabaau
jiida iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃.
15 Í ni, awaati í to iyi Ilaaɔ̃ á na ku jɛ
bommaɛ. I kpaasi idɔ nŋɛ nɔ i dasi laabaau
jiidau naanɛ ŋa.
16 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa too tenku sisɔi
Galileeu. Ŋɔi í yɛ Simɔɔ do ifɔɛ Anderee,
sɔɔkɔ ŋa, à waa le taao si inɔ tenkuu.
17 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i toom wa ŋa nɔ n ce
ŋɛ woo dɛdɛ inɛ ŋa iyi aa jɛ ti Ilaaɔ̃.
18 Ŋɔi gbakã à jɔ̀ taao nŋa ŋa à waa tooɛ.
19 Ŋɔi Jesu í nɛ í jǐ keeke nɔ í yɛ Zaaki do ifɔɛ
Zãa, amai Zebedee ŋa. Aŋa mɔ à wa si inɔ akɔi
inyi nŋa, à waa teese taao nŋa ŋa.
20 Ŋɔi gbakã í kpe ŋa. Nɔ à jɔ̀ Zebedee baa
nŋa si inɔi akɔi inyiu bɛ do woo ce icɛɛ ŋa, nɔ
à waa tooɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko hai si inɛ gɔ
(Cɔ Luku 4:31-37)

21 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ Kapɛranumu.
Nɔ ajɔi kusĩmi Jesu í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔu, wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃.
22 Wa kɔ nŋa si cio do yiiko. Kù waa kɔ nŋa
si bɛi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Nŋui í jɔ̀ à
biti.
23 Wee inɛ gɔ í wa ile bɛ, í nɛ inɛi inɔɔko. Nɔ
í dɔ̃ anu hee lele í ni,
24 mii í wa si gãmɛi awaɛ ŋa, Jesu, awɔ inɛi
Nazarɛti. Ì naa ku kpa wai? Ǹ mà inɛ iyi ì jɛ.
Awɔi ì jɛ Inɛ kumá iyi Ilaaɔ̃ í bɛ wa.
25 Ŋɔi Jesu í la siɛ í ni, coko, fita hai si inɛɛu
bɛ.
26 Ŋɔi inɛi inɔɔkou í dɔ̃ anu nla nla, í yayaɛ
do gbugbã nɔ í fita siɛ.
27 Nɔ aŋa fei à biti ntɔ ntɔ hee à waa bee njɛ
ide à waa ni, dimii mii iyi ihɛ̃. Inɛɛu wa kɔ wa
si cio titõ do yiiko. Wa jilɛa hee do inɛi inɔɔko
ŋa fei ide nɔ à waa jirimaɛ.
28 Ŋɔi gbakã í nya iri si ilɛi Galilee fei.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:14-17; Luku 4:38-41)

29 Ŋɔi Jesu í fita hai ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔu, nŋu do Zaaki do Zãa nɔ à bɔ kpasɛ̃i
Simɔɔ do Anderee.
30 Wee iyei aboi Simɔɔ wa sũ domi wa ce
ara gbãa. Iyi à to wa gbakã ŋɔi à koo à sɔ̃ Jesu
à ni abou kù waa nɛ baani.
31 Ŋɔi í sɛkɛɛ siɛ wa í mu awɔɛ í dedeɛ. Bɛ
gbakã ara gbãau í nya nɔ abou í yaaɛ ŋa.
32 Alɛ ajɔ nŋu iyi inunu í lɔ ŋɔi inɛ ŋa à naaa
Jesu bɔ̃ɔ ŋa wa do inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko
ŋa fei.
33 Nɔ inɛi ilu ŋau fei à naa à tɔtɔɔ si andɛ
koofau.
34 Í jɔ̀ inɛ nkpɔ í ba iri si bɔ̃ɔ ikã ikã ŋa, nɔ í
lele inɛi inɔɔko nkpɔ nkpɔ. Amma ci ya jɛ inɛi
inɔɔko ŋau a fɔ ide domi à màa.

Jesu í dabii si ilɛi Galilee

35 Daadaakɔu, hee inya ku maa má, Jesu í
dede í fita hai kpasɛ̃u í bɔ si gbabua gɔ, í koo í
ce kutɔɔ bɛ.
36 Ŋɔi Simɔɔ do kpaasiɛ ŋa à wasi ku dɛdɛɛ.
37 Iyi à na à yɔɔ, ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, inɛ fei wa
dɛdɛɛ.
38 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, ka bɔ waju si ilu mmu ŋa
ku ba n waazo idei Ilaaɔ̃ bɛ, domi na ŋɔi í jɔ̀ ǹ
naa.
39 Nɔ à koo à dabii si ilɛi Galilee fei. Í ya maa
waazo ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ ŋau, nɔ
í ya maa lele inɛi inɔɔko ŋa.

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:1-4; Luku 5:12-16)

40 Ŋɔi dintɛ gɔ í naa bi Jesu í naa í gulɛ si wajuɛ, wa tɔɔɛ wa ni, bii ì bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n ba iri nɔ n jɛ inɛ iyi í má.
41 Ŋɔi Jesu í ce arɑareɛ. Í yɔ awɔɛ í luu nɔ í ni, ǹ bi. Ba iri nɔ i jɛ inɛ kumá.
42 Bɛ gbakã bɔ̃ɔi dintɛu í nya siɛ nɔ í jɛ inɛ iyi í má.
43-44 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ ide do gbugbã í ni, gbɔ. Maà sɔ̃ inɛ gɔ ideu ihɛ̃, amma koo nyisi arɑɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u. Nɔ i ce kuwee iyi Moizi í jilɛu. Kuweeu bɛi á nyisi ŋa iyi ì jɛ inɛ iyi í má bɛbɛi. Iyi í sɔ̃ɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í ni ku nɛ.
45 Do nŋu fei inɛɛu, iyi í nɛ, í koo í wasi ku sisi ideu bantuma hee lele, nŋui í jɔ̀ Jesu kù yɔkɔ ku lɔ si inɔ ilu do gaaze má. I ya maa mu arɑɛi angule si gbabua ŋa. Nɔ inɛ ŋa a ya maa koo bi tɛɛ bɛ hai bii fei.

2

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 9:1-8; Luku 5:17-26)

1 Iyi í ce ajɔ minji má Jesu í nyi wa Kapɛranumu. Ŋɔi inɛ ŋa à gbɔ iyi í wa kpasɛ̃ gɔ bɛ.
2 Nɔ à tɔtɔɔ bɛ bututu hee andɛi ileu kaa yɔkɔ ku gba ŋa. Ŋɔi wa sɔ̃ ŋa idei Ilaaɔ̃.
3 Nɔ inɛ mɛɛ gɔ ŋa mɔ à naa bi tɛɛ à waa so wɛɛgɛ gɔ wa.
4 Wee a kaa ba a to wa bi Jesu na irii zamaau. Ŋɔi à gũ antai ileu à lu antai sikifai tengi bii Jesu í wau. Ŋɔi à to wɛɛgɛu do makɛɛ si bii wa sũ siu hai do ikpa andɛ bii à luò sikifau.
5 Iyi Jesu í yɛ naanɛi inɛ ŋau ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, baakɔɔm, ǹ kpa idei dulum dɛɛ.
6 Wee woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à waa buba bɛ à waa lasabu si idɔ nŋa à waa ni,
7 bɛirei inɛɛu í ce wa fɔ bɛɛbɛ. Wa bu Ilaaɔ̃. Yooi á yɔkɔ ku kpa idei dulum dii inɛ gɔ bii kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã.
8 Jesu í mà gbakã si idɔɛ mii iyi à waa lasabu, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, na mii í ce ì waa ce dimii lasabuu bɛ si idɔ nŋɛ ŋa.
9 Yoomai í faala í re, inɛ ku sɔ̃ wɛɛgɛ ku ni ǹ kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede ku so makɛɛɛ ku nɛ.
10 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ ǹ nɛ gbugbã n kpa idei dulum dii inɛ ŋa si andunya.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni,
11 dede i so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ̃ɛ.
12 Ŋɔi gbakã wɛɛgɛu í dede í so makɛɛɛ í nɛ wa fita hai inɔ kpasɛ̃u. Fei ndɛɛ í cei si wajui inɛ ŋa hee í mu aŋa fei biti. Nɔ à saabu Ilaaɔ̃ à waa ni aŋa a kù yɛ dimiɛ ajɔ kãma.

Jesu í kpe Levi
(Cɔ Matie 9:9-13; Luku 5:27-32)

13 Ŋɔi Jesu í nyi itĩi tenkuu má. Ŋɔi zamaa fei í naa bi tɛɛ. Wa cio nŋa idei Ilaaɔ̃.
14 Ŋɔi í gbe wa lɔ kɔkɔi ile bi ku gba fiai lɛmpoo nɔ í yɛ Levi, amai Alifee wa buba bɛ. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, toom wa. Nɔ Levi í dede í tooɛ.
15 Si anyiɛ Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Levi. Nɔ wee, woo gba fiai lɛmpoo do inɛ laalɔ nkpɔ wa jɛ do nŋu do mɔcɔɛ ŋa ajɔ, si na iyi í jɔ̀ aŋa nkpɔ nkpɔi à waa tooɛ.
16 To, wee Farisi gɔ ŋa à wa bɛ iyi à jɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda. Iyi à yɔɔ wa jɛ do woo gba fiai lɛmpoo ŋa do inɛ laalɔ ŋau nɔ à bee mɔcɔɛ ŋau à ni, bɛirei í ce wa jɛ nɔ wa mɔ do woo gba fiai lɛmpoo ŋa do inɛ laalɔ ŋau.
17 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, ilu baani ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ bɔ̃ɔ ŋa. Bɛɛbɛ mɔi n kù naa ku kpe inɛ dee dee ŋa, amma ilu dulum ŋai ǹ naa ku kpe.

Jesu wa fɔ idei anu ku dĩ
(Cɔ Matie 9:14-17; Luku 5:33-39)

18 Ajɔ nŋu gɔ mɔcɔi Zãa ŋa do ti Farisi ŋa à waa dĩ anu ŋɔi inɛ gɔ nŋa ŋa à naa à bee Jesu à ni, bɛirei í ce mɔcɔi Zãa do ti Farisi ŋa à ya dĩ anu, nɔ wee mɔcɔɛ ŋa a ci ya dĩ anu.
19 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, kpaasii mɔkɔ titõ ŋa aa yɔkɔ a dĩ anu waati iyi mɔkɔ titõu í wa inɔ nŋa? Ntɔ ntɔ, waati iyi mɔkɔ titõu í wa inɔ nŋa fei, a kaa yɔkɔ a dĩ anu.
20 Amma ajɔ wa naa iyi aa nya mɔkɔ titõu hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛi aa dĩ anu.
21 Ntɔ ntɔ, inɛ gɔ kaa sɔ jaaɛ ngbo do titɔ̃ɛ ku tɔtɔɔɛ. Bii í ce bɛɛbɛ, titõu á ga jaaɛ ngbou ku kɔ̃ɔsii.
22 Bɛɛbɛ mɔi a ci ya dasi vɛ̃ɛ titõ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ, bɔgɔ bata ngbo ŋau aa gai, nɔ vɛ̃ɛu ku nikã. Nɔ bɔgɔ ŋau do vɛ̃ɛu fei ku ce nfe. Amma à ya dasi vɛ̃ɛ titõi si bɔgɔ titõ ŋa.

Jesu wa fɔ idei ajɔi kusĩmi
(Cɔ Matie 12:1-8; Luku 6:1-5)

23 Si ajɔi kusĩmi gɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa too kɔɔi ilɛ gɔ. Si isɛɛnɛ nŋau ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à wɔ amaajɛ iyi à gbẽ si ilɛu à nunu ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ.
24 Ŋɔi Farisi ŋau à bee Jesu à ni, i kù waa yɔɔi? Na mii í ce à waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusĩmi.
25 Nɔ í jɛ nŋa í ni, i kù cio ajɔ kãma ŋa mii iyi Davidi í ce si waati iyi í wa si wahala nɔ ari wa kpa nŋu do inɛɛ ŋa?
26 Í lɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í jɛ pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaɔ̃ iyi à ganji inɛ fei ku jɛ bii kù jɛ woo weei Ilaaɔ̃ ŋa aŋa akã. Amma Davidi í so pɛ̃ɛu nɔ í na do inɛɛ ŋa fei à jɛ. Waati bɛɛbɛ Abiatai wa jɛ woo wee nlau.
27 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, Ilaaɔ̃ í jilɛ ajɔi kusĩmii na aranfãanii amanɛ ŋa. Kù jɛ amanɛ ŋai aa na a jɛ arui ajɔi kusĩmiu.
28 Na nŋu, i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ ǹ jɛ inɛ ngboi ajɔi kusĩmi.

3

Idei inɛ iyi awɔ akãɛ í ku
(Cɔ Matie 12;9-14; Luku 6:6-11)

1 Si anyii nŋu ŋɔi Jesu í bɔ ile bii Zuifu ŋa
à ya ce kutɔtɔɔu má. Wee inɛ gɔ í wa bɛ, awɔ
akãɛ í ku í gbɛ.
2 Nɔ inɛ ŋa iyi à wa bɛ à kãsi Jesu iju, à waa
cɔ mà á jɔ̀ inɛɛu ku ba iri si ajɔi kusĩmi. À waa
cɔɔ domi à waa bi a yɛ taaleɛi.
3 Ŋɔi Jesu í sõ inɛ iyi awɔɛ í kuu í ni, dede i
leekĩ si anini nŋa bɛ.
4 Nɔ í bee inɛ ŋau í ni, si ajɔi kusĩmi, í sĩa
amanɛ ku ce jiida de mà laalɔ, ku faaba inɛ
de, mà ku kpaa. Ŋɔi aŋa fei à coko.
5 Ŋɔi Jesu wa cɔ aŋa fei do idɔɔkõ, nɔ inɔɛ í
fɔ ntɔ ntɔ domi í yɛ idɔ nŋa í le. Ŋɔi í sõ inɛɛu
í ni, tɛ awɔɛ. Iyi í tɔɔ nɔ awɔu í baa dee dee.
6 Na nŋu, Farisi ŋau à fita hai ileu bɛ. Nɔ à
tɔtɔɔ do inɛi Herodu ŋa. À waa busi njɛ bɛi aa
ce a kpaò Jesu.

Zamaa nla gɔ wa naa bi Jesu

7 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à fa ara nŋa à bɔ ikpa
tenkui Galilee, nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ wa
hai ilɛi Galilee.
8 Nɔ inɛi Zeruzalɛmu ŋa do inɛi ilu mmu
gɔ ŋa iyi à wa si ilɛi Zudee má, do inɛi ilɛi
Idumee ŋa, do inɛi icei idoi Zuudɛ̃ɛ ŋa, do
inɛi ilɛɛkoi Tii do Sidɔ̃ɔ ŋa à gbɔ mii iyi wa ce
nɔ à naa bi tɛɛ aŋa nkpɔ nkpɔ.
9 Ŋɔi í ni mɔcɔ ŋau a jilɛa nŋu akɔi inyi na
bii zamaau í na wa mantee wa.
10 Ntɔi, si bɛi í jɔ̀ inɛ nkpɔ í ba iri, nŋui í jɔ̀
bɔ̃ɔ ŋa fei à ya maa naa bi tɛɛ a maa tale njɛ a
ba a luu ku ba a ba iri.
11 Nɔ bii inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko ŋa à yɔɔ à
ya na a gulɛ si wajuɛi a dõ anu a maa ni, awɔi
ì jɛ Amai Ilaaõ.
12 Amma Jesu í ya sõ inɛi inɔɔko ŋau ide do
kugaabu ku ba a maà sõ inɛ ŋa inɛ iyi nŋu í jɛ.

Jesu í cica woo bɛ maateeji ŋa
(Cɔ Matie 10:1-4; Luku 6:12-16)

13 Si anyii nŋu, Jesu í gũ iri kuta gɔ, ŋɔi í kpe
inɛ ŋa iyi í bi. Nɔ à naa bi tɛɛ.
14 Ŋɔi í cica amanɛ maateeji ku ba a ya maa
wa bi tɛɛ, nɔ ku bɛ ŋa a koo a waazoa inɛ ŋa.
Nɔ í sɔ ŋa woo bɛ ŋa.
15 Nɔ í mu nŋa gbugbã a leleò inɛi inɔɔko
ŋa.
16 Amanɛ maateeji ŋa iyi í cicau wee. Sinte
titã í cica Simɔɔ nɔ í sɔɔ Piɛɛ, waatɔ kuta.
17 Si anyii nŋu, ŋɔi í cica Zaaki, do Zãa ifɔɛ,
amai Zebedee ŋa, nɔ í sɔ ŋa Boanɛzɛɛ, waatɔ
inɛ ŋa iyi à jɔ ibai ijĩ.
18 Si anyii nŋu í bɛi í cica Anderee, do
Filipu, do Baatelemi, do Matie, do Tomaa, do
Zaaki amai Alifee, do Tadee, do Simɔɔ inɛi
igbɛi Zelɔtu *,
19 do Zudasi Isikariɔti, inɛ iyi á na ku
zambaɛu.

Nyaanzei Jesu ŋa à waa bi a nɛòɛ

20 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ kpasẽ. Nɔ
zamaa í tɔtɔɔ bɛ hee a kù ba baa fayai ku jɛ.
21 Ŋɔi nyaanzei Jesu ŋa à gbɔ mii iyi wa ce,
nɔ à waa naa ku muu, domi à ni kù wɛɛ dee
dee mai.

Jesu í jɛa inɛ ŋa iyi à máa ide
(Cɔ Matie 12:22-32; Luku 11:14-23; 12:10)

22 Wee, woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à wa
bɛ iyi à naa hai Zeruzalɛmu. À ni, Bɛɛlizebu,
waatɔ Seetam inɛ ngboi inɛi inɔɔko ŋai í wa
siɛ. Nŋui í mua gbugbã wa leleò inɛi inɔɔko
ŋa.
23 Ŋɔi Jesu í kpe ŋa í bee ŋa ide do mɔnda í
ni, bɛirei Seetam á ce ku lele arae.
24 Bii inɛi bomma akã ŋa à waa jaò njɛ,
bommau bɛ kaa yɔkɔ ku bɔ waju má.
25 Bii inɛi kpasẽ akã ŋa à waa jaò njɛ, kpasẽu
bɛ kaa yɔkɔ ku bɔ waju má.
26 Bɛɛbɛ mɔi bii Seetam wa ja do arae,
bommaɛ á kpẽi nɔ kaa bɔ waju má, á tãi.
27 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku lɔ kpasẽi inɛ iyi í nɛ
gbugbã ku coo ile, bii kù jɛ í tako í dĩ lafẽɛ.
Amma bii í dũu á yɔkɔ ku coo ile.
28 Ntɔ ntɔ an sõ ŋɛ, alabu do dulum ŋa iyi
amanɛ í ce fei, Ilaaõ á yɔkɔ ku cea suuru ku
kpa ideu.
29 Amma inɛ iyi á bu Hundei Ilaaõ, Ilaaõ
kaa kpa idei dulum dii lafẽɛ ajɔ kãma. Dulum
dɛɛu á maa wɛɛai hee do ajɔ fei.
30 Jesu í sõ ŋa bɛɛbɛi si na iyi í jò inɛ ŋa à waa
ni í nɛ inɛi inɔɔko.

Idei iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Matie 12:46-50; Luku 8:19-21)

31 Ŋɔi iyei Jesu do ifɔɛ ŋa à to wa à waa leekĩ
waduude. Nɔ à bɛ inɛ gɔ koo kpoo wa.
32 Wee zamaa í buba í kaakoɛ. Ŋɔi à sõɔ à ni,
cɔ, iyeɛ do ifɔɛ ŋa à wa waduude, à waa kpeɛ.
33 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, yooi í jɛ iyem, nɔ yoo
ŋai à jɛ ifɔm ŋa.
34 Nɔ í cɔ inɛ ŋa iyi à buba à kaakoɛu nɔ í ni,
iŋɛi ì jɛ iyem do ifɔm ŋa.
35 Nɔ í ni má, inɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaõ fei,
lafẽɛi í jɛ ifɔm, wala wecĩm wala iyem.

4

Mɔndai woo gbẽ
(Cɔ Matie 13:1-9; Luku 8:4-8)

1 Ŋɔi Jesu í lɔsi ku cioa inɛ ŋa idei Ilaaõ má
kɔkɔi tenkuu. Nɔ zamaa nla gɔ í naa í tɔtɔɔ siɛ
í kaakoɛ ŋɔi í jò í gũ akɔi inyiu í buba. Akɔi
inyiu í wa si tenkuu nɔ zamaau fei wa leekĩ
itĩi tenkuu.
2 Wa kɔ ŋa si mii nkpɔ do mɔnda. Si bɛi wa
kɔ ŋa si ciou í sõ ŋa í ni,

* **3:18** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

3 i sotĩ i gbɔ mɔnda gɔ ŋa. Mɔkɔ gɔ í fita wa
fã dimi.
4 Si bɛi wa fã dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si
kpãa, nɔ yɛi ŋa à naa à jɔɔ.
5 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta,
tengi bii sãa kù kpɔ. Nɔ í fita bɛ gbakã, amma
si bɛi sãa kù la bɛ, ŋɔi í jɔ̀ icãɛ kù ba ku mi lɛlɛ.
6 Iyi inunu wa ce, ŋɔi í joo nɔ í gbɛ, domi
icãɛ kù mi lɛlɛ.
7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋɔi agũ
ŋau à dede siɛ à biiɛ, nɔ à ganjiɛ ku bí.
8 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ jiida. Ŋɔi à fita
à la, à bí jiida. Dimi gɔ ŋa à so kuntaa, gɔgɔ ŋa
mɔ kita, gɔgɔ ŋa mɔ cĩɔ.
9 Iyi Jesu í kpa mɔndau í tã ŋɔi í ni, inɛ iyi í
nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

Mii iyi í jɔ̀ Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Matie 13:10-17; Luku 8:9-10)

10 Waati iyi Jesu í kpaa zamaau mɔnda
nkpɔ í tã ŋɔi í jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi
à gbe bi tɛɛ do mɔcɔ maateeji ŋau à waa beeɛ
yaasei mɔnda ŋau.
11 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, iŋɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì mà asiii
bommaɛ ŋa. Amma inɛ ŋa iyi à gbe fei à waa
gbɔ ideu do mɔndai.
12 Ǹ ya n fɔ nŋa ide do mɔndai ku ba
"Baa bii à cɔ ilu a maà yɛ.
Nɔ baa bii à gbɔ ide a kaa mà yaaseɛ.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa na a sinda wa bi Ilaaɔ̃, nɔ
Ilaaɔ̃ ku kpa idei dulum du ŋa."

Yaasei mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:18-23; Luku 8:11-15)

13 Ŋɔi Jesu í bee ŋa má í ni, debɛi i kù gbɔ
yaasei mɔndau bɛ ŋa? Nɔ bɛirei aa ce i gbɔ
yaasei mɔnda ŋa iyi à gbe fei.
14 Yaaseɛ wee. Mɔkɔu, idei Ilaaɔ̃i wa fã.
15 Inɛ gɔ ŋa à yɛi bɛi inya ŋa bii ideu i cuku
si kpãau. Iyi à gbɔ ideu gbakã Seetam í naa í
nyaa hai si idɔ nŋa.
16 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ ŋa à yɛi bɛi inya ŋa bii
ideu í cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta. Iyi à gbɔ ideu
gbakã à gbaai do inɔ didɔ̃.
17 Amma a kù jɔ̀ kù ce icã si idɔ nŋa. Inɛ
dimi bɛɛbɛ ŋa a ci ya leekĩ ku kpɛ. Waati iyi
ijuukpã do wahala gɔ í naa si ŋa na irii idei
Ilaaɔ̃ gbakã, à ya fũsi awɔi.
18 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi dimi ŋa iyi à cuku si
inɔ agũ ŋa. Aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à gbɔ idei Ilaaɔ̃,
19 amma lasabu bututui mii ŋa wa bitandi
ŋa. Fia ku bi wa dĩ iju nŋa nɔ à nɛ kɔdɛɛi mii
nkpɔ. Mii ŋau bɛi wa ganji ideu ku ce icɛ si
ŋa.
20 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi dimi ŋa iyi à cuku
si ilɛ ncɛɛ. Iyi à gbɔ idei Ilaaɔ̃ à gbaa nɔ wa so.
Si inɔ nŋa inɛ gɔ ŋa à so kuntaa, inɛ gɔ ŋa mɔ
kita, inɛ gɔ ŋa mɔ cĩɔ.

Mɔndai fitila
(Cɔ Luku 8:16-18)

21 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, a ci ya má fitila a
biiɛ do caka walakɔ a dasi abɛ daayi. Amma
si antai taabui à ya lesi. Mà kù jɛ bɛɛbɛ.
22 Mii iyi wa manji fei á fita gbugbãa nɔ asiii
ide gɔ mɔ kù wɛɛ iyi a kàa fɔɔ.
23 Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.
24 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa má í ni, i ce laakai ŋa do ide
iyi ì gbɔ ŋa. Si gũa iyi ì wãaò kpaasi nŋɛ ŋa, si
bɛi Ilaaɔ̃ á wãaò iŋɛ mɔ nɔ ku kɔ̃ɔsi má ku re
bɛɛbɛ.
25 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya na má,
amma inɛ iyi kù nɛ, baa andi iyi í nɛu má à ya
gbaai.

Mɔndai kugbɛ̃ iyi wa fita do araɛ

26 Ŋɔi Jesu í fɔ má í ni, ide iyi aa ka wãò
bommai Ilaaɔ̃ wee. Inɛ gɔ í fã dimi si ikoɛ.
27 Si anyiɛ, baa bii wa sũ walakɔ wa cɔ ilu,
alɛò daakɔ, waati kãma fei dimiu i fita wa la.
Kù mà baa bɛi wa ce.
28 Ilɛ í ya jɔ̀ amaajɛ ku fitai do araɛ. Í ya ce
wuai titã, ku bɛi ku ce asĩ nɔ ku bí.
29 Bii amaajɛu í jĩa nɔ a muu do kɔɔma,
domi waatii kumui í to.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Matie 13:31-32, 34; Luku 13:18-19)

30 Ŋɔi Jesu í fɔ má í ni, mii aa ka wãò
bommai Ilaaɔ̃. Do mɔnda yoomai aa ka sisiò
yaaseɛ.
31 Í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi waati iyi à waa
gbɔ̃ɔ, nŋui í kere í re ngboi mii ku gbɛ̃ fei si ilɛ.
32 Amma waati iyi à gbɔ̃ɔ à tã, nŋui í ya dede
ku la ku re ama jĩi fei. Nɔ í ya ce amaawɔ nla
nla hee yɛi ŋa a maa ce antɛ si amaawɔɛ ŋa, nɔ
a wa si jĩjĩɛ.
33 Do mɔnda nkpɔ bɛɛbɛi Jesu í kɔ inɛ ŋa si
cio, zaka bɛi à yɔkɔ à gbɔɔ.
34 Ci ya sɔ̃ ŋa ide hai nɛ mɔnda, amma bii í
gbe nŋu do mɔcɔɛ ŋa í ya tusɛ nŋai fei.

Jesu í leekĩ fufu si tenku
(Cɔ Matie 8:23-27; Luku 8:22-25)

35 Alɛ ajɔ nŋu, Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, ka bɔ
ice ihɔ̃.
36 Iyi à jɔ̀ zamaau í nɛ ŋɔi à lɔ akɔi inyi bii
Jesu í tako í wau ku ba a kua ice ajɔ. Nɔ akɔ
mmu gɔ ŋa mɔ à waa too ŋa má.
37 Ŋɔi fufu nla gɔ í dede, í jɔ̀ inyi wa lɔ inɔ
akɔu hee í maai ku kɔ̃.
38 Amma Jesu wa sĩ njoo si anyii akɔu, í lesi
iriɛ si lɛfɛu gɔ. Ŋɔi à jũu à beeɛ à ni, Mɛɛtu, kù
jɛɛ ide kãma bii à waa bi ka ce nfe?
39 Iyi Jesu í jĩ, ŋɔi í la si fufuu, nɔ í sɔ̃ tenkuu
í ni, í to bɛɛbɛ, i coko. Nɔ fufuu í leekĩ nɔ
inyau í coko cau.
40 Ŋɔi Jesu í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, na mii í ce ì
jɔ̀ njo wa mu ŋɛ ŋa. Mii í ce i kù dasim naanɛ
ŋa.
41 Ŋɔi njo nla nla wa mu ŋa nɔ à sɔ̃ njɛ à waa
ni, inɛ dimi yoomai ihɛ̃, iyi fufu do inyi fei wa
jirimaɛ.

5

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í ba iri
(Cɔ Matie 8:28-34; Luku 8:26-39)

1 Ŋɔi à to icei tenkuu do ikpa ihɔ̃ si ilɛi ilui
Zerazee.
2 Nɔ Jesu í kita wa hai si antai akɔi inyiu. Nɔ
gbakã inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í fita wa hai
ikpa bi ku si iku ŋa wa koo wa *.
3 Bi ku si iku ŋai í jɛ ideɛ. Nɔ wee í nɛ
gbugbã hee í jɔ̀ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku dũu, baa
do sesee.
4 À ya daa si kpɛmkpɛm, nɔ a dĩ isɛɛ
do sesee amma í ya da seseeui nɔ ku cɛ
kpɛmkpɛm nɔu. Wee, inɛ gɔ kù nɛ gbugbã iyi
á yɔkɔ ku nɔɔ.
5 Waati kãma fei, dasã do idũ, si aninii iri
kuta ŋa do bi ku si iku ŋai í ya wa ku maa dɔ̃
anu, nɔ ku maa mɛɛ arae do kuta ŋa.
6 Iyi í yɛ Jesu wa hai ɟ̌iiɟ̌ ŋɔi í sɛi, í koo í gulɛ
si wajuɛ.
7 Ŋɔi í dɔ̃ anu hee lele í ni, mii í wa aninii
awaɛ, Jesu, awɔ Amai Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃ í re fei, nɔ ǹ
wa n tɔɔɛ do iriɛ, maà wahalam.
8 Í fɔ bɛɛbɛ si na iyi í jɔ̀ Jesu í ni inɛi inɔɔkou
kú fita siɛ.
9 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, irei iriɛ. Ŋɔi í jɛaa í ni,
irim nii Zamaa, domi à kpɔ.
10 Ŋɔi í tɔɔ Jesu suuru ku maà nyɔ aŋa ikpa
angule.
11 Wee à yɛ kusɔɔ gaa ŋa à waa jɛ ikpa iri
kutau bɛ.
12 Ŋɔi inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu à ni, jɔ̀ kaa
mu kusɔɔ ŋau ihɔ̃, ku ba ka maa wa bɛ.
13 Nɔ Jesu í yɔɔda nŋa. Ŋɔi à fita hai si inɛɛu
à koo à mu kusɔɔ ŋau à tale si ŋa hai antai iri
kutau à dasi inyi nɔ inyiu í jɛ ŋa. Kukpɔ nŋa í
to dubu minji (2.000).
14 Woo degbe kusɔɔ ŋau à sa à koo à waa
sisi laabaaui ideu si ilu nlau do si ilɛɛko ŋa.
Nɔ inɛ ŋa à fita à bɔ ku cɔ mii iyi í ceu.
15 Iyi à naa bi Jesu, à yɛ inɛ iyi í tako í nɛ
inɛi inɔɔko bututuu í baa si laakaɛ í dasi ɟ̌inɛ
ŋa wa buba. Ŋɔi à biti, njo í mu ŋa jiida.
16 Inɛ ŋa iyi ideu í ce iju nŋa à waa sisia inɛ
ŋa.
17 Nɔ inɛ ŋau à tɔɔ Jesu ku fita hai ilɛi ilu
nŋa.
18 Waati iyi Jesu wa lɔ akɔi inyiu, ŋɔi inɛ iyi
í tako í nɛ inɛi inɔɔko ŋau waa tɔɔɛ í ni ku jɔ̀
nŋu ku tooɛ.
19 Amma Jesu í kɔ. Nɔ í sɔ̃ɔ í ni, bɔ kpasɛ̃ɛ bi
inɛɛ ŋa koo sɔ̃ ŋa mii iyi Lafɛ̃ɛ í ceɛ, do yaase
bɛi í ce araareɛ.
20 Ŋɔi inɛɛu í nɛ, í wasi ku sisia inɛi ilɛ iyi à
ya kpe Ilu Mɛɛwa ŋau mii iyi Jesu í cea nŋu
fei. Ŋɔi aŋa fei à biti jiida jiida. Nɔ Jesu mɔ í
dede wa hai bɛ.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Matie 9:18-26; Luku 8:40-56)

21 Jesu í baa hai ice ikpa ihɔ̃ do akɔi inyiu. Í
wa itĩi tenkuu bɛ nɔ zamaa nla gɔ í naa í tɔtɔɔ
bi tɛɛ.
22 Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ. À ya kpoo Zairusi.
Inɛ ngboi ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔi. Iyi
í yɛ Jesu, ŋɔi í sɛɛbata si wajuɛ.
23 Ŋɔi í tɔɔɛ ku sobi nŋu í ni, ama inaabom
wa bi ku ku. Ǹ wa n tɔɔɛ, i naa i lesiɛ awɔ, nɔ
ku ba iri ku maa wɛɛ baani.
24 Ŋɔi aŋaò Jesu à waa nɛ. Nɔ zamaa nla gɔ
wa tooɛ hee à waa manteɛ.
25 Wee si inɔi inɛ ŋau inaabo gɔ í wa bɛ iyi
wa ce bɔ̃ɔi awɔ ku mu hai adɔ̃ maateeji wa.
26 Í wahala jiida si awɔi lokotoro nkpɔ hee
andi fia iyi í nɛ fei í jɔɔ, kù nɔ kù ce baa daama,
amma bɔ̃ɔɛu í teese wa kɔ̃ɔsii.
27 Abou í gbɔ laabaaui Jesu wo, ŋɔi í jɔ̀ í naa
do anyiɛ si inɔi zamaau í lu jaaɛ.
28 Í ce bɛɛbɛi domi í fɔ si idɔɛ í ni, baa bii
jaaɛi ǹ lu an ba iri.
29 Ŋɔi gbakã bɔ̃ɔi awɔ ku muɛu í leekĩ. Ŋɔi
í gbɔ fufui baani si araɛ.
30 Ŋɔi Jesu í mà gbakã iyi gbugbã gɔ í fita
hai si arai nŋu nɔ í sinda wa cɔ zamaau nɔ í
ni, yooi í lu jaaɛm.
31 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à sɔ̃ɔ à ni, debɛi i kù waa yɛ
zamaa iyi wa manteɛi, nɔ ì waa ni yooi í luɛ?
32 Ŋɔi Jesu í sinda í cɔ inɛ ŋau ku ba ku yɛ
inɛ iyi í ce bɛɛbɛu.
33 Ŋɔi abou wa yaya do njo, domi í mà mii
iyi nŋu í ce. Ŋɔi í naa í gulɛ si wajuɛ í sɔ̃ɔ ntɔ
si mii iyi í ba nŋu fei.
34 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, abooyi, naanɛɛi í faabaɛ.
Koo wɛɛ si laakaɛ, ì ba iri si bɔ̃ɔɛu mbɛ.
35 Si bɛi Jesu wa fɔ ideu, inɛ gɔ ŋa à naa
hai kpasɛ̃i Zairusi inɛ ngbou, à sɔ̃ɔ à ni, ama
inaaboɛu í ku. Maà wahala Mɛɛtu má.
36 Amma Jesu kù dasi ide nŋau. Nɔ í sɔ̃
Zairusi í ni, maà jɔ̀ zigiɛ ku da, awɔ de dasi
naanɛ.
37 Ŋɔi í ni inɛ gɔ ku maà si nŋu kpasɛ̃i
Zairusi wa bii kù jɛ Piɛɛ do Zaaki, do Zãa ifɔi
Zaaki.
38 Iyi à to nɔ Jesu í yɛ zamaa nla gɔ bɛ à waa
cã kpokpoo, à waa kpata à waa dɔ̃ anu nla nla.
39 Ŋɔi í lɔ kpasɛ̃u í bee ŋa í ni, na mii í ce ì
waa dɔ̃ anu bɛɛbɛ ŋa. Na mii í jɔ̀ ì waa kpata
ŋa. Amau kù ku mɛɛ, wa sĩ njooi.
40 Nɔ à waa yaakoɛ. Ŋɔi Jesu í jɔ̀ aŋa fei à
fita, í gbe baau do iyei amau do mɔcɔ mɛɛta
ŋa iyi à suu wau, ŋɔi à lɔ bii amau í wa.
41 Ŋɔi Jesu í mu awɔi amau í fɔ do feeɛ í ni,
talita kumi, waatɔ ama inaabo, dede. Amui,
ǹ sɔ̃ɛ.

* **5:2** bi ku si iku ŋa Si waati nŋa, si isai kuta ŋai à ya si iku ŋa.

42 Ŋɔi gbakã ama inaabou í dede nɔ wa nɛ.
Í nɛ zakai adõ maateeji. Iyi inɛ ŋau à yɔɔ ŋɔi à
biti ntɔ ntɔ.
43 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni a náa ijɛ ku jɛ. Nɔ í sõ
ŋa má do kugaabu í ni a maà jɔ̀ inɛ gɔ ku gbɔ
ideu.

6

Inɛi Nazarɛti ŋa a kù dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Matie 13:53-58; Luku 4:16-30)

1 Ŋɔi Jesu í nɛ hai kpasɛ̃i Zairusi bɛ í bɔ ilu
bii í jɛ ama. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à suu.
2 Iyi ajɔi kusĩmi í naa ŋɔi í lɔsi ku sisia inɛ
ŋa ide ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. Ŋɔi inɛ
nkpɔ nkpɔ í gbɔ ideu nɔ à biti à waa ni, hai
iwoi nŋu í ba dimii lasabu jiidau bɛ. Dimii
bisi yoomai à mua nŋu. Bɛirei í ce wa ce
dimii maamaakeu ihɛ̃.
3 Kù jɛ woo gbe jĩi nɔu mbɛ ya, amai Maariu
mɛɛ. Mà kù jɛ igbãi Zaaki do Zozee, do Zudu
do Simɔɔ mbɛ ba. Nɔ wecĩɛ ŋa a kù wa inɔ
nwa ihɛ̃? To, lasabu nŋu ŋau bɛi wa ganji ŋa
a dasiɛ̀ naanɛ.
4 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, kù nɛ bii walii ci ya nɛ
bɛɛrɛ bii kù jɛ si ilɛi ideɛ do si inɔi inɛɛ ŋa do
kpasɛ̃ɛ.
5-6 Ŋɔi Jesu í biti domi a kù dasiɛ naanɛ.
Bɛɛbɛi kù yɔkɔ kù ce maamaake bɛ, bii kù jɛ
bɔ̃ɔ gɔ ŋa iyi í lesi awɔ nɔ à ba iri.

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau minji minji
(Cɔ Matie 10:5-15; Luku 9:1-6)

Si anyiɛ, Jesu í ya maa dabii dabii si ilɛɛko
ŋau ku maa sisia inɛ ŋa idei Ilaaõ.
7 Ŋɔi í kpe woo bɛ maateejiɛ ŋau nɔ í bɛ
ŋa minji minji, í mu nŋa gbugbã a leleò inɛi
inɔɔko ŋa.
8 Í sõ ŋa í ni, i maà so nkãma si isɛɛnɛ nŋɛu.
I maà so ijɛ hee má jɛ bɔgɔ, hee má jɛ fia, í gbe
golo.
9 I dasi baata nŋɛ amma i maà kpele ibɔ
minji.
10 Ŋɔi í sõ ŋa má í ni, bii ì to ilu bii ì waa bɔ
ŋa, i wa kpasɛ̃ bii à dasi ŋɛ hee i koo i nɛò hai
ilu bɛ ŋa.
11 Bii í jɛ bii gɔ ŋa inɛ ŋa a kù gba ŋɛ hee má
jɛ a gbɔ ide nŋɛ, i fita hai bɛ ŋa, nɔ i gbugbã
nŋa irurui baata nŋɛ ŋa ku ba ku jɛ nŋa sɛɛda
iyi kiitii Ilaaõ á naa si ŋa.
12 Nɔ mɔcɔ ŋau à nɛ nɔ à waa waazoa inɛ ŋa
à waa ni a kpaasi idɔ.
13 Nɔ à lele inɛi inɔɔko nkpɔ nkpɔ, nɔ à ya
tontooa bɔ̃ɔ nkpɔ nkpɔ ikpo si iri. Nɔ à ba iri.

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu
(Cɔ Matie 14:1-12; Luku 9:7-9)

14 Ilaalu Herodu í gbɔ baaui Jesu, si na iyi í
jɔ̀ iriɛ í fangaa bii fei. Nɔ inɛ gɔ ŋa à nia Jesu,
Zãa woo dasi inyiui í jĩ hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀
í nɛ gbugbã wa ceò maamaake.
15 Inɛ gɔ ŋa mɔ à waa nia Jesu, Elii walii nlai
takoui. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à waa niaa, nŋu mɔ
waliii bɛi ti tako ŋaui.
16 Amma iyi Herodu í gbɔ ideu ŋɔi í ni, Zãa
woo dasi inyiui. Ǹ jɔ̀ à bu iriɛ wo. Debɛi nŋui
í jĩ hai si balɛ.
17 Mii iyi í jɔ̀ Herodu wa fɔ bɛɛbɛ wee. Hai
tako Herodu takaɛ í ni a mu Zãa a dũu a dasiɛ
piisõɔ na ku tũò idɔi Herodiasi. Wee Herodu
í tako í so Herodiasi aboi Filipu, ifɔɛ.
18 Ŋɔi Zãa í sõɔ í ni, kù sĩa i gba aboi ifɔɛ i
dasi kpasɛ̃ɛ.
19 Na ŋɔi í jɔ̀ Herodiasi wa mu Zãa do
idɔɔkõ. Wa bi ku kpaa amma kù ba kpãa
20 si na iyi í jɔ̀ Herodu í mà bɛɛrɛi Zãa. Bii
wa gbɔ ideɛ idɔɛ í ya dedei, amma do nŋu fei
í ya bi nŋu ku gbɔɔ. Í mà iyi amanɛ dee deei
nɔ kuwɛɛɛ kù nɛ taale kãma. Na ŋɔi í jɔ̀ í bii
anyiɛ.
21 Do nŋu fei, ajɔ nŋu gɔ Herodiasi í ba
kpãaɛ. Ajɔ nŋu Herodu í nya jingau nla nla
ku yeò gigii ajɔi kubíɛ. Ŋɔi í kpe akawe nlaɛ
ŋa do inɛ ngboi soogeɛ ŋa, do inɛ ngboi ilɛi
Galilee ŋa fei.
22 Ŋɔi ama inaaboi Herodiasi í lɔ ileu wa
jojo, ŋɔi í dõa Herodu si do inɛɛ ŋa iyi í kpe
wa ŋau fei. Ŋɔi Herodu í sõ mudɛ̃ɛu í ni, tɔɔm
mii iyi ì bi fei, an muuɛ.
23 Nɔ í gbasi do mii fei í ni, mii iyi ì tɔɔm fei,
an muuɛ, baa bii í jɛ bubui bommam nii.
24 Ŋɔi ama inaabou í koo í bee iyeɛ í ni, mii
í jɔ n tɔɔɛ. Ŋɔi iyeɛ í jɛ í ni, tɔɔɛ irii Zãa woo
dasi inyiu.
25 Ŋɔi gbakã ama inaabou í naa bi ilaaluu í
sõɔ í ni, ǹ bi i muum irii Zãa woo dasi inyiu
nsɛi nsɛi si pɛrɛnti.
26 Baa do iyi inɔi ilaaluu í fɔ ntɔ ntɔ fei kù bi
ku kɔɔ, si na iyi í jɔ̀ í gbasi do mii fei si wajui
inɛ njooɛ ŋau.
27 Ŋɔi gbakã í bɛ sooge gɔ koo bù irii Zãa
woo dasi inyiu wa. Ŋɔi soogeu í koo í bu irii
Zãa wa hai ile piisõɔ.
28 Nɔ í naaò wa si pɛrɛntiu í naa í na ama
inaabou. Nɔ ama inaabou mɔ í koo í na iyeɛ.
29 Iyi mɔcɔi Zãa ŋa à gbɔ iyi í ku, ŋɔi à naa à
soo à koo à suu.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

30 Nɔ woo bɛ maateeji ŋa iyi Jesu í tako í bɛ
ŋau à baa bi tɛɛ à waa sisiaa mii ŋa iyi aŋa à
ce fei do cio iyi à kɔ inɛ ŋa si fei.
31 Nɔ inɛ ŋa à wasi ku naa ku nɛ hee Jesu do
mɔcɔɛ ŋa a kù ba fayai ku jɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ í sõ ŋa
í ni, i jɔ̀ ka nya ara nwa ka bɔ ikpa gbabua ku
ba i sĩmi keeke ŋa.
32 Ŋɔi à jɔ̀ inɛ ŋau bɛ, nɔ à koo à lɔ akɔi inyiu
à bɔ ikpa gbabuau.
33 Amma inɛ nkpɔ í yɛ ŋa waati iyi à waa nɛ,
nɔ à mà ŋa. Ŋɔi à mà tengi bii à waa bɔu. Nɔ
inɛ ŋa à sɛi wa do isɛ hai ilu ŋa fei à cua nŋa
tengi bii à waa bɔu.
34 Iyi Jesu í to wa ŋɔi í fita hai inɔ akɔu. Nɔ í
yɛ zamaa nkpɔu. Ŋɔi í ce araare nŋa, domi à

yɛi bɛi angudã ŋa iyi a kù nɛ woo degbe. Ŋɔi
í lɔsi ku kɔ nŋa si cio nkpɔ.
35 Si bɛi alɛ wa lɛ, ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à naa bi tɛɛ à
ni, inyau wee gbabuai, nɔ idũ wa dũ.
36 Na nŋu, da inɛ ŋau a bɔ ilɛɛko ŋa do inɔ
ilu ŋa iyi à wa amɛɛ, ku ba a koo a ra mii iyi
aa jɛ.
37 Amma í sõ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i na ŋa ijɛ
a jɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni, i kù mà baa bii à so fiai icɛi
cukpa mɛɛjɔ, kaa to ka ra nŋa pɛ̃ɛ ka na ŋa a
jɛ.
38 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, pɛ̃ɛ fɛloi ì nɛ ŋa. I
koo i cɔ wa. Iyi à koo à cɔ, ŋɔi à ni, pɛ̃ɛ miui à
nɛ do cɛ̃ɛ minji.
39 Nɔ Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋau í ni a jɔ̀ inɛ ŋau a
buba si fɔfɔ tũtũu bɛ ikã ikã.
40 Ŋɔi à buba ikã ikã, tuuba gɔ ŋa amanɛ cĩɔ,
tuuba gɔ ŋa mɔ amanɛ ciitaa.
41 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ miuu do cɛ̃ɛ minjiu, nɔ
í wu iju lele í saabu Ilaaõ. Ŋɔi í bububu pɛ̃ɛu
nɔ í na mɔcɔ ŋau a kpɛ̃a zamaau. Nɔ í kpɛ̃ nŋa
cɛ̃ɛ minjiu mɔ inɛ fei í ba.
42 Aŋa fei à jɛ à yo.
43 Ŋɔi à ko pɛ̃ɛ do cɛ̃ɛ bubu iyi í gbeu kɔlɔ
maateeji í kõ.
44 Inɛmɔkɔ ŋa iyi à jɛ pɛ̃ɛu à wɛɛi amanɛ
dubu miu (5.000) bàkà inaabo do amu ŋa
baasi.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Matie 14:22-33; Zãa 6:15-21)

45 Iyi à tã gbakã ŋɔi Jesu í jɔ̀ mɔcɔɛ ŋau à
lɔ akɔi inyiu ku ba a takoɛ a kua ice ihõ, ikpa
Bɛsaida. Iyi à waa nɛ nɔ í ni zamaau ku nɛ.
46 Waati iyi í jɔ̀ à nɛ ŋɔi í koo í gũ iri kuta gɔ
ku ba ku ce kutɔɔ.
47 Nɔ í wa bɛ hee idũ í koo í dũ, nɔ akɔi inyiu
í wa si aninii tenkuu do mɔcɔ ŋau nɔ Jesu mɔ
í wa ilɛ nŋu akã.
48 Í yɛ mɔcɔɛ ŋau à wa si wahalai ku wai
akɔi inyiu, domi fufuu wa kò ŋa. Zakai
amɛɛjumá ŋɔi í maai si ŋa, wa nɛ si antai inyiu
wa bi ku cua nŋa.
49 Amma waati iyi à yɔɔ wa nɛ si antai
tenkuu ŋɔi à tamaa bɛi zĩii, ŋɔi à waa dõ anu.
50 Aŋa fei à yɔɔ ŋɔi njo wa mu ŋa. Ŋɔi gbakã
Jesu í ba ŋa ide ku fɔ í sõ ŋa í ni, i sũ laakai nŋɛ
ŋa. Amui Jesu, i maà ce njo ŋa.
51 Ŋɔi í lɔ inɔ akɔu í ba ŋa bɛ, nɔ fufuu í
leekĩ. Ŋɔi zigi nŋa fei í da à biti hee,
52 domi a kù gbɔ yaasei maamaakei pɛ̃ɛu si
na iyi í jɔ̀ idɔ nŋa í le.

Jesu í jɔ̀ bõɔ ŋa à ba iri si ilɛi Genesarɛti
(Cɔ Matie 14:34-36)

53 Iyi à kua tenkuu à tã ŋɔi à to ilɛi
Genesarɛti à koo à dĩ akɔ nŋa bi ku leekĩu.
54 Wee inɛ gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi Jesu do mɔcɔɛ
ŋa à fita hai si akɔu gbakã ŋɔi inɛ ŋau à mà
Jesu.
55 Ŋɔi aŋa fei à sɛi à waa naaò bõɔ ŋa wa hai
inɔ ilu ŋa. À ya so ŋa wai si sɛ̃ɛ ŋa a naaò ŋa
wa tengi bii à gbɔ í wau.
56 Bii Jesu í to fei, hai ilɛɛko ŋa do ilu nla ŋa
do iko bii inɛ ŋa à waa sũ fei, à ya maa naaò
bõɔ ŋa wai si bantuma bii í wau. Ŋɔi à ya tɔɔɛ
ku jɔ̀ aŋa a lu baa itĩi kumbooɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi
à luu fei à ya ba irii.

7

Dedembai bala ŋa
(Cɔ Matie 15:1-9)

1 Ŋɔi Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
gɔgɔ ŋa à naa hai Zeruzalɛmu nɔ à tɔtɔɔ kɔkɔi
Jesu.
2 Ŋɔi à yɛ mɔcɔɛ gɔ ŋa à waa jɛ do awɔ riisi,
waatɔ a kù wɔɔ si bɛi à ya ce si dedemba nŋa.
3 Wee Farisi ŋa do Zuifu ŋa iyi à gbe fei, à
waa too dedembai bala nŋa ŋa. Bii kù jɛ à wɔɔ
sãa sãa a ci ya jɛ ngɔgɔ.
4 Bɛɛbɛ mɔi, bii à baa hai aja nɔ a kù wɔɔ
a ci ya jɛ. Mii nkpɔ nkpɔi à ya ce má iyi í jɛ
dedemba nŋa. Mii ŋau gɔgɔ ŋa wee, kɔɔfu ku
wiɛ do boonyi do cakai isɔ nkpa ŋa.
5 To, si bɛi Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋau à yɛ mɔcɔ ŋau à waa jɛò awɔ riisi
ŋɔi í jɔ̀ à bee Jesu à ni, na mii í ce mɔcɔɛ ŋa a
kù waa too dedembai bala nwa ŋa. Na mii í
jɔ̀ à ya jɛ do awɔ riisi.
6 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, iŋɛ ilu muafiti ŋa, hai
tako Ezai í ce waliiɛi dee dee na iri nŋɛ waati
iyi í kɔ si tiaɛ í ni,
"Ilaaõ í ni,
Inɛ ŋau ihẽ à waa ceem bɛɛrɛi do gɛlɛ nŋu akã.
Amma idɔ nŋa í jĩim.
7 Kutɔɔ iyi à waa ceem ngbɛi,
Domi woodai amanɛ ŋai à waa kɔ inɛ ŋa si nɔ
à waa ni woodam nii."
8 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, ì waa jɔ̀ woodai Ilaaõ
ŋa nɔ ì waa too dedembai amanɛ ŋa.
9 Do ntɔ í waa kpa woodai Ilaaõ ŋai ku ba i
sãsi dedemba nŋɛ ŋa.
10 Moizi í ni, "i jirima iyeò baa nŋɛ ŋa". Nɔ í
ni má, "inɛ iyi wa fɔ laalɔi iyeò baaɛ ŋa, a kpa
lafɛ̃ɛ."
11 Amma iŋɛ, ì waa fɔ ide mmu. Ì waa ni inɛ
á yɔkɔ ku sõ iyeò baaɛ ku ni fia iyi nŋu á sobi
ŋa do, ti Ilaaõi. Fiaui ì waa kpe kɔɔbãa ŋa.
12 Nɔ bii inɛ í dõ bɛɛbɛ, i kaa náa kpãa ku
sobiò iyeò baaɛ má ŋa.
13 Bɛɛbɛ, ì waa kpa idei Ilaaõ ŋa nɔ ì waa too
dedemba iyi à jɔ̀ nŋɛ ŋa. Nɔ ì waa ce mii laalɔ
nkpɔ má iyi í jɔ dimi bɛɛbɛ ŋa.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi
(Cɔ Matie 15:10-20)

14 Ŋɔi Jesu í kpe zamaau má bi tɛɛ ŋɔi í sõ
ŋa í ni, iŋɛ fei i sotĩ i gbɔ yaasei idem ŋa.
15 Nkãma kù wɛɛ iyi á lɔ do gɛlɛi amanɛ ku
dasiɛ riisi. Amma iyi á fita hai si idɔi amanɛ,
nŋui á dasiɛ riisi. [
16 Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.]
17 Ŋɔi Jesu í nya araɛ hai bi zamaau í koo í
lɔ kpasẽ. Waati iyi í lɔ kpasẽu ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à
beeɛ yaasei mɔndau.

18 Ɲɔi í bee ŋa í ni, i kù nɛ bisi ŋai? I kù mà
ŋa mii iyi á lɔ inɔi amanɛ hai waduude kaa
dasiɛ riisi?
19 Kaa dasiɛ riisi, domi ijɛ kaa lɔ si idɔi inɛ
bii kù jɛ si inɔɛ, nɔ ku yó ku bɛi ku fita. Jesu í
fɔ bɛɛbɛi ku ba ku sõ ŋa iyi ijɛ kãma kù jɛ ìwɔ̀.
20 Nɔ í ni má, mii iyi wa fita hai si idɔi
amanɛi í ya dasiɛ riisi,
21 domi hai si idɔi amanɛi lasabu laalɔ do
icu ku ko, do ile ku ce, do inɛ ku kpa,
22 do sakara, do kɔdɛɛ, do inɔ ku kã, do
takii, do daa iyi í lɔ zaka, do igu, do funɛi inɛ
ku nya, do faao, do idɔ ku le í ya fita.
23 Mii laalɔ ŋau bɛ fei hai si idɔi amanɛi wa
fita nɔ aŋai à ya dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Matie 15:21-28)

24 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í dasi kpãa í bɔ
ilɛɛkoi Tii, ŋɔi í lɔ kpasẽ gɔ. Wee kù waa bi inɛ
gɔ ku mà, amma kaa yɔkɔ ku manji.
25 Abo gɔ í wa bɛ, ama inaaboɛ í nɛ inɛi
inɔɔko. Iyi í gbɔ Jesu í to wa bɛ gbakã, ŋɔi í
naa í gulɛ si wajuɛ.
26 Abou í bɛi í jɛ dimi mmu. À buui Fenisi
si ilɛi Siri. Ɲɔi wa tɔɔ Jesu ku lelea nŋu inɛi
inɔɔkou hai si amaɛu.
27 Amma Jesu í sõɔ í ni, jɔ̀ amu ŋa a jɛ a yo
titã, domi kù sĩa a gba ijɛi amu ŋa a na aja
keeke ŋa.
28 Ɲɔi abou í ni, ntɔi Lafẽɛ. Amma baa do
nŋu fei, aja keeke ŋau à ya wa abɛi taabu a
maa jɛ buubuui ijɛi amu ŋa iyi wa cuku wa.
29 Ɲɔi Jesu í sõɔ í ni, na ide iyi ì fɔu bɛ, nɛ.
Inɛi inɔɔkou í fita siɛ mbɛ.
30 Iyi í nyi kpasẽɛ ŋɔi í koo í ba amau wa sũ
si daayi, inɛi inɔ ikou í fita siɛ tã.

Jesu í jɔ dekĩ gɔ í ba iri

31 Ɲɔi Jesu í dede hai ilɛɛkoi Tii í too do
Sidõɔ, í bɛi í bɔ tenkui Galilee si ilɛ iyi à ya kpe
Ilu Mɛɛwa ŋau.
32 Iyi í to, ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naaò dekĩ gɔ wa,
iyi ci ya yɔkɔ ku fɔ ide sãa sãa, ŋɔi à tɔɔ Jesu
ku lesiɛ awɔ.
33 Ɲɔi Jesu í bɔòɛ hee bii í jĩò zamaau. Ɲɔi í
dasi amaawɔɛ si itĩi dekĩu, nɔ í tu antɔ, í jɔa si
amɛɛ.
34 Nɔ í wu iju lele í jilɛ idɔ í fɔ do fee nŋa í
ni, efata, waatɔ, cĩ.
35 Ɲɔi gbakã itĩi mɔkɔu í cĩ nɔ amɛɛ í tɛ, nɔ í
sinti ku fɔ ide dee dee.
36 Jesu í sõ ŋa í ni a maà sõ inɛ gɔ, amma si
bɛi wa sõ ŋau, bɛɛbɛ mɔi aŋa mɔ à wasi ku sõ
inɛ ŋa.
37 Ɲɔi inɛ ŋau à biti hee í caa à waa ni, mii
iyi wa ce fei í sĩai. Í jɔ̀ baa dekĩ ŋa à waa gbɔ
ide, inɛ ŋa iyi a ci ya yɔkɔ a fɔ ide wo à waa fɔ
bɛbɛi.

8

Jesu í wò amanɛ dubu mɛɛ (4.000)
(Cɔ Matie 15:32-39)

1 Iyi í ce ajɔ minji ŋɔi zamaa nla gɔ í tɔtɔɔ bi
tɛɛ má. Nɔ wee a kù nɛ mii iyi aa jɛ. Ɲɔi Jesu í
kpe mɔcɔɛ ŋau í sõ ŋa í ni,
2 araarei zamaau ihẽ wa mum domi ajɔ
mɛɛta nŋai ihẽ iyi à wa bi tom, nɔ sɔnda kãma
kù gbe nŋa má.
3 Bii ń jɔ̀ à nɛò ari aa koo a cuku kpãa, si bɛi
idei inɛ gɔ ŋa í jĩ.
4 Ɲɔi mɔcɔɛ ŋau à beeɛ à ni, iwoi aa ka ba
pẽɛ si gbabuau ihẽ iyi aa jɛ a yoò.
5 Ɲɔi Jesu í bee ŋa í ni, pẽɛ fɛloi ì nɛ ŋa. Ɲɔi
à ni, ara mɛɛjei.
6 Ɲɔi Jesu í ni zamaau fei ku buba ilɛ. Nɔ
í so pẽɛ ara mɛɛjeu í bɛi í saabu Ilaaɔ̃, nɔ í
bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau a kpẽ nŋa. Ɲɔi à kpẽa
zamaau.
7 Wee à nɛ cẽɛ keeke gɔ ŋa bɛ má. Ɲɔi Jesu
í saabu Ilaaɔ̃ má, í bɛi í ni a kpẽ nŋa, nɔ à kpẽ
nŋa cẽɛ ŋau má.
8 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo. Ɲɔi à naa à ko bubui
pẽɛ ŋa iyi í gbeu kɔlɔ mɛɛje.
9 Jiai inɛ ŋau í to zakai aŋa dubu mɛɛ
(4.000). Ɲɔi Jesu í bɛi í jɔ inɛ ŋau à nɛ.
10 Ɲɔi gbakã í koo í lɔ akɔi inyiu do mɔcɔɛ
ŋa à bɔ ikpa Daamanuta.

Farisi ŋa à bi Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Matie 16:1-4)

11 Ɲɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi Jesu à wasi ku
baa kakɔɔ ku ce. À cɔ laakaɛ, à tɔɔɛ ku ce
maamaake iyi á nyisi iyi gbugbãɛ hai bi Ilaaɔ̃i
wa naa.
12 Ɲɔi Jesu í jilɛ idɔɛ í ni, na mii í ce inɛi nsɛi
ŋau ihẽ à waa tɔɔm n ce maamaake. Ntɔ ntɔ,
n kaa n nyisi ŋɛ maamaake kãma gɔ.
13 Ɲɔi í jɔ̀ ŋa í koo í lɔ akɔu do mɔcɔɛ ŋa a
kua do ice ihõ.

Lefeei Farisi ŋa do ti inɛi Herodu ŋa
(Cɔ Matie 16:5-12)

14 Wee mɔcɔɛ ŋau à gbɛjɛ ijɛ ku so, pẽɛ akãi
à nɛ si akɔu bɛ.
15 Ɲɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i ce laakai i nya ara
nŋɛ hai bi lefeei Farisi ŋa do ti inɛi Herodu
ŋa.
16 Ɲɔi mɔcɔ ŋau à waa sõ njɛ ide à waa ni, si
na iyi í jɔ̀ a kù nɛ ijɛi í jɔ̀ wa dõ bɛɛbɛ.
17 Wee Jesu í mà iyi à waa fɔ ŋɔi í ni, na mii
í ce ì fɔ ì waa ni ŋa, si na iyi í jɔ̀ a kù nɛ pẽɛi.
Iŋɛ mɔ i kù mà ŋa hee nsɛi? I kù gbɔ yaasei
ideu ŋai? I kù nɛ bisi ŋai? Idɔ nŋɛ mɔ í lei?
18 Í jɔ ì nɛ iju ŋa mɛɛ, i ci ya yɛ ilu ŋai? I kù
nɛ itĩ ŋa ba. I ci ya gbɔ ide ŋai? I ci ya ye gigi
ŋai?
19 Waati iyi ń kpẽa amanɛ dubu miu pẽɛ ara
miuu, pẽɛ kɔlɔ fɛloi búbù iyi í gbeu í ce. Ɲɔi à
jɛaa à ni, kɔlɔ maateejii.
20 Ɲɔi Jesu í bee ŋa má í ni, si waati iyi ń bu
pẽɛ ara mɛɛjeu ń na amanɛ dubu mɛɛ ŋau, pẽɛ
bubu iyi í gbeu kɔlɔ fɛloi ì kóo ŋa. Ɲɔi à jɛaa à
ni, kɔlɔ mɛɛjei.
21 Ɲɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i kù gbɔ hee nsɛi ŋa?

Jesu í jɔ̀ fɛɛju gɔ́ í ba iri Bɛsaida

22 Ŋɔ́i à to ilu gɔ iyi à ya kpe Bɛsaida, nɔ inɛ
gɔ ŋa à náaa Jesu fɛɛju gɔ wa, à tɔɔɛ ku luu.
23 Ŋɔ́i í mu awɔ́i fɛɛjuu í bɔòɛ alalai iluu. Ŋɔ́i
í daa antɔ si ijuɛ í lesiɛ awɔ́ í ni, ì waa yɛ ngɔgɔ?
24 Ŋɔ́i fɛɛjuu í cɔ ilu í ni, ǹ wa n yɛ amanɛ ŋa
à waa nɛ, amma à yɛ́i bɛ́i jǐ́i ŋa.
25 Ŋɔ́i Jesu í lea awɔ si iju má. Iyi inɛɛu í cɔ
ilu má nɔ í ba wee nŋu í ba iri, wa yɛ ilu wau
wau.
26 Ŋɔ́i Jesu í ni ku nɛ kpasɛ̃ɛ, amma ku maà
too do inɔ ilu má.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 16:13-20; Luku 9:18-21)

27 Ŋɔ́i Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nɛ ikpa ilu ŋa iyi
à wa kɔ̀kɔi Sezaree, si ilɛi Filipi. Ŋɔ́i si kpãau
í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, yooi inɛ ŋa à ya ni ǹ jɛ.
28 Nɔ à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à ya ni awɔu Zãa
woo dasi inyii. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii
walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu
inɛ akãi walii ŋaui.
29 Ŋɔ́i Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni, yooi ì ni
ǹ jɛ ŋa. Ŋɔ́i Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Kirisii, inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cica.
30 Ŋɔ́i Jesu í sɔ̃ ŋa do kugaabu í ni a maà sɔ̃
inɛ gɔ.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujǐɛ
(Cɔ Matie 16:21-28; Luku 9:22-27)

31 Ŋɔ́i Jesu í sinti ku sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau í ni nŋu
Amai Amanɛ, í gbe nŋu ku ce wahala jiida.
Inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa
do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa aa kɔ̀si nŋu
a kpa nŋu, amma nŋu á jǐ́ hai si balɛ si ajɔ
mɛɛtasia.
32 Í́ fɔ ideui sãa sãa, kù singaɛ. Ŋɔ́i Piɛɛ í
gbãa í bɔ̀ɔ̀ɛ kɔ̀kɔ̀lɛ nɔ í ni ku maà fɔ bɛɛbɛ.
33 Amma Jesu í sinda í cɔ mɔcɔɛ ŋa, nɔ í la si
Piɛɛ í ni, sɛkɛɛ hai bi tom, Seetam, domi i kù
waa ce lasabui Ilaaɔ̃, í gbe ti amanɛ ŋa.
34 Si anyiɛ, í kpe zamaau do mɔcɔɛ ŋa, í sɔ̃
ŋa í ni, inɛ iyi wa bi ku toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ
ku so jǐ́i ku gaauɛ ku toom wa.
35 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛ do idɔɔbiɛ,
kaa baa. Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim
do na laabaau jiidau, lafɛ̃ɛ á baa do ntɔ.
36 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba
amanii andunya fei nɔ í kua kuwɛɛɛ.
37 Mà mii í wɛɛ iyi amanɛ á kpaasiò kuwɛɛɛ.
38 Nɔ Jesu í ni má, inɛi nsɛi ŋa ilu dulum ŋai
iyi a kù leekǐò Ilaaɔ̃ nŋu akã. Na nŋu, inɛ iyi
wa ce anyɔi amu Amai Amanɛ, walakɔ wa ce
anyɔi idem si waju nŋa, amu mɔ an ce anyɔi
lafɛ̃ɛ waati iyi an nyi wa. Nɔ waati iyi an nyi
wa an nyi wai do amboei Baam do amalekaɛ
ŋa ajɔ.

9

1 Ŋɔ́i Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi à
wa ihɛ̃ si nsɛi, gɔgɔ nŋa ŋa aa yɛ bommai Ilaaɔ̃
wa naa do gbugbã a bɛi a ku.

Arai Jesu í daana
(Cɔ Matie 17:1-13; Luku 9:28-36)

2 Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe Piɛɛ do Zaaki
do Zãa í nya ŋa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta nla
gɔ aŋa duusɔ̃ɔ. Si bɛi à waa cɔɔ ŋɔ́i à ba arae í
kpaasi.
3 Ŋɔ́i jaaɛ ŋa wa daana jiida í fũuta pai pai
hee inɛ gɔ kù wɛɛ si andunya ihɛ̃ iyi á yɔkɔ ku
fɔ acɔɛ ku fũuta bɛɛbɛ má.
4 Si anyiɛ ŋɔ́i Elii do Moizi à faata wa à waa
baa ide ku fɔ.
5 Nɔ Piɛɛ í sɔ̃ Jesu í ni, Mɛɛtu, á sǐa ka maa
wa ihɛ̃. Jɔ̀ ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã
mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii.
6 Wa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ njo í mu ŋa hee í
jɔ̀ kù mà baa bɛi á ni.
7 Ŋɔ́i bukɔɔ gɔ í naa í bii ŋa, nɔ hai si bukɔɔu
à gbɔ ide ku fɔ gɔ í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ amam, ǹ buu
jiida jiida. I ya gbɔ ideɛ ŋa.
8 Ŋɔ́i gbakã mɔcɔɛ ŋau à cɔ bii fei, nɔ a kù yɛ
inɛ gɔ bii kù jɛ Jesu nŋu akã do aŋa taka nŋa.
9 Ŋɔ́i à waa kita wa hai iri kutau nɔ Jesu í
sɔ̃ ŋa í ni a maà sɔ̃ inɛ gɔ mii iyi à yɛ hee nŋu
Amai Amanɛ koo ku nɔ ku jǐ́i hai si balɛ má.
10 Nɔ à jirima ide iyi í sɔ̃ ŋau amma à waa
bee njɛ ide à waa ni, yoomai í jɛ inɛ ku ku nɔ
ku jǐ́i má.
11 Nɔ à bee Jesu à ni, na mii í ce woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋau à ni Elii á tako Kirisi ku naa.
12 Ŋɔ́i í jɛ nŋa í ni, ntɔ́i Eliii á tako ku naa ku
teese mii fei sãa sãa. Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ í
ni má, inɛ ŋa aa kpã Amai Amanɛ iju jiida nɔ
a dondae, mà iboi.
13 Amma ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi Elii í naa tã, nɔ inɛ
ŋa à wahalae bɛi à bi, si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Matie 17:14-21; Luku 9:37-43a)

14 Waati iyi Jesu do mɔcɔ mɛɛta ŋau à waa
to wa kɔ̀kɔi mɔcɔ bubu ŋau, ŋɔ́i à yɛ zamaa
nla nla gɔ í kaako ŋa, do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda gɔ ŋa iyi à waa ba ŋa kakɔɔ ku ce.
15 Iyi inɛ ŋau à yɛ Jesu gbakã à biti nɔ à sɛi
à koo à coo fɔɔ.
16 Ŋɔ́i Jesu í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, kakɔɔi mii ì
waa ce iŋɛò ŋa.
17 Ŋɔ́i si inɔi zamaau inɛ akã í jɛaa í ni,
Mɛɛtu, ǹ naae ama inɛmɔkɔm wa si na iyi í jɔ̀
í nɛ inɛi inɔɔko iyi í jɔ̀ ci ya fɔ ide.
18 Waati iyi í dede siɛ fei í ya kɛkɛɛ ilɛi nɔ
gɛlɛɛ ku ce antɔ foko ku maa ŋɔ inyi nɔ ku
kasãm. Wee ǹ tɔɔ mɔcɔɛ ŋa a leleaa, amma
a kù yɔkɔ.
19 Ŋɔ́i Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ hai dasi naanɛ
ŋa, hee waati yoomai an maa n wa inɔ nŋɛ.
Ma hee waati yoomai an maa n temuaò ŋɛ. I
naam amau wa ihɛ̃ ŋa.
20 Nɔ à naae wa. Iyi amau í yɛ Jesu gbakã,
ŋɔ́i inɛi inɔɔkou í yayae do gbugbã, nɔ amau í
cuku ilɛ wa bimbili í ce antɔ foko si gɛlɛɛ.

21 Nɔ Jesu í bee baaɛ í ni, hai waati yoomai
inɛi inɔɔkou ihɛ̃ í muu. Ŋɔi baau í jɛaa í ni, hai
waati iyi í wɛɛ keekei.
22 Nɔ inɛi inɔɔkou í nɛ dɔɔnɛɛi ku dasiɛ inɔ
inai walakɔ inɔ inyi ku ba ku kpaa. Amma, bii
aa yɔkɔ i ce ngɔgɔ, ce araare nwa, i sobi wa.
23 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, ì ni bii an yɔkɔ wó. Inɛ
iyi í dasi naanɛ á yɔkɔ ku ce fei ndɛɛ.
24 Ŋɔi gbakã baai amau í dɔ̃ anu nla gɔ í ni,
ɲ̀ dasi naanɛ. Sobim ku ba n maà n sika si
naanɛ ku dasim.
25 Iyi Jesu í yɛ akpɔi inɛ ŋau wa kɔ̃ɔsi à sɛi
à waa naa bi ti nŋu ŋɔi í lasi inɛi inɔɔkou í ni,
awɔ iyi ì ya dasi inɛ dekɪ̀ ku mɔngɔ ide ku fɔ,
amui ɲ̀ ni, fita si amau nɔ i maà nyi wa siɛ má.
26 Ŋɔi inɛi inɔɔkou í dɔ̃ anu nɔ í yaya amau
do gbugbã í bɛi í fita. Ŋɔi amau í kasãm hee
inɛ nkpɔ í ni í kui.
27 Amma Jesu í mu awɔɛ í dedeɛ nɔ amau í
leekɪ̀.
28 Si anyiɛ Jesu í lɔ kpasɛ̃ gɔ, nŋu do mɔcɔɛ
ŋa aŋa duusɔ̃ɔ. Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à beeɛ à ni, na
mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele inɛi inɔɔkou.
29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, do kutɔɔ nŋu akãi aa
yɔkɔ i nyaò dimii inɛi inɔɔkou bɛ ŋa.

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kujɪ̀ɛ má
(Cɔ Matie 17:22-23; Luku 9:43b-45)

30 Si anyiɛ, Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nɛ hai bɛ nɔ
à koo à dabii dabii si ilɛi Galilee. Wee Jesu kù
bi inɛ ŋa a mà bii nŋu í wa,
31 domi wa kɔ mɔcɔɛ ŋau si cio nɔ í sɔ̃ ŋa
í ni, aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ ŋa si
awɔ. Aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jɪ̀ hai
si balɛ má.
32 Amma mɔcɔɛ ŋau a kù gbɔ yaasei ideu,
nɔ à waa ce njoi ku beeɛ.

Yooi í jɛ inɛ ngbo
(Cɔ Matie 18:1-5; Luku 9:46-48)

33 Ŋɔi à to wa Kapɛranumu. Waati iyi à to
kpasɛ̃ ŋɔi Jesu í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, kakɔɔi mii
ì waa ce wa si kpãau bɛ ŋa.
34 Ŋɔi à coko, domi hai kpãa à waa ce kakɔɔ
wai aŋa duusɔ̃ɔ a ba a mà inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo.
35 Ŋɔi Jesu í buba, nɔ í kpe amanɛ maateeji
ŋau í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ inɛ
sinte, lafɛ̃ɛi á jɛ inɛi ankãanyii inɛ fei nɔ ku jɛ
woo ce icɛi inɛ fei.
36 Ŋɔi í so ama keeke gɔ í leekɪ̀ɛ si anini nŋa,
nɔ í so amau si ikpaɛ, í bɛi í sɔ̃ ŋa í ni,
37 inɛ iyi í gba ama keeke bɛi inɛ ihɛ̃ na irim,
amui í gba. Inɛ mɔ iyi í gbam, kù jɛ amu akãi
í gba, inɛ iyi í bɛm wai í gba.

Inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nwa inɛ nwai
(Cɔ Luku 9:49-50)

38 Ŋɔi Zãa í sɔ̃ɔ í ni, Mɛɛtu, à yɛ inɛ gɔ iyi í ya
maa lele inɛi inɔɔko ŋa do iriɛ, nɔ à kɔa domi
kù waa tooɛ kù jɛ inɛ nwa.
39 Amma Jesu í jɛaa í ni, i maà kɔa ŋa. Inɛ
gɔ kaa yɔkɔ ku ce maamaake do irim nɔ bii í
tɛkɛɛ gbakã ku fɔ laaləm má.
40 Do ntɔ, inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nwa inɛ nwai.
41 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í mu nŋɛ inyi ku mɔ na
irim, si na iyi í jɔ̀ ì jɛ titom ŋa, lafɛ̃ɛ kaa kua
ribaɛ pai.

Idei dulum
(Cɔ Matie 18:6-9; Luku 17:1-2)

42 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ iyi í dasi
inɛ akãi ama keeke ŋa iyi à dasim naanɛu ihɛ̃
kurara, í tia a dɪ̀a lafɛ̃ɛ alɔ gɔ si kɔ̃ɔɛ, nɔ a sɔsiɛ
si tenku.
43 Bii í jɛ awɔ akãɛi wa dasiɛ kurara, buu. Á
tia i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do awɔ akã do iyi
aa nɛ awɔ minji fei nɔ i lɔ si inyai wahala si ina
iyi ci ya ku. [
44 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ
inau mɔ kaa ku.]
45 Bii í jɛ kutɛ akãɛi wa dasiɛ kurara, buu. Á
tia i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do kutɛ akã do iyi
aa nɛ kutɛ minji fei nɔ i lɔ si inyai wahala. [
46 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ
inau mɔ kaa ku.]
47 Nɔ bii í jɛ iju akãɛi wa dasiɛ kurara, nyaa.
Á tia i lɔ si bommai Ilaaɔ̃ do iju akã do iyi aa
nɛ iju minji fei nɔ i lɔ si inyai wahala.
48 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ
inau mɔ kaa ku.
49 Ntɔ ntɔ si bɛi à ya fãsi iŋa fei imu, bɛɛbɛ
mɔi inɛ fei à yɛ ijuukpã iyi í yɛ bɛi ina ku cɔ
laakaɛ.
50 Imu mii ncɛɛi, amma bii didɔ̃i imu í ku,
mii aa dasi i jɔ̀ ku dɔ̃ má ŋa.
51 Iŋɛ fei í sɪ̀a i yɛ bɛi imu ŋa, i maa gbɔ si
njɛ ŋa.

10

Jesu wa fɔ idei njɛ ku kɔi abo do mɔkɔ
(Cɔ Matie 19:1-12; Luku 16:18)

1 Ŋɔi Jesu í nɛ hai bɛ í bɔ ilɛi Zudee. Si anyiɛ
nɔ í kua í bɔ ikpa icei idoi Zuudɛ̃ɛ. Ŋɔi zamaa
gɔ í tɔtɔɔ kɔkɔɛ má, ŋɔi í lɔsi ku kɔ nŋa si cioi
idei Ilaaɔ̃ si bɛi í nɛ dɔ̃ɔnɛɛi ku ce.
2 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ
laakaɛ, nɔ à beeɛ bii í jɛ amanɛ í nɛ kpãa ku
kɔsi aboɛ.
3 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si ideu bɛ, wooda
yoomai Moizi í kɔ nŋɛ wo.
4 Ŋɔi à ni, Moizi í ni, bii ì waa kɔsi aboɛ aa
ceaa tiai njɛ ku kɔ i bɛi i kɔsiɛ.
5 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, na idɔ ku le nŋɛi í jɔ̀
Moizi í kɔ nŋɛ bɛɛbɛ.
6 Amma hai sinte, waati iyi Ilaaɔ̃ í taka
andunya, í ce inɛmɔkɔi do inaabo.
7 Na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛ nɔ nŋu do aboɛ
a maa wɛɛ
8 nɔ aŋa minji fei a baa a jɛ ara akã. Si bɛɛbɛ
a kù jɛ aŋa minji má, ara akã dei à jɛ.
9 Na nŋu, amanɛ ku nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi Ilaaɔ̃
í tɔtɔɔ.
10 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi à bɔ kpasɛ̃ nɔ mɔcɔɛ
ŋau à waa beeɛ ide si ide akãu má.

11 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ
í so mmuɛ dulum nii í ce bi abo sinteu si na
iyi í jɔ̀ í ce sakara.
12 Bɛɛbɛ mɔi bii inaabo í kɔ mɔkɔɛ nɔ í so
mɔkɔ titõ í ce sakarai.

Jesu í weea ama keeke ŋa
(Cɔ Matie 19:13-15; Luku 18:15-17)

13 Ŋɔi inɛ ŋa à gbã ama keeke ŋa à naaa Jesu
wa ku lu ŋa. Amma mɔcɔɛ ŋau à waa lasi inɛ
ŋa iyi à naaò ŋa wa.
14 Iyi Jesu í yɛ mii iyi à waa ceu, ŋɔi idɔɛ í
kõ, í sõ ŋa í ni, i jò amu ŋau a naa bi tom, i maà
ganji ŋa. Domi Ilaaõ í jɛ ilaalui inɛ ŋa iyi à jɔ
ŋa.
15 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi kù waa sũa Ilaaõ iri ilɛ bɛi
ama keeke, Ilaaõ kaa jɛ ilaalui lafɛ̃ɛ pai.
16 Ŋɔi í so amu ŋau si ikpaɛ í lesi aŋa fei
awɔ, nɔ í wee nŋa.

Idei ilu fia gɔ
(Cɔ Matie 19:16-30; Luku 18:18-30)

17 Ŋɔi Jesu í dasi kpãa. Iyi wa nɛ, ŋɔi inɛ gɔ í
sɛi wa í naa í gulɛ si wajuɛ í ni, Mɛɛtu, awɔ inɛ
ncɛɛ, mii an ce n baò kuwɛɛ hai tã.
18 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa kpem
inɛ ncɛɛ. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í jɛ ncɛɛ bii kù jɛ
Ilaaõ nŋu akã.
19 Ì mà sãa sãa mii iyi wooda í ni. Mii iyi
wooda í ni wee, maà kpa inɛ, maà ce sakara,
maà ce ile, maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo, maà takii
inɛ gɔ, jirima iyeò baaɛ.
20 Nɔ inɛɛu í ni, Mɛɛtu, ǹ wa n jirima iyi bɛ
fei tã hai keekem.
21 Ŋɔi Jesu í cɔ inɛɛu do kubi nɔ í ni, í gbeɛ
mii akã. Koo i ta mii iyi ì nɛ fei nɔ i kpɛ̃a ilu
are ŋa fiau. Bii ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida
lelei Aõ. Si anyiɛ nɔ i naa i toom.
22 Ide iyi Jesu í fɔu kù dõa inɛɛu si. Nɔ si bɛi
í jɛ ilu amani nla nla ŋɔi í sinda wa nɛ do inɔ
ku fɔ.
23 Ŋɔi Jesu í cɔ inɛ ŋa iyi à kaakoɛu nɔ í sõ
mɔcɔɛ ŋa í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku
jɛsi Ilaaõ ku jɛ ilaaluɛ.
24 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à biti do ide iyi Jesu í fɔu.
Nɔ Jesu í ni má, kpaasim ŋa, á gaabu hee ku
caa inɛ ku jɛsi Ilaaõ ku jɛ ilaaluɛ.
25 Í faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do iyi
ilu amani á jɛsi Ilaaõ ku jɛ ilaaluɛ.
26 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à biti hee í caa nɔ à bee njɛ
à waa ni, bii bɛɛbɛi nɔ yooi á ba faaba.
27 Ŋɔi Jesu í cɔ ŋa tii, nɔ í ni, bi amanɛ ŋai
kaa ce, amma bi Ilaaõ á ce, domi Ilaaõ ci ya
mɔngɔ ngɔgɔ.
28 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, wee, à jò mii fei tã à waa
tooɛ.
29 Ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ iyi í jò kpasɛ̃ɛ wa,
walakɔ igbãɛ ŋa walakɔ ifɔɛ ŋa walakɔ wecĩɛ
ŋa, walakɔ iyeò baaɛ, walakɔ amaɛ ŋa, walakɔ
ikoɛ ŋa na irim do na laabaau jiidau,
30 baa hai si andunyau ihɛ̃ á ba mii ŋau bɛ
fei ikɔ cĩɔ. Á ba kpasɛ̃ ŋa, do igbã do ifɔ ŋa do
wecĩ ŋa, do iye ŋa, do amu ŋa, do iko ŋa, nɔ si
antaɛ á ba wahala mɔ má. Nɔ ala á ba kuwɛɛ
iyi ci ya tã.
31 Amma inɛ ŋa iyi à jɛ inɛi waju ŋa si nsɛi,
nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi anyi ŋa nɔ inɛi anyi
ŋa mɔ aa na a jɛ inɛi waju ŋa.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Matie 20:17-19; Luku 18:31-34)

32 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à dasi kpãa má, nŋu
takaɛ wa cua nŋa. À waa bɔ Zeruzalɛmu. Ŋɔi
njo í mu mɔcɔɛ ŋau nɔ inɛ mmu ŋa iyi à waa
too anyi nŋau, zigi nŋa í da. Ŋɔi Jesu í nya
mɔcɔ maateeji ŋau ikã í lɔsi ku sõ ŋa mii iyi á
na ku ba nŋu.
33 Í ni, wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi aa
mu amu Amai Amanɛ a dasim awɔi inɛ ngboi
woo weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋa. Aa yɛ taalem a ni a kpam. Si anyiɛ nɔ a
dasim si awɔi dimi mmu ŋa,
34 aa yaakom nɔ a tusim antɔ, aa tɛɛm
kpɔtɔɔ, nɔ a kpam. Nɔ si ajɔ mɛɛtasia an jĩ má
hai si balɛ.

Kutɔɔi Zaaki do Zãa
(Cɔ Matie 20:20-28)

35 Ŋɔi Zaaki do Zãa, amai Zebedee ŋa, à bɔ
bi Jesu à sõɔ à ni, Mɛɛtu, à waa bi i ce nwa mii
iyi à waa tɔɔɛ.
36 Nɔ í bee ŋa í ni, mii ì bi n ce nŋɛ ŋa.
37 Ŋɔi à jɛaa à ni, waati iyi aa na i jɛ bomma
do amboe, jò ka buba inɛ akã awɔ njɛɛ, inɛ akã
mɔ awɔ cangaɛ.
38 Nɔ Jesu í ni, i kù mà mii iyi ì waa tɔɔm ŋa
mɔm. Aa yɔkɔ i temuaò ijuukpã iyi an yɛ ŋa?
Zaka bɛi inɛ ŋa aa kpãm iju á caa. Aa jɛsi aa ce
nŋɛ dimiɛ ŋa?
39 Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ. Nɔ í sõ ŋa má í ni, ntɔi,
aa yɛ ijuukpã iyi an yɛ ŋa. Zaka bɛi inɛ ŋa aa
kpãm iju, bɛɛbɛi aa cea iŋɛ mɔ.
40 Amma kù jɛ amui an cica inɛ ŋa iyi aa
buba canga do njɛm. Bi ku bubau bɛ, inɛ ŋa
iyi à cea sɔɔluɛ, aŋai aa buba si.
41 Ŋɔi mɔcɔ mɛɛwa ŋau à gbɔ ideu nɔ idɔ
nŋa í kõò Zaaki do Zãa.
42 Ŋɔi Jesu í kpe ŋa í ni, iŋɛ mɔ ì mà ŋa si
andunyau ihɛ̃ ilaalu ŋa à ya maa taa inɛ nŋa
ŋa gbugbãi. Nɔ inɛ ngbo ŋa mɔ a maa nyisi
yiiko nŋa.
43 Amma bi tu ŋɛ kaa ce bɛɛbɛ. Inɛ nŋɛ iyi
wa bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo, nŋui á jɛ woo ce nŋɛ
icɛ.
44 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ woo cua
nŋɛ, nŋui á jɛ arui inɛ fei.
45 Bɛɛbɛ mɔi baa amu Amai Amanɛ n kù naa
inɛ ŋa a ceem icɛ, amma amui an ce nŋa icɛ,
nɔ n na kuwɛɛm n yaò inɛ nkpɔ hai si dulum.

Jesu í jò fɛɛju gɔ iyi à ya kpe Baatimee í yɛ ilu
(Cɔ Matie 20:29-34; Luku 18:35-43)

46 Si isɛɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko nɔ
à waa fita hai bɛ. Waati iyi à waa fitau zamaa
nla gɔ wa too ŋa. Wee fɛɛju woo bara gɔ iyi

à ya kpe Baatimee, amai Timee, wa buba itĩ kpãa wa baɾa.
47 Iyi í gbɔ à ni Jesu inɛi Nazaɾɛtiui wa lɔ, ŋɔi í wasi ku dɔ̃ anu wa ni, Jesu, tɔkui Davidi, ce aɾaarem.
48 Nɔ inɛ nkpɔ wa la siɛ à waa ni ku coko. Amma bɛ́i à waa ni ku cokou, bɛɛbɛ mɔi í ya dɔ̃ anu hee lele ku maa ni, tɔkui Davidi, ce aɾaarem.
49 Ŋɔi Jesu í leekĩ í ni a kpoo wa. Nɔ à kpe fɛɛjuu wa à sɔ̃ɔ à ni, maà jɔ̀ inɔɛ ku fɔ, dede wa. Jesu wa kpeɛ.
50 Ŋɔi fɛɛjuu í nyɔ kumbooɛ í dede gbakã í koo bi Jesu.
51 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, mii ì bi n ceeɛ. Ŋɔi fɛɛjuu í jɛaa í ni, Mɛɛtu, ǹ bi n yɛ ilui.
52 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, koo. Naanɛɛ í faabaɛ.

Ŋɔi gbakã í yɔkɔ í yɛ ilu, nɔ í too Jesu si isɛɛnɛɛu.

11

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

1 Jesu do mɔcɔɛ ŋa à maai Zeruzalɛmu wa. À wa tengii Bɛtifaze do Betani, nɔ à to Geetei Olivie ŋau. Ŋɔi Jesu í bɛ mɔcɔ minjiɛ gɔ ŋa,
2 í sɔ̃ ŋa í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ. Bii ì lɔ iluu gbakã ŋa aa yɛ ama gbankɛlɛ gɔ wa so bɛ iyi inɛ gɔ kù gũu titã. I fũu nɔ i naam wa ihẽ ŋa.
3 Bii inɛ gɔ í bee ŋɛ í ni, na mii í ce ì waa fũu ŋa, i ni Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaatae nɔ á sindo wa ihẽ nsɛi.
4 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi inɛ ŋau à koo. Nɔ à ba ama gbankɛlɛu wa so si andɛi ile gɔ itĩ kpãa, ŋɔi à fũu wa.
5 Nɔ si inɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu inɛ gɔ ŋa à bee ŋa à ni, mii ì waa ce bɛ ŋa. Bɛirei í ce ì waa fũ ama gbankɛlɛu ŋa.
6 Ŋɔi à jɛ nŋa si bɛi Jesu í fɔu wo. Nɔ inɛ ŋau à jɔ̀ à nɛò.
7 Ŋɔi à naaa Jesu ama gbankɛlɛu wa. Nɔ à tɛ́ si ibɔ nŋa ŋa Jesu í bɛi í gũ antae í buba si.
8 Ŋɔi inɛ nkpɔ gɔ ŋa à tɛ jaaɛ nŋa ŋa si kpãa, inɛ gɔ ŋa mɔ à da wua ŋa wa hai iko ŋa à waa tɔɔ si kpãau.
9 Inɛ ŋa iyi à waa cua Jesu do inɛ ŋa iyi à waa tooɛ fei à wasi ku dɔ̃ anu à waa ni, à waa saabuɛ. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do iriɛ *.
10 Ilaaɔ̃ ku weea bomma iyi wa naa. Ku weea bommai Davidi, bala nwa. Ka saabu Ilaaɔ̃ hee lele.
11 Ŋɔi Jesu í to Zeruzalɛmu, í koo í lɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Ŋɔi í cɔ mii fei í kaakoɛ. Iyi í yɛ idũ wa dũ ŋɔi í bɔ Betani do mɔcɔ maateeji ŋau.

Jesu í ceekpe jĩi ndii figi
(Cɔ Matie 21:18-19)

12 Iju kumáɛ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa nɛ hai Betani ku ba a bɔ Zeruzalɛmu má. Ŋɔi ari wa kpa Jesu.
13 Nɔ í hɔ̃nnɛ jĩi ndii figi gɔ do wuaɛ ŋa. Ŋɔi wa bɔ ku cɔ mà á ba siɛ iso. Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ŋai fei domi kù jɛ waatii kusoi figi.
14 Ŋɔi í sɔ̃ jĩi nɔu í ni, inɛ gɔ kaa jɛ isoɛ má ajɔ kãma.

Nɔ mɔcɔɛ ŋau à gbɔ ideu.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cɔ Matie 21:12-17; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

15 Waati iyi à to Zeruzalɛmu Jesu í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Nɔ í lɔsi ku lele woo ta iwò ŋa do woo ra iwo ŋa iyi à wa bɛ. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ŋa do kitãi woo ta ankasiidi ŋa.
16 Kù jɛ inɛ kãma ku so aso gɔ si inɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ.
17 Ŋɔi í sinti ku kɔ inɛ ŋau si cio í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í ni ilei nŋu ile bi ku tɔɔi inɛ feii á jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku tɔtɔɔi ile ŋa.
18 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à gbɔ ideu bɛ, ŋɔi à waa dɛ kpãa iyi aa kpaò Jesu, domi à waa ce njoɛ si na iyi í jò zamaau fei í biti do saabui cioɛ.
19 Iyi alɛ í lɛ ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à fita hai inɔ iluu.

Idei Jesu do jĩi ngbɛ
(Cɔ Matie 21:20-22)

20 Ŋɔi à waa lɔ daakɔ, nɔ à yɛ jĩi ndii figiu í gbɛ hee do icãɛ ŋa fei.
21 Wee Piɛɛ wa ye gigii mii ŋa iyi í tako í ceu, ŋɔi í sɔ̃ Jesu í ni, Mɛɛtu, cɔ jĩi iyi ì ceekpeu í gbɛ.
22 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, i dasi Ilaaɔ̃ naanɛ ŋa.
23 Ntɔ ntɔ, bii inɛ gɔ í sɔ̃ iri kutau ihẽ í ni, dede hai bɛ i koo i dasi tenku nɔ kù waa sika sika si idɔɛ, bii í dasi naanɛ, bɛɛbɛ mɔi á ce.
24 Na iyi ihẽi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, mii iyi ì waa tɔɔ si kutɔɔ nŋɛ fei, i dasi naanɛ iyi ì baa tã ŋa nɔ bɛɛbɛ mɔi á ce nŋɛ.
25 Waati iyi ì dede ì leekĩ ì waa bi i ce kutɔɔ ŋa, bii ì nɛ ide gɔ do inɛ gɔ ŋa i kpa idei kurara iyi í wa si gãmɛi iŋɛò ŋa titã ku ba Baa nŋɛ mɔ iyi í wa lele ku kpa idei dulum du ŋɛ. [
26 Amma bii iŋɛ taka nŋɛ i kù waa kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nŋɛ, Baa nŋɛ mɔ iyi í wa lele kaa kpe idei kurara nŋɛ.]

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa
(Cɔ Matie 21:23-27; Luku 20:1-8)

27 Ŋɔi à nyi à bɔ Zeruzalɛmu má. Iyi Jesu wa dabii si bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau do inɛ ngbo ŋau à naa bi tɛɛ,

* **11:9** à waa saabuɛ do feei gɛɾɛki hozanai à ya ni.

28 à beeɛ à ni, mii ŋa iyi ì waa ceu ihɛ̃, yooi
í naɛ kpãa iyi ì waa cooò. Do yiikoi yooi ì waa
cooò.
29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, amu mɔ an bee ŋɛ
ide gɔ. Bii ì yɔkɔ ì jɛɛm ŋa, an sõ ŋɛ inɛ iyi í
nam yiiko ń wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.
30 Hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ŋa
inyi. Hai bi Ilaaõ de, ma hai bi amanɛ ŋa. I
jɛɛm ŋa.
31 Nɔ à busi njɛ à waa ni, bɛirei aa ka jɛaa.
Nsɛi nɔɔ, bii à jɛaa à ni hai bi Ilaaõi, á bee wa
bɛirei í ce a kù dasi Zãa naanɛ.
32 Bii à nɔ à ni hai bi amanɛ ŋai, to. Wee à fɔ
bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ à waa ce njoi zamaau, domi
zamaau fei í jɛsi iyi Zãa waliii kam kam.
33 Ŋɔi í jɔ̀ à jɛa Jesu à ni, a kù mà. Nɔ Jesu
mɔ í sõ ŋa í ni, to, debɛi amu mɔ, n kaa n sõ ŋɛ
yiikoi inɛ iyi ń wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.

12

Məndai gaanɔɔma laalɔ ŋa
(Cɔ Matie 21:33-46; Luku 20:9-19)

1 Si anyii nŋu, Jesu í lɔsi ku sõ ŋa ide do
mənda. Í ni, inɛ gɔ í ce ikoɛ, í lɔ si jĩi ndii rezɛ̃ɛ
ŋa nɔ í ce kaa í kaakoɛò. Nɔ í ce bi ku fɔ̃ inyii
isoɛ. Nɔ í cã tafa bii ku degbe ikou. Ŋɔi í so
gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa si ikou a maa logooɛ, í
bɛi í bɔ ilu koo kpɛ bɛ.
2 Waati iyi jĩi nɔu í so í to ku ka ŋɔi í bɛ woo
ce icɛ gɔ bi gaanɔɔma ŋau koo gba iyi í jɛ ti nŋu
wa.
3 Ŋɔi à muu à cãa nɔ à leleɛ í nɛ awɔ ngbɛ.
4 Nɔ ilu ikou í bɛ woo ce icɛ mmu má bi tu
ŋa. Ŋɔi à bu nŋu mɔ nɔ à cãa si iriɛ.
5 Nɔ í bɛ amanɛ mɛɛtasia nɔ à cãa à kpaa.
Bɛɛbɛi à cea inɛ nkpɔ má. À cã inɛ gɔ ŋa nɔ
à kpa inɛ gɔ ŋa mɔ.
6 Nsɛi í gbe ama abíi ilu ilɛu iyi í bi jiida
jiida. Nŋui í bɛ do ankãanyi í ni, aa jirima
amam.
7 Amma waati iyi amaɛu wa to, woo ce icɛ
ŋau à fɔ aŋa duusõɔ à waa ni, i cɔ inɛ iyi á na
ku jɛ tubuu. Ka kpaa nɔ tubuu ku baa ku jɛ tu
wa.
8 Ŋɔi à muu à kpaa nɔ à soo à koo à nyɔɔ do
alalai kaau.
9 Ŋɔi Jesu í ni, to, bɛbɛi bɛirei ilu ikou takaɛ
á ce nŋa. Á koo ku kpa ŋai nɔ ku dɛ inɛ mmu
ŋa ku dasi ŋa ikou.
10 To, i kù cio kukɔi idei Ilaaõu ŋa tengi bii
í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsiu
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ileu.
11 Aõ Lafɛ̃ɛi í coo, nɔ í mu wa biti.
12 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi inɛ ngboi Zuifu
ŋau à waa dɛ Jesu ku mu, domi à mà na irii
aŋai í kpa məndau. Amma si bɛi à waa ce njoi
zamaau, ŋɔi í jɔ̀ à jɔ̀ɔ à nɛ.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cɔ Matie 22:15-22; Luku 20:20-26)

13 Ŋɔi inɛ ngboi Zuifu ŋau à bɛ Farisi gɔ ŋa
do inɛi Herodu gɔ ŋa bi Jesu a koo a lea taai
ide.
14 Iyi à to bi tɛɛ nɔ à sõɔ à ni, Mɛɛtu, à mà iyi
ì ya fɔ ntɔ. Bɛɛbɛ mɔi i kù waa ce njoi inɛ gɔ,
domi i ci ya cɔ ijui amanɛ ŋa, amma ì waa kɔ
inɛ ŋa si idei Ilaaõ do ntɔ. Í sĩa ka sãa ilaalu
Sezaa fiai lɛmpoo? Mà ka maà sãa.
15 Amma Jesu í mà muafiti nŋa, nɔ í ni,
bɛirei í ce ì waa leem taai ide ŋa. I naam
kpɛkɛlɛ akã wa n cɔ ŋa.
16 Ŋɔi à naa akã wa. Nɔ Jesu í bee ŋa í ni,
fotooi yooi í wa si kpɛkɛlɛu ihɛ̃ nɔ irii yooi à
kɔ si. Ŋɔi à jɛaa à ni, ti Sezaai.
17 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, to, i sãa Sezaa iyi í jɛ
tɛɛ ŋa. Nɔ i sãa Ilaaõ mɔ iyi í jɛ tɛɛ ŋa. Ŋɔi inɛ
ŋa à biti ntɔ ntɔ do yaase bɛi í fɔò ide.

Idei kujĩi iku ŋa
(Cɔ Matie 22:23-33; Luku 20:27-40)

18 Ŋɔi Sadusi gɔ ŋa à naa bi Jesu. Aŋai à ya
maa ni iku ŋa a kaa jĩi. Iyi à to wa bi Jesu ŋɔi à
beeɛ à ni,
19 Mɛɛtu, tako wo Moizi í kɔ̀ nwa í ni, bii inɛ
gɔ í ku í jɔ̀ aboɛ, nɔ nŋu do aboɛu a kù nɛ ama,
ifɔɛ ku so jaaõu ku ba ku bía igbãɛ ama.
20 Wee, inɛ mɛɛje gɔ ŋa à wɛɛ iyi à jɛ amai
baa akã. Igbã nŋa í so abo nɔ í ku, nŋu do aboɛ
a kù nɛ ama.
21 Ŋɔi inɛ minjisiau í so jaaõu nɔ nŋu mɔ
í ku, kù ba ama. Ŋɔi inɛ mɛɛtasiau mɔ í ce
bɛɛbɛ má.
22 Nɔ aŋa mɛɛje iyi à so abou fei à kú, baa
inɛ akã nŋa kù ba ama. Si anyi nŋa, ŋɔi abou
mɔ í na í ku.
23 To, ajɔ iyi iku ŋa aa na a jĩi, aboi yoo nŋai
á jɛ, si bɛi aŋa mɛɛjeu fei à soo aboi.
24 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ì waa rara ŋai si na
iyi í jɔ̀ i kù mà gbugbãi Ilaaõ ŋa hee ma jɛ mii
iyi kukɔi ideɛ wa fɔ.
25 Ntɔ ntɔ, si waati iyi iku ŋa aa na a jĩi, waati
bɛɛbɛ inɛmɔkɔ do inaabo ŋa a kaa so njɛ má,
amma aa yɛi bɛi amaleka ŋa.
26 Iyi í jɛ ti idei kujĩi iku ŋa, Moizi í kɔ si tiaɛ
tengi bii wa fɔ idei ama jĩi nɔu. Tengi bɛi Ilaaõ
í sõɔ ide gɔ. Í ni nŋu Aõ Lafɛ̃ɛi Aburahamui,
do ti Izaaki, do ti Zakɔbu. I kù cio ideu bɛ ŋa?
27 Bii Ilaaõ í ni nŋu í jɛ Lafɛ̃ɛi inɛ gɔ ŋa iyi à
kú, iyi bɛ wa nyisi iyi inɛ ŋau à wɛɛ baa bii à
ku. Ntɔ ntɔ, Ilaaõ kù jɛ Lafɛ̃ɛi iku ŋa, Lafɛ̃ɛi inɛ
ŋa iyi à wɛɛi. Debɛi i kù yɛ iyi ì wa si kurara
nla nla ŋa?

Wooda iyi í re
(Cɔ Matie 22:34-40; Luku 10:25-28)

28 Ŋɔi inɛ akãi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau
í gbɔ à waa ce kakɔɔu. Í yɛ iyi Jesu í jɛa Sadusi
ŋau í ce ncɛɛ. Ŋɔi í bɔ bi Jesu í beeɛ í ni, si
wooda ŋau fei yoomai í re.
29 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, wooda iyi í reu wee. I
de itĩ i gbɔ, inɛ inɛi Izirɛli ŋa. Ilaaõ Lafɛ̃ɛ nwa,
nŋu akãi í jɛ Lafɛ̃ɛ.

30 Bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei, do lasabuɛ fei, do
gbugbãɛ fei.
31 Minjisiau wee. Bi inɛ mmu ŋa bɛi ì bi
arɛɛ. Wooda gɔ kù wɛɛ iyi í re bɛɛbɛ má.
32 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si woodau í sɔ̃ Jesu í ni,
í sɩ̀a Mɛɛtu. Ide iyi ì fɔu ntɔi. Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ,
nɔ Lafɛ̃ɛ gɔ kù wɛɛ má bii kù jɛ nŋu akãu.
33 Amanɛ ku bi Ilaaɔ̃ do idɔɛ fei, do lasabuɛ
fei, do gbugbãɛ fei, nɔ ku bi inɛ ŋa bɛi í bi arɛɛ,
inɛ nŋu bɛi í sɩ̀a í re kuwee iyi à ya jo si ina fei
sãa sãa do kuwee ŋa iyi à gbe fei.
34 Iyi Jesu í yɛ í jɛ do lasabu jiida, ŋɔi í sɔ̃ɔ í
ni, í gbe keeke i jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.
Si anyii nŋu, inɛ kãma kù jɛ ku bee Jesu ide
gɔ má.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 22:41-46; Luku 20:41-44)

35 Si anyii nŋu, Jesu í wasi ku kɔa inɛ ŋa si
cio inɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í bee ŋa í ni,
bɛirei í ce woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à ni inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau tɔkui ilaalu Davidii.
36 Davidi takaɛ í fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃
í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba si awɔ njɛm,
Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ.
37 Nɔ Jesu í ni má, to, bii Davidi takaɛ wa kpoo
Lafɛ̃ɛ, bɛirei á ce ku jɛ tɔkuɛ má.

I mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Luku 20:45-47)

Nɔ zamaa nkpɔ gɔ wa gbɔ idei Jesu do inɔ
didɔ̃.
38 Wa sɔ̃ ŋa si cioɛu wa ni, i mu ara nŋɛ do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau, aŋa iyi à ya bi a
maa dabii do jaba ŋau nɔ à bi inɛ ŋa a ya ce
aŋa fɔɔ do jirima si bantuma.
39 À ci ya bi kaa kitãi inɛ ngbo ŋa ile bi ku
ce kutɔtɔɔ, do inya sinte bi ku ce jingau ŋa.
40 À ya takii jaaɔ̃ ŋa a gba mii ndu ŋa ŋa fei,
nɔ à ya maa ce kutɔɔ sisɔ ku ba a yɛ ŋa nŋu
akã. Na ŋɔi í jɔ̀ ijuukpã nŋa á la ku caa.

Idei fia iyi abo jaaɔ̃ gɔ í dasi
(Cɔ Luku 21:1-4)

41 Ŋɔi Jesu í koo í buba kɔkɔi kpakoi kɔlɛtiu
wa cɔ bɛi inɛ ŋa à waa dasi fia. Ilu fia gɔ ŋa à
dasi fia nkpɔ.
42 Ŋɔi jaaɔ̃ ilu are gɔ mɔ í naa, ŋɔi í dasi
kpɛkɛlɛ keeke minji gɔ ŋa iyi kù re baa dala.
43 Ŋɔi Jesu í kpe mɔcɔɛ ŋau í sɔ̃ ŋa í ni, ntɔ
ntɔ, jaaɔ̃ ilu areu í dasi fia si kpakoi kɔlɛtiu ihɛ̃
í re inɛ fei,
44 domi aŋa fei, iyi í lesi antai fia nŋa ŋai à
dasi, amma abou baa do iyi í jɛ ilu are, í dasii
andi iyi í nɛ fei, nkãma kù gbea iyi á maa wɛɛò
má.

13

Jesu wa fɔ idei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku legɛ
(Cɔ Matie 24:1-2; Luku 21:5-6)

1 Ŋɔi Jesu wa fita wa hai bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ nɔ mɔcɔ akãɛ gɔ í ni, Mɛɛtu, cɔ bɛi kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃u ihɛ̃ í la nɔ à maa do kuta kusɩ̀a ŋa.
2 Ŋɔi Jesu í ni, ì waa yɛ ile nla ŋau ihɛ̃? Kuta
baa akã kaa na ku maa lesi njɛ bɛ má, aa kɛkɛɛ
mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Matie 24:3-14; Luku 21:7-19)

3 Ŋɔi Jesu í koo í buba si iri kutai Olivieu
wa cɔ ikpa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Ŋɔi Piɛɛ do Zaaki do
Zãa do Anderee à wa bi Jesu aŋa nŋa. Ŋɔi à
beeɛ à ni,
4 sɔ̃ wa waati iyi mii nɔu bɛ á ce. Nyinda
yoomai aa ka yɛ ka ba ka mà iyi waatiu í to.
5 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, i ce laakai ŋa inɛ gɔ
ku maà na ku dɩ̀ iju nŋɛ,
6 domi inɛ ŋa iyi aa na a maa naa akã akã a
maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa kpɔ. Aa
dɩ̀ ijui inɛ nkpɔ.
7 Bii ì gbɔ ibai igũ amɛɛ amɛɛ ŋa do baaui
igũ ŋa hee jɩ̀ijɩ̀ i maà jɔ̀ idɔ nŋɛ ku dede, domi
í gbe mii ŋau bɛ fei ku cei. Amma kù nɔ kù jɛ
waatii ankãanyiu bɛ titã.
8 Dimi gɔ ŋa aa ya na a maa ja do dimi mmu
ŋa, nɔ ilaalu gɔ ŋa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu
ŋa. Nɔ ilɛ á yaya si ilu gɔ ŋa, nɔ ari á ce. Nŋu
bɛ á yɛi bɛi ara kuro sintei bãasɩ̀ ku bɛi ku bí.
9 Amma iŋɛ taka nŋɛ i ce laakai. Aa na a mu
ŋɛ a koo a na woo kiiti ŋa, nɔ a tɛ nŋɛ kpɔtɔɔ
ile bi kutɔtɔɔ ŋa. Nɔ aa bɔò ŋɛ bi ilaalu ŋa do
bi ilu ilɛ ŋa na irim ku ba i jɛ nŋa sɛɛda ŋa.
10 Amma í gbe a waazoa inɛ ŋa laabaau
jiidai Ilaaɔ̃ si dimi fei waatii ankãanyiu ku bɛi
ku to wa.
11 Waati iyi à mu ŋɛ à waa bɔ ku na woo
ce kiiti ŋau, i maà ti i biti do ide iyi aa fɔ ŋa,
amma bii awaatiu í to i fɔ ide iyi í naa nŋɛ
si idɔ. Nɔ ide ŋa iyi aa fɔ ŋa kaa jɛ ide nŋɛ,
Hundei Ilaaɔ̃i á fɔɔ.
12 Inɛ gɔ ŋa aa zamba ifɔ nŋa ŋa walakɔ igbã
nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa. Bɛɛbɛ mɔi baa ŋa aa
maa cea ama nŋa ŋa. Amu ŋa mɔ aa dede si
baa nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa.
13 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim. Amma inɛ iyi í
temua hee kɔɔ á ba faaba.

Faajii ide laalɔ iyi í ya bɛjɛ mii ŋa
(Cɔ Matie 24:15-28; Luku 21:20-24)

14 Nɔ Jesu í ni má, aa yɛ mii laalɔ iyi wa bɛjɛ
mii ŋa tengi bii kù jɔ ku wa ŋa. Inɛ iyi wa cio
idei mii laalɔu ku ce laakai ku gbɔɔ sãa sãa.
Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee a sa a
bɔ iri kuta ŋau.
15 Nɔ inɛ iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ilɛ
ku ba ku sa ku maà bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ileɛ.
16 Nɔ inɛ mɔ iyi í wa iko ku maà nyi kpasɛ̃
koo so kumbooɛ má.
17 Waatii bɛɛbɛ wahalai bãasɩ̀ ŋa do ayawo
ŋa á caa mɔm.
18 I ce kutɔɔ ŋa ku ba ide sãmiu bɛ ku maà
jɛ si sukui tũtũ.

19 Ntɔ ntɔ, ajɔ nŋu wahala nla nlai á naa iyi
a kù yɛ dimiɛ hai sinte waati iyi Ilaaɔ̃ í taka
andunya hee ku baa nsɛi. Nɔ a kaa ka yɛ dimiɛ
má hee do ajɔ fei.
20 Nɔ bii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ kù jilɛ si nŋu ku kaye
kukpɔi ajɔu wo inɛ gɔ kaa wɛɛ má. Amma í
kayeɛ na irii inɛ ŋa iyi í cicau.
21 Waati bɛɛbɛ bii inɛ gɔ í sɔ̃ ŋɛ í ni, i cɔ, inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau í wa ihɛ̃, walakɔ inɛ mmu gɔ
ku ni í wa ihɔ̃, i maà dasi lafɛ̃ɛ naanɛ.
22 Inɛ gɔ ŋa aa na a naa akã akã a maa ni aŋai
à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau walakɔ a ni aŋai à jɛ
walii ŋa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu
do maamaake ŋa ku ba a dĩ hee do ijui inɛ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í cicau bii aa yɔkɔ.
23 To, iŋɛ, i máa ce laakai ŋa. Na ŋɔi í ce ǹ
wa n sɔ̃ ŋɛ fei ndɛɛ do njuma.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Matie 24:29-31; Luku 21:25-28)

24 Amma si ajɔ nŋu si anyii wahalau, inunu
á kuku inya, cukpa mɔ kaa má inya má,
25 andaiya ŋa aa cuku wa hai lele, nɔ
gbugbãi lele ŋa a yaya.
26 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa aa yɛ amu Amai
Amanɛ, ǹ wa n naa si kudũi jĩ̀ do gbugbã nla
gɔ do amboe.
27 Si anyii nŋu, an bɛ amaleka ŋa wa si
andunya gonta mɛɛu. Aŋai aa bɔ bii fei a tɔtɔɔ
inɛ ŋa iyi ǹ cicau. Aa tɔtɔɔ ŋa si andunyau fei.

Yaase ỳyi jĩi ndii figi wa nyisi
(Cɔ Matie 24:32-35; Luku 21:29-33)

28 Jesu í ni, i cɔ mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ ŋɛ
si ŋa. Bii ì na ì yɛ amaawɔɛ ŋa à sinti ku wu
wua kpɔtɔɔ ì ya mà iyi atɛ í maai wa mbɛ.
29 Bɛɛbɛ mɔi, bii ì yɛ mii ŋau bɛ fei wa ce,
i mà ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpɛ
má, ajɔu í maai wa mɔm.
30 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, kù jɛ inɛi nsɛi ŋa
feii aa ku ideu ku bɛi ku ce.
31 Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ŋa
kaa tã pai.

Ilaaɔ̃ nŋu akãi í mà ajɔ iyi mii ŋau á ce
(Cɔ Matie 24:36-44)

32 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ kãma kù mà
waatiu hee ma jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa
amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau, í gbe
Ilaaɔ̃ Baaba nŋu akã.
33 I ce laakai ŋa, i ya maa cɔ kpãa nɔ i ya ce
kutɔɔ ŋa si na iyi í jɔ̀ i kù mà waati iyi ajɔu á
to wa ŋa.
34 Á yɛi bɛi inɛ iyi wa bɔ ilu nɔ í jɔ̀a woo
ce icɛɛ ŋa kpasɛ̃ɛ í na inɛ fei icɛɛ, nɔ í sɔ̃ woo
degbe andɛ koofau ku maa cɔ kpasɛ̃u.
35 Si na iyi í jɔ̀ i kù mà ŋa ma alɛi ilu kpasɛ̃u
á na ku to wa walakɔ idũ laja, walakɔ waatii
kukɔi jɛɛ, walakɔ daadaakɔ, na nŋu, i máa cɔ
kpãa ŋa,
36 ku ba ku maà naa ku ba ŋɛ ì waa sĩ̀ njoo
ŋa, nɔ ku maà naa ku boe ŋɛ.
37 Ide iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛu ihɛ̃, nŋu mɔi ǹ wa n
sɔ̃ inɛ fei. I máa cɔ kpãa ŋa.

14

Inɛ ngbo ŋa à waa busi njɛ a kpa Jesu
(Cɔ Matie 26:1-5; Luku 22:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Si afei ajɔ minji jingaui Iku ku kua do ti
Pɛ̃ɛ hai nɛ lefee á to wa. Ŋɔi inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau
à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a mu Jesu do bisi a
kpaa.
2 Amma à waa ni, kù sĩa ku jɛ si ajɔi jingauu
ku ba hoya hoya ku maà dede si zamaau.

Abo gɔ í fãsi irii Jesu tulare
(Cɔ Matie 26:6-13; Zãa 12:1-8)

3 Jesu í wa Betani kpasɛ̃i Simɔɔ iyi í tako í
ce bɔ̃ɔi dintɛu, ŋɔi abo gɔ í lɔ wa bi tɛɛ waati
iyi à waa jɛ. Wa mu ama caka ku sĩa gɔ iyi à
ce do abatii, iyi í nɛ tulare ku nɛ fia iyi à ce do
ikpoi naadi. Tulareu í bɛi í caada. Ŋɔi í lɛgɛ
ama cakau nɔ í fãsi tulareu si irii Jesu.
4 Nɔ inɛ gɔ ŋa à wa bɛ. À sɔ̃ njɛ do idɔɔkɔ̃
à waa ni, na mii í ce abou ihɛ̃ í koo í ce asɔɔi
tulareu ihɛ̃.
5 Aa ka taai wo zakai fiai icɛi adɔ̃ akã nɔ
ka mua ilu are ŋa. Ŋɔi à waa la si abou do
kugaabu.
6 Amma Jesu í ni, i jɔ̀ abou. Na mii í ce ì waa
yɛ taaleɛ ŋa. Mii jiidai í ceem bɛ.
7 Ntɔ ntɔ, ilu are ŋa aa maa wɛɛ do iŋɛ waati
kãma fei, nɔ waati iyi ì bi fei aa yɔkɔ i ce nŋa
jiida ŋa, amma amu n kaa n na n wɛɛ do iŋɛ
hee do ajɔ fei.
8 Abou í ce andi gbugbãɛ iyi á yɔkɔ mbɛ, í
fãsi aram tulare do njuuma bɛ́i à ya fãsi arai
iku ŋa a bɛi a si ŋa.
9 Ntɔ ntɔ, tengi bii inɛ ŋa aa koo a maa
waazo laabaau jiidau si andunya fei, aa sisi
ide iyi abou ihɛ̃ í ce a maa yeò gigiɛ.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Matie 26:14-16; Luku 22:3-6)

10 Ŋɔi Zudasi Isikariɔti, inɛ akãi mɔcɔ
maateeji ŋau, í bɔ bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋau í ni nŋu á da nŋa Jesu si awɔ.
11 Iyi à gbɔ ideu, ŋɔi inɔ nŋa í dɔ̃ nɔ à ni aŋa
aa muaa fia. Ŋɔi Zudasi wa dɛ kpãa bɛ́i á ce ku
zambaò Jesu ku na inɛ ŋau.

Jesu wa jɛ jingaui Iku ku kua do mɔcɔɛ ŋa
(Cɔ Matie 26:17-25; Luku 22:7-14, 21-23; Zãa 13:21-30)

12 Si ajɔ sintei jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu, si
waati iyi inɛ ŋa à ya saka angudãi jingaui Iku
ku kua a ceò kuwee, ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à
beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ceeɛ ijɛi jingauu.
13 Ŋɔi í bɛ amanɛ minji si inɔi mɔcɔɛ ŋau í
sɔ̃ ŋa í ni, i bɔ inɔ ilu, aa yɛ mɔkɔ gɔ wa so inyi
jɔlɔ. I tooɛ.
14 Mɔkɔu á koo ku lɔ kpasɛ̃ gɔ. Kpasɛ̃ bii á
lɔu, i koo i sɔ̃ ilu kpasɛ̃u i ni ŋa, Mɛɛtu í ni

ka beeɛ ile bii nŋu á jɛ jingaui Iku ku kua do
məcɔi nŋu ŋa.
15 Məkɔu á bɔò ŋɛ si antai ile ku kpɛkɛ gɔ nɔ
á nyisi ŋɛ ilaawa nla gɔ iyi à ce sɔɔlui fei ndɛɛ
tã. Bɛi aa ce nwa sɔɔlui jingauu ŋa.
16 Ŋɔi məcɔ ŋau à dasi kpãa à nɛ. Iyi à to inɔ
iluu nɔ à yɛ ideu í ce bɛi Jesu í sõ ŋau, ŋɔi à ce
ijɛi jingauu bɛ.
17 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi Jesu í to wa do məcɔ
maateeji ŋau.
18 Waati iyi à waa jɛ ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ
akã nŋɛ iyi awɔò à waa jɛ, nŋui á zambam.
19 Ŋɔi inɔi aŋa fei í fɔ, nɔ à wasi ku beeɛ akã
akã à waa ni, isa kù jɛ amu ya.
20 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si inɔi iŋɛ maateeji u,
inɛ akã nŋɛ á gũsi pɛ̃ɛ si inɔ jɛɛ awɔò ajɔ. Lafɛ̃ɛi
á zambam.
21 Do ntɔ amu Amai Amanɛ an ku si bɛi
kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ. Amma inɛ iyi á
zambam á yɛ ijuukpã nla nla. Á tiaa inɛɛu bii
í jɛ a kù búu mɔm wo.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Matie 26:26-30; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-25)

22 Waati iyi à waa jɛ, ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ í saabu
Ilaaõ titã í bɛi í bububuɛ í na məcɔɛ ŋau í ni, i
gba ŋa. Iyi ihɛ̃i í jɛ aram.
23 Ŋɔi í so kɔɔfu má si bii à dasi vɛ̃ɛ í saabu
Ilaaõ nɔ í na ŋa aŋa fei à mɔ.
24 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ njɛm. Nŋui í jɛ
nyindai akabuu iyi Ilaaõ í dĩ do amanɛ ŋa. An
nikãɛ na irii dulum dii inɛ nkpɔ.
25 Ntɔ ntɔ, n kaa n mɔ atɛ̃ vɛ̃ɛ má í gbe hee
ajɔ iyi an mɔ vɛ̃ɛ titõ si andunya titõi Ilaaõ.
26 Si anyiɛ à kõ iri ŋa nɔ à fita à bɔ iri kutai
Olivie ŋa.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã ku ni kù mà nŋu
(Cɔ Matie 26:31-35; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

27 Ŋɔi Jesu í sõ məcɔɛ ŋa í ni, iŋɛ fei aa nyiò
anyi na irim. Béi Ilaaõ í fɔ si kukɔi ideɛ, bɛɛbɛi
á ce. Í ni nŋu á kpa woo degbeu nɔ angudã
ŋau a fangaa bii fei.
28 Amma an jĩ hai si balɛ nɔ n cua nŋɛ n bɔ
ilɛi Galilee.
29 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, baa bii inɛ fei wa nyiò
anyi na iriɛ, amu n kaa n nyiò anyi pai.
30 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, ntɔ ntɔ, nnyi, idũuyi
mɔm, hee ajɛɛ ku maa kɔ isɛ gbeeji, aa jã isɛ
gbɛɛta i ni i kù màm.
31 Amma béi Jesu wa fɔ, bɛɛbɛ mɔi Piɛɛ í ya
fɔ hee lele ku ni, n kaa n kɔsiɛ pai, baa bii í jɛ
an ku do awɔ ajɔi. Ŋɔi aŋa fei à fɔ bɛɛbɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ Gɛsemanee
(Cɔ Matie 26:36-46; Luku 22:39-46)

32 Ŋɔi Jesu do məcɔɛ ŋa à bɔ inya gɔ iyi à ya
kpe Gɛsemanee. Iyi à to bɛ nɔ í sõ ŋa í ni, i
buba ihɛ̃ titã ŋa n koo n ce kutɔɔ wa.
33 Ŋɔi í gbã Piɛɛ do Zaaki do Zãa à bɔ waju.
Nɔ njo í muu hee araɛ fei í rɔ.
34 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, inɔ ku fɔ í naa sim nla nla
hee wa bi ku kpam. I wa ihɛ̃, i wɔ njoo ŋa.
35 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í bɔ waju keeke í koo
í sɛɛbata ilɛ wa ce kutɔɔ, bii á ce, wahalau ku
jĩò nŋu.
36 Wa ni, Baam, aa yɔkɔ i ce mii fei. Jò
wahalau ihɛ̃ ku jĩim. Amma do nŋu fei, ku
maà ti ku jɛ ti idɔɔbim, jò idɔɔbiɛ ku ce.
37 Si anyiɛ ŋɔi í nyi wa bi məcɔ mɛɛta ŋau í
ba ŋa à waa sĩ njoo. Ŋɔi í bee Piɛɛ í ni, Simɔɔ,
ì waa sĩ njooi? Debɛi, i kù yɔkɔ i kù wɔ njoo
baa lɛɛu akã?
38 I wɔ njoo nɔ i maa ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà
dasi kulɛlɛi inɛ ŋa. Idɔi amanɛ í bi, amma arae
í kua gbugbãɛ.
39 Ŋɔi í nyi má í koo í ce kutɔɔ si ide akãu.
40 Iyi í nyi wa bi tu ŋa má, nɔ í ba ŋa à waa
sĩ njoo má, domi njoo wa kpa ŋa. Iyi í jĩ ŋa nɔ
a kù mà bɛi aa sõɔ má.
41 Ŋɔi í nyi í koo í ce kutɔɔ má nɔ í baa bi tu
ŋa isɛ gbɛɛtasiaɛ í bee ŋa í ni, ì sũ ì waa sĩmi
ŋai hee nsɛi? Í to bɛɛbɛ. Wee, awaatiu í to tã,
iyi aa mu amu Amai Amanɛ, á daa ilu dulum
ŋa si awɔ.
42 Wee, inɛ iyi á zambam wa to wa. I dede
ka kòo ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Matie 26:47-56; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

43 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ, gbakã ŋɔi Zudasi, inɛ
akãi məcɔ maateeji ŋau, í to wa. Zamaa nla gɔ
wa tooɛ wa à waa mu taakuba ŋa do golo ŋa.
Inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋa do inɛ ngbo ŋaui à bɛ ŋa wa.
44 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ nŋu ku zamba
Jesuu, í sõ inɛ ŋau nyinda gɔ iyi nŋu á ce. Í ni,
inɛ iyi an koo n ya n baabaɛ, lafɛ̃ɛ mbɛ. I muu
dim dim i nɛɛ ŋa.
45 Hai Zudasi í to wa gbakã, í sɛkɛɛ si Jesu í
ni, Mɛɛtu. Ŋɔi í baabaɛ.
46 Ŋɔi inɛ ŋau à to Jesu awɔ à muu.
47 Ŋɔi inɛ akãi məcɔ ŋau í yɔ taakubaɛ í cafe
itĩi amaacɛi woo wee nlai Ilaaõu í buu.
48 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, amui ì naa ku mu
ŋa do taakuba do golo ŋa bɛi woo ce ile?
49 Ñ ya n wa si inɔ nŋɛ ajɔ fei n maa n kɔ inɛ
ŋa si cio kpasɛ̃i Ilaaõ, nɔ i kù mum ŋa. Amma
nŋu ŋau bɛ fei í ce ku ba kukɔi idei Ilaaõ ku
kõ.
50 Ŋɔi məcɔ ŋau fei à jɔ̀ɔ à sa.
51 Ŋɔi ama awaasũ gɔ mɔ wa too Jesu, wa
kpaka acɔ. Ŋɔi inɛ gɔ wa dɛ ku muu,
52 amma í sa basĩ í jò acɔu.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Matie 26:57-68; Luku 22:54-44, 63-71; Zãa 18:13-14, 19-24)

53 Ŋɔi à bɔò Jesu bi woo wee nlai Ilaaõu.
Tengi bɛi inɛ ngboi woo wee ŋau do inɛ ngbo
ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à tɔtɔɔ.

54 Nɔ Piɛɛ í wa hee ɟ̀iiɟ̀ wa too Jesu wa do
anyi hee í bɔ inɔ bantumai kpasɛ̃i woo wee
nlau. Ŋɔi í buba bɛ do woo degbe andɛ koofa
ŋau, wa nyia kɔkɔi ina.
55 Waati nŋu inɛ ngboi woo wee ŋa do igbɛi
woo kiiti ŋau fei à waa dɛ ide gɔ iyi aa yɛò
taalei Jesu a ba a kpaa. Amma a kù ba.
56 Inɛ nkpɔ í wasi ku máa ide, amma ide
nŋa kù waa so njɛ.
57 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à dede à máa ide à ni,
58 à gbɔ iyi í ni nŋu á lɛgɛ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u nɔ si
afei ajɔ mɛɛta nŋu á be ku ma mmuɛ iyi kaa jɛ
do awɔi amanɛ.
59 Amma baa si bɛ, ide nŋa kù so njɛ.
60 Ŋɔi woo wee nlau í dede í leekɨ̃ si wajui
aŋa fei, nɔ í bee Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ?
Ide mii inɛ ŋau ihɛ̃ à waa yɛò taaleɛ.
61 Amma Jesu wa cokoɛ, kù fɔ ide gɔ. Ŋɔi
woo wee nlau í beeɛ má í ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cica, Amai Ilaaɔ̃?
62 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui. Nɔ aa yɛ
ŋa amu Amai Amanɛ ɩ̀ wa n buba si awɔ njɛi
Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Nɔ ajɔ akã aa na i yɛm ŋa
ɩ̀ wa n naa si kudũi ijɨ̃ má.
63 Ŋɔi woo wee nlau í ga ibɔɛ ku nyisiò
idɔɔkɔ̃ɛ. Nɔ í ni, a kù waa dɛ siɛ ilu sɛɛda kãma
má.
64 Ì gbɔ bɛi wa bu Ilaaɔ̃ ŋa. Bɛirei ì yɛ a cea
mɔkɔu ŋa. Ŋɔi aŋa fei à yɛ taaleɛ à ni a kpaa.
65 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à wasi ku tusi Jesu antɔ
gbakã nɔ à bii ijuɛ à bɛi à waa daa kutu à beeɛ
à waa ni, awɔ walii, sɔ̃ wa inɛ iyi í cãɛ. Ŋɔi
sooge ŋau à mu Jesu à wasi ku sambalaɛ.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Matie 26:69-75; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

66 Waati iyi Piɛɛ í wa bantumai kpasɛ̃u, ŋɔi
inɛ akãi ama inaabo woo ce icɛi woo wee nlai
Ilaaɔ̃u í naa bɛ.
67 Iyi í yɛ Piɛɛ wa nyia, ŋɔi í cɔɔ sɛ̃ɛ í ni, awɔ
mɔ, ì tako ì wɛɛ do Jesu inɛi Nazarɛtiu.
68 Amma í jã í ni, n kù màa fɔ́, n kù gbɔ ide
iyi ì waa fɔ. Ŋɔi í fita í bɔ ikpa andɛ kabau.
Waati bɛɛbɛi jɛɛ wa kɔ.
69 Ŋɔi ama inaabo woo ce icɛu í yɔɔ bɛ má,
ŋɔi í wasi ku sɔ̃ inɛ ŋa iyi à wa bɛu wa ni, inɛɛu
ihɛ̃ inɛ akã nŋai.
70 Ŋɔi Piɛɛ í jã má. Iyi í kpɛ keeke, ŋɔi inɛ
ŋa iyi à wa bɛu à sɔ̃ Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ, awɔu inɛ
akã nŋai, domi awɔ mɔ inɛi Galileei.
71 Ŋɔi Piɛɛ í ceekpe í ni, n kù mà mɔkɔ iyi ì
waa fãau bɛ ŋa.
72 Bɛ gbakã ajɛɛ í kɔ isɛ gbeejisiaɛ. Ŋɔi Piɛɛ í
ye gigii ide iyi Jesu í sɔ̃ɔu wo í ni, hee ajɛɛ ku
maa kɔ isɛ gbeeji aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.
Ŋɔi Piɛɛ í lɔsi ku kpata.

15

À bɔò Jesu si wajui Pilati
(Cɔ Matie 27:1-2, 11-14; Luku 23:1-5; Zãa 18:28-38)

1 Ŋɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋau do inɛ ngbo ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋau do inɛ ŋa iyi à gbe si igbɛi woo
kiiti ŋau fei à tɔtɔɔ à wũa ideu ajɔ. Nɔ à dɨ̃ Jesu
à koo à daa Pilati si awɔ.
2 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu
ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ.
3 Ŋɔi inɛ ngboi woo wee ŋau à má Jesu ide
ikã ikã fei.
4 Ŋɔi Pilati í beeɛ má í ni, i kù waa fɔ ide gɔ?
I kù gbɔ bɛi à waa niɛ?
5 Amma Jesu kù jɛ ide kãma má hee biti í
mu Pilati.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Matie 27:15-26; Luku 23:13-25; Zãa 18:39-19:16)

6 Wee si jingaui Iku ku kua fei Pilati í ya jò
inɛi piisɔ̃ɔ akã iyi zamaa í bii.
7 Wee inɛ gɔ í wa ile piisɔ̃ɔ bɛ do kpaasiɛ ŋa
si na iyi í jò à kpa inɛ gɔ si waatii ide ku kɔ nŋa.
Iriɛi Barabasi.
8 Ŋɔi zamaau í bɔ bi Pilati à waa tɔɔɛ ku cea
aŋa bɛi í ya ce nŋa adõ fei si jingauu.
9 Ŋɔi Pilati í bee ŋa í ni, ì bi n jò nŋɛ ilaalui
Zuifu ŋau ŋa?
10 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jò wa mà sãa sãa iyi
na igui í jò inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à daa
nŋu Jesu si awɔ.
11 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à
wasi ku mante zamaau à ni a sɔ̃ Pilati ku nya
nŋa Barabasi.
12 Nɔ Pilati í bee ŋa má í ni, to, bɛirei ì bi n
cea inɛ iyi ì ya maa kpe ilaalui Zuifu ŋau.
13 Ŋɔi à dõ anu à ni, kpakpaɛ si jɨ̃i ku gaau.
14 Nɔ Pilati í bee ŋa í ni, laalɔ yoomai í bɛi
í ce. Amma bɛ́i Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ
ŋau à ya dõ anu hee lele a ni, kpakpaɛ si jɨ̃i ku
gaau.
15 Si na iyi í jò Pilati í bi ku ce iyi á dõa
zamaau si, nŋui í jò í nya nŋa Barabasi nɔ í mu
Jesu í jò à tɛaa kpɔtɔɔ. Si anyiɛ, nɔ í daa sooge
ŋa si awɔ a koo a kpakpaɛ si jɨ̃i ku gaau.

Sooge ŋa à waa yaako Jesu
(Cɔ Matie 27:27-31; Zãa 19:2-3)

16 Ŋɔi sooge ŋau à gbã Jesu à bɔòɛ kabai
ilaalu, nɔ à tɔtɔɔ sooge ŋa iyi à gbe ŋau fei bɛ.
17 Ŋɔi à daa Jesu si ibɔ nkpa sisɔ gɔ, nɔ à ba
fulai agũ à daa si iriɛ.
18 Ŋɔi à yaakoɛ à waa ni, fɔɔ ilaalui Zuifu ŋa.
19 Ŋɔi à ya maa cãa kpokpoo si iriɛ, a maa
tusiɛ antɔ, nɔ à waa gulɛa à waa sɛɛbata si
wajuɛ.
20 Iyi à yaakoɛ à tã, ŋɔi à nyaa ibɔ nkpau à
bɛi à daa si ibɔɛ, nɔ à bɔòɛ waduude à koo à
kpakpaɛ si jɨ̃i ku gaau.

À kpakpa Jesu si jɨ̃i ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Luku 23:26-43; Zãa 19:17-27)

21 Wee inɛi Sirɛni gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ wa
baa hai iko, nɔ í to wa bɛ. Baai Alesandu

do Rufusui. Iyi í to wa nɔ sooge ŋau à muu
do gbugbã à kãa ɟĩi ku gaau bii aa kpakpa si
Jesuu.
22 Ŋɔi à bɔò nŋu do Jesu si inya gɔ iyi à ya
kpe Gɔɔgɔta, waatɔ inya iyi í jɔ kokoi iri.
23 Nɔ à ná Jesu atẽ vẽɛ iyi à yɔgɛɛ do iwɔ iyi
à ya kpe miru, amma í kɔ ku mɔɔ.
24 Ŋɔi à kpakpaɛ si ɟĩi nɔu. Si anyiɛ sooge
ŋau à ta kpasa si ɟĩnɛɛ ŋa a ba a yɛ iyi inɛ fei á
ba. Bɛɛbɛi à ce ikpẽi jaaɛɛ ŋau.
25 Daakɔ zakai bɛi isɔ mɛɛsãi à kpakpaɛ si ɟĩi
nɔu.
26 Ŋɔi à kɔ kuraɾaɛ si ɟĩi gɔ à masi ɟĩi bii à
kpakpaɛu, à ni ilaalui Zuifu ŋa.
27 Ŋɔi à kpakpa ile minji gɔ ŋa bɛ má,
inɛ akã ikpa awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ ikpa awɔ
cangaɛ. [
28 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í kõ iyi í ni, à dooaɛ
si inɛ laalɔ ŋa.]
29 Woo lɔ ŋa à ya maa gugbã iri a buu a maa
ni, ahã, kù jɛ awɔi ì ni aa lɛgɛ kpasẽi Ilaaɔ̃u nɔ
i maa ma si afei ajɔ mɛɛta?
30 To, faaba aɾaɛ bɛ, kita hai si antai ɟĩi ku
gaauu.
31 Bɛɛbɛ mɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau
do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à waa yaakoɛ.
À sõ njɛ à waa ni, í faaba inɛ gɔ ŋa amma kaa
yɔkɔ ku faaba aɾaɛ.
32 Bɛbɛi, nŋu Kirisi ilaalui Iziɾɛliu ku kita
wa hai si ɟĩi nɔu ku ba ka yɔɔ, nɔ ka dasiɛ
naanɛ. Bɛɛbɛ mɔi, inɛ ŋa iyi à kpakpa do Jesu
ajóu à ya maa yaakoɛ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-56; Luku 23:44-49; Zãa 19:28-30)

33 Ŋɔi dasã nkpau ilu í kuku si ilɛ fei hee í
koo í to isɔ mɛɛtai alɛ.
34 Ŋɔi si isɔ mɛɛtau Jesu í dɔ̃ anu hee lele í
ni, Eloi, Eloi, lama sabatani, waatɔ Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃,
na mii í ce ì fũsim awɔ.
35 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ideu. Nɔ
à ni, i gbɔ, wa kpe Elii.
36 Ŋɔi inɛ akã nŋa í sɛi í koo í dĩ kanya si
golo gɔ í sɔsi inyiikã í bɛi í naa í toa Jesu ku
cɔ̃ɔcɔ̃ɔɛ, nɔ í ni, ka leekĩ, ka cɔ ma Elii á naa
ku kitaɛ hai si ɟĩi ku gaauu.
37 Ŋɔi Jesu í dɔ̃ anu hee lele í bɛi í ku.
38 Asee, waati bɛɛbɛ si ilui Zeruzalɛmu,
ridoo iyi í wa kpasẽi Ilaaɔ̃u í ga í kpẽ minji hai
lele hee ku bɔ ilɛ.
39 Inɛ ngboi sooge ŋa iyi í wa wajui Jesu í yɛ
yaase bɛi í ce í bɛi í ku, nɔ í ni, ntɔ ntɔ, inɛɛu
ihẽ Amai Ilaaɔ̃i.
40 Ŋɔi inaabo gɔ ŋa mɔ à wa bɛ à waa cɔ ilu
wa hai ɟĩiɟĩ. Si inɔ nŋa Maari inɛi Madalau
í wa bɛ do Salomee do Maari, iyei Zozee do
Zaaki iyi í jɛ ama awaasũu.
41 Wee hai tako, waati iyi Jesu í wa ilɛi
Galilee, aŋai à tooɛ à ya maa cea icɛ. Nɔ
inaabo nkpɔ gɔ ŋa mɔ à wa bɛ, iyi aŋaò ŋa à
sì Jesu wa iyi wa naa Zeruzalɛmu.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Luku 23:50-56; Zãa 19:38-42)

42-43 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi Zozɛfu inɛi Arimateeu
í naa bɛ. Í bɛi í jɛ ilu bɛɛrɛ si inɔi Zuifu woo
kiiti ŋau, nɔ wa cɔ kpãa iyi Ilaaɔ̃ á na ku jɛ
bomma. Wee ajɔi sɔɔlui jingaui. Iju kumáɛ
ajɔi kusĩmii á jɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ Zozɛfu í bɔ bi Pilati
do wɔɔkɔ ku tɔɔɛ ikui Jesu.
44 Ŋɔi Pilati í biti do iyi í gbɔ à ni í kú tã. Ŋɔi
í kpe inɛ ngboi sooge ŋau í beeɛ ma Jesu í kú
í kpɛ.
45 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í sisiaa yaase bɛi
Jesu í kuò, ŋɔi í jɛsi Zozɛfu koo so ikuu.
46 Ŋɔi Zozɛfu í koo í ra acɔ fũfũ, nɔ í nya ikui
Jesu wa hai si ɟĩi ku gaauu, í woo do acɔu. Nɔ
í suu si isai kuta gɔ iyi à gbe wo. Si anyiɛ í
bimbili kuta nla gɔ í dĩò andɛi balɛu.
47 Ŋɔi Maari inɛi Madalau do Maari iyei
Zozee à yɛ bii à waa dasi ikui Jesuu.

16

Kuɟĩi Jesu hai si balɛ
(Cɔ Matie 28:1-8; Luku 24:1-12; Zãa 20:1-10)

1 Iyi ajɔi kusĩmi í lɔ, ŋɔi Maari inɛi Madalau
do Salomee do Maari iyei Zaaki, à ra tulare
iyi aa koo a fãsi ikui Jesu.
2 Ŋɔi ajɔ amaazuma daadaakɔu abo ŋau à bɔ
bi balɛu,
3 ŋɔi à waa bee njɛ si kpãau à waa ni, yooi á
tale nwa kutau hai si andɛi balɛu ya.
4 À waa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ kutau í la í caa.
Amma iyi à cɔ waju à yɛ kutau í bimbili.
5 Ŋɔi à lɔ inɔ balɛu nɔ à yɛ awaasũ gɔ wa
buba do awɔ njɛ bɛ, wa dasi jaba fũfũ, nɔ njo
í mu ŋa jiida jiida.
6 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ. Ǹ
mà iyi Jesu, inɛi Nazaɾɛtiui ì waa dɛdɛ ŋa, iyi
à kpakpa si ɟĩi ku gaauu. Í ɟĩ hai si balɛ, kù wa
ihẽ má. I cɔ tengi bii à dasiɛu wo.
7 Amma i koo bɛbɛi i koo i sõ mɔcɔɛ ŋau do
Piɛɛ takaɛ i ni, á cua nŋɛ ku bɔ ilɛi Galilee. Bɛi
aa koo i yɔɔ ŋa si bɛi í sõ ŋɛ wo.
8 Ŋɔi à fita wa à sa hai bi balɛu do kuyaya
domi njo í mu ŋa ntɔ ntɔ. A kù nɔ a kù sõ inɛ
gɔ ideu na irii njo iyi í mu ŋau.

Jesu í tusɛa Maari inɛi Madalau aɾaɛ
(Cɔ Matie 28:9-10; Zãa 20:11-18)

[
9 Iyi Jesu í ɟĩ hai si balɛ ajɔ amaazuma
daadaakɔu, bi Maari inɛi Madalaui í tako í
nyisi aɾaɛ. Maariui Jesu í tako í lelea inɛi
inɔɔko mɛɛje wo.
10 Ŋɔi abou í koo í sõ kpaasiɛ ŋa laabaauu.
Aŋai à waa too Jesu wo nɔ à wɛɛò inɔ kufɔ à
wasi ku kpata.
11 Iyi í ni Jesu í ɟĩ má, nŋu í yɔɔ, a kù dasiɛ
naanɛ.

Jesu í tusɛa mɔcɔ minji gɔ ŋa araɛ
(Cɔ Luku 24:13-35)

12 Si anyii nŋu, ŋɔi Jesu í tusɛ araɛ bi mɔcɔ
minjiɛ gɔ ŋa iyi à waa nɛ si kpãa, à waa bɔ
ilɛɛko. Amma í kpaasi araɛ si kuyɛ nŋa.
13 Ŋɔi inɛ ŋau à baa inɔ ilu nɔ à koo à sõ inɛ
bubu ŋau, amma kpaasi ŋau a kù dasi aŋa mɔ
naanɛ má.

Jesu í tusɛa mɔcɔ maatakã ŋau araɛ
(Cɔ Matie 28:16-20; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

14 Si anyiɛ Jesu í koo í tusɛ araɛ bi mɔcɔ
maatakã ŋau bii à waa jɛ. Ŋɔi í gbagba si ŋa
na naanɛ hai dasi nŋa do idɔ kule nŋa, si na
iyi í jɔ̀ a kù jɛsi idei inɛ ŋa iyi à yɔɔ í jĩ hai si
balɛu.
15 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, i bɔ si andunya fei, nɔ i
waazoa inɛ baa yooma fei laabaau jiidau ŋa.
16 Inɛ iyi í dasi naanɛ nɔ í jɔ̀ à dasiɛ inyi á ba
faaba, amma inɛ iyi kù dasi naanɛ, Ilaaõ á yɛ
taaleɛ ku kpãa iju.
17 I cɔ maamaake gɔ ŋa iyi woo dasim naanɛ
ŋa aa ce. Aa lele inɛi inɔɔko ŋa do irim, nɔ aa
fɔ ide do fee ŋa iyi i kù waa gbɔ ŋa.
18 Aa mu njo ŋa do awɔ, nɔ baa bii à mɔ
kɔɔtẽ gɔ kaa ce nŋa ide kãma. Aa lesi bõɔ ŋa
awɔ nɔ a ba iri.

Jesu í nyi bi Ilaaõ má
(Cɔ Luku 24:50-53; IWB 1:9-11)

19 Iyi Lafẽɛ Jesu í sõ ŋa ideu í tã, ŋɔi à soo
lele í koo í buba si awɔ njɛi Ilaaõ.
20 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à koo à waa waazoa inɛ ŋa
bii fei. Nɔ Lafẽɛ wa sobi ŋa si icɛu, í jɔ̀ à ya maa
ce maamaake ŋa ku ba inɛ ŋa a mà iyi ide nŋa
í jɛ ntɔ.]

Laabaau jiida iyi Luku í kɔ

Ide Sinte

1-4 Baakɔɔm Teofilu, ilu bɛɛrɛ nla, ɩ̀ wa n ceɛ fɔɔ.
Í sɩ̀aam si n kɔɛ tiau ihɛ̃ wa n sɔ̃ɛ dee dee mii
iyi í ce si anini nwa. Inɛ ŋa iyi à yɔɔ hai sinte,
nɔ à baa à jɛ woo ce icɛi ideu, aŋai à sɔ̃ wa. Iyi
inɛ ŋa à gbɔɔ, inɛ nkpɔ nkpɔi í ce kookaai ku
ba a kɔɔ dee dee. Nɔ í sɩ̀aam si amu mɔ n kɔɛ
wa ku ba i mà kam kam iyi ide ŋa iyi à kɔɛ siu
ntɔi, domi ɩ̀ wũa ideu fei hai sinteɛ.

Amaleka gɔ wa fɔ idei kubíi Zãa woo dasi inyi

5 Si waati iyi Herodu í jɛ ilaalui Zudee, woo
weei Ilaaɔ̃ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Zakari. Si wuai
woo weei Ilaaɔ̃ ŋa iyi í jɛ ti Abiai í wa. Aboɛi
à ya kpe Elizabɛti. Si dimii Arɔ̃ɔ iyi í jɛ woo
wee nla sintei Ilaaɔ̃ui í wa.
6 Aŋa minji fei à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ nɔ
à waa jirima woodai Lafɛ̃ɛ do ideɛ fei mam
mam.
7 Amma a kù nɛ ama domi Elizabɛti
gbɛndai, nɔ aŋa minji fei à gbo tã.
8 Ajɔ nŋu gɔ, Zakari wa ce icɛi kuweeɛ si
wajui Ilaaɔ̃ domi si wuaɛi kuweeu í to si.
9 Wee, à ya ta kpasai ku ba a mà inɛ iyi á lɔ
si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ koo jo tulare. Ŋɔi ajɔ nŋu bɛ,
kpasau í so Zakari, ŋɔi í jɔ̀ í lɔ inɔ ileu koo jo
tulareu.
10 Nɔ zamaau fei wa ce kutɔɔ waduude si
waati iyi wa jo tulareu.
11 Ŋɔi amalekai Ilaaɔ̃ gɔ í naa siɛ, wa leekɩ̀ si
awɔ njɛi bi ku jo tulareu.
12 Iyi Zakari í yɔɔ ŋɔi zigiɛ í da, nɔ njo í muu
hee í caa.
13 Amma amalekau í sɔ̃ɔ í ni, maà jɔ̀ njo ku
muɛ, Zakari. Ilaaɔ̃ í gbɔ kutɔɔɛ. Elizabɛti aboɛ
á bíɛ ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Zãa.
14 Aa nɛ inɔ didɔ̃ nla nla nɔ inɛ nkpɔ á wɛɛ
do inɔ didɔ̃ na kubiɛ,
15 si na iyi í jɔ̀ inɛ nlai á jɛ si wajui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
Kaa mɔ vɛ̃ɛ, hee má jɛ atɛ̃ kulele mmu gɔ. Nɔ
á kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ hai inɔi iyeɛ.
16 Á jɔ̀ inɛi Izirɛli nkpɔ ku kpaasi idɔ nɔ a
nyi wa bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋa.
17 Nŋui á cuaa Ilaaɔ̃ nɔ ku yɛ bɛi Elii walii
nlai takou. Gbugbãɛ mɔ á yɛi bɛi ti Elii. Á jɔ̀
baa do ama nŋa ŋa a gbɔsi njɛ, nɔ á jɔ̀ hai gbɔ
ide ŋa mɔ a ce lasabu bɛi inɛ dee dee ŋa.
18 Amma Zakari í sɔ̃ amalekau í ni, amu
wee ɩ̀ gbo tã nɔ abom mɔ í ce inɛ ngbo. To,
bɛirei an ce n mà iyi ideu á ce.
19 Ŋɔi amalekau í jɛaa í ni, amui Gabiɛli.
Amui ɩ̀ ya n wa bi Ilaaɔ̃ n maa n ceaa icɛ.
Nŋui í bɛm wa n na n baɛ ide ku fɔ nɔ n sisiɛ
laabaau jiidau ihɛ̃.
20 Amma i kù dasi idem nɔu naanɛ baa do
iyi á na ku ce bii waatiɛ í to. Na nŋu, aa dekɩ̀,
i kaa yɔkɔ i fɔ ide má í gbe ajɔ iyi ideu í cei.
21 Wee inɛ ŋa à waa degbe Zakari, nɔ à biti
do iyi wa kpɛ inɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ.
22 Iyi í fita wa, kù yɔkɔ ku ba ŋa ide ku fɔ
má, ŋɔi à mà iyi í ce kuyɛ gɔi si inɔ ileu bɛ. Wa
ba ŋa ide ku fɔ do awɔ ku nyisi iyi ntɔi, amma
kù yɔkɔ ku fɔ ide do gɛlɛ.
23 Si anyii kuyɛu, Zakari í mɔsi icɛɛ má hee
í koo í to ajɔ iyi icɛɛ í kpa iri inɔ kpasɛ̃ bɛ. Ŋɔi
í nyi ideɛ.
24 Si anyiɛ, Elizabɛti aboɛ í ba asɩ̀, nɔ wa
singa araɛ zakai cukpa miu, í ni *,
25 cɔ mii iyi Ilaaɔ̃ í ceem. Í cɔm do iju jiida
nɔ í nyaam anyɔ si wajui amanɛ ŋa.

Amaleka wa fɔ idei kubíi Jesu

26 Iyi asɩ̀i Elizabɛti í ba cukpa mɛɛfa, ŋɔi
Ilaaɔ̃ í bɛ amaleka Gabiɛli Nazarɛti si ilɛi
Galilee.
27 Í bɔɔi bi mudɛ̃ɛ gɔ iyi kù mà mɔkɔ, amma
à mua awaasũ gɔ iyi à ya kpe Zozɛfu, si dimii
ilaalu Davidi. Irii mudɛ̃ɛui í jɛ Maari.
28 Amalekau í lɔ bi tɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, ɩ̀ wa n ceɛ
fɔɔ, awɔ iyi Ilaaɔ̃ í cea didɔ̃. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í wɛɛ do
awɔ.
29 Ŋɔi Maari í biti do ideu nɔ wa bee araɛ
ide wa ni, yoomai í jɛ yaasei fɔɔu ihɛ̃.
30 Ŋɔi amalekau í sɔ̃ɔ í ni, maà jɔ̀ njo ku muɛ
Maari. Ilaaɔ̃ í ceeɛ didɔ̃.
31 Aa ba asɩ̀ i bí ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Jesu.
32 Á na ku jɛ inɛ nla. Amai Ilaaɔ̃i aa ya kpoo,
nŋu iyi kù nɛ saa. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á coo ilaalu, á náa
bommai Davidi balaɛ.
33 Nŋui á jɛ bomma si dimii Zakɔbu do ajɔ
fei. Bommaɛ kaa nɛ kɔɔ †.
34 Ŋɔi Maari í bee amalekau í ni, bɛirei á ce
ku ce, si bɛi n kù mà mɔkɔ.
35 Ŋɔi amalekau í jɛaa í ni, Hundei Ilaaɔ̃i á
naa siɛ, nɔ gbugbãɛ ku biiɛ bɛi jìjì. Nŋui í jɔ̀ aa
kpe ama kumá iyi aa na i biu Amai Ilaaɔ̃.
36 Elizabɛti nyaanzeɛu mɔ iyi à ya maa
kpe gbɛndau, do si agboɛu fei, í nɛ asɩ̀i ama
inɛmɔkɔ. Í wɛɛ si cukpa mɛɛfasiaɛ nsɛi.
37 Maari, jɔ̀ i mà iyi nkãma kù wɛɛ iyi Ilaaɔ̃
í mɔngɔ.
38 Ŋɔi Maari í ni, amu woo ce icɛi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi.
Fei ndɛɛ ku ceem bɛi ì sɔ̃m nɔu. Ŋɔi amalekau
í nɛ.

Maari í bɔ Elizabɛti ku cɔ

39 Si anyii nŋu, ŋɔi Maari í dede do saasa í
dasi kpãa wa nɛ ikpa geete ŋa, í bɔ ilu gɔ si ilɛi
Zudee.
40 Iyi í to bɛ ŋɔi í lɔ kpasɛ̃i Zakari nɔ í ce
Elizabɛti fɔɔ.

---

* **1:24** wa singa araɛ Ara ku singaɛu kù jɛ na anyɔ. Á yɔkɔ ku jɛ wa bi ku maa wɛɛ nŋu akã ku ba ku saabu Ilaaɔ̃.

† **1:33** Zakɔbu Zakɔbui à ya kpe Izirɛli má. Bii à ni á jɛ bomma si dimii Zakɔbu, si dimii inɛi Izirɛli ŋa feii à waa fãa.

41 Waati iyi Elizabɛti í gbɔ fɔɔi Maariu, ŋɔi
amau í yaga si inɔɛ, nɔ Elizabɛti í kɔ̃ò Hundei
Ilaaɔ̃.
42 Nɔ í dɔ̃ anu hee lele í ni, Ilaaɔ̃ í weeɛ í re
inaabo fei, nɔ kuweeu á sɔ si ama iyi aa na i
bíu.
43 Yooi ǹ jɛ hee iyei Lafɛ̃ɛm í naa bi tom.
44 Waati iyi ǹ gbɔ fɔɔɛu bɛ, ama iyi í wa
inɔm í yaga do inɔ didɔ̃.
45 Ilu inɔ didɔ̃i awɔ iyi ì dasi naanɛ iyi mii
iyi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɛ á na ku ce.

Iri ku kɔ̃i Maari

46 Nɔ Maari í ni,
Idɔm wa saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
47 Nɔ ǹ wɛɛò inɔ didɔ̃ na irii Ilaaɔ̃ Woo
faabam,
48 Si na iyi í jɔ̀ í kãsim iju jiidaɛ, amu woo ce
icɛɛ iyi n kù jɛ ngɔgɔ.
Nɔ hai nsɛi inɛi andunya ŋa fei aa maa ni
amuu ilu inɔ didɔ̃i,
49 Domi Ilaaɔ̃, ilu gbugbã fei í ceem mii nla
nla.
Iriɛ í má.
50 Í ya ce araarei inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ hee
do ajɔ fei.
51 Í ce icɛ gbugbã ŋa do gbugbãi awɔɛ
Nɔ í fangaa inɛ ŋa iyi lasabui idɔ nŋa í nɛ faaɔ.
52 Í kɛkɛ ilaalu ŋa si batai bomma nŋa ŋa,
Nɔ í so ilu are ŋa lele.
53 Í jɔ̀ inɛ ŋa iyi ari wa kpa à jɛ mii jiida ŋa à
yo,
Amma í lele ilu fia ŋa awɔ ngbɛ.
54-55 Í sobi inɛi Izirɛli woo ce icɛɛ ŋa,
Í ce araare nŋa hee do ajɔ fei
Bɛi í tako í sɔ̃ Aburahamu do tɔkuɛ ŋa
Aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋa.
56 Iri iyi Maari í kɔ̃u mbɛ. Si anyiɛ nɔ í buba
bi Elizabɛti bɛ zakai cukpa mɛɛta, í bɛi í nyi
ideɛ.

Kubíi Zãa woo dasi inyiu

57 Awaati í to bii Elizabɛti á bí amaɛ, nɔ í bí
ama inɛmɔkɔ.
58 Kpaasiɛ ŋa do nyaanzeɛ ŋa à gbɔ iyi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ í ce araareɛ ntɔ ntɔ, nɔ aŋaò ŋa à wɛɛò
inɔ didɔ̃ ajɔ.
59 Si ajɔ mɛɛjɔsia à naa ku dasi amau bango,
nɔ à waa bi à kpoo Zakari, irii baaɛu.
60 Amma iyeɛ í so ide í ni, aawo, Zãai aa
kpoo.
61 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, si nyaanzeɛ inɛ kãma kù nɛ
dimii iriu bɛ.
62 Nɔ à bee baaɛ do awɔ ku ba a mà bɛi í bi
a kpe amau.
63 Ŋɔi Zakari í tɔɔ mii gɔ si bii á kɔ si, nɔ í kɔ
í ni, Zãai í jɛ iriɛ. Nɔ aŋa fei à biti.
64 Ŋɔi gbakã Zakari í yɔkɔ í fɔ ide do gɛlɛɛ,
nɔ í lɔsi ide ku fɔ wa saabuò Ilaaɔ̃.
65 Ŋɔi njo í mu hee do inɛ ŋa iyi à wa amɛɛ
amɛɛ fei. Nɔ si ilɛɛkoi geetei Zudee ŋa fei inɛ
ŋa à wasi ku ce faajii ideu.
66 Inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei à ya maa muui si
idɔ nŋa nɔ a maa ni, debɛi, bɛirei amau ihɛ̃ á
na ku jɛ.
Mii ŋa iyi í ceu ihɛ̃ fei wa nyisi iyi gbugbãi
Ilaaɔ̃ í wɛɛ do nŋu.

Iri ku kɔ̃i Zakari

67 Ŋɔi Zakari baai amau í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃,
nɔ í ce walii í ni,
68 Saabui í jɛ ti Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi inɛi Izirɛli ŋa
Si na iyi í jɔ̀ í naa bi inɛɛ ŋa í na í ya ŋa.
69 Nɔ í naa nwa Woo faaba ilu gbugbã wa si
nyaanzei ilaalu Davidi amaacɛɛu,
70 Si bɛi í jɔ̀ walii kumáɛ ŋau à fɔ wo hai ku
kpɛ.
71 Nŋui á faaba wa hai si awɔi mbɛɛ nwa ŋa,
Do hai bi inɛ ŋa iyi à cé wa fei.
72 Bɛɛbɛi í nyisi bala nwa ŋa araareɛ,
Nɔ wa yeò gigii akabuu kumáɛ.
73 Akabuuui í jɛ kuwã iyi í cea Aburahamu
bala nwa,
74 Í ni nŋu á nya wa hai si awɔi mbɛɛ nwa ŋa,
Nɔ nŋu ku jɔ̀ ka cea nŋu icɛ do wɔɔkɔ.
75 Nɔ icɛ iyi aa ka ceau ku jɛ do idɔ kumá nɔ ka
jɛ dee dee si wajuɛ do ajɔ fei si kuwɛɛ
nwa.
76 Nɔ awɔ amam, aa kpeɛ waliii Ilaaɔ̃, nŋu iyi
kù nɛ saa,
Domi aa cuaa Lafɛ̃ɛ i maa teesea kpãa,
77 Nɔ aa jɔ̀ inɛɛ ŋa a mà iyi aŋa aa ba faaba
waati iyi Ilaaɔ̃ á nya dulum du ŋa.
78 Ntɔ ntɔ, araarei Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa í lá si wa.
Na saabui araareɛui í jɔ̀ inya kumá í naa si wa
hai lele bɛi nunui daakɔ,
79 Ku ba ku má inya si inɛ ŋa iyi à waa buba
si ilu kuku do si jĩ̀jĩi iku
Ku maa nɛò awa fei si kpãai laakai akã.
80 Iri iyi Zakari í kɔ̃u mbɛ. Si anyii nŋu
amau wa la, nɔ bisiɛ wa kɔ̃ɔsi nɔ í koo í wa
gbabua hee í koo í tóò ajɔ iyi í nyisi araɛ
bantuma si wajui inɛi Izirɛli ŋa.

2

Kubíi Jesu
(Cɔ Matie 1:18-25)

1 Waati bɛɛbɛ, ilaalu nlai Romu iyi à ya kpe
Ogusitu í na wooda í ni a ce inɛ ŋa kuka si ilɛɛ
fei.
2 Kuka sinteu ihɛ̃ à cooi si waati iyi
Kiriniusi wa jɛ ilu ilɛ si ilɛi Siri.
3 Nɔ inɛ fei í nɛ si iluɛ koo na iriɛ a kɔɔ si tia.
4 Ŋɔi Zozɛfu mɔ í nɛ hai Nazarɛti si ilɛi
Galilee, í bɔ ilɛi Zudee si ilui Davidi iyi à
ya kpe Betelehɛmu, domi nŋu mɔ nyaanzei
Davidii wa jɛ.
5 Í bɔ ku na iriɛ, nŋu do Maari aboɛ iyi í nɛ
asĩ *.

* **2:5** Maari aboɛ à ni Maari í jɛ aboɛ si na iyi í jɔ̀ aŋaòi à wɛɛ, amma aŋaò a kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ hee í koo í bíò Jesu.

6 Si waati iyi à wa bɛ, ajɔ í na í to bii á bí
amaɛ.
7 Nɔ í bí ama sinteɛ, ama inɛmɔkɔ. Í biiɛ do
acɔ nɔ í tɔɔ si bi ku jɛi angudã ŋa, si na iyi í jɔ̀
inya kù wɛɛ bii inɛ njoo ŋa aa sɔ.

Amaleka gɔ ŋa à naa bi woo degbe ŋa

8 Woo degbe gɔ ŋa à wa inɔ sako bɛ, à waa
degbe angudã ŋa idũ.
9 Ŋɔi amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ gɔ í faata si ŋa wa,
nɔ inya kumá nla gɔ í kaako ŋa. Inya kumáu
amboei Lafɛ̃ɛui. Ŋɔi njo í mu ŋa jiida.
10 Amma amalekau í sɔ̃ ŋa í ni, i maà jɔ̀ njo
ku mu ŋɛ. Laabaau jiidai ǹ naa ku sisi nŋɛ,
iyi á jɛa inɛ fei inɔ didɔ̃ nla nla.
11 Laabaauu wee. Nnyi, si ilui Davidi, à bí
nŋɛ Woo faaba. Nŋui í jɛ Lafɛ̃ɛ, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau.
12 Yaase bɛi aa màau ŋa wee. Aa yɛ ama
kpɔtɔɔ gɔ bɛ à biiɛ do acɔ, wa sũ si bi ku jɛi
angudã ŋa.
13 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi gbakã amaleka mmu
gɔ ŋa à naa bi tɛɛ aŋa nkpɔ nkpɔ nɔ à saabu
Ilaaɔ̃ à waa ni,
14 ka jɔ̀ irii Ilaaɔ̃ ku nɛ amboe hee lele. Nɔ
laakai ku sũ ku wa si ilɛ si inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í bi.

Woo degbe ŋau à bɔ Betelehɛmu

15 Ŋɔi amaleka ŋau à jɔ̀ ŋa à nyi lele. Si anyii
nŋu, woo degbe ŋau à sabuu njɛ à waa ni,
debɛi, ka bɔ Betelehɛmu, kaa cɔ mii iyi í ce,
iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à mà.
16 Nɔ à ce saasa à sɛi à koo. Ŋɔi à to nɔ à yɛ
Maari do Zozɛfu, do ama kpɔtɔɔu bii wa sũ si
bi ku jɛi angudã ŋa.
17 Iyi à yɔɔ, à waa sisi mii iyi amalekau í sɔ̃
ŋa si gãmɛi amau.
18 Nɔ inɛ ŋa iyi à gbɔ idei woo degbe ŋau fei
ideu í ya mu ŋa bitii.
19 Amma Maari njɛ wa mu fei ndɛɛ si idɔɛ,
nɔ wa lasabu si do laakai.
20 Ŋɔi woo degbe ŋau à sinda à waa nɛ. Nɔ
à waa nyisi amboei Ilaaɔ̃, à waa saabuɛ na irii
mii iyi à gbɔ do iyi à yɛ fei, domi fei ndɛɛ í cei
si bɛi amalekau í sisi nŋa.

À bɔò Jesu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃

21 Si ajɔ mɛɛjɔsia ŋɔi à sɔɔ Jesu, iri iyi
amalekau í ni a kpoo hai waati iyi iyeɛ kù nɛ
asɪ̀u. Ajɔ nŋu bɛ mɔi aa dasiɛ bangɔ.
22-23 Mii iyi Moizi í kɔ si woodaɛ wee. Í ni,
ama inɛmɔkɔ iyi à bí sinte fei aa nyaa ikãi ku
jɛ ti Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ iyi waati í to si bii aa ce
kuwee Maari ku bɛi ku má si ayawo iyi í ceu
Zozɛfu do Maari à so amau à bɔò Zeruzalɛmu
ku ba a nyisi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ
24 nɔ a ce kuwee. Kuweeu do kufe minji
wala do ankasiidi minjii à ya cooò si bɛi à kɔɔ
si woodai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
25 Wee mɔkɔ gɔ í wa Zeruzalɛmu bɛ à ya
kpoo Simeɔ̃. Mɔkɔu í jɛ inɛ dee dee nɔ í mà
bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. Wa degbe inɛ iyi á na ku tũ idɔi
inɛi Izirɛli ŋa nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í wɛɛ do nŋu.
26 Hundei Ilaaɔ̃u í sɔ̃ɔ wo í ni á yɛ inɛ iyi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ í cicau ku bɛi ku ku.
27 Ŋɔi Hundeu í tale siɛ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku bɔ.
Iyi iyeò baai Jesu ŋa à lɔ̀ɔ̀ bɛ ku ba a cea bɛi
wooda í fɔ,
28 ŋɔi Simeɔ̃ í gbaa í muu si awɔɛ í saabu
Ilaaɔ̃ wa ni,
29 Lafɛ̃ɛ, nsɛi jɔ̀ amu woo ce icɛɛ n jɔ̀ andunya
do laakai ku sũ si bɛi ì sɔ̃m wo,
30 Domi ijum í yɛ faabaɛ,
31 Iyi ì ce sɔɔluɛ si wajui dimi fei.
32 Nŋui í jɛ inya kumá iyi á nyisi dimi mmu
ŋa kpãaɛ.
Nɔ nŋui í jɛ amboei inɛɛ ŋa, inɛi Izirɛli ŋa.

Walii iyi Simeɔ̃ í ce

33 Ide iyi Simeɔ̃ wa fɔ si gãmɛi amau í mu
iyeò baaɛ fei biti.
34 Simeɔ̃ í wee nŋa nɔ í sɔ̃ Maari iyei Jesuu
í ni, Ilaaɔ̃ í cica amau ihɛ̃i ku kɛkɛ inɛ nkpɔ
nɔ ku dede inɛ nkpɔ mɔ si inɔi inɛi Izirɛli ŋa.
Nŋui Ilaaɔ̃ í bɛ wa ku jɛ bɛi nyinda, amma inɛ
ŋa aa kɔ siɛ.
35 Nɔ lasabui idɔi inɛ nkpɔ kú fita gbugbãa.
Awɔ takaɛ, inɔ ku fɔ á gũɛ ajɔ akã si idɔɛ bɛi
taakuba.

Ana walii inaabo

36 Inaabo walii gɔ mɔ í wa bɛ à ya kpoo Ana,
amai Fanuɛli si dimii Azɛɛ ŋa. Abou í gbo ntɔ
ntɔ. Í ce muau zakai adɔ̃ mɛɛje mɔkɔɛ kù bɛi
kù na kù wɛɛ,
37 nɔ í buba jaaɔ̃ adɔ̃ nkpɔ nkpɔ. Nsɛi abou í
nɛ adɔ̃ cinɛ do mɛɛ, nɔ ci ya fita hai bantumai
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Dasã do idũ fei, í ya maa cea Ilaaɔ̃
icɛi do anu kudĩ do kutɔɔ.
38 Waati bɛɛbɛ nŋu mɔ í sɛkɛɛ si ŋa wa, wa
saabu Ilaaɔ̃, nɔ í lɔsi idei amau ku sisia inɛ
ŋa iyi à waa degbe inɛ iyi á na ku faaba inɛi
Zeruzalɛmu ŋa fei.
39 Waati iyi iyeò baai Jesu ŋa à tã mii ŋa
iyi woodai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni a ceu fei, ŋɔi à nyi
Nazarɛti ilu nŋa si ilɛi Galilee.
40 Nɔ amau wa la, gbugbãɛ wa kɔ̃ɔsi nɔ í kɔ̃ò
bisi. Nɔ didãi Ilaaɔ̃ í wɛɛa.

Jesu í bɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ si waati iyi í nɛ adɔ̃ maateeji

41 Adɔ̃ fei iyeò baai Jesu ŋa à ya bɔ jingaui
Iku ku kuai Zeruzalɛmu.
42 Si waati iyi Jesu í nɛ adɔ̃ maateeji ŋɔi à bɔ
jingauu si bɛi à nɛ dɔ̃ɔnɛɛ.
43 Iyi jingauu í tã à waa nɛ, ŋɔi Jesu í gbe
Zeruzalɛmu bɛ, amma baaɛ ŋa a kù mà.
44 A waa tamaa bɛi í wa si inɔ nŋai. Wee à
nɛi zakai ajɔ akã, ŋɔi à dɛdɛɛ si inɔi nyaanze
nŋa ŋa do kpaasi nŋa ŋa.
45 Amma a kù yɔɔ, nɔ à sinda à nyi ikpa
Zeruzalɛmu à waa dɛdɛɛ.
46 Si ajɔ mɛɛtasia ŋɔi à yɔɔ bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃. Wa buba si aninii woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa, wa gbɔ ide nŋa nɔ wa bee ŋa ide.

47 Inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛ fei à bitiò bisiɛ
do si bɛi wa jɛ nŋa ide.
48 Iyi baaɛ ŋau à yɔɔ bɛ, ŋɔi aŋa mɔ à biti,
nɔ iyeɛ í ni, amam, na mii í ce ì ce nwa bɛɛbɛ.
Amu do baaɛ wee, à wasi ku dɛdɛɛ do inɔ ku
fɔ nla nla.
49 Ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa dɛdɛɛm
ŋa. I kù mà ŋa iyi wũai Baam nii ǹ nɛ n ce?
50 Amma ide iyi wa sõ ŋau a kù gbɔ yaaseɛ.
51 Ŋɔi í too ŋa à nɛ Nazarɛti nɔ wa gbɔ ide
nŋa. Wee iyeu wa mu ide ŋau ihẽ fei si idɔɛ.
52 Jesu í lá wa koo nɔ bisiɛ mɔ wa kɔ̃ɔsi nɔ
wa dɔ̃a Ilaaɔ̃ si hee do amanɛ ŋa fei.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Zãa 1:19-28)

1 Iyi ilaalu nlai Romu iyi à ya kpe Tibɛɛ í
ce adõ maatũ si bommaɛ, waati bɛɛbɛ Pɔnsu
Pilatii wa jɛ ilu ilɛi Zudee, nɔ Herodu mɔ wa jɛ
inɛ ngbo si ilɛi Galilee, nɔ Filipu ifɔɛu mɔ wa
jɛ inɛ ngbo si ilɛi Iture do Takoniti, nɔ Lisania
mɔ wa jɛ inɛ ngbo si ilɛi Abilɛni.
2 Ani do Kaifu ŋa mɔ à waa jɛ woo wee nlai
Ilaaɔ̃. Waati bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í sõ Zãa amai Zakari
ide si gbabua.
3 Nɔ Zãa í bɔ si ilu ŋa iyi à wa kɔkɔi idoi
Zuudɛ̃ɛ fei wa waazo nŋa wa ni, i kpaasi idɔ
ku ba Ilaaɔ̃ ku kpa idei dulum du ŋɛ nɔ a dasi
ŋɛ inyi.
4 Bɛɛbɛi ide iyi walii Ezai í kɔ si tiaɛu í ce. Í
ni,
Imui inɛ gɔ wa dõ anu si gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.
5 Nɔ aa dĩ lɔɔma ŋau fei.
Nɔ geete do iri kuta fei á munga anu,
Nɔ kpãa ku ka ŋa fei aa tɛ,
Kpãa iyi í sãmi fei á sĩa.
6 Inɛ fei á yɛ bɛ́i Ilaaɔ̃ wa faaba wa.
7 Zamaa nkpɔ nkpɔi wa koo bi Zãa ku dasi
ŋa inyi. Nɔ í sõ ŋa í ni, iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo
wukuku, yooi í sõ ŋɛ í ni i saa idɔɔkõi kiitii
Ilaaɔ̃ iyi á na ku naau.
8 Na nŋu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì
kpaasi idɔ ŋa, nɔ i maà tamaa mà aa ba faaba
ŋa si na iyi í jɔ̀ ì ya maa ni iŋɛ ì jɛ dimii
Aburahamu ŋa. Ǹ wa n sõ ŋɛ, Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku
so kuta ŋau ihẽ ku ce ŋa dimii Aburahamu
ŋa.
9 Wee dagba wa kã si jĩi tã mɔm a daò icuɛ.
Na nŋu, jĩi iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a
dasi ina.
10 Ŋɔi zamaau í beeɛ wa ni, debɛi, bɛirei aa
ka ce.
11 Nɔ í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í nɛ ibɔ minji ku so
akã ku mua kpaasiɛ iyi kù nɛ, nɔ inɛ mɔ iyi í
nɛ ijɛ ku kpɔ̃ɔ do kpaasiɛ.
12 Woo gba fiai lɛmpoo gɔ ŋa mɔ à naa a dasi
aŋa mɔ inyi, ŋɔi à beeɛ à ni, Mɛɛtu, bɛirei aa
ka ce.
13 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, i maà gba ku lɔ zaka bɛi à
da nŋɛ.
14 Ŋɔi sooge gɔ ŋa mɔ à beeɛ à ni, awa mɔ
ni, bɛirei aa ka ce. Nɔ í sõ ŋa í ni, i maà ya gba
fiai inɛ gɔ do gbugbã ŋa, nɔ i maà ya má inɛ gɔ
ide, nɔ i maà ya donda iyi à waa sã nŋɛ.
15 Inɛ ŋau à waa cɔ kpãai inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau
nɔ à waa lasabu si idɔ nŋa mà Zãai í jɛ inɛɛu.
16 Nɔ Zãa í sõ aŋa fei í ni, inyii amu ǹ wa
n dasi ŋɛ, amma inɛ gɔ wa naa iyi í rem do
gbugbã. N kù to n fũ baa ikũi baataɛ. Nŋui á
da nŋɛ si Hundei Ilaaɔ̃ do ina.
17 Wa mu kaale ku fɛ bileeɛ si awɔ, nɔ ku
kpã bileeu bii à kpokpoɛ, nɔ ku ko yɔyɔɔu ku
dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.
18 Do faaji nkpɔ gɔ ŋa mɔi Zãa wa ceaò inɛ
ŋa waazoi laabaau jiidau.
19 Amma hai tako ilaalu Herodu í so Heri-
odiasi, aboi ifɔɛ, í jɛ aboɛ, ŋɔi Zãa í gbagba siɛ
na ideu do na daa laalɔ ŋa iyi í ce fei wo.
20 Si antai laalɔ ŋa iyi Herodu wa ce, do
ankãanyi í na í jɔ̀ à mu Zãa à dasiɛ piisõɔ má.

Inyi ku dasii Jesu
(Cɔ Matie 3:13-17; Maaku 1:9-11)

21 Zãa í wasi inɛ nkpɔ nkpɔ ku dasi inyi si
waati iyi a kù dasiɛ piisõɔ, ŋɔi Jesu mɔ í naa
bi tɛɛ, nɔ í dasi Jesu mɔ inyi. Ŋɔi Jesu wa ce
kutɔɔ nɔ lelei Aõ í cĩ,
22 nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í de siɛ wa hai lele do ara
gɔ bɛi ankasiidi. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai
lele í ni, awɔu amam nii, ǹ biɛ jiida jiida. Siɛi
inɔ didõm fei í ya wa.

Balai Jesu ŋa
(Cɔ Matie 1:1-17)

23 Jesu í to adõ kuntaa í bɛi í sinti icɛɛ. Inɛ ŋa
à ya maa cɔɔi bɛi amai Zozɛfu *. Balai Zozɛfu
† ŋa wee
24 Heli do Matati do Levi do Mɛliki do
Zanai Zozɛfu,
25 do Matatia do Amɔsu do Naumu do Esili
do Nagai,
26 do Maatu do Matatia do Semɛni do
Zozɛki do Zoda,
27 do Zoanani do Reza do Zorobabɛli do
Salatɛli do Neri,
28 do Mɛliki do Adi do Kosamu do
Elimadamu do Ɛɛ,
29 do Zozue do Eliezɛɛ do Zorimu do Matati
do Levi,
30 do Simeõ do Zuda do Zozɛfu do Zonamui
do Eliakimu,
31 do Melea do Mɛna do Matata do Natãa do
Davidi,
32 do Izai do Obɛdi do Boazi do Salumɔ do
Nasõɔ,

* **3:23** à ya maa cɔɔi bɛi amai Zozɛfu Ntɔ ntɔ Zozɛfu kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do Maari à bɛi à bí Jesu. Ilaaɔ̃i í jɛ baaɛ. † **3:23** balai Zozɛfu Tengi ihẽ idei balai Maarii à waa fɔ. Bii à ni balai Zozɛfu, na iyi aŋaò Maari à so njɛi.

33 do Aminadabu do Adimi do Aani do
Esiromu do Perɛzi do Zuda,
34 do Zakɔbu do Izaaki do Aburahamu do
Tera do Nakɔɔ,
35 do Seruku do Ragau do Falɛki do Ebɛɛ do
Sala,
36 do Kainamu do Aafasadi do Sɛmu do
Nowee do Lamɛki,
37 do Matusala do Enɔku do Zeredi do
Maleleli do Kainamu,
38 do Enɔsi do Sɛti do Adamu do Ilaaɔ̃.

4

Seetam í lɛlɛ Jesu
(Cɔ Matie 4:1-11; Maaku 1:12-13)

1 Jesu í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í baa hai idoi
Zuudɛ̃ɛ. Nɔ Hundeu í bɔòɛ si gbabua.
2 Nɔ Seetam í lɛlɛɛ bɛ zakai ajɔ ciiji. Nɔ si
ajɔu bɛ fei kù jɛ nkãma. Iyi baai nŋu í lɔ, ŋɔi
ari wa kpaa.
3 Nɔ Seetam í sɔ̃ɔ í ni, bii awɔu Amai Ilaaɔ̃i
do ntɔ, jɔ̀ kutau ihɛ̃ ku kpɔò pɛ̃ɛ.
4 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
amanɛ ci ya wɛɛ na ijɛ nŋu akã.
5 Nɔ Seetam í bɔòɛ hee antai iri kuta gɔ, í
nyisiɛ bommai andunya fei si iju kãmɛɛ.
6 Nɔ í sɔ̃ɔ í ni, amboei bomma ŋau fei an
muuɛ nɔ an jɔ̀ i nɛ yiiko si ŋa. Inɛ iyi ṅ bi,
lafɛ̃ɛi an mua, si na iyi í jɔ̀ à nam nii.
7 Na nŋu, bii ì naa ì gulɛ si wajum, fei ndɛɛ
á jɛ tɛɛ.
8 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, Aɔ̃
Lafɛ̃ɛɛi aa gulɛa, nɔ nŋu akãi aa tɔɔ.
9 Nɔ Seetam í gbãa í bɔòɛ Zeruzalɛmu nɔ í
gũòɛ hee si antai ile lelei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í sɔ̃ɔ
í ni, bii awɔu amai Ilaaɔ̃i, fo i dinga ilɛ,
10 domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, Ilaaɔ̃ á na
amalekaɛ ŋa wooda na iriɛ a maa degbeɛ,
11 nɔ a maa muɛ si awɔ ku ba i maà ti i koosɛ
si kuta.
12 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
maà ti i sii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ.
13 Iyi Seetam í lɛlɛɛ si bisiɛ ŋau bɛ fei í tã,
ŋɔi í jɔ̀ɔ titã í nɛ hee waati mmu gɔ má.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee
(Cɔ Matie 4:12-17; Maaku 1:14-15)

14 Nɔ Jesu í nyi ikpa ilɛi Galilee do gbugbãi
Hundei Ilaaɔ̃, nɔ iriɛ í fangaa si ilɛu fei.
15 Wa kɔ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ ile bii Zuifu ŋa
à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa, nɔ inɛ fei wa saabuɛ.

À kɔsi Jesu Nazarɛti bɛ
(Cɔ Matie 13:53-68; Maaku 6:1-6)

16 Nɔ Jesu í bɔ Nazarɛti ilu bii í jɛ amau.
Ŋɔi si ajɔi kusĩmi í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔu si bɛi í nɛ dɔɔnɛɛ. Ŋɔi í dede ku cio
tia.
17 Ŋɔi à náa tia iyi Ezai waliiu í kɔ. Si bɛi wa
fũu ŋɔi í kã si kukɔ gɔ iyi wa ni,
18 Hundei Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í wa sim.
Í cicaam n sisiaò ilu are ŋa laabaau jiidau.
Í bɛm n koo n sɔ̃ inɛi piisɔ̃ɔ ŋa n ni aa jɔ̀ ŋa a
nɛ
Nɔ n sɔ̃ fɛɛju ŋa n ni aa yɛ ilu má,
Nɔ n jɔ̀ inɛ ŋa iyi inɛ ŋa à waa taa gbugbã a nɛ
ara nŋa.
19 Nɔ n sisia inɛ ŋa n ni awaatii didɔ̃i Lafɛ̃ɛ í to
wa.
20 Ŋɔi Jesu í ka tiau má í sindoa woo ce icɛu
nɔ í buba. Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ bɛ fei à kãsiɛ
iju.
21 Ŋɔi í sinti ideɛ ku sɔ̃ ŋa í ni, nnyii kukɔi
idei Ilaaɔ̃ iyi ì gbɔ nsɛiu ŋa í kɔ̃.
22 Ŋɔi aŋa fei à waa jɛaa sɛɛda jiida, nɔ biti í
mu ŋa do ide didɔ̃ iyi wa fita hai si gɛlɛɛu. À
ni, kù jɛ amai Zozɛfuu mbɛ ya.
23 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, kù nɛ sika aa kpaam
mɔndau ihɛ̃ í ni ŋa, awɔ lokotoro, faaba araɛ.
Ce iluɛ ihɛ̃ mii ŋa iyi à gbɔ ì ce Kapɛranumu
fei.
24 Amma an sɔ̃ ŋɛ, walii kãma kù wɛɛ iyi í
ya nɛ bɛɛrɛ si ilui nŋu takaɛ.
25 Ì mà sãa sãa ŋa iyi ari nla gɔ í ce si ilɛu fei
si waatii Elii walii nlau. Ijĩ kù rɔ si afei adɔ̃
mɛɛta do cukpa mɛɛfa, ma irei. Waati bɛɛbɛ
inaabo jaaɔ̃ nkpɔi í wa si ilɛi Izirɛli.
26 Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ kù bɛ Elii walii nlau bi
kãma nŋa bii kù jɛ bi jãaɔ̃ gɔ í wa Sarɛputa si
ilɛi Sidɔ̃ɔ *.
27 Nɔ dintɛ nkpɔ mɔi í wɛɛ wo si ilɛi Izirɛli
si waatii Elizee waliiu. Do nŋu fei, kù jɔ̀ gɔgɔ
nŋa gɔ ku ba iri, bii kù jɛ Naama inɛi ilɛi Siriu.
28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi idɔi inɛ ŋa iyi à
wa ile bii à ya ce kutɔtɔɔu bɛ fei í kɔ̃.
29 Ŋɔi à dede à leleɛ hai inɔ iluu à bɔòɛ hee
si antai iri kuta si bii à ma ilu nŋa ku ba a taleɛ
wa ilɛ.
30 Amma í lɔ anini nŋa bɛ í nɛɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔkoi inɛ gɔ
(Cɔ Maaku 1:21-18)

31 Nɔ Jesu í bɔ Kapɛranumu, ilui Galilee gɔ
nɔ wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ si ajɔi kusĩmi.
32 Wa kɔ ŋa si cio do yiiko. Nŋui í jɔ̀ ideu í
tosi ŋa.
33 Wee mɔkɔ gɔ í wa ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔu bɛ í nɛ inɛi inɔɔko, ŋɔi í dɔ̃ anu hee
lele í ni,
34 mii í wa si gãmɛi awaɛ ŋa awɔ Jesu inɛi
Nazarɛti. Ì naa ku kpa wai? Ṅ mà inɛ iyi ì jɛ.
Awɔi ì jɛ inɛ kumá iyi Ilaaɔ̃ í bɛ wa.
35 Ŋɔi Jesu í la siɛ í ni, coko, fita hai si
mɔkɔu. Ŋɔi inɛi inɔɔkou í ta mɔkɔu ilɛ si anini
nŋa, nɔ í fita siɛ, kù mɛɛ.
36 Ŋɔi aŋa fei à biti, à bee njɛ aŋa duusɔ̃ɔ à
waa ni, ide dimi yoomai ihɛ̃. Mɔkɔu wee wa
sɔ̃ inɛi inɔɔko ŋa ide do yiiko do gbugbã nɔ à
waa fita.

* **4:26** Sarɛputa si ilɛi Sidɔ̃ɔ Sarɛputa do Sidɔ̃ɔ fei irii ilu ŋai, amma bii à waa fɔ idei ilu ŋa iyi à wa kɔkɔi Sidɔ̃ɔ, si ilɛi Sidɔ̃ɔi à ya ni à wa.

37 Ŋɔi iriɛ í fangaa si ilɛɛkoi iluu fei.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:14-17; Maaku 1:29-34)

38 Ŋɔi Jesu í fita hai ile bii à ya ce kutɔtɔɔu, nɔ í bɔ kpasɛ̃i Simɔɔ. Wee iyei aboi Simɔɔu wa ce bɔ̃ɔi ara gbãa ntɔ ntɔ. Ŋɔi à tɔɔɛ ku jɔ̀ ku ba iri.
39 Ŋɔi í kɔmba si abou í la si ara gbãau nɔ í nya. Nɔ abou í dede gbakã í yaaɛ ŋa.
40 Alɛi ajɔ nŋu iyi inunu í lɔ, ŋɔi inɛ ŋa iyi inɛ nŋa ŋa à waa ce bɔ̃ɔ dimi ikã ikã fei à wasi ku naaò ŋa wa bi tɛɛ. Nɔ í lesi aŋa fei awɔ í jɔ̀ à ba iri.
41 Inɛi inɔɔko ŋa mɔ à fita hai si inɛ nkpɔ, à dɔ̃ò anu à waa ni, awɔi ì jɛ Amai Ilaaɔ̃. Amma Jesu í la si ŋa nɔ wa ganji ŋa ide ku fɔ domi à mà iyi nŋuu inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicai.

Jesu wa waazo ilɛi Zudee
(Cɔ Maaku 1:35-39)

42 Iyi iju í má ŋɔi Jesu í fita hai inɔ ilu í bɔ gbabua. Ŋɔi zamaa nkpɔ nkpɔ gɔ wa dɛdɛɛ. Iyi à to bi tɛɛ ŋɔi à tɔɔɛ suuru ku maà nɛ ku jɔ̀ aŋa.
43 Amma í sɔ̃ ŋa í ni, kù nɛ bɛi an ce iyi n kù waazo laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃ si ilu mmu ŋa má, domi na nŋui à bɛm wa.
44 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í koo í dabii wa ce waazo ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ ŋa ilɛi Zudee.

5

Jesu wa kpe mɔcɔ sintɛ ŋa
(Cɔ Matie 4:18-22; Maaku 1:16-20)

1 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa leekɪ̃ kɔkɔi tenku iyi à ya kpe Genesarɛti, nɔ zamaa nla gɔ wa manteɛ ku ba a gbɔ idei Ilaaɔ̃.
2 Nɔ í yɛ akɔi inyi minji ɪtɪ̃i tenkuu bɛ. Amma sɔɔkɔ ŋau à fita à waa wiɛ taao nŋa ŋa.
3 Nɔ Jesu í lɔ inɔ akɔi inyiu akã. Akɔi inyi iyi í lɔ siu inɛ nŋu ti Simɔɔi. Nɔ í kpe Simɔɔ í tɔɔɛ í ni ku na ku sɛkɛɛò akɔu hai ɪtɪ̃i inyiu keeke. Ŋɔi í buba si inɔi akɔu, wa kɔ zamaau si cio.
4 Iyi í fɔ ideɛ í tã nɔ í sɔ̃ Simɔɔ í ni, bɔò akɔu si bua, nɔ i le taao nŋɛ ŋa si inyiu i mu cɛ̃ɛ ŋa.
5 Ŋɔi Simɔɔ í sɔ̃ɔ í ni, Mɛɛtu, à ce icɛ do idũ fei a kù mu ngɔgɔ. Amma si bɛi awɔi ì fɔ, an dasi taao ŋau inɔ inyi.
6 Ŋɔi à dasi taao nŋa ŋau inɔ inyi. Iyi à dasi ŋɔi à mu cɛ̃ɛ bututu hee taao nŋa ŋau à waa bi a ga.
7 Nɔ à kpe kpaasi nŋa ŋa iyi à wa si akɔ minjisiau do awɔ a naa a sobi ŋa. Iyi aŋa mɔ à naa nɔ akɔ minjiu fei í kɔ̃ do cɛ̃ɛ hee wa bi ku mi.
8 Iyi Simɔɔ Piɛɛ í yɛ mii nɔu í ce bɛɛbɛ ŋɔi í koo í gulɛ si wajui Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, tɛkɛɛ hai bi tom, domi amuu ilu dulum nii.
9 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ njo í muu, nŋu do kpaasiɛ ŋau fei na cɛ̃ɛ nkpɔ nkpɔ iyi à muu.
10 Bɛɛbɛ mɔi njo í mu kpaasi minjiɛ ŋa, Zaaki do Zãa amai Zebedee ŋau. Amma Jesu í sɔ̃ Simɔɔ í ni, maà jɔ̀ njo ku muɛ. Bɛbɛi inɛ ŋa iyi aa toom ŋai aa ya maa dɛdɛ.
11 Ŋɔi à bɔò akɔi inyiu ice nɔ à jɔ̀ fei ndɛɛ à waa too Jesu.

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:1-4; Maaku 1:40-45)

12 Si anyii nŋu Jesu í wa si ilu gɔ bɛ, nɔ mɔkɔ gɔ í naa bi tɛɛ. Mɔkɔu wa ce bɔ̃ɔi dintɛ jiida. Iyi í yɛ Jesu ŋɔi í naa í sɛɛbata si wajuɛ í tɔɔɛ suuru í ni, Lafɛ̃ɛ, bii i bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n ba iri n jɛ inɛ iyi í má.
13 Ŋɔi Jesu í yɔ awɔɛ í luu nɔ í ni, ɩ̀ bi. Ba iri nɔ i jɛ inɛ kumá. Bɛ gbakã bɔ̃ɔi dintɛu í nya.
14 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni ku maà sɔ̃ inɛ kãma ideu bɛ, amma koo nyisi araɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u. Nɔ í ni ku ce kuwee iyi Moizi í jilɛu. Kuweeu bɛi á nyisi inɛ ŋa iyi ì jɛ inɛ iyi í má bɛbɛi.
15 Do nŋu fei, iriɛ í fangaa wa kɔ̃ɔsi, nɔ zamaa nkpɔ nkpɔ í ya maa tɔtɔɔ bi tɛɛ ku ba a gbɔ ideɛ nɔ ku ba a ba iri si bɔ̃ɔ nŋa ŋa.
16 Amma Jesu í ya bɔ gbabuai nŋu akã koo ce kutɔɔ.

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 9:1-8; Maaku 2:1-12)

17 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa kɔ inɛ ŋa si cio. Wee Farisi do woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à waa buba bɛ. À naai hai Zeruzalɛmu do hai ilu ŋa iyi à wa ilɛi Zudee do ilɛi Galilee fei. Nɔ inɛ ŋa à waa yɛ gbugbãi Lafɛ̃ɛ Jesu waati iyi í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à waa ba iriu.
18 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa mɔ à naa bɛ à waa so wɛɛgɛ gɔ wa si makɛɛ. Nɔ à waa dɛdɛ bɛi aa ce a lɔ̀ɔ̀ɛ ile a koo a jilɔɔ si wajui Jesu.
19 Amma a kù ba do bii aa lɔ̀ɔ̀ɛ na irii zamaau, ŋɔi à koo à gũ antai ileu, à luu nɔ à kitaaɛ do makɛɛu si aninii zamaau si wajui Jesu.
20 Iyi Jesu í yɛ naanɛ nŋa ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, mɔkɔɔyi, ɩ̀ kpa idei dulum dɛɛ.
21 Woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi ŋa à wasi ku bee ara nŋa ide à waa ni, yooi inɛɛu ihɛ̃ í jɛ iyi wa bu Ilaaɔ̃. Yooi á yɔkɔ ku kpa idei dulum dii inɛ gɔ bii kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã.
22 Amma Jesu í mà lasabui idɔ nŋa, ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í jɔ̀ ì waa ce dimii lasabu bɛɛbɛ si idɔ nŋɛ ŋa.
23 Yoomai í faala í re, inɛ ku sɔ̃ inɛ gɔ ku ni ɩ̀ kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede ku nɛ.
24 Amma ɩ̀ bi i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ ɩ̀ nɛ gbugbã n kpa idei dulum dii inɛ ŋa si andunya.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, dede i so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ̃.
25 Ŋɔi gbakã wɛɛgɛu í dede si waju nŋa, í so makɛɛ iyi wa sũ siu, nɔ wa nɛ kpasɛ̃ wa saabuò Ilaaɔ̃.
26 Ŋɔi aŋa fei à biti à waa saabu Ilaaɔ̃. Njo í bɛi wa mu ŋa à waa ni, à yɛ mii maamaake nnyi.

Jesu í kpe Levi
(Cɔ Matie 9:9-13; Maaku 2:13-17)

27 Si anyii nŋu, Jesu í fita wa nɛ si inɔ ilu. Nɔ
í yɛ woo gba fiai lɛmpoo gɔ à ya kpoo Levi, wa
buba ile bi ku ce icɛɛ, nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, toom
wa.
28 Ŋɔi Levi í dede, í jɔ̀ mii ndɛɛ fei í tooɛ.
29 Si anyiɛ, í cea Jesu jingau nla gɔ si kpasɛ̃ɛ.
Woo gba fiai lɛmpoo bututu do inɛ gɔ ŋa mɔ
à waa ba ŋa ku jɛ.
30 Wee Farisi gɔ ŋa à wa bɛ do Farisi mmu
gɔ ŋa iyi à jɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Anai à
waa gbagba si mɔcɔi Jesu ŋau à waa ni, na mii
í ce ì jɛ ì waa mɔ ŋa do woo gba fiai lɛmpoo do
inɛ laalɔ ŋa.
31 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í jɛ nŋa í ni, ilu
baani ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ bɔ̃ɔ
ŋa.
32 Bɛɛbɛ mɔi n kù naa ku kpe inɛ dee dee ŋa,
amma ilu dulum ŋai ǹ naa ku kpe a kpaasi idɔ
nŋa.

Jesu wa fɔ idei anu ku dĩ
(Cɔ Matie 9:14-17; Maaku 2:18-22)

33 Ŋɔi inɛ ŋau à bee Jesu má à ni, bɛirei í ce
mɔcɔi Zãa woo dasi inyiu do ti Farisi ŋa à ya
dĩ anu a maa ceò kutɔɔ, nɔ wee mɔcɔɛ ŋa a ci
ya dĩ anu. À ya maa jɛi nɔ a maa mɔ.
34 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, aa yɔkɔ i jɔ̀ kpaasii
mɔkɔ titõ ŋa à dĩ anu si waati iyi mɔkɔ titõu í
wa inɔ nŋa?
35 Amma ajɔ wa naa iyi aa nya mɔkɔ titõu
hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛi aa dĩ anu.
36 Ŋɔi í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, a ci ya ga ibɔ
titõ a sɔò ibɔ ngbo. Bii ì ce bɛɛbɛ, ì bɛjɛ ibɔ
titõu mbɛ nɔ jaaɛ titõu á wɛɛi ikã kaa ce si ibɔ
ngbou.
37 Inɛ gɔ ci ya nɔ kù dasi vɛ̃ɛ titõ iyi wa gba
si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii í ce bɛɛbɛ, vɛ̃ɛu á jɔ̀
bɔgɔ ŋau ku ga, vɛ̃ɛu ku nikã nɔ bɔgɔ ŋau ku
bɛjɛ.
38 Amma à ya dasi vɛ̃ɛ titõi si bɔgɔ titõ ŋa.
39 Nɔ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á mɔ vɛ̃ɛ nwo nɔ ku
bi vɛ̃ɛ titõ má, domi á ni nwou í cea nŋu.

6

Jesu wa fɔ idei ajɔi kusĩmi
(Cɔ Matie 12:1-8; Maaku 2:23-28)

1 Si ajɔi kusĩmi gɔ Jesu wa too kɔɔi ilɛ gɔ, ŋɔi
mɔcɔɛ ŋa à wɔ amaajɛ iyi à gbẽ si ilɛu à nunu
ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ.
2 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à bee ŋa à ni, na mii í jɔ̀
ì waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi
kusĩmi.
3 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, i kù cio mii iyi Davidi
í ce, nŋu do inɛɛ ŋa, si waati iyi ari wa kpa
ŋau?
4 Í lɔ kpasɛ̃i Ilaaõ nɔ í so pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaõ
í jɛ, nŋu do inɛɛ ŋa. Wee à ganji inɛ fei ku jɛ
pɛ̃ɛu bɛ bii kù jɛ woo weei Ilaaõ ŋa aŋa akã.
5 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, amu Amai Amanɛ,
amui ǹ jɛ inɛ ngboi ajɔi kusĩmi.

Inɛ iyi awɔ akãɛ í ku
(Cɔ Matie 12:9-14; Maaku 3:1-6)

6 Si ajɔi kusĩmi mmu gɔ, Jesu í lɔ ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu nɔ í wasi ku cea inɛ
ŋa cioi idei Ilaaõ. Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ, awɔ
njɛɛ í ku í gbɛ.
7 Woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi ŋa à kãsi
Jesu iju, à waa cɔ mà á jɔ̀ inɛɛu ku ba iri si ajɔi
kusĩmi. À waa cɔɔ domi à waa bi a yɛ taaleɛi.
8 Amma Jesu í mà lasabu nŋa, ŋɔi í sõ mɔkɔ
iyi awɔɛ í kuu í ni, dede i leekĩ si anini nŋa
bɛ. Nɔ í dede í leekĩ.
9 Nɔ Jesu í ni, ǹ wa n bee ŋɛi, si ajɔi kusĩmi,
í sĩa amanɛ ku ce jiida de mà laalɔ, ku faaba
amanɛ de, mà ku kpaa.
10 Ŋɔi í cɔ aŋa fei í kaako ŋa, nɔ í sõ mɔkɔu í
ni, tɛ awɔɛ. Iyi í tɛ awɔu ŋɔi í baa dee dee.
11 Ŋɔi idɔ nŋa í kõ, nɔ à waa busi njɛ bɛi aa
cea Jesu.

Jesu í cica woo bɛ maateeji ŋau
(Cɔ Matie 10:1-4; Maaku 3:13-19)

12 Waati bɛɛbɛ Jesu í koo í gũ iri kuta gɔ ku
ce kutɔɔ. Nɔ idũu fei í wasi ku ce kutɔɔ.
13 Iyi iju í má í tɔtɔɔ mɔcɔɛ ŋa nɔ í cica
amanɛ maateeji si inɔ nŋa, í sɔ ŋa woo bɛ ŋa.
14 Iri nŋa wee, Simɔɔ iyi í sɔ Piɛɛ, do An-
deree ifɔɛ, do Zaaki do Zãa do Filipu do
Baatelemi
15 do Matie do Tomaa do Zaaki amai Alifee,
do Simɔɔ inɛi igbɛi Zelɔtu *,
16 do Zudasi amai Zaaki, do Zudasi
Isikariɔti iyi á na ku zambaɛu.

Didõ do ijuukpã
(Cɔ Matie 4:23-25; 5:1-12)

17 Waati iyi Jesu í cica woo bɛ maateeji ŋau
í tã ŋɔi aŋaò ŋa à kita wa à waa leekĩ si ilɛ ku
munga anu gɔ. Tengi bɛi mɔcɔ nkpɔɛ ŋau à
wa do zamaa nla gɔ. Inɛ ŋau à naai hai ilɛi
Zudee fei do Zeruzalɛmu ilu nlaɛ, do hai Tii
do Sidõɔ, ilu ŋa iyi à wa ikpa bi inyi dũdũ.
18 À naa bi tɛɛi ku ba a gbɔ ideɛ nɔ a ba iri si
bɔ̃ɔ nŋa. Inɛ ŋa iyi inɛi inɔɔko ŋa à sinda iri
nŋa à ba iri.
19 Ŋɔi inɛ ŋau fei à waa dɛ ku luu, domi
gbugbã nla nla í ya fita siɛ nɔ ku jɔ̀ aŋa fei a
ba iri.
20 Ŋɔi Jesu í cɔ mɔcɔɛ ŋau í ni,
Ilu inɔ didõ ŋai iŋɛ ilu are ŋa, domi iŋɛi ì jɛ
inɛi bommai Ilaaõ ŋa.
21 Ilu inɔ didõ ŋai iŋɛ iyi ari wa kpa si nsɛi
domi Ilaaõ á jɔ̀ i yo ŋa.
Ilu inɔ didõ ŋai iŋɛ iyi ì waa kpata si nsɛi,
domi aa na i nyaanyi ŋa.
22 Iŋɛ ilu inɔ didõ ŋai bii inɛ ŋa à cé ŋɛ, nɔ à
lele ŋɛ hai inɔ nŋa, nɔ à waa bu ŋɛ, nɔ à waa
sɔ ŋɛ iri laalɔ na irii amu Amai Amanɛ.

* **6:15** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

23 Ajɔ nŋu, i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃, i fo i dingaa do
inɔ didɔ̃, domi riba iyi à jilɛ nŋɛ lelei Aɔ̃ í la.
Inɛ ŋau bɛ, bɛɛbɛi mɔi bala nŋa ŋa à cea walii
ŋau wo.
24 Amma inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ ilu fia ŋa, domi ì
ba inɔ nŋɛ í tũ tã ŋa.
25 Inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ iyi ì wa si ayo si nsɛi,
domi ari á na ku kpa ŋɛ.
Inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ iyi ì waa nyaanyi si nsɛi,
domi aa na i kpata i maa cã kpokpo ŋa.
26 Iŋɛ ilu inɔ kufɔ ŋai bii inɛ fei wa saabu ŋɛ
domi bɛɛbɛi bala nŋɛ ŋa à cea walii ilu
ibo ŋau wo.

I bi mbɛɛ nŋɛ ŋa
(Cɔ Matie 5:38-48; 7:12a)

27 Amma iŋɛ iyi ì sotĩ ì waa gbɔ idem ŋa, ɩ̀
wa n sõ ŋɛi, i ya bi mbɛɛ nŋɛ ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi
à cé ŋɛ i ya ce nŋa jiida ŋa.
28 I weea inɛ ŋa iyi à waa ce ikpe ŋɛ, nɔ i ya
cea inɛ ŋa iyi à waa ce nŋɛ laalɔ kutɔɔ ŋa.
29 Bii inɛ gɔ í sambalaɛ, toa kɛkɛlɛ akãɛ má.
Inɛ iyi í gba ibɔ kumbooɛ, maà ti i kɔ ku so
danzigiɛ má.
30 Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ, muaa. Bii inɛ gɔ í
so mii ndɛɛ gɔi, maà ti i beeɛ má.
31 Dimi iyi ì bi inɛ ŋa a ce nŋɛ, iŋɛ mɔ i ce
nŋa dimi nŋu.
32 Bii inɛ ŋa iyi à bi ŋɛ aŋa akãi iŋɛ mɔ ì bi
ŋa, saabu yoomai ì nɛ ŋa. Baa woo ce laalɔ ŋa
taka nŋa à ya bi kpaasi nŋa ŋa.
33 Bii inɛ ŋa iyi à waa ce nŋɛ jiida, aŋai iŋɛ
mɔ ì waa sãa gbese, saabu yoomai ì nɛ ŋa. Baa
woo ce laalɔ ŋa taka nŋa à ya ce bɛɛbɛ.
34 Bii ì waa wɛ̃a inɛ ŋa ngɔgɔ na iyi í jɔ̀ ì waa
tamaa aa na a sã nŋɛ, to, saabu yoomai ì nɛ ŋa.
Baa woo ce laalɔ ŋa taka nŋa à ya wɛ̃a njɛ nɔ a
sã.
35 Amma i bi mbɛɛ nŋɛ ŋa, i ce nŋa jiida ŋa,
i ya wɛ̃ nŋa i maà cɔ kpãai ku sã ŋa. Bii ì waa
ce bɛɛbɛ ŋa, riba nŋɛ á la nɔ aa jɛ amai Ilaaɔ̃
ŋa, nŋu iyi kù nɛ saa, domi nŋu takaɛ wa nyisi
amanɛ gudulu ŋa do amanɛ laalɔ ŋa didɔ̃ɛ.
36 I jɔ̀ i nɛ araarei inɛ ŋa bɛi Baa nŋɛ mɔ í nɛ.

Maà kiiti kpaasiɛ
(Cɔ Matie 7:1-5)

37 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà ya kiiti inɛ ŋa,
nɔ Ilaaɔ̃ mɔ kaa kiiti ŋɛ. I maà ya yɛ taalei inɛ
ŋa nɔ Ilaaɔ̃ mɔ kaa yɛ taale nŋɛ. I ya kpa idei
kurarai njɛ ŋa nɔ Ilaaɔ̃ mɔ á kpa idei kurarai
iŋɛ mɔ.
38 I ya mua njɛ ŋa nɔ Ilaaɔ̃ mɔ á mu nŋɛ.
Si gũa nla nlai á ce nŋɛ amua. Á yagaɛ ku
kitigbaɛ ku kɔ̃ hee andɛɛ, nɔ ku cuu nŋɛ si
bɔgɔ. Ntɔ ntɔ gũa iyi ì wãaò kpaasi ŋa, nŋui
Ilaaɔ̃ mɔ á wã nŋɛ do.
39 Nɔ í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, fɛɛju á yɔkɔ
ku mua fɛɛju akpa? Bii fɛɛju ŋa à waa mua
njɛ akpa aŋa minji fei a kaa dasi isa?
40 Woo kɔkɔ icɛ ci ya re inɛ ngboɛ. Amma
inɛ fei, waati iyi í mà mii iyi inɛ ngboɛ í nyisiɛ,
nŋu mɔ í ya yɛi bɛi inɛ ngbou.
41 Na mii í ce ì waa yɛ fɔfɔ keeke iyi í wa si
ijui kpaasiɛ nɔ i kù yɛ jĩi ite iyi í wa si titɛɛ.
42 Bɛirei aa ce i ni, kpaasi, jɔ̀ n nyaɛ fɔfɔ si
ijuɛ, nɔ awɔ i kù waa yɛ jĩi ite iyi í wa si titɛɛ.
Awɔ ilu muafitii, jɔ̀ i tako i nya jĩi ite iyi í wa si
ijuɛu titã ku ba i yɛ ilu sãa sãa, i bɛi i nya fɔfɔ
iyi í wa si ijui kpaasiɛ.

À ya mà jĩii hai si isoɛ
(Cɔ Matie 7:16-20; 12:33-35)

43 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, jĩi jiida kaa so iso
laalɔ. Bɛɛbɛ mɔi jĩi laalɔ kaa so iso jiida.
44 Ntɔ ntɔ jĩi fei hai si isoɛi à ya màa. A ci ya
ka figi si agũ, bɛɛbɛ mɔi a ci ya ka rezɛ̃ɛ si agũ
fũfũ, mà irei.
45 Amanɛ jiida í ya nya jiida wai hai si mii
jiida iyi wa singa si idɔɛ. Amanɛ laalɔ mɔ í ya
nya laalɔ wai hai si mii laalɔ iyi wa singa si
idɔɛ, domi mii iyi wa kɔ̃ si idɔi amanɛ, nŋui
gɛlɛɛ í ya fɔ.

Woo ma ile minji gɔ ŋa
(Cɔ Matie 7:24-27)

46 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, na mii í ce ì ya maa
kpem Lafɛ̃ɛ, Lafɛ̃ɛ, nɔ i ci ya ceò ide iyi ɩ̀ sɔ̃ ŋɛ
icɛ ŋa.
47 Inɛ iyi í naa bi tom fei nɔ wa gbɔ idem nɔ
wa jirimaɛ, an nyisi ŋɛ inɛ iyi lafɛ̃ɛ í jɔ.
48 Í jɔ mɔkɔ gɔ iyi wa ma ile. Mɔkɔu í tu isa
titã í jĩ hee í koo í kãsi kuta í bɛi í nyɔ icui ileu.
Si anyiɛ ŋɔi ijĩ í na í rɔ nɔ ido í kɔ̃ wa nikã, wa
cã ileu, amma kù yɔkɔ ku kɛkɛɛ domi kumaɛ
í sĩa.
49 Amma inɛ iyi í gbɔ idem nɔ kù waa
jirimaɛ, í yɛi bɛi mɔkɔ gɔ iyi í ma ile nɔ kù nyɔ
icuɛ do kuta. Ŋɔi ido í na í kɔ̃ í nikã wa cã ileu
nɔ gbakã í cuku í lɛgɛ fei.

7

Jesu í jɔ̀ amaacɛi sooge inɛ ngbo gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:5-13)

1 Iyi Jesu í sɔ̃ ŋa ideu fei í tã, ŋɔi í bɔ
Kapɛranumu.
2 Wee inɛ ngboi sooge gɔ í wa bɛ. Soogeu
í nɛ amaacɛɛ, nɔ í buui jiida jiida. Amaacɛui
wa ce bɔ̃ɔ hee wa bi ku ku.
3 Ŋɔi soogeu í gbɔ baaui Jesu, nɔ í bɛ inɛ
ngboi Zuifu gɔ ŋa bi tɛɛ a koo a tɔɔɛ ku na ku
faaba amaacɛi nŋu.
4 Ŋɔi inɛ ŋau à koo. Iyi à to bi Jesu, ŋɔi à tɔɔɛ
suuru ntɔ ntɔ à ni mɔkɔu í to i sobiɛ
5 domi í bi dimi nwa. Nŋui í nɔ í ma nwa ile
bii à ya ka ce kutɔtɔɔu bɛ.
6 Nɔ aŋaò Jesu ŋa à dasi kpãa à waa nɛ. Iyi
à maai kpasɛ̃u ŋɔi soogeu í bɛ kpaasiɛ gɔ ŋa a
koo a sɔ̃ɔ a ni, Lafɛ̃ɛ, soogeu njɛ í ni i maà taabi
araɛ, domi nŋu kù to i lɔ wa kpasɛ̃i nŋu.
7 Na nŋui í ce mɔm í yɔɔ iyi nŋu kù to nŋu
ku naa bi tɛɛ do araɛ. Amma í ni i fɔ ide nŋu
akã wa, amaacɛi nŋu á ba iri.
8 Nɔ í ni baa nŋu takai nŋu, idei inɛ ngboi
nŋu ŋai nŋu wa gbɔ, nɔ nŋu mɔ í nɛ sooge ŋa

iyi wa gbã. Bii nŋu í sɔ̃ inɛ akã nŋu í ni ku bɔ
ihɔ̃, í ya kooi. Bii nŋu í nɔ í kpe inɛ gɔ nŋa í ya
naai. Nɔ bii nŋu í sɔ̃ amaacɛi nŋu gɔ nŋu í ni
ku ce iyi ihɛ̃ í ya cooi.
9 Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti, nɔ í sinda í sɔ̃
zamaa iyi wa tooɛu í ni, ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ, baa si
inɔi inɛi Izirɛli ŋa fei n kù yɛ inɛ iyi í yɔkɔ í
dasim naanɛ nla nla bɛi inɛɛu ihɛ̃.
10 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi ama abɛ ŋau à
nyi kpasɛ̃, nɔ à ba amaacɛu í ba baani.

Jesu í jɪ̀ amai jaaɔ̃ gɔ iyi í ku

11 Si anyiɛ ŋɔi Jesu í bɔ ilu gɔ iyi à ya kpe
Nayini. Mɔcɔɛ ŋa do zamaa nla gɔ wa tooɛ.
12 Waati iyi í maai si gamboi bindii iluu, í
yɛ à so ikui ama awaasũ gɔ à waa bɔ ku suu.
Ama awaasũu nŋu akãi iyeɛ í bí nɔ iyeu jaaɔ̃i.
Inɛi inɔ ilu nkpɔ nkpɔi wa too fitii abou.
13 Iyi Lafɛ̃ɛ í yɛ abou ŋɔi araare í muu, nɔ í
sɔ̃ɔ í ni, maà kpata.
14 Ŋɔi í sɛkɛɛ si ŋa í lu kpakoi ikuu nɔ inɛ
ŋa iyi à waa soou à leekɪ̀. Nɔ Jesu í ni, awɔ
awaasũ, ɲ̀ wa n sɔ̃ɛ, dede.
15 Nɔ awaasũ iyi í kúu í dede í buba wa fɔ
ide. Nɔ Jesu í sindoa iyeɛ.
16 Ŋɔi njo í mu aŋa fei, nɔ à saabu Ilaaɔ̃ à
waa ni, walii ilu gbugbãi í naa si wa. Nɔ à wa
ni má, Ilaaɔ̃ í naa bi inɛɛ ŋa ku ba ku sobi ŋa.
17 Ŋɔi ideu í fangaa si ileɛi Zudee do si
ileɛkoɛ ŋa fei.

Inɛ ŋa iyi Zãa woo dasi inyi í bɛ
(Cɔ Matie 11:2-19)

18 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋa à koo à baa ile piisɔ̃ɔ bɛ
à sisiaa mii ŋau bɛ fei. Nɔ í kpe amanɛ minji
si inɔ nŋa,
19 í bɛ ŋa bi Lafɛ̃ɛ a beeɛ a ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu
gɔ.
20 Iyi à to wa bi Jesu, ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, Zãa woo
dasi inyiui í bɛ wa ka naa ka beeɛ ka ni, awɔi
ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe
inɛ mmu gɔ.
21 Wee si waati nŋu bɛi, Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ
do kɔ̃ɔ ŋa à waa ba iri, nɔ wa lele inɛi inɔɔko
ŋa hai si inɛ gɔ ŋa, nɔ í jɔ̀ fɛɛju nkpɔ í yɛ ilu má.
22 Nɔ í jɛa ama abɛ ŋau í ni, i koo i sisia Zãa
mii iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ ŋa. Fɛɛju ŋa à waa yɛ
ilu, woo sukutɛ ŋa à waa nɛ dee dee, dintɛ ŋa
à ba iri à jɛ inɛ kumá, dekɪ̀ ŋa à waa gbɔ ide,
iku ŋa à jɪ̀, nɔ à waa waazoa ilu are ŋa laabaau
jiidau.
23 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi kaa nyiò anyi si naanɛ
ku dasiɛ na irim.
24 Iyi ama abɛi Zãa ŋau à gbɔ bɛi Jesu í fɔ,
ŋɔi à sinda à nɛ. Waati iyi à waa nɛ, ŋɔi Jesu í
lɔsi ku sisia zamaau idei Zãa í ni, mii ì bɔ ku
cɔ gbabuau ŋa. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo.
25 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà mɔkɔ iyi wa dasi
jaaɛ jiidau? Aawo, inɛ ŋa iyi à waa dasi jaaɛi
fia nkpɔ nɔ à wa si inɔi amani nla nla, aŋai à
ya wa kabai ilaalu ŋa.
26 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà waliii ì bɔ ku cɔ
ŋa. Oo, ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, inɛɛu bɛ í re baa walii.
27 Zãai kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fãa tengi bii í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Wee, ɲ̀ bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ iyi á
teeseɛ kpãaɛ.
28 An sɔ̃ ŋɛ, si inɔi inɛ ŋa iyi inaabo ŋa à bí fei,
kãma nŋa kù wɛɛ iyi í re Zãa. Amma do nŋu
fei, baa inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ̃ í roo.
29 Nɔ Jesu í ni má, inɛ ŋa iyi à gbɔ idei Zãa
fei hee do woo gba fiai lɛmpoo ŋa fei à jɔ̀ Zãa
í dasi ŋa inyi nɔ nŋu bɛ wa nyisi iyi à mà iyi
Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee.
30 Amma Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa a kù jɛ Zãa ku dasi ŋa inyi. Bɛɛbɛ
mɔi à kɔsi mii iyi Ilaaɔ̃ í dasi idɔ ku ce nŋa.
31 Ŋɔi Jesu í ni, yooi an wãò inɛi nsɛi ŋau
ihɛ̃. Yooi à jɔ.
32 À jɔ amu ŋa iyi à waa buba bantuma, à sɔ̃
njɛ à waa ni, à fã nŋɛ yee nɔ i kù jojo ŋa, nɔ à
kɔ̃ nŋɛ irii iku ŋa nɔ i kù kpata ŋa.
33 Ɲ̀ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ waati iyi Zãa woo
dasi inyi í naa, í ya dɪ̀ anu, ci ya mɔ vɛ̃ɛ, nɔ ì ni
í nɛ inɛi inɔɔko ŋa.
34 Nɔ iyi amu Amai Amanɛ ɲ̀ naa, ɲ̀ ya n jɛ
nɔ n maa n mɔ, nɔ í ni ŋa ɲ̀ bi ijɛ nɔ ɲ̀ jɛ woo
mɔ atɛ̃ nɔ ɲ̀ jɛ kpaasii woo gba fiai lɛmpoo ŋa
do ilu dulum ŋa.
35 Do nŋu fei, à yɛ iyi bisii Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee
na icɛ ŋa iyi wa ce.

Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Farisi gɔ

36 Farisi gɔ í kpe Jesu ku jɛ bi tɛɛ ajɔ nŋu gɔ.
Nɔ Jesu í lɔ ileɛ í buba wa jɛ.
37 Wee, abo à ta icu gɔ í wa si iluu bɛ. Iyi í
gbɔ à ni Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Farisiu, ŋɔi í naaò
tulare wa si ama caka ku sɪ̀a gɔ iyi à ce do
abatii.
38 Abou í naa í wai do anyii Jesu bi isɛɛ ŋa.
Wa kpata nɔ cikãajuɛ ŋa wa tontoo si isɛɛ hee
í cɔɔ, nɔ wa gbãa do ntoi iriɛ ŋa, wa cɔ̃ɔcɔ̃ɔɛ, í
fã siɛ tulareu.
39 Farisi iyi í kpe Jesu ku jɛu, iyi í yɔɔ, ŋɔi í
fɔ si idɔɛ í ni, mɔkɔu ihɛ̃, bii waliii, á mà dimii
inaabo iyi wa luu ihɛ̃ domi woo ta icui.
40 Nɔ Jesu í ni, Simɔɔ, ɲ̀ nɛ ide gɔ iyi an sɔ̃ɛ.
Nɔ í ni, fɔ, Mɛɛtu.
41 Ŋɔi Jesu í ni, mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi amanɛ
minji wa mu gbeseɛ. Inɛ akã wa mu kpɛkɛlɛ
cɪ̀ɔ miu, inɛ akã mɔ ciitaa.
42 Nɔ wee a kù nɛ mii iyi aa sãaò, nɔ í cea aŋa
minji fei suuru. To, si aŋa minjiu, yoo nŋai á
bi mɔkɔu ku re.
43 Nɔ Simɔɔ í jɛaa í ni, ɲ̀ tamaa inɛ iyi gbeseɛ
í reui. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, ntɔi ì fɔ.
44 Iyi í ni bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í sinda si inaabou nɔ
í sɔ̃ Simɔɔ í ni, ì yɛ abou ihɛ̃? Iyi ɲ̀ lɔ wa kpasɛ̃ɛ
i kù muum inyi n wiɛ kutɛm, amma abou ihɛ̃
í cɔ̀ kutɛm do cikãajuɛ ŋa, nɔ í gbãa do ntoi
iriɛ ŋa.
45 I kù cem fɔɔ do kucɔ̃ɔcɔ̃ɔ amma abou ihɛ̃,
hai waati iyi ɲ̀ lɔ wa, kù jɔ̀ kutɛm ku cɔ̃ɔcɔ̃ɔ.

46 Nɔ i kù jɔsi irim ikpo, amma abou ihɛ̃, í
fãsi isɛm tulare.
47 Na ŋɔi í jɔ̀ ɲ̀ wa n sɔ̃ɛ kubi nlai abou ihɛ̃
wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í kpa idei dulum dɛɛ, baa do
iyi í kpɔ fei. Amma inɛ iyi à cea suuru keeke,
kubiɛ mɔ keekei.
48 Ŋɔi í sɔ̃ abou í ni, à kpa idei dulum dɛɛ.
49 Inɛ ŋa iyi à waa jɛ aŋaò ŋau, à bee njɛ ide
à waa ni, dimii amanɛ yoomai ihɛ̃ iyi á yɔkɔ
ku kpa idei dulum dii amanɛ ŋa.
50 Nɔ Jesu í sɔ̃ abou í ni, naanɛɛi í faabaɛ.
Koo nɛ do laakai ku sũ.

8

Inaabo ŋa iyi à waa too Jesu

1 Si anyii nŋu, Jesu í dabii dabii si wangaa
ŋa do si ilɛɛko ŋa, wa waazo wa sisi laabaau
jiidai bommai Ilaaɔ̃. Nɔ mɔcɔ maateeji ŋau à
suu
2 do inaabo nkpɔ gɔ ŋa. Si inɔi inaabo ŋau,
gɔgɔ ŋa à waa ce bɔ̃ɔ wo, gɔgɔ ŋa mɔ à nɛ
inɛi inɔɔko ŋa wo, nɔ Jesu í jɔ̀ aŋa fei à ba
iri. Inaabo ŋau wee. Maari iyi à ya kpe inɛi
Madala, nŋui Jesu í lelea inɛi inɔɔko mɛɛje
ŋau,
3 do Zoana aboi Cuza, woo mu amanii
ilaalu Herodu, do Suzani do inaabo nkpɔ gɔ
ŋa ma. Abo ŋau à waa sobi ŋa do amani nŋa.

Mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:1-9; Maaku 4:1-9)

4 Hai ilu fei inɛ ŋa à wasi ku naa bi Jesu. Si
bɛi zamaa í tɔtɔɔ ŋɔi í kpa nŋa mɔnda.
5 Si mɔndau í ni, mɔkɔ gɔ í fita wa fã dimi.
Si bɛi wa fã dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si kpãa,
nɔ inɛ ŋa à nɛ̀ si nɔ yɛi ŋa à jɔɔ.
6 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta. Iyi
í fita gbakã, í gbɛi, domi mandi kù wa si.
7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋɔi agũ
ŋau do dimi jiidau à fita ajɔ, ŋɔi agũ ŋau à
dede à la à bii dimi jiidau.
8 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ jiida, nɔ à fita à la
à so iso cĩɔ cĩɔ.
Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, nɔ í la hee lele í ni, inɛ
iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

Mii í jɔ̀ Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Matie 13:10-17; Maaku 4:10-12)

9 Nɔ mɔcɔɛ ŋa à beeɛ yaasei mɔndau.
10 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, iŋɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì mà asiii
bommaɛ, amma inɛ ŋa iyi à gbe à waa sɔ̃ ŋai
do mɔnda ŋa ku ba
Baa bii à waa cɔ a maà yɔɔ.
Nɔ bii à waa gbɔ a kaa mà yaaseɛ.

Yaasei mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:18-23; Maaku 4:13-20)

11 Yaasei mɔndau wee. Dimiu, idei Ilaaɔ̃i.
12 Inɛ gɔ ŋa à yɛi bɛi kpãa tengi bii dimiu í
cuku. Aŋai à gbɔ ideu, amma Seetam í naa í
nyaa hai si idɔ nŋa ku ba a maà dasi naanɛ a
ba faaba.
13 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi ilɛ kuta. Aŋai à
gbɔ ideu nɔ à gbaa do inɔ didɔ̃. Amma a kù jɔ̀
kù ce icã si idɔ nŋa. Naanɛ ku dasi nŋa í kpɛ
keeke amma iyi wahala í naa, à nyiò anyi.
14 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi inya iyi í nɛ agũ ŋau.
Aŋai à gbɔ ideu, amma si bɛi à waa nɛ, inɔ ku
fɔ do amani do didɔ̃i andunya ŋai à bii ideu à
kpaa, nɔ iso nŋa ŋa kù jĩa.
15 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi ilɛ jiidau. Aŋai à gbɔ
ideu nɔ à jilɔɔ si idɔ jiida hai nɛ muafiti, nɔ à
waa temua hee wa so iso.

Mɔndai fitila
(Cɔ Maaku 4:21-25)

16 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa ma í ni, inɛ gɔ ci ya ma
fitila ku biiɛ do caka, walakɔ ku dasi abɛ daai.
Amma à ya kɔaɛi lele ku ba inɛ ŋa iyi à waa lɔ
wa fei a yɛ inya kumá.
17 Si bɛɛbɛ mii iyi wa manji fei á boli, nɔ mii
iyi à ce si asii fei á na ku fita gbugbãa.
18 Na nŋu, i ce laakai ŋa do yaase bɛi ì waa
gbɔò ide ŋa, domi inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kɔ̃ɔa
si. Inɛ mɔ iyi kù nɛ, andi iyi wa tamaa siu má
à ya gbaai.

Iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Matie 12:46-50; Maaku 3:31-35)

19 Iyei Jesu do ifɔɛ ŋa à naa bi tɛɛ, amma a
kù ba a kù to siɛ na zamaau.
20 Nɔ inɛ ŋa à sɔ̃ɔ à ni, iyeɛ do ifɔɛ ŋa à waa
leekĩ waduude à waa bi ku yɛɛ.
21 Amma í jɛ nŋa í ni, inɛ ŋa iyi à waa gbɔ
idei Ilaaɔ̃ nɔ à waa jirimaɛ, aŋai à jɛ iyem
walakɔ ifɔm ŋa.

Jesu í leekĩ fufu si tenku
(Cɔ Matie 8:23-27; Maaku 4:35-41)

22 Ajɔ nŋu gɔ Jesu í lɔ akɔi inyi nŋu do mɔcɔɛ
ŋa, nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, ka kua tenkuu ka bɔ ice ikpa
ihɔ̃. Nɔ à nɛ.
23 Si bɛi à waa nɛu, Jesu í sĩ njoo. Ŋɔi fufu
nla gɔ í dede si tenkuu, nɔ inyi wa kɔ̃ akɔu. À
wa si mbirisi.
24 Ŋɔi à sɛkɛɛ si Jesu à jũu à ni, Mɛɛtu,
Mɛɛtu, à waa bɔ nfe ku ce.
Ŋɔi Jesu í jĩ nɔ í la si fufuu do kucãi inyiu.
Nɔ à dɛ̀ à coko sɔ̃m sɔ̃m.
25 Nɔ í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, hee iwoi naanɛ iyi
ì dasim í wa.
Nɔ njo í mu ŋa à biti, à bee njɛ à waa ni,
dimii amanɛ yoomai ihɛ̃, iyi wa ba fufu do
inyi ide ku fɔ nɔ à waa gbɔ ideɛ.

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í ba iri
(Cɔ Matie 8:28-34; Maaku 5:1-20)

26 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋau à to ice ikpa ihɔ̃,
si ilɛi inɛi Zerazee ŋa iyi í wa do wajui ilɛi
Galilee.
27-29 Ŋɔi à fita hai inɔi akɔi inyiu. Iyi à kita
ilɛ ŋɔi Jesu í yɛ mɔkɔ gɔ wa naa ku kòo. Mɔkɔu
inɛi ilu bɛi. Wee í bɛi í nɛ inɛi inɔɔko ŋa.
Waati kãma fei à ya maa dede siɛi. Ŋɔi inɛ
ŋa à ya dũu do sesee nɔ à dĩ isɛɛu do isɔ ku
ba a nɔɔ. Amma í ya da kudĩ ŋaui fei nɔ inɛi

inɔɔkoɛ ŋau à bɔòɛ hee si gbabua ŋa. Hai kukpɛ basĩi í ya maa wɛɛ, ci ya buba kpasẽ. Bi ku si iku ŋai í ya wa.

Iyi mɔkɔu í yɛ Jesu ŋɔi í koo í cuku si wajuɛ í dɔ̃ anu hee lele wa ni, mii í wa aninii awaɛ, Jesu awɔ Amai Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃ í re fei nɔ ṅ wa n tɔɔɛi, maà wahalam. Wa dɔ̃ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Jesu í ni inɛi inɔɔko ŋau a fita siɛ.

30 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, irei iriɛ. Nɔ í jɛaa í ni, Zamaa. Í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ inɛi inɔɔko nkpɔ nkpɔi í nɛ.

31 Nɔ inɛi inɔɔkoɛ ŋau à waa tɔɔ Jesu suuru ntɔ ntɔ ku maà dasi aŋa si isa nla hai nɛ kɔɔu.

32 Wee, kuusɔɔ gaa nla gɔ ŋa à wa bɛ à waa jɛ si iri kuta gɔ. Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu ku jɔ̀ aŋa a koo a mu kuusɔɔ ŋau ku ba aŋa a maa wa bɛ. Nɔ í yɔɔda nŋa.

33 Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à fita hai si mɔkɔu, à koo à mu kuusɔɔ ŋau. Nɔ kuusɔɔ gaa ŋau à sɛi hai antai iri kutau à dasi tenku nɔ inyiu í jɛ ŋa.

34 Ŋɔi woo degbe kuusɔɔ ŋau à yɛ mii iyi í ce, nɔ à sa à koo à waa sisi laabaaui ideu si ilu nlau do si ilɛɛko ŋa.

35 Nɔ inɛ ŋa à fita à bɔ̀ ku cɔ mii iyi í ceu. Iyi à to bi Jesu, ŋɔi à yɛ mɔkɔ iyi inɛi inɔɔko ŋa à fita siɛu. Mɔkɔu í baa si laakaɛ má, nɔ wa buba kɔkɔi Jesu í dasi jĩnɛ ŋa. Ŋɔi njo í mu ŋa.

36 Inɛ ŋa iyi ideu í ce iju nŋa à waa sisia inɛ ŋa bɛi inɛɛu í ce í ba iri.

37 Ŋɔi inɛi ilɛi Zerazee ŋa fei à tɔɔ Jesu suuru à ni ku nɛ hai bɛ, domi njo í mu ŋa ntɔ ntɔ. Nɔ Jesu í lɔ akɔi inyiu wa bi ku nɛ.

38 Ŋɔi mɔkɔ iyi inɛi inɔɔko ŋa à fita siɛu wa tɔɔ Jesu ku jɔ̀ nŋu ku tooɛ. Amma Jesu í ni ku sinda ku

39 nyi ideɛ, koo sisi mii iyi Ilaaɔ̃ í ceaa fei. Nɔ inɛɛu í nɛ í koo í wasi ku sisi mii iyi Jesu í cea nŋu fei si iluu fei.

Ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Matie 9:18-26; Maaku 5:21-43)

40 Iyi Jesu í baa hai ilɛi Zerazee nɔ zamaa í wasi ku coo fɔɔ, domi aŋa fei à waa degbeɛi.

41 Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ. Lafɛ̃ɛi à ya kpe Zairusi. Inɛ ngboi ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔi. Iyi í yɛ Jesu, ŋɔi í sɛɛbata si wajuɛ nɔ í tɔɔɛ ku naa kpasẽi nŋu.

42 Wa tɔɔ Jesu ku naa kpasẽɛi si na iyi í jɔ̀ ama inaabo akã lege legeɛ iyi í nɛ adɔ̃ maateeji, wa bi ku ku. Ŋɔi Jesu wa koo.

Iyi wa koo, nɔ zamaa nla nla wa manteɛ.

43 Wee abo gɔ mɔ í wa bɛ iyi wa ce bɔ̃ɔi awɔ ku mu hai adɔ̃ maateeji. Nɔ í jɛ fiaɛ fei bi lokotoro ŋa, nɔ kãma nŋa kù yɔkɔ kù faabaɛ.

44 Ŋɔi í sɛkɛɛ si Jesu do anyi í koo í lu itĩi ibɔɛ. Bɛ gbakã bɔ̃ɔu í tã.

45 Nɔ Jesu í bee í ni, yooi í lum. Ŋɔi aŋa fei à waa jã, ŋɔi Piɛɛ í ni, Mɛɛtu, zamaaui í kaakoɛ wa manteɛ.

46 Amma Jesu í ni, ṅ mà iyi inɛ gɔ í lum kam kam si na iyi í jɔ̀ gbugbãm í ce icɛ.

47 Iyi abou í yɛ iyi Jesu í mà iyi inɛ gɔ í luu, ŋɔi í koo í gulɛ si wajuɛ do kuyaya. Nɔ í fɔ si wajui zamaau mii iyi í ce í jɔ̀ nŋu í lu Jesu, do bɛi nŋu í ba iri anu akã.

48 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, abooyi, naanɛɛi í faabaɛ, koo nɛ do laakai ku sũ.

49 Si bɛi Jesu wa fɔ ideu ŋɔi inɛ gɔ í naa hai kpasẽi Zairusi inɛ ngbou í sɔ̃ɔ í ni, ama inaaboɛu kù wɛɛ, maà bitandi Mɛɛtu má.

50 Iyi Jesu í gbɔ ideu nɔ í sõ Zairusi í ni, maà jɔ̀ zigiɛ ku da, awɔ de dasi naanɛ, á ba iri.

51-53 Ŋɔi à dasi kpãa má à waa koo. Iyi í to kpasẽ bɛ, í ba wee, inɛ fei í wasi ku kpata à waa cã kpokpo na irii amau. Nɔ Jesu í ni, i maà kpata ŋa, kù ku, wa sĩ njooi. Ŋɔi à waa yaakoɛ domi à mà iyi í kui. Ŋɔi Jesu kù jɛ inɛ gɔ ku lɔ kpasẽu do nŋu ajɔ bii kù jɛ Piɛɛ do Zãa do Zaaki do iyeò baai amau.

54 Iyi í to bi ama inaabou ŋɔi í mu awɔɛ nɔ í fɔ ide hee lele í ni, ama mudẽɛ, dede.

55 Nɔ hundeɛ í baa má, nɔ í dede tengi bɛ gbakã. Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni a na amau ijɛ.

56 Nɔ nyaanzeɛ ŋau à biti ntɔ ntɔ, amma Jesu í sõ ŋa í ni a maà sõ inɛ gɔ mii iyi í ce.

9

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Matie 10:5-15; Maaku 6:7-13)

1 Jesu í kpe mɔcɔ maateejiɛ ŋau í tɔtɔɔ ŋa í mu nŋa gbugbã do yiiko a leleò inɛi inɔɔko ŋa fei nɔ a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri.

2 Ŋɔi í bɛ ŋa a koo a waazo idei bommai Ilaaɔ̃ nɔ a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri.

3 Nɔ í sõ ŋa í ni, i maà so nkãma si iseɛnɛ nŋɛu, baa golo hee má jɛ bɔgɔ, wala ijɛ, wala fia, nɔ i maà so baa ibɔ minjisia.

4 Kpasẽ bii ì sɔ ŋa, i ya wa bɛ hee i koo i fita hai ilu bɛ ŋa.

5 Ilu bii à kɔ ku gba ŋɛ, i fita hai ilu bɛ ŋa nɔ i gbugbã nŋa irurui baata nŋɛ ŋa ku jɛ nŋa sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ̃ á naa si ŋa.

6 Mɔcɔ ŋau à dede à dabii si ilɛɛko ŋau, à waa sisiò laabaau jiidau nɔ à wasi ku jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à waa ba iri bii fei.

Laakai Herodu í dede
(Cɔ Matie 14:1-12; Maaku 6:14-29)

7 Wee Herodu ilu ilɛu, í gbɔ mii iyi Jesu wa ce fei, nɔ laakaiɛ í dede. Kù mà baa bɛi á lasabu má si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ ŋa à waa ni Zãai í jĩ hai si balɛ,

8 inɛ gɔ ŋa mɔ à ni Elii walii nlaui í naa má, nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ni inɛ akãi waliii tako ŋaui í jĩ hai si balɛ má.

9 Nɔ Herodu í ni, ṅ jɔ̀ à bu irii Zãa. Debɛi, inɛ ihẽ iyi ṅ ya maa n gbɔ baauɛ iyi wa ce dimii mii ŋau bɛ, yooi. Ŋɔi wa dɛ ku yɔɔ.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Zãa 6:1-14)

10 Nɔ mɔcɔ maateeji ŋa iyi Jesu í tako í bɛ
ŋau à baa bi tɛɛ à waa sisiaa mii ŋa iyi aŋa à
ce fei. Nɔ Jesu í gbã ŋa ikã í bɔò ŋa ikpa kɔkɔi
ilu gɔ iyi à ya kpe Bɛsaida.
11 Ŋɔi inɛ ŋa à gbɔ ikpa bii à wa nɔ zamaa
nkpɔ gɔ í hãmɛɛ ŋa bɛ. Nɔ Jesu í gba ŋa wa sõ
ŋa idei bommai Ilaaõ, nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa iyi a kù
waa nɛ baani à ba iri.
12 Iyi inunu wa lɔ ŋɔi woo bɛ maateeji ŋau
à sɛkɛɛ siɛ à sõɔ à ni, jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ inɔ ilu
walakɔ ilɛɛko ŋa à dɛ bii aa sũ do mii iyi aa
jɛ, domi si gbabuai à wa ihẽ.
13 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, inɛ taka nŋɛ i na ŋa
ijɛ a jɛ mɛɛ. Amma à ni, pɛ̃ɛ iyi à nɛ kù re ara
miu do cɛ̃ɛ minji. Mà ì bi awa taka nwa kaa
ra ijɛ iyi inɛ fei á jɛi.
14 Wee si inɔi inɛ ŋau inɛmɔkɔ ŋa à to zakai
amanɛ dubu miu (5.000). Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ
ŋau í ni, i jɔ̀ a buba wua ikã ikã amanɛ ciitaa
ciitaa.
15 Nɔ à ce bɛɛbɛ à jɔ̀ aŋa fei à buba.
16 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ miu do cɛ̃ɛ minjiu nɔ
í wu iju lele í saabu Ilaaõ nɔ í bububuɛ í na
mɔcɔɛ ŋau a kpɛ̃a zamaau.
17 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo. Nɔ à ko iyi à jɛ í gbeu,
nɔ í kõ kɔlɔ maateeji.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cica
(Cɔ Matie 16:13-19; Maaku 8:27-29)

18 Ajɔ nŋu gɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nya ara nŋa
ikã nɔ wa ce kutɔɔ. Nɔ í bee ŋa í ni, yooi inɛ
ŋa à ya ni ǹ jɛ.
19 Nɔ à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à ya ni awɔu Zãa
woo dasi inyii. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii
walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu
inɛ akãi waliii tako ŋaui í jĩ wa hai si balɛ.
20 Ŋɔi í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni, yooi ì ni ǹ jɛ
ŋa. Ŋɔi Piɛɛ í ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ
(Cɔ Matie 16:20-28; Maaku 8:30-9Ɛ1)

21 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔ ŋau do kugaabu í ni a
maà na a sõ inɛ gɔ.
22 Í sõ ŋa má í ni, amu Amai Amanɛ, kù nɛ
bɛi á ce iyi n kù yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ. Inɛ ngbo
ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ
inɛ ŋa si wooda ŋa aa kɔsim a kpam, amma
an jĩ hai si balɛ si ajɔ mɛɛtasia.
23 Nɔ í sõ aŋa fei í ni, inɛ iyi wa bi ku toom,
ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ ku so jĩi ku gaauɛ ku toom wa.
24 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛɛ do idɔɔbiɛ
kaa baa. Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim,
lafɛ̃ɛi á baa do ntɔ.
25 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba
amanii andunya fei, nɔ í kua kuwɛɛɛ.
26 Nɔ í ni má, inɛ iyi wa ce anyɔi amu Amai
Amanɛ, walakɔ wa ce anyɔi idem, amu mɔ an
ce anyɔi lafɛ̃ɛ waati iyi an nyi wa. Nɔ waati
iyi an nyi wa, an nyi wai do amboei Baam do
amalekaɛ ŋa ajɔ.
27 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi à wa ihẽ si nsɛi, gɔgɔ
nŋa ŋa aa yɛ bommai Ilaaõ wa naa a bɛi a ku.

Arai Jesu í daana
(Cɔ Matie 17:1-8; Maaku 9:2-8)

28 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, iyi í ce zakai ajɔ
mɛɛjɔ ŋɔi í kpe Piɛɛ do Zãa do Zaaki à koo à
gũ antai iri kuta nla gɔ ku ba ku ce kutɔɔ.
29 Iyi wa ce kutɔɔ ŋɔi wajuɛ í kpaasi dimi
ikã, nɔ jaaɛɛ í fũuta pai pai.
30-31 Ŋɔi gbakã Moizi do Elii à faata wa do
amboe à waa baa ide ku fɔ. À waa fɔ idei ikuɛ
iyi á kú Zeruzalɛmu ku jɔ̀ò andunyau ihẽ.
32 Wee Piɛɛ do kpaasiɛ ŋa à waa siiko ntɔ
ntɔ, amma iyi iju nŋa í má à yɛ amboei Jesu
nɔ à yɛ amanɛ minji ŋa iyi à waa leekĩ bi tɛɛu.
33 Waati iyi inɛ ŋau à waa jɔ̀ Jesu, Piɛɛ í sõɔ
í ni, Mɛɛtu, á sĩa ka maa wa ihẽ. Jɔ̀ ka ce ilei
acɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti
Elii. Í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ kù mà mii iyi wa
fɔ.
34 Si bɛi wa fɔ ideu, bukɔɔ í naa í bii ŋa. Iyi
mɔcɔ ŋau à yɛ bukɔɔu wa bii ŋa ŋɔi njo í mu
ŋa.
35 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si bukɔɔu í ni, inɛ
ihẽi í jɛ Amam. Nŋui ǹ cica. I ya gbɔ ideɛ ŋa.
36 Si anyii ide ku fɔu, Jesu nŋu akãi à yɛ bɛ.
Ŋɔi si waatiu bɛ mɔcɔ ŋau a coko a kù sõ inɛ
kãma mii iyi à yɛ.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Matie 17:14-18; Maaku 9:14-27)

37 Iju kumáɛ iyi à kita wa hai antai iri
kutau, zamaa nla gɔ í naa í ko Jesu.
38 Ŋɔi si inɔi zamaau mɔkɔ gɔ í dõ anu hee
lele í ni, Mɛɛtu, cɔ ama inɛmɔkɔ akãu ihẽi ǹ
nɛ. Ǹ wa n tɔɔɛ i faabaɛ
39 domi inɛi inɔɔko gɔ í ya dede siɛi. Nɔ
waati iyi í dede fei, anu akã amau í ya dõ anui.
Nɔ inɛi inɔɔkou í ya gbugbãɛ jiida, nɔ amau
í ya maa ce antɔ foko ku maa mɛɛ araɛ, nɔ
kufitaɛ í ya gaabu.
40 Ǹ tɔɔ mɔcɔɛ ŋa a lelea, amma à mɔngɔ.
41 Ŋɔi Jesu í ni, iŋɛ inɛ laalɔ hai dasi naanɛ
ŋa, hee waati yoomai an wa inɔ nŋɛ. Mà hee
waati yoomai an maa temuaò ŋɛ. Ŋɔi í sõ
mɔkɔu í ni, naaò amaɛu wa ihẽ.
42 Nɔ wa naaɛ wa. Iyi í tɔɛ wa kɔkɔi Jesu ŋɔi
inɛi inɔɔkou í kɛkɛɛ ilɛ í gbugbãɛ jiida. Amma
Jesu í fɔ si inɛi inɔɔkou ide do gbugbã ŋɔi í fita
nɔ amau í ba iri. Nɔ Jesu í sindoa baaɛ.
43 Inɛ ŋa iyi à wa bɛ fei à biti do bɛi gbugbãi
Ilaaõ í la í to.

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ má
(Cɔ Matie 17:22-23; Maaku 9:30-32)

Si bɛi aŋa fei à wɛɛò bitiu bɛɛbɛ do mii iyi
Jesu wa ce fei, ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni,
44 iŋɛ, i de itĩ i gbɔ ide iyi ǹ wa n sõ ŋɛu ihẽ
sãa sãa ŋa. Aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ
ŋa si awɔ.
45 Amma mɔcɔɛ ŋau a kù gbɔ yaasei ideu,
domi ideu kù má nŋa titã, nŋui í jɔ̀ a kù gbɔ
yaaseɛ. Nɔ wee à waa ce njoi yaasei ideu ku
bee Jesu má.

Yooi í jɛ inɛ ngbo
(Cɔ Matie 18:1-5; Maaku 9:33-37)

46 Ajɔ nŋu gɔ mɔcɔ ŋau à waa ce kakɔɔ ku ba
a mà inɛ iyi í re si inɔ nŋa.
47 Wee Jesu í mà lasabui idɔ nŋa, ŋɔi í so
ama keeke gɔ í leekɩ̃ɛ kɔkɔɛ,
48 nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í gba amau ihɛ̃ na
irim, amu takam nii í gba. Inɛ mɔ iyi í nɔ í
gbam, inɛ iyi í bɛm wai í gba. Inɛ iyi í kere í
re si inɔ nŋɛ, nŋui í re iŋɛ fei.

Inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nŋɛ inɛ nŋɛi
(Cɔ Maaku 9:38-40)

49 Ŋɔi Zãa í ni, Mɛɛtu, à yɛ inɛ gɔ í ya maa
lele inɛi inɔɔko ŋa do iriɛ, nɔ à ganjiɛ, domi
kù wa inɔ nwa, kù waa tooɛ.
50 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, i maà ganjia ŋa, domi
inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nŋɛ, inɛ nŋɛi.

Inɛ ŋa à kɔ ku gba Jesu si ilui Samari gɔ

51 Wee waati í maai wa si bii Jesu á jɔ̀
andunya ku nyi lele má, ŋɔi í dasi idɔ mam
mam nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu.
52 Nɔ í bɛ inɛ gɔ ŋa a cuaa ku ba a koo a ceaa
sɔɔlui bi ku sũ. Ŋɔi inɛ ŋa iyi í bɛ ŋau à to ilui
Samari gɔ,
53 amma inɛi ilu bɛ ŋa a kù jɛ ku gbaa si na
iyi í jɔ̀ Zeruzalɛmuui wa bɔ.
54 Iyi Zaaki do Zãa à gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi à beeɛ à
ni, Lafɛ̃ɛ, ì bi ka jɔ̀ ina ku kita si ŋa wa hai lele
ku kpa ŋa?
55 Amma Jesu í sinda í la si ŋa do gbugbã.
[Í ni, i kù mà iyi ì waa fɔ ŋa mɔm.
56 Amu Amai Amanɛ n kù naa ku kpa
amanɛ ŋa, bii kù jɛ n faaba ŋa.]
Nɔ à bɔ ilu mmu gɔ má.

Inɛ ŋa iyi à bi Jesu ku too
(Cɔ Matie 8:19-22)

57 Si bɛi à waa nɛ ŋɔi inɛ gɔ í naa í sɔ̃ Jesu í
ni, an tooɛ bii ì waa bɔ fei.
58 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, iŋa ŋa à nɛ kolo ŋa, nɔ
baa yɛi ŋa mɔ à nɛ bi ku sũ. Amma amu Amai
Amanɛ n kù nɛ bii an koo n sũ n sɩ̃mi.
59 Nɔ í sɔ̃ inɛ mmu gɔ í ni, toom wa. Amma
inɛɛu í ni, jɔ̀ n koo n si baam wa titã.
60 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, jɔ̀ iku ŋa a si iku nŋa ŋa,
amma awɔ, koo sisi laabaau jiidai bommai
Ilaaɔ̃ bii fei.
61 Nɔ inɛ gɔ í sɔ̃ɔ má í ni, an tooɛ Lafɛ̃ɛ,
amma jɔ̀ n koo n tɔɔ inɛm ŋa sukudɔ̃ titã.
62 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, inɛ iyi í lesi awɔɛ si
kaakoi kɛtɛ nɔ í sinda í cɔ anyi, kù jɔò bommai
Ilaaɔ̃.

10

Jesu í bɛ amanɛ kitaò fɛɛwa

1 Si anyii nŋu, Lafɛ̃ɛ í cica amanɛ kitaò
fɛɛwa mmu má, í bɛ ŋa minji minji a cuaa si
ilu ŋa fei do bii nŋu takaɛ á nɛ ku bɔ fei.
2 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, amaajɛ iyi í to ku da í kpɔ,
amma woo da ŋau a kù kpɔ. Na nŋu, i tɔɔ ilu
ikou ku bɛ inɛ ŋa iyi aa ce icɛu wa.
3 I dasi kpãa ŋa, ɩ̀ wa n bɛ ŋɛi bɛi ama
angudã ŋa si inɔi mɛɛmu kugaabu ŋa.
4 I maà so taalili hee má jɛ bɔgɔ, walakɔ
baata, nɔ i maà ya leekɩ̃ kpãa i maà ce inɛ gɔ
fɔɔ ŋa.
5 Kpasɛ̃ bii ì lɔ ŋa i tako i sɔ̃ ŋa ŋa i ni, Ilaaɔ̃
ku mu nŋɛ laakai ku sũ.
6 Bii ilu laakai ku sũ gɔ í wa bɛ, laakai ku sũ
nŋɛ á to siɛ. Bii kù wɛɛ mɔi á nyi wa si ŋɛi.
7 Kpasɛ̃ bii à gba ŋɛu, kpasɛ̃ bɛi aa maa wa
ŋa, sɔnda do inyi iyi à na ŋɛ fei i ya gba i jɛ ŋa,
domi inɛ kaa máa ce icɛ iyi kù waa jɛ. I maà
ya lɔ kpasɛ̃ do kpasɛ̃ ŋa.
8 Ilu iyi ì lɔ fei ŋa bii à gba ŋɛ, ijɛ iyi à na ŋɛ
i ya jɛ ŋa.
9 I sɔ̃ inɛi ilu ŋau i ni, bommai Ilaaɔ̃ í maai
si ŋɛ. Nɔ bɔ̃ɔ ŋa iyi à wa bɛ i jɔ̀ a ba iri ŋa.
10 Amma ilu bii ì lɔ nɔ a kù gba ŋɛ, i bɔ
bantumai iluu nɔ i ni,
11 wee à waa gbugbã nŋɛ hee do irùrùi ilu
nŋɛ iyi í wa si kutɛ nwa. Do nŋu fei, i mà ŋa
iyi bommai Ilaaɔ̃ í maai wa.
12 Nɔ Jesu í ni má, an sɔ̃ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu,
ijuukpãi inɛi Sodomu ŋa ilu nlai takou, á tia
do ti inɛi ilu ŋau.

Inɛi ilu ŋa iyi à kɔ ku dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Matie 11:20-24)

13 Nɔ Jesu í ni má, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ,
iŋɛ inɛi Kɔrazɛ̃ɛ ŋa. Iŋɛ mɔ inɛi Bɛsaida ŋa inɔ
kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ. Maamaake ŋa iyi à ce si
ilu nŋɛ ŋau ihɛ̃, bii í jɛ si ilui Tii do Sidɔ̃ɔi à coo
wo, bii í wa inɛi ilu ŋau aa dɩ̃ saaki a kpataò na
irii dulum du ŋa nɔ a kpaasi idɔ hai ku kpɛ.
14 Na ŋɔi í jɔ̀ ɩ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu
ijuukpãi inɛi Tii do Sidɔ̃ɔ ŋa á tia tu ŋɛ.
15 Iŋɛ mɔ, inɛi Kapɛranumu ŋa, ì waa tamaa
ŋa aa so ŋɛ hee lelei? Aawo, aa kɛkɛ ŋɛi hee
bi ku wai iku ŋa.
16 Nɔ í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, inɛ iyi í gbɔ ide nŋɛ,
idem nii í gbɔ. Inɛ mɔ iyi í kɔsi ŋɛ, amui í kɔsi.
Inɛ mɔ iyi í nɔ í kɔsim, inɛ iyi í bɛm wai í kɔsi.

Kubaai mɔcɔ kitaò fɛɛwa ŋau

17 Mɔcɔ kitaò fɛɛwa ŋa iyi Jesu í bɛ ŋau à baa
do inɔ didɔ̃ nɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, hee do inɛi inɔɔko
ŋa fei à ya jirima wa na iriɛu.
18 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ɩ̀ yɛ Seetam wa cuku
wa hai lele bɛi kuŋɔi ijɩ̃.
19 Ntɔ ntɔ ɩ̀ mu nŋɛ yiiko i tɛɛsɛò njo ŋa do
cencee ŋa hee do gbugbã iyi Seetam mbɛɛu í
nɛ fei, nɔ nkãma kaa yɔkɔ ku mɛɛ ŋɛ.
20 Do nŋu fei, i maà jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃ na iyi í
jɔ̀ inɛi inɔɔko ŋau à waa jirima ŋɛ, amma i jɔ̀
inɔ nŋɛ ku dɔ̃ si na iyi í jɔ̀ à kɔ iri nŋɛ lelei Aɔ̃.

Inɔi Jesu í dɔ̃
(Cɔ Matie 11:25-27; 13:16-17)

21 Si waati akãu, inɔi Jesu í dɔ̃ jiida jiida do
gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í ni, Baaba, awɔ iyi
ì jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, ɩ̀ wa n saabuɛ do iyi ì
singaa ilu bisi do woo mà ŋa mii ŋau ihɛ̃ nɔ ì

nyisi amu ŋa. Í sɩ̃a Baaba, si na iyi í jɔ̀ bɛɛbɛi ì bi.
22 Baam nii í daam mii fei si awɔ. Inɛ kãma kù mà amu Amau bii kù jɛ Baau. Nɔ inɛ kãma kù mà Baau bii kù jɛ amu Amau do inɛ ŋa iyi ɲ̀ bi n nyisi ŋa.
23 Ŋɔi Jesu í sinda si mɔcɔɛ ŋau í sɔ̃ ŋa í ni, ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi ijuɛ wa yɛ mii iyi ì waa yɛ ŋa.
24 Ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, walii do amanlu nkpɔ à bi aŋa a yɛ mii ŋa iyi ì waa yɛ ŋa, a kù nɔ a kù yɔɔ. À bi aŋa a gbɔ iyi ì waa gbɔ ŋa, a kù nɔ a kù gbɔɔ.

Mɔndai inɛ jiidai Samari gɔ

25 Ajɔ nŋu gɔ woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ í dede ku cã idɔi Jesu nɔ í ni, Mɛɛtu, bɛirei an ce n baò kuwɛɛ hai tã.
26 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, mii à kɔ si woodau. Ide mii ì ya cio si.
27 Ŋɔi í jɛ í ni, bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei, do gbugbãɛ fei, do lasabuɛ fei, nɔ i bi inɛ mmu ŋa bɛi ì bi araɛ.
28 Ŋɔi Jesu í ni, ide iyi ì jɛ í sɩ̃a. Ce bɛɛbɛ, aa ba kuwɛɛ.
29 Amma mɔkɔu wa bi ku na araɛ ntɔ, nɔ í beeɛ í ni, yooi í jɛ inɛ mmu.
30 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, mɔkɔ gɔ í kita wa hai Zeruzalɛmu wa bɔ Zeriko, ŋɔi í koo í dasi awɔi ile ŋa. Ile ŋau à coo ile à cãa, nɔ à nɛ à jɔ̀ɔ bɛ wa kasãm.
31 Wee, woo weei Ilaaõ gɔ wa too kpãau wa. Iyi í yɛ mɔkɔu, ŋɔi í gbe í lɔ.
32 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ si dimii Levi í to inyau. Iyi í yɔɔ nɔ í gbe í lɔ.
33 Amma inɛi Samari gɔ mɔ wa bɔ ilu. Iyi í to bɛ ŋɔi í yɛ mɔkɔu nɔ araare í muu.
34 Nɔ í sɛkɛɛ siɛ í jɔaa ikpo do atɛ̃ vɛ̃ɛ si agbɛi kumɛɛ ŋau nɔ í dũu. Si anyiɛ nɔ í lesiɛ si gbankɛlɛi nŋu takaɛ í bɔ̀ɔ bi ku sɔi inɛ njoo ŋa nɔ í gbɔaa.
35 Iju kumáɛ, nɔ í so fiai icɛi ajɔ minji, í na inɛ ngboi bi ku sɔi inɛ njoo ŋau, nɔ í ni, gbɔa inɛɛu ihɛ̃. Iyi ì jɛ í lesi na iriɛ, an sãaɛ waati iyi an baa.
36 Ŋɔi Jesu í ni, si amanɛ mɛɛta ŋau bɛ, yoo nŋai ì tamaa í jɛ kpaasii inɛ iyi í dasi awɔi ile ŋau.
37 Ŋɔi inɛɛu í ni, inɛ iyi í ce araareɛu. Ŋɔi Jesu í ni, debɛi, awɔ mɔ, koo ce bɛɛbɛ.

Jesu í bɔ bi Maata do Maari

38 Ajɔ nŋu gɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋau à waa nɛ nɔ à to ilu gɔ. Wee inaabo gɔ í wa ilu bɛ, à ya kpoo Maata. Nŋui í gba ŋa si kpasɛ̃ɛ.
39 Abou í nɛ ifɔɛ gɔ iyi à ya kpe Maari. Ifɔu wa bubai kɔkɔi Lafɛ̃ɛ wa gbɔ ideɛ.
40 Amma Maata nŋu í wasi ku mante araɛ do caka ku tɛkɛ. Ŋɔi í naa í ni, Lafɛ̃ɛ, kù jɛɛ si ide kãma iyi ifɔm í jɔ̀ɔm icɛu amu akã? I kaa jɔ̀ ku naa ku sobim?
41 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, Maata, Maata, ì waa mante araɛ ì waa weewea na mii nkpɔ.
42 Amma bukaatai mii akãi amanɛ í nɛ. Nŋui Maari njɛ í cica bɛ, nɔ inɛ kãma kaa gbaa siɛ má.

11

Idei kutɔɔ
(Cɔ Matie 6:9-13; 7:7-11)

1 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa ce kutɔɔ bii gɔ. Iyi í tã ŋɔi mɔcɔ akãɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, kɔ wa si bɛi aa ka ya ce kutɔɔ, bɛi Zãa í kɔ mɔcɔɛ ŋa si.
2 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i ya ni,
Baaba, jɔ̀ inɛ fei ku mà iyi awɔi ì jɛ inɛ kumá.
Naa jɛ bommaɛ.
3 Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.
4 Kpa idei dulum du wa, domi awa mɔ à ya ka
kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nwa.
Maà ti i jɔ̀ ka dasi kulɛlɛ.
5 Nɔ í sõ ŋa má í ni, á yɔkɔ ku jɛ nsɛi inɛ gɔ nŋɛ í ba inɛ njoo idũ laja. Bii kù nɛ ijɛ iyi á naa, á bɔ bi kpaasiɛi ku ni, wɛ̃ɛm pɛ̃ɛ mɛɛta wa,
6 domi kpaasim gɔ í naa bi tom hai ilu gɔ. Nɔ wee, n kù nɛ ngɔgɔ iyi an naa.
7 Kpaasiɛu á yɔkɔ ku jɛaa hai inɔ ile ku ni, maà mantem, amu ɲ̀ sɔɔkɔ tã, amu do amam ŋa fei à waa sũ. N kaa n yɔkɔ n dede n naɛ pɛ̃ɛ.
8 Ǹ wa n sõ ŋɛi, baa bii kù bi ku dede ku náa si na iyi í jɔ̀ í jɛ kpaasiɛ, á yɔkɔ ku dede ku naa bukaatai mii iyi í bi fei si na iyi í jɔ̀ wa manteɛ.
9 Na nŋu, ɲ̀ wa n sõ ŋɛi, i ya tɔɔ ŋa, aa mu nŋɛ. I ya dɛdɛ ŋa aa ba ŋa. I ya cã gambo ŋa, aa cɩ̀ nŋɛ.
10 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi wa tɔɔ fei, Ilaaõ á muaa. Inɛ mɔ iyi wa dɛdɛ, Ilaaõ á jɔ̀ ku ba. Inɛ mɔ iyi í nɔ wa cã gambo, Ilaaõ á cɩ̀aa.
11 Yooi í wa si inɔ nŋɛ ihɛ̃ iyi [bii amaɛ í tɔɔɛ pɛ̃ɛ á so kuta ku naa. Walakɔ] bii í tɔɔɛ cɛ̃ɛ ku so njo ku naa.
12 Walakɔ bii í tɔɔɛ njɛi ajɛɛ á naa cencee? Aawo, kaa ce.
13 Iŋɛ iyi ì ya ce laalɔ ŋa ì mà mii jiida ku na ama nŋɛ ŋa, mà irei. To, Ilaaõ Baa nŋɛ iyi í wa lele kaa ce ku re zaka bɛɛbɛ? Kaa so Hundeɛ ku na inɛ ŋa iyi à waa tɔɔɛ?

Jesu í jɛa inɛ ŋa iyi à máa ide
(Cɔ Matie 12:22-30; Maaku 3:22-27)

14 Si anyii nŋu, à naa Jesu mɔkɔ gɔ wa. Mɔkɔu í nɛ inɛi inɔɔko gɔ iyi í jɔ̀ í dekɩ̀. Nɔ Jesu í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í fita ŋɔi mɔkɔu í lɔsi ide ku fɔ, nɔ zamaa fei í biti.
15 Amma inɛ gɔ ŋa à ni, inɛ ngboi inɛi inɔɔko ŋa iyi à ya kpe Bɛɛlizebui í mua Jesu gbugbã wa leleò inɛi inɔɔko ŋa.
16 Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à waa bi a cã idɔɛ a cɔ. Nɔ à sõɔ à ni ku ce maamaake ku nyisi iyi yiikoɛ wa naai hai lele.
17 Si bɛi Jesu í mà lasabu nŋa ŋɔi í ni, bomma iyi inɛɛ ŋa à waa ja aŋa duusõɔ, bommau á na ku kpaò bomma nɔ kpasɛ̃ɛ ŋa ku cuku.

18 Bɛɛbɛ mɔi bii Seetam wa ja do arae, bɛirei
bommae á ce ku bɔ waju. Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í
jɔ̀ ì waa ni do gbugbãi Bɛɛlizebui ǹ wa n leleò
inɛi inɔɔko ŋa.
19 Bii do gbugbãi Bɛɛlizebuui ǹ wa n leleò
inɛi inɔɔko ŋa, to, do gbugbãi yooi mɔcɔ nŋɛ
ŋa mɔ à waa leleò ŋa. Na ŋɔi í ce aŋa taka nŋa
aa nyisi iyi ì rara ŋa.
20 Amma bii do gbugbãi Ilaaɔ̃i ǹ wa n leleò
inɛi inɔɔko ŋau, nŋu bɛ wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í
sinti ku jɛ bommae si anini nŋɛ.
21 Bii ilu gbugbã jiida gɔ í nɛ jĩnɛi igũ nɔ wa
degbe kpasɛ̃ɛ, amaniɛ á wɛɛi si laakai.
22 Amma bii ilu gbugbã gɔ mɔ iyi í roo í naa
í jɔɔ igũ, njɛ á ko jĩnɛi igũ iyi wa naanɛui fei
nɔ ku ce ikpɛ̃i amaniu mɔ.
23 Inɛ iyi kù jɛ tom, mbɛɛm nii. Inɛ iyi kù
waa bam ku tɔtɔɔ, wa fangaaɛi.

Kunyii inɛi inɔɔko wa má
(Cɔ Matie 12:43-45)

24 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, bii
inɛi inɔɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa
ŋai ku maa dɛ bi ku sĩmi. Bii í kua, ŋɔi í ya ni,
an nyi inya nwom hai bii ǹ fita wai.
25 Waati iyi í nyi nɔ í ba inɛɛu í yɛ bɛi ile
ngbɛ iyi à kpã à teeseɛ sãa sãa,
26 á koo ku dɛdɛ kpaasi laalɔ ŋa iyi à roo wa
má bɛi aŋa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa wa
bɛ. Waati bɛɛbɛ kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia baa ti
ankãanyiɛ má.

Inɔ didɔ̃ ntɔ

27 Waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ, abo gɔ í dɔ̃ anu
hai inɔ zamaau í ni, ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi í so
asĩɛ, nɔ ì mɔmɔ amɔɛ.
28 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, í tia i ni ilu inɔ didɔ̃ ŋai
inɛ ŋa iyi à waa gbɔ idei Ilaaɔ̃, nɔ à waa ceò icɛ.

Inɛ ŋa à bi maamaake
(Cɔ Matie 12:38-42)

29 Si bɛi zamaau wa kɔ̃ɔsi ŋɔi Jesu í ni, inɛi
nsɛi ŋa inɛ laalɔ ŋai. À waa tɔɔ maamaake,
amma maamaake gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa, bii
kù jɛ ti faajii walii Zonasi.
30 Si bɛi Zonasi í jɛ nyinda bi inɛi Ninivu ŋa,
bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ an jɛ nyinda bi
inɛi nsɛi ŋa.
31 Si ajɔi kiitiu inaabo ilaalui ilɛi Seba á
dede si inɛi nsɛi ŋa ku yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀
hai jĩijĩi í dede í naa ku gbɔ idei bisii Salomɔɔ
ilaalu nlau. Nɔ wee nsɛi, amu iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ
ideu ihɛ̃ ǹ re Salomɔɔ.
32 Si ajɔi kiitiu inɛi Ninivu ŋa aa dede si inɛi
nsɛi ŋa a yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ à kpaasi idɔ
nŋa na waazoi Zonasi. Nɔ wee nsɛi, amu iyi
ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ ǹ re Zonasi.

Inya kumái ara
(Cɔ Matie 5:15; 6:22-23)

33 Inɛ gɔ ci ya má fitila ku singaɛ, [walakɔ
ku biiɛ do caka,] amma à ya jilɔɔi bi ku lesi
fitila ku ba inɛ ŋa iyi à waa lɔ wa a maa yɛ inya
kumá.
34 Ijuɛi í jɛ fitilai araɛ. Bii ijuɛ wa nɛ baani,
araɛ fei í wa si inya kumái. Amma bii kù waa
nɛ baani, araɛ mɔ fei í wa si ilu kukui.
35 Na nŋu, ce laakai ku ba inya kumá iyi í
wa si araɛu ku maà ce ilu kuku.
36 Bii araɛ fei wa nɛ inya kumá, nɔ baa ikɔ̃
akãɛ gɔ kù wa si ilu kuku, fei ndɛɛ á maa mái
bɛi waati iyi fitila í má siɛ inya.

Jesu í yɛ taalei Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

37 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, ŋɔi Farisi gɔ í kpoo
ku jɛ kpasɛ̃ɛ. Nɔ í koo í buba kpasɛ̃i Farisiu,
aŋaò à waa jɛ.
38 Ŋɔi Farisiu í cɔɔ í biti do iyi kù wɔɔ í bɛi
wa jɛ.
39 Amma Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔ í ni, iŋɛ Farisi ŋa, í yɛ
ŋai bɛi inɛ ŋa iyi à ya wiɛ anyii kɔɔfu do jɛɛ
ŋa nɔ a jɔ̀ inɔɛ riisi. Inɔ hai sĩa do takiii wa kɔ̃
nŋɛ.
40 Iŋɛ hai nɛ yaase ŋa, inɛ iyi í taka anyii ara,
lafɛ̃ɛ si í ce inɔɛ mɔ?
41 Í sĩa i na ilu are ŋa mii iyi í wa si inɔ jɛɛ
do kɔɔfu, nɔ mii fei á má nŋɛ.
42 Amma ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ Farisi ŋa,
si na iyi í jɔ̀ ì ya na Ilaaɔ̃ hee do zakaai aYɛ ŋa
fei. Do nŋu fei, i kù waa ce jiida nɔ i kù waa
nyisi kubii Ilaaɔ̃ ŋa. Iyi bɛi í jɔ i ya ce nɔ i maà
gbɛjɛ iyi í gbe ŋa.
43 Ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ Farisi ŋa, si na iyi
í jɔ̀ si ile bi ku ce kutɔtɔɔ ŋa kitãi inɛ ngbo ŋai
ì ya bi ŋa, nɔ ì ya bi a ce ŋɛ fɔɔ do bɛɛrɛ nla nla
si bantuma ŋa.
44 Aa yɛ ijuukpã ŋa domi ì yɛi bɛi balɛ ŋa iyi
inɛ gɔ kù waa yɛ. Si antai nŋai à waa nɛ a kù
nɔ a kù mà *.
45 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ í sɔ̃ɔ í ni,
Mɛɛtu, bii ì waa fɔ bɛɛbɛ, awa mɔi ì waa bu.
46 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa mɔ, domi ì waa kãa
inɛ ŋa aso ku gaabu ku so ŋa, nɔ iŋɛ taka nŋɛ
i ci ya lesi baa amaawɔ nŋɛ.
47 Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ walii ŋa iyi
bala nŋɛ ŋa à kpa wo, iŋɛi ì waa teese balɛ nŋa
ŋa.
48 Ì waa nyisi ŋa iyi ì jɛsi mii iyi bala nŋɛ
ŋau à ce, si na iyi í jɔ̀ aŋai à kpa walii ŋau, nɔ
iŋɛi ì waa teese balɛ nŋa ŋa.
49 Ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í fɔ si bisiɛ í ni, an bɛ walii ŋa
do woo bɛ ŋa si anini nŋa. Aa kpa inɛ gɔ ŋa
nɔ a kpã inɛ gɔ ŋa mɔ iju.
50 Na nŋu, ijuukpãi woo kpa walii ŋau fei
hai sintei andunya si iri nŋɛi á jɛ.
51 Iŋɛi aa yɛ ijuukpãi kukpai Abɛli hee ku
koo si do Zakari iyi à kpa si afei bi ku weeu
do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, ijuukpãi

* **11:44** si antai nŋai à waa nɛ a kù mà Bi Zuifu ŋa, balɛ ku nɛ̀ si taale nla nlai domi bii ì nɛ si balɛ í yɛ bɛi ì so riisi mbɛ.

mii ŋau bɛ fei si inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃i á baa ku jɛ si.
52 Ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau, domi i kù bi ntɔi idei Ilaaɔ̃ ku mà ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi à bi ku màɛ iŋɛi ì waa ganji ŋa.
53 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í fita hai bɛ. Ŋɔi idɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi ŋau í kɔ̃ nɔ à wasi ku mantɛɛ do ide ku bee si gãmɛi ide nkpɔ,
54 à waa leaò taai ide ku ba a muu si ide gɔ.

12

I ce laakaii ara nŋɛ ŋa do ilu muafiti ŋa
(Cɔ Matie 10:26-27)

1 Waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ zamaa í tɔtɔɔ dubu nkpɔ nkpɔ hee à waa tɛɛsɛ njɛ. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa si wajui zamaau í ni, i ce laakaii ara nŋɛ ŋa do lefeei Farisi ŋa iyi í jɛ muafiti.
2 Ngɔgɔ kù wɛɛ iyi wa manji iyi kaa fita gbugbãa, nɔ asii kãma kù wɛɛ iyi a kaa na a mà.
3 Ŋɔi í ce ide iyi ì fɔ si ilu kuku fei ŋa aa na a gbɔɔ si inya kumá, gundu iyi ì nɔ ì nya inɔ ile ŋa aa cã kɛsɛɛdɛɛ si antai ile lele ŋa.

Inɛ iyi í jɔ̀ i ce njo
(Cɔ Matie 10:28-31)

4 Iŋɛ iyi ì jɛ kpaasim ŋa, iŋɛi ǹ wa n sɔ̃, i maà ce njoi inɛ ŋa iyi aa kpa ara nŋɛ, nɔ si anyii nŋu a kaa yɔkɔ a ce ngɔgɔ má.
5 An sɔ̃ ŋɛ inɛ iyi í jɔ i ya ce njoɛ ŋa. I ce njoi inɛ iyi í nɛ yiiko ku kpa inɛ nɔ ku dasiɛ si ina iyi ci ya ku má. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, lafɛ̃ɛi í jɔ i ce njoɛ ŋa.
6 A ci ya ta ama yɛi ara miu súù minji ba. Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ ci ya gbɛjɛ baa akã nŋa.
7 Iŋɛ mɔ, hee do ntoi iri nŋɛ ŋa fei Ilaaɔ̃ í mà jia nŋa. Na nŋu, i maà ce njoi ngɔgɔ, domi bɛɛrɛ nŋɛ í re yɛi hee bii ijĩ.

Inɛ iyi í gba Jesu walakɔ í kɔsiɛ
(Cɔ Matie 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í fɔ si wajui amanɛ ŋa í ni nŋu í gbam, amu mɔ Amai Amanɛ an gba lafɛ̃ɛ si wajui amalekai Ilaaɔ̃ ŋa.
9 Amma inɛ iyi í kɔsim si wajui amanɛ ŋa, amu mɔ an kɔsi lafɛ̃ɛ si wajui amalekai Ilaaɔ̃ ŋa.
10 Inɛ iyi wa fɔ laalɔi amu Amai Amanɛ, Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku kpa idei dulum dɛɛ. Amma inɛ iyi wa fɔ laalɔi Hundei Ilaaɔ̃ kaa ba a kpa idei dulum ndɛɛ pai.
11 Bii à bɔò ŋɛ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa ku ba inɛ ngbo ŋa do ilu yiiko ŋa a kiiti ŋɛ, i maà ti i ce njo do bɛi aa ce i kɔò ara nŋɛ do ide iyi aa fɔ ŋa.
12 I maà ce njo ŋa domi waati bɛɛbɛ Hundei Ilaaɔ̃i á sɔ̃ ŋɛ iyi í jɔ i fɔ ŋa.

Mɔndai ilu fia hai nɛ yaase

13 Si inɔ zamaau ŋɔi inɛ gɔ í sɔ̃ Jesu í ni, Mɛɛtu, sɔ̃ igbãm ku jɔ̀ ka kpɛ̃ tubu nwa.
14 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, mɔkɔɔyi, yooi í cem woo kiiti nŋɛ wala woo kpɛ̃ tubu nŋɛ.
15 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i ya ce laakai ŋa ntɔ ntɔ do kɔdɛɛ fei, domi amanii amanɛ si í jɛ icui kuwɛɛɛ, baa bii bɛirei amaniu í la í to.
16 Nɔ í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, ikoi mɔkɔ ilu fia gɔ í ce ijɛ jiida jiida.
17 Ŋɔi mɔkɔu í lasabu í ni, bɛirei an ce. Wee n kù nɛ bii an dasi ijɛu.
18 Ŋɔi í ni, ǹ mà bɛi an ce. An lɛgɛ akam ŋaui, nɔ n ma mmuɛ ŋa iyi à la à re. Nɔ n kosi bileem fei bɛ do ijɛm ŋa iyi à gbe.
19 Nɔ n fɔ si idɔm n ni, ǹ nɛ amani nla nla iyi ǹ wa n singa ti adɔ̃ nkpɔ nkpɔ. An sĩmii nɔ n maa n jɛ n maa n mɔ nɔ n maa n wɛɛò inɔ didɔ̃.
20 Amma Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ í ni, awɔu nnyɛi, idũuyi mɔm aa nya hundeɛ. Sɔɔlui mii ŋa iyi ì ceu bɛ, ti yooi á jɛ.
21 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi á jɛ bi inɛ iyi wa koa araɛ amani nɔ bi Ilaaɔ̃ kù nɛ nkãma.

Dasi Ilaaɔ̃ naanɛ
(Cɔ Matie 6:24-34)

22 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ǹ ni, i maà ya maa weewea do mii iyi aa jɛ i maa wɛɛò ŋa, walakɔ do jĩnɛ iyi aa dasi ŋa.
23 Kuwɛɛi amanɛ í re ijɛ, ara mɔ í re jĩnɛ.
24 I ce laakai kungbã ŋa í cɔ. A kù waa gbɛ̃ hee a da ngɔgɔ, a kù nɔ a kù nɛ suu. Ilaaɔ̃ í nɔ wa wo ŋa. Bɛɛrɛ nŋɛ kù re yɛi ŋa hee bii í jĩ?
25 Yooi si inɔ nŋɛ na kuweeweaɛ á yɔkɔ ku kɔ̃osi kusɔi adɔ̃ɛ baa keeke.
26 To, bii i kaa yɔkɔ i ce mii keekeu bɛ ŋa, na mii í ce ì waa weewea do iyi í gbe ŋa.
27 I cɔ bɛi wua ŋa à ya da koko mɛɛ. A kù waa ce icɛ a ci ya nɔ a wɔ̃ acɔ. Do nŋu fei, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, baa Salomɔɔ ilaalu nlau, do amboe nla nlaɛ fei kù nɛ jĩnɛ iyi boodaɛ í to kokoi jĩi ŋau bɛ baa akã.
28 Fɔfɔ í wɛɛi nnyi do kusĩaɛ amma ala aa dasiɛ ina. To, bii Ilaaɔ̃ í mua fɔfɔ ŋa iyi aa na a dasi ina booda ku sĩa bɛɛbɛ, kaa yɔkɔ ku mu nŋɛ nyau ku re fɔfɔ ŋau bɛ de. I kù yɛ naanɛ nŋɛi kù la?
29 I maà ya dɛ mii iyi aa jɛ ŋa walakɔ mii iyi aa mɔ i maà weeweaò ŋa.
30 Hai mà idei Ilaaɔ̃ ŋai à ya maa kpataa mii ŋau bɛ fei, amma Baa nŋɛ i mà iyi ì nɛ bukaatai mii ŋau bɛ fei ŋa.
31 Na nŋu, i hanya i dɛ bɛi aa ce i jɔ̀ bommai Ilaaɔ̃ ku bɔ waju titã ŋa. Iyi í gbe bɛi fei Ilaaɔ̃i á kɔ̃ɔ nŋɛ si.

Amanii lele
(Cɔ Matie 6:19-21)

32 Nɔ Jesu wa ba mɔcɔɛ ŋau ide ku fɔ má í ni, iŋɛ gaa keekem, i maà ti i ce njo ŋa, domi á dɔ̃a Baa nŋɛ si ku jɔ̀ i jɛ amaalu ŋa si andunya titɔ̃ɛ.
33 I ta mii iyi ì nɛ ŋa nɔ i mua ilu are ŋa fiau. I cea ara nŋɛ taalili iyi kaa gbo ikpa lele si bii

aa dasi amani nŋɛ iyi kaa tã. Tengi bɛ ile kaa
to si, nɔ tũtũ ŋa mɔ a kaa bɛjɛɛ.
34 Ntɔ ntɔ, bii amani nŋɛ í wa, bɛi laakai nŋɛ
mɔ í ya wa.

Woo ce icɛ ŋa iyi à waa cɔ kpãa

35 I ce sɔɔlu i dĩ kpaka nɔ i jɔ̀ fitila nŋɛ ku
maa má ŋa.
36 I jɔ̀ i yɛ bɛi inɛ ŋa iyi à waa degbe kubaai
lafɛ̃ɛ nŋa wa hai bi ku ce abɔdɔ̃, ku ba bii í to
wa í cã gambo gbakã a ĩlaa.
37 Woo ce icɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai, inɛ ŋa iyi lafɛ̃ɛ
á na ku ba à cɔ kpãa à waa degbe ku toɛ wa.
Ntɔ ntɔ n wa n sɔ̃ ŋɛ, nŋu takaɛ á dĩ gbankili
nɔ ku jɔ̀ a buba nɔ ku na ku kpɛ̃ nŋa ijɛ.
38 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai bii í baa í na í ba ŋa si
bɛɛbɛ, baa bii í to wa lajai, wala kukɔ sintei
ajɛɛ.
39 I jɔ̀ i mà sãa sãa ŋa iyi bii ilu kpasɛ̃ í mà
waati iyi ile á lɔ wa, á dede ku wɔ njoo, kaa jɔ̀
ile ku lɛgɛ gamboɛ.
40 Iŋɛ mɔ, i ce sɔɔlu ŋa domi amu Amai
Amanɛ, an naai si waati iyi i kù waa lasabu
ŋa.

Amaacɛ jiida do amaacɛ laalɔ
(Cɔ Matie 24:45-51)

41 Ŋɔi Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, aWai ì kpaa mɔndau
ihɛ̃? Mà inɛ fei.
42 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛ í ni, yooi í jɛ amaacɛ ilu
naanɛ iyi í nɛ laakai. Lafɛ̃ɛi í jɛ inɛ iyi ilu kpasɛ̃
gɔ í kpe nɔ í so amaacɛ kpaasiɛ ŋa í daa si aWɔ
ku maa cɔ ŋa ku na ŋa ijɛ si bɛi í jɔ.
43 Inɔ didɔ̃i á jɛ ti amaacɛu bii lafɛ̃ɛɛ í bàa í
na í baa wa ce bɛɛbɛ.
44 Ntɔ ntɔ, lafɛ̃ɛu á daa amaacɛu mii ndɛɛ fei
si aWɔ.
45 Amma bii í jɛ amaacɛ laalɔi, á lasabui ku
ni, lafɛ̃ɛm kaa baa ńya má, nɔ ku dede ku maa
cã inaabo do inɛmɔkɔ woo ce icɛ ŋa iyi à gbeu,
nɔ ku maa jɛ ku maa mɔ atɛ̃ ku maa kpaa.
46 Bɛɛbɛi lafɛ̃ɛu á na ku baa si ajɔ iyi kù waa
cɔ kpãaɛ, do si waati iyi kù waa tamaa, nɔ á
kpãa iju jiida jiida bɛi à ya cea amaacɛ laalɔ
ŋa.
47 Woo ce icɛ iyi í mà mii iyi lafɛ̃ɛɛ í bi, nɔ
kù coo, goloɛ á la.
48 Amma inɛ iyi kù mà, nɔ í ce kookoosu iyi
í jɔ a cãa, goloɛ kaa la. Inɛ iyi à na mii nkpɔ, aa
beeɛ mii nkpɔ. Inɛ mɔ iyi à daa mii nkpɔ si
aWɔ, nŋui aa bee ku re.

Jesu í naaò njɛ ku fɛɛfɛ wa
(Cɔ Matie 10:34-36)

49 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inai ń naa ku fã si
andunya, nɔ ń bɛi ń bi ku jɛ í jo tã.
50 Nɔ inyi ku dasi gɔ í wɛɛ kù nɛ bɛi á ce iyi
n kù coo. Inyi ku dasiu nŋui í jɛ wahala iyi an
yɛ n bɛi n ku. Nɔ laakaim kaa jɛ akã í gbe hee
bii í ce.
51 Ì tamaa bɛi laakai ku sũi ń naa nŋɛ wa
si andunya ŋa? Aawo, ń wa n sɔ̃ ŋɛi, njɛ ku
fɛɛfɛi ń naaò wa.
52 Ntɔ ntɔ, hai nsɛi bii amanɛ miu í wa kpasɛ̃
akã aa kpɛ̃ ikã ikã. Tɔɔsi akã kaa wɛɛ nŋa,
amanɛ mɛɛta ŋau a kaa gbɔ si njɛ do inɛ minji
ŋau.
53 Baa do ama a kaa gbɔ si njɛ. Iye do ama
inaaboɛ a kaa gbɔ si njɛ. Anau do abou a kaa
gbɔ si njɛ.

Nyindai waati ku mà
(Cɔ Matie 16:2-3)

54 Ŋɔi í sɔ̃ zamaau má í ni, bii ì yɛ kudũi ijĩ
wa dede hai nunui alɛ ŋa ì ya fɔ ŋai gbakã i ni,
ijĩ á naa. Bɛɛbɛ mɔi í ya nɔ ku ce.
55 Bii ì nɔ ì yɛ fufu wa ce wa hai ikpa aWɔ
cangai kpãai inunu ŋa, ì ya ni, inya gbãa á ce.
Nɔ bɛɛbɛ mɔi í ya nɔ ku ce *.
56 Iŋɛ ilu muafiti ŋa, ì mà yaasei nyindai
lele do ilɛ ŋa. Bɛirei í ce i kù mà yaasei waatiu
ihɛ̃ ŋa.

Taale ku teese
(Cɔ Matie 5:25-26)

57 Bɛirei í ce i ci ya lasabu si ara nŋɛ i mà iyi
í jɛ dee dee ŋa.
58 Bii inɛ gɔ wa bɔòɛ bi ku ce kiiti na idei
gbese gɔ, ce kookai hai kpãa aWɔ do lafɛ̃ɛ i
gbɔ si njɛ ŋa ku ba ku maà dasiɛ si aWɔi woo
kiiti. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, woo kiitiu á dasiɛ si aWɔi
woo degbe piisɔ̃ɔ, nɔ woo degbe piisɔ̃ɔu mɔ
ku dasiɛ ile piisɔ̃ɔ.
59 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, bii à dasiɛ piisɔ̃ɔ, bii i kù sã
gbeseɛ fei, i kaa fita. Baa tanga kaa gaizia si.

13

Bii i kù kpaasi idɔ aa ku

1 Waati bɛɛbɛ, inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛ à waa
sisia Jesu mii iyi í ba inɛi Galilee gɔ ŋa, inɛ ŋa
iyi Pilati í jɔ̀ à kpa nɔ njɛ nŋa í yɔgɛɛ do njɛi
mɛɛmu ŋa iyi à waa ceaò Ilaaɔ̃ kuwee.
2 Amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ ì waa tamaa
dulum dii inɛi Galilee ŋau bɛ í re ti inɛi
Galilee ŋa iyi à gbei? Ì waa tamaa dulum du
ŋai í jɔ̀ à kpa ŋa bɛɛbɛ ŋa?
3 Aawo. Bɛɛbɛ mɔi ń wa n sɔ̃ ŋɛ, iŋɛ taka
nŋɛ, bii i kù sinda idɔ ŋa, iŋɛ fei aa kui bɛi aŋa
mɔ.
4 Ì waa ye gigii amanɛ maatũ do mɛɛta ŋa
iyi ile ku gbokai Siloe í cuku í bata í kpau
ŋa? Debɛi, ì waa tamaa kurara nŋai í re ti inɛi
Zeruzalɛmu ŋa iyi à gbe fei ŋa?
5 Aawo, ń wa n sɔ̃ ŋɛi, iŋɛ taka nŋɛ, bii i kù
kpaasi idɔ ŋa, iŋɛ fei aa kui bɛi aŋa mɔ.

Mɔndai jĩi iyi ci ya so

6 Ŋɔi í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ má í ni, mɔkɔ gɔ
í lɔ jĩi ndii figi si kaaɛ. Waati iyi jĩi nɔu í la ŋɔi
mɔkɔu í bɔ isoɛ ku ka, nɔ kù ba.

* **12:55** Si ilɛi Izirɛli, hai do ikpa nunui alɛi ijĩ í ya naa, domi do ikpa bɛi tenku nlau í wa. Bɛɛbɛ mɔi inya gbãa í ya naai hai ikpa aWɔ cangai kpãai inunu.

7 Ŋɔi í sɔ̃ woo ce icɛɛ í ni, adɔ̃ mɛɛta wai ihɛ̃
bɛbɛi iyi bii ɲ̀ naa isoi jɪ̀i nɔu ihɛ̃ ku ka n ci ya
n ba. Daa i nyɔɔi. Na mii í ce á maa gba nwa
inya ngbɛ.
8 Ŋɔi woo ce icɛu í sɔ̃ɔ í ni, lafɛ̃ɛ, jɔ̀ɔ adɔ̃ɔyi
titã ka cɔ. An tu fitiɛ n kaakoɛ, nɔ n daa si
taasi.
9 Á yɔkɔ ku jɛ adɔ̃ gɔ á so. Bii kù so i bɛi i
daa.

Jesu í jɔ̀ abo gɔ í ba iri si ajɔi kusɪ̀mi

10 Si ajɔi kusɪ̀mi gɔ, Jesu wa kɔ inɛ ŋa si cioi
idei Ilaaɔ̃ ile gɔ bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ.
11 Wee abo gɔ mɔ í wa bɛ iyi inɛi inɔɔko í jɔ̀ í
ce bɔ̃ɔ bɛi zakai adɔ̃ maatũ do mɛɛta. Í ya maa
batei, ci ya yɔkɔ ku tɛ araɛ baa keeke.
12 Iyi Jesu í yɔɔ ŋɔi í kpoo í ni, abooyi, í ba
iri mbɛ.
13 Nɔ í le siɛ awɔ. Ŋɔi gbakã í tɛ araɛ nɔ í lɔsi
Ilaaɔ̃ ku saabu.
14 Amma idɔi inɛ ngboi ile bii à ya ce
kutɔtɔɔu í kɔ̃ si na iyi í jɔ̀ Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ í ba iri
si ajɔi kusɪ̀mi, nɔ í sɔ̃ zamaau í ni, ajɔ mɛɛfai í
wɛɛ iyi aa yɔkɔ i ce icɛ ŋa. I naa wa waati bɛɛbɛ
ku ba i ba iri ŋa, ku maà ti ku jɛ si ajɔi kusɪ̀mi.
15 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, iŋɛ ilu muafiti ŋai, iŋɛ
fei i ci ya fũ kɛtɛ nŋɛ ŋa do gbankɛlɛ nŋɛ ŋa a
koo a mɔ inyi si ajɔi kusɪ̀mi?
16 Abou ihɛ̃ mɔ dimii Aburahamui. Nɔ wee
Seetam wa dũu hai zakai adɔ̃ maatũ do mɛɛta.
Kù sɪ̀a a fũu si ajɔi kusɪ̀mi?
17 Waati iyi wa fɔ ideu bɛ, anyɔ wa mu
mbɛɛɛ ŋau fei, nɔ zamaau í wɛɛ do inɔ didɔ̃
na maamaake ŋa iyi wa ce fei.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Matie 13:31-32; Maaku 4:31-32)

18 Ŋɔi Jesu í ni má, mii bommai Ilaaɔ̃ í jɔ.
Mii an wãa do.
19 Í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi inɛ gɔ í so í gbɛ̃
si ilɛɛ. Nɔ í fita í ce jɪ̀i hee yɛi ŋa à ya maa ce
antɛ si amaawɔɛ ŋa.

Mɔndai lefee
(Cɔ Matie 13:33)

20 Ŋɔi í ni má, mii an nyi n wãò bommai
Ilaaɔ̃ má.
21 Bommai Ilaaɔ̃ í yɛi bɛi lefee iyi abo gɔ í so
í dasi iyafũi pɛ̃ɛ gũa mɛɛta nɔ fei ndɛɛ í dede í
kpante.

Andɛ iyi kù cɪ̀
(Cɔ Matie 7:13-14, 21-23)

22 Jesu wa too si ilu nla ŋa do ilɛɛko ŋa
wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ wa nɛò ikpa
Zeruzalɛmu.
23 Si isɛɛnɛu ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ nɔ í beeɛ í
ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ ŋa iyi aa ba faaba a kaa kpɔ? Ŋɔi
í jɛ í ni,
24 i ce kookaai i lɔ do andɛ iyi kù cɪ̀u ŋa. Ǹ
wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ nkpɔi á maa dɛ kpãa iyi aa lɔ̀ɔ
a kaa nɔ a yɔkɔ.
25 Waati iyi amu ilu kpasɛ̃ ɲ̀ dede ɲ̀ cɪ̀mbo
koofau iŋɛ aa wa waduude, i maa cã gambo
ŋa i maa ni, Lafɛ̃ɛ, cɪ̀ nwa. Nɔ an jɛ nŋɛ n ni, n
kù mà hai bii ì naa ŋa.
26 Waati bɛɛbɛi aa ni ŋa, à jɛ à mɔ si wajuɛ,
ì nɔ ì kɔ wa si cioi idei Ilaaɔ̃ si bantumai ilu
nwa ŋa.
27 Nɔ an sɔ̃ ŋɛ n ni, n kù mà hai bii ì naa ŋa. I
fa ara nŋɛ hai bi tom, iŋɛ fei woo ce laalɔ ŋai.
28 Ajɔ wa naa iyi aa yɛ Aburahamu do
Izaaki do Zakɔbu do walii ŋau fei si andunya
titõi Ilaaɔ̃ nɔ iŋɛ i ba wee à nyɔ ŋɛ waduude.
Tengi bɛi aa so awɔ i le si iri i kpata ŋa.
29 Nɔ inɛ gɔ ŋa aa naa hai nunui daakɔ do
hai nunui alɛ do hai nunu gaa cingaa minjiu
nɔ aa buba a jɛ si andunya titõi Ilaaɔ̃.
30 Waati bɛɛbɛ inɛi anyi gɔ ŋa aa na a jɛ woo
cua ŋa, woo cua gɔ ŋa mɔ a na a jɛ inɛi anyi ŋa.

Jesu í kpata na Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 23:37-39)

31 Waati nŋu, Farisi gɔ ŋa à naa à sɔ̃ Jesu à ni,
koo, fita hai ihɛ̃ domi Herodu wa bi ku kpaɛi.
32 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i koo i sɔ̃ Herodu, ilu bisi
laalɔu bɛ i ni, wee, nnyi do ala ɲ̀ wa n lele inɛi
inɔɔko ŋa nɔ n jɔ̀ inɛ ŋa à waa ba iri, nɔ si ajɔ
mɛɛtasia an koo n tambɔ icɛm.
33 Amma kù nɛ bɛi an ce iyi n kù ce isɛɛnɛm
nnyi do ala do ala akã, domi a kaa kpa walii
kãma bii gɔ bii kù jɛ Zeruzalɛmu.
34 Iŋɛ inɛi Zeruzalɛmu ŋa, iŋɛ iyi ì ya kpa
walii ŋa, nɔ i ta ama abɛi Ilaaɔ̃ ŋa mɔ kuta i
kpa ŋa ŋa, isɛ fɛloi ɲ̀ ya n bi n tɔtɔɔ ŋɛ si abɛm
bɛi ajɛɛ í ya tɔtɔɔ amaɛ ŋa si ikpaɛ, amma i kù
jɛ ŋa.
35 Wee nsɛi Ilaaɔ̃ á fũ nŋɛ kpasɛ̃ nŋɛ si awɔ.
Amma an sɔ̃ ŋɛ, hai nsɛi i kaa yɛm má ŋa í gbe
hee ajɔ iyi aa ni ŋa, Ilaaɔ̃ ku weea inɛ iyi wa
naa do irii Lafɛ̃ɛ.

14

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ gɔ í ba iri

1 Si ajɔi kusɪ̀mi gɔ Jesu í bɔ ku jɛ kpasɛ̃i inɛ
ngboi Farisi gɔ ŋa. Wee inɛ gɔ ŋa mɔ à wa bɛ,
à waa cɔɔ do laakai.
2 Mɔkɔ gɔ í wa bɛ, wa leekɪ̀ wajui Jesu.
Mɔkɔu wa ce bɔ̃ɔi ara ku wu.
3 Ŋɔi Jesu í bee woo kɔ inɛ ŋa si wooda do
Farisi ŋau í ni, wooda í wɛɛ a jɔ̀ inɛ gɔ ku ba
iri si ajɔi kusɪ̀mi? Mà kù wɛɛ.
4 Ŋɔi à coko. Nɔ í le si awɔɛ si bɔ̃ɔu í jɔ̀ inɛɛu
í ba iri nɔ í ni ku nɛ.
5 Nɔ í bee ŋa í ni, yoo nŋɛi, bii amaɛ walakɔ
bii kɛtɛɛ í dasi lɔgɔ, kaa nyaa gbakã baa bii ajɔi
kusɪ̀mii.
6 Ŋɔi a kù yɔkɔ a kù jɛaa ideu.

Tengi bii í jɔ i buba bii à kpeɛ ku jɛ

7 Iyi Jesu í ce laakai í yɛ inɛ ŋa iyi à kpe ku jɛ
ŋau à wasi ku cica kitãi waju ŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ
ŋau nɔ í sɔ̃ ŋa í ni,
8 bii à kpeɛ bi ku ce abɔdɔ̃, maà buba si kitãi
waju ilu bɛɛrɛ ŋau. Á yɔkɔ ku jɛ à kpe inɛ gɔ
iyi í reɛ do bɛɛrɛ.

9 Nɔ inɛ iyi í kpe iŋɛ feiu á na ku ni, dede
i mua mɔkɔu ihɛ̃ kitãu bɛ. Waati bɛɛbɛi aa
dede do anyɔ i koo i buba si kitãi anyi ihɔ̃.
10 Amma bii à kpeɛ ku jɛ, koo buba si kitãi
anyi ku ba bii inɛ iyi í kpeɛu í to wa ku ni,
baakɔɔm, dede i naa wa waju. Waati bɛɛbɛi
aa jɛ ilu bɛɛrɛ nla si wajui inɛ ŋa iyi iŋɛò ŋa ì
waa buba ŋau fei.
11 Ntɔ ntɔ inɛ iyi í so araɛ lele à ya kayeɛi.
Inɛ mɔ iyi í kaye araɛ à ya soo lelei.
12 Nɔ Jesu í sɔ̃ inɛ iyi í kpoo ku jɛu mɔ í ni,
bii ì waa kpe inɛ ŋa ku jɛ walakɔ jingau, maà
ti i kpe kpaasiɛ ŋa, walakɔ igbãɛ do ifɔɛ ŋa,
walakɔ nyaanzeɛ ŋa, walakɔ kpaasi ilu fiaɛ
ŋa, ku ba aŋa mɔ a maà kpeɛ a sã gbese.
13 Amma bii ì waa kpe inɛ ŋa ku jɛ, kpe ilu
are ŋa, do wɛɛgɛ ŋa, do ilu kutɛ akã ŋa do fɛɛju
ŋa.
14 Bii ì ce bɛɛbɛ aa jɛ ilu inɔ didɔ̃ si na iyi í jɔ̀
inɛ nŋu ŋau a kaa ba ngɔgɔ iyi aa sãɛò gbese.
Ilaaɔ̃i á sãɛ gbese si waati iyi inɛ dee dee ŋa aa
jĩ hai si balɛ.

Mɔndai ijɛ nla
(Cɔ Matie 22:1-10)

15 Iyi à gbɔ ideu, ŋɔi inɛ akãi inɛ ŋa iyi aŋaò
ŋa à waa jɛu í sɔ̃ Jesu í ni, debɛi ilu inɔ didãi
inɛ iyi á jɛ si andunya titãi Ilaaɔ̃.
16 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔnda í ni, mɔkɔ gɔ í
ce ijɛ nla nla nɔ í kpe inɛ nkpɔ.
17 Iyi awaatii kujɛu í to ŋɔi í bɛ woo ce icɛɛ
koo sɔ̃ inɛ ŋa iyi í kpeu ku ni, i naa wa ŋa,
domi sɔnda fei í jĩa tã.
18 Amma aŋa fei à lɔsi gaafara ku tɔɔ. Inɛ
sinteu í ni, ǹ ra iko, tilasi, í gbe n koo n cɔɔ. Ǹ
wa n tɔɔɛ ku ceem suuru.
19 Inɛ mmu mɔ í ni, ǹ ra kɛtɛ ku logoo ŋai
kɔ̃ɔ miu, nɔ ǹ wa n bi n dĩ nŋa n ceò icɛ n cɔ.
Ǹ wa n tɔɔɛ ku ceem suuru.
20 Nɔ inɛ mmu gɔ mɔ í ni má, nsɛi ǹ so abo.
Na ŋɔi í jɔ̀ n kaa n ba n naa.
21 Ŋɔi woo ce icɛu í sinda í koo í sɔ̃ lafɛ̃ɛɛ
gaafara iyi inɛ ŋau fei à tɔɔ. Ŋɔi idɔi lafɛ̃ɛu í kɔ̃,
nɔ í sɔ̃ woo ce icɛɛu í ni, koo i bɔ si bantuma
ŋa nsɛi nsɛi do si kpãai inɔ iluu, kpeem ilu
are ŋa wa do wɛɛgɛ ŋa do fɛɛju ŋa do ilu kutɛ
akã ŋa.
22 Ŋɔi woo ce icɛu í koo. Iyi í baa nɔ í ni,
lafɛ̃ɛ, iyi ì dasim nɔu ǹ coo tã. Wee inya í gbe
má.
23 Ŋɔi lafɛ̃ɛu í sɔ̃ɔ má í ni, bɔ si kpãai ilɛɛko
ŋa do kpãai iko ŋa, jɔ̀ inɛ ŋa a lɔ wa baa do
tilasi, kpasɛ̃m de ku kɔ̃.
24 Ntɔ ntɔ, an sɔ ŋɛ, inɛ ŋa iyi ǹ tako ǹ kpeu
baa inɛ akã nŋa kaa tiɛ ijɛu ihɛ̃ má.

Mii amanɛ á ce ku bɛi ku jɛ mɔcɔi Jesu
(Cɔ Matie 10:37-38)

25 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa nɛ nɔ zamaa nla nla gɔ
wa tooɛ. Ŋɔi Jesu í sinda í sɔ̃ ŋa í ni,
26 inɛ iyi í naa bi tom nɔ kù cé baaɛ do iyeɛ
do aboɛ do amaɛ ŋa do igbãɛ ŋa do ifɔɛ ŋa do
wecĩɛ ŋa do kuwɛɛi nŋu takaɛ kaa yɔkɔ kù jɛ
mɔcɔm *.
27 Inɛ iyi kù jɛsi nŋu ku so jĩi ku gaauɛ ku
toom do wa kaa yɔkɔ ku jɛ mɔcɔm.
28 Bii inɛ gɔ nŋɛ í bi ku ma ile á buba ku ce
dooa titã ku cɔ mà fiai nŋu á to ku kpaò iriɛ.
29 Bii kù jɛ bɛɛbɛ, nɔ í cɛ icui ileu, í bɛi í na í
mɔngɔ ku maɛ, inɛ ŋa iyi à yɔɔ fei aa nyaanyiɛ,
30 a ni, mɔkɔu ihɛ̃ í sinti ku ma nɔ wee í
mɔngɔ kù kpa iriɛ.
31 Bɛɛbɛ mɔi ilaalu ŋa mɔ à ya ce a bɛi a bɔ
igũ. Bii ilaalu gɔ í nɛ sooge dubu mɛɛwa, nɔ
í yɛ ilaalu mmu gɔ wa naa siɛ igũ do sooge
dubu kɔnfia, á dedei gbakã ku ce igũ? Aawo,
á bubai titã ku lasabu ku cɔ mà nŋu á yɔkɔ ku
kãmiaɛ.
32 Bii í yɛ nŋu kaa nɔɔ, á bɛ inɛ ŋai bi ilaalu
iyi ihõu hai waati iyi kù to wa titã ku ba aŋaò
a gbɔsi njɛ nɔ laakai ku sũ ku wa anini nŋa.
33 Na ŋɔi í ce awɔ iyi i kù jɔ̀ mii iyi ì nɛ fei, i
kaa yɔkɔ í jɛ mɔcɔm.

Imu iyi í ku
(Cɔ Matie 5:13; Maaku 9:50)

34 Nɔ Jesu í ni má, imu mii ncɛɛi, amma bii
didãi imu í ku, mii aa dasi a jɔ̀ ku dɔ̃ má.
35 Kaa ce bukaata kãma má nɔ baa bii ikoi
kaa ce taasi. À ya dikãɛi waduude.
Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

15

Mɔndai angudã iyi í nyɔ à tasiɛu
(Cɔ Matie 18:12-14)

1 Woo gba fiai lempoo ŋa do inɛ laalɔ ŋa fei
à naa bi Jesu ku ba a gbɔ ideɛ.
2 Ŋɔi Farisi do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
à lɔsi ku gbagba à waa ni, mɔkɔu wa gba inɛ
laalɔ ŋa nɔ aŋaò ŋa à tɔtɔɔ à waa jɛ.
3 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni,
4 Bii inɛ gɔ nŋɛ í nɛ angudã cĩɔ iyi wa degbe
si gbabua nɔ akã í nyɔ siɛ, lafɛ̃ɛ á jɔ̀ cineò fɛɛwa
do mɛɛsã iyi í gbeu si gbabua bɛi koo dɛdɛ akã
iyi í nyɔu wa hee koo yɔɔ, mà irei.
5 Hai í nɔ í yɔɔ gbakã á muu ku le siɛ kɔngɔ
wai do inɔ didɔ̃.
6 Bii í baa kpasɛ̃ á kpe kpaasiɛ ŋa do inɛ ŋa
iyi à waa má kɔkɔɛ ku sɔ̃ ŋa ku ni, i bam inɔ
didɔ̃ ku kpɛ̃, domi angudãm iyi í nyɔu ǹ yɔɔ
wa.
7 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, inɔ
didãi inɛi lele ŋa á la na ilu dulum akã iyi í
kpaasi idɔ ku re inɛ dee dee cĩɔ fakã kù wa si
iyi a kù nɛ bukaatai idɔ ku kpaasi.

Fia iyi í nyɔu à yɔɔ má

8 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda mmuɛ má í ni,
bii inaabo gɔ í nɛ kpɛkɛlɛ mɛɛwa nɔ akãɛ í nyɔ,

* **14:26** nɔ kù cé baaɛ Tengi ihɛ̃ Jesu wa nyisi iyi í sĩa ku bi nŋu ku re inɛ ŋa iyi à gbe fei nɔ ka maà jɔ̀ inɛ gɔ ku ganji wa si kpãai naanɛ ku dasi. Kù jɛ í ni ka cé baa nwa ŋa ntɔ ntɔ.

á má fitilai nɔ ku kpã ileu ku dɛdɛɛ do laakai hee koo yɔɔu.
9 Bii í yɔɔ á kpe kpaasiɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à waa má kɔkɔɛ nɔ ku ni, I bam inɔ didɔ̃ ku kpɛ̃, domi fiam iyi í nyɔu ɲ̀ yɔɔ.
10 Bɛɛbɛ mɔi ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ, amalekai Ilaaɔ̃ ŋa à ya wɛɛò inɔ didɔ̃ na ilu dulum akã iyi í kpaasi idɔ.

Ama iyi í nyɔu à yɔɔ má

11 Jesu í ni má, mɔkɔ gɔ í nɛ ama inɛmɔkɔ minji.
12 Ŋɔi ifɔu í sɔ̃ baau í ni, baam, kpɛ̃ amaniu nɔ i nam iyi í jɛ titom. Nɔ baau í ce nŋa ikpɛ̃i amaniɛu.
13 Iyi í ce ajɔ minji, ifɔu í ta mii iyi í nɛ fei nɔ í so fiau í nɛò hee ilɛ jĩijĩ gɔ. Bɛi í koo í ce kuwɛɛɛ si daa laalɔ í kpaò irii amaniɛu fei.
14 Waati iyi í jɛ fei ndɛɛ í kpa iriɛ, ari nla gɔ í bɛi í naa si ilɛu nɔ í lɔ si are.
15 Ŋɔi í bɔ bi inɛi ilɛ bɛ gɔ nɔ lafɛ̃ɛ í koo í dasiɛ icɛi kusɔɔ ŋa ku degbe.
16 Tengi bɛi í bi ku wo arɛɛ do ijɛi kusɔɔ ŋau amma inɛ kãma kù muaa.
17 Iyi laakaɛ í na í baa nɔ í ni, ama icɛi baam ŋa fei à nɛ ijɛ wa kɔ̃ nŋai, nɔ amu wee ɲ̀ wa n ku do ari ihɛ̃.
18 An dede n nyi bi baam n sɔ̃ɔ n ni, baam, ɲ̀ ce dulum bi Ilaaɔ̃ do bi tɛɛ.
19 Na nŋu, n kù to a kpem amaɛ má. Ceem bɛi amaacɛɛ.
20 Ŋɔi í dede wa nyi ikpa bi baaɛu.
Hai waati iyi wa jĩ, ŋɔi baaɛ í hɔ̃nnɛɛ nɔ araare fei í muu. Í sɛi í koo í yaa do inɔ didɔ̃ nɔ í coo fɔɔ do kubi.
21 Ŋɔi amau í ni, baaba, ɲ̀ ce dulum bi Ilaaɔ̃ do bi tɛɛ. Na nŋu, n ku tò a kpem amaɛ má.
22 Amma baaɛu í sɔ̃ woo ce icɛɛ ŋa í ni, i naaò ibɔ kumboo wa ńya ńya iyi í sĩa, i daa si ŋa. Nɔ i naa lɛlɛawɔ do baata ku dasi.
23 I naaò kɛtɛ kombo saasaabɔ iyi í la í reu bɛ wa, nɔ i kpaa ŋa. Ka jɛ ka ce jingau do inɔ didɔ̃,
24 domi amam iyi í yɛ bɛi í ku wo, í baa si andunya má. Í nyɔ wo nɔ à yɔɔ má. Ŋɔi à wa si inɔ didɔ̃.
25 Wee waati bɛɛbɛ igbãu í wa iko. Iyi wa baa í maai kpasɛ̃ wa ŋɔi wa gbɔ anui gãgã nɔ inɛ ŋa à waa jojo.
26 Ŋɔi í kpe woo ce icɛ gɔ í beeɛ í ni, mii í ce.
27 Ŋɔi woo ce icɛu í sɔ̃ɔ í ni, ifɔɛi í baa, nɔ baa nŋɛ í kpa kɛtɛ saasaabɔ iyi í nɛ ikpo si na iyi í jɔ̃ í yɔɔ baani.
28 Ŋɔi igbãu í damɔɔ í kɔ ku lɔ kpasɛ̃. Ŋɔi baau í fita wa í naa ku lɛlɛɛ.
29 Amma í sɔ̃ baau í ni, cɔ hai adɔ̃ nkpɔ nkpɔ iyi ɲ̀ wa n ceɛ icɛ wa. Nɔ n kù donda ideɛ kãma, nɔ baa ama iwo i kù muum n ceò jingau do inɔ didɔ̃ amu do kpaasim ŋa.
30 Amma iyi amaɛ í baa, nŋu iyi í koo í jɛ amaniɛ do inaabo sakara ŋa, nɔ na iriɛi ì kpa kɛtɛ saasaabɔu ihɛ̃.
31 Ŋɔi baau í ni, awɔ amam nii, awaɛi à wɛɛ do ajɔ fei, nɔ mii iyi ɲ̀ nɛ fei í jɛ tɛɛ.
32 Amma í sĩa ka jɛ jingau do inɔ didɔ̃ nla nla si na iyi í jɔ̃ ifɔɛu ihɛ̃ í yɛ bɛi í kui wo nɔ í baa si andunya má. Í nyɔ wo nɔ à yɔɔ má.

16

Amaacɛ ilu bisi

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, mɔkɔ ilu fia gɔi í wɛɛ. Mɔkɔu í nɛ amaacɛ gɔ nɔ í so amanii kpasɛ̃ɛ fei í daa si awɔ. Iyi í ce ajɔ minji ŋɔi inɛ ŋa à koo à kɔɔmɔtɔ amaacɛu bi lafɛ̃ɛ à ni, wa bɛjɛ amaniɛu fei.
2 Ŋɔi lafɛ̃ɛ í kpoo í beeɛ í ni, irei ɲ̀ wa n gbɔ inɛ ŋa à wasi ku sɔ iriɛ da. I kaa yɔkɔ i jɛ amaacɛm má. Koo so tiai icɛɛ wa si bii ì ya ce dooai fiam, i naa i nyisim.
3 Ŋɔi amaacɛu wa bee arɛɛ ide wa ni, bɛirei an ce, si bɛi lafɛ̃ɛm wa nyam hai si icɛi kpasɛ̃ɛ. Wee n kù nɛ gbugbã iyi an yɔkɔ n logooò, nɔ wee anyɔ kaa jɔ̃ n bara.
4 Ɲ̀ mà bɛi an ce ku ba inɛ ŋa a gbam si kpasɛ̃ nŋa waati iyi aa nyam hai si icɛm.
5 Ŋɔi í kpe ilu gbesei lafɛ̃ɛ ŋau fei. Nɔ aŋa fei à koo bi tɛɛ akã akã. Ŋɔi í bee inɛ sinte iyi í to bi tɛɛu í ni, gbesei lafɛ̃ɛm fɛloi ì waa mu.
6 Ŋɔi í jɛ í ni, ikpo iyi á kɔ̃ boonyi cĩɔ. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, so tiaɛ i buba ńya ńya nɔ i kɔ ciitaa.
7 Ŋɔi í bee inɛ gɔ má í ni, awɔ mɔ, fɛloi ì waa mu. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, iya saaki cĩɔ. Ŋɔi í sɔ̃ nŋu mɔ í ni, so tiaɛ i kɔ cinɛ.
8 Ŋɔi lafɛ̃ɛi amaacɛ hai nɛ naanɛu í gbɔ ideu nɔ í saabuɛ si na iyi í jɔ̃ í yɔɔ iyi í nɛ bisi ntɔ ntɔ. Ŋɔi Jesu í ni, inɛi andunya ŋa à nɛ bisi aŋa duusɔ̃ɔ si kuwɛɛ nŋa à re inɛi inya kumá ŋau.
9 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i ya dɛ kpaasi ŋa do amanii andunya ku ba bii í na wa gaizia ŋɛ a gba ŋɛ si andunya titõi Ilaaɔ̃.
10 Inɛ iyi í nɛ naanɛ si mii keeke á nɛ naanɛ si mii nla. Inɛ iyi wa ce laalɔ si mii keeke á ce laalɔ si mii nla.
11 Na nŋu, bii i kù nɛ naanɛ si amanii andunya ŋa, yooi á da nŋɛ si amani ntɔ si awɔ.
12 Bii i kù nɛ naanɛ si mii ndii inɛ gɔ, yooi á na ŋɛ iyi í jɛ tu ŋɛ.
13 Amaacɛ kãma kaa yɔkɔ ku cea lafɛ̃ɛ minji icɛ ajɔ. Ntɔ ntɔ á cé inɛ akã nɔ ku bi inɛ akã, walakɔ ku jirima inɛ akã nɔ ku donda inɛ akã. I kaa yɔkɔ i too Ilaaɔ̃ do fia ajɔ ŋa.

Ide ikã ikã ŋa iyi Jesu í fɔ
(Cɔ Matie 11:12-13; 5:32-32; Maaku 10:11-12)

14 Wee Farisi ŋa fia ku bi nŋa í caa. Iyi à gbɔ ide ŋa iyi Jesu í fɔu fei ŋɔi à waa yaakoɛ.
15 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ ì waa dɛ i jɛ inɛ dee dee ŋa si wajui amanɛ ŋa, amma Ilaaɔ̃ í mà idɔ nŋɛ. Ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi, mii iyi amanɛ ŋa à waa cɔ mii jiida, bi Ilaaɔ̃ mii sãmii.

16 Wooda do idei walii ŋau fei à wɛɛ hee do
waatii Zãa. Hai waati bɛɛbɛ à waa sisi laabaau
jiidai bommai Ilaaõ nɔ inɛ fei wa ce kookaai
ku ba ku lɔ do gbugbã.
17 Wooda baa wasali í gaabu ku bɛjɛ í re lele
do ilɛ ku kpa iri mɔm.
18 Inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ í so mmuɛ í ce
sakarai. Inɛ iyi í so abo iyi mɔkɔɛ í kɔsi í ce
sakarai.

Ilu fia do Lazaa

19 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihẽ í ni, mɔkɔ
ilu amani gɔ í wɛɛ. Mɔkɔu í ya maa dasi ibɔ
caada ilu iju ku sĩa gɔ. Kpasẽɛ ajɔ fei jingaui.
20 Ilu are gɔ mɔ í wɛɛ, í ya maa sũi andɛ
koofai ilu fiau, à ya kpoo Lazaa. Konkoli wa
kõ si araɛ fei.
21 Nɔ aja ŋa à ya naa a maa fa konkoliɛ ŋau.
Mɔkɔu í bi ku wo araɛ baa do bubui sɔndai ilu
fiau iyi í ya gbe, amma ci ya baa.
22 Ŋɔi mɔkɔu í na í ku nɔ amaleka ŋa à soo
à bɔòɛ bi Aburahamu. Nɔ ilu fiau mɔ í na í ku
à suu.
23 Nɔ í koo wa yɛ ijuukpã bi ku wai iku
ŋa, nɔ í wu iju lele, ŋɔi í hõnnɛ Lazaa kɔkɔi
Aburahamu.
24 Ŋɔi í dõ anu í ni, baaba Aburahamu, ce
araarem. Bɛ Lazaa wa ku sɔsi amaawɔɛ si inyi
ku na ku tũ amɛm, domi ǹ wa n yɛ ijuukpã
nla nla si amɛi inau ihẽ.
25 Ŋɔi Aburahamu í ni, amam, ye gigi iyi ì
ba mii jiidaɛ tã hai andunya, nɔ Lazaa mɔ í yɛ
wahala. Wee ihẽ nsɛi inɔɛ í tũ nɔ awɔ mɔ ì waa
yɛ ijuukpã.
26 Nɔ si antaiɛ, isa nla gɔi í fɛɛfɛ wa ku ba inɛ
ŋa iyi à bi a kua a bɔ bi tu ŋɛ bɛ a maà yɔkɔ.
Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku naa ihẽ hai bɛ.
27 Ŋɔi ilu amaniu í ni, debɛi, ǹ wa n tɔɔɛi
baaba, bɛ Lazaa kpasẽi baam,
28 koo sõ ifɔ miu ŋa iyi ǹ nɛ bɛu ku ni a ce
laakai ku ba a maà na a naa si inya ku gaabuu
ihẽ.
29 Amma Aburahamu í ni, à nɛ tia iyi Moizi
do walii ŋa à kɔ wou tã, aa yɔkɔ a gbɔ ide nŋa.
30 Nɔ í ni, aawo, baaba Aburahamu. Amma
bii hai bi iku ŋai inɛ gɔ í koo bi tu ŋa, aa kpaasi
idɔ nŋa.
31 Ŋɔi Aburahamu í sõɔ í ni, bii a kù gbɔ ti
Moizi do ti walii ŋau, baa bii inɛ gɔ í jĩ hai bi
iku ŋa ihẽ í koo bɛ a kaa dasi naanɛ.

17

Idei dulum
(Cɔ Matie 18:6-7, 21-22; Maaku 9:42)

1 Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, kù nɛ bɛi á ce iyi
kulɛlɛ iyi á dasi amanɛ laalɔ kù waa ce, amma
ijuukpãi á jɛ ti inɛ iyi í naaò wa.
2 Á tia a dĩa lafẽɛ alɔ si kõɔ a sɔsiɛ inɔ tenku
do iyi á lɛlɛ ama akã ku dasiɛ dulum.
3 I ya ce laakaii njɛ ŋa.
Bii kpaasiɛ gɔ í na í ce dulum, sõɔ ide do
laakai í nyisiɛ taaleɛ. Bii í kpaasi idɔ, kpa idei
kuraraɛ.
4 Baa bii isɛ gbɛɛjei wa raraɛ si ajɔ akã, nɔ isɛ
gbɛɛjeu fei wa ce tuubai dulum dɛɛ, awɔ mɔ
kpa idei dulum dɛɛ.

Naanɛ ku dasi

5 Woo bɛ ŋau à sõ Lafẽɛ à ni, kõɔsi naanɛ ku
dasi nwa.
6 Ŋɔi Lafẽɛ í ni, baa bii naanɛ ku dasi nŋɛ í
mungau ijui iyaku, aa yɔkɔ i sõ jĩi nɔu ihẽ i ni
ku wu hai bɛ, koo lɔ araɛ si tenku, á nɔ ku ceò
ide nŋɛ icɛ.

Icɛ iyi aru í nɛ ku ce

7 Jesu í ni má, inɛ kãma nŋɛ bii í nɛ aru iyi
wa logoo walakɔ wa degbea kɛtɛ ŋa, bii í baa
kpasẽ kaa sõɔ ku ni, naa wa nsɛi i buba i jɛ.
8 Amma á sõɔi ku ni, ceem sɔɔlui ijɛ, kpaasi
jaaɛ ŋa, i naam ijɛ wa hee n jɛ n mɔ. Si anyiɛ,
awɔ mɔ aa jɛ nɔ i mɔ.
9 Amma kaa saabu aruu si na iyi í jɔ̀ í ce bɛi
í sõɔ.
10 Bɛɛbɛ mɔi bii iŋɛ taka nŋɛ ì ce mii iyi à
dasi ŋɛ fei í sĩa i ni ŋa, à jɛ amaacɛ ŋa iyi a kù
nɛ saabu. Iyi à dasi wa ku ce nŋu akãi à ce.

Jesu í jɔ̀ dintɛ mɛɛwa í ba iri

11 Si waati iyi Jesu wa bɔ ikpa ilui
Zeruzalɛmu, í too si afei ilɛi Galilee do ilɛi
Samari.
12 Ŋɔi í maai ilu gɔ. Waati iyi wa bi ku lɔ inɔ
iluu, ŋɔi dintɛ mɛɛwa gɔ ŋa à koo à kòo amma
à leekĩ à jĩiɛ keeke.
13 Ŋɔi à dõ anu hee lele à ni, Jesu, Mɛɛtu, ce
araare nwa.
14 Iyi í yɛ ŋa ŋɔi í ni, i koo i nyisi ara nŋɛ bi
woo weei Ilaaõ ŋa. Ŋɔi à waa koo. Si bɛi à waa
nɛu, ŋɔi à ba iri.
15 Iyi inɛ akã nŋa í yɛ nŋu í ba iri, ŋɔi í sinda
wa baa wa saabuò Ilaaõ hee lele.
16 Waati iyi í to wa bi Jesu nɔ í sɛɛbata si
wajuɛ wa saabuɛ. Wee mɔkɔu inɛi Samarii.
17 Ŋɔi Jesu í ni, amanɛ mɛɛwa si ǹ jɔ̀ í ba iri
ba. To, iwoi amanɛ mɛɛsã iyi à gbe ŋau à wa.
18 Isɛ mmuu ihẽ nŋu akãi í sinda wa ku
saabu Ilaaõ?
19 Ŋɔi í sõ mɔkɔu í ni, dede i nɛ, naanɛ ku
dasiɛi í faabaɛ.

Kunaai bommai Ilaaõ
(Cɔ Matie 24:23-28, 37-41)

20 Ŋɔi Farisi ŋau à bee Jesu à ni, ajɔ yoomai
Ilaaõ á na ku jɛ bommaɛ. Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, Ilaaõ
kaa jɛ bommaɛ do yaase bɛi inɛ ŋa aa yɔɔ.
21 Inɛ gɔ kaa fɔ ku ni, Ilaaõ í jɛ bommaɛ ikpa
ihẽ, walakɔ ikpa ihõ. Aawo, domi wee Ilaaõ í
jɛ bommaɛ tã si idɔi inɛ ŋa *.

* **17:21** Ilaaõ í jɛ bommaɛ tã si idɔi inɛ ŋa Si tia nwo gɔ ŋa à ya nii Ilaaõ í jɛ bommaɛ tã si anini nŋɛ. Iyi bɛ mɔ ntɔi, si na iyi í jɔ̀ Jesu ilaaluu í wa anini nŋa.

22 Nɔ í sɔ̃ mɔcɔ ŋau í ni, awaati wa naa iyi
amu Amai Amanɛ an nyi wa do amboem.
Hee ajɔu ku maa to wa awaati wa naa iyi aa
bi i yɛm ŋa baa ajɔ akã, amma i kaa yɛm ŋa.
23 Inɛ gɔ ŋa aa sɔ̃ ŋɛ a ni, í wa ihɛ̃ walakɔ í
wa ihɔ̃. I maà sɛi i koo ŋa.
24 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, bɛi kuŋɔi ijĩ í ya daana hai
lele anu akã koo kã ilɛu bɛ, bɛɛbɛ mɔi kubaai
amu Amai Amanɛ á yɛ.
25 Amma sinte titã kù nɛ bɛi an ce iyi n
kù yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ nɔ inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃ aa
kɔsim.
26 Mii iyi í ce si waatii Noweeu, bɛɛbɛ mɔi
á ce si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa.
27 Inɛ ŋa à jɛ à waa mɔ, à waa ce abɔdɔ̃ ŋa, à
ya maa mua ama nŋa ŋa mɔkɔ hee í koo í to
ajɔ iyi Nowee í lɔ akɔi inyiu. Nɔ ijĩ nlau í naa
í jɛ aŋa fei.
28 Á nyi ku cei má bɛi waatii Lɔtuu. Inɛ ŋa à
jɛ à waa mɔ, à ra à waa ta, à waa gbɛ̃, nɔ à waa
ma ile.
29 Amma si ajɔ iyi Lɔtu í fita hai Sodomu,
ina do fainwita wa rɔ wai hai lele nɔ aŋa fei à
ce nfe.
30 Nɔ bɛɛbɛ mɔi á yɛ ajɔ iyi amu Amai
Amanɛ an faata wa.
31 Si ajɔ nŋu, inɛ iyi í wa antai ile sikifa nɔ
nyauɛ ŋa í wa inɔ ile, kaa ba ku lɔ ku soo má.
Inɛ mɔ iyi í wa iko kaa ba ku baa ide má.
32 I ye gigii aboi Lɔtu.
33 Inɛ iyi í bi ku jɛ andunya do idɔɔbiɛ á na
ku kuaɛ. Amma inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ á báa ntɔ
ntɔ.
34 An sɔ̃ ŋɛ si idũ ajɔ nŋu, amanɛ minji á
maa sũ si daayi akã, aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.
35 Inaabo minji á maa lɔlɔ aa so inɛ akã a jɔ̀
inɛ akã. [
36 Inɛmɔkɔ minji á wa iko, aa so inɛ akã a jɔ̀
inɛ akã.]
37 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à beeɛ à ni, ikpa iwoi ideu
bɛ á ce ya Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi í jɛ nŋa do mɔndau ihɛ̃ í
ni, bii iku wa sũ, tengi bɛi yembeeku ŋa à ya
tɔtɔɔ.

18

Mɔndai jaaɔ̃ do woo kiiti gɔ

1 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ ku nyisi ŋa iyi
í sĩa a maa ce kutɔɔ waati kãma fei, gbɛɛji ku
maà wa si.
2 Í ni, woo kiiti gɔ í wa si ilu nla gɔ, kù waa
ce njoi Ilaaɔ̃, kù nɔ kù waa jirima inɛ kãma.
3 Wee si ilu akãu jaaɔ̃ gɔ mɔ í wa bɛ. Í ya
naa ajɔò ajɔ bi tɛɛ ku sɔ̃ɔ ku ni, kiitim, amu do
mbɛɛm.
4 Ŋɔi í kɔ hee í kpɛ. Amma si anyiɛ í lasabu
si idɔɛ í ni, baa bii n kù wa n ce njoi Ilaaɔ̃, nɔ
n kù wa n jirima inɛ gɔ,
5 do nŋu fei, si na iyi í jɔ̀ jaaɔ̃u ihɛ̃ í ya maa
bitandim, an ceaa kiitiu nŋu do mbɛɛɛ, ku ba
ku maà bitandim má.
6 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í ni, to, i gbɔ bɛi woo kiiti laalɔu
í fɔ bɛ ŋa de.
7 Ilaaɔ̃ kaa bɛi ku ce ku re zaka bɛɛbɛ? Inɛ
ŋa iyi í cica, kaa kiiti ŋa bii à waa dɔ̃ siɛ anu
dasã do idũ? Iyi í re mɔm, kaa kpɛ ku bɛi ku
gbɔ nŋa.
8 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, á ce nŋa kiitii gbãa gbãa.
Amma waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa
má an na n ba naanɛ ku dasi si ilɛu ihɛ̃?

Kutɔɔi Farisi do woo gba fiai lɛmpoo gɔ

9 Jesu í kpa mɔnda gɔ má na irii inɛ gɔ ŋa iyi
à waa cɔ ara nŋa inɛ dee dee, nɔ à waa ca inɛ
gɔ ŋa.
10 Í ni, amanɛ minji gɔ ŋa à bɔ ku tɔɔ kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃, inɛ akã Farisii, inɛ akã mɔ woo gba fiai
lɛmpooi.
11 Farisiu í leekĩ wa cea araɛ kutɔɔ wa ni,
Ilaaɔ̃, ǹ saabuɛ do iyi n kù yɛ bɛi inɛ ŋa iyi
à gbe, iyi à jɛ woo taki inɛ ŋa, do woo ce
laalɔ ŋa, do woo ce sakara ŋa, do woo gba fiai
lɛmpoo ŋa bɛi mɔkɔu ihɛ̃.
12 Si azuma akã fei ǹ ya n dĩ anu ajɔ minji,
nɔ mii iyi ǹ ba fei ǹ ya n nya zagaaɛi si bɛi í jɔ.
13 Woo gba fiai lɛmpoou mɔ í leekĩ í mu
araɛ ikã, kù yɔkɔ kù wu iju lele, í le awɔ si iri
í ni, Ilaaɔ̃, ce araarem amu ilu dulum.
14 Jesu í ni, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, hai bɛ inɛɛu ihɛ̃
í baa í jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ í nyiò ideɛ.
Amma Farisiu kù jɛ dee dee, domi inɛ iyi í so
araɛ lele aa kaye lafɛ̃ɛi, inɛ mɔ iyi í kaye araɛ
aa soo lelei.

Jesu í weea ama kpɔtɔɔ ŋa
(Cɔ Matie 19:13-15; Maaku 10:13-16)

15 Si anyii nŋu, inɛ ŋa à gbã ama kpɔtɔɔ ŋa à
naaa Jesu wa ku lesi ŋa awɔ. Iyi mɔcɔɛ ŋau à
yɔɔ bɛɛbɛ ŋɔi à wa gbagba si ŋa.
16 Amma Jesu í ni a naa nŋu amu ŋau wa.
Nɔ í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau í ni, i jɔ̀ amu ŋau a naa bi
tom, i maà ganji ŋa, domi Ilaaɔ̃ í jɛ ilaalui inɛ
ŋa iyi à jɔ ŋa.
17 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi kù waa sũa Ilaaɔ̃ iri ilɛ bɛi
ama keeke, Ilaaɔ̃ kaa jɛ ilaaluɛ pai.

Idei ilu fia gɔ
(Cɔ Matie 19:16-30; Maaku 10:17-31)

18 Inɛ ngboi Zuifu gɔ í naa bi Jesu í beeɛ í ni,
Mɛɛtu, awɔ inɛ ncɛɛ, mii an ce n baò kuwɛɛ
hai tã.
19 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa kpem
inɛ ncɛɛ. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í jɛ ncɛɛ bii kù jɛ
Ilaaɔ̃ nŋu akã.
20 Ì mà sãa sãa mii iyi wooda í ni. Mii iyi
wooda í ni wee, maà ce sakara, maà kpa inɛ,
maà ce ile, maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo, jirima
iyeò baaɛ.
21 Ŋɔi inɛɛu í ni, ǹ wa n jirima mii ŋau bɛ
fei tã hai keekem.
22 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, í gbeɛ mii
akã. Koo i ta mii iyi ì nɛ fei nɔ i kpɛ̃a ilu are ŋa
fiau. Bii ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida lelei Aɔ̃.
Si anyiɛ nɔ i naa i toom.

23 Iyi mɔkɔu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi inɔɛ í fɔ ntɔ ntɔ,
domi ilu amani nla nlai.
24 Iyi Jesu í cɔɔ ŋɔi í ni, á gaabu hee ku caa
ilu fia ku jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.
25 Á faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do iyi
ilu amani á jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.
26 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à waa de siɛ itĩu à ni, bii
bɛɛbɛi nɔ yooi á ba faaba.
27 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, mii iyi amanɛ í mɔngɔ,
Ilaaɔ̃ kaa mɔngɔɛ.
28 Ŋɔi Piɛɛ í ni, wee à jɔ̀ mii iyi à nɛ fei tã, à
waa tooɛ.
29 Nɔ Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ iyi í jɔ̀ kpasɛ̃ɛ fei,
walakɔ aboɛ, wala igbã do ifɔɛ ŋa, wala iyeò
baaɛ, wala amaɛ ŋa, na irii bommai Ilaaɔ̃,
30 á ba ku kpɔ ku re si nsɛi, nɔ si antaɛ má á
ba kuwɛɛ hai tã ala.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujĩɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Matie 20:17-19; Maaku 10:32-34)

31 Jesu í kpe mɔcɔ maateeji ŋau bi tɛɛ, nɔ í
sɔ̃ ŋa í ni, wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi, ide
iyi walii ŋau a kɔ na irii amu Amai Amanɛu
fei á ce.
32 Aa mum a daa dimi mmu ŋa si awɔ a
yaakoom, nɔ a kpãm iju a tu sim antɔ.
33 Aa weem kpɔtɔɔ, si anyiɛ nɔ aa kpam,
amma si ajɔ mɛɛtasia an jĩ hai si balɛ.
34 Amma mɔcɔ ŋau a kù mà nkãma si ideu.
Ideu í manji nŋa a kù gbɔ yaaseɛ.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju gɔ í yɛ ilu
(Cɔ Matie 20:29-34; Maaku 10:46-52)

35 Si isɛɛnɛu Jesu í maai Zeriko. Wee fɛɛju
gɔ wa buba itĩ kpãa wa bara.
36 Iyi í gbɔ ibai zamaa iyi wa lɔ, ŋɔi í bee mii
í ce.
37 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui wa lɔ.
38 Ŋɔi í wasi ku dɔ̃ anu wa ni, Jesu, tɔkui
Davidi, ce araarem.
39 Inɛ ŋa iyi à waa cua ŋau à la siɛ à ni ku
coko. Amma bɛi à waa ni ku cokou, bɛɛbɛ mɔi
í ya dɔ̃ anu hee lele ku maa ni, tɔkui Davidi,
ce araarem.
40 Ŋɔi Jesu í leekĩ í ni a naaɛ wa. Iyi fɛɛjuu í
to wa ŋɔi Jesu í beeɛ í ni,
41 mii ì bi n ceeɛ. Ŋɔi í ni, Lafɛ̃ɛ, ǹ bi n yɛ
ilui.
42 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, yɛ ilu. Naanɛɛ í faabaɛ.
43 Ŋɔi gbakã í yɛ ilu, nɔ wa too Jesu í wasi
Ilaaɔ̃ ku saabu. Iyi zamaau í yɔɔ, ŋɔi aŋa fei à
wasi Ilaaɔ̃ ku saabu.

19

Jesu do Zakee

1 Jesu í to inɔ ilu Zeriko, nɔ wa lɔ.
2 Wee mɔkɔ ilu fia gɔ í wa bɛ à ya kpoo
Zakee, wa jɛ inɛ ngboi woo gba fiai lɛmpoo
ŋa.
3 Nɔ wa dɛ nŋu ku yɛ Jesu, amma kù ba kù
yɔɔ na zamaau, domi nŋu amanɛ kandaai.
4 Ŋɔi í sɛi í bɔ waju í koo í gũ jĩi ndii sikomɔɔ
gɔ ku ba ku yɔɔ, domi í mà iyi do bɛi á lɔò.
5 Iyi Jesu í to tengi bii í wau, ŋɔi í wu iju
lele í sɔ̃ɔ í ni, Zakee, kita wa ńya ńya, domi
kpasɛ̃ɛi an sɔ nnyi.
6 Nɔ Zakee í kita wa do saasa í naa í gbaa do
inɔ didɔ̃.
7 Iyi inɛ ŋa à yɔɔ, ŋɔi aŋa fei à gbagba à waa
ni, í koo í sɔ kpasɛ̃i ilu dulum.
8 Amma Zakee í dede í leekĩ si wajui Lafɛ̃ɛ í
ni, bubui amanim an na ilu are ŋa. Nɔ inɛ ŋa
iyi ǹ takii ŋa ǹ gba mii ndu ŋa, an sindo nŋa
bɛɛbɛ má tuuba mɛɛ.
9 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, nnyi inɛi kpasɛ̃ ŋau ihɛ̃ à
ba faaba, domi awɔ mɔ tɔkui Aburahamui.
10 Amu Amai Amanɛ ǹ naa ku dɛdɛ inɛ ŋa
iyi à nyɔi n faaba ŋa.

Mɔndai iye iwo
(Cɔ Matie 25:14-30)

11 Si bɛi inɛ ŋa à waa de si ideu itĩ, nɔ í kpa
mɔnda gɔ má. Inɛ ŋau à waa tamaa bɛi bii
í to Zeruzalɛmu á jɛ bommai gbakã, nɔ wee
waati bɛɛbɛ í maai Zeruzalɛmu. Na ŋɔi í jɔ í
kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ ku ba ku nyisi iyi nŋu
kaa jɛ bommau gbãa gbãa.
12 Í ni, mɔkɔ amai amanlu gɔi í bɔ bomma
ku jɛ hee ilɛ jĩijĩ gɔ si anyiɛ nɔ ku baa ideɛ.
13 Hee ku maa nɛ ŋɔi í kpe amaacɛɛ ŋa aŋa
mɛɛwa, nɔ í na aŋa fei kpɛkɛlɛi wura gɔ nɔ í
ni, i ceò fiau ihɛ̃ sĩa hee n maa n baa. Iyi í fɔ
bɛɛbɛ í tã nɔ í nɛ.
14 Amma inɛi ilɛɛ ŋa à cóo nɔ à bɛ inɛ ŋa si
anyiɛ à ni aŋa a kù bi ku jɛ bomma si ilɛi aŋa.
15 Waati iyi í jɛ bommau í baa si ilɛɛ, ŋɔi í
kpe amaacɛ ŋa iyi í na fiau wo bi tɛɛ ku ba ku
yɛ bɛi fiai inɛ fei í bíaa.
16 Inɛ sinteu í naa í ni, Lafɛ̃ɛ, kpɛkɛlɛ iyi ì
nam nɔu ǹ ceò sĩa hee ǹ ba riba mɛɛwa.
17 Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, í sĩa, awɔ amaacɛ jiidai. Si
bɛi ì jɛ ilu naanɛ si mii keekeu ihɛ̃, an jɔ̀ í jɛ
ilaalu si ilu mɛɛwa.
18 Inɛ minjisiau mɔ í naa í ni, Lafɛ̃ɛ, kpɛkɛlɛ
iyi ì nam nɔu ǹ ceò sĩa hee ǹ ba riba miu.
19 Nɔ í sɔ̃ɔ í ni, awɔ mɔ, an ceɛ ilaalu si ilu
miu.
20 Nɔ inɛ mmu í naa má í ni, Lafɛ̃ɛ, fiaɛ wee.
Ǹ wooi si mango
21 domi ǹ wa n ce njoɛ si na iyi í jɔ̀ ì jɛ inɛ
ku gaabu. Mii iyi i kù jilɛ nŋui i ya maa dɛ ku
so, baa bii i kù gbɛ̃ ì ya maa dai.
22 Ŋɔi ilaaluu í sɔ̃ɔ í ni, awɔ amaacɛ yaamɔ,
an kiitiɛi hai si ideɛ iyi ì fɔ. Awɔi ì mà iyi ǹ jɛ
inɛ ku gaabu, ǹ ya n so mii iyi n kù jilɛ, nɔ n
da mii iyi n kù gbɛ̃.
23 To, na mii í ce i kù ni i wɛ̃a inɛ ŋa fiam
nɔu i da nŋa si inyi ku ba n ba ndom do riba
waati iyi ǹ baa.
24 Ŋɔi í sɔ̃ inɛ ŋa iyi à wa bɛu í ni a gba fiau
a na ilu mɛɛwau.
25 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ nŋu í nɛ mɛɛwa
tã.

26 Ŋɔi í ni, ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í nɛ, lafɛ̃ɛi aa
kɔ̃ɔa si. Inɛ mɔ iyi kù nɛ, baa andi keeke iyi í
nɛu mɔm aa gbaai.
27 Si anyiɛ nɔ í ni, i koo i naam mbɛɛm ŋau
wa ihɛ̃, aŋa iyi a kù bi n jɛ bommau, nɔ i kpa
ŋa si wajum.

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Zãa 12:12-19)

28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í mu kpãa í cuaa
zamaau wa bɔ ikpa Zeruzalɛmu.
29 Si isɛɛnɛɛu í maai ilui Bɛtifaze do Betani,
kɔkɔi geetei Olivie. Ŋɔi í bɛ mɔcɔ minjiɛ gɔ ŋa
30 í sõ ŋa í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ.
Bii ì to bɛ ŋa aa yɛ ama gbankɛlɛ gɔ wa so bɛ
iyi inɛ gɔ kù gũu titã. I fũu i naam wa ihɛ̃ ŋa.
31 Nɔ bii inɛ gɔ í bee ŋɛ í ni, na mii í ce ì waa
fũu ŋa, i ni, Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaatae.
32 Inɛ ŋa iyi Jesu í bɛu à koo à ba mii ŋau fei
í ce si bɛi í sõ ŋau.
33 Si waati iyi à waa fũu, ilu gbankɛlɛ ŋau à
ni, bɛirei í ce ì waa fũu ŋa.
34 Ŋɔi à ni, Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaatae.
35 Ŋɔi à naaa Jesu ama gbankɛlɛu wa. Nɔ à
tɛ si ibɔ nŋa ŋa Jesu í bɛi í gũ antaɛ í buba si.
36 Iyi í sinti ku nɛ, ŋɔi inɛ ŋa à wasi ku tɛ ibɔ
nŋa ŋa si kpãau.
37 Iyi í maai Zeruzalɛmu tengi bii kpãai
geetei Olivieu í sinti ku dasi lɔɔma, ŋɔi mɔcɔɛ
ŋau fei à waa dõ anu à lɔsi Ilaaõ ku saabu do
inɔ didõ na irii maamaake ŋa iyi à yɛu fei.
38 À wasi ku ni, Ilaaõ ku weea ilaalu iyi wa
naa do irii Lafɛ̃ɛ. Ilaaõ ku jɔ̀ laakai ku sũ ku
wa lele nɔ ku nyisi amboeɛ.
39 Hai si inɔ zamaau Farisi gɔ ŋa à sõ Jesu à
ni, Mɛɛtu, sõ mɔcɔɛ ŋau a coko.
40 Ŋɔi Jesu í ni, ɲ̀ wa n sõ ŋɛ, baa bii inɛ ihɛ̃
ŋa à coko, kuta ŋa aa dõ anu.

Jesu í kpataa inɛi Zeruzalɛmu ŋa

41 Si bɛi Jesu í maai Zeruzalɛmu, ŋɔi í yɛ
iluu nɔ wa kpataa inɛɛ ŋa í ni,
42 ɲ̀ bi wo i mà ŋa mii iyi á mu nŋɛ laakai
ku sũ, baa nnyi. Amma nsɛi í manji nŋɛ.
43 Awaati wa naa si ŋɛ iyi mbɛɛ nŋɛ ŋa aa
bu ilu nŋɛ koe, aa bii si ŋɛ a mante ŋɛ canga
do njɛ.
44 Aa lɛgɛ ilu nŋɛ do iŋɛ inɛɛ ŋa iyi ì wa inɔɛ
ŋa. A kaa jɔ̀ kuta baa akã ku le si njɛ ajɔ nŋu.
Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ í naa bi tu ŋɛ nɔ i
kù mà ŋa.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ
(Cɔ Matie 21:12-17; Maaku 11:15-19; Zãa 2:13-22)

45 Waati iyi à to Zeruzalɛmu Jesu í bɔ
bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ. Nɔ í lɔsi ku lele woo
ta iwò ŋa.
46 Í sõ ŋa í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaõ í ni ilei nŋu ile
bi ku tɔɔi á jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku tɔtɔɔi
ile ŋa.
47 Jesu í ya maa kɔa inɛ ŋa si cioi idei Ilaaõ
ajɔ fei kpasɛ̃i Ilaaõ bɛ. Ŋɔi inɛ ngboi woo weei
Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do ilu
irii inɛi Zuifu ŋa à waa bi a kpaa.
48 Amma a kù mà bɛirei aa ce, domi inɛ feii
í ya maa de si ideɛ itĩ do laakai.

20

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa
(Cɔ Matie 21:23-27; Maaku 11:27-33)

1 Ajɔ nŋu gɔ si bɛi Jesu wa kɔ zamaau si cio
bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ wa sisi laabaau jiidau,
ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋa do inɛ ngbo ŋa à faata wa.
2 Nɔ à ni, sõ wa, yiiko yoomai ì waa ceò mii
ŋau ihɛ̃, mà yooi í naɛ kpãaɛ.
3 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, amu mɔ, an bee ŋɛ ide gɔ.
I sõm ŋa,
4 hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ŋa
inyi. Hai bi Ilaaõ de, mà hai bi amanɛ ŋa.
5 Ŋɔi à waa busi njɛ à waa ni, bɛirei aa ka
jɛaa. Nsɛi nɔɔ, bii à jɛaa à ni hai bi Ilaaõi, á bee
wa bɛirei í ce a kù dasi Zãa naanɛ.
6 Bii à nɔ à ni hai bi amanɛ ŋai, inɛ ŋa aa na
a ta wa kuta domi inɛ fei í dasi naanɛ iyi Zãa
waliii.
7 Ŋɔi à jɛ à ni, a kù mà hai iwoi í ba yiikoɛ.
8 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, amu mɔ, n kaa n sõ ŋɛ
yiikoi inɛ iyi ɲ̀ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.

Mɔndai gaanɔɔma laalɔ ŋa
(Cɔ Matie 21:33-46; Maaku 12:1-12)

9 Si anyiɛ nɔ í kpaa inɛ ŋa mɔndau ihɛ̃ í ni,
inɛ gɔ í ce ikoɛ nɔ í lɔ si jɩ̃i ndii rezɛ̃ɛ nɔ í ce
kaa í kaakoɛò. Ŋɔi í so gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa
si ikou a maa logooɛ, í bɛi í bɔ ilu koo kpɛ bɛ.
10 Waati iyi jɩ̃i nɔu í so í to ku ka, ŋɔi í bɛ
woo ce icɛ gɔ bi gaanɔɔma ŋau koo gba iyi í jɛ
ti nŋu wa. Nɔ gaanɔɔma ŋau à cãa à leleɛ í nɛ
awɔ ngbɛ.
11 Nɔ ilu ikou í bɛ woo ce icɛ mmu má. Nɔ
à cã nŋu mɔ, à buu yaka yaka, à sindaɛ awɔ
ngbɛ.
12 Nɔ í bɛ amanɛ mɛɛtasia wa má, nɔ à mɛɛ
nŋu mɔ à bɛi à leleɛ.
13 Ŋɔi ilu ikou í ni, bɛirei an ce. An bɛ ama
akãm iyi ɲ̀ bi jiidaui. Aa yɔkɔ a jirimaɛ.
14 Amma iyi gaanɔɔma ŋau à yɔɔ, ŋɔi à busi
njɛ à waa ni, i cɔ inɛ iyi á na ku jɛ tubuu. Ka
kpaa ku ba ilɛu ku jɛ tu wa.
15 Ŋɔi à muu à fitaɛ hai inɔ karau nɔ à kpaa.
Ŋɔi Jesu í ni, to, nsɛi, bɛirei ilu ikou takaɛ á
ce nŋa.
16 Á koo ku kpa ŋai, nɔ ku dɛ inɛ mmu ŋa ku
dasi ŋa si ikou. Iyi à gbɔ ideu, ŋɔi à ni, Ilaaõ ku
maà ce bɛɛbɛ.
17 Amma Jesu í cɔ ŋa, nɔ í ni, bii bɛɛbɛi,
yoomai í jɛ yaasei kukɔu ihɛ̃ si bɛi í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsiu,
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ileu.
18 Nɔ inɛ iyi í cuku si kutau fei, á cɛi. Inɛ iyi í
nɔ í bata mɔ á lɔlɔɛi nɛkõ nɛkõ.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cɔ Matie 22:15-22; Maaku 12:13-17)

19 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo
kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à gbɔ ideu gbakã ŋɔi à
waa dɛ bɛi aa ce a mu Jesu. Amma à waa ce
njoi zamaau. À waa bi a muui domi à mà iyi
na irii aŋai í kpa mɔndau.
20 Nŋui í jɔ̀ si fei ndɛɛ à ya maa ce laakaɛ. Ŋɔi
à bɛ siɛ woo zamba gɔ ŋa iyi à yɛ bɛi inɛ jiida
ŋa a koo a cɔ laakaɛ. À bɛ ŋai ku ba a leaa taai
ide nɔ a ba kpãa a muu a daa ilu ilɛu si awɔi
nŋu iyi í nɛ gbugbã.
21 Inɛ ŋau à sɔ̃ɔ ide à ni, Mɛɛtu, à mà iyi ideɛ
do cio iyi ì waa kɔ inɛ ŋa siu, fei ndɛɛ dee deei.
I ci ya na inɛ gɔ ntɔ na kubi, ì waa nyisi inɛ ŋa
kpãai Ilaaɔ̃ si ntɔɛ.
22 Á sĩa ka sãa ilaalu Sezaa fiai lɛmpoo? Mà
ka maà sãa.
23 Amma Jesu í mà muafiti nŋa, nɔ í ni,
24 i nyisim kpɛkɛlɛ akã wa n cɔ. Fotooi yooi
í wa si kpɛkɛlɛu ihɛ̃ nɔ irii yooi à kɔ si. Ŋɔi à
ni, ti Sezaai.
25 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, to, i sãa Sezaa iyi í jɛ
tɛɛ ŋa. Nɔ i sãa Ilaaɔ̃ mɔ iyi í jɛ tɛɛ ŋa.
26 Ŋɔi à mɔngɔ ku too awɔ do ideɛ ŋa iyi wa
fɔ si wajui zamaau. Ŋɔi à biti do ide ŋa iyi í
jɛò, nɔ à coko nŋa.

Idei kujĩi iku ŋa
(Cɔ Matie 22:23-33; Maaku 12:18-27)

27 Si ajɔ akãu Sadusi gɔ ŋa mɔ à naa bi Jesu.
Aŋai à ya maa ni iku ŋa a kaa jĩ. Iyi à to bi tɛɛ
ŋɔi à beeɛ à ni,
28 Mɛɛtu, ide iyi Moizi í kɔ nwa wee. Í ni
bii inɛ gɔ í ku í jɔ̀ aboɛ, nɔ nŋu do aboɛ a kù nɛ
ama, ifɔɛ ku so jaaɔ̃u ku ba ku bía igbãɛ ama.
29 Wee inɛ mɛɛje gɔ ŋa à wɛɛ iyi à jɛ amai
baa akã. Igbã nŋa í so abo nɔ í ku, kù nɛ ama
do abou baa akã.
30 Ŋɔi inɛ minjisiau do mɛɛtasiau à so jaaɔ̃u.
31 Nɔ bɛɛbɛi í ce si gãmɛi aŋa mɛɛjeu fei, nɔ
à ku. Kãma nŋa kù ba ama do abou.
32 Nɔ si anyiɛ abou mɔ í na í ku.
33 To, ajɔ iyi iku ŋa aa na a jĩ, aboi yoo nŋai
á jɛ, si bɛi aŋa mɛɛjeu fei à soo aboi.
34 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si andunyau ihɛ̃
inɛmɔkɔ do inaabo ŋa à ya so njɛ.
35 Amma inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à jĩ hai si balɛ à
ba kuwɛɛi ala, abo do mɔkɔ ŋa a kaa ya so njɛ
má.
36 Aa yɛi bɛi amaleka ŋa, a kaa ku má. Aa jɛ
amai Ilaaɔ̃ ŋa si na iyi í jɔ̀ à jĩ hai si balɛ.
37 Si waati iyi Moizi í yɛ ama jĩi iyi í mu
ina nɔ kù waa jou, nŋu takaɛ í fɔ mam mam
iyi iku ŋa aa jĩ. Waati nŋu í kpe Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi
Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu.
38 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù jɛ Lafɛ̃ɛi iku ŋa, ti ilu
hunde ŋai, domi bi tɛɛ, inɛ fei ilu hundei.
39 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau, gɔgɔ ŋa
à gba ide à ni, ide iyi ì fɔu bɛ Mɛɛtu, dee deei.
40 Si anyiɛ a kù jɛ a kù beeɛ ide gɔ má.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 22:41-46; Maaku 12:35-37)

41 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, bɛirei aa ce a ni inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau tɔkui ilaalu Davidii.
42 Davidi takaɛ í fɔ si tiai iri ku kɔ̃ɛ í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba awɔ njɛm,
43 Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ titã.
44 To, bii Davidi takaɛ wa kpoo Lafɛ̃ɛ, bɛirei á
ce ku jɛ tɔkuɛ má.

I mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

45 Si bɛi inɛ fei wa de si Jesu ití, ŋɔi í sɔ̃
mɔcɔɛ ŋa í ni,
46 i mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋau, aŋa iyi à ya bi a maa dabii do ibɔ kum-
boo, nɔ à bi a ya ce aŋa fɔɔ do jirima nla nla si
bantuma. A ci ya bi kaa kitãi inɛ ngbo ŋa ile
bi kutɔtɔɔ do inya sinte bi ku ce jingau ŋa.
47 À ya takii jaaɔ̃ ŋa a gba mii ndu ŋa ŋa fei,
nɔ à ya maa ce kutɔɔ sisɔ ku ba a yɛ ŋa nŋu
akã. Na ŋɔi í jɔ̀ ijuukpã nŋa á la ku caa.

21

Fia iyi abo jaaɔ̃ gɔ í dasi
(Cɔ Maaku 12:41-44)

1 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í wu iju wa cɔ bɛi
ilu fia ŋa à waa dasi fia si kpakoi kɔlɛtiu.
2 Nɔ í yɛ abo jaaɔ̃ ilu are gɔ mɔ í sɔsi kpɛkɛlɛ
keeke minji gɔ.
3 Ŋɔi í ni, ntɔ ntɔ, jaaɔ̃ ilu areu ihɛ̃ í dasi fia
í re inɛ ŋa iyi à gbe fei.
4 Inɛ ŋa iyi à gbe ŋau fei, iyi í lesi antai fia
nŋa ŋai à dasi, amma abou, baa do iyi í jɛ ilu
are, andi iyi í nɛ feii í dasi bɛ, nkãma kù gbea
iyi á maa wɛɛò má.

Jesu wa fɔ idei kpasĩi Ilaaɔ̃ ku lɛgɛ
(Cɔ Matie 24:1-2; Maaku 13:1-2)

5 Ajɔ nŋu gɔ inɛ gɔ ŋa à fɔ à waa ni kpasĩi
Ilaaɔ̃u í sĩa do kutaɛ ŋa fei do amua ŋa iyi à
na Ilaaɔ̃ à ceaò booda. Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi
í ni,
6 mii ŋau bɛ iyi ì waa yɛ fei ŋa ajɔ akã á kpa
iri. Kuta baa akã kaa na ku maa lesi njɛ bɛ má,
aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Matie 24:3-14; Maaku 13:3-13)

7 Ŋɔi à beeɛ à ni, Mɛɛtu, waati yoomai inɛ
nŋu á to wa. Nyinda yoomai aa ka tako ka yɛ.
8 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i ce laakai ŋa i maà jɔ̀
inɛ gɔ ku dĩ iju nŋɛ, domi inɛ ŋa iyi aa na a
maa naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau aa kpɔ. Nɔ aa nyi a sɔ̃ ŋɛ má a ni, waatiu
í maai wa mbɛ. Amma i maà too ŋa ŋa.
9 Bii ì gbɔ à waa fɔ laabaaui igũ ŋa do ija ŋa,
i maà jɔ̀ zigi nŋɛ ku da, domi nŋu ŋau bɛi á
tako ku to wa. Amma kù jɛ waatii ankãanyiu
bɛ titã.

10 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa má í ni, dimi gɔ ŋa aa ya na a
maa ja do dimi mmu ŋa, nɔ ilaalu gɔ ŋa mɔ aa
maa ja do ilaalu mmu ŋa.
11 Ilɛ á yaya bii gɔ ŋa nla nla, nɔ si ilɛ gɔ ŋa
mɔ ari á ce do bɔ̃ɔ laalɔ ŋa iyi á kpa inɛ nkpɔ.
Aa na i yɛ maamaake laalɔ ŋa do nyinda nla
nla ikpa lele hee zigi nŋɛ ku da.
12 Amma hee nŋu ŋau bɛ fei ku maa ce aa
mu ŋɛ a kpã ŋɛ iju. Aa dasi ŋɛ awɔi woo kiiti
ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa, aa dasi ŋɛ piisɔ̃ɔ,
nɔ a bɔò ŋɛ bi amanlu ŋa do bi ilu ilɛ ŋa na
irim.
13 Nŋu ŋau bɛi á mu nŋɛ kpãa i jɛò sɛɛdam
ŋa.
14 Na nŋu, i jilɛ idɔ nŋɛ i maà ya biti do ide
iyi aa fɔ i nyaò ara nŋɛ ŋa.
15 I maà biti ŋa domi an mu nŋɛ ide do bisi
iyi mbɛɛ nŋɛ ŋa kãma nŋa a kaa yɔkɔ a jã ŋɛ
hee má jɛ a kɔ.
16 Baa iyeò baa nŋɛ ŋa do igbã nŋɛ ŋa do ifɔ
nŋɛ ŋa do nyaanze nŋɛ ŋa do kpaasi nŋɛ ŋa,
aa zamba ŋɛ nɔ a jɔ̀ a kpa inɛ nkpɔ si inɔ nŋɛ.
17 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim.
18 Amma baa ntoi iri akã nŋɛ kaa da ku nyɔ.
19 I temua ŋa, aa ba faabai hunde nŋɛ.

Jesu wa fɔ idei iri ku kpai Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 24:15-21; Maaku 13:14-19)

20 Ajɔ iyi ì yɛ woo ja igũ ŋa à to wa
Zeruzalɛmu à buu koe, i mà ŋa iyi iri kukpaɛ
í maai wa mbɛ.
21 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee a
sa a bɔ iri kuta ŋau. Inɛ ŋa mɔ iyi à wa inɔ ilu
Zeruzalɛmu takaɛ a sa a fita, inɛ ŋa mɔ iyi à
wa iko ku sũ a maà bɔ inɔ ilu má.
22 Ntɔ ntɔ, waatiu á jɛ waati iyi Ilaaɔ̃ á kpã
inɛ ŋa iju ku sã gbese ku ba mii iyi à fɔ si kukɔi
ideɛ ku kɔ̃.
23 Waati bɛɛbɛ wahalai baasĩ ŋa do ayawo
ŋa á caa. Inɔ ku fɔ nla nlai á wa si ilɛu si na iyi
í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á sã idɔɔkɔ̃ɛ si inɛ ŋau.
24 Aa maa kpa ŋa do taakuba, nɔ a mu
ŋa aru si ilɛ fei. Dimi mmu ŋa aa tɛɛsɛ
Zeruzalɛmuui hee waatiu koo kpaò iri.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Matie 24:29-31; Maaku 13:24-27)

25 Aa yɛ nyinda si inunu do si cukpa do si
andaiya ŋa. Nɔ si ilɛ ibai tenku do kucãi inyiu
á jɔ̀ dimi ŋa a biti hee a kaa mà baa bɛi aa ce.
26 Baa njo alála á jɔ̀ inɛ ŋa a kasãm na mii ŋa
iyi á na ku ce si andunyau ihẽ, domi gbugbãi
lele ŋa aa maa yayai.
27 Waati bɛɛbɛi aa yɛ amu Amai Amanɛ ǹ
faata wa si kudũi ijĩ do gbugbã nla nla do
amboe.
28 Bii iyi bɛ ŋa à sinti ku ce, i leekĩ i mu ara
nŋɛ ŋa, domi faaba nŋɛi í maai wa.

Yaase iyi jĩi ndii figi wa nyisi
(Cɔ Matie 24:32-35; Maaku 13:28-31)

29 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, i cɔ jĩi
ndii figi do jĩi ŋa iyi à gbe fei.
30 Bii ì yɛ í sinti ku ru wua ŋa, inɛ taka nŋɛ
ì ya mà ŋa iyi atɛ í maai wai.
31 Bɛɛbɛ mɔi bii inɛ mɔ ì yɛ mii ŋau bɛ wa
ce, i mà ŋa iyi bommai Ilaaɔ̃i í maai wa.
32 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, inɛi nsɛi ŋa, kù jɛ aŋa
feii aa ku ideu ihẽ ku bɛi ku ce.
33 Lele do ilɛ fei á na ku tã amma idem ŋa a
kaa tã pai.

I ce laakaii ara nŋɛ ŋa

34 I ce laakaii ara nŋɛ ŋa ku ba i maà na i jɛ
hai nɛ laakai ŋa na atẽ ku mɔ do ijɛ ku bi do
lasabui mii ndii andunya ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ
ajɔu á na ku boe ŋɛi bɛi cɛkũm,
35 domi á na ku ba inɛ ŋa iyi à wa si
andunyau ihẽ fei.
36 Na nŋu, i cɔ kpãa i maa ceò kutɔɔ ŋa waati
kãma fei ku ba i ba gbugbã i gbã si mii iyi wa
naa fei ŋa, nɔ i yɔkɔ i leekĩ si wajui amu Amai
Amanɛ ŋa.
37 Ajɔ fei Jesu í ya kɔ inɛ ŋa si cio kpasẽi
Ilaaɔ̃, alɛ nɔ koo sũ geetei Olivie.
38 Bii iju í má inɛ fei í ya naa kpasẽi Ilaaɔ̃ bɛ
ku gbɔò ideɛ iyi wa fɔ.

22

Inɛ ngbo ŋa à waa busi njɛ a kpa Jesu
(Cɔ Matie 26:1-5; Maaku 14:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefee iyi à ya kpe jingaui
Iku ku kuau í maai wa.
2 Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ
inɛ ŋa si wooda ŋau à waa dɛ kpãa bɛi aa ce
a kpaò Jesu, amma à waa ce njoi zamaau.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Matie 26:14-16; Maaku 14:10-11)

3 Ŋɔi Seetam í lɔ idɔi Zudasi iyi à ya kpe
Isikariɔti. Wee inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋaui.
4 Zudasi í koo í dĩ anu tɔɔsi do inɛ ngboi
woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngboi woo degbe
kpasẽi Ilaaɔ̃ ŋau do yaase bɛi á ce ku da nŋa
Jesu si awɔ.
5 Ŋɔi inɔ nŋa í dɔ̃ nɔ à ni aŋa aa mua fia.
6 Nɔ Zudasi í jɛsi, nɔ wa dɛ kpãa bɛi á ce ku
da nŋa Jesu si awɔ, zamaau ku maà ti ku mà.

Jesu í ce sɔɔlui jingau
(Cɔ Matie 26:17-25; Maaku 14:12-21; Zãa 13:21-30)

7 Ŋɔi ajɔi jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu í to wa si
bii à ya kpa angudãi jingaui Iku ku kua a ceò
kuweeu.
8 Ŋɔi Jesu í bɛ Piɛɛ do Zãa í ni, i koo i ce
sɔɔlui jingaui Iku ku kuau ka jɔɔ ŋa.
9 Ŋɔi à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ce sɔɔluu.
10 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, bii ì lɔ inɔ iluu ŋa aa yɛ
mɔkɔ gɔ wa so inyi jɔlɔ. I tooɛ. Mɔkɔu á koo
ku lɔ kpasẽ gɔ. Kpasẽ bii á lɔu
11 i koo i sɔ̃ ilu kpasẽu i ni ŋa, Mɛɛtu í ni
ka beeɛ ile bii nŋu á jɛ jingaui Iku ku kua do
mɔcɔi nŋu ŋa.

12 Məkəu á bəò ŋɛ si antai ile kukpɛkɛ gə nə
á nyisi ŋɛ ilaawa nla gə iyi à ce səəlui fei ndɛɛ
tã. Bɛi aa ce nwa səəlui jingauu ŋa.
13 Iyi à nɛ nə à koo à ba mii ŋau fei í cei dee
dee si bɛi í sõ ŋau, nə à ce səəlui jingauu.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cə Matie 26:26-30; Maaku 14:22-26; IWB 11:23-25)

14 Iyi waatiu í to, Jesu do məcɔɛ ŋau à bə
tengi bii à ce səəluu, nə à buba à waa jɛ.
15 Ŋəi Jesu í sõ ŋa í ni, ǹ bi ntə ntə n ce
jingaui Iku ku kuau ihɛ̃i awaɛ ŋa n bɛi n yɛ
ijuukpãm nəu.
16 Nə ntə ntə ǹ wa n sõ ŋɛi, n kaa n jɛ jingau
ihɛ̃ má bii kù jɛ si andunya titõi Ilaaõ.
17 Iyi í fə bɛɛbɛ í tã, ŋəi í so kəəfu í saabu
Ilaaõ nə í sõ məcɔɛ ŋa í ni, i gba vɛ̃ɛ iyi í wa si
kəəfuu ihɛ̃ i mə iŋɛ fei.
18 Amma ǹ wa n sõ ŋɛi, hai nsɛi amu n kaa
n mə vɛ̃ɛ má hee andunya titõi Ilaaõ koo too
wa.
19 Si anyii nŋu, nə í so pɛ̃ɛ nə í saabu Ilaaõ
titã í bɛi í bububuɛ, nə í na ŋa í ni, iyi ihɛ̃i í
jɛ aram [iyi ǹ na na iri nŋɛ. I ya coo ŋa i maa
yeò gigim.
20 Iyi à jɛ à tã ŋəi í so kəəfu má í na ŋa í ni,
kəəfuu ihɛ̃i í jɛ nyindai akabuu titõ iyi Ilaaõ í
dĩ do njɛm iyi á nikã na iri nŋɛ si ikum.]
21 Amma i cə inɛ iyi á zambam nəu wee í
wa ihɛ̃, awəɛ do tom nii í wa si inə jɛɛ ihɛ̃ ajə.
22 Amu Amai Amanɛ an ku si bɛi Ilaaõ í jiləə.
Amma ijuukpãi inɛ iyi á zambam nəu á la.
23 Ŋəi à sinti ku bee njɛ à waa ni, yooi á yəkə
ku ce dimiɛ si inə nwa.

Yooi í jɛ inɛ ngbo

24 Ŋəi kakəə í dede si aninii məcə ŋau, à waa
bee njɛ inɛ iyi á jɛ inɛ ngbo si inə nŋa.
25 Ŋəi Jesu í sõ ŋa í ni, amanlui andunya ŋa
à ya maa taa inɛ ŋa amanlu ku jɛi, nə inɛ ngbo
ŋa iyi à waa nyisi gbugbã nŋa à ya bi a kpe
aŋa woo ce jiida ŋa.
26 Amma iŋɛ i maà yɛ bɛɛbɛ ŋa. I jò inɛ iyi
í la í re si inə nŋɛ ku baa ku jɛ keeke nŋɛ, nə
inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo kú jɛ amaacɛ nŋɛ.
27 Inɛ iyi í buba wa jɛ si antai taabu do inɛ
iyi wa naaò ijɛu wa, yoo nŋai í re. Kù jɛ inɛ iyi
wa jɛui? To, amu wee ǹ wa inə nŋɛi bɛi inɛ iyi
wa naaò ijɛu wa.
28 Iŋɛi ì temua do amu si wahalam ŋau ŋa.
29 Na nŋu, si bɛi Baaba í jilɛɛm bommau,
bɛɛbɛ məi amu mə ǹ wa n jilɛ nŋɛ
30 ku ba i jɛ nə i mə do amu si bommam
ŋa, nə i buba si bataí amanlu ŋa i kiitiò dimi
maateejii Izirɛli ŋau.

Jesu wa fə iyi Piɛɛ á jã ku ni kù mà nŋu
(Cə Matie 26:31-35; Maaku 14:27-31; Zãa 13:36-38)

31 Ŋəi Jesu í ni, Siməə, Siməə, Seetam í təə
kpãa ku ba ku fɛɛ bɛi iya.
32 Amma amu ǹ ce kutəə na iriɛ ku ba
naanɛ ku dasiɛ ku maà gaizia. Nə awə, waati
iyi aa kpaasi idə má, mua kpaasiɛ ŋa mə
gbugbã.
33 Ŋəi Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, ǹ tã səəlu awaɛ ka bə
piisõə, bii iku məi ka ku ajə.
34 Ŋəi Jesu í ni, Piɛɛ, ǹ wa n sõɛi, idũuyi
məm, hee ajɛɛ ku maa kə aa jã isɛ gbɛɛta i ni
i kù màm.

Taalili do bəgə do taakuba

35 Si anyii nŋu ŋəi Jesu í bee ŋa í ni, si waati
iyi ǹ bɛ ŋɛ hai mu taalili do bəgə do baata ì kua
ngəgə ŋa? Ŋəi à jɛ à ni, aawo, a kù kua nkãma.
36 Ŋəi í ni, to, nsɛi, kù jɛ bɛɛbɛ má. Inɛ iyi í
nɛ taalili ku soo, bɛɛbɛ məi inɛ iyi í nɛ bəgə ku
soo. Inɛ mə iyi kù nɛ taakuba, ku ta ibəɛ ku
raò.
37 Si anyii nŋu má, í sõ ŋa í ni, ideu ihɛ̃ iyi
à kə na irim nəu á cei, si bɛi à ni, à dooaɛ si
woo ce laalə ŋa. Kù nə kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce
bɛɛbɛ.
38 Ŋəi məcə ŋau à ni, Lafɛ̃ɛ, taakuba minji
gə wee. Nə í ni, ka jò ide nŋu bɛ.

Jesu wa ce kutəə si iri kutai Olivie
(Cə Matie 26:36-46; Maaku 14:32-42)

39 Iyi Jesu í fə bɛɛbɛ í tã nə í fita hai inə iluu í
bə iri kutai Olivie si bɛi í nɛ dəənɛɛ. Nə məcɔɛ
ŋa à waa tooɛ.
40 Iyi à to inyau, ŋəi í sõ ŋa í ni, i ce kutəə ŋa
ku ba i maà dási kulɛlɛi inɛ ŋa.
41 Si anyii nŋu nə í sɛkɛɛ í jò ŋa zakai kujĩi
kutai awə nə í gulɛ bɛ wa ce kutəə
42 wa ni, Baaba, bii ì bi, aa jò wahalau ihɛ̃
ku jĩim. Amma ku maà ti ku jɛ ti idəəbim, jò
idəəbiɛ ku ce. [
43 Ŋəi amaleka gə í naa siɛ wa hai lele í naa
í muaa gbugbã.
44 Si inə ku fə nla nlau wa ce kutəəui do
gbugbã, nə í da koko hee wa tontoo ilɛ. Koko
iyi í dau í yɛi bɛi njɛ.]
45 Iyi í ce kutəəu í tã ŋəi í dede í bə bi məcɔɛ
ŋau nə í koo í ba à waa sĩ njoo do inə ku fə.
46 Nə í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa sĩ njoo
ŋa. I dede i ce kutəə ŋa ku ba i maà dasi
kulɛlɛi inɛ ŋa.

À mu Jesu
(Cə Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Zãa 18:3-11)

47 Iyi Jesu wa fə bɛɛbɛ gbakã ŋəi Zudasi inɛ
akãi məcə maateeji ŋau í to wa do zamaa gə.
Iyi í to wa í na wa baaba Jesu.
48 Ŋəi Jesu í ni, Zudasi, do dimii fəə bɛ ihɛ̃i
aa zambaò amu Amai Amanɛ?
49 Inɛ ŋa iyi à waa too Jesuu, iyi à yɛ mii iyi
wa ce, ŋəi à bee Jesu à ni, Lafɛ̃ɛ, ka da ŋa do
taakubau?
50 Ŋəi inɛ akã nŋa í cafe itĩ njɛi amaacɛi woo
wee nlai Ilaaõu í buu.
51 Amma Jesu í ni, i leekĩ, i jò bɛɛbɛ. Nə í lu
itĩi məkəu nə í ba iri.

52 Si anyii nŋu Jesu í bee inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngboi woo degbe kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngbo ŋa iyi à naa siɛu í ni,
amui ì naa ku mu ŋa do taakuba do golo ŋa
bɛi woo ce ile?
53 Ajɔ fei ṅ ya n wa si inɔ nŋɛ n maa n kɔ inɛ
ŋa si cio kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, nɔ i kù mum ŋa. Amma
waatiu ihɛ̃i í jɛ tu ŋɛ do gbugbãi ilu kuku.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Matie 26:57-58, 69-75; Maaku 14:53-54, 66-72; Zãa 18:12-18, 25-27)

54 Iyi inɛ ŋau à mu Jesu, ŋɔi à bɔòɛ kpasɛ̃i
woo wee nlai Ilaaɔ̃u. Nɔ Piɛɛ í wa hee jĩijĩ wa
too ŋa wa do anyi.
55 Ŋɔi inɛ ŋa à ko ina si aninii bantumai
kpasɛ̃u à waa buba bɛ. Nɔ Piɛɛ mɔ í koo í buba
bi tu ŋa bɛ.
56 Ŋɔi inaabo woo ce icɛ gɔ í yɔɔ wa buba
kɔkɔi inau nɔ í kãsiɛ iju í ni, inɛɛu ihɛ̃ mɔ í tako
í wa bi Jesu wo.
57 Amma í jã í ni, abooyi, n kù màa.
58 Iyi í ce sãa má ŋɔi inɛ gɔ í yɔɔ nɔ í ni, awɔ
mɔ inɛ akãi inɛ ŋaui. Amma Piɛɛ í ni, mɔkɔɔyi,
n kù jɛ inɛ nŋa.
59 Si anyii nŋu zakai lɛɛu akã má, ŋɔi inɛ gɔ
í fɔ do gbugbã í ni, ntɔ ntɔ, mɔkɔu ihɛ̃ mɔ í ya
wa bi Jesu wo domi nŋu mɔ inɛi Galileei.
60 Amma Piɛɛ í ni, awɔu bɛ, n kù mà bɛi ì
waa bi i fɔ.
Si bɛi wa fɔ ideu gbakã ŋɔi ajɛɛ wa kɔ.
61 Nɔ Jesu í sinda í cɔ Piɛɛ. Ŋɔi Piɛɛ í ye gigii
ide iyi Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔu wo í ni, nnyi hee ajɛɛ ku
maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.
62 Ŋɔi í fita waduude í koo wa kpata do inɔ
ku fɔ.

Inɛ ŋa à yaako Jesu
(Cɔ Matie 26:67-68; Maaku 15:65)

63 Inɛ ŋa iyi à mu Jesuu à waa buu nɔ à wasi
ku cãa.
64 À bii wajuɛ à bɛi à beeɛ à waa ni, ce walii.
Yooi í cãɛ.
65 Nɔ à buu dimii arabu ikã ikã fei.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Zãa 18:19-24)

66 Iyi iju í má ŋɔi igbɛi inɛ ngboi Zuifu ŋau à
tɔtɔɔ nɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do woo
kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à bɔò Jesu bi igbɛi woo
kiiti nŋa.
67 Nɔ à beeɛ à ni, sɔ̃ wa bii awɔu inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicaui. Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, baa bii ṅ sɔ̃ ŋɛ i
kaa dasi naanɛ ŋa.
68 Nɔ bii ṅ bee ŋɛ ide gɔ i kaa jɛɛm ŋa.
69 Amma hai nsɛi amu Amai Amanɛ an
bubai si awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã.
70 Ŋɔi aŋa fei à ni, debɛi, awɔu Amai Ilaaɔ̃i?
Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, oo, amu Amai Ilaaɔ̃i si bɛi ì
fɔu ŋa.
71 Ŋɔi à ni, sɛɛda yoomai à waa degbe má.
Awa taka nwa à gbɔɔ tã hai si gelɛɛ.

23

À bɔò Jesu bi Pilati
(Cɔ Matie 27:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Zãa 18:28-38)

1 Nɔ aŋa fei à dede à bɔò Jesu bi Pilati.
2 Ŋɔi à lɔsi dulum ku máa à ni, à ba inɛɛu
ihɛ̃ í wasi ku kɔ inɛ ŋa si bisi bɛi aa ce a jɛ ilɛ
nwa igũ nɔ wa ganji a sãa ilaalu nlai Romu fiai
lɛmpoo. Si anyii nŋu má í ya maa kpe araɛ
amanlu, nɔ í ni nŋuu inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui.
3 Nɔ Pilati í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu
ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ.
4 Nɔ Pilati í sɔ̃ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau
do zamaau í ni, n kù yɛ taale kãma si mɔkɔu
ihɛ̃.
5 Amma à la do gbugbã à waa ni, í ya maa
kosi inɛ ŋa ijai do cioɛ iyi í ya maa ce nŋa. Hai
ilɛi Galileei í sintiɛ nɔ í bɔ si ilɛi Zudee fei í bɛi
í to wa ihɛ̃ ma nsɛi.

À bɔò Jesu si wajui Herodu

6 Iyi Pilati í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í bee í ni, kù jɛ
mɔkɔu inɛi Galileei ba.
7 Nɔ í gbɔ à ni Jesu wa naai hai si
ilɛi bommai Herodu. Ŋɔi í ni a bɔòɛ bi
Herodu. Wee waati bɛɛbɛ Herodu mɔ í wa
Zeruzalɛmu.
8 Ŋɔi à bɔò Jesu bi tɛɛ. Iyi Herodu í yɛ Jesu
ŋɔi inɔɛ í dɔ̃ ntɔ ntɔ, si na iyi í jɔ̀ hai ku kpɛi wa
dɛ ku yɔɔ, na irii laabaauɛ iyi í gbɔ à ya maa
fɔu. Ŋɔi í bi ku cea nŋu maamaake gɔ.
9 Ŋɔi í bee Jesu ide nkpɔ nkpɔ amma Jesu
kù jɛaa ide kãma.
10 Wee inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo
kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à wa bɛ, à waa máa
dulum do gbugbã.
11 Ŋɔi Herodu í jɔ̀ à daa si ibɔ ku sĩa gɔ nɔ
nŋu do soogeɛ ŋa à waa yaakoɛ nɔ à wasi ku
buu. Si anyii nŋu nɔ í jɔ̀ à nyiòɛ bi Pilati má.
12 Herodu do Pilati wee mbɛɛ ŋai wo,
amma ajɔ nŋu bɛi à dɔ̃.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Matie 27:15-26; Maaku 15:6-15; Zãa 18:39-19:16)

13 Pilati í kpe inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa
do inɛ ngbo ŋa do zamaa nkpɔ má í tɔtɔɔ ŋa.
14 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, ì naam mɔkɔu ihɛ̃ wa ŋa,
ì ni wa kɔ inɛ ŋa si bisi bɛi aa ce a jɛò ilɛ nwa
igũ do ile. Nɔ wee ṅ beeɛ ideu si waju nŋɛ ihɛ̃,
amma n kù yɛ si mɔkɔu ide kãma iyi ì waa yɛò
taaleɛ ŋa.
15 Nɔ Herodu mɔ kù yɛ siɛ taale kãma. Na
ŋɔi í ce í jɔ̀ à nyiòɛ wa ihɛ̃. Mɔkɔu kù ce kurara
kãma iyi í to a kpaa.
16 Na nŋu, an jɔ̀ a tɛaa kpɔtɔɔ nɔ n jɔ̀ɔ ku nɛɛ.
[
17 Wee si jingaui Iku ku kua fei tilasi Pilati
í ya jɔ̀ inɛi piisɔ̃ɔ akãi.]
18 Ŋɔi aŋa fei à dɔ̃ anu hee lele à waa ni, kpa
inɛ ihɛ̃ nɔ i jɔ̀ nwa Barabasi.

19 Wee à mu Barabasi à dasiɛ piisɔ̃ɔi wo na
kosi iyi í ce si inɔ ilu nɔ í nyi í kpa inɛ gɔ má.
20 Ŋɔi Pilati í bee ŋa ide má si na iyi í jɔ̀ í
dasi idɔ nŋu ku jɔ̀ Jesu.
21 Ŋɔi à dedeò hoya hoya à wasi ku ni,
kpakpaɛ si ɟĩi ku gaau.
22 Ŋɔi Pilati í bee ŋa isɛ gbɛɛtasiaɛ í ni, laalɔ
yoomai í bɛi í ce. Amu n kù yɛ siɛ ngɔgɔ iyi í
to iku. Na nŋu, an jɔ̀ a tɛaa kpɔtɔɔi nɔ n jɔ̀ɔ ku
nɛ.
23 Amma bɛi Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ
ŋau à ya dɔ̃ anu hee lele a maa ni, kpakpaɛ si
ɟĩi ku gaau. Ŋɔi anu ku dɔ̃ nŋau í kãmiaɛ.
24 Nɔ Pilati í dasi idɔ nŋu ku ce bɛi à biu.
25 Nɔ í jɔ̀ nŋa inɛ iyi à biu, inɛ iyi à dasi piisɔ̃ɔ
na kosi do inɛ ku kpau, nɔ í da nŋa Jesu si awɔ
a ceaa bɛi à bi.

À kpakpa Jesu si ɟĩi ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Zãa 19:17-27)

26 Ŋɔi inɛ ŋau à gbã Jesu à waa nɛòɛ. Waati
iyi à waa nɛòɛu, ŋɔi à ko mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe
Simɔɔ, inɛi Sirɛni. Mɔkɔu wa baai hai ikoɛ.
Ŋɔi à muu à kãa ɟĩi ku gaauu ku tooò Jesu.
27 Nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ. Si inɔ nŋa
inaabo gɔ ŋa à wa bɛ à kpata à waa cã kpokpo
na iriɛ.
28 Iyi Jesu í sinda í cɔ ŋa ŋɔi í ni, iŋɛ inaaboi
Zeruzalɛmu ŋa, i maà kpata na irim, amma i
kpata na iri nŋɛ do na irii ama nŋɛ ŋa.
29 Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sõ ŋɛi, ajɔ wa naa iyi inɛ ŋa
aa ni, ilu inɔ didõi gbɛnda ŋa do inaabo ŋa iyi
a kù bí, do inaabo ŋa iyi ama kù mɔmɔ si amɔ
nŋa.
30 Waati bɛɛbɛi aa maa sõ iri kuta ŋa a ni, i
cuku i bata wa wa ŋa. Nɔ aa sõ geete ŋa a ni, i
bii wa wa ŋa.
31 Ntɔ ntɔ, ɲ̀ wa n sõ ŋɛ, bii inɛ ŋa à waa cea
ɟĩi tũtũ dimi bɛ ihẽ, bɛirei aa na a cea ɟĩi ngbɛ.
32 Waati iyi à waa nɛò Jesu à kooò woo ce
laalɔ minji gɔ ŋa mɔ iyi aa kpa ŋa do nŋu ajɔ.
33 Ŋɔi à to inya iyi à ya kpe kokoi iriu. Bɛi à
kpakpa Jesu si ɟĩi ku gaauu. Bɛ mɔi à kpakpa
woo ce laalɔ minji ŋau, inɛ akã ikpa awɔ njɛɛ,
inɛ akã mɔ ikpa awɔ caŋgaɛ.
34 Nɔ Jesu í ni, Baaba, kpa idei dulum du
ŋa, domi a kù mà mii iyi à waa ce.

Si anyiɛ sooge ŋau à ta kpasa si ɟĩnɛɛ ŋa a
ba a yɛ iyi inɛ fei á ba. Bɛɛbɛi à ceò ikpẽi ɟĩnɛɛ
ŋau.
35 Ŋɔi zamaau í wa bɛ wa cɔɔ. Nɔ inɛ ngbo
ŋau à yaakoɛ à waa ni, í faaba inɛ gɔ ŋa. To, kú
faaba arɛ bɛ bii nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cicau.
36 Ŋɔi sooge ŋa mɔ à sɛkɛɛ siɛ aŋa mɔ à koo
à waa yaakoɛ nɔ à naa inyi ikã ku mɔ.
37 Nɔ à sõɔ à ni, bii awɔi í jɛ ilaalui Zuifu ŋa,
awɔ takaɛ faaba arɛ.
38 Si dee deei antai iriɛ à kɔɔ à ni, inɛ ihẽi í
jɛ ilaalui Zuifu ŋa.
39 Inɛ akãi woo ce laalɔ ŋa iyi à kpakpa si ɟĩi
nɔu wa sõ Jesu ide nfe wa ni, kù jɛ awɔi ì jɛ inɛ
iyi Ilaaõ í cicau ba.
To, faaba arɛ nɔ i faaba awa mɔ.
40 Amma inɛ akãu mɔ í jɛaa í ni, i kù waa ce
njoi Ilaaõ, baa awɔ iyi iŋɛò fei ì waa yɛ ijuukpã
akã?
41 Bii awai à waa kpã iju bɛɛbɛ, dee deei,
domi à waa sã nwa gbesei mii iyi à ce. Amma
njɛ kù ce laalɔ kãma.
42 Ŋɔi í sinda í sõ Jesu í ni, waati iyi aa koo
i jɛ bommaɛ nɔ i nyi wa si andunya má, ye
gigim.
43 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ, ɲ̀ wa n sõɛi,
nnyi mɔm aa wɛɛ do amu lelei Aõ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-46; Maaku 15:33-41; Zãa 19:28-30)

44 Ŋɔi zakai dasã nkpau ilu í kuku si
andunyau fei hee í koo í to isɔ mɛɛtai alɛ.
45 Waati iyi ilu kukuu í ce ŋɔi ridooi kpasẽi
Ilaaõu í ga í kpẽ minji.
46 Nɔ Jesu í la do gbugbã í ni, Baaba, ɲ̀ daaɛ
hundem si awɔ. Iyi í fɔ bɛɛbɛ nɔ í ku.
47 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í yɛ mii iyi í ceu,
ŋɔi í saabu Ilaaõ í ni, ntɔ ntɔ inɛɛu ihẽ kù nɛ
taale kãma.
48 Nɔ inɛ ŋa mɔ iyi à naa ku cɔ mii iyi á na
ku ceu fei à yɔɔ nɔ à sinda à nɛ do inɔ ku fɔ nla
nla.
49 Inɛ ŋa iyi à mà Jesu fei do inaabo ŋa iyi à
tooɛ wa hai ilɛi Galileeu, à leekĩ hee ɟĩiɟĩ à waa
cɔ mii iyi wa ce.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Zãa 19:38-42)

50-51 Mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Zozɛfu, inɛi
Arimatee ilu akãi Zuifu ŋau í naa bɛ. Mɔkɔu
inɛ dee deei, wa ce jiida, nɔ í wɛɛò kpãa ku cɔ
iyi Ilaaõ á na ku jɛ bommaɛ. Í wa si igbɛi woo
kiiti ŋa, amma kù jɛsi ide nŋa iyi à jilɛ a cea
Jesu wo.
52 Mɔkɔu í bɔ bi Pilati í koo í tɔɔ ikui Jesu.
53 Ŋɔi í kitaɛ wa hai si antai ɟĩi ku gaauu nɔ
í biiɛ do acɔ fũfũ titõ gɔ í bɛi í koo í suu. Í suui
si isai kuta gɔ iyi à gbe wo nɔ a kù si inɛ gɔ bɛ
titã.
54 Wee ajɔi sɔɔlui kusĩmii, iyi hai alɛu ajɔi
kusĩmiu á sinti.
55 Ŋɔi inaabo ŋa iyi à too Jesu wa hai ilɛi
Galileeu à too Zozɛfu nɔ à yɛ balɛu do bɛ́i à
si Jesu fei.
56 Ŋɔi à sinda à bɔ ide à koo à ce sɔɔlui ikpo
ku dɔ̃ inúnu do tulare ŋa wa.
Si ajɔi kusĩmiu nɔ à sĩmi si bɛi wooda í fɔ.

24

Kuɟĩi Jesu hai si balɛ
(Cɔ Matie 28:1-10; Maaku 16:1-8; Zãa 20:1-10)

1 Ajɔ ama azuma daadaakɔu inaabo ŋau à
bɔ bi balɛu à waa mu ikpo nŋa ŋa do tulare
jiida iyi à ce sɔɔluɛu.
2 Ŋɔi à ba kutau í bimbili hai andɛi balɛu.
3 Ŋɔi à lɔ inɔ balɛu amma a kù yɛ ikui Jesu
bɛ.
4 Si bɛi à waa leekĩ do bitiu ŋɔi amanɛ minji
gɔ ŋa à naa si ŋa à waa dasi jaaɛ ku daana gɔ
ŋa.
5 Ŋɔi inaabo ŋau à waa ce njo nɔ à kɔmba
iri nŋa ilɛ, nɔ inɛ ŋau à sõ ŋa à ni, na mii í ce ì
waa dɛdɛ ilu hunde bi ku wai iku ŋa.
6 Kù wa ihẽ má, njɛ í jĩ hai si balɛ. I ye gigii
ide iyi í sõ ŋɛ si waati iyi í wa Galilee ŋa.
7 Í ni kù nɛ bɛi á ce iyi a kù mu nŋu Amai
Amanɛ a kù dasi nŋu si awɔi ilu dulum ŋa. Í
ni aa kpakpa nŋu si jĩi ku gaauu, amma nŋu á
jĩ má si ajɔ mɛɛtasia.
8 Ŋɔi inaabo ŋau à ye gigii idei Jesuu.
9 Ŋɔi à sinda à nɛ hai bi balɛu. Nɔ bɛi mii
ŋau í ce fei à koo à sisia mɔcɔ maatakã ŋau do
inɛ ŋa iyi à gbeu fei.
10 Maari inɛi Madala do Zoana do Maari
iyei Zaaki do inaabo gɔ ŋa má, aŋai à koo à
sõ woo bɛ ŋau ideu.
11 Amma ideu wa jɛ nŋai bɛi ara, a kù dasi
idei inaabo ŋau naanɛ. [
12 Do nŋu fei Piɛɛ í dede í sɛi í bɔ bi balɛu.
Iyi í to í bate í cɔ inɔ balɛu, amma acɔ iyi à woo
dou nŋu akãi í yɛ wa timbi ilɛ, nɔ í sinda í nyi
kpasẽ do biti.]

Jesu í tusɛa mɔcɔ minji gɔ ŋa araɛ
(Cɔ Maaku 16:12-13)

13 Si ajɔ akãu mɔcɔ minji gɔ ŋa à waa bɔ ilu
gɔ iyi à ya kpe Emayusi. Zakai kilo maatakãi
í jĩò Zeruzalɛmu.
14 À waa nya faajii mii ŋa iyi í ceu fei à waa
nɛò.
15 Iyi à wasi ku nya faajii ideu, ŋɔi Jesu
takaɛ í sɛkɛɛ si ŋa aŋaò ŋa à waa nɛ ajɔ.
16 À yɔɔ amma ngəgɔ í ganji ŋa a màa.
17 Nɔ í bee ŋa í ni, ide yoomai ì fɔ ì waa nɛò
bɛɛbɛ ŋa. Ŋɔi à leekĩ à bɛjɛ waju do inɔ ku fɔ.
18 Inɛ akã iyi à ya kpe Keleopa í ni, bii kù jɛ
awɔ akã baa si, yooi í wa si Zeruzalɛmu iyi kù
mà mii iyi í ce si ajɔ gbeejiu ihẽ.
19 Ŋɔi í bee ŋa í ni, mii í ce.

Ŋɔi à ni, idei Jesu inɛi Nazarɛtiu ni. Mɔkɔu
walii ilu gbugbãi si icɛ do si ide ku fɔ si wajui
Ilaaõ do si wajui amanɛ ŋa fei.
20 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do inɛ
ngbo nwa ŋa à daa inɛ ŋa si awɔ à yɛ taaleɛ à
kpakpaɛ si jĩi à kpaa.
21 À waa tamaa nŋui á faaba inɛi Izirɛli ŋa
wo, amma ajɔ mɛɛtaɛi ihẽ iyi ideu í ce wa tã.
22 Si anyii nŋu, inaabo gɔ ŋa si inɔ nwa à
naa à gidi wa do ideu má. Inaabo ŋau à dede
daadaakɔ à bɔ bi balɛu.
23 Iyi à to nɔ a kù yɛ ikui Jesuu bɛ. Ŋɔi à naa
à sõ wa à ni amaleka ŋa à naa si aŋa nɔ à sõ aŋa
à ni í jĩ má.
24 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa hai si inɔ nwa à bɔ bi balɛu
nɔ à koo à ba mii ŋau í cei dee dee si bɛi
inaabo ŋau à sõ wau, amma a kù yɛ nŋu takaɛ.
25 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, iŋɛ hai nɛ bisi ŋai, i
ci ya dasi ide iyi walii ŋa à fɔ fei naanɛ gbãa
gbãa ŋa.
26 Kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi Ilaaõ í cicau kù yɛ
ijuukpã, inɛ ŋa a bɛi a yɛ amboeɛ.
27 Ŋɔi í sisi nŋa ide iyi à fɔ si kukɔi idei Ilaaõ
fei si gãmɛi nŋu takaɛ. Í sintiɛi hai si tiai Moizi
do ti walii ŋau fei.
28 Waati iyi à maai si ilu bii à waa bɔu, ŋɔi
Jesu takaɛ í ce bɛi inɛ iyi wa bɔ waju.
29 Ŋɔi à mante manteɛ à ni ku gbe bi aŋa
domi alɛ í lɛ tã nɔ inunu wa lɔ. Ŋɔi í sinda wa
í naa í gbe bi tu ŋa bɛ.
30 Ŋɔi aŋaò ŋa à waa jɛ. Waati iyi à waa jɛu
ŋɔi í so pɛ̃ɛu í ce si kutɔɔ í bɛi í bububuɛ nɔ í
na ŋa.
31 Waati bɛɛbɛi iju nŋa í cĩ bɛi nɔ à màa.
Amma tengi bɛ má gbakã à kuaɛ.
32 Nɔ à sõ njɛ à waa ni, baa si waati iyi wa sõ
wa idei kukɔi Ilaaõu hai si kpãau wa inɔ nwa
kù tũ de.
33 Nɔ aŋa mɔ à dede gbakã à nɛ ikpa
Zeruzalɛmu. Iyi à to bɛ à koo à ba mɔcɔ
maatakã ŋau à waa tɔtɔɔ do inɛ gɔ ŋa.
34 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ ŋau à waa sõ amanɛ
minji ŋau mɔ à ni, Lafɛ̃ɛ í jĩi hai si balɛ ntɔ ntɔ,
nɔ í nyisi araɛ bi Simɔɔ.
35 Nɔ amanɛ minji ŋau mɔ à sisi nŋa mii iyi
í ba aŋa si kpãa do bɛi aŋa à mà Jesu si waati
iyi wa bu pɛ̃ɛu.

Jesu í tusɛa mɔcɔ maatakã ŋau araɛ
(Cɔ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

36 Iyi à wasi ideu ku fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi nŋu takaɛ í
faata wa si anini nŋa [nɔ í ni, Ilaaõ ku mu nŋɛ
laakai ku sũ.]
37 Ŋɔi njo í mu ŋa, zigi nŋa í da. À tamaa bɛi
zĩii.
38 Ŋɔi í bee ŋa í ni, mii í ce ì waa biti ŋa. Na
mii í ce dimii lasabuu ihẽ í wa si idɔ nŋɛ.
39 I cɔ awɔm do isɛm ŋa. Amui, i lum i cɔ
ŋa. Zĩii ci ya nɛ ara do kũkũ si bɛi ì waa yɛm
ŋau ihẽ ŋa. [
40 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í nyisi ŋa awɔɛ do isɛɛ
ŋa.]
41 Ŋɔi inɔ didõ nŋa í jò a kù dasi naanɛ gbãa
gbãa nɔ à wa si biti nla nla, ŋɔi í jò í bee ŋa í
ni, i kù nɛ mii ku jɛ gɔ ihẽ ŋa?
42 Ŋɔi à nya cɛ̃ɛ ku banda akã à naa.
43 Nɔ í gba í ŋɔɔ si waju nŋa.
44 Ŋɔi í ye ŋa gigi í ni, ide ŋa iyi ǹ sõ ŋɛu
mbɛ si waati iyi ǹ wa inɔ nŋɛ wo. Ǹ tako ǹ
sõ ŋɛ wo ǹ ni mii ŋa iyi à kɔ na irim si tiai
woodai Moiziu do si ti walii ŋau do si iri ku
kõi Davidi ŋau kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce.

45 Ɲəi í mu nŋa laakai jiida ku ba a gbə
yaasei kukəi idei Ilaaɔ̃u.
46 Nə í sɔ̃ ŋa í ni, bɛɛbɛi à kɔɔ à ni amu iyi
Ilaaɔ̃ í cica an yɛ ijuukpã. Aa kpam, amma an
jɪ̀ hai si balɛ si ajə mɛɛtasia.
47 Nə aa waazo do irim si dimi fei, aa sintii
hai Zeruzalɛmu. Aa waazo a kpe inɛ ŋa a
kpaasi idə nə Ilaaɔ̃ ku kpa idei dulum du ŋa.
48 Iŋɛi aa jɛ sɛɛdai ide ŋau bɛ fei ŋa.
49 Nə an samba nŋɛ mii iyi Baam í wã ŋɛ
dou wa. Amma si iluu ihɛ̃i aa maa wa ŋa hee
gbugbãi Ilaaɔ̃ ku naa si ŋɛ wa.

Jesu í nyi kəkəi Ilaaɔ̃ má
(Cə Maaku 16:19-20; IWB 1:9-11)

50 Ɲəi Jesu í gbã məcɔɛ ŋau í fitaò ŋa hai inə
iluu. Nə í bɔò ŋa hee ikpa Betani, nə í wu awə
lele í wee nŋa.
51 Waati iyi wa wee nŋau, ŋəi í sɛkɛɛ hai bi
tu ŋa [nə í so araɛ í nɛ lele.]
52 Aŋa mə [iyi à gulɛ à tɔɔɛ ŋəi] à nyi ikpa
Zeruzalɛmu do inə didɔ̃ nla nla.
53 Nə kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛi à ya maa wa waati
kãma fei a maa saabu Ilaaɔ̃.

Laa**b**aa**u jiid**a **iyi Z**ãa **í k**ɔ

Inya kumá do idei kuwɛɛ

1 Hee a maa taka andunya inɛ gɔ í wɛɛ à ya
kpoo Ide. Ideu í wɛɛi do Ilaaõ. Ideu takaɛ
Ilaaõi.
2 Ideu njɛ í wɛɛi hai sinte do Ilaaõ.
3 Nŋui í taka mii baa yooma fei, nɔ nkãma
kù wɛɛ iyi kù jɛ nŋui í takaɛ.
4 Nŋu takaɛi í jɛ irii kuwɛɛu, nɔ kuwɛɛu í
máa inɛ ŋa inya.
5 Inya kumáu í mái do si ilu kuku fei, nɔ ilu
kukuu kù yɔkɔ kù kãmiaɛ *.
6-7 Mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi à ya kpe Zãa. Nŋui
Ilaaõ í bɛ wa ku naa ku jɛa inɛ ŋa sɛɛdai inya
kumáu, nɔ inɛ fei ku dasiò inya kumáu naanɛ
do saabuɛ.
8 Zãa takaɛ kù jɛ inya kumáu, amma à bɔɔ
wai ku jɛ sɛɛdai inya kumáu.
9 Inya kumáu nŋu akãi í jɛ inya kumá ntɔ
iyi í naa si andunya ku ba ku jɔ̀ inɛ fei ku yɛ
ilu.
10 Inɛ iyi í jɛ Ideu í wa si andunya wo. Do
saabuɛi Ilaaõ í takaò andunya. Do nŋu fei,
inɛi andunya ŋa a kù màa.
11 Bi inɛɛ ŋai í naa nɔ inɛɛ ŋau à kɔsiɛ.
12 Amma inɛ ŋa iyi à gbaa nɔ à dasiɛ naanɛ
í mu nŋa kpãa a jɛò amai Ilaaõ ŋa.
13 A kù jɛ amai Ilaaõ ŋa do yaase bɛi à ya
ce a bíò amu ŋa si andunya. Kù jɛ do idɔɔbii
amanɛ ŋa, ti Ilaaõi.
14 Ideui í baa í jɛ amanɛ. Í kõò didõ nɔ bɛɛbɛ
mɔi í kõò ntɔ, nɔ í ba wa kuwɛɛ. À yɛ amboeɛ,
à cɔɔ do laakai, dimii amboe iyi Ilaaõ Baaba í
na Ama akãɛu.
15 Zãa í jɛa inɛ ŋa sɛɛdaɛ, í la í ni nŋu mbɛ inɛ
iyi nŋu í fɔ ideɛu nŋu í ni á na ku naa si anyii
nŋuu, amma í re nŋu domi í wɛɛ hai waati iyi
a kù bí nŋu.
16 Si amani nlaɛu awa fei à ba andi baa nwa,
nɔ à ba didõ si antai didõu.
17 Hai bi Moizii Ilaaõ í na wa wooda, amma
didõ do ntɔ í naai hai bi Jesu Kirisi.
18 Inɛ kãma kù yɛ Ilaaõ Baaba ajɔ kãma.
Ama akãɛ iyi í wa bi tɛɛu nŋu takaɛ Ilaaõi.
Nŋui í jɔ̀ à màa.

Idei Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Luku 3:1-8)

19 Ajɔ nŋu gɔ inɛ ngboi Zuifu ŋa iyi à wa
Zeruzalɛmu à bɛ si Zãa woo weei Ilaaõ ŋa do
inɛi Levi ŋa a koo a beeɛ a ni, awɔi yoo.
20 Ŋɔi Zãa í jɛ nŋa í fɔ si bantuma í ni, n kù
jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cica.
21 Ŋɔi à beeɛ à ni, debɛi, awɔi yoo. Awɔi Elii
walii nlai takou? Nɔ í ni, aawo. N kù jɛ Elii.
Nɔ à beeɛ má à ni, awɔi ì jɛ walii iyi á na ku
naau? Nɔ í ni, aawo.
22 Ŋɔi à beeɛ má à ni, debɛi, awɔi yoo. Sõ wa
ku ba ka ba iyi aa kaa sisia inɛ ŋa iyi à bɛ wa
wa. Bɛirei awɔ takaɛ ì waa nia araɛ.
23 Ŋɔi Zãa í so ide iyi walii Ezai í tako í fɔu í
jɛ nŋa do í ni,
Amui ǹ jɛ inɛ iyi wa dõ anu si gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ kú tɛ ŋa.
24 Wee inɛ ŋa iyi à bɛ wa ŋau, Farisi ŋai.
25 Ŋɔi à bee Zãa à ni, ì ni i kù jɛ inɛ iyi Ilaaõ
í cicau, i kù jɛ Elii, i kù nɔ i kù jɛ walii iyi á na
ku naau. To, na mii í jɔ̀ ì ya maa dasi inɛ ŋa
inyi.
26 Ŋɔi Zãa í jɛ nŋa í ni, amu inyii ǹ wa n dasi
inɛ ŋa, amma inɛ iyi á na ku naau í wa anini
nŋɛ nɔ i kù màa ŋa.
27 Nŋui á naa si anyim. Nɔ n kù tosi n fũ baa
ikũi baatae.
28 Ide ŋau ihɛ̃ fei Betanii í ce. Betaniu do
ikpa nunui daakɔi idoi Zuudɛ̃ɛi í wa. Tengi
bɛi Zãa wa dasi inɛ ŋa inyi.

Jesui í jɛ angudãi Ilaaõ

29 Iju kumáɛ ŋɔi Zãa í yɛ Jesu wa naa siɛ, ŋɔi
í sõ inɛ ŋa í ni, i cɔɔ ŋa. Inɛ ihɛ̃i í jɛ angudãi
Ilaaõ iyi á nya dulum dii inɛi andunya ŋa ku
nɛò.
30 Ideɛi ǹ tako ǹ fɔ wo ǹ ni inɛ gɔ wa naa si
anyim iyi í rem, domi njɛ í wɛɛ hai waati iyi
a kù bí amu.
31 Amu takam n kù mà mà nŋui à ni á na ku
naau wo, amma amu ǹ naa ku dasi ŋɛ inyii ku
ba iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa i màa ŋa.
32 Ŋɔi Zãa í sõ ŋa má í ni, ǹ yɛ Hundei Ilaaõ
wa kita siɛ wa hai lele. Hundeu í yɛi bɛi
ankasiidi.
33 Amu mɔ n kù mà mà nŋui à ni á na ku
naau wo. Amma Ilaaõi í bɛm wa n naa n dasi
inɛ ŋa inyi. Nɔ nŋui í sõm mii iyi á jɔ̀ n màa.
Í ni an yɛ inɛ gɔ iyi Hundei nŋu á kita ku de
siɛ wa nɔ ku maa wa bɛ. Nŋui á daa inɛ ŋa si
Hundei nŋu.
34 Ǹ yɔɔ, nɔ ǹ wa n jɛa inɛ ŋa sɛɛda iyi nŋui
í jɛ Amai Ilaaõ.

Mɔcɔ sintei Jesu ŋa

35 Iju kumáɛ Zãa í wa bɛ má, wa leekɪ̀ do
mɔcɔ minjiɛ gɔ ŋa.
36 Ŋɔi à yɛ Jesu wa lɔ nɔ Zãa í ni, i cɔɔ ŋa. Inɛ
ihɛ̃i í jɛ angudãi Ilaaõ.
37 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi à too Jesu.
38 Ŋɔi Jesu í sinda í ba à waa too nŋu wa, nɔ
í bee ŋa í ni, mii ì waa dɛ ŋa. Ŋɔi à ni do fee
nŋa, Rabi, waatɔ mɛɛtu. Ŋɔi à beeɛ à ni, iwoi
í jɛ kpasɛ̃ɛ.
39 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i naa i cɔ ŋa. Nɔ à tooɛ à
koo à cɔ bii í wa nɔ à hoe bɛ. Ideu ihɛ̃ í cei alɛ
zakai isɔ mɛɛ.

* **1:5** kù yɔkɔ ku kãmiaɛ Tia nwo gɔ ŋa à ni kù gbaa.

40 Inɛ akãi amanɛ minji ŋa iyi à gbɔ idei Zãa
nɔ à too Jesuu, nŋui í jɛ Anderee, ifɔi Simɔɔ
Piɛɛ.
41 Iyi í sɛkɛɛ hai bi Jesu gbakã í koo í kpe
Simɔɔ igbãɛ nɔ í sõɔ í ni, à yɛ inɛ iyi Ilaaõ í
cicau.
42 Ŋɔi í bɔò Simɔɔ bi Jesu. Iyi Jesu í cɔɔ nɔ
í ni, ǹ mà iyi awɔi ì jɛ Simɔɔ amai Zãa, amma
Sefasii aa ya kpeɛ bɛbɛi. (Iriu bɛ do Piɛɛ fei,
yaaseɛi í jɛ kuta.)

Jesu í kpe Filipu do Nataniɛli

43 Iju kumáɛ Jesu í dasi idɔ nŋu ku bɔ ilɛi
Galilee. Iyi í to bɛ ŋɔi í ko Filipu nɔ í sõɔ í ni,
toom wa.
44 Wee Filipu inɛi Bɛsaidai. Anderee do
Piɛɛ ŋa mɔ inɛi ilu bɛ ŋai.
45 Ŋɔi Filipu í koo í dɛdɛ Nataniɛli í sõɔ í ni,
à yɛ inɛ iyi Moizi í kɔ ideɛ si tiai woodau nɔ
walii ŋau mɔ à fɔ ideɛ. Inɛɛu nŋui í jɛ Jesu inɛi
Nazarɛti amai Zozɛfu.
46 Ŋɔi Nataniɛli í beeɛ í ni, inɛ jiida gɔ á yɔkɔ
ku fita hai Nazarɛti mbɛ? Ŋɔi Filipu í ni, naa
i koo i cɔ.
47 Ŋɔi à waa koo. Iyi Jesu í yɛ Nataniɛli wa
naa bi tɛɛ ŋɔi í ni, i cɔ ŋa, amai Izirɛli takaɛi
wa naa bɛ, kù nɛ taki kãma si idɔɛ.
48 Ŋɔi Nataniɛli í beeɛ í ni, hai iwoi ì màm.
Ŋɔi Jesu í ni, baa hee Filipu koo maa kpeɛ wa
ǹ yɛɛ icui ɟĩi ndii figiu ihõ.
49 Ŋɔi Nataniɛli í ni, Mɛɛtu, awɔu Amai
Ilaaõi, awɔu Ilaalui Izirɛlii.
50 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ì dasim naanɛ tã si na
iyi í jɔ ǹ ni ǹ yɛɛ abɛ ɟĩi ndii figiu ihõ? Aa yɛ
ngɔgɔ iyi í la í re iyi bɛ.
51 Nɔ í ni má, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛ, aa na i
yɛ lelei Aõ í cĩ ŋa nɔ amalekai Ilaaõ ŋa aa gũ a
maa kita si amu Amai Amanɛ.

2

Abɔdõ iyi à ce Kana

1 Si ajɔ mɛɛtasiaɛ ŋɔi à waa ce abɔdõ gɔ Kana
ilɛi Galilee. Nɔ iyei Jesu í wa bɛ.
2 Nɔ à kpe Jesu do mɔcɔɛ ŋa mɔ bi ku ce
abɔdõu.
3 Ŋɔi atẽ vẽɛ nŋa í na í tã nɔ iyei Jesu í koo í
sõɔ í ni, aŋa a kù nɛ vẽɛ má.
4 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, yaayi, awɔ si aa sõm mii
iyi an ce. Waatim kù to titã.
5 Ŋɔi iyeu í sõ woo ce icɛ ŋau í ni, i ce bɛi í
sõ ŋɛ fei.
6 Wee tengi bii à waa ce abɔdõu boonyi
mɛɛfa gɔ ŋa iyi à ce do kuta à wa bɛ, si bɛi
Zuifu ŋau à ya kpã si inyii awala nŋa. Boonyi
akã fei á yɔkɔ ku gba inyi zakai jɔlɔ jɔnka mɛɛ
wala mɛɛfa.
7 Nɔ Jesu í sõ woo ce icɛ ŋau í ni, i kpã inyi
i cuusi boonyi ŋau ku kõ ŋa. Nɔ à kpã à cuusi
hee fei ndɛɛ í kõ.
8 Ŋɔi gbakã Jesu í ni a bu a koo a na inɛ
ngboi abɔdõu, nɔ à bu à waa bɔ ku náa.
9 Amma hee a maa náa, í kpaasi vẽɛ tã. Ŋɔi
inɛ ngbou í tiɛɛ. (Kù mà hai bii í naa, amma
inɛ ŋa iyi à kpã inyiu wa ngu ŋa à mà.) Iyi í
tiɛɛ nɔ í kpe mɔkɔ titõu,
10 í sõɔ í ni, atẽ iyi í dõ ku mɔi à ya tako a
naaò wa, bii inɛ ŋa à mɔ hee à yo a bɛi a na ŋa
iyi kù dõ sãa sãau. Amma awɔ, didõui ì singa
hee í to nsɛi.
11 Iyi bɛi í jɛ maamaake sinte iyi Jesu í ce.
Kana bɛi í coo si ilɛi Galilee. Do yaase bɛɛbɛi
í nyisiò amboeɛ nɔ mɔcɔɛ ŋa à dasiɛ naanɛ.
12 Si anyii nŋu nɔ i bɔ Kapɛranumu, nŋu do
iyeɛ do ifɔɛ ŋa do mɔcɔɛ ŋa, amma a kù kpɛ
bɛ.

Jesu í wa bantumai kpasẽi Ilaaõ
(Cɔ Matie 21:12-13; Maaku 11:15-17; Luku 19:45-46)

13 Jingaui Zuifu ŋa iyi à ya ni jingaui Iku ku
kuaui í maai wa. Ŋɔi Jesu í bɔ Zeruzalɛmu.
14 Waati iyi í to bɛ, í bɔ bantumai kpasẽi
Ilaaõ nɔ í ba woo ta kɛtɛ do angudã do
ankasiidi ŋa si bantumai kpasẽu do inɛ ŋa iyi
à buba à waa kpaasi fia.
15 Ŋɔi í ce kolongbai ikũ nɔ í leleò aŋa fei
hai bɛ, hee do angudã do kɛtɛ ŋau fei. Nɔ í
fuka taabui woo kpaasi fia ŋau í nikã fia nŋa.
16 Nɔ í sõ woo ta ankasiidi ŋau í ni, i fitaò
mii ŋau bɛ hai ihẽ. I maà sinda kpasẽi Baam
ajà nŋɛ.
17 Iyi mɔcɔɛ ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à ye gigii
kukɔi idei Ilaaõ iyi í ni, ǹ nɛ himma si icɛi
ileɛu hee wa bi ku kpam.
18 Ŋɔi Zuifu ŋau à beeɛ à ni, maamaake
yoomai aa yɔkɔ i ce nwa ku ba ka mà iyi ì nɛ
kpãai bɛɛbɛ ku ce.
19 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, i lɛgɛ ileu ihẽ ŋa nɔ
si afei ajɔ mɛɛta an dedeɛ má.
20 Ŋɔi Zuifu ŋau à sõɔ à ni, adõ ciiji do
mɛɛfai à ce à bɛi à maò ileu ihẽ. Bɛirei aa ce
i dedeɛ si afei ajɔ mɛɛta.
21 Amma idei ile iyi Jesu wa fɔu, araɛi wa
fãa.
22 Na nŋu, waati iyi Jesu í ɟĩ hai si balɛ,
mɔcɔɛ ŋa à ye gigi iyi í fɔ ide bɛɛbɛ wo. Nɔ à
dasi kukɔi idei Ilaaõ naanɛ do ide ŋa iyi Jesu
í tako í sõ ŋau.

Jesu í mà idɔi inɛ fei

23 Si bɛi Jesu í wa Zeruzalɛmu si waatii
jingaui Iku ku kuau, inɛ ŋa à yɛ maamaake ŋa
iyi í ya maa ce nɔ inɛ nkpɔ í dasiɛ naanɛ.
24 Amma Jesu kù na ŋa ara domi í mà idɔi
inɛ fei.
25 Kù bee hee a sisia nŋu daai amanɛ domi
nŋu takaɛ í mà mii iyi í wa si idɔi amanɛ fei
sãa sãa.

3

Jesu do Nikodɛmu

1-2 Idũ ajɔ nŋu gɔ mɔkɔ gɔ í bɔ bi Jesu à ya
kpoo Nikodɛmu. Mɔkɔu Farisii, nɔ wa jɛ inɛ
ngboi Zuifu gɔ ŋa. Iyi í to bi Jesu ŋɔi í ni,

Mɛɛtu, à mà iyi Ilaaõi í bɛɛ wa i naa i kɔ nwa si cio. À mà bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku ce maamaake ŋa iyi ì ya maa ce bii kù jɛ Ilaaõi í wɛɛ do lafɛ̃ɛ.

3 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ ń wa n sõɛi, nɔ a kù bí inɛ isɛ gbeejisia kaa yɔkɔ ku yɛ andunya titõi Ilaaõ.

4 Amma Nikodɛmu í beeɛ í ni, inɛ iyi í la tã, bɛirei aa ce a búu má. Á nyi inɔi iyeɛ a bɛi a buu isɛ gbeejisia mái?

5 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ, bii kù jɛ inyi do Hundei Ilaaõi í bi inɛ gɔ, lafɛ̃ɛ kaa yɔkɔ ku lɔ andunya titõi Ilaaõ.

6 Amanɛ amanɛi í ya bí, Hundei Ilaaõ mɔ hundei í ya bí.

7 Ǹ sõɛ ń ni, í gbe a bí inɛ isɛ gbeejisia. Amma maà jɔ̀ ideu ku muɛ biti.

8 Fufu í ya maa cei do bii í bi, nɔ ì ya maa gbɔ ibaɛ, mà irei. Amma i kaa mà hai bii wa naa hee má jɛ bii wa bɔ. Bɛɛbɛ mɔi í yɛ do inɛ iyi Hundei Ilaaõ í bí fei.

9 Ŋɔi Nikodɛmu í beeɛ í ni, bɛirei á ce ku ce.

10 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, awɔi ì waa kɔ inɛi Izirɛli ŋa si cio nɔ i kù mà yaasei ideu bɛ?

11 Ntɔ ntɔ ń wa n sõɛ, ide iyi à màì à waa fɔ, nɔ à waa jɛ sɛɛdai mii iyi à yɛ. Amma do nŋu fei, i ci ya jɛsi sɛɛda nwa ŋa.

12 Ǹ wa n sõ ŋɛ ide iyi wa ce si andunya nɔ i kù dasi naanɛ ŋa. To, bii bɛɛbɛi, nɔ bɛirei aa ce i dasi naanɛ ŋa bii n sõ ŋɛ mii ŋa iyi wa ce lelei Aõ.

13 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í bɔ lelei Aõ bii kù jɛ amu Amai Amanɛ, amu iyi ń kita wa hai lelei Aõ.

14 Si bɛi Moizi í kɔa njo si jĩi í wuu lele si gbaau, bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ kù nɛ bɛi á ce iyi a kù wu aram lele,

15 ku ba inɛ iyi í dasim naanɛ fei ku ba kuwɛɛ hai tã.

16 Ilaaõ í bi inɛi andunya ŋa jiida jiida hee í na ŋa Ama akãɛ ku ba inɛ iyi í dasiɛ naanɛ fei ku maà ce nfe, amma kú nɛ kuwɛɛ iyi ci ya tã.

17 Ilaaõ kù bɛ Amaɛ wa si andunya ku ba ku yɛò taalei inɛi andunya ŋa, amma í bɔɔ wai ku ba inɛi andunya ŋa a ba faaba na saabuɛ.

18 Inɛ iyi í dasiɛ naanɛ, Ilaaõ kaa yɛ taaleɛ, amma inɛ iyi kù dasiɛ naanɛ í yɛ taalei lafɛ̃ɛ tã, si na iyi í jɔ̀ kù dasi ama akãɛ naanɛ.

19 Í yɛ taalei inɛ dimi bɛɛbɛ ŋai si na iyi í jɔ̀ inya kumá í naa si andunya, amma inɛ ŋa à bi ilu kuku í re inya kumáu. À bi ilu kukuui si na iyi í jɔ̀ kuce nŋa kù sĩa.

20 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi wa ce laalɔ fei í ya cé inya kumái. Ci ya naa si inya kumáu ku ba mii iyi wa ce ku maà fita gbugbãa.

21 Amma inɛ iyi wa too kpãai ntɔ í ya ce icɛɛ ŋai do idɔɔbii Ilaaõ. Na ŋɔi í jɔ̀ á naa si inya kumá ku ba a yɛ mii iyi nŋu wa ce ti idɔɔbii Ilaaõi.

Jesu do Zãa

22 Si anyii nŋu, Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ ilɛi Zudee. Anŋaò ŋa à ce bɛ ajɔ minji, nɔ Jesu í dasi inɛ ŋa inyi.

23 Zãa mɔ wa dasi inɛ ŋa inyi ilui Enɔɔ, kɔkɔi Salimu, domi inyi í kpɔ bɛ. Inɛ ŋa à wasi ku koo siɛ nɔ wa dasi ŋa inyi.

24 Waati bɛɛbɛ a kù dasi Zãa piisõɔ titã.

25 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋa do Zuifu gɔ à waa ce kakɔɔ si buki iyi amanɛ á ce ku bɛi ku má.

26 Ŋɔi à bɔ bi Zãa à ni, Mɛɛtu, ajɔɛ ì jɛ sɛɛdai mɔkɔ iyi iŋɛò ì wa icei idoi Zuudɛ̃ɛu, mà irei. Wee nsɛi nŋu mɔ wa dasi inɛ ŋa inyi, nɔ inɛ fei wa bɔ bi tɛɛ. Kù jɛɛ si ide kãma?

27 Ŋɔi Zãa í sõ ŋa í ni, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ba ngɔgɔ bii kù jɛ Ilaaõi í muaa.

28 Inɛ taka nŋɛ ì jɛ sɛɛdam iyi ń ni n kù jɛ inɛ iyi Ilaaõ í cica, amma à bɛm wai ku ba n cuaa wa.

29 Inɛ iyi í nɛ abo titõ nŋui í jɛ mɔkɔ titõ, mà irei. Amma kpaasii mɔkɔ titõu, inɛ nŋu á leekĩi ku maa gbɔ. Nŋu mɔ í ya nɛ inɔ didõ ntɔ ntɔ waati iyi í gbɔ imui mɔkɔ titõu. Na ŋɔi í jɔ̀ nsɛi amu takam ń nɛ inɔ didõ nla nla.

30 Kù nɛ bɛi á ce iyi bɛɛrɛi Jesu kù kõɔsi, nɔ tom kù nɛ bɛi á ce iyi kù kaye.

Inɛ iyi wa naa hai lelei Aõ

31 Nɔ Zãa í ni má, inɛ iyi í naa hai lele nŋui í re inɛ fei. Inɛ iyi í jɛ ti andunya, inɛi andunyai, idei andunyai í ya maa fɔ. Inɛ iyi í naa hai lele nŋui í re inɛ fei.

32 Wa jɛ sɛɛdai mii iyi í yɛ do iyi í gbɔ. Amma inɛ kãma kù waa jɛsi sɛɛdaɛ.

33 Inɛ iyi í jɛsi sɛɛdaɛ, í jɛsi iyi Ilaaõ í jɛ ilu ntɔ.

34 Inɛ iyi Ilaaõ í bɛ wa idei Ilaaõi wa fɔ, domi Ilaaõ í muaa Hundeɛ do inɔ akã.

35 Ilaaõ Baaba í bi Amaɛ nɔ í daa mii fei si awɔ.

36 Inɛ iyi í dasi amau naanɛ fei í nɛ kuwɛɛ hai tã. Inɛ mɔ iyi í kɔ ku dasiɛ naanɛ kaa ba kuwɛɛu, amma idɔɔkõi Ilaaõ í wa si irii lafɛ̃ɛ.

4

Jesu do inaaboi Samari gɔ

1-3 Farisi ŋa à gbɔ iyi Jesu wa ba mɔcɔ ŋa wa dasi ŋa inyi wa re Zãa. Amma kù jɛ Jesu takaɛi wa dasi inɛ ŋa inyiu, mɔcɔɛ ŋai à waa coo. Ajɔ nŋu gɔ Jesu í gbɔ iyi à waa fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í nɛ hai Zudee bɛ wa bɔ ilɛi Galilee.

4 Wee ku bɛi ku to bɛ tilasii ku too do ilɛi Samari.

5 Ŋɔi í to si ilui Samari gɔ iyi à ya kpe Sikaa, kɔkɔi iko iyi Zakɔbu í mua Zozɛfu amaɛu.

6 Bɛi lɔgɔi Zakɔbuu í wa. Jesu í to bɛi zakai dasã. Ŋɔi í koo í buba si ití lɔgɔu si na iyi í jɔ̀ í gbɛɛji do isɛɛnɛu.

7 Ŋɔi inaaboi Samari gɔ í naa inyi ku kpã. Ŋɔi Jesu í ni, muum inyi n mɔ.

8 Wee mɔcɔɛ ŋa à bɔ inɔ ilu ijɛ ku ra wa.

9 Ŋɔi abou í sõ Jesu í ni, awɔ Zuifu, bɛirei í ce ì waa tɔɔm inyi ku mɔ, amu inaaboi

Samari. Abou í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Zuifu
ŋa do inɛi Samari ŋa a ci ya ce njɛ fɔɔ.
10 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ì mà amuai Ilaaɔ̃
wo, nɔ bii ì mà inɛ iyi wa tɔɔɛ inyi ku mɔ, aa
tɔɔm nii wo wo nɔ n muɛ inyii kuwɛɛ.
11 Ŋɔi abou í sɔ̃ɔ í ni, mɔkɔɔyi, i kù nɛ gooka.
Wee lɔgɔu í jĩ isa. Bɛirei aa ce i ba inyii
kuwɛɛu.
12 Zakɔbu, bala nwai í tu nwa lɔgɔu ihɛ̃. Nɔ
nŋu do amaɛ ŋa do mɛɛmuɛ ŋa fei ihɛ̃i à ya
mɔ. Mà awɔ ì waa tamaa ì re Zakɔbu bala
nwaui.
13 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, inɛ iyi í ya mɔ inyii
lɔgɔu ihɛ̃ fei, agbɛ á kpaa má.
14 Amma inɛ iyi an mua inyi ku mɔ, agbɛ
kaa kpa lafɛ̃ɛ má, domi inyi iyi an mua lafɛ̃ɛ á
maa sõi bɛi inyii isõ nɔ á na inɛ kuwɛɛ hai tã.
15 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi, ɩ̀ bi i muum dimii
inyiu bɛ ku ba agbɛ ku maà kpam má nɔ n
maà n naa inyi ku kpã ihɛ̃ má.
16 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, koo kpe mɔkɔɛ wa i naa
wa ihɛ̃ ŋa.
17 Ŋɔi abou í jɛa Jesu í ni, n kù nɛ mɔkɔ. Ŋɔi
Jesu mɔ í ni, ntɔi ì fɔ iyi ì ni i kù nɛ mɔkɔ,
18 domi mɔkɔ miui ì tako ì nɛ. Nɔ wee mɔkɔ
iyi ì nɛ si nsɛi kù jɛ mɔkɔɛ. Inɛ nŋu ntɔi ì fɔ.
19 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi, ɩ̀ yɛ iyi awɔu
waliii.
20 To, awa inɛi Samari ŋa, bala nwa ŋa si
geeteu ihõi à ya gulɛ a tɔɔ Ilaaɔ̃ wo, amma iŋɛ
Zuifu ŋa, ì ni í gbe Zeruzalɛmui inɛ ku ya gulɛ
ku tɔɔɛ.
21 Nɔ Jesu í sõɔ í ni, abooyi, dasi idem iyi
an sõɛ naanɛ. Awaati wa naa iyi a kaa gulɛ a
tɔɔ Ilaaɔ̃ Baaba si antai geeteu ihõ hee má jɛ
Zeruzalɛmu.
22 Iŋɛ inɛi Samari ŋa, ì waa gulɛa Ilaaɔ̃,
amma i kù màa ŋa. Awa Zuifu ŋa à màa à bɛi
à waa gulɛaò, domi idei faaba wa naai hai bi
Zuifu ŋa.
23 Amma awaati gɔ á na ku naa, nɔ í to wa
tã mɔm de, iyi Hundei Ilaaɔ̃ á jɔ̀ inɛ ŋa a maa
gulɛ a tɔɔ Ilaaɔ̃ Baaba do ntɔ. Woo gulɛaa do
yaase bɛɛbɛ ŋai í bi. Inɛ bɛ ŋai à jɛ woo gulɛaa
Ilaaɔ̃ ntɔ ntɔ.
24 Ilaaɔ̃i í jɛ Hunde, nɔ kù nɛ bɛi aa ce iyi a
kù gulɛaa si Hunde do si ntɔ.
25 Ŋɔi abou í sõɔ í ni, ɩ̀ mà inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
á na ku naa. Bii í naa nŋui á sisi nwa fei ndɛɛ.
26 Ŋɔi Jesu í ni, amui ihɛ̃, amu iyi ɩ̀ wa n baɛ
ide ku fɔ.
27 Waati bɛɛbɛ mɔcɔi Jesu ŋau à to wa. Ŋɔi
ideu í mu ŋa biti ntɔ ntɔ do iyi à yɛ wa ba
inaabo ide ku fɔ. Do nŋu fei, kãma nŋa gɔ kù
bee abou mii iyi í bi. A kù nɔ a kù bee Jesu a
kù ni, mii í ce ì waa ba abou ide ku fɔ.
28 Ŋɔi abou í jilɛ bɔɔdoɛ bɛ í nyi inɔ ilu í koo
í sõ inɛ ŋa í ni,
29 i naa i koo i cɔ inɛ gɔ iyi í sõm mii iyi ɩ̀
tako ɩ̀ ce fei. Mà inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau mbɛ ya.
30 Nɔ inɛ ŋa à fita wa hai inɔ iluu à waa bɔ
bi Jesu.
31 Waati bɛɛbɛ mɔcɔɛ ŋa à wasi ku manteɛ
à waa ni, Mɛɛtu, jɛ titã.
32 Amma í sõ ŋa í ni, ɩ̀ nɛ dimii ijɛ gɔ iyi i kù
mà ŋa.
33 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à bee njɛ à waa ni, mà inɛ
gɔ í naa ijɛ wai de.
34 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, ijɛm nŋui í jɛ n ce
idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa nɔ n kpa irii icɛɛ iyi
í dasim.
35 Iŋɛ ì waa ni í gbe cukpa mɛɛ a bɛi a da iya.
Amma amu ɩ̀ wa n sõ ŋɛ, i cɔ iko ŋau, mii ku
gbɛ̃ ŋau fei í jĩa í to ku da.
36 Inɛ iyi wa da í wasi fiaɛ ku gba tã, nɔ
amaajɛ iyi wa tɔtɔɔu ti kuwɛɛ hai tãi. Si bɛɛbɛ
woo gbɛ̃ do woo da à nɛ inɔ didõ ajɔ.
37 À ya kpa mɔnda gɔ a ni, inɛ gɔ wa gbɛ̃ nɔ
inɛ mmu gɔ wa da. Mɔndau ntɔi wa fɔ.
38 Ɩ̀ bɛ ŋɛi i koo i da si iko bii i kù logoo ŋa.
Inɛ gɔ ŋai à ce icɛ bɛ, wee nsɛi iŋɛi ì naa ì waa
da mii iyi à gbɛ̃u ŋa.
39 Inɛi Samari nkpɔ nkpɔi í dasi Jesu naanɛ
si inɔ iluu bɛ si na iyi í jɔ̀ abou í tako í sõ ŋa í
ni Jesu í sõ nŋu mii iyi nŋu í ce wo fei.
40 Na nŋu, inɛi Samari ŋau à koo à ba Jesu
à tɔɔɛ suuru ku gbe bi ti aŋa. Nɔ í ce bɛ ajɔ
minji.
41 Inɛ nkpɔi í dasi naanɛ má waati iyi à gbɔ
idei Jesu,
42 ŋɔi à sõ abou à ni, kù jɛ na ide iyi ì fɔu nŋu
akãi í jɔ̀ à dasi Jesu naanɛ má, amma si na iyi í
jɔ̀ awa taka nwa à gbɔ ideɛi nɔ à mà iyi do ntɔ
nŋui í jɛ Woo faabai andunya.

Jesu í jɔ̀ amai akawe nla gɔ í ba iri

43 Iyi Jesu í ce ajɔ minji bɛ ŋɔi í nɛ í bɔ ikpa
ilɛi Galilee,
44 domi nŋu takaɛ í fɔ wo í ni, walii ci ya nɛ
bɛɛrɛ si iluɛ.
45 Iyi í to Galilee ŋɔi inɛ ŋau à gbaa do inɔ
didõ. Tako wo à bɔ jingau Zeruzalɛmu nɔ à yɛ
mii iyi í ce bɛ fei. Na ŋɔi í jɔ̀ à gbaa do inɔ didõ.
46 Nɔ í nyi í bɔ Kana si ilɛi Galilee má, tengi
bii í tako í jɔ̀ inyi í kpaasi vɛ̃ɛu. Wee akawei
ilaalu gɔ í wa Kapɛranumu, amaɛ kù waa nɛ
baani.
47 Ŋɔi í gbɔ iyi Jesu í nɛ hai ilɛi Zudee í naa
ilɛi Galilee. Ŋɔi í dede hai Kapɛranumu í bɔ
bi tɛɛ í koo í tɔɔɛ suuru ku na ku faaba amai
nŋu iyi wa bi ku ku.
48 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, iŋɛ i ci ya dasi naanɛ ajɔ
kãma ŋa bii kù jɛ ì yɛ nyinda do maamaake gɔ
ŋa sisi.
49 Ŋɔi akaweu í ni, mɔkɔɔyi, ɩ̀ wa n tɔɔɛ
suuru i naa wa bi tom hee amau ku maa ku.
50 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, koo i nɛ, amaɛ á wɛɛ.
Nɔ inɛɛu í dasi idei Jesuu naanɛ nɔ í nɛ.
51 Iyi í dasi kpãai ideɛ wa nɛ ŋɔi í ko woo ce
icɛɛ ŋa à waa naa. Ŋɔi à sõɔ à ni, amaɛ í ba iri.
52 Ŋɔi í bee ŋa si waati yoomai í ba iri. Ŋɔi
à ni, ana isɔ akãi bõɔu í nya.

53 Ŋɔi baai amau í ye gigi iyi waatiu bɛi Jesu
í sɔ̃ɔ ideu dee dee í ni, amaɛ á wɛɛ. Nɔ nŋu do
inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei à dasi Jesu naanɛ.
54 Isɛ gbeejisiai ihɛ̃ bɛbɛi iyi Jesu í dede
hai ilɛi Zudee í naa ilɛi Galilee nɔ si kunaaɛu
fei í ce maamaakei. Iyi ihɛ̃i í jɛ maamaake
minjisia.

5

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri

1 Si anyiɛ ŋɔi jingau gɔ í to wa. Jingaui Zuifu
ŋai. Nɔ Jesu í bɔ Zeruzalɛmu.
2 Wee Zeruzalɛmu bɛ, bi ku lɔò inɔ iluu í
kpɔ. Andɛ akãi à ya kpe Andɛi angudã ŋa.
Kɔkɔi andɛu bɛi fatama nla gɔ í wa. Nɔ à ma
si ile iyi í nɛ andɛ miu. Do feei Ebɛɛ Bɛtizadai
à ya kpoo.
3 Si andɛi ile ŋaui bɔ̃ɔ nkpɔ í ya na ku maa
sũ, fɛɛju ŋa do woo sukutɛ do wɛɛgɛ ŋa. [Bɛi
à ya sũ a maa degbe kuyayai inyiu,
4 domi ajɔ gɔ ŋa amalekai Ilaaɔ̃ í ya kita wa
ku lɔ si fatamau nɔ ku fɔ inyiu. Bii inyiu í fɔ
bɔ̃ɔ iyi í tako í dasi bɛ dimii bɔ̃ɔ iyi í nɛ fei í ya
ba irii.]
5 Wee inɛ gɔ í wa bɛ, bɔ̃ɔu adɔ̃ kuntaa do
mɛɛjɔi í ce siɛ.
6 Iyi Jesu í yɔɔ wa sũ bɛ í bɛi í mà iyi í kpɛ bɛ
ŋɔi í beeɛ í ni, ì bi i ba iri?
7 Ŋɔi bɔ̃ɔu í jɛaa í ni, mɔkɔɔyi, n kù nɛ inɛ
iyi á dasim si inyiu waati iyi í fɔ. Hee n maa n
kookaai n maa n dasi inyiu, inɛ gɔ í ya takom
nii.
8 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, dede i ka sɛ̃ɛɛ, i nɛò.
9 Ŋɔi gbakã inɛɛu í ba iri nɔ í ka sɛ̃ɛɛ í dasi
kpãa wa nɛ.
Wee ajɔi kusĩmii.
10 Ŋɔi inɛ ngboi Zuifu ŋau à sɔ̃ inɛ iyi í ba
iriu à ni, ajɔi kusĩmii nnyi. Wooda nwa í
ganji i so sɛ̃ɛɛ.
11 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í jɔ̀ n ba irii í ni n so
sɛ̃ɛm n nɛ.
12 Ŋɔi à beeɛ à ni, yooi í sɔ̃ɛ í ni i so sɛ̃ɛɛ i nɛ.
13 Amma inɛ iyi í ba iriu kù mà lafɛ̃ɛ si na
iyi í jɔ̀ zamaa í wa bɛ nɔ Jesu í dasi inɔ nŋa.
14 Iyi í ce sãa ŋɔi Jesu í yɔɔ bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ nɔ í sɔ̃ɔ í ni, wee ì ba iri bɛbɛi. To, maà
ce dulum má ku ba laalɔ iyi í re bɛɛbɛ ku maà
baɛ má.
15 Ŋɔi inɛɛu í nyi bi inɛ ngbo ŋau í sɔ̃ ŋa í ni
Jesui í jɔ̀ nŋu í ba iri.
16 Ŋɔi í jɔ̀ inɛ ŋau à waa kpã Jesu iju si na iyi
í jɔ̀ í ce dimii mii nɔu bɛ si ajɔi kusĩmi.
17 Amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, Baam í ya maa ce
icɛi waati kãma fei, bɛɛbɛ mɔi amu takam ǹ
wa n ce.
18 Na irii ideu bɛi Zuifu ŋa à teese à waa dɛ
Jesu ku kpa, kù jɛ si na iyi í jɔ̀ í jɔ̀ inɛɛu í ba iri
si ajɔi kusĩmi nŋu akã, amma si na iyi í jɔ̀ wa
wã araɛi do Ilaaɔ̃ má, wa ni Ilaaɔ̃i í jɛ baai nŋu.

Yiikoi Amai Ilaaɔ̃

19 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi,
amu Ama, n kaa n yɔkɔ n ce ngɔgɔ do aram bii
kù jɛ mii iyi ǹ yɛ Baam wa ce. Mii iyi Baaba
wa ce fei, nŋui amu mɔ Ama ǹ wa n ce.
20 Baaba í bi amu Amaɛ nɔ í nyisim mii iyi
nŋu takaɛ wa ce fei. Á nyisim icɛ iyi í re bɛ ihɛ̃
má mɔm ku ba iŋɛ fei i biti ŋa.
21 Ntɔ ntɔ, si bɛi Ilaaɔ̃ Baaba í ya jĩ iku ŋa nɔ
ku ce ŋa ilu hunde, bɛɛbɛ mɔi amu Amaɛu an
mua inɛ ŋa iyi ǹ bi kuwɛɛ.
22 Ilaaɔ̃ Baaba takaɛ ci ya kiiti inɛ gɔ, amma
í so kiitiu fei í daa amu Amaɛ si awɔ,
23 ku ba inɛ fei ku saalu amu Amau si bɛi à
waa saalu Ilaaɔ̃ Baaba. Inɛ iyi kù saalu amu
Amau, Baaba iyi í bɛm wai kù saalu.
24 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi wa gbɔ idem
nɔ í dasi inɛ iyi í bɛm wa naanɛ, lafɛ̃ɛ í nɛ
kuwɛɛ hai tã. Kaa naa bi ku ce kiiti má, amma
í kua iku í lɔsi kuwɛɛi.
25 Ntɔ ntɔ, awaati wa naa nɔ wee í to wa tã,
iyi iku ŋa aa gbɔ imui amu Amai Ilaaɔ̃ nɔ si
inɔ nŋa inɛ ŋa iyi à gbɔ imum fei aa nɛ kuwɛɛ
*
.
26 Si bɛi Baaba takaɛ í jɛ irii kuwɛɛ, bɛɛbɛ
mɔi í jɔ̀ amu Amaɛ ǹ jɛ.
27 Nɔ í muum kpãa n kiitiò inɛ ŋa, si na iyi
í jɔ̀ ǹ jɛ Amai Amanɛ.
28 Na nŋu, i maà biti ŋa, domi waati wa naa
iyi iku ŋa fei aa gbɔ imum,
29 nɔ aa fita wa hai si balɛ. Inɛ ŋa iyi à ce
jiidaɛ aa jĩ si kuwɛɛ hai tã. Inɛ ŋa mɔ iyi à ce
laalɔ aa jĩ nɔ a kiiti ŋa.

Mii ŋa iyi wa nyisi iyi Jesu í nɛ yiiko

30 Jesu í ni, n kaa n yɔkɔ n ce ngɔgɔ do aram.
Si bɛi Ilaaɔ̃ í sɔ̃m si bɛɛbɛi an ceò kiitiu, nɔ
kiitim í jɛ dee dee domi n kù wa n dɛ idɔɔbim
ku ce, bii kù jɛ idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa.
31 Bii amu takam nii ǹ wa n jɛa aram sɛɛda
wo, sɛɛdam kù jɛ ntɔ.
32 Amma inɛ gɔ í wɛɛ iyi wa jɛa inɛ ŋa
sɛɛdam nɔ ǹ mà iyi sɛɛda iyi wa jɛ nŋa na irim
nɔu ntɔi. Lafɛ̃ɛi í jɛ Zãa woo dasi inyi.
33 Iŋɛi í bɛ siɛ inɛ ŋa, nɔ ide iyi í fɔ si gãmɛm
nɔu ntɔi.
34 Kù jɛ ǹ wa n dɛ amanɛ ku jɛɛm sɛɛda, amu
de ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi ku ba i ba faaba ŋa.
35 Zãau bɛ í yɛi bɛi fitila iyi à má ku má inya.
Nɔ waati keeke gɔ ì jɛsi i wɛɛò inɔ didõ si inya
kumáɛu ŋa.
36 Amma sɛɛda gɔ í wɛɛ iyi í la í re ti Zãa.
Sɛɛdaui í jɛ icɛ iyi ǹ wa n ce. Aõ Baabai í daam
si awɔ, nŋu mɔi wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam nɔ wa
nyisi iyi Ilaaɔ̃ Baabai í bɛm wa.
37 Ilaaɔ̃ Baaba takaɛi wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam.
Amma iŋɛ i kù gbɔ ide ku fɔɛ baa ajɔ akã ŋa
hee má jɛ i yɔɔ do iju ŋa.
38 Ideɛ kù ba bi ku buba si ŋɛ, domi i kù
dasi amu iyi í bɛ wau naanɛ ŋa.

* **5:25** iku ŋa Kù jɛ inɛ ŋa iyi à ku ntɔ ntɔ ŋai wa fãa. Amma inɛ ŋa iyi dulum du ŋa í jɔ̀ à jɛ bɛi iku ŋai wa fãa.

39 Iŋɛ í ya maa cio kukɔi idei Ilaaɔ̃ si na iyi
í jɔ̀ ì waa tamaa aa ba siɛ kuwɛɛ hai tã ŋa. Nɔ
wee kukɔ ŋau bɛ fei wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam.
40 Amma do nŋu fei ì kɔ ku naa bi tom ku
ba i ba kuwɛɛ ŋa.
41 N kù wa n dɛ saabu bi amanɛ ŋa.
42 Amma ǹ mà ŋɛ. Ǹ mà iyi i kù nɛ kubii
Ilaaɔ̃ si idɔ nŋɛ ŋa.
43 Do irii Baam nii ǹ naa, nɔ i kù gbam ŋa.
Amma bii inɛ gɔ njɛ í naa do irii arai nŋu
takaɛ, lafɛ̃ɛi aa gba ŋa.
44 Bii bɛɛbɛi bɛirei aa ce i dasim naanɛ ŋa,
iŋɛ iyi ì ya maa dɛ saabui njɛ ŋa iŋɛ duusɔ̃ɔ nɔ
i kù waa dɛ saabu iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃ ŋa,
nŋu iyi kù nɛ saa.
45 I maà tamaa mà amui an yɛ taale nŋɛ bi
Ilaaɔ̃ Baaba. Moizi, nŋu iyi ì waa naanɛ ŋau,
nŋui á yɛ taale nŋɛ.
46 Bii ì dasi Moizi naanɛ ntɔ ntɔ ŋa wo, aa
dasi amu mɔ naanɛ ŋa, domi idem nii Moizi
í kɔ.
47 Amma i kù dasi ideɛ naanɛ ŋa. To, bɛirei
aa ce i dasi idem naanɛ ŋa.

6

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17)

1-4 Si anyii nŋu, jingaui Zuifu ŋa iyi à ya kpe
Iku ku kuau í maai wa. Waati bɛɛbɛi Jesu
í kua icei tenkui Galilee. Tenkuui à ya nyi
a kpe Tiberia má. Ŋɔi zamaa nkpɔ wa tooɛ,
domi à yɛ maamaake ŋa iyi í ya maa ce ku
maa faabaò bɔ̃ɔ ŋa. Ŋɔi Jesu í gũ geete gɔ í
buba do mɔcɔɛ ŋa ajɔ.
5 Iyi í cɔ ilu nɔ í yɛ zamaa nla gɔi wa naa bi
tɛɛ. Ŋɔi í bee Filipu í ni, iwoi aa ka ba ijɛ iyi
aa ka ra inɛ ŋau ihɛ̃ a jɛ.
6 Í fɔ bɛɛbɛi ku cɔò laakai Filipu domi í mà
bɛi nŋu á ce tã.
7 Ŋɔi Filipu í jɛaa í ni, baa fiai icɛi ajɔ cɩ̀ɔ
minji kaa to ka ra nŋa ijɛ, iyi aŋa fei aa ba
kekee kekee.
8 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔ ŋau iyi à ya kpe An-
deree, ifɔi Simɔɔ Piɛɛ í ni,
9 ama awaasũ gɔ í wa ihɛ̃ í nɛ pɛ̃ɛ ara miu do
cɛ̃ɛ keeke minji. Amma nŋu bɛ kaa cea zamaa
nlau ihɛ̃ nkãma.
10 Ŋɔi Jesu í ni, í jɔ̀ aŋa fei a buba. Wee
inyau í nɛ fɔfɔ nkpɔ nkpɔ. Ŋɔi aŋa fei à buba.
Si inɔ nŋa kukpɔi inɛmɔkɔ ŋau í to dubu miu
(5.000).
11 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ ŋau í saabu Ilaaɔ̃, ŋɔi í jɔ̀
à kpɛ̃a inɛ ŋa iyi à waa bubau. Bɛɛbɛ mɔi í ce
do cɛ̃ɛ ŋau. Nɔ à jɛ bɛi à bi.
12 Iyi aŋa fei à jɛ à yo, ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa
í ni, i ko ijɛ iyi í gbeu ŋa ku ba gɔgɔ ku maà ce
nfe.
13 Nɔ à ko ijɛ iyi í gbeu. Si pɛ̃ɛ ara miu iyi
Jesu í gba í bububu í kpɛ̃a inɛ ŋa à jɛu, kɔlɔ
maateejii í gbe.
14 Iyi inɛ ŋau à yɛ maamaake iyi Jesu í ceu
ŋɔi à ni, do ntɔ, nŋui í jɛ walii iyi á na ku naa
si andunyau.
15 Ŋɔi inɛ ŋau à waa bi a muu do gbugbã a
coo ilaalu. Amma si bɛi Jesu í mà si ŋa ŋɔi í
nya arae nŋu akã í nyi iri kutau ma.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Matie 14:22-33; Maaku 6:45-52)

16 Iyi alɛ í lɛ ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à bɔ ɩtɩ̃i
tenkuu.
17 Ŋɔi à lɔ akɔi inyi ku ba a kua a bɔ
Kapɛranumu. Nɔ à dasi kpãa à waa nɛ. Ŋɔi
idũ í dũ nɔ wee Jesu kù to si ŋa.
18 Ŋɔi fufu nla gɔ wa ce nɔ inyiu wa yaya.
19 Iyi à nɛ zakai kilo mɛɛfa ŋɔi à hɔ̃nnɛ Jesu
wa nɛ si antai inyiu wa naa bi tu ŋa, ŋɔi zigi
nŋa í da.
20 Amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, amui, i maà jɔ̀ njo
ku mu ŋɛ.
21 Ŋɔi à waa bi nŋu mɔ ku lɔ inɔ akɔi inyiu
amma wee gbakã à to bii à waa bɔu.

Zamaau wa dɛ Jesu

22 Iju kumáɛ inɛ ŋa iyi à wa icei tenkuu bɛ,
à ye gigi iyi akɔ akãi í wa bɛ wo. À nɔ à mà
iyi Jesu kù lɔ akɔi inyiu do mɔcɔɛ ŋa ajɔ, aŋa
duusɔ̃ɔ nŋai à nɛ.
23 Waati bɛɛbɛ, akɔi inyi gɔ ŋa mɔ à naa hai
Tiberia nɔ à to inyau. Tengi bɛi Lafɛ̃ɛ Jesu í
tako í saabu Ilaaɔ̃ í bɛi í na ŋa pɛ̃ɛ à jɛu.
24 Iyi zamaau í yɛ Jesu do mɔcɔɛ ŋa kãma
nŋa kù wa bɛ, ŋɔi aŋa mɔ à lɔ akɔi inyi ŋau à
bɔ ku dɛdɛ ŋa ikpa Kapɛranumu.

Jesui í jɛ ijɛi kuwɛɛ

25 Ŋɔi inɛ ŋau à kua icei tenkuu do ikpa
ihɔ̃ à koo à ba Jesu bɛ nɔ à ni, Mɛɛtu, waati
yoomai í to wa ihɛ̃.
26 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ ntɔ, ì waa dɛdɛm
ŋai si na iyi í jɔ̀ ì ba pɛ̃ɛ ì jɛ ì yo ŋa, kù jɛ na iyi
í jɔ̀ ì yɛ ǹ ce maamaake gɔ ŋa.
27 I maà ti i ce icɛi ijɛ iyi í ya sãmi nŋu akã,
amma i ce icɛi ijɛ iyi á jɔ̀ i ba kuwɛɛ hai tã
ŋa. Nɔ ijɛ nŋu amu Amai Amanɛi an mu nŋɛ,
domi amui Ilaaɔ̃ Baaba í na yiikoɛ nɔ í jɔ̀ inɛ
ŋa à waa yɔɔ.
28 Ŋɔi à beeɛ à ni, mii aa ka ce ka ceò icɛ iyi
Ilaaɔ̃ í bi.
29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, icɛ iyi Ilaaɔ̃ í bi si ŋɛi
í jɛ i dasi amu woo bɛɛ naanɛ ŋa.
30 Ŋɔi à beeɛ à ni, maamaake yoomai aa ce
ka yɔɔ ku ba ka dasiɛ naanɛ. Mà icɛ yoomai aa
ce.
31 Nɔ à ni má, bala nwa ŋa à jɛ ijɛ gɔ iyi à ya
kpe mana si gbaa. À kɔɔ à ni í na ŋa ijɛ wa hai
lelei Aɔ̃.
32 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi,
kù jɛ Moizii í mu nŋɛ ijɛu wa hai lele, amma
Baam nii í mu nŋɛ ijɛ iyi í jɛ ntɔu wa hai lele.
33 Nɔ ijɛ iyi Ilaaɔ̃ í ya mua inɛ, nŋui í jɛ inɛ iyi
í kita wa hai lele iyi á jɔ̀ amanɛ ku ba kuwɛɛ
hai tã.

34 Ɲɔi à sɔ̃ɔ à ni, mɔkɔɔyi, mu nwa dimii ijɛu
bɛ do ajɔ fei.
35 Ɲɔi Jesu í sõ ŋa í ni, amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ.
Inɛ iyi í naa bi tom, ari kaa kpa lafɛ̃ɛ má pai,
nɔ inɛ iyi í dasim naanɛ, agbɛ kaa kpaa má pai.
36 Ǹ tako ǹ sõ ŋɛ wo ǹ ni, ì waa yɛm ŋa,
amma i kù dasi naanɛ ŋa.
37 Inɛ ŋa iyi Baaba í nam fei aa naa bi tom,
nɔ inɛ iyi í naa bi tom baa bii bɛirei n kaa n
nyɔɔ angule.
38 Ǹ kita wai hai lelei Aõ n na n ceò idɔɔbii
inɛ iyi í bɛm wa, kù jɛ idɔɔbii amu takam.
39 Idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa wee. Inɛ ŋa iyi
í nam, n maà n jɔ̀ baa inɛ akã nŋa ku ce nfe
amma n jɪ̀ aŋa fei hai si balɛ si ajɔi ankãanyi.
40 Idɔɔbii Baam nii í jɛ inɛ iyi í yɛ amu Ama
nɔ í dasim naanɛ fei ku nɛ kuwɛɛ hai tã, an nɔ
n jɪ̀ lafɛ̃ɛ hai si balɛ si ajɔi ankãanyi.
41 Ɲɔi Zuifu ŋau à waa gbagba siɛ na iyi í jɔ̀
í ni nŋu í jɛ ijɛ iyi í kita wa hai lelei Aõ.
42 Ɲɔi à ni, í jɔ Jesu amai Zozɛfuu mbɛ mɛɛ.
À mà iyeò baaɛ. Bɛirei í ce í ni nŋu í naai hai
lele.
43 Ɲɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i maà ti i maà gbagba
na irim bɛɛbɛ ŋa.
44 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku naa bi tom bii kù jɛ
Baaba iyi í bɛm wai í fa lafɛ̃ɛ wa. Nɔ inɛ nŋui
an jɔ̀ ku jɪ̀ hai si balɛ si ajɔi ankãanyiu.
45 Inɛ akãi walii ŋau í kɔ í ni, Ilaaõ takaɛi á
na ku kɔ inɛ fei si cio. Nɔ bɛɛbɛi inɛ iyi í gbɔ
idei Baaba fei nɔ í jirima cioɛ lafɛ̃ɛ á naa bi
tom.
46 Inɛ kãma kù yɛ Ilaaõ Baaba do iju, í gbe
amu iyi ǹ naa hai bi tɛɛu.
47 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í dasim naanɛ fei í nɛ
kuwɛɛ hai tã.
48 Amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ.
49 Bala nŋɛ ŋa à jɛ mana si gbaa amma kù
ganji a ku.
50 Amma amu ijɛ gɔi ǹ wa n fãa iyi í naa hai
lele, iyi bii amanɛ í jɛ kaa ku.
51 Amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ. Hai lelei ǹ kita wa.
Nɔ inɛ iyi í ba ijɛu í jɛ fei í nɛ kuwɛɛ hai tã. Ijɛui
í jɛ aram. An náai ku ba inɛ ŋa a maa wɛɛò.
52 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ ŋɔi Zuifu ŋa à ce si
kakɔɔ jiida à waa ni, bɛirei nŋu á ce ku na wa
iŋai arae ka ŋɔ.
53 Ɲɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n
sõ ŋɛi, bii i kù ŋɔ iŋai arai amu Amai Amanɛ
walakɔ i kù mɔ njɛm i kù nɛ kuwɛɛ ŋa.
54 Inɛ iyi í ŋɔ iŋai aram nɔ í mɔ njɛm í
nɛ kuwɛɛ hai tã, nɔ an jũu hai si balɛ si ajɔi
ankãanyiu,
55 domi iŋai aram nii í jɛ ijɛ alala nɔ njɛm
mɔi í jɛ inyi alala.
56 Inɛ iyi í ŋɔ iŋai aram nɔ í mɔ njɛm awaò
aa ka nɛ anu akã ka maa wɛɛò.
57 Baabai í bɛm wa. Nŋui í nɛ kuwɛɛ nɔ na
iriɛi amu mɔ ǹ wɛɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í ŋɔm,
lafɛ̃ɛ í nɛ kuwɛɛ na irim.
58 Ijɛ iyi í kita wa hai lelei ǹ wa n fãa. Inɛ
nŋu kù jɛ bɛi ijɛ iyi bala nŋɛ ŋa à jɛ nɔ kù ganji
à kuu. Inɛ iyi wa jɛ dimii ijɛu ihɛ̃ á maa wɛɛi
hee do ajɔ fei.
59 Ideu bɛi Jesu í kɔ inɛ ŋa si ile bii Zuifu ŋa
à ya ce kutɔtɔɔ Kapɛranumu.

Idei kuwɛɛ hai tã

60 Iyi mɔcɔi Jesu ŋau à gbɔ ideu ŋɔi nkpɔ
nŋa í ni, ideu ihɛ̃ í lele. Yooi á nɔɔ.
61 Nɔ Jesu í mà iyi à wasi ku gbagba na ideu,
ŋɔi í bee ŋa í ni, ideui í jɛ nŋɛ bi ku koosɛɛ?
62 Debɛi, bɛirei aa ni ŋa bii ì yɛ amu Amai
Amanɛ ǹ wa n bɔ lele ŋa bii ǹ tako ǹ wa wo.
63 Hundei í ya mua inɛ kuwɛɛ, gbugbãi
amanɛ kù jɛ nkãma. Nɔ ide iyi ǹ sõ ŋɛu wee
hundei, nɔ nŋui í jɛ kuwɛɛ.
64 Amma si inɔ nŋɛ inɛ gɔ ŋa a kù dasi
naanɛ. Jesu í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í mà hai
sinteɛ inɛ ŋa iyi a kaa dasi nŋu naanɛ do inɛ
iyi á na ku zamba nŋu.
65 Nɔ í ni má, na iyi ihɛ̃i í jɔ̀ ǹ sõ ŋɛ wo ǹ ni
inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á naa bi tom bii kù jɛ Ilaaõ
Baabai í jɔ̀ lafɛ̃ɛ í naa.
66 Ɲɔi hai waati bɛɛbɛ mɔcɔ nkpɔɛ ŋau à fa
ara nŋa do anyi a ci ya tooɛ má.
67 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu í bee mɔcɔ maateejiɛ ŋau
í ni, iŋɛ mɔ ni, i kù waa nɛ ŋai?
68 Ɲɔi Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, Lafɛ̃ɛ, bi yooi aa
ka bɔ má. Awɔi ì nɛ idei kuwɛɛ hai tã.
69 Awa à dasi naanɛ nɔ à mà kam kam iyi
awɔi ì jɛ Inɛ Kumá iyi í naa hai bi Ilaaõ.
70 Ɲɔi Jesu í bee ŋa í ni, kù jɛ amui ǹ cica
iŋɛ maateejiu ba. Do nŋu fei inɛ akã nŋɛ í jɛ
inɛi Seetam.
71 Waatɔ idei Zudasi amai Simɔɔ Isikariotii
wa fãa, si na iyi í jɔ̀ baa do iyi í wa si inɔi mɔcɔ
maateeji ŋau fei, nŋui á zambaɛ.

7

Ifɔi Jesu ŋa a kù dasiɛ naanɛ

1 Si anyii nŋu, Jesu wa dabii si ilɛi Galilee.
Kù bi ku bɔ ikpa ilɛi Zudee domi Zuifu ŋau à
waa dɛ ku kpaa.
2 Nɔ wee jingaui Zuifu ŋa iyi à ya kpe
jingaui Ilei acɔ í maai wa.
3 Ɲɔi ifɔi Jesu ŋa à sõɔ à ni, nɛ hai ihɛ̃ i bɔ
Zudee ku ba mɔcɔɛ ŋa iyi à wa ikpa bɛ a yɛ icɛ
iyi ì waa ce,
4 domi bii amanɛ í bi a mà nŋu bantuma
kaa máa ce ngɔgɔ si asii. Bii ì waa ce dimii icɛ
bɛɛbɛ, í gbe í nyisi inɛ ŋa arae.
5 À waa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ baa aŋa taka
nŋa a kù dasiɛ naanɛ.
6 Ɲɔi Jesu í sõ ŋa í ni, waatim kù to wa titã,
amma iŋɛ waatiu fei í sɪ̀a nŋɛi.
7 Inɛi andunya ŋa a kaa yɔkɔ a cé ŋɛ, amma
à cé amu domi ǹ ya n ni kookoosu nŋa kù sɪ̀a.
8 Iŋɛ i bɔ jingauu, amma amu n kù wa n koo
titã, si na iyi í jɔ̀ waatim kù to wa.
9 Iyi í sõ ŋa ideu í tã nɔ í gbe ilɛi Galilee bɛ.

Jesu í bɔ jingau

10 Iyi ifɔi Jesu ŋa à bɔ jingauu ŋɔi nŋu mɔ í
dede í koo do asii, kù bi a yɔɔ si bantuma.
11 Ŋɔi Zuifu ŋau à wasi ku dɛdɛɛ si waatii
jingauu à waa ni, iwoi í wa.
12 Ŋɔi si zamaau inɛ ŋa à wasi ku fɔ ideɛ do
gundu. Inɛ gɔ ŋa à waa ni, inɛ jiidai. Nɔ inɛ gɔ
ŋa mɔ à waa ni, iboi, wa dĩ ijui inɛ ŋai.
13 Amma kãma nŋa ci ya fɔ ideɛ do wɔɔkɔ
domi à waa ce njoi inɛ ngbo ŋau.
14 Iyi inɛ ŋa à jɛ jingauu à to anini ŋɔi Jesu í
koo í lɔ bantumai kpasẽi Ilaaɔ̃ bɛ wa kɔ inɛ ŋa
si cio.
15 Ŋɔi Zuifu ŋau à biti nɔ à wasi ku ni, bɛirei
inɛ iyi kù bɔ cio í ce í mà kukɔi idei Ilaaɔ̃ bɛ
ihẽ.
16 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ciom kù jɛ hai si
idɔm nii wa fita wa. Hai bi Ilaaɔ̃i wa naa, nŋu
iyi í bɛm wa.
17 Inɛ iyi í bi nŋu ku ce idɔɔbii Ilaaɔ̃, lafẽɛ á
mà bii ciom hai bi Ilaaɔ̃i wa naa, walakɔ bii í
jɛ ti amu takam nii.
18 Inɛ iyi wa fɔ ide do yiikoi irii araɛ bɛɛrɛi
nŋu takaɛi wa dɛ. Amma inɛ iyi wa dɛ bɛɛrɛi
inɛ iyi í bɔɔ wa, lafẽɛ ntɔi í ya fɔ, ibo kãma ci
ya wa siɛ.
19 Moizii í na ŋɛ wooda, mà irei. Amma do
nŋu fei, kãma nŋɛ kù waa jirima woodau. To,
na mii í ce ì waa dɛ ku kpam ŋa.
20 Ŋɔi zamaau í jɛaa í ni, ì nɛ inɛi inɔɔkoi ba.
Yooi wa dɛ ku kpaɛ.
21 Jesu í jɛ nŋa í ni, maamaake akãi ń ce si
ajɔi kusĩmi nɔ inɛ fei í biti.
22 Amma i lasabu ŋa. Moizii í na ŋɛ woodai
bangɔ ku dasi. Nŋui í jɔ̀ baa bii í jɛ ajɔi kusĩmii
ì ya maa dasi ama nŋɛ ŋa bangɔ ŋa. Nɔ mɔm
idei bangɔ ku dasiu kù jɛ hai bi Moizii wa
naa, hai bi bala nŋɛ ŋai.
23 Debɛi, bii ì waa dasi ama nŋɛ ŋa bangɔ si
ajɔi kusĩmiu ku ba i maà bɛjɛ woodai Moizi
ŋa, na mii í ce ì ya maa mum do idɔɔkɔ̃ ŋa
waati iyi ń faaba inɛ gɔ mam mam si ajɔi
kusĩmiu.
24 I maà ya kiiti ngɔgɔ si bɛi ì waa yɔɔ do iju
nŋu akã ŋa, amma i ce kiitiu dee dee ŋa.

Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau?

25 Ŋɔi inɛi Zeruzalɛmu gɔ ŋa, iyi à gbɔ Jesu
í fɔ bɛɛbɛ à waa ni, kù jɛ inɛɛu ihẽi à waa dɛ ku
kpau ya.
26 Nɔ wee wa fɔ ide si bantuma nɔ inɛ gɔ kù
ni ide gɔ mɛɛ. Mà inɛ ngbo nwa ŋa à mà bɛbɛi
iyi nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau do ntɔ de.
27 Amma bii í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau wa naa
inɛ gɔ kaa mà hai bii á naaò wa, nɔ wee awa à
mà hai bii inɛɛu ihẽ í naa.
28 Si bɛi Jesu wa kɔ ŋa si cio bantumai
kpasẽi Ilaaɔ̃ bɛ í la wa ni, ì waa tamaa bɛi ì
màm ŋai, ì nɔ ì mà hai bii ń wa n naa ŋa. Do
nŋu fei, n kù naa do yiikoi aram, amma ilu
ntɔi iyi iŋɛ i kù mà, nŋui í bɛm wa.
29 Amu ń màa, domi hai bi tɛɛi ń wa n naa,
nŋu mɔi í nɔ í bɛm wa.
30 Ŋɔi à waa dɛ ku muu, amma inɛ gɔ kù
lesiɛ awɔ domi waatiɛ kù to wa titã.
31 Si zamaau inɛ nkpɔ í dasiɛ naanɛ ŋɔi à ni,
bii inɛ ihẽ kù jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau, inɛ mmu
iyi á na ku naa á yɔkɔ ku ce maamaake ŋa ku
re bɛi inɛɛu ihẽ wa ce?

À bɛ woo degbe kpasẽi Ilaaɔ̃ ŋa a koo a mu Jesu

32 Farisi ŋau à gbɔ bɛi inɛ ŋau à waa fɔ idei
Jesu do gundu. Na nŋu, inɛ ngboi woo weei
Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋa à bɛ woo degbe kpasẽi
Ilaaɔ̃ ŋa a koo a muu wa.
33 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, waati keekei í gbe iyi
an wɛɛ do iŋɛ. Si anyiɛ an nyi bi inɛ iyi í bɛm
wa.
34 Aa na i maa dɛdɛɛm ŋa amma i kaa yɛm
ŋa, domi i kaa yɔkɔ i bɔ bii an wa ŋa.
35 Ŋɔi Zuifu ŋau à bee njɛ ide à waa ni, iwoi
á bɔ iyi a kaa ka yɔɔ. Mà bi inɛ nwa ŋa iyi à
fangaa si ilɛi dimi mmu ŋaui á bɔ ya. Á koo
kɔ dimi mmu ŋau si cioi?
36 Yoomai í jɛ yaasei ide iyi í fɔu bɛ si bɛi í
ni aa ka dɛ nŋu amma a kaa ka yɛ nŋu, domi
bii nŋu á wa a kaa ka yɔkɔ ka bɔ bɛ.

Inyii kuwɛɛ

37 Ajɔi ankãanyii jingaui í ya nɛ bɛɛrɛ ku re.
Ajɔ nŋuu, ŋɔi Jesu í dede í leekĩ wa fɔ ide hee
lele wa ni, inɛ iyi agbɛ wa kpa ku naa ku mɔ
inyi bi tom.
38 Inɛ iyi í dasim naanɛ fei inyii kuwɛɛ á cã
si idɔi lafẽɛ. Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni.
39 Wee idei Hundei Ilaaɔ̃i Jesu wa fãa. Inɛ
iyi í dasi Jesu naanɛ fei á ba Hundeu. Amma
waati iyi wa fɔ bɛɛbɛu Ilaaɔ̃ kù na Hundeɛ titã
si na iyi í jɔ̀ Jesu kù nyisi amboeɛ waati bɛɛbɛ.

Inɛ ŋa à waa kpẽ njɛ na irii Jesu

40 Inɛ gɔ ŋa si inɔi zamaau, iyi à gbɔ ideu ŋɔi
à ni, inɛɛu ihẽ walii nlaui ntɔ ntɔ.
41 Inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui.
Amma inɛ gɔ ŋa à ni, bɛirei inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau
á ce ku naa hai ilɛi Galilee.
42 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ kù ni inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau á
fita wai hai si dimii Davidi? Hai Bɛtɛlehɛmu
ilui Davidi takaɛ si á naa?
43 Nɔ inɛ ŋau à waa kpẽ njɛ na iriɛ.
44 Inɛ gɔ ŋa à bi a muu, amma inɛ kãma kù
lesiɛ awɔ.

Naanɛ hai dasii inɛ ngboi Zuifu ŋa

45 Ŋɔi woo degbe kpasẽi Ilaaɔ̃ ŋau à nyi bi
inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋau.
Ŋɔi à bee ŋa à ni, na mii í ce i kù mu Jesuu
wa ŋa.
46 Ŋɔi woo degbe kpasẽi Ilaaɔ̃ ŋau à jɛ à ni,
inɛ kãma kù wɛɛ iyi í fɔ ide bɛi inɛɛu bɛ.
47 Ŋɔi Farisi ŋau à bee ŋa à waa ni, to, iŋɛ
mɔ ì jɔ̀ inɛɛu í dĩ iju nŋɛ ŋa ya.
48 Ì gbɔ bii inɛ ngbo gɔ walakɔ Farisi ŋau
baa inɛ akã nŋa í dasiɛ naanɛ ŋai?

49 Amma zamaau kù mà woodai Moizi. Ilaaɔ̃ kú ceekpe ŋa.
50 Amma si inɔi Farisi ŋau inɛ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Nikodɛmu. Nŋui í bɔ bi Jesu idũu wo. Iyi í gbɔ à waa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi í bee ŋa í ni,
51 wooda nwa í yɔɔda nwa ka yɛ taalei amanɛ hai a kù gbɔ ideɛ nɔ a kù mà mii iyi í ce?
52 Ŋɔi à beeɛ à ni, asee awɔ takaɛ mɔ inɛi Galileei? Cɔ si kukɔi idei Ilaaɔ̃ sãa sãa, i kaa yɛ walii gɔ iyi í fita wa hai Galilee. [
53 Nɔ inɛ fei í nɛ kpasɛ̃ɛ.

8

Inaabo iyi í ce sakara

1 Ŋɔi Jesu í bɔ geete iyi à ya kpe Olivie.
2 Amma iju kumáɛ daadaakɔ í sinda í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ inɛ fei wa bɔ bi tɛɛ, nɔ í buba í lɔsi cio ku kɔ ŋa si.
3 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa à naaò inaabo gɔ wa bi tɛɛ iyi à muu si sakara ku ce. Ŋɔi à leekɩ̃ɛ si aninii zamaau.
4 Nɔ à sõ Jesu à ni, Mɛɛtu, à mu abou ihɛ̃i si sakara ku ce.
5 Wee Moizi í fɔ si woodaɛ í ni dimii inaabo bɛ ihɛ̃ ka taa kuta ka kpaa. To, awɔ mɔ, bɛirei ì yɔɔ.
6 À fɔ bɛɛbɛi ku ba a cɔ laakaɛ nɔ a yɛ taaleɛ. Amma Jesu í kɔmba iri ilɛ wa kɔ si ilɛ do amaawɔ.
7 Ŋɔi à beeɛ à manteɛ nɔ í dede í tɛ í sõ ŋa í ni, inɛ iyi kù ce dulum si inɔ nŋɛ ku tako ku ta abou kuta.
8 Nɔ í kɔmba má wa kɔ si ilɛ.
9 Iyi à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à fita akã akã hai inɛ ngbo ŋau hee ku bɔ si inɛi ankãanyi ŋau. Í gbe Jesu nŋu akã do abou si wajuɛ.
10 Ŋɔi Jesu í dede í tɛ má nɔ í beeɛ í ni, abooyi, iwoi à wa. Inɛ gɔ kù gbe ihɛ̃ iyi wa yɛ taaleɛ má?
11 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi, baa akã nŋa kù wa ihɛ̃ má. Jesu í ni, amu takam mɔ n kaa n yɛ taaleɛ. Nɛɛ, amma maà ce dulum má.]

Jesui í jɛ inya kumái andunya

12 Si anyii nŋu, Jesu í ba inɛ ŋa ide ku fɔ má í ni, amui ɩ̀ jɛ inya kumái andunya. Inɛ iyi wa toom á nɛ inya kumá iyi á jɔ̀ inɛ ku ba kuwɛɛ, kaa maa nɛ si ilu kuku.
13 Ŋɔi Farisi ŋau à sõɔ à ni, nsɛi ì waa jɛa arae sɛɛda. Sɛɛdaɛ kù jɛ ntɔ.
14 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, baa bii ɩ̀ wa n jɛa aram sɛɛda, ide ŋa iyi ɩ̀ wa n fɔu fei ntɔi, domi ɩ̀ mà hai bii ɩ̀ naa ɩ̀ nɔ ɩ̀ mà bii ɩ̀ wa n bɔ. Amma iŋɛ i kù mà hai bii ɩ̀ naa hee má jɛ bii ɩ̀ wa n bɔ.
15 Iŋɛ ì ya maa ce kiiti ŋai bɛi amanɛ ŋa à ya ce, amu n ci ya n kiiti inɛ kãma.
16 Amma baa bii í jɛ ɩ̀ wa n kiiti inɛ ŋa, kiitim í sɩa domi amu akã si an kiiti ŋa, Baaba iyi í bɛm wa í wɛɛ do amu.
17 À kɔɔ si tiai wooda nŋɛ à ni sɛɛdai amanɛ minjii í jɛ ntɔ.
18 Ɩ̀ wa n jɛa aram sɛɛda nɔ Baaba, iyi í bɛm wa, nŋu mɔ wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam.
19 Ŋɔi à beeɛ à ni, iwoi Baaɛu í wa. Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, i kù mà amu takam ŋa mɔm hee má jɛ Baam. Bii í jɛ ì màm ŋa wo aa mà Baam nɔu ŋa.
20 Ideu bɛi Jesu í fɔ waati iyi wa kɔ inɛ ŋa si cio bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bii à ya jilɛ fiai kɔlɛtiu. Nɔ inɛ gɔ kù lesiɛ awɔ si na iyi í jɔ̀ waatiɛ kù to wa titã.

A kaa yɔkɔ a bɔ bii Jesu wa bɔ

21 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, an nɛ nɔ aa na i dɛdɛɛm ŋa, amma aa ku ŋai si dulum du ŋɛ. I kaa yɔkɔ i bɔ bii ɩ̀ wa n bɔ ŋa.
22 Si bɛi í ni bii nŋu wa bɔ a kaa yɔkɔ a bɔ bɛ nŋui í jɔ̀ Zuifu ŋau à bee njɛ à waa ni, debɛi á kpa araɛi?
23 Nɔ Jesu í ni, hai ilɛ ihɛ̃i iŋɛ ì naa ŋa, amma amu hai lelei ɩ̀ naa. Iŋɛ inɛi andunya ŋai, amma amu n kù jɛ inɛi andunya.
24 Na ŋɔi í ce ɩ̀ ni aa ku si dulum du ŋɛ ŋa. Ntɔ ntɔ, bii i kù dasi naanɛ ŋa iyi amui ɩ̀ jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa ku si dulum du ŋɛ ŋai.
25 Ŋɔi à beeɛ à ni, awɔi yoo. Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ɩ̀ sõ ŋɛ tã hai sinteɛ.
26 Ide iyi ɩ̀ nɛ ku fɔ na iri nŋɛ n yɛò taale nŋɛ í kpɔ. Amma inɛ iyi í bɛm wa ilu ntɔi, nɔ ide iyi ɩ̀ gbɔ hai bi tɛɛ, nŋui ɩ̀ wa n sisia inɛ ŋa titã.
27 Amma waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ a kù mà hee mà idei Ilaaɔ̃ Baabai wa sõ ŋa.
28 Ŋɔi Jesu í ni, ajɔ iyi aa so Amai Amanɛ i kɔae lele ŋa, ajɔ nŋui aa mà ŋa iyi amui ɩ̀ jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica. Nɔ ajɔ nŋui aa mà ŋa má iyi n kù wa n ce ngɔgɔ do aram. Ide iyi Baaba í sõm nŋu akãi ɩ̀ wa n sõ iŋɛ mɔ.
29 Nŋu iyi í bɛm wa í wɛɛ do amu. Kù jɔ̀m amu akã domi waati kãma fei iyi á dõa sii ɩ̀ ya n ce.
30 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ inɛ nkpɔi í dasiɛ naanɛ.

Aru ŋa do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa

31 Ŋɔi Jesu í sõ Zuifu ŋa iyi à dasiɛ naanɛ í ni, bii ì waa jirima idem ŋa ì jɛ mɔcɔm ŋai ntɔ ntɔ.
32 Aa mà ntɔ ŋa nɔ ntɔu á jɔ̀ i nɛ ara nŋɛ.
33 Ŋɔi à jɛaa à ni, awau tɔkui Aburahamu ŋai a kù nɔ a kù jɛ arui inɛ gɔ ajɔ kãma. Bɛirei í ce ì waa sõ wa ì ni aa ka nɛ ara nwa.
34 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ ntɔ ɩ̀ wa n sõ ŋɛi, inɛ iyi í ya ce dulum fei arui dulum nii í jɛ.
35 Aru ci ya nɔ ku wa kpasɛ̃i lafɛ̃ɛ do ajɔ fei, ama à bíɛi í ya wa bɛ do ajɔ fei.
36 Na ŋɔi í ce, bii amu Amai Ilaaɔ̃ ɩ̀ jɔ̀ ì nɛ araɛ, aa nɛ araɛi ntɔ ntɔ.
37 Ɩ̀ mà iyi iŋɛu tɔkui Aburahamu ŋai. Amma ì waa dɛ ku kpam ŋa si na iyi í jɔ̀ i ci ya jɔ̀ idem ku buba si idɔ nŋɛ.
38 Mii iyi ɩ̀ yɛ bi Baam nŋui ɩ̀ wa n sõ ŋɛ, bɛɛbɛi iŋɛ mɔ ì waa ce mii iyi baa nŋɛ í sõ ŋɛ.

39 Ɲɔi à jɛaa à ni, Aburahamui í jɛ baa nwa. Ɲɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, bii í jɛ iŋɛu amai Aburahamu ŋai ntɔ ntɔ, mii iyi Aburahamu í ce nŋui aa ya ce ŋa wo.
40 Amma wee nsɛi í ya maa dɛ ku kpam ŋai, amu iyi ɲ̀ wa n sõ ŋɛ ide ntɔ iyi ɲ̀ gbɔ hai bi Ilaaõ. Aburahamu kù nɔ kù ce dimiɛ ajɔ kãma.
41 Do nŋu fei, ɲ̀ wa n sõ ŋɛi, kookoosu ŋa iyi baa nŋɛ í ya ce nŋui iŋɛ mɔ ì waa ce.
Ɲɔi à jɛaa à ni, awa a kù jɛ seege ŋa. Ilaaõ nŋu akãi í jɛ baa nwa.
42 Ɲɔi Jesu í sõ ŋa í ni, bii í jɛ Ilaaõi í jɛ baa nŋɛ aa bim ŋa, domi hai bi Ilaaõi ɲ̀ fita wa ɲ̀ naa ihẽ. N kù naa do aram, nŋui í bɛm wa.
43 Na mii í ce i ci ya gbɔ yaasei idem ŋa. I ci ya gbɔ yaaseɛ ŋai si na iyi í jɔ̀ i kaa yɔkɔ ŋa.
44 Seetam nii í jɛ baa nŋɛ, nɔ ì waa bi i ce idɔɔbii baa nŋɛu. Hai sinte woo kpa inɛi. Kù waa leekɩ̀ si kpãai ntɔ domi ntɔ kù wa siɛ. Bii wa sɔ ibo, í ya maa fɔi bɛi nŋu takaɛ í yɛ domi ilu iboi, nɔ baai ilu ibo feii.
45 Amma si na iyi í jɔ̀ amu ɲ̀ ya n sõ ŋɛ ntɔ, nŋui í jɔ̀ i kù waa dasim naanɛ ŋa.
46 Yoo nŋɛi á yɔkɔ ku ni nŋu í yɛ ɲ̀ ce dulum. Kù wɛɛ. Debɛi, na mii í ce i ci ya dasim naanɛ ŋa bii ɲ̀ wa n sõ ŋɛ ntɔ.
47 Inɛ iyi í jɛ ti Ilaaõ nŋui í ya gbɔ idei Ilaaõ. Si bɛi iŋɛ i kù jɛ tɛɛ ŋa nŋui í jɔ̀ i ci ya gbɔ ideɛ ŋa.

Jesu do Aburahamu

48 Ɲɔi Zuifu ŋau à sõ Jesu à ni, debɛi awa à nɛ ntɔ si bɛi à ni awɔu inɛi Samarii, nɔ ì nɛ inɛi inɔɔko.
49 Ɲɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, n kù nɛ inɛi inɔɔko. Baam nii ɲ̀ wa n saalu, amma iŋɛ i kù waa saalum ŋa.
50 N kù wa n dɛ bɛɛrɛi aram. Inɛ gɔi wa dɛdɛ bɛɛrɛm, nŋui í nɔ í jɛ woo kiiti.
51 Ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sõ ŋɛi, inɛ iyi wa jirima idem lafɛ̃ɛ kaa ku pai.
52 Ɲɔi Zuifu ŋau à sõɔ à ni, bɛbɛi à mà iyi ntɔ ntɔ ì nɛ inɛi inɔɔkoi, domi Aburahamu í ku nɔ walii ŋau mɔ à ku, nɔ awɔ ì ni inɛ iyi wa jirima ideɛ kaa ku pai.
53 Bala nwa Aburahamu í ku. Mà ì tamaa awɔ ì la ì rooi? Nɔ walii ŋau mɔ à ku. To, yooi awɔ ì waa tamaa ì jɛ.
54 Ɲɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, bii amui ɲ̀ wa n dɛ bɛɛrɛi aram, bɛɛrɛ ngbɛi. Inɛ iyi wa dɛ bɛɛrɛm nŋui í jɛ Baam, inɛ iyi iŋɛ ì ni í jɛ Aõ Lafɛ̃ɛ nŋɛ.
55 Do nŋu fei, i kù màa ŋa, amma amu ɲ̀ màa. Bii ɲ̀ ni n kù màa, ɲ̀ jɛ ilu iboi bɛi iŋɛ mɔ. Amma amu ɲ̀ màa nɔ ɲ̀ wa n jirima ideɛ.
56 Aburahamu, bala nŋɛu, í wɛɛò inɔ didõ nla nla si bɛi á na ku yɛ kunaam. Í nɔ í yɔɔ. Iyi í yɔɔ nɔ inɔɛ í dõ.
57 Ɲɔi Zuifu ŋau à sõɔ à ni, i kù to adõ ciitaa titã, nɔ bɛirei ì ce ì yɛ Aburahamu.
58 Ɲɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ ɲ̀ wa n sõ ŋɛ, ɲ̀ wɛɛ mɔm wo hai waati iyi a kù bí Aburahamu.
59 Ɲɔi à tasi kuta à waa bi a taa, amma Jesu í manji í fita hai kpasɛ̃i Ilaaõu í nɛ.

9

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi à bí fɛɛju í yɛ ilu

1 Iyi Jesu wa nɛ ɲɔi í yɛ inɛ gɔ iyi à bí fɛɛju.
2 Nɔ mɔcɔɛ ŋa à beeɛ à ni, Mɛɛtu, na mii í ce à bí inɛɛu ihẽ fɛɛju. Na irii dulum dɛɛi de, mà na irii dulum dii iyeò baaɛ ŋai.
3 Ɲɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, kù jɛ na iyi í jɔ̀ í ce dulum, kù nɔ kù jɛ na iyi í jɔ̀ iyeò baaɛ ŋa à ce dulum. Í fɛɛjuɛ dei ku ba a yɛ yaase bɛi Ilaaõ wa ce icɛ siɛ.
4 Dasã kù nɛ bɛi aa ka ce iyi a kù ce icɛi inɛ iyi í bɛm wa. Idũ í maai wa si bii inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ce icɛ.
5 Waati iyi ɲ̀ wa si andunya fei amui ɲ̀ jɛ inya kumái andunya.
6 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í tu antɔ í takiɛ do sãa í daa fɛɛjuu si ijuɛ.
7 Ɲɔi í sõɔ í ni, koo wɛɛju si inyii fatamai Siloe. (Yaasei iriu bɛi í jɛ ku bè.) Ɲɔi fɛɛjuu í koo í wɛɛju nɔ í baa wa yɛ ilu bɛbɛi.
8 Kpaasiɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à yɔɔ í ya maa bara wo à ni, kù jɛ mɔkɔ iyi í ya buba ku maa barau mbɛ ya.
9 Inɛ gɔ ŋa à ni, nŋui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, kù jɛ nŋu, à jɔ njɛi. Ɲɔi inɛɛu takaɛ í ni, amu mbɛ.
10 Ɲɔi inɛ ŋau à beeɛ à ni, bɛirei í ce ijuɛ í cì.
11 Ɲɔi í sõ ŋa í ni, inɛ iyi à ya kpe Jesuu bɛi í tu antɔ si sãa í sisaam si iju nɔ í sõm í ni n bɔ fatamai Siloe n koo n wɛɛju. Ɲɔi iyi ɲ̀ koo ɲ̀ wɛɛju gbakã ɲ̀ yɛ ilu.
12 Nɔ à beeɛ à ni, iwoi inɛɛu í wa. Nɔ í ni, n kù mà.

Farisi ŋa à waa bee fɛɛju iyi í ba iriu ide

13-14 Wee í ko ajɔi kusĩmii Jesu í taki sãa do antɔ í jɔ̀ inɛɛu í yɛò iluu. Ɲɔi à gbã inɛɛu à bɔòɛ bi Farisi ŋau.
15 Ɲɔi Farisi ŋau mɔ à beeɛ bɛi í ce í yɛò ilu. Nɔ í jɛ nŋa í ni, Jesui í daam sãa si iju í ni n koo n wɛɛju. Iyi ɲ̀ wɛɛju nɔ ɲ̀ yɛ ilu.
16 Ɲɔi Farisi ŋau gɔgɔ ŋa à ni, inɛ iyi í ce icɛu bɛ kù naa hai bi Ilaaõ, domi kù waa jirima ajɔi kusĩmi. Amma inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, bɛirei ilu dulum á ce ku yɔkɔ ku ce dimii maamaakeu ihẽ. Nɔ kakɔɔ í lɔsi anini nŋa.
17 Ɲɔi à bee fɛɛjuu má à ni, si kuyɛi awɔ takaɛ ni, bɛirei ì yɔɔ, awɔ iyi í jɔ̀ ì yɛ ilu. Nɔ í ni, waliii.
18 Amma inɛ ngbo ŋau a kù dasi naanɛ iyi inɛɛu í jɛ fɛɛju wo í bɛi wa yɛò ilu nsɛi. Ɲɔi à koo à bee iyeò baaɛ ŋa
19 à ni, ama nŋɛui ihẽ? Nɔ ntɔ ntɔ do fɛɛjui ì buu bɛ ŋa? Nɔ bɛirei í ce wa yɛ ilu nsɛi.
20 Ɲɔi baaɛ ŋau à ni, à mà iyi ama nwai nɔ do fɛɛju mɔi à búu.
21 Amma a kù mà bɛi í ce wa yɛ ilu si nsɛi, a kù nɔ a kù mà inɛ iyi í cìaa ijuɛ. Nŋu takaɛ í la, i beeɛ, á sõ ŋɛ do araɛ.

22 À fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ à waa ce njoi inɛ
ŋboi Zuifu ŋau. À waa ce njo nŋai si na iyi í
jɔ̀ à ce anu akã tã à ni inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu í jɛ
inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica a kaa jɛ lafɛ̃ɛ ku naa ile bii à
ya ce kutɔtɔɔ nŋa má.
23 Ŋɔi í ce à ni nŋu takaɛ í la, a beeɛ.
24 Ŋɔi Farisi ŋau à kpe inɛɛu má à sɔ̃ɔ à ni,
fɔ ntɔ na Ilaaɔ̃. Awa à mà iyi inɛɛu ilu dulum
nii.
25 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, amu de n kù mà dulum
ku jɛi njɛ. Ǹ jɛ fɛɛju wo amma nsɛi ǹ wa n yɛ
ilu. Andi iyi ǹ mà mbɛ.
26 Ŋɔi à beeɛ à ni, bɛirei do bɛirei í ceeɛ.
Bɛirei í ce í cĩ ijuɛ.
27 Nɔ í ni, ǹ sɔ̃ ŋɛ tã, i kù gbɔ bɛi ǹ fɔ ŋai.
Bɛirei í ce ì waa bi i gbɔɔ má ŋa. Mà iŋɛ mɔ ì
waa bi i jɛ mɔcɔɛ ŋai de.
28 Ŋɔi à buu à ni, awɔi ì jɛ mɔcɔɛ bɛ mɛɛ.
Awau mɔcɔi Moizi ŋai.
29 Awa à mà iyi Ilaaɔ̃ í ba Moizi ide ku fɔ wo,
amma inɛɛu bɛ awa a kù mà hai bii í naa.
30 Ŋɔi inɛɛu í ni, to, ide nŋɛu bɛi í bitim iyi
i kù mà hai bii í naa ŋa. Do nŋu fei, njɛi í jɔ̀ ǹ
yɛ ilu.
31 Awa de à mà iyi Ilaaɔ̃ ci ya gbɔ idei ilu
dulum ŋa, í gbe inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ nɔ à
waa ce idɔɔbiɛ, idei lafɛ̃ɛ ŋai í ya gbɔ.
32 Ajɔ kãma inɛ gɔ kù gbɔ bii à cĩ ijui inɛ iyi
à bí do fɛɛju.
33 Bii kù jɛ hai bi Ilaaɔ̃i inɛɛu bɛ í naa kaa
yɔkɔ ku ce nkãma.
34 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, si dulum nii à bíɛ mam
mam. Ì tamaa awɔi aa kɔ nwa si cio? Ŋɔi à
ganjiɛ ku naa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa.

Hai dasi Jesu naanɛ ŋa à yɛi bɛi fɛɛju ŋa

35 Iyi Jesu í gbɔ à lele inɛɛu ŋɔi í koo í yɔɔ í
beeɛ í ni, i dasi Amai Amanɛ naanɛ?
36 Ŋɔi inɛɛu í ni, mɔkɔɔyi, yooi í jɛ Amai
Amanɛ ku ba n dasiɛ naanɛ.
37 Ŋɔi Jesu í ni, amu iyi ì waa yɛu ihɛ̃ mbɛ,
amui ǹ wa n baɛ ide ku fɔ.
38 Nɔ í ni, ǹ dasiɛ naanɛ Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi í gulɛ si
wajuɛ.
39 Ŋɔi Jesu í ni, na irii kiitii ǹ naa si
andunya ku ba fɛɛju ŋa a yɛ ilu, nɔ inɛ ŋa mɔ
iyi à waa yɛ ilu a fɛɛju.
40 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ideu
ŋɔi à beeɛ à ni, awa mɔ fɛɛju ŋai?
41 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, bii ì jɛ fɛɛju ŋa, i kù
nɛ taale ŋa. Amma si bɛi ì ya wɛɛ si iŋɛ ì waa
yɛ ilu ŋa, nŋui í jɔ̀ ì wa si dulum hee nsɛi ŋa.

10

Mɔndai angudã ŋa do woo degbe

1 Jesu í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í lɔ
aroi angudã ŋa nɔ kù lɔ hai andɛɛ, bii í koo í
gũ idĩ í bɛi í lɔò, lafɛ̃ɛ ile bata ngbai.
2 Amma inɛ iyi wa lɔ hai do andɛi aroi
angudã ŋau, lafɛ̃ɛi í jɛ woo degbe angudã ŋau.
3 Woo degbe arou í ya cĩaai, nɔ angudã ŋau
à ya gbɔ imuɛ. Nɔ ku kpe angudãɛ ŋa do iri
nŋa akã akã ku fitaò ŋa waduude.
4 Waati iyi í fitaò aŋa fei waduude nɔ ku
cua nŋa a maa tooɛ domi à mà imuɛ.
5 A kaa jɛ a too inɛ njoo gɔ, amma aa sa ku jĩ
hai bi tɛɛ domi a kù mà imuɛ.
6 Jesu í kpa nŋa mɔndau bɛ amma a kù gbɔ
yaaseɛ.

Jesui í jɛ woo degbe jiida

7 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, amui
ǹ jɛ andɛi aroi angudã ŋau.
8 Baai amu baasi inɛ ŋa iyi à cuam wa fei ile
bata ngba ŋai, amma angudã ŋau a kù gbɔ ide
nŋa.
9 Amui ǹ jɛ andɛ. Inɛ iyi í lɔ wa do bi tom
fei á ba faaba. Á lɔ, á nɔ ku fita, nɔ á ba bi ku
jɛ.
10 Ile njɛ ci ya naa kaa ku ce ile nɔ ku kpa nɔ
ku bɛjɛ. Amma amu ǹ naai ku ba inɛ ŋa a ba
kuwɛɛ nɔ a nɔɔ jiida jiida.
11 Amui ǹ jɛ woo degbe jiida. Woo degbe
jiida í ya jɛsi nŋu ku kui na irii angudãɛ ŋa.
12 Amma woo ce gaanɔɔma kù jɛ woo
degbe. Si bɛi angudã ŋau a kù jɛ titɛɛ, bii i
hɔ̃nnɛ muusu nla wa naa á jɔ angudã ŋaui ku
sa, nɔ muusu nlau ku mu angudã ŋau nɔ iyi
à gbe ŋau a fangaa.
13 Á sai domi na fiai wa ce icɛ, kaa nɛ
araarei angudã ŋau.
14-15 Amui ǹ jɛ woo degbe jiida. Si bɛi Baam
í màm nɔ amu mɔ ǹ màa, bɛɛbɛ mɔi ǹ mà
angudãm ŋa nɔ aŋa mɔ à màm, nɔ ǹ jɛsi n ku
na iri nŋa.
16 Nɔ ǹ nɛ angudã gɔ ŋa má iyi a kù wa si
arou ihɛ̃. Kù nɛ bɛi an ce iyi n kù naaò ŋa wa.
Aa nɔ a gbɔ imum nɔ aŋaò ti tako ŋau fei a jɛ
gaa akã, woo degbe mɔ akã.
17 Baaba í bim si na iyi í jɔ̀ ǹ jɛsi n ku. An
ku nɔ an jĩ má.
18 Inɛ kãma kaa yɔkɔ ku nya hundem.
Amma amu takam nii an nyaa. Ǹ nɛ yiiko iyi
an na hundem, nɔ ǹ nɛ yiiko iyi an gbaaò má.
Bɛɛbɛi Baam í dasim ku ce.
19 Iyi í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi Zuifu ŋau à nyi à kpɛ̃ má
na irii ideu.
20 Inɛ gɔ ŋa à ni, í nɛ inɛi inɔɔkoi. Sũmui.
Na mii í ce ì waa gbɔ ideɛ ŋa mɔm.
21 Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, inɛ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
ci ya fɔ ide bɛ ihɛ̃. Inɛ iyi í nɛ inɛi inɔɔko á yɔkɔ
ku cĩ ijui fɛɛju ŋa?

Zuifu ŋau à kɔsi Jesu

22 Waati í to iyi aa ce jingau gɔ Zeruzalɛmu
iyi à ya ni Kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku teese. Waati bɛɛbɛ
sukui tũtũi.
23 Nɔ Jesu í wa bantumai kpasɛ̃u wa nɛ ikpa
akãi ileu iyi aa ya kpe bantumai Salomɔɔ.
24 Ŋɔi Zuifu ŋau à kaakoɛ à beeɛ à ni, hee
waati yoomai aa jɔ̀ sika iyi à wɛɛò ku kpa iri.

Bii awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau ntɔ ntɔ, sɔ̃ wa sãa sãa.
25 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ɲ̀ sɔ̃ ŋɛ tã, amma i kù
dasim naanɛ ŋa. Icɛ iyi ɲ̀ wa n ce nŋui wa jɛa
inɛ ŋa sɛɛdam. Ɲ̀ wa n cooi do irii Baam.
26 Amma i ci ya dasim naanɛ ŋa domi i kù
wa si inɔi angudãm ŋa.
27 Angudãm ŋa à ya gbɔ ide ku fɔm. Ɲ̀ mà
ŋa nɔ à ya maa toom.
28 Nɔ ɲ̀ mu nŋa kuwɛɛ hai tã, a kaa ku ajɔ
kãma, nɔ inɛ gɔ mɔ kaa yɔkɔ ku lakati ŋa hai
si awɔm pai.
29 Baam nii í muum nɔ í la í re inɛ fei. Inɛ
gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku lakati ŋa hai si awɔi
Baam.
30 Nɔ amu do Baam fei akãi.
31 Iyi Zuifu ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à tasi kuta à
waa bi a taa má.
32 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, do gbugbãi Baam ɲ̀
ce icɛ jiida nkpɔ si waju nŋɛ. Na icɛ yoomai ì
waa bi i tam kuta ŋa.
33 Ŋɔi Zuifu ŋau à jɛaa à ni, a kù waa bi ka
taɛ kuta na icɛ jiida ŋau, amma si na iyi í jɔ̀ ì
waa bu Ilaaɔ̃i, domi awɔu amanɛi nɔ ì waa bi
i ce araɛ Ilaaɔ̃.
34 Ŋɔi Jesu í ni, à kɔ ide gɔ si tiai wooda nŋɛ.
Ideu wa fɔ idei amanɛ ŋa, í ni, iŋɛ amanɛ ŋa,
iŋɛ mɔ Ilaaɔ̃i.
35 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, à mà iyi kukɔi idei
Ilaaɔ̃ ntɔi wa fɔ do ajɔ fei. To, si ideu ihɛ̃ Ilaaɔ̃
takaɛ wa kpe inɛ ŋa iyi à gbɔ ideɛu Ilaaɔ̃, ma
irei.
36 Bii bɛɛbɛi, bɛirei í ce ì ni ɲ̀ wa n bu Ilaaɔ̃
ŋa si na iyi í jɔ̀ ɲ̀ ni amuu Amai Ilaaɔ̃i. Nɔ
amu takam mɔ Baabai í cicaam nɔ í bɛm wa
si andunya.
37 Bii n kù wa n ce icɛi Baam i maà dasim
naanɛ ŋa.
38 Amma bii ɲ̀ wa n coo, baa bii i kù dasim
naanɛ ŋa, i dasi icɛm naanɛ ku ba i mà sãa
sãa ŋa iyi Baaba í wa sim nɔ amu mɔ ɲ̀ wa si
Baaba.
39 Iyi à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à waa dɛ kpãa má a ba
a muu, amma Jesu í gbã si ŋa,
40 nɔ í nyi icei idoi Zuudɛ̃ɛ má bii Zãa í tako
í dasi inɛ ŋa inyiu. Tengi bɛi í koo í wa,
41 nɔ inɛ nkpɔ í bɔ bi tɛɛ. Ŋɔi inɛ ŋa à ni, Zãa
kù ce maamaake kãma, amma ide iyi í fɔ si
gãmɛi inɛɛu ihɛ̃ fei ntɔi.
42 Nɔ inɛ nkpɔ nkpɔ í dasiɛ naanɛ tengi bɛ.

11

Ikui Lazaa

1 Mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Lazaa kù waa nɛ
baani. Betanii í jɛ iluɛ, nɔ ilui Maari do Maata
mɔm bɛ.
2 Lazaau wecĩ nŋai. Maariui í jɛ inaabo iyi
á na ku fãsi tulare si isɛi Jesu nɔ ku gbãa do
ntoi iriɛ.
3 Ŋɔi wecĩ minjii Lazaa ŋau à samba si Jesu
anu à ni, Lafɛ̃ɛ, kpaasi jiidaɛ kù waa nɛ baani.
4 Iyi Jesu í gbɔ ideu ŋɔi í ni, bɔ̃ɔu kaa kpaa,
amma na irii bɔ̃ɔeu inɛ ŋa aa yɛ amboei Ilaaɔ̃
do ti amu iyi ɲ̀ jɛ Amaɛ.
5 Wee Jesu í bi Maata do ifɔɛ do wecĩ nŋa
Lazaa.
6 Baa do iyi í gbɔ baani hai nɛi Lazaau, í ce
ajɔ minji má ilu bii í wau.
7 Si anyiɛ nɔ í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, ka nyi ilɛi
Zudee má.
8 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à ni, Mɛɛtu, si ajɔ minjiu ihɛ̃
bɛi à bi a taɛ kuta, nɔ ì waa bi i nyi bɛ má?
9 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, ajɔ akã lɛɛu fɛloi í nɛ.
Kù jɛ maateeji ba. Bii inɛ gɔ wa nɛ dasã kaa
koosɛ domi wa yɛ inya kumái andunya.
10 Amma inɛ iyi wa nɛ idũ á koosɛ domi
inya kumá kù wɛɛa.
11 Bɛɛbɛi Jesu í sɔ̃ ŋa. Nɔ í fɔ má í ni, kpaasi
nwa Lazaa wa sĩ njooi mɛɛ, amma an koo n
jũu.
12 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à sɔ̃ɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, bii í jɛ wa
sĩ njooi í sĩa. Á ba iri.
13 Wee ikui Lazaai Jesu í fãa, amma aŋa à
tamaa bɛi idei njoo alalai í fãa.
14 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu í sɔ̃ ŋa do yaaseɛ í ni, Lazaa
kù wɛɛ.
15 Amma na iri nŋɛi ɲ̀ wɛɛò inɔ didɔ̃ si na
iyi í jɔ̀ n kù wa bɛ hee n jɔ̀ ku ba iri. Bɛbɛi nŋu
bɛ á jɔ̀ i dasim naanɛ ŋa. I nɛ ka bɔ bi tɛɛ.
16 Ŋɔi Tomaa iyi à ya kpe Sìkàu í sɔ̃ mɔcɔ
kpaasiɛ ŋa í ni, to, i jɔ̀ ka koo ka ku do Mɛɛtu
ajɔ.

Jesui í jɛ kujĩi iku ŋa nɔ nŋui í jɛ kuwɛɛ

17 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋau à bɔ Betani bɛ. Iyi
à to, à koo à ba à si Lazaa tã hee í ce ajɔ mɛɛ.
18 Wee kujĩi Betani do Zeruzalɛmu kù re
kilo mɛɛta.
19 Nɔ hai Zeruzalɛmu bɛ Zuifu nkpɔ gɔ ŋa
mɔ à naa bi Maata do Maari à naa ku ce ŋa fɔɔ
si bɛi wecĩ nŋa kù wɛɛ.
20 Iyi Maata í gbɔ Jesu wa naa, ŋɔi í bɔ ku
koɛ. Amma Maari wa buba kpasɛ̃.
21 Ŋɔi Maata í sɔ̃ Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, bii í jɛ ì wa
ihɛ̃ wo wecĩm kaa ku.
22 Amma ɲ̀ mà baa nsɛi mii iyi aa tɔɔ Ilaaɔ̃
fei á muuɛ.
23 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, wecĩɛ á jĩ wa má.
24 Ŋɔi Maata í ni, ntɔi, ɲ̀ mà iyi ajɔi ankãanyi
iku ŋa aa jĩ hai si balɛ. Nŋu mɔ á jĩ ajɔ nŋu bɛ.
25 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, amui ɲ̀ jɛ kujĩi iku ŋa nɔ
ɲ̀ jɛ kuwɛɛ. Inɛ iyi í dasim naanɛ á maa wɛɛi
baa bii í ku.
26 Nɔ inɛ iyi í wɛɛ nɔ í dasim naanɛ kaa ku
ajɔ kãma. Ì dasi ideu bɛ naanɛ?
27 Nɔ Maata í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ, ɲ̀ dasi naanɛ
iyi awɔi ì jɛ Kirisi, Amai Ilaaɔ̃, iyi à ni á na ku
naa si andunya.

Jesu wa kpata

28 Iyi Maata í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í koo í kpe
Maari ifɔɛ wa í sɔ̃ɔ do gundu í ni, Mɛɛtu í to
wa, wa kpeɛ.

29 Iyi Maari í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í dede do saasa í
bɔ bi tɛɛ.
30 Wee Jesu kù lɔ wa inɔ ilu titã, amma í wa
tengi bii Maata í kòou.
31 Zuifu ŋa iyi à bɔ Maari ku ce fɔɔ kpasɛ̃ɛ,
à yɛ í dede í fita do saasa. Ŋɔi à tooɛ. À tamaa
wa bɔ ku kpata bi balɛui.
32 Ŋɔi Maari í to bii Jesu í wau. Iyi í yɔɔ ŋɔi
í sɛɛbata si wajuɛ í sõɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii ì wa ihɛ̃
wo wecĩm kaa ku.
33 Iyi Jesu í yɛ wa kpata nɔ Zuifu ŋa mɔ iyi à
tooɛ wau à waa kpata, ideu í fɔ inɔɛ jiida jiida
hee wa yaya.
34 Ŋɔi í bee ŋa í ni, iwoi ì suu ŋa. Nɔ à sõɔ à
ni, Lafɛ̃ɛ, naa cɔ.
35 Ŋɔi Jesu í kpata.
36 Nŋui í jɔ̀ Zuifu ŋau à ni, i cɔ zaka bɛi í buu.
37 Amma gɔgɔ ŋa à ni, inɛɛu ihɛ̃ í jɔ̀ fɛɛju ŋa
à yɛ ilu. Kaa yɔkɔ ku ganji Lazaa ku maà ku
wo?

Kujĩi Lazaa hai si balɛ

38 Ŋɔi inɔ ku fɔu í jɔ̀ Jesu í yaya má, nɔ í bɔ
bi balɛu. Wee balɛu si lɔɔmai iri kuta gɔi í wa
nɔ à dĩ andɛɛ do kuta nla gɔ má.
39 Ŋɔi Jesu í ni, i tale kutau hai bɛ ŋa. Amma
Maata wecĩi inɛ iyi í kuu í sõɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii í
wa í sãmi wa nu tã domi hai waati iyi à dasiɛ
balɛ í to ajɔ mɛɛ wa nnyi.
40 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, i jɔ ǹ sõɛ ǹ ni bii ì
dasim naanɛ aa yɛ amboei Ilaaõ mɛɛ.
41 Si anyiɛ ŋɔi à tale kutau hai bɛ. Nɔ Jesu í
wu iju lele í ni, Baam, ǹ wa n saabuɛ si na iyi
í jɔ̀ ì gbɔ kutɔɔm.
42 Amu takam ǹ mà iyi waati kãma fei ì ya
maa gbɔ idem, amma ǹ fɔ bɛɛbɛi na inɛ ŋa iyi
à waa leekĩ ihɛ̃ ku ba a dasi naanɛ iyi awɔi ì
bɛm wa.
43 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í la hee lele í ni, Lazaa,
fita wa hai bɛ.
44 Ŋɔi í fita wa hai inɔ balɛu do acɔ iyi à woò
awɔɛ ŋa do isɛɛ ŋa do iriɛ. Ŋɔi Jesu í ni, i fũu
i jɔ̀ ku nɛ ŋa.

Inɛ ŋa à waa busi njɛ a ba a kpa Jesu

45 Ŋɔi Zuifu ŋa iyi à naa bi Maariu, nkpɔ
nŋa í dasi Jesu naanɛ iyi à yɛ mii iyi í ce.
46 Amma gɔgɔ ŋa à nyi à koo à sõ Farisi ŋau
mii iyi Jesu í ce.
47 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do
Farisi ŋau à tɔtɔɔ inɛ ngboi woo ce kiiti ŋau
mɔ à bee njɛ à waa ni, bɛirei aa ka ce. Inɛɛu
wee í wasi maamaake nkpɔ nkpɔ ku ce.
48 Bii à jɔ̀ wa ce bɛɛbɛ wa koo inɛ fei á na
ku dasiɛ naanɛ. Nɔ inɛi Romu ŋa aa naa a lɛgɛ
kpasɛ̃i Ilaaõ, nɔ a ko dimi nwa.
49 Amma Kaifu iyi í jɛ woo wee nla si adõ
nŋu bɛ, í wa inɔ nŋa, nɔ í sõ ŋa í ni, i kù mà
nkãma ŋa.
50 I kù mà ŋa iyi aranfãani nwai inɛ akã ku
ku si agbɛi dimi nwa ŋa? Si bɛɛbɛ dimi nwau
fei kaa ce nfe má.
51 Wee, ide iyi í fɔu bɛ, kù jɛ hai si lasabui
nŋu takaɛi wa naa. Amma si na iyi í jɔ̀ í jɛ woo
wee nla si adõ nŋu, na ŋɔi í jɔ̀ í ce walii Jesu
ku ku si agbɛi dimii Zuifu ŋa.
52 Kù nɔ kù jɛ si agbɛi aŋa akãi á ku, amma
á kui ku ba kú jɔ̀ amai Ilaaõ ŋa iyi à wa bii fei
a jɛ akã.
53 Ŋɔi í jɔ̀ hai ajɔ nŋu à waa busi njɛ a ba a
kpa Jesu.
54 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu ci ya maa dabii si inɔi
Zuifu ŋau má si bantuma, amma í nɛ hai bɛ
í bɔ ilɛ iyi í wa kɔkɔi gbabua gɔ si ilu gɔ iyi à
ya kpe Efaraimu. Nŋu do mɔcɔɛ ŋa à koo à
buba ilu bɛ.
55 Wee jingaui Zuifu ŋa iyi à ya kpe Iku ku
kua í maai wa. Nɔ hai ilɛɛko ŋa inɛ nkpɔ í
bɔ kuwee ku ce Zeruzalɛmu ku ba a má hee
jingauu ku maà to wa.
56 Ŋɔi à waa dɛdɛ Jesu, nɔ à leekĩ bantumai
kpasɛ̃i Ilaaõ à bee njɛ à waa ni, bɛirei ì waa
lasabu ŋa. Ma kù waa naa jingaui ya.
57 Wee inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋa do
Farisi ŋa à na wooda à ni bii inɛ gɔ í mà bii
Jesu í wa ku sõ aŋa a koo a muu.

12

Maari í fãsi tulare si isɛi Jesu
(Cɔ Matie 26:6-13; Maaku 14:3-9)

1 Si ajɔ mɛɛfa iyi í gbe jingaui Iku ku kuau
ku bɛi ku to wa, ŋɔi Jesu í bɔ Betani. Bɛi Lazaa
inɛ iyi Jesu í jĩ hai si balɛu í wa.
2 Ilu bɛi à cea Jesu ijɛ wa jɛ. Maata wa gbɔ
nŋa nɔ Lazaa í wa si inɔ nŋa.
3 Wee Maari í nɛ tularei fia nkpɔ gɔ iyi à ce
do ikpoi naadi alala, zakai bubui kilo. Ŋɔi í
koo í soo í naa í fãsi isɛi Jesu, nɔ í gbãa do ntoi
iriɛ. Ŋɔi inunui tularеu í gba kpasɛ̃u fei.
4 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔi Jesu ŋau iyi à ya kpe
Zudasi Isikariɔti inɛ iyi á zambaɛu í ni,
5 fiai tularеu ihɛ̃ á yɔkɔ ku to fiai icɛi adõ
akã. Na mii í jɔ̀ a kù taa ka kpɛ̃a ilu are ŋa fiau.
6 Iyi wa fɔ bɛɛbɛ kù jɛ wa ce araarei ilu are
ŋau fa, amma si na iyi í jɔ̀ í jɛ ile dei. Nŋui í ya
maa mu bɔgɔi fia nŋau, nɔ í ya maa ce ilei fia
iyi à ya dasiu.
7 Amma Jesu í ni, jɔ̀ abou si laakaɛ. Amui í
jilɛa ku ba ku fãsim a bɛi a sim.
8 Waati kãma fei aa nɛ ilu are ŋa si inɔ nŋɛ,
amma amu i kaa nɛm do ajɔ fei ŋa.

À waa dɛ kpãa a kpa Lazaa

9 Zuifu nkpɔ í gbɔ iyi Jesu í wa Betani, nɔ à
bɔ bɛ. Kù jɛ na Jesu nŋu akã, amma à waa bi à
yɛ Lazaa iyi Jesu í jĩ hai si balɛu.
10 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau à
waa busi njɛ a ba a kpa Lazaa mɔ,
11 domi na iriɛi Zuifu nkpɔ gɔ ŋa à fita hai
bi tu ŋa à dasi Jesu naanɛ.

Jesu wa lɔ inɔ ilu Jeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40)

12 Iju kumáɛ ŋɔi zamaa iyi í naa jingauu í
gbɔ iyi Jesu wa naa Zeruzalɛmu.
13 Ŋɔi à so wuai kpakpa à waa bɔ ku koɛ. À
dɔ̃ anu hee lele à waa ni, à waa saabuɛ. Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do iriɛ. Ilaaɔ̃
ku weeɛ, awɔ Ilaalui Izirɛli *.
14 Jesu wee í ba ama gbankɛlɛ gɔ wa gũ.
Bɛɛbɛi í ce si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
15 I maà ce njo, iŋɛ inɛi Siõɔ ŋa.
I cɔ ilaalu nŋɛ í gũ ama gbankɛlɛ, wa naa.
16 Ide ŋau bɛ mɔcɔi Jesu ŋau a kù gbɔ yaaseɛ
waati bɛɛbɛ, amma waati iyi í nyi lelei Aɔ̃ do
amboeɛ, à ye gigi iyi mii ŋau fei à kɔɔ si kukɔi
idei Ilaaɔ̃ na iriɛ, à nɔ à ceaa fei ndɛɛ.
17 Inɛ ŋa iyi à wa bɛ do Jesu ajɔ waati iyi í
kpe Lazaa í jũu hai si balɛu, aŋa fei à waa sisia
inɛ ŋa mii iyi Jesu í ce.
18 Ŋɔi í jɔ̀ zamaau fei í bɔ ku koɛ bɛɛbɛ domi
à gbɔ baaui maamaake iyi í ceu.
19 Na nŋu, Farisi ŋau à fɔ aŋa duusõɔ à waa
ni, i kù yɛ à mɔngɔ inɛɛu ihɛ̃i mam mam? Wee
inɛi andunya ŋa fei à waa tooɛ.

Gɛrɛki gɔ ŋa à waa dɛ Jesu

20 Wee Gɛrɛki gɔ ŋa à wa si inɔi inɛ ŋa
iyi à naa Zeruzalɛmu Ilaaɔ̃ ku gulɛa waatii
jingauu.
21 Ŋɔi à bɔ bi Filipu inɛi Bɛsaida si ilɛi
Galileeu, à ni, mɔkɔɔyi, à waa bi Jesu ku yɛ.
22 Ŋɔi Filipu í koo í sõ Anderee, nɔ Anderee
do Filipu à koo à sõ Jesu.
23 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, awaati í to mbɛ bɛi
bii inɛ ŋa aa yɛ amboei amu Amai Amanɛ.
24 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, bii ijui iya kù cuku
si ilɛ kù ku, nŋu akãi á maa wɛɛ. Amma bii í
ku á bí iju nkpɔ nkpɔ.
25 Inɛ iyi í bi kuwɛɛɛ á na ku kuaɛ. Inɛ mɔ
iyi kù saalu kuwɛɛɛ ngɔgɔ, sɔɔlui kuwɛɛ hai
tãi lafɛ̃ɛ wa ce.
26 Inɛ iyi í wɛɛ na irim ku toom wa. Nɔ bii ǹ
wa, bɛi lafɛ̃ɛ mɔ á wa. Bii inɛ gɔ í wɛɛ na irim,
Baam á cea lafɛ̃ɛ bɛɛrɛ.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ

27 Ŋɔi Jesu í ni, nsɛi inɔm í fɔ jiida jiida. N
kù mà baa bɛirei an fɔ. Mà n tɔɔ Baaba ku
nyam si wahala iyi á bam nsɛiu ihɛ̃i ya. Aawo,
n kaa n ce bɛɛbɛ domi na nŋui í jɔ̀ ǹ naa.
28 Baaba, jɔ̀ iriɛ ku nɛ bɛɛrɛ. Iyi Jesu í fɔ
bɛɛbɛ ŋɔi à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni,
ǹ jɔ̀ ì nɛ bɛɛrɛ tã nɔ an jɔ̀ ku kɔ̃ɔsi má.
29 Iyi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ide ku fɔu, ŋɔi
à ni, kulai ijĩi. Ŋɔi inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, amaleka
gɔi wa baa ide ku fɔ.
30 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, kù jɛ na irim nii à gbɔ
ide ku fɔu bɛ, amma na iri nŋɛi.
31 Nsɛi ajɔ í to wa mbɛ si bii Ilaaɔ̃ á kiiti
inɛi andunya ŋa. Bɛbɛii aa lele Seetam ilaalui
andunyau.
32 Waati iyi aa som hai ilɛ a kɔam lele, waati
bɛɛbɛi an fa inɛ fei wa bi tom.
33 Si ideu bɛ Jesu wa sisi yaase bɛi nŋu á
kui.
34 Ŋɔi zamaau í sõɔ í ni, à gbɔ si tiai wooda
nwa iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau á maa wɛɛi hee do
ajɔ fei. Bɛirei í ce ì waa ni kù nɛ bɛi á ce iyi a
kù so Amai Amanɛ hai ilɛ a kɔaɛ lele. Yooi í jɛ
Amai Amanɛu.
35 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, í gbe keeke iyi inya
kumá kaa wa anini nŋɛ má. Í sĩa i ya maa nɛ
si waati iyi ì nɛ inya kumáu ŋa ku ba ilu kuku
ku maà na ku boe ŋɛ, domi inɛ iyi wa nɛ si ilu
kuku ci ya mà bii wa bɔ.
36 Na nŋu, i dasi inya kumáu naanɛ waati
iyi ì nɔɔ ŋa ku ba i jɛ amai inya kumá ŋa.

Zuifu ŋa a kù dasi Jesu naanɛ

Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í dede hai inɔ nŋa
í nɛ í koo í manji.
37 Baa do iyi í ce maamaake nkpɔ fei si waju
nŋa a kù dasiɛ naanɛ.
38 Bɛɛbɛi ide iyi walii Ezai í fɔu í ce. Í ni,
Lafɛ̃ɛ, yooi í dasi waazo nwa naanɛ.
Mà bi yooi Lafɛ̃ɛ í nyisi gbugbãɛ.
39-40 Walii Ezai í fɔ má í ni,
Ilaaɔ̃ í fɛɛju ŋa,
Ku ba a maà yɛ ilu.
Nɔ í jɔ̀ idɔ nŋa í le
Ku ba a maà mà do bisi nŋa.
Í ce bɛɛbɛi ku ba a maà na a kpaasi idɔ nɔ nŋu
ku jɔ̀ a ba iri.
Ŋɔi í jɔ̀ a kù yɔkɔ a kù dasi naanɛ.
41 Ezai í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í yɛ amboei Jesu
nɔ í fɔ ide na iriɛ.
42 Do nŋu fei, baa inɛ ngboi Zuifu ŋau nkpɔ
í dasi Jesu naanɛ. Amma si bɛi à waa ce njoi
Farisi ŋau a kù jɛsi si bantuma ku ba a maà
na a ganji ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋau ku bɔ
má.
43 A kù waa bi a lele aŋa hai bɛi si na iyi í jɔ̀
saabui amanɛ ŋai à bi í re ti Ilaaɔ̃.

Idei Jesui á yɛ taalei inɛ ŋa

44 Ŋɔi Jesu í fɔ ide hee lele í ni, inɛ iyi í
dasim naanɛ, kù jɛ amu akãi í dasi naanɛ, í
dasi inɛ iyi í bɛm wa mɔ naanɛi.
45 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í yɛm í yɛ inɛ iyi í bɛm
wai.
46 Amui ǹ jɛ inya kumá, nɔ ǹ naai si
andunya ku ba inɛ iyi í dasim naanɛ fei ku
maà wa si ilu kuku má.
47 Inɛ iyi í gbɔ idem nɔ kù waa saaluɛ, kù
jɛ amui an yɛ taalei lafɛ̃ɛ. Amu ǹ naai n na n
faaba inɛi andunya ŋa, n kù naa ku yɛ taale
nŋa.
48 Inɛ iyi í kɔsim nɔ kù gba idem, í nɛ mii
iyi á yɛ taalei lafɛ̃ɛi. Ide ŋa iyi ǹ fɔ, nŋui á yɛ
taalei lafɛ̃ɛ si ajɔi ankãanyiu.
49 Ideui á yɛ taaleɛ si na iyi í jɔ̀ n kù wa n fɔ
ide do yiikoi aram, amma Ilaaɔ̃ Baaba takaɛi í
sɔ̃m ide ŋa iyi an fɔ. Nŋui í nɔ í bɛm wa.

* **12:13** à waa saabuɛ Do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

50 Ǹ mà iyi ide ŋa iyi í sɔ̃m ŋau kuwɛɛ hai tãi á jɛ kɔkɔɔ nŋa. Ŋɔi í jɔ̀ ide iyi ǹ wa n fɔ, ǹ wa n fɔɔi bɛi Baaba í sɔ̃m.

13

Jesu í wiɛ isɛi mɔcɔɛ ŋa

1 Ajɔ iyi bii iju í má á jɛ jingaui Iku ku kuau í to. Nɔ Jesu í mà iyi waatii nŋu í to mbɛ nŋu ku nɛ hai andunya nŋu ku bɔ bi Baai nŋu. Hai sinte hee ku baa nsɛi í nɛ kubii inɛɛ ŋa, nɔ kubi nŋa iyi í nɛu í bɔ̀i hee kɔɔ.

2 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa jɛ ajɔ. Wee Seetam í tale si Zudasi Isikariɔti amai Simɔɔu ku zambaɛ tã.

3 Jesu takaɛ í mà iyi Ilaaɔ̃ Baaba í daa nŋu mii fei si awɔ, í nɔ í mà iyi nŋu í naai hai bi Ilaaɔ̃ nɔ nŋu wa nyi bɛ má.

4 Ŋɔi í dede hai bi ku jɛu í bɔ́ kumbooɛ í jilɔɔ, nɔ í so acɔ gɔ í dĩ si kpakaɛ.

5 Ŋɔi í bu inyi si jɛɛ wa wiɛò kutɛi mɔcɔɛ ŋa nɔ wa gbãa do acɔ iyi í dĩ si kpakaɛu.

6 Iyi í to si Simɔɔ Piɛɛ ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, awɔi aa wiɛ kutɛm?

7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, i kù mà mii iyi ǹ wa n ce nsɛi, amma bii í kɔ̃si aa na i mà.

8 Ŋɔi Piɛɛ í ni, aawo, awɔ si aa wiɛm kutɛm pai. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, bii n kù wiɛ kutɛɛ i kaa jɛ inɛm má.

9 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í ni, debɛi Lafɛ̃ɛ, kù jɛ kutɛm nŋu akãi aa wiɛ mɛɛ, wiɛ awɔm do irim fei.

10 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, inɛ iyi í wɛ tã kù nɛ bukaatai ku wɛ má í gbe isɛɛ ŋa ku ba ku má mam mam. Iŋɛ ì má, amma kù jɛ iŋɛ fei.

11 Wee Jesu í mà inɛ iyi á zamba nŋu tã, ŋɔi í jɔ̀ í ni kù jɛ aŋa feii à má.

12 Iyi í wiɛ kutɛ nŋa ŋa í tã, ŋɔi í so kumbooɛ í dasi, nɔ í nyi agbɛɛ má í bɛi í bee ŋa í ni, ì mà yaasei icɛ iyi ǹ ce nŋɛu bɛ ŋa?

13 Ì ya maa kpem Mɛɛtu do Lafɛ̃ɛ ŋa. Ntɔi ì waa fɔ ŋa, domi bɛɛbɛi ǹ jɛ.

14 To, bii amu iyi ǹ jɛ Lafɛ̃ɛ do Mɛɛtu nŋɛ ǹ wiɛ kutɛ nŋɛ ŋa, í sĩa iŋɛ mɔ i ya wiɛ kutɛi njɛ ŋa.

15 Yaase jiidai ǹ nyisi ŋɛ bɛ ku ba iŋɛ mɔ i ya cea njɛ bɛi ǹ ce nŋɛ.

16 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, woo ce icɛ ci ya la ku re inɛ ngboɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi à bɛ ci ya la ku re inɛ iyi í bɔɔ.

17 Nsɛi wee ì mà yaasei iyi ihɛ̃ ŋa. Bii ì waa coo ŋa, aa nɛ inɔ didɔ̃ ŋa.

18 Kù jɛ iŋɛ feii ǹ wa n fãa. Ǹ mà inɛ ŋa iyi ǹ cicai. Amma kù nɛ bɛi á ce iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ kù kɔ̃. Kukɔu í ni, inɛ iyi wa bam ku jɛ ajɔ, nŋui í sinda í jɛ mbɛɛm.

19 Hai nsɛi ǹ wa n sõ ŋɛi hee ide ŋau ku maa ce ku ba bii í na í ce i dasi naanɛ ŋa iyi amui ǹ jɛ inɛ iyi ǹ ni ǹ jɛu.

20 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, inɛ iyi í gba inɛ iyi ǹ bɛ, amui í gba. Nɔ inɛ iyi í gbam, inɛ iyi í bɛm wai í gba.

Jesu wa fɔ iyi Zudasi á zamba nŋu

(Cɔ Matie 26:20-25; Maaku 14:17-21; Luku 22:21-23)

21 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi inɔɛ í fɔ kaa kaa. Ŋɔi í sõ ŋa sãa sãa í ni, ntɔ ntɔ an sõ ŋɛ, inɛ akã nŋɛi á zambam.

22 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à waa cɔ njɛ domi a kù mà inɛ iyi wa fãa.

23 Wee inɛ akã nŋa, inɛ iyi Jesu í bi jiida jiidau, wa gbesi gɛndɛi Jesu.

24 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í ceaa nyinda do awɔ ku bee Jesu yooi wa fãa.

25 Ŋɔi mɔcɔ iyi wa gbesi gɛndɛi Jesuu í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, yooi ì waa fãa.

26 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, an bu kili nɔ n gusi ayɛ, inɛ iyi ǹ na, lafɛ̃ɛi. Ŋɔi í bu kiliu í na Zudasi amai Simɔɔ Isikariɔti.

27 Hai waati iyi Zudasi í gba kiliu gbakã Seetam í lɔ siɛi. Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, mii iyi aa ce, coo do njuma.

28 Amma si inɔ nŋa inɛ gɔ kù mà mii iyi í jɔ̀ í sõɔ bɛɛbɛ.

29 Si bɛi Zudasii wa mu bɔgɔi fia nŋau, ŋɔi í jɔ̀ inɛ gɔ ŋa à tamaa Jesu í ni koo ra ngɔgɔ wa iyi aŋa aa jɛò jingaui walakɔ wa sõɔ ku mua ilu are ŋa fia.

30 Iyi Zudasi í gba ciliu í mi gbakã ŋɔi í fita. Wee í ko idũ í dũ.

Wooda titõ

31 Iyi Zudasi í fita ŋɔi Jesu í ni, bɛbɛii inɛ ŋa aa yɛ amboei amu Amai Amanɛ, nɔ aa yɛ ti Ilaaɔ̃ mɔ na irim.

32 Si bɛi inɛ ŋa aa yɛ amboei Ilaaɔ̃ na irim, nŋu takaɛ á jɔ̀ a yɛ ti amu mɔ. Á coo mɔi kaa kpɛ.

33 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, waati keekei í gbe iyi an wɛɛ do iŋɛ, nɔ si anyiɛ aa na i maa dɛdɛɛm ŋa. Amma ide iyi ǹ sõ Zuifu ŋau nŋui ǹ wa n sõ iŋɛ mɔ bɛ nsɛi. I kaa yɔkɔ i bɔ bii ǹ wa n bɔ ŋa.

34 Wooda titõ iyi ǹ wa n jilɛ nŋɛ wee, i ya bi njɛ ŋa. Si bɛi ǹ bi ŋɛ, iŋɛ mɔ i ya bi njɛ ŋa.

35 Bii ì bi njɛ ŋa, inɛ fei á mà iyi ì jɛ mɔcɔm ŋa.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã ku ni nŋu kù màa

36 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í bee Jesu í ni, iwoi ì waa bɔ Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ǹ wa n bɔ i kaa yɔkɔ i toom nsɛi, amma bii í kɔ̃si aa toom wa bɛ.

37 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bɛirei í ce n kaa n yɔkɔ n tooɛ nsɛi. Ǹ tã sɔɔlu n na kuwɛɛm na iriɛ.

38 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ì tã sɔɔlu i na kuwɛɛɛ na irim do ntɔ? Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõɛi, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.

14

Jesui í jɛ kpãa iyi wa bɔ bi Baaba

1 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, i maà ya wɛɛ
do inɔ ku fɔ ŋa. I dasi Ilaaõ naanɛ nɔ i dasim
naanɛ ŋa.
2 Bi ku wa í kpɔ kpasẽi Baam. Nɔ wee ṅ wa
n koo bɛ n koo n ce nŋɛ sɔɔlui bi ku wa. Bii
kù jɛ ntɔ, n kaa n sõ ŋɛ.
3 Bii ṅ koo ṅ ce nŋɛ bi ku wa ṅ tã an nyi wa
má, n naa n gbã ŋɛ n bɔò ŋɛ bi tom ku ba iŋɛ
mɔ i wa bii ṅ wa.
4 Bii ṅ wa n bɔ ì mà kpãau ŋa.
5 Ŋɔi Tomaa í ni, Lafẽɛ, a kù mà baa bii ì waa
bɔ mɔm. Bɛirei aa ka ce ka mà kpãau.
6 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, amui ṅ jɛ kpãa, do ntɔ,
do kuwɛɛ. Inɛ kãma kaa bɔ bi Ilaaõ Baaba bii
kù jɛ hai do bi tom.
7 Bii ì màm ŋa, aa mà Baam ŋa. Nɔ hai nsɛi
ì màa ŋa ì nɔ ì yɔɔ ŋa.
8 Ŋɔi Filipu í ni, Lafẽɛ, nyisi wa Baaba, nŋu
bɛ á to wa.
9 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, Filipu, hai kukpɛi ṅ wa
inɔ nŋɛ ihẽ nɔ i kù màm? Inɛ iyi í yɛm í yɛ
Ilaaõ Baabai. To, na mii í ce ì waa ni, nyisi wa
Ilaaõ Baaba má.
10 I kù dasi naanɛ iyi ṅ wa si Ilaaõ Baaba, nɔ
Ilaaõ Baaba mɔ í wa sim ni? Ide iyi ṅ wa n sõ
ŋɛ, n kù wa n fɔɔ do yiikoi amu takam. Amma
Baaba í wa sim nɔ nŋui wa ce icɛɛ.
11 I dasim naanɛ ŋa iyi ṅ wa si Baaba nɔ
Baaba mɔ í wa sim. Walakɔ i dasi naanɛ ŋa
baa na icɛu takaɛ iyi ì waa yɛ ŋa.
12 Ntɔ ntɔ ṅ wa n sõ ŋɛi, inɛ iyi í dasim
naanɛ, lafẽɛ mɔ á ce icɛ iyi ṅ wa n ce, nɔ á ce
ku la ku re bɛɛbɛ mɔm, domi wee ṅ wa n bɔ
bi Baaba.
13 Nɔ mii iyi aa tɔɔɛ do irim ŋa fei an coo ku
ba amu Amau n nyisiò amboei Baaba.
14 Bii ì tɔɔɛ ngɔgɔ do irim aa ba ŋa.

Jesu í ce kuwã nŋu ku bɛ Hundei Ilaaõ wa

15 Nɔ Jesu í ni má, bii ì bim ŋa aa jirima mii
iyi ṅ ni i ce ŋa.
16 Nɔ an tɔɔ Ilaaõ Baaba ku mu nŋɛ Woo
mua gbugbã mmuɛ wa, iyi á maa wɛɛ do iŋɛ
hee do ajɔ fei.
17 Woo mua gbugbãu Hundei Ilaaõi, nŋui á
jò inɛ ŋa a mà ntɔu. Inɛi andunya ŋa a kaa
yɔkɔ a gbaa si na iyi í jò a kù waa yɔɔ, bɛɛbɛ
mɔi a kù màa. Amma iŋɛ ì màa ŋa, domi í wɛɛ
do iŋɛ, á nɔ ku wa si idɔ nŋɛ.
18 N kaa n jò ŋɛ kɔyɔ. An na n nyi wa bi tu
ŋɛ má.
19 Í gbe keeke nsɛi iyi inɛi andunya ŋa a kaa
yɛm má, amma iŋɛ aa yɛm ŋa si na iyi í jò ṅ
wɛɛ, nɔ iŋɛ mɔ aa wɛɛ ŋa.
20 Waati iyi ajɔu í to wa aa mà ŋa iyi ṅ wa si
Baam nɔ iŋɛ mɔ ì wa sim ŋa nɔ amu mɔ ṅ wa
si ŋɛ.
21 Inɛ iyi í mà woodam nɔ wa jirimaɛ, lafẽɛi
í bim. Inɛ iyi í bim, Baam á bi nŋu mɔ, nɔ amu
takam an bi lafẽɛ, nɔ an nyisiɛ aram.
22 Zudasi gɔ í wa bɛ, amma kù jɛ Zudasi
Isikariɔti. Nŋui í beeɛ í ni, Lafẽɛ, bɛirei aa ce i
nyisi wa araɛ nɔ i kaa nyisi inɛi andunya ŋa.
23 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, inɛ iyi í bim fei á gbɔ
idem, nɔ Baam á bi lafẽɛ nɔ amu do Baam nɔu
fei aa ka na ka ce bi ku wa si idɔi lafẽɛ.
24 Inɛ iyi kù bim, lafɛɛ kaa jirima idem pai.
Nɔ ide iyi ì waa gbɔ ŋau ihẽ ŋa, kù jɛ idei amu
takam, amma idei Baabai. Nŋui í bɛm wa.
25 Ide ŋau ihẽ fei ṅ wa n sõ ŋɛi hai waati iyi
ṅ wa inɔ nŋɛ ihẽ.
26 Amma Hundei Ilaaõ, Woo mua gbugbãu,
á maa kɔ ŋɛ si mii fei, nɔ ku maa ye ŋɛ gigii ide
ŋa iyi ṅ tako ṅ sõ ŋɛ fei. Nŋui Baaba á bɛ nŋɛ
wa do irim nɔu.
27 Laakai ku sũi ṅ wa n jò nŋɛ. Bɛi amu
takam ṅ wɛɛò laakai ku sũ, bɛɛbɛ mɔi an jò iŋɛ
mɔ í wɛɛò laakai ku sũ. Nɔ laakai ku sũ iyi an
mu nŋɛu kaa jɛ bɛi ti andunya. Na nŋu, i maà
wɛɛò inɔ ku fɔ ŋa, nɔ i maà jò zigi nŋɛ ku da.
28 Ì gbɔ ŋa iyi ṅ sõ ŋɛ ṅ ni ṅ wa n koo amma
an nyi wa bi tu ŋɛ má. Bii ì bim ŋa aa wɛɛ do
inɔ didõ ŋa do iyi ṅ wa n bɔ bi Baaba, domi
nŋui í rem.
29 Na ŋɔi í ce ṅ wa n sõ ŋɛ hai nsɛi hee ide
ŋau ku maa ce, ku ba bii ideu í na í ce i dasim
naanɛ ŋa.
30 N kaa n ba n sõ ŋɛ ide nkpɔ má si na iyi
í jò Seetam ilaalui andunyau wa naa, amma
kù nɛ gbugbã kãma sim.
31 To, i dede ka nɛ ku ba inɛi andunya ŋa a
mà iyi ṅ bi Baaba nɔ ṅ wa n ce fei ndɛɛ si bɛi
Baaba í nam woodaɛ.

15

Jesui í jɛ icui jĩi ndii rezẽɛ

1 Si anyii nŋu nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, amui
ṅ jɛ icui jĩi ndii rezẽɛ nɔ Baam mɔi í jɛ woo
logooɛ.
2 Amaawɔm ŋa iyi a ci ya so fei, nŋui í ya da
ŋa ku nyɔ ŋa. Amaawɔ ŋa iyi à waa so mɔ í ya
kɔta ŋai ku ba kuso nŋa ku kɔ̃ɔsi.
3 Iŋɛ í má tã do saabui ide iyi ṅ sõ ŋɛ.
4 I jò i má sim ŋa, nɔ amu mɔ an má si ŋɛ.
Si bɛi amaawɔ kaa yɔkɔ ku so iso do araɛ bii
kù jɛ wa má si icui jĩi, bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ
i kaa yɔkɔ i so bii i kù waa má sim ŋa.
5 Amui ṅ jɛ icui jĩi ndii rezẽɛ, iŋɛ mɔi ì jɛ
amaawɔɛ ŋa. Inɛ iyi wa má sim nɔ amu mɔ ṅ
wa n má si lafẽɛ, á so iso nkpɔ. Amma bii kù
jɛ do amu i kaa yɔkɔ i ce ngɔgɔ ŋa.
6 Inɛ iyi kù waa má sim aa nyaai a nyɔɔ bɛi
à ya nyɔ amaawɔi jĩi ŋa. Si anyiɛ, bii à gbɛ nɔ
a tɔtɔɔ ŋa a dasi ŋa ina a jo.
7 Bii ì waa má sim ŋa nɔ idem í wa si ŋɛ i tɔɔ
mii iyi ì bi fei ŋa aa ba ŋa.
8 Iso nkpɔ ku so nŋɛi á jò irii Baam ku nɛ
amboe. Bɛɛbɛ mɔi aa nyisiò inɛ ŋa iyi iŋɛu
mɔcɔm ŋai.
9 Ǹ bi ŋɛi bɛi Baam mɔ í bim. I jò i wa si
kubim ŋa.

10 Bii ì waa jirima woodam ŋa, bɛɛbɛ məi aa
wa si kubim ŋa, bɛi amu mə ɩ̀ jirima woodai
Baam nə ɩ̀ wa si kubiɛ.
11 Ɩ̀ sõ ŋɛ inɛ nŋu bɛi ku ba inə didõm ku
wa si ŋɛ nə inə didõ nŋɛ ku kõ.
12 Wooda iyi ɩ̀ na ŋɛ wee, i ya bi njɛ ŋa bɛi
ɩ̀ bi ŋɛ.
13 Kubi nla gə kù wɛɛ iyi í re inɛ ku ku si
agbɛi kpaasiɛ ŋa.
14 Bii ì waa ce iyi ɩ̀ dasi ŋɛ ì jɛ kpaasim ŋai.
15 N kaa n kpe ŋɛ aru má, domi aru ci ya
mà mii iyi lafɛ̃ɛɛ wa ce. Amma ɩ̀ wa n kpe ŋɛ
kpaasi ŋa si na iyi í jò mii iyi ɩ̀ gbə hai bi Baam
fei, nŋui ɩ̀ sõ ŋɛ bɛ.
16 Kù jɛ iŋɛi í cicaam, amma amui ɩ̀ cica ŋɛ.
Nə ɩ̀ nya ŋɛ ikã ku ba i ya so iso iyi á kpɛ ŋa.
Si bɛɛbɛ mii iyi aa təə Baaba do irim ŋa fei á
mu nŋɛ.
17 Iyi ɩ̀ wa n dasi ŋɛ nŋui í jɛ i ya bi njɛ ŋa.

Inɛi andunya ŋa à cé Jesu do inɛɛ ŋa

18 Bii inɛi andunya ŋa à cé ŋɛ, i mà ŋa iyi
amui à tako à cé.
19 Bii ì jɛ ti andunya ŋa, tilasi inɛi andunya
ŋa aa bi ŋɛi, domi tu ŋai ì jɛ ŋa. Amma amu
ɩ̀ cica ŋɛi ɩ̀ nya ŋɛ hai si andunya, nə i kù jɛ
ti andunya má ŋa. Nŋui í jò inɛi andunya ŋa à
cé ŋɛ.
20 Nə i ye gigii ide iyi ɩ̀ sõ ŋɛ ɩ̀ ni woo ce icɛ
ci ya la ku re lafɛ̃ɛɛ. Bɛɛbɛi si bɛi à wahalam
aa wahala iŋɛ mə. Bii í jɛ à jirima idem, bɛɛbɛ
məi aa jirima ide nŋɛ.
21 Amma mii ŋau bɛ fei aa ce nŋɛi na irim
si na iyi í jò a kù mà inɛ iyi í bɛm wa.
22 Bii n kù naa n kù sõ ŋa ide wo, dulum kaa
wa si iri nŋa. Amma nsɛi a kù nɛ bɛi aa ce a
ni aŋa a kù mà mà dulum nii.
23 Inɛ iyi í cém í cé Baam məi.
24 Inɛ kãma kù ce mii iyi ɩ̀ ce si anini nŋa.
Bii n kù ce mii ŋau bɛ wo, dulum du ŋa kaa
wa si iri nŋa. Amma wee nsɛi à yɛ fei ndɛɛ nə
do nŋu fei à cé amu do Baam.
25 Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi à kə si tiai wooda
nŋa ku kõ iyi í ni, à cém nə a kù mà iriò isɛɛ.
26 Amma an bɛ nŋɛ Hundei Ilaaõ wa, nŋui
á jò inɛ ŋa a mà ntəu. Nŋui í jɛ Woo mua
gbugbãu, nə hai bi Ilaaõ Baabai á naa. Bii í to
wa nŋui á jɛ nŋɛ sɛɛdam.
27 Nə iŋɛ mə aa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam ŋa, si na iyi
í jò awaòɛ ŋai à wɛɛ hai waati iyi ɩ̀ sinti icɛm.

16

1 Ide ŋau ihɛ̃ fei ɩ̀ sõ ŋɛi ku ba i maà koosɛ
ŋa si naanɛ ku dasi nŋɛ.
2 Aa na a ganji ŋɛ ile bii à ya ce kutətəə ŋa ku
bə. Nə awaati wa naa iyi inɛ ŋa aa kpa inɛ gə
nŋɛ ŋa, nə aa maa tamaa bɛi Ilaaõi aŋa à waa
cea icɛ.
3 Aa ya maa ce bɛɛbɛi si na iyi í jò a kù màm
hee má jɛ Baaba.
4 Ɩ̀ wa n sõ ŋɛ ide ŋau ihɛ̃i ku ba bii awaatiu
í to wa i ye gigi ŋa iyi ɩ̀ tako ɩ̀ sõ ŋɛ tã.

Icɛi Hundei Ilaaõ

Ŋəi Jesu í sõ ŋa má í ni, n kù sõ ŋɛ ide ŋau
ihɛ̃ hai sinte domi awaɛ ŋai à wɛɛ.
5 Wee nsɛi ɩ̀ wa n bə bi inɛ iyi í bɛm wa, nə
baa inɛ akã nŋɛ kù beem iwoi ɩ̀ wa n bə.
6 Amma ideu ihɛ̃ iyi ɩ̀ sõ ŋɛ nŋui í fə inə nŋɛ
kaa kaa, ma irei.
7 Do nŋu fei, ntəi ɩ̀ wa n sõ ŋɛ, bii ɩ̀ koo
aranfãani nŋɛi. Aranfãani nŋɛi, domi bii ɩ̀
koo an bɛ nŋɛ Woo mua gbugbãu wa, amma
bii n kù koo kaa naa bi tu ŋɛ.
8 Waati iyi á to wa nŋui á nyisi inɛi andunya
ŋa iyi à jɛ ilu dulum ŋa, nə ku jò inɛ ŋa a mà
mii iyi í jɛ dee dee, nə ku jò a mà iyi Ilaaõ á
kiiti inɛ ŋa.
9 Á nyisi ŋa iyi à jɛ ilu dulum ŋa si na iyi í
jò a kù dasim naanɛ.
10 Á jò á mà mii iyi í jɛ dee dee si na iyi í jò
ɩ̀ wa n bə bi Baaba nə i kaa yɛm má ŋa.
11 Nə á jò a mà iyi Ilaaõ á kiiti inɛ ŋa domi í
kiiti Seetam ilaalui andunya tã məm.
12 Ɩ̀ nɛ mii nkpə iyi an sõ ŋɛ má amma ideu
í re ŋɛ titã.
13 Waati iyi Hundei ntə á to wa, nŋui á jò i
mà ntəu fei ŋa. Kaa fə ide do yiikoi nŋu takaɛ,
ide ŋa iyi í gbə do iyi à na ku cei á sõ ŋɛ.
14 Nŋui á jò irim ku nɛ amboe, domi idem
nii á gbə ku sisi nŋɛ.
15 Mii iyi Baaba í nɛ fei, tom nii. Ŋəi í ce ɩ̀
ni Hundei Ilaaõu á gbə idem ku sisi nŋɛ.

Inə ku fə á na ku jɛ inə didõ

16 Jesu í sõ ŋa í ni, bii í kõəsi keeke i kaa yɛm
má ŋa, nə bii í ce sãa má aa yɛm ŋa.
17 Ŋəi məcɔɛ gə ŋa à bee njɛ à waa ni,
yoomai í jɛ yaasei ideu bɛ. Í ni bii í kõəsi
keeke a kaa ka yɛ nŋu nə bii í ce sãa má aa ka
yɛ nŋu. Yoomai í jɛ yaaseɛ. Í ni nŋu wa bə bi
Baai nŋu. Yoomai í jɛ yaasei iyi bɛ mə má.
18 To, yoomai í jɛ yaasei bii í kõəsi keeke. A
kù mà ide mii wa fə.
19 Wee Jesu í mà iyi à waa bi a bee nŋu ideu.
Ŋəi í ni, to, ɩ̀ sõ ŋɛ ɩ̀ ni bii í kõəsi keeke i kaa
yɛm má ŋa, nə bii í ce sãa má aa yɛm ŋa, mà
irei. Ideu bɛi ì waa bee ŋa?
20 Ntə ntə ɩ̀ wa n sõ ŋɛ, aa kpata i weewea
ŋa, amma á dõa inɛi andunya ŋa si. Aa wɛɛ do
inə kufə ŋa, amma inə kufə nŋɛ á na ku kpaasi
inə didõ.
21 Bii inaabo í gulɛ wa bi ku bí, í ya nɛ inə ku
fə si na iyi í jò waatii ara kuroɛi í to wa. Amma
bii í bí amau í ya gbɛjɛ ara kuroui domi inə
didõɛ í ya la do iyi í bí ama si andunya.
22 Bɛɛbɛi iŋɛ mə ì wɛɛò inə kufə si nsɛi ŋa.
Amma an na n yɛ ŋɛ má, aa wɛɛò inə didõ ŋa,
nə inɛ gə kaa yɔkə ku nya inə didõ nŋɛu.
23 Bii awaatiu í to wa, i kaa beem nkãma ŋa.
Ntə ntə ɩ̀ wa n sõ ŋɛi, mii iyi aa təə Ilaaõ Baaba
do irim ŋa fei á mu nŋɛ.
24 Hee nsɛi i kù təə ngəgə do irim ŋa. I təə,
aa ba ŋa ku ba inə didõ nŋɛ ku kõ.

Jesu í kãmia andunya

25 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ide ŋau ihɛ̃ fei nsɛi do mɔndai ɲ̀ sɔ̃ ŋɛ. Amma awaati wa naa, iyi n kaa n sɔ̃ ŋɛ ide do mɔnda má. Ide iyi í jɛ idei Baaba an sɔ̃ ŋɛi sãa sãa do yaaseɛ.

26 Bii waatiu í to wa, aa tɔɔ Baaba do irim ŋa. N kaa n sɔ̃ ŋɛ n ni an tɔɔɛ na iri nŋɛ má,

27 domi Baaba takaɛ í bi ŋɛ. Í bi ŋɛ si na iyi í jɔ̀ iŋɛ mɔ ì bim, nɔ ì dasi naanɛ ŋa iyi hai bi tɛɛi ɲ̀ naa.

28 Ntɔi, hai bi Baabai ɲ̀ fita wa ɲ̀ naa andunya. Nsɛi ɲ̀ wa n jɔ̀ andunya ɲ̀ wa n bɔ bi Baam.

29 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à sɔ̃ɔ à ni, to, bɛbɛii ì waa fɔ ide do yaase si na iyi í jɔ̀ mɔnda kù wa si.

30 Nsɛi à mà iyi ì mà fei ndɛɛ, nɔ ì mà lasabui idɔ nwa baa bii a kù beeɛ ide gɔ. Ŋɔi í jɔ̀ à dasi naanɛ iyi hai bi Ilaaɔ̃i ì naa.

31 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, debɛi ì dasi naanɛ bɛbɛi ŋa?

32 I ce laakai ŋa. Awaati wa naa nɔ í to wa tã mɔm de, iyi inɛ ŋa aa jɔ̀ iŋɛ fei i fangaa i jɔ̀ amu akã i bɔ kpasɛ̃ ŋa. Do nŋu fei n kù jɛ amu akã, domi Baaba í wɛɛ do amu.

33 Ide ŋau ihɛ̃ ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛi ku ba i nɛ laakai ku sũ na anu akã iyi awaɛ ŋa à nɛ. Si andunyau ihɛ̃ aa yɛ ijuukpã ŋa, amma i maà mɔngɔ temua ŋa, domi ɲ̀ kãmia andunya tã.

17

Jesu í ce kutɔɔ na irii mɔcɔɛ ŋa

1 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í wu iju lele í ni, Baaba, awaati í to. Jɔ̀ irii amu Amaɛ ku nɛ amboe ku ba amu mɔ n jɔ̀ titɛɛ ku nɛ amboe,

2 nɔ inɛ ŋa iyi ì nam fei n mu nŋa kuwɛɛ hai tã si bɛi ì muum yiiko si inɛ fei.

3 Kuwɛɛ hai tãui í jɛ inɛ ŋa a màɛ, awɔ Ilaaɔ̃ akã ilu ntɔu, nɔ a màm, amu Jesu Kirisi iyi ì bɛ wau.

4 Ɲ̀ jɔ̀ iriɛ í nɛ amboe si ilɛu ihɛ̃, nɔ icɛ ŋa iyi í dasim ku ceu fei ɲ̀ coo.

5 Baaba, nsɛi ɲ̀ wa n tɔɔɛi, jɔ̀ n nɛ amboe bi tɛɛ bɛi ɲ̀ tako ɲ̀ nɛ wo hee a maa taka andunya.

6 Inɛ ŋa iyi ì cica hai si andunya ì nam, ɲ̀ jɔ̀ à màɛ. Tɛɛi à jɛ wo, nɔ ì so ŋa ì nam. À nɔ à waa jirima ideɛ.

7 Nsɛi à mà mii iyi ì nam fei, hai bi tɛɛi í naa,

8 domi ide ŋa iyi ì sõm nŋui amu mɔ ɲ̀ sɔ̃ ŋa, nɔ à gba ideu. À mà iyi ntɔ ntɔ hai bi tɛɛi ɲ̀ naa nɔ à dasi naanɛ iyi awɔi ì bɛm wa.

9 Ɲ̀ wa n tɔɔɛ na iri nŋa. Kù jɛ na irii inɛi andunya ŋai ɲ̀ wa n tɔɔɛ, amma na inɛ ŋa iyi ì nam ŋai, domi aŋai à jɛ tɛɛ.

10 Mii iyi ɲ̀ nɛ fei tɛɛi, nɔ mii iyi awɔ mɔ ì nɛ fei tom nii, nɔ irim í nɛ amboe na iri nŋa.

11 Nsɛi ɲ̀ wa n nyi wa bi tɛɛ. Bii í kɔ̃ɔsi keeke n kaa n maa n wa si andunya má, aŋai aa maa wa si andunyau. Baaba kumá, degbe ŋa do gbugbãi iriɛ iyi ì nam, ku ba a jɛ akã si bɛi awaɛ à jɛ akã.

12 Waati iyi ɲ̀ wɛɛ do aŋa ɲ̀ degbe ŋa do gbugbãi iriɛ, iri iyi ì nam nɔu. Ɲ̀ degbe ŋa nɔ si inɔ nŋa baa inɛ akã kù ce nfe, bii kù jɛ amai nfeu baasi. Bɛɛbɛi kukɔi ideɛ í kɔ̃.

13 Nsɛi ɲ̀ wa n nyi wa bi tɛɛ. Ide ŋau ihɛ̃ si andunyau ihɛ̃i ɲ̀ wa n fɔɔ, ku ba aŋa mɔ a kɔ̃ò inɔ didɔ̃ na irim.

14 Ɲ̀ na ŋa ideɛ, nɔ inɛi andunya ŋa à cé ŋa si na iyi í jɔ̀ a kù jɛ ti andunya, si bɛi amu mɔ n kù jɛ ti andunya.

15 N kù wa n tɔɔɛ i nya ŋa hai si andunya, amma ɲ̀ wa n tɔɔɛi i degbe ŋa ku ba Seetam inɛ laalɔu ku maà nɔ ŋa.

16 A kù jɛ ti andunya si bɛi amu mɔ n kù jɛ ti andunya.

17 Ideɛi í jɛ ntɔ. Jɔ̀ ideɛu ku nya ŋa ikã a jɛ titɛɛ.

18 Ɲ̀ bɛ ŋai si andunya si bɛi awɔ mɔ ì bɛm si andunyau.

19 Na iri nŋai ɲ̀ so aram ɲ̀ naɛ ku ba aŋa mɔ a jɛ titɛɛ mam mam.

20 Kù jɛ aŋa akãi ɲ̀ wa n cea kutɔɔ, amma do inɛ ŋa mɔ iyi aa na a dasim naanɛ na saabui ide nŋa.

21 Ɲ̀ wa n tɔɔɛi aŋa fei a jɛ akã. Si bɛi awɔ Baaba ì wa sim, nɔ amu mɔ ɲ̀ wa siɛ, jɔ̀ a jɛ akã si wa ku ba inɛi andunya ŋa a dasi naanɛ iyi awɔi ì bɛm wa.

22 Amboeɛ iyi ì jɔ̀ inɛ ŋa à yɛ sim, nŋui ɲ̀ jɔ̀ à waa yɛ si aŋa mɔ ku ba aŋa mɔ a jɛ akã bɛi awaɛ à jɛ akã.

23 Jɔ̀ n wa si ŋa nɔ awɔ mɔ i wa sim ku ba a jɛ akã mam mam, nɔ inɛi andunya ŋa a mà iyi awɔi ì bɛm wa nɔ ì bi ŋai bɛi ì bim.

24 Baaba, ɲ̀ bi inɛ ŋa iyi ì nam a maa wa bi tom bii an wa, ku ba a yɛ amboem, amboe iyi ì muum. Ì muum amboeui si na iyi í jɔ̀ ì bim hai waati iyi a kù taka andunya.

25 Baaba awɔ iyi ì jɛ dee dee, baa do iyi inɛi andunya ŋa a kù màɛ, amu ɲ̀ màɛ, nɔ inɛ ihɛ̃ ŋa mɔ à mà iyi awɔi ì bɛm wa.

26 Ɲ̀ jɔ̀ à màɛ, nɔ an kɔ̃ɔ nŋa si kumàɛ má ku ba kubi iyi ì bim ku wa si ŋa, nɔ amu mɔ n wa si ŋa.

18

À mu Jesu

(Cɔ Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53)

1 Iyi Jesu í ce kutɔɔɛ í tã, ŋɔi í fita, nŋu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ lambo gɔ iyi í wa icei ido iyi à ya kpe Sedorõɔ. Ŋɔi í lɔ bɛ, nŋu do mɔcɔɛ ŋa.

2 Wee Zudasi inɛ iyi á zambaɛu mɔ í mà inyau, domi aŋaò ŋa à ya koo bɛ isɛ fɛɛfɛlo.

3 Ŋɔi í jɔ̀ Zudasi í bɔ bɛ do sooge ŋa do woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋa iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋau à bɛ wau. À waa mu ĩnɛi igũ nŋa do fitila ŋa do ina jugula ŋa.

4 Jesu í bɛi wa mà mii ŋa iyi á ba nŋu fei. Iyi à to wa ŋɔi í sɛkɛɛ si ŋa í bee ŋa í ni, yooi ì waa dɛ ŋa.

5 Ɲɔi à jɛaa à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui à waa
dɛdɛ. Ɲɔi Jesu í ni, amui ihẽ mɛɛ.
Wee Zudasi inɛ iyi á zambaɛu, wa leekĩ bɛ
aŋaò ŋa ajɔ.
6 Iyi Jesu í jɛ nŋa í ni, amui ihẽ, ŋɔi aŋa fei à
sɛkɛɛ do anyi à koo à cuku ilɛ.
7 Ɲɔi Jesu í bee ŋa má í ni, yooi ì waa dɛ ŋa.
Ɲɔi à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui à waa dɛdɛ.
8 Nɔ Jesu í ni, ǹ sõ ŋɛ tã ǹ ni amui ihẽ. To,
bii amui ì waa dɛdɛ ŋa i jò inɛ ŋa iyi à gbeu a
nɛ.
9 Bɛɛbɛi ide iyi í tako í fɔu í kõ iyi í ni, Baaba,
inɛ ŋa iyi ì nam fei baa inɛ akã nŋa kù ce nfe.
10 Wee Simɔɔ Piɛɛ í nɛ taakuba. Ɲɔi í yɔɔ í
cafeò itĩ njɛi woo ce icɛi woo wee nlai Ilaaõu.
Irii woo ce icɛui Malikusu.
11 Amma Jesu í sõ Piɛɛ í ni, sindo taakubaɛ
si ankõɔɛ. Ì waa tamaa n kaa n temuaò
ijuukpã iyi Baaba í jilɛɛm nii?

À bɔò Jesu si wajui Ani

12 Ɲɔi sooge ŋa do inɛ ngbo nŋa do Zuifu
woo degbe kpasẽi Ilaaõ ŋau à mu Jesu à dũu.
13 Nɔ à tako à bɔòɛ bi Ani titã. Wee Aniu wa
jɛ baai aboi Kaifu, iyi í jɛ woo wee nlai Ilaaõ
si adõ nŋu.
14 Nɔ Kaifu í sõ Zuifu kpaasiɛ ŋau ideu ihẽ
wo í ni, aranfãani nwai inɛ akã ku ku si agbɛi
dimi nwa.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù jɛ mɔcɔi Jesu

(Cɔ Matie 26:69-70; Maaku 14:66-68; Luku 22:55-57)

15 Waati iyi à mu Jesu à waa nɛɛ ŋɔi Simɔɔ
Piɛɛ do mɔcɔ mmu gɔ à waa tooɛ. Wee woo
wee nlai Ilaaõu í mà mɔcɔ inɛ nŋu, ŋɔi í jò
mɔcɔu í ba í too Jesu í lɔò bantumai kpasẽi
woo wee nlau.
16 Amma Piɛɛ í gbe waduude andɛ koofa bɛ.
Nɔ mɔcɔ iyi woo wee nlau í màu, í fita wa í
naa í ba mudẽɛ iyi wa degbe koofau ide ku fɔ,
nɔ í jò Piɛɛ í lɔ.
17 Nɔ mudẽɛu í bee Piɛɛ í ni, kù jɛ awɔ mɔ
inɛ akãi mɔcɔi mɔkɔui ya. Ɲɔi Piɛɛ í ni, aawo,
kù jɛ amu.
18 Si bɛi tũtũ wa ceu, ŋɔi woo ce icɛ ŋa do
woo degbe kpasẽi Ilaaõ ŋau à leekĩ kɔkɔi ina
nyɛnyɛ à waa nyia. Nɔ Piɛɛ mɔ í koo wa nyia
bi tu ŋa bɛ ajɔ.

Woo wee nlau í bee Jesu ide

(Cɔ Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Luku 22:66-71)

19 Ɲɔi woo wee nlai Ilaaõu í bee Jesu idei
mɔcɔɛ ŋa do yaasei cio iyi wa kɔ si.
20 Ɲɔi Jesu í jɛaa í ni, ideu si bantumai ǹ sõ
inɛ fei. Ǹ ya n kɔ inɛ ŋa si ciom nii ile bii à ya
ce kutɔtɔɔ ŋa do si kpasẽi Ilaaõ, bii Zuifu ŋa
fei à ya tɔtɔɔ. N kù fɔ ide kãma si asii.
21 Na mii í ce ì waa beem ide. Inɛ ŋa iyi à
gbɔ idem, bee aŋa taka nŋa iyi ǹ sõ ŋa, aŋai
aa mà mii iyi ǹ fɔ.
22 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi inɛ akãi woo degbe
kpasẽi Ilaaõ ŋau í sambalaɛ í ni, woo wee
nlaui ì waa jɛaa ide nfe nfe bɛɛbɛ?
23 Ɲɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ide laalɔi ǹ fɔ, fɔɔ
inɛ fei ku gbɔ. Amma bii í jɛ ide jiida mɔi ǹ fɔ,
na mii í ce ì waa sambalam.
24 Nɔ Ani í jò à dũu à bɔòɛ bi Kaifu, woo wee
nlau.

Piɛɛ í jã má í ni nŋu ku mà Jesu

(Cɔ Matie 26:71-75; Maaku 14:69-71; Luku 22:58-62)

25 Waati iyi Simɔɔ Piɛɛ í wa bɛ wa nyia inau
ŋɔi à beeɛ à ni, kù jɛ awɔ mɔ inɛ akãi mɔcɔi
mɔkɔui ya. Ɲɔi Piɛɛ í jã í ni, aawo, kù jɛ amu.
26 Wee woo ce icɛ akãi woo wee nlai Ilaaõu
í wa bɛ. Wa jɛ nyaanzei inɛ iyi Piɛɛ í bu itĩɛu.
Iyi í yɛ Piɛɛ ŋɔi í beeɛ í ni, n kù yɛɛ iŋɛò lambo
bɛi?
27 Amma Piɛɛ í jã má í ni, aawo. Gbakã ŋɔi
ajɛɛ wa kɔ.

À bɔò Jesu si wajui Pilati

(Cɔ Matie 17:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Luku 23:1-5)

28 Hai bi Kaifu bɛ, inɛ ngboi Zuifu ŋau à bɔò
Jesu bi ku kiitii ilu ilɛu bii Pilati í wa. Wee
daadaakɔi. Aŋa taka nŋa a kù lɔ ile bi ku ce
kiitiu ku ba aŋa a maà na a jɛ ilu riisi ŋa. A
kù bi a jɛ ilu riisi domi à waa bi a ba a jɛ ijɛi
jingaui Iku ku kuau.
29 Nŋui í jò Pilati í fita wa í naa í ba ŋa í bee
ŋa í ni, taale yoomai ì yɛ si mɔkɔu ŋa.
30 Ɲɔi à ni, bii kù ce laalɔ, a kaa ka daɛ si
awɔ.
31 Ɲɔi Pilati í sõ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i kooɛ
i koo i kiiti do wooda nŋɛ. Amma à ni, iŋɛ
inɛi Romu ŋa i kù na wa kpãa iyi aa ka kpaò
amanɛ ŋa.
32 Bɛɛbɛi idei Jesu í ce ku nyisiò dimii iku
iyi á ku.
33 Ɲɔi Pilati í lɔ ile bi ku ce kiitiu má í kpe
Jesu í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa?
34 Ɲɔi Jesu í ni, inɛ gɔi í sõɛ bɛɛbɛ de, mà ì nɔ
ì waa beei.
35 Amma Pilati í ni, amuu Zuifui ǹ bɛi ǹ
mà? Dimiɛ ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaõ
ŋai à muɛ à daam si awɔ. Mii ì ce.
36 Ɲɔi Jesu í jɛaa í ni, bommam kù jɛ ti
andunya. Bii í jɛ ti andunyai, woo ce icɛm ŋa
aa ja, a kaa jɛ a mum a na inɛ ngboi Zuifu ŋau.
Amma bommam kù jɛ ti andunya ihẽ.
37 Ɲɔi Pilati í beeɛ í ni, debɛi, awɔu ilaalui?
Ɲɔi Jesu í jɛaa í ni, awɔi ì fɔ bɛɛbɛ. Ǹ naai si
andunya, à bím nii n jɛ sɛɛdai ntɔ. Inɛ iyi í jɛ
ti ntɔ fei á gbɔ idem.
38 Nɔ Pilati í beeɛ í ni, dimii mii mɔm nii à
ya kpe ntɔ.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa

(Cɔ Matie 27:15-31; Maaku 15:6-20; Luku 23:13-25)

Si anyii ide ŋau ŋɔi Pilati í fita má í bɔ bi Zuifu ŋau. Í sõ ŋa í ni, amu n kù yɛ taale kãma si mɔkɔu.
39 Amma si bɛi à nɛ dɔɔnɛɛ, an jɔ̀ nŋɛ inɛi piisõɔ akã si jingaui Iku ku kua. Ì bi n jɔ̀ nŋɛ ilaalui Zuifu ŋau?
40 Ŋɔi aŋa fei à wasi ku dõ anu do gbugbã à waa ni aŋa a kù bi mɔkɔu bɛ. À waa ni Barabasii aŋa à bi. Wee Barabasiu í ya ce ilei.

19

1 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ à cã Jesu do kpɔtɔɔ.
2 Ŋɔi sooge ŋa à ba fulai agũ à daa Jesu si iriɛ, nɔ à daa si kumboo nkpa gɔ má à waa yaakoɛò.
3 Ŋɔi à ya sɛkɛɛ siɛ wa à naa a maa coo fɔɔ a maa ni, fɔɔ ilaalui Zuifu ŋa. Nɔ a maa sambalaɛ.
4 Ŋɔi Pilati í fita wa ma í sõ zamaau í ni, wee an fitaò nŋɛ mɔkɔu wa ku ba i mà ŋa iyi n kù yɛ siɛ kurara gɔ.
5 Ŋɔi í fitaò Jesu wa do fulai agũu do kumboo nkpaɛ. Ŋɔi Pilati í sõ ŋa í ni, mɔkɔu wee.
6 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau do woo degbe kpasẽi Ilaaõ ŋau à yɔɔ ŋɔi à wasi ku la à waa ni, kpakpaɛ si jĩi. Ŋɔi Pilati í sõ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ, i gba i kpakpaɛ si jĩi ku gaau. Amma amu n kù yɛ siɛ taale gɔ.
7 Ŋɔi Zuifu ŋau à sõɔ à ni aŋa à nɛ wooda gɔ, nɔ si woodai aŋau í gbe de a kpaai domi wa ni nŋuu amai Ilaaõi.
8 Iyi Pilati í gbɔ ideu, njo í muu má hee í caa.
9 Ŋɔi í bɔò Jesu bi ku ce kiitiu má í koo í beeɛ í ni, hai iwoi ì waa naa ntɔ ntɔ. Amma Jesu kù jɛaa mɔm.
10 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, baa amu takam i kaa bam ide ku fɔ? I kù mà iyi ǹ nɛ kpãa n jɔ̀ɛ, nɔ ǹ nɛ kpãa má n kpakpaɛ si jĩi ku gaaui?
11 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, i kaa nɛ gbugbã kãma sim, bii kù jɛ Ilaaõi í naɛ wa. Nŋui í jɔ̀ inɛ iyi í dasim si awɔɛ, dulum dɛɛ í re baa tɛɛ.
12 Iyi Pilati í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi wa ce kookaai ku ba ku jɔ̀ɔ. Amma Zuifu ŋau à dõ anu à waa ni, bii ì jɔ̀ mɔkɔu bɛ, i kù jɛ kpaasii ilaalu nlai Romu má. Inɛ iyi í ce araɛ ilaalu fei mbɛɛi ilaalu nlai Romuui í baa í jɛ.
13 Iyi Pilati í gbɔ ideu, ŋɔi í jɔ̀ à fitaò Jesu nɔ í buba si kitãi woo kiitiu iyi í wa inya bii à ya kpe Tintim ndii kuta. Amma do fee Ebɛɛ, Gabatai à ya kpe inyau.
14 Wee à wa si ajɔ iyi bii iju í má á jɛ ajɔi kusĩmi. Ajɔi kusĩmiu alɛi á sinti, nɔ inɛ ŋa à wasi ku ce sɔɔlui jingaui Iku ku kuau. Nɔ waati bɛɛbɛ zakai dasãi. Ŋɔi Pilati í sõ Zuifu ŋau í ni, ilaalu nŋɛ wee.
15 Amma à wasi ku dõ anu à waa ni, kpaa. Kpakpaɛ si jĩi ku gaau. Ŋɔi Pilati í bee ŋa í ni, bɛirei í ce i bi n kpakpa ilaalu nŋɛ si jĩi ku gaau. Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau à jɛaa à ni, a kù nɛ ilaalu mmu gɔ bii kù jɛ ilaalu nlai Romu.
16 Ŋɔi Pilati í da nŋa Jesu si awɔ ku ba a kpakpaɛ si jĩi ku gaau.

À kpakpa Jesu si jĩi ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43)

Nɔ à mu Jesu à nɛò.
17 Nɔ à kãa Jesu jĩi ku gaauu í so í fitaò hai inɔ ilu í bɔò hee inya iyi à ya kpe inyai kokoi iri. Do feei Ebɛɛ, Gɔɔgɔtai à ya kpe inyau.
18 Bɛi à kpakpaɛ si jĩi ku gaauu. Nɔ à kpakpa inɛmɔkɔ minji gɔ ŋa bɛ má, inɛ akã do awɔ cangaɛ, inɛ akã mɔ do awɔ njɛɛ nɔ Jesu í wa anini nŋa.
19 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ à kɔ ide gɔ si jĩi gɔ à masi antai jĩi ku gaauu. Kukɔu í ni, Jesu inɛi Nazarɛti, ilaalui Zuifu ŋa.
20 Zuifu nkpɔ í ka kukɔu domi inyau kù jĩò inɔ ilu. Nɔ à kɔɔ do feei Ebɛɛ do Latẽɛ do Gɛrɛki.
21 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaõ ŋau à sõ Pilati à ni, maà ti i kɔ i ni, ilaalui Zuifu ŋa, amma kɔ i ni, í ni nŋu í jɛ Ilaalui Zuifu ŋa.
22 Ŋɔi Pilati í ni, iyi ǹ kɔ tã ǹ kɔɔi.
23 Iyi sooge ŋau à kpakpa Jesu à tã ŋɔi à so jaaɛɛ ŋa à kpõɔ ikɔ mɛɛ, sooge fei í so ikɔ akã akã. Nɔ à so ibɔ sisɔɛu má. Ibɔu kù nɛ agbɛi ku sɔ domi à wõɔi hai lele hee ku bɔ ilɛ. Iyi à so ibɔu
24 ŋɔi à ni, ka maà ga ibɔu, amma ka ta si kpasa ka cɔ ti inɛ iyi á jɛ. Nɔ bɛɛbɛi à ce. Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaõ í kõ tengi bii í ni, aŋa duusõɔ à kpẽ jaaɛm ŋa. Nɔ à ta si ibɔ nlam kpasa.
25 Wee iyei Jesu do ifɔi iyeɛ, do Maari aboi Kopa, do Maari inɛi Madala, à waa leekĩ bi jĩi ku gaaui Jesu.
26 Ŋɔi Jesu í yɛ iyeɛ bɛ, do mɔcɔ iyi í biu à waa leekĩ kɔkɔi njɛ, nɔ í sõ iyeɛ í ni, abooyi, inɛ ihẽi í baa í jɛ bɛi amaɛ.
27 Ŋɔi í sõ mɔcɔu í ni, abou ihẽ bɛi iyeɛi í baa í jɛ. Hai ajɔ nŋui mɔcɔu í gbãa í bɔòɛ kpasẽɛ wa woo.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-56; Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49)

28 Si anyii nŋu, si bɛi Jesu í mà iyi bɛbɛi fei ndɛɛ í kpa iri mbɛ, ŋɔi í ni, agbɛ wa kpam. Í fɔ bɛɛbɛi ku ba kukɔi idei Ilaaõ ku kõ.
29 Wee caka gɔ í wa bɛ í nɛ atẽ kukã bam bam. Ŋɔi à dĩ kanya si amaawɔi jĩi gɔ à sɔsi atẽ kukãu à waa too si gɛlɛi Jesu.
30 Iyi Jesu í tiɛ atẽ kukãu ŋɔi í ni, ǹ kpa irii icɛm nii mbɛ. Nɔ í kɔmba iriɛ í ku.

À gũ Jesu kaka si kpakpaa cingaɛ

31 Si bɛi à wa si sɔɔlui ajɔi kusĩmiu, Zuifu ŋau a kù waa bi ajɔu ku to wa ku ba iku ŋau si jĩi ŋau bɛ, domi ajɔu ajɔ nla gɔi. Nŋui í jɔ̀ à koo à tɔɔ Pilati ku jɔ̀ a cɛ kutɛi inɛ ŋa iyi à kpakpa ŋau, nɔ a nya ŋa hai bɛ.

32 Na ŋɔi í ce sooge ŋau à cɛ kutɛi inɛ sinteu do inɛ minjisiau, aŋa iyi à kpakpa do Jesu ajɔu.
33 Amma waati iyi à to bi Jesu, à ba í ku tã, nɔ a kù cɛ kutɛɛ má.
34 Amma inɛ akãi sooge ŋau í gũ kpakpaa cingaɛ do kaka, ŋɔi gbakã njɛ do inyi wa jo wa.
35 Amu Zãa ǹ yɛ iyi bɛ fei, nɔ ǹ wa n jɛa inɛ ŋa sɛɛdaɛ, sɛɛdam nɔu ntɔi. Ǹ mà kam kam iyi ntɔi ǹ wa n fɔ, nɔ ǹ wa n fɔi ku ba iŋɛ mɔ i dasi naanɛ ŋa.
36 A kù cɛ kutɛɛ ŋa nɔ iyi bɛ í cei ku ba kukɔi idei Ilaaõ ku kõ iyi í ni, baa kũkũ akãɛ kaa lɛgɛ.
37 Nɔ kukɔi idei Ilaaõ í ni má, aa cɔ inɛ iyi aŋa taka nŋa à gũu.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56)

38 Si anyii nŋu, Zozɛfu inɛi Arimateeu í koo í tɔɔ Pilati ku jɔ̀ nŋu ku nya ikui Jesu. Wee Zozɛfu mɔ mɔcɔi Jesui, amma si asiii, domi wa ce njoi inɛ ngboi Zuifu ŋa. Nɔ Pilati í jɛaa si. Na ŋɔi í jɔ̀ Zozɛfu í koo í nya ikui Jesuu.
39 Nikodɛmu iyi í bɔ bi Jesu idũ gɔ wo, í si Zozɛfu. Nɔ wa mu tulare dimi ikã ikã minji, akã mirui à ya kpoo, akã mɔ aloɛ. Kuwoɛ í to zakai kilo kuntaa.
40 Inɛ minji ŋau à so ikui Jesu à woo do jaaɛ fũfũ gɔ ŋa nɔ à fãsi tulareu. Si dɔɔnɛi Zuifu ŋa bɛɛbɛi à ya ce bii à waa si iku.
41 Lambo gɔ í wa tengi bii à kpakpa Jesu si jĩi nɔu. Si inɔ lambou à gbe isai kuta gɔ bɛ kù kpɛ titã, nɔ a kù si inɛ gɔ si bɛ.
42 Bɛi à koo à si Jesu si na iyi í jɔ̀ tengi bɛ kù jĩ, nɔ à bi a suu gbãa gbãa hee ajɔi kusĩmiu ku maa to wa.

20

Balɛ ngbɛ
(Cɔ Matie 28:1-8; Maaku 16:1-8; Luku 24:1-12)

1 Ajɔ amaazuma daadaakɔ waati iyi iju kù má sãa sãa, ŋɔi Maari inɛi Madalau í bɔ bi balɛu. Nɔ í ba wee à tale kutau hai andɛ balɛu.
2 Ŋɔi í sɛi í bɔ bi Simɔɔ Piɛɛ do bi mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau, í sõ ŋa í ni, à nya ikui Lafɛ̃ɛ hai inɔ balɛ nɔ a kù mà bii à dasi.
3 Ŋɔi Piɛɛ do mɔcɔu à fita à bɔ bi balɛu.
4 Aŋa minji fei à sɛi ajɔ, amma mɔcɔu í sɛi í cua Piɛɛ, nŋui í tako í to bi balɛu.
5 Nɔ í bate í nante si balɛu, nɔ í yɛ jaaɛ ŋau wa jilɛ, amma kù lɔ.
6 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ wa baa do anyi. Iyi í to wa nɔ í lɔ inɔ balɛu. Nɔ í yɛ jaaɛ ŋau wa jilɛ,
7 do mango iyi à tako à dĩò iriɛu. Amma mangou kù waa jilɛ inya akã do jaaɛ ŋau, wa woi ikpa akã.
8 Ŋɔi mɔcɔ iyi í tako í to bi balɛu, nŋu mɔ í lɔ. Iyi í yɛ mii ŋau nɔ í dasi naanɛ.
9 Mɔcɔ ŋau a kù tako a kù gbɔ yaasei kukɔi idei Ilaaõ wo iyi í ni kù nɛ bɛi á ce iyi Jesu kù jĩ hai si balɛ.
10 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à sinda à bɔ kpasẽ.

Jesu í tusɛa Maari inɛi Madalau arɛ
(Cɔ Matie 28:9-10; Maaku 16:9-11)

11 Amma Maari wa leekĩ waduude kɔkɔi balɛu wa kpata. Si bɛi wa kpatau ŋɔi í bate í nante inɔ balɛu.
12 Nɔ í yɛ amaleka minji gɔ ŋa à waa dasi nyau fũfũ à waa buba tengi bii ikui Jesu wa sũ wo, inɛ akã ikpa iri, inɛ akã mɔ ikpa kutɛ.
13 Nɔ à beeɛ à ni, abooyi, na mii í ce ì waa kpata. Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, à so ikui Lafɛ̃ɛm hai ihɛ̃i nɔ n kù mà bii à dasiɛ.
14 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í sinda nɔ í yɛ Jesu wa leekĩ bɛ. Amma kù mà mà Jesui.
15 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, abooyi, na mii í ce ì waa kpata. Yooi ì waa dɛ. Ŋɔi Maari í tamaa bɛi woo degbe lamboui. Ŋɔi í sõɔ í ni, mɔkɔɔyi, bii awɔi ì soo, sõm bii ì jiloɔ n koo n soo.
16 Ŋɔi Jesu í ni, Maari. Ŋɔi Maari í sinda siɛ í sõɔ do feei Ebɛɛ í ni, Rabuni, waatɔ Mɛɛtu.
17 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, jɔ̀m, maà lum, domi n kù bɔ lele bi Baam titã. Amma bɔ bi mɔcɔm ŋa, sõ ŋa i ni ǹ wa n bɔ bi Ilaaõ. Nŋui í jɛ baam, nɔ í jɛ baai iŋɛ mɔ.
18 Ŋɔi Maari inɛi Madalau í koo í sõ mɔcɔ ŋau í ni nŋu í yɛ Lafɛ̃ɛ. Nɔ wa sisi nŋa ide iyi Jesu í sõɔ.

Jesu í tusɛa mɔcɔɛ ŋa arɛ
(Cɔ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49)

19 Ajɔ amaazumau iyi alɛ í lɛ ŋɔi mɔcɔ ŋau à tɔtɔɔ si ile gɔ nɔ à sɔkɔ gambou domi à waa ce njoi inɛ ngboi Zuifu ŋau. Ŋɔi Jesu í faata wa í leekĩ si anini nŋa. Nɔ í sõ ŋa í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.
20 Iyi í sõ ŋa bɛɛbɛ í tã ŋɔi í nyisi ŋa awɔɛ ŋa do kpakpaa cingaɛu. Nɔ inɔi mɔcɔ ŋau í dõ iyi à yɛ Lafɛ̃ɛ.
21 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ. Si bɛi Baaba í bɛm wa, bɛɛbɛ mɔi amu mɔ ǹ bɛ ŋɛ.
22 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í fufu ŋa í ni, i gba Hundei Ilaaõ ŋa.
23 Inɛ iyi ì kpa idei dulum dɛɛ ŋa, Ilaaõ mɔ á kpaai. Inɛ mɔ iyi ì ni dulum ndɛɛ í jɛ idei iriɛ ŋa, lafɛ̃ɛ á maa wɛɛò ndɛɛi.

Jesu do Tomaa

24 Wee Tomaa inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋa iyi à ya kpe Sìkàu kù wa inɔ nŋa si waati iyi Jesu í naa si ŋau.
25 Ŋɔi mɔcɔ ŋa iyi à gbeu à sõɔ à ni, à yɛ Lafɛ̃ɛ. Amma Tomaa í sõ ŋa í ni, nɔ n kù yɛ agbɛi ponti ŋau si awɔɛ ŋa nɔ n kù dasi amaawɔm si agbɛi pontiu nɔ n kù dasi awɔm si dalai jujui kpakpaa cingaaɛu n kaa n dasi naanɛ pai.

26 Zakai azuma akã má à tətəə má si inə ile.
Tomaa í wa inə nŋa. Nə à cĩmbo gambo ŋa.
Amma Jesu í faata si anini nŋa wa má nə í ni,
laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.
27 Nə í sõ Tomaa í ni, cə awəm ŋa nə i
dasi amaawəɛ si bɛ. Naaò awəɛ wa má i luò
cingaam. Jò sika sikau bɛ, dasi naanɛ.
28 Ŋəi Tomaa í jɛaa í ni, awəi ì jɛ Aõ Lafɛ̃ɛm.
29 Ŋəi Jesu í sõə í ni, debɛi ì dasi naanɛ si na
iyi í jò ì yɛm, ma irei. Ilu inə didõ ŋai inɛ ŋa
iyi a kù yɛm nə do nŋu fei à dasi naanɛ.

Mii iyi í jò à kə tiau ihɛ̃

30 Maamaake nkpəi Jesu í ce má si wajui
məcəɛ ŋa iyi a kù kə si tiau ihɛ̃.
31 Amma ide iyi ihɛ̃ ŋai à kə ku ba i dasi
naanɛ ŋa iyi Jesui í jɛ Kirisi Amai Ilaaõ ku ba
naanɛ iyi ì dasiɛ ŋau ku jò i ba kuwɛɛ hai tã
ŋa.

21

Jesu í tusɛa məcə mɛɛje gə ŋa araɛ

1 Si anyii nŋu, Jesu í nyisi araɛ bi məcəɛ gə
ŋa má kəkəi tenku iyi à ya kpe Tiberia. Do
yaase bɛi í nyisiò araɛ wee.
2 Siməə Piɛɛ do Tomaa iyi à ya kpe Sìkàu
do Natanieli inɛi Kana si ilɛi Galilee do amai
Zebedee ŋa do məcə minji mmu gə ŋa má,
aŋa fei à wa inya akã bɛ.
3 Ŋəi Siməə Piɛɛ í sõ ŋa í ni, ṅ wa n bə cəcə.
Nə à ni, aa ka siɛ.
Nə à fita gbakã à lə akəi inyi gə idũ à nɛ.
Amma idũ ajə nŋu a kù mu nkãma.
4 Iyi iju wa bə ku má, ŋəi à yɛ Jesu wa leekĩ
itĩi tenkuu bɛ, amma a kù mà mà nŋui.
5 Ŋəi Jesu í bee ŋa í ni, inɛ awaasũ ŋau bɛ, i
kù mu nkãma ŋa de. Ŋəi à ni, aawo.
6 Ŋəi í sõ ŋa í ni, i dasi taao nŋɛ inə inyi do
ikpa awə njɛi akəi inyiu, aa mu cɛ̃ɛ ŋa. Nə à sə
taao nŋa inə inyi nə à mu cɛ̃ɛ hee à məngə ku
faa wa.
7 Məcə iyi Jesu í bi jiidau í sõ Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ
mbɛ.
Iyi Siməə Piɛɛ í gbə iyi Lafɛ̃ɛi, ŋəi í dasi ibəɛ
domi basĩi í wɛɛ wo. Nə í dasi inyiu wa bə bi
tɛɛ.
8 Amma məcə ŋa iyi à gbeu à to wa ice do
akəi inyiu, à waa fa taao nŋa iyi í kõ do cɛ̃ɛu.
Kujĩ nŋa do ice kù re mɛɛtu cĩə.
9 Iyi à kita wa ilɛ nə à yɛ ina nyɛnyɛ gə bɛ cɛ̃ɛ
wa banda si, nə pɛ̃ɛ wa jilɛ bɛ.
10 Ŋəi Jesu í sõ ŋa í ni, i naaò cɛ̃ɛ gə ŋa iyi ì
mu wa nsɛiu ŋa.
11 Nə Siməə Piɛɛ í koo í lə akəi inyiu nə í fa
taaou wa ilɛ. Taaou í kõ do cɛ̃ɛ nla ŋa. Kukpə
nŋa í to cĩə do ciitaa do mɛɛta. Do iyi í kpə
bɛɛbɛ fei taaou kù ga.
12 Ŋəi Jesu í sõ ŋa í ni, i naa i nya sənda ŋa.
Nə baa məcə akã kù jɛ ku beeɛ ku ni, awəi yoo,
domi à mà iyi Lafɛ̃ɛi.
13 Ŋəi Jesu í koo í so pɛ̃ɛu do cɛ̃ɛu í na ŋa.
14 Isɛ gbɛɛtasiaɛi mbɛ bɛi iyi Jesu í nyisi
məcəɛ ŋa araɛ hai waati iyi í jĩ hai si balɛ.

Jesu do Piɛɛ

15 Iyi à nya sənda à tã ŋəi Jesu í bee Siməə
Piɛɛ í ni, Siməə amai Zãa, ì bim í re inɛ ihõ ŋa?
Nə Piɛɛ í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ. Ì mà iyi ṅ biɛ. Ŋəi
Jesu í sõə í ni, gbəa ama angudãm ŋa.
16 Nə í beeɛ má isɛ gbeejisia í ni, Siməə amai
Zãa, ì bim? Nə Piɛɛ í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ. Ì mà
iyi ṅ biɛ. Ŋəi Jesu í sõə í ni, gbã angudãm ŋa.
17 Nə í sisi í beeɛ má isɛ gbɛɛtasia í ni, Siməə
amai Zãa, ì bim? Nə inəi Piɛɛ í fə do si bɛi í
beeɛ isɛ gbɛɛtasia í ni, ì bim? Ŋəi Piɛɛ í jɛaa
í ni, Lafɛ̃ɛ, ì mà fei ndɛɛ, ì mà kam kam iyi ṅ
biɛ. Nə Jesu í sõə í ni, to, gbã angudãm ŋa.
18 Ntə ntə ṅ wa n sõɛi, waati iyi ì wɛɛ awaasũ
ì ya dĩa araɛ wondo nə i bə bii ì bi. Amma bii
ì naa ì gbo, aa tɛ ikpaɛi nə inɛ gə ku dĩɛ nə ku
bəòɛ bii i kù bi.
19 Do ideu bɛi Jesu í fə yaase bɛi Piɛɛ á na
ku ku ku nyisiò amboei Ilaaõ. Iyi í fə bɛɛbɛ í
tã nə í sõə í ni, toom wa.

Jesu do məcə iyi í bi jiida

20 Ŋəi Piɛɛ í sinda, nə í yɛ məcə iyi Jesu í bi
jiidau wa naa do anyi nŋa. Məcəu nŋui í tako
í gbesi gɛndɛi Jesu waati iyi à waa jɛ í beeɛ í
ni, Lafɛ̃ɛ, yooi á zambaɛu.
21 Iyi Piɛɛ í yɛ məcəu ŋəi í bee Jesu í ni,
Lafɛ̃ɛ, məkəu ihɛ̃ mə ni, bɛirei ti nŋu mə á yɛ.
22 Ŋəi Jesu í jɛaa í ni, baa bii ṅ bi n jò ku maa
wɛɛ hee n koo n nyiò wa mái, iwoi í yɛɛ. Awə
de, toom wa.
23 Ŋəi laabaaui ideu í fangaa si inəi woo
dasi Jesu naanɛ ŋau à be ni məcəu kaa ku.
Amma Jesu kù ni kaa ku, nŋu de í ni, baa bii
ṅ bi n jò ku maa wɛɛ hee n koo n nyiò wa mái,
iwoi í yɛɛ.
24 Məcə iyi Jesu wa fãau amu Zãai. Nə amu
takam nii ṅ wa n jɛ sɛɛdai ide ŋau, amu iyi n
kə tiau ihɛ̃, à nə à mà iyi sɛɛdam í jɛ ntə.

Iri kukpai tiau

25 Mii nkpə nkpə í wɛɛ má iyi Jesu í ce.
Bii í jɛ à kə fei ndɛɛ akã akã, n kù tamaa mà
andunyau ihɛ̃ á to inɛ ŋa a ba bii aa jilɛ tia ŋa
iyi aa kə ŋau fei.

Icɛi Woo Bɛ Ŋa

À cea Woo bɛ ŋau kuwãi Hundei Ilaaõ

1 Baakɔɔm, Teofili,
Si tia sintem ɩ̀ kɔ mii iyi Jesu í ce do cio iyi
í ya maa kɔa inɛ ŋa si fei hai sinteɛ,
2 hee í koo í to ajɔ iyi Ilaaõ í soo lele. Hee ku
maa nɛ, inɛ ŋa iyi í cica wo à jɛ woo bɛ ŋau, í
ba ŋa ide ku fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaõ í sõ
ŋa bɛi aa ce.
3 Si anyii ikuɛ í nyisi ŋa arae si afei ajɔ ciiji
isɛ fɛɛfɛlo ku jɛ nŋa sɛɛda iyi kù nɛ sika sika
iyi nŋu í wɛɛ. À yɔɔ nɔ í ce nŋa faajii bommai
Ilaaõ.
4 Ajɔ nŋu gɔ, si bɛi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à wa
inya akã í sõ ŋa í ni, i maà tekɩ̀ hai Zeruzalɛmu
ŋa, amma i degbe amua iyi Ilaaõ Baaba í wãò
ŋɛu, amua iyi ɩ̀ tako ɩ̀ sõ ŋɛ ideɛu.
5 Zãa nŋu, inyii í dasi ŋɛ wo, amma si ajɔ
minjiu ihẽ aa da nŋɛ si Hundei Ilaaõ.

Jesu í nyi lelei Aõ

6 Ŋɔi woo bɛ ŋa iyi aŋaò Jesu ŋa à wa inya
akãu à beeɛ à ni, Lafɛ̃ɛ, bɛbɛii aa teese i jilɛ
bommai Izirɛli?
7 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, kù jɛ baa nŋɛ i mà
ajɔu walakɔ i mà yaase bɛi mii ŋau bɛ á na ku
ce ŋa. Ilaaõ Baabai í jilɛ iyi bɛ ŋa do yiikoɛ.
8 Amma aa ba gbugbã ŋa waati iyi Hundei
Ilaaõ á naa si ŋɛ. Aa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam ŋa si
ilui Zeruzalɛmu, do si ilɛi Zudee fei, do si ilɛi
Samari hee ku bɔ do kɔɔi andunya fei.
9 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, ŋɔi à waa cɔɔ nɔ à ba
wee Ilaaõ í soo ikpa lele nɔ kudũi ijɩ̀ gɔ í jɔ̀ a
kù yɔɔ má.
10 Waati iyi à waa cɔɔ wa nɛ ikpa lelei Aõ,
ŋɔi gbakã à yɛ woo dasi ibɔ fũfũ minji gɔ ŋa
bɛ à waa leekɩ̀ kɔkɔ nŋa.
11 Ŋɔi inɛ ŋau à ni, iŋɛ inɛi Galilee ŋa, na
mii í ce ì leekɩ̀ ì waa cɔ lele ŋa. Jesuu bɛ iyi
Ilaaõ í so ikpa lele hai bi tu ŋɛu á nyi wa má
do yaase bɛi ì yɔɔ í nɛò leleu ŋa.

Nsũi Zudasi

12 Iyi inɛ ŋau à fɔ bɛɛbɛ à tã, ŋɔi woo bɛ
ŋau à sinda wa hai iri kutai Olivie bii à wau à
nyi wa Zeruzalɛmu. Iri kutau í wa kɔkɔi iluu
zakai kilo akã.
13 Iyi à to Zeruzalɛmu ŋɔi à gũ lelei ile ku
kpɛkɛ bii à ya maa wau. Aŋa iyi à tɔtɔɔ bɛu
wee, Piɛɛ do Zãa, do Zaaki, do Anderee, do
Filipu, do Tomaa, do Baatelemi, do Matie, do
Zaaki amai Alifee, do Simɔɔ iyi í ya jabua ilɛɛ
do Zudu amai Zaaki.
14 Do anu akãi inɛ ŋau fei à ya tɔtɔɔ a maa ce
kutɔɔ do himma, aŋa do ifɔi Jesu ŋa do Maari
iyeɛ do inaabo gɔ ŋa má.
15 Ajɔ nŋu gɔ woo dasi Jesu naanɛ ŋau à
tɔtɔɔ má. Kukpɔ nŋa í to zakai amanɛ cifa. Ŋɔi
Piɛɛ í dede í leekɩ̀ si anini nŋa í ni,
16 iŋɛ kpaasim ŋa, Hundei Ilaaõi í jò Davidi
í fɔ idei Zudasi wo, nŋu iyi í cuaa inɛ ŋa iyi à
mu Jesuu, nɔ ideu kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce.
17 Zudasiui í tako í jɛ inɛ akã nwa wo, nŋu
mɔ í ya dasi icɛ nwa awɔ.
18 Fia iyi í ba na laalɔ iyi í ceu í raò iko gɔ.
Ŋɔi í cuku, iriɛ í tako í to ilɛ nɔ inɔɛ í la, ifũɛ
fei í fita.
19 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu fei à gbɔ
ideu. Na ŋɔi í jɔ̀ do fee nŋa à waa kpe ikou
Akedama, waatɔ Ikoi njè.
20 Ideɛ iyi à kɔ si tiai iri kukõu wee.
A jɔ̀ ideɛu ku kpɔò bomma.
Inɛ gɔ ku maà buba bɛ má.
Nɔ à kɔɔ má à ni,
A jɔ̀ inɛ gɔ ku jɛ nsũɛ si icɛu.
21-22 Debɛi, ka dasi inɛ gɔ si inɔ nwa ku jɛ
nsũi Zudasiu. Nɔ í gbe lafɛ̃ɛ ku jɛ inɛ iyi í yɛ
kujɩ̀i Lafɛ̃ɛ Jesu hai si balɛ bɛi awa mɔ. Nɔ
lafɛ̃ɛ ku jɛ inɛ akãi inɛ ŋa iyi à ba wa kuwɛɛ
ajɔ si waati kãma fei iyi Jesu í wɛɛ do awa si
andunyau ihẽ, hai waati iyi Zãa í dasiɛ inyi
hee í koo í bɔ lele.
23 Ŋɔi à cica amanɛ minji gɔ ŋa, irii inɛ akãi
Zozɛfu iyi à ya kpe Baasaba, walakɔ Zusitu,
inɛ minjisiau mɔ Matiasi.
24 Ŋɔi à ce kutɔɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, awɔ iyi ì mà
idɔi inɛ fei, nyisi wa inɛ iyi ì cica. Si inɔi mɔcɔ
minjiɛ ŋau ihẽ
25 nyisi wa inɛ iyi ì bi ku jɛ nsũi Zudasi si
icɛi woo bɛ ŋau, icɛ iyi Zudasi í jò nɔ í koo í lɔ
tengi bii í jɔ à dasiɛ.
26 Ŋɔi à ta nŋa kpasa. Nɔ kpasau í so
Matiasi. Ŋɔi à dasiɛ si inɔi woo bɛ maatakã
ŋau.

2

Kunaai Hundei Ilaaõ

1 Iyi ajɔi Pantekotu í to, ŋɔi woo dasi Jesu
naanɛ ŋau fei à tɔtɔɔ inya akã.
2 Gbakã ŋɔi à gbɔ iba gɔ í naa hai lele, í jɔ bɛi
fufu nla, nɔ si inɔ ileu fei inɛ ŋa à gbɔ ibau.
3 Si anyiɛ ŋɔi à yɛ ngɔgɔ bɛi amɛi ina í na í
lesi irii aŋa fei akã akã.
4 Ŋɔi aŋa iyi à wa bɛ fei à kõò Hundei Ilaaõ
nɔ à waa fɔ fee mmu gɔ ŋa, si bɛi Hundei Ilaaõ
í mu nŋa aŋa fei ikã ikã.
5 Wee waati bɛɛbɛ Zuifu gɔ ŋa iyi à mà
bɛɛrɛi Ilaaõ à naa hai ilɛ fei à wa Zeruzalɛmu.
6 Iyi à gbɔ ibau, ŋɔi zamaa nkpɔ nkpɔ í sɛi í
koo í tɔtɔɔ bɛ nɔ à biti jiida jiida si na iyi í jɔ à
gbɔ woo dasi Jesu naanɛ ŋau à waa fɔ feei aŋa
ikã ikã.
7 Ŋɔi í mu ŋa biti hee í caa, nɔ à bee njɛ à
waa ni, inɛ ŋa iyi à waa fɔ ideu bɛ, n jɔ aŋa fei
inɛi Galilee ŋai mɛɛ.
8 Nɔ bɛirei í ce awa fei à gbɔ à waa fɔ ide do
fee nwa ikã ikã.
9 Si inɔ nwa inɛ gɔ ŋa à naai hai ilɛi Paati do
hai Mɛdi do Elami, do hai ilɛi Mezopotami do
Zudee do Kapadosi do Pontu do hai ilɛi Azii.

10 Inɛ gɔ ŋa mɔ hai ilɛi Firizii à naa do
Panfili do Ezibiti do hai ikpa Libi iyi í wa
kɔkɔi Sirɛni. Inɛ gɔ ŋa mɔ à naa hai Romu.
11 Inɛ gɔ ŋa Zuifu ŋai à bí ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ
à waa too kucei Zuifu ŋa. Inɛ gɔ ŋa à naa hai
ilɛi Kɛrɛti do hai Arabi. Do nŋu fei, awa fei à
gbɔ à waa fɔ fee nwa ŋa ikã ikã à waa sisiò mii
nla ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce.
12 Ŋɔi aŋa fei à biti hee a kù mà bɛi aa lasabu
nɔ à bee njɛ à waa ni, yoomai í jɛ yaasei mii
nɔu ihɛ̃.
13 Amma inɛ gɔ ŋa à yaako ŋa à waa ni, inɛ
ŋau à mɔ atɛ̃i hee í caa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce

14 Ŋɔi Piɛɛ í dede do woo bɛ maatakã ŋau
ajó nɔ wa la hee lele í sɔ̃ zamaau wa ni, iŋɛ
Zuifu ŋa do iŋɛ mɔ iyi ì wa Zeruzalɛmu fei, i
sotĩ i gbɔ ŋa.
15 Ǹ bi i mà ŋa iyi inɛ ŋau ihɛ̃ a kù mɔ
atɛ̃ si bɛi ì waa tamaa ŋau bɛ, domi à wɛɛ si
daadaakɔ, baa isɔ mɛɛsã kù lɔ titã.
16 Amma iyi ì waa yɛ daakɔɔyiu ihɛ̃ ŋa, iyi
walii Zoɛli í fɔu mbɛ iyi í ni,
17 Ilaaɔ̃ í ni, si ajɔi ankãanyi ŋau an daa inɛ fei
si Hundem.
Ama inɛmɔkɔ do ama inaabo nŋɛ ŋa aa ce
walii.
Awaasũ nŋɛ ŋa aa ya maa ce kuyɛ ŋa,
Nɔ mɔkɔ ngbo nŋɛ ŋa mɔ Ilaaɔ̃ á ba ŋa ide ku
fɔ si ala.
18 Waati bɛɛbɛ, an dasi Hundem si inɛmɔkɔ
do inaabo woo ce icɛm ŋa,
Nɔ aa ce walii.
19 An nyisi mii maamaake ŋa ikpa lelei Aɔ̃,
Nɔ an jɔ̀ inɛ ŋa a yɛ mii maamaake ŋa má si
ilɛ.
Inɛ ŋa aa yɛ njè do ina do cuai ina.
20 Inunu á kuku inya
Nɔ cukpa ku kpã bɛi njè.
Si anyii nŋui ajɔi Lafɛ̃ɛ á to wa, ajɔ nla ilu
amboeu.
21 Amma inɛ ŋa iyi à waa kpe Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ fei aa
ba faaba.
22 Iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, i sotĩ i gbɔ ideu ŋa.
Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì mà yiikoi Jesu inɛi Nazarɛtiu ŋa na
maamaake do nyinda ŋa iyi í jɔ̀ Jesu í ce si
anini nŋɛ, si bɛi iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa.
23 Jesuu, Ilaaɔ̃ takaɛi í lasabu hai sinte í jilɔɔ
si a daa inɛ ŋa si awɔ. Nɔ iŋɛi ì daa ilu dulum
ŋa si awɔ ì jɔ̀ à kpakpaɛ si jĩi ku gaau à kpaa
ŋa.
24 Amma Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ, í nyaa hai si
wahalai iku domi iku kù nɛ gbugbã kãma siɛ
hee ku gɛɛɛ bɛ.
25 Ideɛi Davidi í kɔ í ni,
Ǹ wa n yɛ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ajɔ fei,
Domi í wa awɔ njɛm ku ba n maà n yaya.
26 Na ŋɔi í jɔ̀ idɔm wa dɔ̃, nɔ ǹ wa n fɔ ide do
inɔ didɔ̃.
Nɔ baa bii í jɛ an ku ǹ nɛ kpãa ku cɔ,
27 Domi awɔ Ilaaɔ̃ i kaa jɔ̀ hundem bi ku wai
iku ŋa.
Bɛɛbɛ mɔi i kaa jɔ̀ arai Inɛ Kumáɛ ku sãmi.
28 Ì nyisim kpãa iyi wa bɔɔm si kuwɛɛ.
An wɛɛ do awɔ si inɔ didɔ̃.
29 Si anyii nŋu nɔ Piɛɛ í ni má, iŋɛ kpaasim
ŋa, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ nɔ kù nɛ sika kãma, Davidi
bala nwa í ku nɔ à suu. Balɛɛ mɔi í wa si anini
nwa ihɛ̃ hee do nnyi fei, mà irei.
30 Amma si bɛi í jɛ walii, í mà iyi Ilaaɔ̃ í cea
nŋu kuwãi ide gɔ do kugbasi í ni tɔkuɛ gɔ á na
ku buba si kitãi bommaɛ.
31 Davidi í mà mii iyi á na ku ce. Na ŋɔi í
jɔ̀ ide iyi í fɔ, iyi í ni Ilaaɔ̃ kaa jɔ̀ hundeɛ bi ku
wai iku ŋa nɔ araɛ kaa sãmi, idei kujĩi inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicaui wa fãa.
32 Jesuu iyi ǹ wa n fɔ ideɛ, Ilaaɔ̃ í jũu hai si
balɛ nɔ awa fei à jɛ sɛɛda.
33 Ilaaɔ̃ Baaba í soo lele nɔ í muaa Hundeɛ
iyi í wãaò wo. Nɔ nŋu mɔ í mua awa mɔ
Hundeu. Nŋui ì waa yɛ nɔ ì waa gbɔ ŋa bɛ.
34 Davidi takaɛ kù bɔ lelei Aɔ̃ amma í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba awɔ njɛm,
35 Hee n ce mbɛɛɛ ŋa
Bi ku lesi isɛɛ.
36 Na ŋɔi í jɔ̀ í sĩa iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa fei i mà
iyi ihɛ̃ ŋa sãa sãa. Jesu iyi ì kpakpa si jĩi nɔu
bɛ ŋa, nŋui Aɔ̃ í ce Lafɛ̃ɛ do Kirisi.
37 Iyi inɛ ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi ideu í to si ŋa
ntɔ ntɔ, nɔ à bee Piɛɛ do woo bɛ iyi à gbe ŋau
à ni, iŋɛ kpaasi nwa ŋa, bɛirei aa ka ce.
38 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ fei i kpaasi idɔ nŋɛ
i jɔ̀ a dasi ŋɛ inyi do irii Jesu Kirisi ku ba Ilaaɔ̃
ku kpa idei dulum du ŋɛ, nɔ aa ba amuai Ilaaɔ̃
ma ŋa iyi í jɛ Hundeɛ.
39 Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ
kuwãɛ, iŋɛ do ama nŋɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à wa
hee jĩijĩ fei, inɛ ŋa iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa á kpe fei.
40 Do ide ikã ikã nkpɔ nkpɔi Piɛɛ í jɛ nŋa
do sɛɛda nɔ í mu nŋa gbugbã í ni, i nya ara
nŋɛ ikã hai bi inɛ laalɔi nsɛi ŋau ihɛ̃ ku ba i ba
faaba ŋa.
41 Ŋɔi à dasi inɛ ŋa iyi à gba idei Piɛɛu inyi.
Ajɔ nŋu zaka bɛi amanɛ dubu mɛɛta í kɔ̃ɔsi si
inɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau.
42 Nɔ à ya gbɔ cio iyi woo bɛ ŋau à ya maa
kɔ ŋa siu fei, nɔ à ya maa wɛɛ do anu akã, à ya
maa jɛ ijɛ iyi aa yeò gigii ikui Jesu, nɔ à ya maa
ce kutɔɔ ajɔ.

Kuwɛɛi inɛ ŋa iyi à dasi Jesu naanɛ

43 Ŋɔi ideu í to si inɛ fei, nɔ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ woo bɛ
ŋau à wasi maamaake nkpɔ nkpɔ ku ce.
44 Woo dasi Jesu naanɛ ŋau fei à ce anu akã
nɔ mii iyi à nɛ fei ti aŋa feii í jɛ.
45 Waati iyi inɛ gɔ í nɛ bukaatai ngɔgɔ fei à
ya ta iko nŋa ŋai do mii ndu ŋa ŋa nɔ a na lafɛ̃ɛ
fiau zaka bɛi í nɛ bukaatae.
46 Ajɔ fei à ya tɔtɔɔi si bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃.
À ya tɔtɔɔ a maa jɛi si inɔ kpasɛ̃ nŋa ŋa do inɔ
didɔ̃. Muafiti ci ya wa si.

47 À ya maa saabu Ilaaɔ̃ nɔ inɛ fei í mà bɛɛrɛ nŋa. Ajɔ fei inɛ ŋa à ya dasi naanɛi nɔ a ba faaba. Bɛɛbɛi Lafɛ̃ɛ Jesu í ya maa kɔ̃ɔsi kukpɔi woo dasiɛ naanɛ ŋau waati kãma fei.

3

Wɛɛgɛ gɔ í ba iri

1 Ŋɔi alɛ ajɔ nŋu gɔ zakai isɔ mɛɛta Piɛɛ do Zãa à waa bɔ kutɔɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃.

2 Ŋɔi à yɛ mɔkɔ gɔ bɛ iyi à bí do wɛɛgɛ. Ajɔ fei à ya na a jilɔɔi andɛi bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi à ya kpe andɛ Ku sĩau, ku maa bara waati iyi inɛ ŋa à waa lɔ.

3 Iyi í yɛ Piɛɛ do Zãa à waa lɔ bantumai kpasɛ̃u ŋɔi í tɔɔ ŋa a mua nŋu ngɔgɔ.

4 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à kãsiɛ iju, nɔ Piɛɛ í ni, cɔ wa.

5 Ŋɔi í cɔ ŋa do laakai domi wa tamaa ngɔgɔ si ŋa.

6 Amma Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, n kù nɛ fia hee má jɛ wura, amma iyi ń nɛ an muuɛ. Do irii Jesu Kirisi inɛi Nazarɛtiu, dede i nɛ.

7 Ŋɔi í mu awɔ njɛi mɔkɔu í dedeɛ. Bɛ gbakã, isɛi inɛɛu do ikõi isɛɛ ŋau í ce gbugbã.

8 Ŋɔi í fo í dinga wa nɛ. Ŋɔi aŋaò ŋa fei à lɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ajó, ŋɔi í fo í dinga wa nɛ wa saabuò Ilaaɔ̃.

9 Ŋɔi inɛ fei í yɛ wa nɛ wa saabuò Ilaaɔ̃.

10 Si bɛi à mà iyi nŋui í ya tako ku maa buba andɛ kusĩai bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku maa barau, ŋɔi biti í mu aŋa fei nɔ ideu í to si ŋa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce

11 Ŋɔi mɔkɔ iyi í ba iriu kù jɛ kù nɛ hai bi Piɛɛ do Zãa. Aŋaò ŋa à wa ikpa akãi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi à ya kpe bantumai Salomɔɔ. Nɔ inɛ ŋa iyi ideu í mu ŋa bitiu à sɛi à bɔ bi tu ŋa.

12 Iyi Piɛɛ í yɛ ŋa ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ inɛi Izirɛli ŋa, bɛirei í ce ì biti ì waa cɔ wa bɛɛbɛ ŋa. Ì tamaa bɛi gbugbã nwai walakɔ daa jiida nwai í jɔ̀ mɔkɔu wa nɛ ŋa?

13 Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋau, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋai í jɔ̀ Jesu woo ce icɛɛ í nɛ amboe. Inɛi ì muu ì na inɛ ngbo ŋa nɔ ì kɔsiɛ ŋa si wajui Pilati, baa do iyi Pilati wa bi ku jɔ̀ɔ wo.

14 Amma inɛi ì kɔsiɛ, nŋu iyi í jɛ Inɛ Kumá do Inɛ Dee deeu nɔ ì tɔɔ Pilati ku jɔ̀ nŋɛ woo kpa inɛu si agbɛɛ ŋa.

15 Si bɛɛbɛ ì kpa inɛ iyi í jɛ irii kuwɛɛu ŋa. Amma Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ, nɔ awa à yɔɔ.

16 Jesuu do naanɛ iyi mɔkɔu ihɛ̃ í dasiɛ nŋui í jɔ̀ í ba gbugbã. Mɔkɔ iyi ì waa yɛ nɔ ì mà ŋau ihɛ̃, naanɛ iyi í dasi Jesuui í jɔ̀ í ba iri mam mam si wajui inɛ fei.

17 Nsɛi kpaasim ŋa, ń mà mii iyi ì cea Jesuu ŋa, ì cooi si ngɔgɔ hai mà ŋa, bɛɛbɛi do inɛ ngbo nŋɛ ŋa fei.

18 Ilaaɔ̃ í jɔ̀ waliì ŋau fei à tako à fɔ ideɛ wo. Nɔ bɛɛbɛ mɔi bɛi à fɔu fei í kõ. Ide iyi à fɔu nŋui í jɛ à ni, kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau kù yɛ ijuukpã.

19 Na nŋu, i kpaasi idɔ nŋɛ i sinda si Ilaaɔ̃ ŋa ku ba ku kpa idei dulum du ŋɛ.

20 Nɔ Ilaaɔ̃ ku mu nŋɛ kusĩmi jiida, nɔ ku bɛ Kirisi iyi í cicau wa ku jɛ tu ŋɛ, nŋu iyi í jɛ Jesuu.

21 Tilasii Jesu Kirisi ku maa wa lele hee awaati koo toò mii fei ku jɛ titõ si bɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ waliì kumáɛ ŋau à tako à fɔ wo.

22 Moizi, inɛ akã nŋa, í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋɛ á jɔ̀ waliì gɔ ku fita hai si anini nŋɛ iyi á yɛ bɛi amu. Nɔ á sĩa i gbɔ mii iyi á sõ ŋɛ fei.

23 Inɛ iyi kù waa too si idei waliiu fei aa nyaa hai si inɔi zamaai Ilaaɔ̃i a kpaa.

24 Bɛɛbɛ mɔi Samuɛli do waliì ŋa iyi à naa si anyiɛ, aŋa fei à tako à fɔ idei mii ŋa iyi wa ce nsɛiu ihɛ̃.

25 Mii iyi waliì ŋau à ni Ilaaɔ̃ á ceu, iŋɛi wa cea. Nŋui í jɛ akabuu iyi Ilaaɔ̃ í dĩ do bala nŋɛ ŋa si waati iyi í sõ Aburahamu í ni, hai si dimiɛi an jɔ̀ inɛi andunya fei ku ba kuwee.

26 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ woo ce icɛɛ í fita hai bi tu ŋɛ nɔ í bɔɔ wai ku ba ku wee nŋɛ ku ba iŋɛ fei i sinda i jɔ̀ laalɔ ku ce nŋɛ.

4

Piɛɛ do Zãa à wa bi igbɛi woo kiiti ŋa

1 Si waati iyi Piɛɛ do Zãa à waa sõ zamaau ideu bɛɛbɛ, ŋɔi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngboi inɛ ŋa iyi à ya maa degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do Sadusi ŋa à sɛkɛɛ si ŋa wa.

2 Idɔ nŋa í kõ si na iyi í jɔ̀ mɔcɔ minji ŋau à waa kɔ inɛ ŋa si cio à waa sõ ŋa iyi Jesu í jĩ hai si balɛ, waatɔ iku ŋa aa yɔkɔ a nyi wa si kuwɛɛ má.

3 Ŋɔi à mu ŋa à cĩmbo ŋa si ile piisõɔ hee iju kumá domi alɛ í lɛ tã.

4 Do nŋu fei, inɛ nkpɔ iyi í gbɔ ideu í dasi naanɛ. Nɔ kukpɔ nŋa í kɔ̃ɔsi hee í to zakai amanɛ dubu miu.

5 Iju kumáɛ ŋɔi inɛ ngboi Zuifu ŋa do inɛ ngbo bubu ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à tɔtɔɔ Zeruzalɛmu.

6 Ŋɔi à tɔtɔɔ aŋa do woo wee nlau iyi à ya kpe Ani, do Kaifu do Zãa do Alesandu do inɛ ŋa iyi à gbe si nyaanzei woo wee nlau fei.

7 Ŋɔi à nya Piɛɛ do Zãa wa hai ile piisõɔu à naa à leekĩ ŋa si waju nŋa nɔ à lɔsi ku bee ŋa à waa ni, do gbugbãi yooi, mà do irii yooi ì ceò mii nɔu bɛ ŋa.

8 Ŋɔi Piɛɛ í kõò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í sõ ŋa í ni, iŋɛ ilaalu do inɛ ngbo ŋau,

9 ì waa bee wa idei icɛ jiida ŋa iyi à cea wɛɛgɛu ihɛ̃ do bɛi í ce í baò iri.

10 Na nŋu, í sĩa iŋɛ fei do inɛi Izirɛli ŋau fei i mà ŋa, mɔkɔ iyi wa leekĩ si waju nŋɛu bɛ, í ba irii do saabui irii Jesu Kirisi inɛi Nazarɛtiu, inɛ iyi ì kpakpa si antai jĩi ku gaauu ŋa nɔ Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ.

11 Jesui kukɔu wa fãa iyi í ni,

Kuta iyi woo ma ŋa à cau,
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ile.
12 Woo faaba gɔ kù wɛɛ má bii kù jɛ nŋu akã,
domi Ilaaɔ̃ kù na irii inɛ gɔ má si andunya iyi
aa ka kpe ka baò faaba.
13 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi à biti domi à yɛ
wɔɔkɔi Piɛɛ do Zãa nɔ à mà gbakã iyi táaka ŋai
iyi a kù ce baa cio. Ŋɔi à mà iyi aŋai à wɛɛ wo
do Jesu.
14 Amma si bɛi à yɛ mɔkɔ iyi í ba iriu wa
leekĩ do Piɛɛ do Zãa, nŋui í jɔ̀ a kù ba ide gɔ
iyi aa ni má.
15 Ŋɔi à ni a fita hai ile kiitiu. Iyi à fita, inɛ
ŋa iyi à gbe bɛu à waa busi njɛ aŋa duusɔ̃ɔ.
16 Ŋɔi à waa ni, bɛirei aa ka cea mɔkɔ ŋau
ihɛ̃. Wee inɛi Zeruzalɛmu ŋa fei à mà iyi à ce
maamaake nla nla gɔ, nɔ a kaa ka yɔkɔ ka jã.
17 Amma ka ganji ŋa ku ba ideu ku maà
fangaa si inɛ ŋa iyi à gbe má, ka kɔ̀ nŋa do
ijuukpã ku ba a maà sɔ̃ inɛ kãma ide do irii
Jesu má.
18 Ŋɔi à kpe ŋa má nɔ à kɔ nŋa a fɔ ide do
irii Jesu má hee má jɛ a kɔ inɛ ŋa si cioi ideɛ.
19 Amma Piɛɛ do Zãa à sɔ̃ ŋa à ni, i bee ara
nŋɛ ide bii á jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ ka gbɔ
ide nŋɛ nɔ ka jɔ̀ ti Ilaaɔ̃.
20 Awa de a kaa ka yɔkɔ ka coko do mii iyi à
yɛ do iyi à gbɔ.
21 Ŋɔi à gbagba si ŋa má ntɔ ntɔ à bɛi à jɔ̀ ŋa.
A kù ba yaase bɛi aa ce a fa itĩ nŋa si na iyi í jɔ̀
inɛ fei wa saabu Ilaaɔ̃ do mii iyi í ceu,
22 domi mɔkɔ iyi à faaba do maamaakeu,
adɔ̃ɛ í re baa ciiji.

Woo dasi Jesu naanɛ ŋa à waa tɔɔ wɔɔkɔ

23 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à nyi bi kpaasi nŋa ŋa si
waati iyi woo kiiti ŋau à jɔ̀ ŋa. Nɔ à koo à sisi
nŋa ide iyi inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei
Ilaaɔ̃ ŋa à sɔ̃ ŋau.
24 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi aŋa fei à tɔɔ Ilaaɔ̃ do
anu akã à ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, awɔi ì taka lele do ilɛ
do tenku do mii iyi í wa si fei.
25 Hundeɛi í jɔ̀ bala nwa Davidi woo ce icɛɛ
í fɔ wo í ni,
Na mii í ce idɔi inɛi dimi mmu ŋa í kɔ̃.
Na mii í ce inɛ ŋa à waa ce anu tɔɔsi a ba a cea
Ilaaɔ̃ laalɔ, nɔ wee mii gɔi iyi kaa yɔkɔ
ku ce mɔm.
26 Amanlui andunya ŋa do ilu iri ŋa à dede nɔ
à tɔtɔɔ
Ku ba a ce igũ do Ilaaɔ̃ do inɛ iyi í cica.
27 Ilaaɔ̃ Baaba, ide iyi Davidi í fɔu bɛ ntɔi,
domi Herodu do Pɔnsu Pilati à ce anu akã. À
tɔtɔɔ do dimi mmu ŋa do inɛi Izirɛli ŋa si iluu
ihɛ̃ à yɛ taalei Jesu woo ce icɛ kumáɛ iyi ì cica
ì nya ikãu.
28 Bɛɛbɛi à ce, nɔ nŋu bɛ í jɔ̀ mii iyi ì jilɛ fei hai
tako do iyi í jɛ idɔɔbiɛ í kɔ̃.
29 Na nŋu nsɛi, Lafɛ̃ɛ, ce laakaii ide ku fɔ nŋa
nɔ i jɔ̀ awa woo ce icɛɛ ŋau ka sisi ideɛu do
wɔɔkɔ nla nla.
30 Nyisi gbugbãɛ ku ba maamaake ŋa ku ce nɔ
inɛ ŋa a ba iri do saabui irii Jesu woo ce icɛ
kumáɛu.
31 Iyi à ce kutɔɔu à tã ŋɔi inya bii à tɔtɔɔu í
yaya. Ŋɔi aŋa fei à kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ à wasi
ku waazo idei Ilaaɔ̃ bɛbɛi do wɔɔkɔ.

Mii iyi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à nɛ ti aŋa feii

32 Akpɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau í kɔ̃ɔsi nɔ
aŋa fei à nɛ anu akã. Inɛ gɔ ci ya ni mii iyi nŋu
í nɛ ti nŋu akãi amma mii iyi à nɛ fei ti aŋa feii.
33 Do gbugbã nla nlai woo bɛ ŋau à waa
sisiò kujĩi Lafɛ̃ɛ Jesu hai si balɛ, nɔ didɔ̃ nla
nlai Ilaaɔ̃ í wa si aŋa fei.
34 Inɛ gɔ kù jɛ are si inɔ nŋa, domi ajɔ minji
do ajɔ minji fei inɛ ŋa iyi à nɛ iko do kpasɛ̃ ŋa
fei à ya taai nɔ a naaò fiau wa,
35 a naa a na woo bɛ ŋau, nɔ a ce ikpɛ̃ɛ si bɛi
bukaatai inɛ fei í to.
36 Bɛɛbɛi Jozɛfu, inɛi Levi gɔ iyi à bí Sipu,
í ce. Nŋui woo bɛ ŋau à ya kpe Baanabasi,
waatɔ woo mua inɛ gbugbã.
37 Í ta ikoɛ gɔ í naaò fiau wa í naa í na woo
bɛ ŋau.

5

Idei Ananiasi do Safira

1 Amma mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi à ya kpe Ananiasi,
aboɛ mɔ à ya kpoo Safira. Mɔkɔu í ta ikoɛ gɔ,
2 nɔ í jilɛ ikɔ akãi fiau ndɛɛ, iyi í gbeu mɔ
í koo í na woo bɛ ŋau. Nɔ wee aboɛ í wɛɛò
kumàsiɛ.
3 Iyi í na ŋa fiau ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, Ananiasi,
bɛirei í ce ì jɔ̀ Seetam í lɔ si idɔɛ hee ì waa sɔa
Hundei Ilaaɔ̃ ibo nɔ ì jɔ̀ bubui fiai ikou ndɛɛ.
4 Iko iyi ì tau awɔ si ì nɔɔ ba. Iyi ì taa ì tã, fiau
kù jɛ titɛɛi? To, na mii í jɔ̀ ì ce dimii lasabuu
ihɛ̃. Kù jɛ amanɛ ŋai ì sɔa ibo, Ilaaɔ̃i ì sɔa.
5 Iyi Ananiasi í gbɔ ideu gbakã ŋɔi í cuku
tengi bɛ í ku. Ŋɔi inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei njo
í mu ŋa hee í caa.
6 Ŋɔi awaasũ ŋa à naa à wo ikuu do acɔ à
koo à suu.
7 Si anyii isɔ mɛɛta má, ŋɔi aboɛ mɔ í lɔ wa.
Wee kù mà mii iyi í ce mɔkɔi nŋu titã.
8 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, fia iyi mɔkɔɛ í naaò wau
ihɛ̃, bɛɛbɛi ì ta iko nŋɛu ŋa? Ŋɔi Safira í jɛaa í
ni, bɛɛ mbɛ.
9 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, bɛirei í ce iŋɛ minji fei
ì ce anu akã i cɔ laakaii Hundei Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ bɛɛbɛ
ŋa. Cɔ, inɛ ŋa iyi à si mɔkɔɛ à wa andɛ koofa
bɛ, aa si awɔ mɔ.
10 Bɛ gbakã ŋɔi abou mɔ í cuku si wajui Piɛɛ
bɛ í ku. Ŋɔi awaasũ ŋau à lɔ bɛ à koo à ba í ku,
ŋɔi à soo wa à naa à suu kɔkɔi mɔkɔɛ.
11 Ŋɔi njo í mu inɛi igbɛi Jesu ŋau ntɔ ntɔ do
inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei.

Maamaake nkpɔ

12 Ŋɔi woo bɛ ŋau à jɔ̀ maamaake do nyinda
nkpɔ í wasi ku ce si wajui inɛ ŋa. Nɔ woo dasi
Jesu naanɛ ŋau à ya tɔtɔɔ bantumai Salomɔɔ.
13 Inɛ kãma kù bi ku lɔ inɔ nŋa do muafiti
domi à waa ce njo, amma do nŋu fei à waa
saabu ŋa ntɔ ntɔ.
14 Amma kukpɔi inɛ ŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu
naanɛ ntɔ ntɔ í kɔ̃ɔsi wa koo, hai inɛmɔkɔ do
inaabo ŋa.
15 Ŋɔi inɛ ŋa à wasi ku naaò bɔ̃ɔ ŋa wa si
kpãa ŋa. À ya naa a jilɛ ŋai si daayi ŋa do si
sɛ̃ɛ ŋa ku ba bii Piɛɛ wa lɔ ayaɛ ku bii inɛ gɔ ŋa
si inɔ nŋa.
16 Ŋɔi inɛ nkpɔ í wasi ku naaò bɔ̃ɔ ŋa wa
do inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko ŋa hai ilɛɛkoi
Zeruzalɛmu ŋa, aŋa fei à nɔ à ba iri.

À kpã woo bɛ ŋau iju

17 Amma woo wee nlai Ilaaɔ̃u do inɛ ŋa iyi
à wa si igbɛi Saduse ŋa iyi à wa bi tɛɛu fei à
dedeò igu si gãmɛi woo bɛ ŋau.
18 Ŋɔi à mu ŋa gbakã à dasi ŋa piisɔ̃ɔ.
19 Ŋɔi idũu amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í naa í cĩ
gamboi ile piisɔ̃ɔu í nya ŋa nɔ í sɔ̃ ŋa í ni,
20 i bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ i koo i leekĩ bɛ
ŋa nɔ i sisia inɛ ŋa idei kuwɛɛu fei.
21 Nɔ woo bɛ ŋau à gbɔ ideu. Amɛɛjuma
gbakã ŋɔi à bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ à wasi
ku kɔ inɛ ŋa si cio.

Wee waati bɛɛbɛ woo wee nlai Ilaaɔ̃u do
inɛɛ ŋau à tɔtɔɔ nɔ à kpe igbɛi woo kiiti ŋau do
inɛ ngboi Izirɛli ŋa fei, à bɛi à bɛ woo degbe
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau a koo a kpe woo bɛ ŋau wa
hai ile piisɔ̃ɔ.
22 Amma iyi à to a kù yɛ woo bɛ ŋau ile
piisɔ̃ɔ bɛ. Nɔ à nyi bi inɛ ngbo ŋau má
23 à ni, iyi à to bɛ à ba ile piisɔ̃ɔu wa cĩmbo
dim dim nɔ à ba woo degbe ŋau à waa leekĩ
andɛ bɛ. Amma iyi à cĩ gambo ŋau a kù yɛ inɛ
kãma ile bɛ.
24 Iyi inɛ ngboi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do
inɛ ngboi woo wee ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi à biti
a kù mà bɛi ideu á kpa iri.
25 Ŋɔi inɛ gɔ í naa í sɔ̃ ŋa í ni, i gbɔ ŋa, inɛ
ŋa iyi ì dasi piisɔ̃ɔ ŋau à wa bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ à waa kɔ inɛ ŋa si cio.
26 Ŋɔi inɛ ngboi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u,
nŋu do inɛɛ ŋa à koo à gbã ŋa à naaò ŋa wa bi
inɛ ngbo ŋau. Amma kù jɛ do gbugbã domi à
waa ce njoi zamaau a maa na a ta ŋa kuta.
27 Iyi à naaò ŋa wa à leekĩ ŋa si wajui igbɛi
woo kiiti ŋau nɔ woo wee nlai Ilaaɔ̃u í sɔ̃ ŋa
28 í ni, à kɔ̀ nŋɛ mam mam à ni i maà ya
ce waazo do irii mɔkɔu má ŋa. Amma wee,
ì ce waazo nŋɛ ì waa koo ŋa hee ì kɔ inɛi
Zeruzalɛmu ŋa fei si cio nŋɛ nɔ ì waa bi i dasi
wa taalei ikui mɔkɔu ŋa.
29 Ŋɔi Piɛɛ do woo bɛ kpaasiɛ ŋau à jɛ à ni,
tilasi idei Ilaaɔ̃i aa ka jirima, kù jɛ ti amanɛ ŋa.
30 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi bala nwa ŋai í jĩ Jesuu hai si
balɛ, inɛ iyi ì kpakpa si jĩi ì kpaa ŋau.
31 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í soo lele í jilɔɔ awɔ njɛɛ ku jɛ
ilaalu do Woo faaba nɔ ku muaò inɛi Izirɛli
ŋa kpãa a kpaasi idɔ nŋa ku ba ku kpa idei
dulum du ŋa.
32 Awai à jɛ sɛɛdai mii ŋau bɛ, awa do
Hundei Ilaaɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í mua inɛ ŋa iyi à waa
jirimaɛ.
33 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃ hee à waa
dɛ a kpa ŋa.
34 Amma inɛ akã nŋa iyi à ya kpe Gamaliɛ í
dede í leekĩ si aninii woo kiiti ŋau í ni a nya
woo bɛ ŋau wa titã. Gamaliɛu Farisii wa jɛ do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda, nɔ í nɛ bɛɛrɛ ntɔ ntɔ
bi inɛ fei.
35 Ŋɔi í sɔ̃ inɛ ŋau í ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, i
laakai ŋa do mii iyi ì waa bi i cea inɛ ŋau.
36 Kù kpɛ mɔm titã iyi mɔkɔ gɔ í naa ihɛ̃ à
ya kpoo Tedasi nɔ í ya maa so araɛ lele bɛi inɛ
nla gɔ nɔ amanɛ bɛi cĩɔ mɛɛ wa tooɛ. Amma
à kpaa, nɔ mɔcɔɛ ŋau fei à fangaa, nɔ à gbɛjɛ
ideɛ.
37 Si anyiɛ, waati iyi à na à waa ce kuka,
ŋɔi mɔkɔ gɔ mɔ í naa à ya kpoo Zudasi inɛi
Galilee. Nŋu mɔ í jɔ̀ inɛ nkpɔ nkpɔ wa tooɛ.
Amma à kpa nŋu mɔ nɔ inɛ ŋa iyi à waa tooɛu
fei à fangaa.
38 Na nŋu, bii í jɛ aa gbɔ idem ŋa, i jɔ̀ inɛ ŋau
bɛ a nɛ ŋa. Bii í jɛ ideu do icɛ ŋa iyi à waa ceu
hai bi amanɛ ŋai wa naa, á na ku kpa iri.
39 Amma bii kuce nŋau hai bi Ilaaɔ̃i wa naa,
i kaa yɔkɔ i kãmia ŋa ŋa. I ce laakai i maà ti i
na i maa ba Ilaaɔ̃ ku ja ŋa.
40 Nɔ à gbɔ ideɛ. Ŋɔi à kpe woo bɛ ŋau à cã
ŋa do kpɔtɔɔ à ni a maà fɔ ide do irii Jesu má
à bɛi à jɔ̀ ŋa.
41 Ŋɔi woo bɛ ŋau à nɛ hai bi igbɛi woo kiiti
ŋau do inɔ didɔ̃ nla nla si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ka
ŋa si inɛ ŋa iyi à to a maa yaako ŋa na irii Jesu.
42 Ajɔ fei si bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ do si inɔ
kpasɛ̃ ŋa à ya maa ce waazoi laabaau jiidau nɔ
a maa kɔ inɛ ŋa si cio waati kãma fei a maa ni
Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.

6

À cica amanɛ mɛɛje ku sobi woo bɛ ŋa

1 Waati bɛɛbɛ kukpɔi inɛ ŋa iyi à waa too
kpãai Jesuu wa kɔ̃ɔsi. Ŋɔi Zuifu ŋa iyi à ya fɔ
Gɛrɛkiu à waa gbagba si Zuifu alala ŋau domi
si ijɛ iyi à ya maa kpɛ̃a jaaɔ̃ ŋa waati kãma fei
à ya maa gbɛjɛ jaaɔ̃ nŋa ŋai.
2 Ŋɔi woo bɛ maateeji ŋau à tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi
à waa too kpãai Jesu ŋau fei à ni, kù sĩa ka jɔ̀
idei Ilaaɔ̃ ku waazo ka maa ce idei ijɛ ŋa.
3 Na nŋu, iŋɛ kpaasi nwa ŋa, i cica amanɛ
mɛɛje si inɔ nŋɛ, inɛ ŋa iyi à waa jɛ nŋa sɛɛda
jiida, iyi à kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ do bisi, nɔ ka kãa
nŋa icɛu.
4 Amma awa taka nwa aa ka maa ce kutɔɔ
nɔ ka maa waazo idei Ilaaɔ̃ waati kãma fei.
5 Inɛ ŋau fei à jɛsi ideu. Ŋɔi à cica Etiɛni
iyi í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ naanɛɛ í la. Si anyii

nŋu nɔ à cica Filipu, do Pokɔɔ, do Nikanɔɔ, do Timɔɔ, do Pamenasi, do Nikola inɛi Antiɔsi iyi í too kucei Zuifu ŋa wo í bɛi í na í dasi Jesu naanɛu.

6 Ŋɔi à bɔò ŋa bi woo bɛ ŋau. Nɔ woo bɛ ŋau à ce kutɔɔ à le nŋa awɔ si iri ku ba a sintiò icɛ.

7 Bɛɛbɛ mɔi idei Ilaaɔ̃ í fangaa wa koo nɔ kukpɔi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu í kɔ̃ɔsi wa koo si ilui Zeruzalɛmu, nɔ woo weei Ilaaɔ̃ nkpɔ í dasi naanɛ.

À mu Etiɛni

8 Wee Etiɛni í nɛ gbugbã ntɔ ntɔ nɔ Ilaaɔ̃ í ceaa didõ nɔ í ce maamaake do nyinda nla gɔ ŋa si aninii inɛ ŋa.

9 Amma inɛ gɔ ŋa à ba Etiɛni kakɔɔ ku ce. Inɛ ŋau gɔgɔ ŋa hai ilɛi Silisii à naa do hai ilɛi Azii, gɔgɔ ŋa mɔ inɛi Sirɛni ŋai do Alesandiri, aŋai à jɛ inɛi igbɛi Zuifu gɔ ŋa iyi à ya kpe aru ŋa iyi à jò.

10 Amma a kù nɔɔ domi wa fɔ idei do bisi do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃.

11 Ŋɔi à mua mɔkɔ gɔ ŋa fia si asii ku ba a máa ide. Nɔ inɛ ŋa iyi à muaa fia ŋau à sõ inɛ ŋa à ni à gbɔ inɛɛu ihẽ wa fɔ laalɔi Moizi do Ilaaɔ̃.

12 Bɛɛbɛi à dedeò idɔɔkõi inɛ ŋa, do inɛ ngbo ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. À sɛkɛɛ si Etiɛni nɔ à muu à bɔòɛ si wajui igbɛi woo kiiti ŋau.

13 Si anyiɛ ŋɔi à naaò mɔkɔ gɔ ŋa wa iyi à naa à máa ide à ni, inɛɛu ihẽ waati kãma fei í ya maa fɔ laalɔi kpasẽi Ilaaɔ̃u do woodai Moizi.

14 À gbɔ iyi í fɔ í ni Jesu inɛi Nazarɛtiu á lɛgɛ kpasẽu ihẽ nɔ ku kpaasi dedemba ŋa iyi Moizi í sõ wa fei.

15 Inɛ ŋa iyi à wa si igbɛu fei à kãsi Etiɛni iju ŋɔi à yɛ wajuɛ wa daana bɛi wajui amaleka.

7

Waazoi Etiɛni

1 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í bee Etiɛni í ni, ideu ntɔi?

2 Ŋɔi Etiɛni í jɛaa í ni, iŋɛ baam ŋa do kpaasim ŋa, i gbɔ iyi ǹ wa n fɔ. Waati iyi Aburahamu bala nwa í wa ilɛi Mesopotami, Ilaaɔ̃ ilu amboe í naa bi tɛɛ. Waati bɛɛbɛ, kù bɔ Harãa titã.

3 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í sõɔ í ni, jò ilɛi ideɛ do nyaanzeɛ ŋa nɔ i bɔ ilɛ bii an nyisiɛ.

4 Ŋɔi Aburahamu í fita hai ilɛi inɛi Kaladee ŋa nɔ í koo í buba Harãa. Hai bɛ, si anyii ikui baaɛu ŋɔi Ilaaɔ̃ í jò í naa ilɛ bii ì wa nsɛi ŋau ihẽ.

5 Waati bɛɛbɛ kù muaa bii kãma si ilɛu, baa bii á lesi kutɛ titã. Amma do iyi Aburahamu kù bí fei Ilaaɔ̃ í ceaa kuwã í ni nŋu á muaa ilɛu nɔ ku jɛ ti nŋu do amaɛ ŋa.

6 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í sõ Aburahamu má í ni, tɔkuɛ ŋa aa wa si ilɛ mmu gɔ, bɛi aa mu ŋa a jɛ aru a wahala ŋa zakai adõ cĩɔ mɛɛ.

7 Ilaaɔ̃ í nɔ í ni, amui an kiiti dimi iyi à mu ŋa aruu. Si anyii nŋu tɔkuɛ ŋau aa fita hai ilɛ bɛ a baa ilɛu ihẽ bii aa tɔɔm.

8 Waati bɛɛbɛ Ilaaɔ̃ í na Aburahamu woodai bango ku dasi ku jɛ sɛɛdai akabuuɛ. Si anyiɛ ŋɔi Aburahamu í na í bí Izaaki nɔ í dasiɛ bango si ajɔ mɛɛjɔsiaɛ. Bɛɛbɛi Izaaki mɔ í cea Zakɔbu, nɔ Zakɔbu mɔ í cea ama maateejiɛ ŋa bɛɛbɛ, aŋa iyi à jɛ balai dimi maateejii Zuifu ŋa.

9 Amai Zakɔbu ŋau à waa ba Zozɛfu ifɔ nŋa igu ku ce nɔ à muu à taa inɛ ŋa iyi à waa bɔ ilɛi Ezibiti. Amma Ilaaɔ̃ í wa anyiɛ,

10 ŋɔi í nyaa hai si wahalaɛ fei. Í muaa bisi nɔ í jɔ̀ í nɛ bɛɛrɛ bi Faraɔ̃ ilaalui Ezibitiu. Ŋɔi Faraɔ̃ í coo minjisiaɛ si ilɛu nɔ í jɔ̀ í jɛ inɛ ngboi kpasẽɛ má.

11 Ŋɔi ari í naa si ilɛi Ezibiti do si ilɛi Kanaã fei, í kpã inɛ ŋa iju ntɔ ntɔ. Bala nwa ŋau a kù ba baa mii iyi aa jɛ.

12 Ŋɔi Zakɔbu í gbɔ iyi ijɛ í wa ilɛi Ezibiti, nɔ í bɛ amaɛ ŋau bɛ gbakã akã, aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋa.

13 Iyi à koo bɛ isɛ gbeejisia ŋɔi Zozɛfu í tusɛ arae bi igbãɛ ŋau do ifɔɛ, nɔ Faraɔ̃ mɔ í tɔtɔɔ í màò ŋa.

14 Ŋɔi Zozɛfu í sõ ŋa í ni a koo a kpe Zakɔbu baai nŋu wa do nyaanzeɛ ŋa fei. Wee inɛ ŋau à wɛɛi amanɛ kitaò fɛɛwa do miu.

15 Bɛɛbɛi Zakɔbu í bɔò Ezibiti. Bɛi í ku, bɛ mɔi bala nwa ŋau à ku.

16 Nɔ à so iku nŋa à bɔò Sikɛmu à koo à si ŋa si balɛ iyi Aburahamu í tako í ra bi amai Hemɔɔ ŋau.

17 Ide iyi Ilaaɔ̃ í wãò Aburahamuu, iyi waatii kuceɛ í maai wa inɛ nwa ŋa à kpɔ à waa kɔ̃ɔsi si ilɛi Ezibitiu.

18 Si anyii adõ nkpɔ nkpɔ inɛ mmu gɔ í naa í jɛ bomma, inɛ nŋu kù mà Zozɛfu.

19 Nŋui í dĩ ijui inɛ nwa ŋa nɔ í ce nŋa laalɔ, nɔ í nyi í tilasi ŋa má a nyɔ ama kpɔtɔɔ nŋa ŋa a ku.

20 Waati bɛɛbɛi à bí Moizi. Ama kpɔtɔɔi iyi í sĩa hee í caa. Ŋɔi à wòo bɛ si kpasẽi baaɛ zakai cukpa mɛɛta.

21 Iyi à koo à jilɔɔ, ŋɔi ama inaaboi Faraɔ̃ í so ndɛɛ í muu bɛi amai nŋu takaɛ.

22 Ŋɔi à kɔa Moizi si bisii inɛi Ezibiti ŋau fei nɔ í baa í jɛ ilu gbugbã si ide ku fɔ do si kuceɛ.

23 Iyi Moizi í to adõ ciiji, ŋɔi í dasi idɔ nŋu koo cɔ inɛi Izirɛli ŋa dimiɛ ŋau.

24 Ŋɔi í yɛ inɛi Ezibiti gɔ wa kpã inɛ akã nŋa iju, ŋɔi í bɔ inɛɛu ku faaba nɔ í cã inɛi Ezibitiu í kpaa.

25 Í tamaa bɛi inɛi nŋu ŋa aa mà iyi Ilaaɔ̃ í bɛ nŋu wai nŋu ku na ku faaba ŋa, amma a kù mà.

26 Iju kumáɛ ŋɔi Moizi í yɛ inɛ Izirɛli minji gɔ ŋa iyi à waa ja. Ŋɔi wa bi ku la ŋa, nɔ í ni, kpaasim ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ nyaanze akã ŋa, na mii í ce ì waa wahala njɛ bɛɛbɛ ŋa.

27 Ŋɔi inɛ iyi wa wahala kpaasiɛu í tale
Moizi í ni, yooi í ceɛ inɛ ngbo i na i kiiti nwa.
28 I bi i kpa amu mɔ bɛi ì kpa inɛi Ezibitiu
anai?
29 Iyi Moizi í gbɔ ideu ŋɔi í sa í nɛ ilɛi Madiãa
í koo wa jɛ inɛ njoo bɛ. Bɛi í so abo nɔ í bí ama
inɛmɔkɔ minji.
30 Si anyii adõ ciiji ŋɔi ajɔ nŋu gɔ amaleka
gɔ í naa bi tɛɛ si gbaau kɔkɔi geetei Sinai.
Amalekau í naai si ama wua tũtũ gɔ iyi í ce
bɛi wa jo.
31 Iyi Moizi í yɔɔ ŋɔi í biti. Nɔ í sɛkɛɛ siɛ í bɔ
ku cɔɔ, ŋɔi í gbɔ ide ku fɔi Aõ Lafɛ̃ɛ wa ni,
32 amui ǹ jɛ Ilaaõ, Lafɛ̃ɛi Aburahamu do
Izaaki do Zakɔbu, balaɛ ŋa. Ŋɔi Moizi í yaya
do njo, kù waa bi inyau ku cɔ má.
33 Ŋɔi Aõ Lafɛ̃ɛ í sõɔ í ni, bó baataɛ bɛ, domi
inya bii ì waa leekɩ̃u bɛ inya kumái.
34 Wee ǹ yɛ wahalai inɛm ŋa iyi à wa ilɛi
Ezibiti. Ǹ gbɔ kukpata nŋa, nɔ ǹ kita wa n naa
n faaba ŋa. To, nsɛi, naa wa, n bɛɛ Ezibiti.
35 Moiziu, iyi inɛi Izirɛli ŋa à kɔsi wo nɔ à
nia, yooi í ceɛ inɛ ngbo woo kiiti, nŋui Ilaaõ
í bɛ ku jɛ inɛ ngbo woo faaba nŋa do sobii
amaleka iyi í naa bi tɛɛ si ama wuau.
36 Moiziu nŋui í nya inɛi Izirɛli ŋa hai ilɛi
Ezibiti nɔ í ce nyinda ŋa do maamaake ŋa si
ilɛu do si Tenku Nkpau do si gbaa zakai adõ
ciiji.
37 Moizi takaɛ í nyi í sõ inɛi Izirɛli ŋau má í
ni, Ilaaõ á bɛ si ŋɛ walii wa bɛi amu, iyi á jɛ inɛ
akã nŋɛ.
38 Moizii í tako í wa bii inɛi Izirɛli ŋau à
tɔtɔɔ si gbaau. Nŋui í wa afei bala nwa ŋa do
amaleka iyi í baa ide ku fɔ si geetei Sinaiu. Nɔ
hai bi tɛɛi í gba idei kuwɛɛ í na wa.
39 Amma bala nwa ŋau a kù waa bi ideɛ ku
gbɔ. À kɔsiɛ à waa bi a nyi ikpa ilɛi Ezibiti ma.
40 Ŋɔi í jɔ à sõ Arõɔ à ni, ce nwa iwɛ̃ iyi á cua
nwa si kpãa domi Moiziu iyi í nya wa wa hai
ilɛi Ezibiti a kù mà mii iyi í coo.
41 Ŋɔi à ce iwɛ̃ gɔ iyi í jɔ ama kɛtɛ, nɔ inɔ nŋa
í dõ na icɛi awɔ nŋau nɔ à ceaa kuwee.
42 Na nŋu, Ilaaõ í fa aɾaɛ hai bi tu ŋa nɔ í jɔ
à waa tɔɔ inunu do cukpa do andaiya ŋa. Ide
nŋui à kɔ si tiai walii ŋau à ni,
Ilaaõ í ni,
Iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, kù jɛ amui í cea dimii
kuwee ikã ikã
Adõ ciiji si gbaa ihɛ̃ ŋa.
43 Amma iwɛ̃ ŋa iyi iŋɛ taka nŋɛ ì ce ŋai ì cea
kuwee ŋa.
Ilei acɔi iwɛ̃ Mɔlɔkui ì ya maa so ŋa do
andaiyai iwɛ̃ Refãa.
Na ŋɔi í jɔ an jɔ a mu ŋɛ a nɛò ŋɛ hee ilɛi
Babilɔni.
44 Nɔ Etiɛni í ni má, bala nwa ŋau à nɛ ilei
acɔ si gbaau, nŋui wa nyisi iyi Ilaaõ í wɛɛ do
aŋa. Moizi í cooi bɛi Ilaaõ í nyisiɛ í ni ku coou.
45 Ilei acɔu, bala nwa ŋa iyi à naa si anyii inɛ
sinte ŋau, aŋa do Zozue woo cua nŋa à soo à
nɛò wa ilɛu ihɛ̃. Ilɛu Ilaaõi í lele dimi ŋa iyi
à tako à wa si wo. Nɔ ilei acɔu í wa ihɛ̃ hee
waatii ilaalu Davidi.
46 Si bɛi Davidi í ba didõi Ilaaõ, nŋui í jɔ́ í tɔɔɛ
ku jɔ nŋu ku maa ile tengi bii tɔkui Zakɔbu ŋa
aa ya gulɛaa *.
47 Amma Salomɔɔi í maa ileu.
48 Amma Ilaaõ kù nɛ saa. Ci ya wa si ile iyi
amanɛ ŋa à ma. Bɛɛbɛi walii gɔ í tako í fɔ wo í
ni,
49 Ilaaõ í ni, lelei í jɛ kitãi bommam,
Nɔ ilɛ í jɛ bi ku lesi isɛm.
Debɛi, dimii ile yoomai aa yɔkɔ i maam ŋa.
Mà iwoi inya í wa bii an ya n sĩmi.
50 Kù jɛ amui ǹ ce fei ndɛɛ?
51 Nɔ Etiɛni í ni má, iŋɛ inɛ ku gaabu ŋai, idɔ
nŋɛ do itɩ̃ nŋɛ fei í le. Ì ya maa kɔsi Hundei
Ilaaõ ŋai waati kãma fei. Iŋɛ mɔ ì waa ce bɛi
bala nŋɛ ŋa à tako à ce wo.
52 Walii yooma ŋai bala nŋɛ ŋa a kù kpã iju.
À kpa hee do inɛ ŋa iyi à fɔ kunaai Inɛ Dee
deeu, inɛ iyi iŋɛ taka nŋɛ ì zambaɛ si nsɛi ì
kpaa ŋau.
53 Iŋɛ iyi do saabui amaleka ŋau Ilaaõ, í na
ŋɛ woodaɛ, i kù too si woodau ŋa.

Etiɛni í ku

54 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í kõ si
Etiɛni hee à waa ŋɔ amaawɔ nŋa ŋa.
55 Amma Etiɛni í kõò Hundei Ilaaõ nɔ í cɔ
lele, ŋɔi í yɛ amboei Ilaaõ nɔ í yɛ Jesu mɔ wa
leekɩ̃ do ikpa awɔ njɛɛ.
56 Ŋɔi í ni, i gbɔ ŋa, ǹ yɛ lele í cɩ̃ nɔ Amai
Amanɛ wa leekɩ̃ do ikpa awɔ njɛi Ilaaõ.
57 Amma à dɩ̃ itɩ̃ nŋa à bɛi à dõ anu nla nla
nɔ à sɛi ajɔ à koo à wo siɛ.
58 Ŋɔi à faa hai inɔ ilu à koo à nyɔɔ ku ba a
taa kuta a kpaa. Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tako à máa
ideu à bɔ kumboo nŋa ŋa à jɔa awaasũ gɔ bɛ
à ya kpoo Sɔlu.
59 Si bɛi à waa ta Etiɛni kutau ŋɔi Etiɛni í ce
kutɔɔ í ni, Lafɛ̃ɛ Jesu, gba hundem.
60 Ŋɔi í cuku í gulɛ wa dõ anu hee lele wa
ni, Lafɛ̃ɛ, maà mu ŋa do dulum nɔu ihɛ̃. Iyi í
fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í ku.

8

1 Nɔ waatii kukpai Etiɛniu Sɔlu mɔ í jɛsi.

Sɔlu í kpã inɛi igbɛi Jesu ŋa iju

Hai ajɔ nŋu bɛi à sinti ku kpã inɛi igbɛi Jesu
ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu iju. Bii kù jɛ woo
bɛ ŋau baasi, woo dasi Jesu naanɛ ŋau fei à
fangaai si ilɛi Zudee do si ilɛi Samari.
2 Nɔ inɛ gɔ ŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaõ à si Etiɛni
do kukpata.
3 Amma Sɔlu í wasi inɛi igbɛi Jesu ŋa ku
kpã iju. Í ya lɔ kpasɛ̃ do kpasɛ̃ ŋai ku maa mu

* **7:46** ku maa ile, tengi bii tɔkui Zakɔbu ŋa aa ya gulɛaa À kɔɔi si tia nwo gɔ ŋa à ni, ku maa ile, nŋu iyi í jɛ Ilaaõ Lafɛ̃ɛi Zakɔbu.

inɛmɔkɔ do inaabo ŋa do gbugbã koo dasi ŋa piisɔ̃ɔ.

Filipu wa sisi laabaau jiida si ilɛi Samari

4 Inɛ ŋa iyi à fangaau à koo à waa waazo
laabaau jiidau bii fei.
5 Filipu í bɔ ilu nlai Samari nɔ wa cea inɛi
ilu bɛ ŋa faajii inɛ iyi Ilaaõ í cicau.
6-7 Nɔ í ce maamaake ŋa. Í lele inɛi inɔɔko
ŋa hai si inɛ nkpɔ nɔ à fita do anu ku dõ nla
nla, nɔ í jɔ̀ wɛɛgɛ nkpɔ do ilu kutɛ akã ŋa à
ba iri. Iyi inɛ ŋa à waa gbɔ waazoɛu nɔ à yɛ
maamaake ŋau, ŋɔi aŋa fei à teese à de itĩ
jiida.
8 Nɔ inɛi ilu ŋau à wɛɛò inɔ didõ nla nla.
9 Wee mɔkɔ gɔ mɔ í wa si iluu bɛ, à ya kpoo
Simɔɔ. Í ya maa ce dobu dobu í jɔ̀ inɛi ilu ŋau
fei à biti nɔ í ce araɛ inɛ nla.
10 Hai ama keeke do inɛ ngbo fei à ya gbɔ
ideɛ ntɔ ntɔ nɔ à ya maa ni, inɛɛu ihẽi í jɛ inɛ
iyi à ya kpe gbugbã nlai Ilaaõ.
11 À ya maa gbɔ ideɛi domi hai kukpɛ dobu
dobuɛ ŋau í ya maa mu ŋa bitii.
12 Amma iyi inɛ ŋau à dasi naanɛ si laabaau
jiida iyi Filipu wa fɔ si gãmɛi bommai Ilaaõ
do si gãmɛi Jesu Kirisiu, ŋɔi à dasi ŋa inyi hai
inɛmɔkɔ do inaabo fei.
13 Simɔɔ takaɛ í dasi Jesu naanɛ nɔ à dasiɛ
inyi. Í ya maa too Filipu bii fei nɔ í biti ntɔ
ntɔ iyi í yɛ maamaake nla ŋa iyi wa ce.
14 Woo bɛ ŋau à gbɔ iyi inɛi Samari ŋau à
gba idei Ilaaõ. Ŋɔi à bɛ si ŋa Piɛɛ do Zãa hai
Zeruzalɛmu bɛ.
15 Iyi à to ŋɔi à ce nŋa kutɔɔ ku ba a ba
Hundei Ilaaõ.
16 À ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Hundei Ilaaõ kù
kita si kãma nŋa wa titã, aŋa de à ce inyi ku
dasi nŋai do irii Lafɛ̃ɛ Jesu nŋu akã.
17 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à le nŋa awɔ si iri, nɔ à ba
Hundei Ilaaõ.
18 Iyi Simɔɔ í yɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋau à
ba Hundei Ilaaõ waati iyi woo bɛ ŋau à le nŋa
awɔ si iriu, ŋɔi wa bi ku mu nŋa fia.
19 Í ni a mua nŋu gbugbãu bɛ ku ba inɛ iyi
nŋu á lea awɔ si iri fei ku ba Hundei Ilaaõ.
20 Amma Piɛɛ í sõɔ í ni, awɔ do fiaɛ fei aa ce
nfe, domi ì tamaa bɛi aa yɔkɔ i ra amuai Ilaaõ
do fiai.
21 I kù nɛ kpãai ngɔgɔ ihẽ domi idɔɛ kù jɛ
dee dee si wajui Ilaaõ.
22 Na nŋu, sinda idɔɛ hai si laalɔ ku ceɛ, nɔ i
tɔɔ Ilaaõ ku ceɛ suurui lasabu laalɔ ku ceɛ bii
á ce.
23 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ ǹ yɛ daaɛ í ro
nɔ dulum í dĩɛ.
24 Ŋɔi Simɔɔ í jɛ nŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i ceem
kutɔɔ bi Lafɛ̃ɛ ku ba ide ŋa iyi ì sõm ŋau bɛ
kãmaɛ ku maà bam.
25 Waati iyi à ce waazo à sisia inɛ ŋa
yaasei idei Ilaaõ à tã ŋɔi à sinda à waa nyi
Zeruzalɛmu. Iyi à waa nɛ, ŋɔi à wasi ku sisi
laabaau jiidau si ilu nkpɔi Samari má.

Idei Filipu do akawe nlai Etiopi gɔ

26 Ŋɔi amalekai Lafɛ̃ɛ gɔ í ba Filipu ide ku
fɔ í ni, dede i bɔ ikpa awɔ cangai kpãai inunu,
too kpãa iyi í wa hai Zeruzalɛmu ku bɔ Gaza.
Kpãa nŋui í bɔ ikpa gbabuau bɛ.
27 Ŋɔi Filipu í dede í nɛ. Si kpãau, ŋɔi í yɛ
inɛi Etiopi gɔ. Inɛɛu akawe nla nlai. Nŋui í ya
maa mu amanii inaabo ilaalui Etiopi. Í naa
Zeruzalɛmui Ilaaõ ku gulɛa,
28 ŋɔi í sinda wa bɔ ikpa ideɛ má. Wa buba
si sarɛtii acĩ wa cio tia iyi walii Ezai í kɔ.
29 Ŋɔi Hundei Ilaaõ í sõ Filipu í ni ku bɔ
kɔkɔi sarɛtiu.
30 Ŋɔi Filipu í sɛi í bɔ bi sarɛtiu, nɔ í gbɔ inɛi
Etiopiu wa cio si tiai walii Ezaiu. Nɔ í beeɛ
í ni, ide iyi ì waa ciou bɛ ì waa gbɔ bɛi wa fɔ
mbɛ?
31 Ŋɔi inɛɛu í jɛaa í ni, bɛirei an ce n gbɔ bii
kù jɛ inɛ gɔi í tusɛɛm. Ŋɔi í tɔɔ Filipu ku gũ wa
si sarɛtiu ku buba bi nŋu. Nɔ Filipu í gũ.
32 Ide iyi mɔkɔu wa cio si kukɔi idei Ilaaõ
wee.
À kooòɛ bɛi angudã iyi aa saka.
Bɛi ama angudã í ya maa coko waati iyi à waa
bu ntoɛ,
Bɛɛbɛ mɔi nŋu mɔ kù la gɛlɛ.
33 À kayeɛ nɔ à kɔ ku kiitiɛ dee dee.
Si bɛi à kpa irii kuwɛɛɛ, kù wa si ilɛu ihẽ má,
Yooi á fɔ idei inɛi anyiɛ ŋa má.
34 Ŋɔi akaweu í sõ Filipu í ni, ǹ wa n tɔɔɛ i
sõm inɛ iyi waliiu wa fãa. Nŋu takaɛi wa fãa
araɛ de. Mà inɛ gɔi wa fãa.
35 Ŋɔi Filipu í so ide í sinti do idei waliiu í
sisiaaò laabaau jiidai Jesu.
36 Si bɛi à waa nɛ si kpãau ŋɔi à to ido gɔ iyi
í nɛ inyi. Ŋɔi akaweu í ni, cɔ inyi ihẽ. To, mii
á ganjim n ce inyi ku dasim má. [
37 Ŋɔi Filipu í sõɔ í ni, bii ì dasi Jesu naanɛ
do idɔɛ fei aa yɔkɔ i ce inyi ku dasiɛ mɛɛ. Nɔ
akaweu í jɛ í ni, ǹ dasi naanɛ iyi Jesu Kirisi
Amai Ilaaõi.]
38 Ŋɔi í ni a leekĩɛ sarɛtiu. Iyi à leekĩɛ nɔ
nŋu do Filipu à kita aŋa minji nŋa si inyiu,
nɔ Filipu í dasiɛ inyi.
39 Iyi à fita hai si inɔ inyiu, ŋɔi Hundei Aõ
Lafɛ̃ɛ í nɛò Filipu. Nɔ akaweu kù yɔɔ má,
amma í dasi kpãa wa nɛ do inɔ didõ.
40 Ŋɔi Filipu í ba nŋu í wa ilu gɔ iyi à ya kpe
Azɔtu, nɔ í ce waazoi laabaau jiida bɛ do ilu
ŋa iyi à wa si kpãau fei hee í toò Sezaree.

9

Idɔ ku kpaasii Sɔlu
(Cɔ IWB 22:6-16; 26:12-18)

1 Waati bɛɛbɛ Sɔlu í ya maa kpã inɛ ŋa iyi
à waa too kpãai Jesu ŋau iju nɔ wa bi ku kpa
ŋa mɔm nii. Na ŋɔi í jɔ̀ í bɔ bi woo wee nlai
Ilaaõu,

2 í tɔɔɛ ku ceɑ nŋu tia ŋa. Tia ŋaui á koo ku
na inɛ ngɓoi ile bi ku ce kutɔtɔɔ ŋa iyi à wa
Damasi. Do saabui tia ŋaui á baò gbugbã iyi
á koo ku muò inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu,
bii inɛmɔkɔi wala bii inaaboi, ku ba ku yɔkɔ
ku dĩ ŋa ku bɔò ŋa Zeruzalɛmu. Iyi í gba tia
ŋau nɔ í dasi kpãa wa nɛ.
3 Si bɛi Sɔlu wa nɛ í maai Damasi, ŋɔi anu
akã inya kuma gɔ í naa siɛ wa hai lele.
4 Ŋɔi í cuku ilɛ nɔ í gbɔ imui inɛ gɔ í ni, Sɔlu,
Sɔlu, na mii í ce ì waa kpãm iju.
5 Ŋɔi Sɔlu í bee í ni, Lafɛ̃ɛ, awɔi yoo. Ŋɔi
Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, amui Jesu iyi ì waa kpã ijuu.
6 Dede i bɔ inɔ iluu, bɛi aa sɔ̃ɛ mii iyi aa ce.
7 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à waa nɛ do Sɔluu à
leekĩ à coko sɔ̃m sɔ̃m, à gbɔ ide ku fɔu amma
a kù yɛ inɛ kãma.
8 Ŋɔi Sɔlu í dede hai ilɛ í cĩ ijuɛ amma kù yɛ
ilu. Ŋɔi à mu awɔɛ à bɔòɛ Damasi.
9 Í fɛɛju zakai ajɔ mɛɛta, kù jɛ kù mɔ.
10 Wee mɔcɔi Jesu gɔ í wa Damasi bɛ à ya
kpoo Ananiasi. Ŋɔi Lafɛ̃ɛ Jesu í naa siɛ si kuyɛ
í kpoo í ni, Ananiasi. Nɔ í jɛ í ni, Amu wee
Lafɛ̃ɛ.
11 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔ í ni, dede i koo i mu kpãa
iyi à ya kpe Kpãa Kutɛu i bɔ idei Zudasi. Bii
ì to bɛ bee mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Sɔlu inɛi
Tarusiu. Wa ce kutɔɔ,
12 nɔ í ce kuyɛ í yɛ mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe
Ananiasi í lɔ wa nɔ í lesi nŋu awɔ ku ba nŋu
ku yɛ ilu má.
13 Amma Ananiasi í ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ nkpɔi í
sɔ̃m laabaaui mɔkɔu bɛ do laalɔ ŋa iyi í cea
inɛɛ ŋa Zeruzalɛmu fei.
14 Nɔ à gbɔ iyi inɛ ngɓoi woo wee ŋai à naa
gbugbã ku mu inɛ ŋa iyi à waa ce kutɔɔ do iriɛ
ihɛ̃ fei.
15 Amma Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔ í ni, koo, domi ṅ cica
inɛɛu bɛi ku jɛ woo ce icɛm ku fɔ laabaaui
irim bi dimi mmu ŋa do bi ilaalu nŋa ŋa do
bi inɛi Izirɛli ŋa.
16 An nɔ n nyisiɛ bɛi nŋu mɔ á yɛ ijuukpã na
irim.
17 Ŋɔi Ananiasi í dede í koo. Iyi í to, ŋɔi í
lesi Sɔlu awɔ í ni, Sɔlu kpaasim, Jesu Lafɛ̃ɛ,
nŋu iyi í naa siɛ si kpãau si waati iyi ì waa
naa, nŋui í bɛm wa ku ba i yɛ ilu má nɔ i kɔ̃ò
Hundei Ilaaɔ̃.
18 Bɛ gbakã ngɔgɔ í cuku wa hai si ijui Sɔlu í
yɛ bɛi kpakai cɛ̃ɛ, nɔ í yɛ ilu má. Ŋɔi í dede nɔ
à dasiɛ inyi.
19 Si anyiɛ ŋɔi í jɛ sɔnda nɔ gbugbãɛ í baa
má.

Sɔlu wa ce waazo Damasi

Nɔ Sɔlu í ce ajɔ minji Damasi bɛ do inɛ ŋa
iyi à waa too kpãai Jesu.
20 Gbakã í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ
ŋa wa waazo wa fɔ iyi Jesu Amai Ilaaɔ̃i.
21 Inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛu fei à biti à
bee njɛ à waa ni, kù jɛ mɔkɔu iyi í ya maa
wahala inɛ ŋa iyi à waa ce kutɔɔ do irii Jesu
Zeruzalɛmuu mbɛ ya. Kù jɛ nŋui wa naa ihɛ̃
wo ku na ku mu inɛ ŋa ku dĩ ŋa koo na inɛ
ngɓoi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau?
22 Amma gbugbãi Sɔlu í ya maa kɔ̃ɔsii, nɔ
Zuifu ŋa iyi à wa Damasiu a kù mà bɛi aa jɛaa
waati iyi wa sɔ̃ ŋa kam kam iyi Jesui í jɛ inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
23 Zakai ajɔ minji má ŋɔi Zuifu ŋau à waa
busi njɛ a ba a kpa Sɔlu.
24 Amma inɛ gɔ í koo í sisia Sɔlu ide iyi inɛ
ŋau à dĩu. Inɛ ŋau à ya maa degbe iluui hee
do andɛ koofa ŋau fei dasã do idũ ku ba a
kpaa.
25 Amma idũ gɔ mɔcɔi Sɔlu ŋa à jò í lɔ inɔ
kɔlɔ à bɛi à koo à kitaɛ hai do antai bindii iluu.

Sɔlu í wa Zeruzalɛmu

26 Ŋɔi Sɔlu í bɔ Zeruzalɛmu. Iyi í to bɛ í bi
ku tɔtɔɔ do inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu,
amma aŋa fei à waa ce njoɛ si na iyi í jɔ̀ a kù
mà mà ntɔ ntɔ wa too kpãai Jesui.
27 Ŋɔi Baanabasi í bɔòɛ bi woo bɛ ŋau nɔ í
sɔ̃ ŋa bɛi Sɔlu í yɛ Lafɛ̃ɛ si kpãa, do bɛi Lafɛ̃ɛ
í baa ide ku fɔ. Nɔ í sɔ̃ ŋa bɛi Sɔlu í ce waazo
Damasi do irii Jesu do wɔɔkɔ.
28 Hai waati bɛɛbɛi Sɔlu wa dabii si ilui
Zeruzalɛmu do woo bɛ ŋau wa waazo do irii
Lafɛ̃ɛ Jesu do wɔɔkɔ.
29 Nɔ í ce kakɔɔ do Zuifu ŋa iyi à waa fɔ
Gɛrɛkiu, amma aŋa mɔ à waa dɛ kpãa bɛi aa
ce a kpaa.
30 Iyi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à gbɔ,
ŋɔi à bɔòɛ Sezaree nɔ à jò í nɛ Tarusi.
31 Inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Zudee do
ilɛi Galilee do ilɛi Samari fei à wɛɛò laakai ku
sũ, à waa jirima Ilaaɔ̃, à mua njɛ gbugbã nɔ
akpɔ nŋa í kɔ̃ɔsi wa koo do sobii Hundei Ilaaɔ̃.

Iri ku bai Enee

32 Piɛɛ mɔ wa dabii bii fei. Nɔ í bɔ bi inɛi
Jesu ŋa iyi à wa Lida.
33 Bɛi í yɛ wɛɛgɛ gɔ à ya kpoo Enee, kù dede
hai bi ku sũɛ hai zakai adɔ̃ mɛɛjɔ.
34 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, Enee dede, Jesu Kirisi í
jɔ̀ ì ba iri, ka sɛ̃ɛɛ. Gbakã ŋɔi í dede.
35 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa Lidau fei do inɛi ilɛɛkoi
Sarɔ̃ɔ ŋa à yɔɔ nɔ à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ.

Dɔɔkasi í ku nɔ í nyi wa si andunya má

36 Wee si ilui Zopee inaabo woo dasi Jesu
naanɛ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Tabita. Nŋui à ya
kpe Dɔɔkasi má do feei Gɛrɛki, waatɔ kabua.
Í nɛ daa jiida nɔ í ya maa sobi ilu are ŋa.
37 Ŋɔi ajɔ nŋu gɔ í na í ce bɔ̃ɔ í ku. Iyi à wɛ
ikuɛ ŋɔi à koo à jilɔɔ ile lele.
38 Inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu iyi à wa
Zopee à gbɔ iyi Piɛɛ í wa Lida kɔkɔi Zopee bɛ.
Ŋɔi à bɛ siɛ inɛ minji à ni a koo a sɔ̃ɔ ku naa
wa bi aŋa nsɛi nsɛi.
39 Ŋɔi Piɛɛ í dede í too ŋa wa. Iyi í to bɛ, ŋɔi
à bɔòɛ lelei ileu. Ŋɔi jaaɔ̃ ŋa fei à naa à kaakoɛ
à waa kpatɔò nɔ à waa nyisiɛ ibɔ do jaaɛ ŋa iyi
Dɔɔkasi í ce waati iyi í wɛɛ aŋaò ŋa.

40 Ŋɔi Piɛɛ í nya aŋa fei hai ilaawa í bɛi í gulɛ
wa ce kutɔɔ. Í sinda si ikuu í ni, Tabita dede.
Ŋɔi í cĩ ijuɛ. Iyi í yɛ Piɛɛ nɔ í dede í buba.
41 Ŋɔi Piɛɛ í mu awɔɛ í dedeɛ. Nɔ í kpe jaaõ
ŋau do inɛi Jesu ŋa iyi à gbe í nyisi ŋa Dɔɔkasi
iyi í jĩ má.
42 Ŋɔi laabaauu í fangaa si ilui Zopee fei, nɔ
inɛ nkpɔ í dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ.
43 Nɔ Piɛɛ í ce ajɔ minji Zopee bɛ bi anà gɔ
iyi à ya kpe Simɔɔ.

10

Piɛɛ do Kɔɔnɛi

1 Inɛ gɔ í wa Sezaree, à ya kpoo Kɔɔnɛi. Nŋui
wa jɛ inɛ ngboi wuai sooge gɔ ŋa iyi à ya kpe
Inɛi Itali ŋa.
2 Mɔkɔu wa too Ilaaõ nɔ í ya maa jirimaɛ ntɔ
ntɔ, nŋu do nyaanzeɛ ŋa fei. Í ya maa ce kutɔɔ
waati kãma fei, í ya nɔ ku sobi ilu arei Zuifu
ŋa ntɔ ntɔ.
3 Ŋɔi ajɔ akã zakai isɔ mɛɛta í ce kuyɛ. Í yɛ
amalekai Ilaaõ dee dee. Amalekau í lɔ siɛ wa,
ŋɔi í kpoo í ni, Kɔɔnɛi.
4 Ŋɔi í cɔ amalekau í kãsiɛ iju ŋɔi njo í muu
nɔ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, mii í ce. Ŋɔi amalekau í
jɛaa í ni, Ilaaõ í gbɔ kutɔɔɛ, nɔ kù gbɛjɛ yaase
bɛi ì sobi ilu are ŋau.
5 Nsɛi, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee a koo a kpe Simɔɔ
iyi à ya kpe Piɛɛu wa.
6 Inɛ njooi, í wa kpasɛ̃i anà gɔ iyi à ya kpe
Simɔɔ. Kpasɛ̃ɛ í wa kɔkɔi tenku.
7 Iyi amalekau í baa ide ku fɔ í tã í nɛ, ŋɔi
Kɔɔnɛi í kpe inɛ minji gɔ ŋa si inɔi woo ce icɛɛ
ŋau. Nɔ si inɔi sooge ŋa iyi à ya wa kɔkɔɛu í
kpe inɛ akã gɔ má iyi í mà bɛɛrɛi Ilaaõ.
8 Ŋɔi í sisi nŋa ide iyi í ce fei, í bɛi í bɛ ŋa
Zopee.
9 Iju kumáɛ zakai dasã à wa si kpãau nɔ à
maai si iluu. Waati bɛɛbɛ í ko Piɛɛ í gũ antai
ile sikifa wa ce kutɔɔ.
10 Ŋɔi ari í na wa kpaa, nɔ wa bi ku jɛ. Waati
iyi à waa tɛkɛa caka ŋɔi í ce kuyɛ.
11 Í yɛ lelei Aõ í cĩ nɔ acɔ nla gɔ iyi à waa mu
gonta mɛɛɛ wa kita wa ilɛ.
12 Inɔɛ bɛi dimii iŋa kutɛ mɛɛ fei í wa si do
iyi wa cã ilɛ do dimii yɛi fei.
13 Ŋɔi Piɛɛ í gbɔ ide ku fɔ gɔ í ni, Piɛɛ dede,
kpa i ŋɔ.
14 Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, jãm, Lafɛ̃ɛ. Ajɔ
kãma n kù ŋɔ iŋa iyi í jɛ iwɔ̀ hee mà jɛ iyi í
riisi.
15 Nɔ ide ku fɔu í ni má, mii iyi Ilaaõ í ni í
má maà ti i kɔsi.
16 Bɛɛbɛi í ce hee isɛ gbɛɛta. Nɔ gbakã acɔu
í nyi lele.
17 Ŋɔi Piɛɛ wa bee arae yoomai í jɛ yaasei
kuyɛu. Waati bɛɛbɛi inɛ ŋa iyi Kɔɔnɛi í bɛ ŋau
à to Zopee bɛ. Ŋɔi à bee kpasɛ̃i Simɔɔ nɔ à
nyisi ŋa. Waati iyi Piɛɛ í wasi ku lasabu si
ideu ŋɔi à to wa andɛ koofa bɛ.
18 Ŋɔi à kpe inɛi kpasɛ̃ ŋau à bee ŋa mà inɛ
njoo gɔ í wa bɛ iyi à ya kpe Simɔɔ Piɛɛ.
19 Si bɛi Piɛɛ í wasi ku lasabu si idei kuyɛɛu
ŋɔi Hundei Ilaaõ í sõɔ í ni, wee amanɛ mɛɛta
gɔ ŋa à waa dɛdɛɛ.
20 Dede i kita i koo i ba ŋa. Nɔ iŋɛò ŋa i nɛ.
Maà leekĩ leekĩ, domi amui ǹ bɛ ŋa wa.
21 Ŋɔi Piɛɛ í kita í koo í ba ŋa í ni, inɛ iyi ì
waa dɛ ŋau amui ihẽ mɛɛ. Mii ì bi ŋa.
22 Nɔ à ni, Kɔɔnɛi, inɛ ngboi sooge ŋaui wa
dɛdɛɛ. Inɛ dee deei, í ya maa jirima Ilaaõ nɔ
Zuifu ŋa fei à ya maa fɔ jiida ku jɛɛ. Amalekai
Ilaaõ gɔ í sõɔ í ni ku kpeɛ bi tɛɛ ku ba ku gbɔ
ide iyi aa sõɔ.
23 Idũu ŋɔi Piɛɛ í dasi inɛ ŋau kpasɛ̃ í ce nŋa
yaaɛ.
Iju kumáɛ í dasiò ŋa kpãa, nɔ kpaasi woo
dasi Jesu naanɛi Zopee gɔ ŋa à suu.
24 Iju kumá mmuɛ ŋɔi à to Sezaree. Wee
hee a maa to wa Kɔɔnɛi í tɔtɔɔ nyaanzeɛ ŋa do
kpaasi jiidaɛ ŋa à waa degbe ŋa.
25 Iyi Piɛɛ wa bi ku lɔ inɔ kpasɛ̃u ŋɔi Kɔɔnɛi
í bɔ ku koɛ í koo í sɛɛbata si wajuɛ.
26 Amma Piɛɛ í dedeɛ í ni, dede, domi amu
mɔ amanɛi bɛi awɔ.
27 Ŋɔi wa ba Kɔɔnɛi ide ku fɔ hee í koo í lɔò
inɔ ile, nɔ í yɛ inɛ nkpɔ í tɔtɔɔ bɛ.
28 Nɔ í sõ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi
woodai awa Zuifu ŋa í kɔ nwa ka tɔtɔɔ do iŋɛ
dimi mmu ŋa, wala ka bɔ kpasɛ̃ nŋɛ. Amma
Ilaaõ í sõm í ni kù sĩa n kpe inɛ gɔ ilu riisi hee
má jɛ n kɔsiɛ.
29 Nŋui í jɔ̀ iyi ì kpem ŋa n kù kɔ. Nsɛi, ǹ bi
i sõm na mii í ce ì kpem wa ŋa.
30 Ŋɔi Kɔɔnɛi í ni, í to ajɔ mɛɛ wa ihẽ nnyi
iyi zakai isɔ mɛɛta bɛ ihẽi ǹ wa kpasɛ̃m ihẽ ǹ
wa n ce kutɔɔ. Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tom, wa dasi
ibɔi jaaɛ ku daana gɔ.
31 Nɔ í sõm í ni, Kɔɔnɛi, Ilaaõ í gbɔ kutɔɔɛ nɔ
kù gbɛjɛ jiida ku ceɛ do bɛi ì ya maa sobi ilu
are ŋa.
32 Na nŋu, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee a koo a kpe
Simɔɔ Piɛɛ wa. Inɛ njooi wa jɛ. Í wa kpasɛ̃i
anà gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ. Kpasɛ̃ɛ í wa kɔkɔi
tenku.
33 Iyi amalekau í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi ǹ bɛ siɛ inɛ
ŋau bɛ wa gbakã, ì nɔ ì jɛ ì naa. Iyi bɛ í sĩa.
Nsɛi awa fei à wa si wajui Ilaaõ ihẽ à waa de
itĩ si ide iyi Lafɛ̃ɛ í sõɛ fei i sõ wa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce kpasɛ̃i Kɔɔnɛi

34 Ŋɔi Piɛɛ í so ide í ni, ǹ mà bɛbɛi iyi Ilaaõ
kù waa cɔ inɛ kãma dimi mmu.
35 Inɛ iyi í ya maa jirima Ilaaõ fei nɔ wa ce
iyi í sĩa dee dee, Ilaaõ í ya gba lafɛ̃ɛi si dimi iyi
í jɛ fei.
36 Ì mà laabaau jiida iyi Ilaaõ í jɔ̀ à waazoa
inɛi Izirɛli ŋa à ni inɛ ŋa aa ba laakai ku sũ do
saabui Jesu Kirisi nŋu iyi í jɛ Lafɛ̃ɛi inɛ fei.
37 Ì nɔ ì mà ŋa mii iyi í sinti si ilɛi Galilee í
bɛi í ce si ilɛi Zudee fei waati iyi Zãa í sisi idei
inyi ku dasi iyi í ya maa ceu í tã.

38 Ì mà bɛi Ilaaɔ̃ í mua Jesu inɛi Nazarɛtiu
Hundeɛ ŋa do bɛi í muaa gbugbã. Nɔ í dabii
si ilɛu fei wa ce jiida nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa iyi à wa si
awɔi Seetam fei à ba iri. Í ya maa ce bɛɛbɛi si
na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í wɛɛ do nŋu.
39 Awai à waa jɛa inɛ ŋa sɛɛdai mii iyi í ce
ilɛi Zuifu ŋa do ilui Zeruzalɛmu fei. Nɔ à
kpakpaɛ si jĩi à kpaa.
40 Amma si ajɔ mɛɛtasia Ilaaɔ̃ í jũu hai si
balɛ nɔ í jɔ̀ í tusɛa inɛ gɔ ŋa araɛ.
41 Kù nɔ kù jɛ inɛ feii í yɔɔ bii kù jɛ awa iyi à
jɛ sɛɛda iyi Ilaaɔ̃ í cica hai tako, awa iyi à jɛ nɔ
à mɔ do nŋu si anyii kujĩɛ hai si balɛ.
42 Nɔ í dasi wa ka maa waazoa inɛ ŋa, nɔ ka
jɛa inɛ ŋa sɛɛda iyi nŋui Ilaaɔ̃ í cica ku kiiti ilu
hunde do iku ŋa.
43 Bɛɛbɛ mɔi walii ŋa fei à fɔ ideɛ à ni inɛ iyi
í dasiɛ naanɛ fei Ilaaɔ̃ á kpa idei dulum ndii
lafɛ̃ɛ na saabui iriɛ.

Dimi mmu ŋau mɔ à ba Hundei Ilaaɔ̃

44 Waati iyi Piɛɛ wa fɔ ide má, ŋɔi Hundei
Ilaaɔ̃ í naa si inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideu fei.
45 Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à si Piɛɛ
bɛu, à biti do iyi Ilaaɔ̃ í mua dimi mmu ŋa mɔ
Hundeɛ,
46 domi à gbɔ inɛ ŋau à waa fɔ ide do fee ŋa
iyi à kù waa gbɔ à waa sisiò bɛi kulai Ilaaɔ̃ í to.
47 Ŋɔi Piɛɛ í ni, si bɛi inɛ ŋau ihɛ̃ à ba Hundei
Ilaaɔ̃ bɛi awa mɔ, yooi á yɔkɔ ku ganji ŋa a dasi
ŋa inyi.
48 Ŋɔi í ni a dasi ŋa inyi do irii Jesu Kirisi.
Ŋɔi Kɔɔnɛi ŋa à tɔɔɛ à ni ku buba bi aŋa bɛ
ku ce ajɔ minji.

11

Piɛɛ í sisia inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu idei Kɔɔnɛi ŋa

1 Woo bɛ ŋa do kpaasi woo dasi Jesu naanɛ
ŋa iyi à wa ilɛi Zudee à gbɔ iyi hai jɛ Zuifu ŋa
mɔ à gba idei Ilaaɔ̃.
2 Ŋɔi Piɛɛ í baa Zeruzalɛmu nɔ Zuifu woo
dasi Jesu naanɛ ŋau à yɛ taaleɛ,
3 à ni à lɔ kpasɛ̃i inɛ ŋa iyi a kù ce bango nɔ
aŋaò ŋa à jɛ.
4 Ŋɔi Piɛɛ í sisi nŋa ideu hai sinteɛ bɛi í ce
fei.
5 Í sõ ŋa í ni, waati iyi ń wa Zopee ń wa n ce
kutɔɔ ajɔ nŋu gɔ, ŋɔi ń ce kuyɛ. Ń yɛ acɔ nla gɔ
iyi à waa mu gonta mɛɛɛ wa kita wa hai lelei
Aõ í naa í leekĩ kɔkɔm.
6 Iyi ń wa n cɔɔ do laakai, ŋɔi si inɔɛ ń yɛ iŋai
sako ilu kutɛ mɛɛ ŋa do iŋa ku cã ilɛ ŋa do yɛi
ŋa.
7 Ŋɔi ń gbɔ ide ku fɔ gɔ í sõm í ni, Piɛɛ dede,
kpa i ŋɔ.
8 Amma ń ni, jãm Lafɛ̃ɛ. Ajɔ kãma iŋa iyi í
jɛ iwɔ̀ hee má jɛ iyi í riisi kù lɔ gɛlɛm.
9 Nɔ ide ku fɔu í sõm má hai lele í ni mii iyi
Ilaaɔ̃ í ni í má, n maà n kɔsi.
10 Bɛɛbɛi í ce isɛ gbɛɛta í bɛi í nyi lele.
11 Wee hai Sezaree à bɛ sim amanɛ mɛɛta gɔ
ŋa wa. Bɛ gbakã inɛ ŋau à to wa andɛ koofai
kpasɛ̃ bii ń wau.
12 Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í ni n too ŋa n maà n
leekĩ leekĩ. Nɔ kpaasi mɛɛfam ŋau ihɛ̃ à sim
Sezaree bɛ nɔ à lɔ kpasɛ̃i Kɔɔnɛi ajɔ.
13 Nɔ Kɔɔnɛi í sõ wa bɛi nŋu í yɛ amaleka si
kpasɛ̃i nŋu wa leekĩ nɔ í ni, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee
a koo a kpe Simɔɔ Piɛɛ wa.
14 Nŋui á sõɛ bɛi awɔ do nyaanzeɛ ŋa fei aa
ce i baò faaba ŋa.
15 Ŋɔi ń koo. Iyi ń sinti ku waazo, ŋɔi
Hundei Ilaaɔ̃ í naa si ŋa wa bɛi í naa si awa
mɔ tako wo.
16 Ŋɔi ń ye gigii ide iyi Lafɛ̃ɛ í fɔu iyi í ni, Zãa
í dasi inɛ ŋa inyi, amma Hundei Ilaaɔ̃i an da
nŋɛ si.
17 Bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ í ce nŋa amua bɛi í mu
nwa wo waati iyi à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi
naanɛ. Na nŋu, bɛirei amu an ce n ganjiò mii
iyi Ilaaɔ̃ í ce.
18 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi idɔ nŋa í tũ, nɔ
à saabu Ilaaɔ̃ à waa ni, debɛi, Ilaaɔ̃ í mua hee
do dimi mmu ŋa mɔ kpãa a kpaasiò idɔ nŋa a
baò kuwɛɛ hai tã.

Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi í wa Antiɔsi

19 Wee woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à fangaa
bii fei na ijuukpã iyi í naa si waati iyi à kpa
Etiɛniu, gɔgɔ ŋa à sa à bɔ hee gungum gɔ iyi à
ya kpe Sipu. Gɔgɔ ŋa mɔ à bɔ ilɛi Fenisi, gɔgɔ
ŋa mɔ à nɛ Antiɔsi. Zuifu ŋa aŋa akãi à ya maa
waazoa laabaau jiidau.
20 Do nŋu fei, inɛ gɔ ŋa hai si inɔ nŋa à naa
hai Sipu do hai Sirɛni à bɔ Antiɔsi nɔ à waa
sisia hai jɛ Zuifu ŋa mɔ laabaau jiidai Jesu
Lafɛ̃ɛ.
21 Nɔ gbugbãi Aõ Lafɛ̃ɛ í wɛɛ nŋa, nɔ inɛ
nkpɔ í kpaasi idɔ í dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ.
22 Iyi inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu
à gbɔ ideu, ŋɔi à bɛ Baanabasi Antiɔsi bɛ.
23 Iyi í to bɛ í yɛ bɛi Ilaaɔ̃ í cea inɛ ŋau didõ
nɔ inɔɛ í dõ. Ŋɔi í mu nŋa gbugbã ku ba a leekĩ
dim dim si Lafɛ̃ɛ do idɔ nŋa fei.
24 Baanabasiu inɛ ncɛɛi iyi í dasi Jesu naanɛ
ntɔ ntɔ nɔ í kõò Hundei Ilaaɔ̃. Nɔ akpɔi woo
dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ ŋau í nyi í kõɔsi má.
25 Si anyiɛ ŋɔi í bɔ Sɔlu ku dɛdɛ ikpa Tarusi.
26 Iyi í yɔɔ ŋɔi í bɔòɛ Antiɔsi. Adõ akãi aŋa
minjiu à ce bɛ à ya tɔtɔɔ do inɛi igbɛi Jesu ŋa
nɔ à ya kɔa inɛ nkpɔ si cioi idei Ilaaɔ̃. Antiɔsi
bɛi à tako à kpe inɛ ŋa iyi à waa too kpãai
Jesuu inɛi Kirisi ŋa.
27 Waati bɛɛbɛ walii gɔ ŋa à bɔ Antiɔsi hai
Zeruzalɛmu.
28 Inɛ akã nŋa iyi à ya kpe Agabusi í dede í
leekĩ nɔ í ce walii do sobii Hundei Ilaaɔ̃ í ni
ari nla nla á ce si andunya fei. Bɛɛbɛ mɔi ariu
í nɔ í ce si waatii Kolodu ilaalu nlai Romuu.
29 Si bɛi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu à
gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à dasi idɔ aŋa a samba amua ŋa

zaka bɛi inɛ fei í nɛ, ku ba ku sobi kpaasi nŋa ŋa iyi à wa ilɛi Zudee.
30 Ŋɔi à ce bɛɛbɛ, nɔ à jɔ̀ Baanabasi do Sɔlu à kooò amuau bi inɛ ngbo nŋa ŋau.

12

À kpa Zaaki nɔ à mu Piɛɛ mɔ à dasiɛ piisɔ̃ɔ

1 Waati bɛɛbɛ ilaalu Herodu í sinti ku kpã inɛi igbɛi Jesu gɔ ŋa iju.
2 Í jɔ̀ à kpa Zaaki igbãi Zãa do taakuba.
3 Ŋɔi í yɛ ideu í dɔ̃a Zuifu ŋau si, nɔ í jɔ̀ à mu Piɛɛ má. Wee waatii jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeei.
4 Iyi à mu Piɛɛ ŋɔi Herodu í jɔ̀ à dasiɛ piisɔ̃ɔ nɔ í jɔ̀ sooge ŋa à waa degbeɛ, aŋa mɛɛ ikɔ mɛɛ. Herodu í bi nŋu ku ceaa kiiti si wajui zamaa bii jingaui Iku ku kuau í lɔ.
5 À waa mu Piɛɛ si ile piisɔ̃ɔ bɛ, amma inɛi igbɛi Jesu ŋa à wasi ku ce kutɔɔ na iriɛ do himma jiida jiida bi Ilaaɔ̃.

Amaleka gɔ í nya Piɛɛ hai ile piisɔ̃ɔ

6 Piɛɛ wa sĩ njoo si aninii sooge minji gɔ ŋa idũ iyi iju kumáɛ Herodu wa bi ku nyaa hai ile piisɔ̃ɔu ku bɔòɛ si wajui zamaa. À dũu do sesee minji nɔ sooge gɔ ŋa à waa degbe andɛi ile piisɔ̃ɔu bɛ.
7 Ŋɔi gbakã amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ gɔ í naa si ile piisɔ̃ɔu, ŋɔi inya í má. Ŋɔi amalekau í cã Piɛɛ si cingaɛ í jũu í ni, dede ńya ńya. Bɛ gbakã ŋɔi sesee ŋau í cuku hai si awɔɛ ŋa.
8 Ŋɔi amalekau í ni, dasi ibɔɛ do baatae. Ŋɔi Piɛɛ í ce bɛɛbɛ, ŋɔi amalekau í sɔ̃ɔ má í ni, bii dabiiɛ nɔ i toom wa.
9 Ŋɔi Piɛɛ í fita hai ile piisɔ̃ɔu í tooɛ, amma kù mà iyi mii ŋau bɛ fei amalekau wa cooi ntɔ ntɔ. Í tamaa bɛi nŋu wa laalaai.
10 À lɔ woo degbe piisɔ̃ɔ sinteu do minjisiau nɔ à tosi gamboi isɔu. Inɛ nŋu ikpa inɔ ilui wa cɔ. Ŋɔi í cĩ do arae nɔ à fita à mu kpãa à nɛ hee à lɔ kpãa kókò sinte, ŋɔi gbakã amalekau í nɛ í jɔ̀ Piɛɛ.
11 Ŋɔi Piɛɛ í yɔɔ bɛbɛi iyi kù jɛ àlá. Nɔ í ni, ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃i í bɛ sim amalekaɛ wa ku na ku nyam hai si awɔi Herodu, do laalɔ iyi Zuifu ŋau à bi a ceem fei.
12 Iyi í yɛ yaasei ideu ŋɔi í bɔ kpasɛ̃i Maari iyei Zãa Maaku. Wee í ko inɛ nkpɔ nkpɔi í tɔtɔɔ bɛ à wasi ku ce kutɔɔ.
13 Iyi Piɛɛ í to bɛ ŋɔi í cã gamboi andɛ koofau ŋɔi abo woo ce icɛ gɔ iyi à ya kpe Rodu í koo í bee í ni, yooi.
14 Iyi í mà imui Piɛɛ ŋɔi inɔ didɔ̃ kù jɔ̀ kù cũu. Ŋɔi í sɛi í nyi ile í koo í sɔ̃ inɛ ŋa í ni Piɛɛ í wa andɛ koofa.
15 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, ì waa sũmui. Amma í ni, ntɔ ntɔi. Ŋɔi à ni, á má jɛ ayaɛi.
16 Wee Piɛɛ wa leekĩ bɛ í wasi ku cã gambo. Iyi à naa à cũu nɔ à ba wee nŋui, ŋɔi í mu ŋa biti.
17 Nɔ í ni a coko do awɔ í bɛi wa sɔ̃ ŋa bɛi Lafɛ̃ɛ í ce í nya nŋu wa hai ile piisɔ̃ɔu. Ŋɔi í ni a koo a sɔ̃ Zakɔbu ideu do kpaasi ŋa iyi à gbe, í bɛi í fita í bɔ inya mmu má.
18 Iju kumáɛ daadaakɔ ideu í jɔ̀ sooge ŋau à biti hee à bee njɛ à waa ni, ikpa iwoi Piɛɛ í bɔ.
19 Ŋɔi Herodu í ni a dɛdɛɛ. Ŋɔi à dɛdɛɛ amma a kù yɔɔ. Ŋɔi í bee woo degbe ŋau ide. Si bɛi a kù yɔkɔ a kù jɛaa, nɔ í ni a kpa ŋa. Ŋɔi Herodu í bɛi í dede hai ilɛi Zudee í koo í buba ikpa Sezaree ajɔ minji titã.

Ikui Herodu

20 Wee idɔi Herodu í kɔ̃ò inɛi Tii ŋa do inɛi Sidɔ̃ɔ ŋa ntɔ ntɔ, ŋɔi inɛ ŋau à tɔtɔɔ njɛ nɔ à nya inɛ gɔ ŋa à bɛ ŋa bi Herodu. Nɔ à ce Balatu akawei ilaaluu kpaasi à bɛi à bɔ bi Herodu a koo a tɔɔɛ suuru domi inɛi ilɛ nŋa ŋa si ilɛi Herodui à ya bɔ ijɛ ku dɛdɛ.
21 Ŋɔi Herodu í da nŋa ajɔ si bii á yɛ ŋa. Iyi ajɔu í to ŋɔi Herodu í dasi ibɔi ilaaluɛ í bɛi í buba si antai kitãi bommaɛ í bɛi í so ide wa sɔ̃ inɛ ŋau.
22 Ŋɔi inɛ ŋau à dɔ̃ anu à saabuɛ à waa ni, kù jɛ baa amanɛi wa fɔ ideu, Ilaaɔ̃i.
23 Bɛ gbakã amalekai Ilaaɔ̃ í dasi Herodu bɔ̃ɔ í jɔ̀ kokoo ŋa à ŋɔ araɛ í ku, si na iyi í jɔ̀ nŋu amanɛ í gba amboei Ilaaɔ̃, kù kɔsi.
24 Amma idei Ilaaɔ̃ njɛ í fangaa wa kɔ̃ɔsi.
25 Iyi Baanabasi do Sɔlu à ce mii iyi à dasi ŋa ku ceu Zeruzalɛmu bɛ à tã ŋɔi à sinda à nyi Antiɔsi má. Iyi à waa nɛ à gbã Zãa Maaku í si ŋa.

13

À cica Baanabasi do Sɔlu à bɛ ŋa

1 Walii do woo kɔsi cio gɔ ŋa à wa si inɔi inɛi igbɛi Jesu ŋa Antiɔsi bɛ. Iri nŋa wee. Baanabasi, do Simeɔ̃ iyi í jɛ amanɛ dũdũ, do Lusiu inɛi Sirɛni, do Manahɛnu, nŋu iyi à bíí do Herodu ilaaluu inya akã, do Sɔlu.
2 Ajɔ nŋu si bɛi inɛ ŋau à waa tɔɔ Lafɛ̃ɛ do anu ku dĩ ajɔ, ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í sɔ̃ ŋa í ni, i cica Baanabasi do Sɔlu i nya ŋa ikã ŋa a ce icɛ iyi ń kpe ŋaò.
3 Iyi à ce anu ku dĩ do kutɔɔu à tã, ŋɔi à lea Baanabasi do Sɔlu awɔ si iri, nɔ à jɔ̀ ŋa à nɛ.

Baanabasi do Sɔlu à bɔ Sipu

4 Bɛɛbɛi Hundei Ilaaɔ̃ í bɛ Baanabasi do Sɔlu fei. Nɔ à to ilu gɔ iyi à ya kpe Selɛsi. Hai bɛi à lɔ akɔi inyi à bɔ gungum gɔ iyi à ya kpe Sipu.
5 Iyi à to si ilui Sipu gɔ iyi à ya kpe Salamini ŋɔi à wasi ku waazo idei Ilaaɔ̃ si ile ikã ikã bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋau. Zãa Maaku mɔ í too ŋa ku sobi ŋa.
6 Nɔ à kua gungum nɔu à bɛi à to Pafɔsi. Pafɔsi bɛi à yɛ Zuifu woo ce dobu dobu gɔ iyi í jɛ walii ilu ibo. Iriɛi Baajesu.
7 Í wee do Seejiu Pɔlusi, ilu ilɛi Sipu ilu bisiu. Ilu ilɛu í ni a kpe Baanabasi do Sɔlu wa si na iyi í jɔ̀ wa bi ku gbɔ idei Ilaaɔ̃.
8 Amma woo ce dobu dobuu iyi à ya kpe Elimasi do feei Gɛrɛki wa bi ku ganji ŋa. Wa

ce kookaai ku sinda ilu ilɛu hai si kpãai naanɛ
ku dasi si Jesu.
9 Nɔ Sɔlu iyi à ya nyi a kpe Pɔlu mau í kɔ̃ɔ̀
Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í kãsi woo ce dobu dobuu
iju,
10 í ni, awɔ iyi ì jɛ ilu bisi laalɔ do woo taki
inɛ, awɔ inɛi Seetam nii nɔ ì jɛ mbɛɛi mii iyi
í jɛ dee dee fei. Hee waati yoomai aa leekĩò
ide ntɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛu ku kpaasi do ibo má.
11 To, nsɛi, Ilaaɔ̃ á to siɛ awɔ, aa fɛɛju, i kaa
yɛ ilu má si zakai ajɔ minjiu ihɛ̃. Bɛ gbakã í
fɛɛju, nɔ í nɛ wa dabii wa dɛdɛ inɛ gɔ iyi á mu
awɔɛ.
12 Iyi ilu ilɛu í yɛ mii iyi í ceu ŋɔi í dasi
naanɛ si na iyi í jɔ̀ idei Lafɛ̃ɛ Jesu í to siɛ ntɔ
ntɔ.

Pɔlu do Baanabasi à wa Antiɔsi si ilɛi Pisidi

13 Si anyiɛ ŋɔi Pɔlu do kpaasiɛ ŋa à lɔ akɔi
inyi hai Pafɔsi à nɛ nɔ à to Pɛɛzu si ilɛi Panfili.
Amma Zãa Maaku í jɔ̀ ŋa hai bɛ í sinda í nyi
Zeruzalɛmu.
14 Hai Pɛɛzu bɛ Pɔlu ngu ŋa à mɔsi à bɔ
Antiɔsi si ilɛi Pisidi. Iyi ajɔi kusĩmi í to ŋɔi à
bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ à buba.
15 Nɔ inɛ gɔ í cio si tia iyi Moizi do walii ŋau
à kɔ. Iyi í cio í tã, ŋɔi inɛ ngboi igbɛ ŋau à bɛ si
ŋa inɛ gɔ koo bee ŋa ku ni, iŋɛ kpaasi ŋa, bii ì
nɛ ide iyi aa muaò inɛ ŋa gbugbã i fɔ ŋa.
16 Ŋɔi Pɔlu í dede í ni a coko do awɔ nɔ í
ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa do iŋɛ dimi mmu ŋa iyi ì
waa jirima Ilaaɔ̃, i de itĩ i gbɔ ŋa.
17 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwai í cica bala nwa ŋa nɔ í kɔ̃ɔsi
kukpɔ nŋa waati iyi à waa jɛ inɛ njoo si ilɛi
Ezibiti. Si anyii nŋu, í nya ŋa hai ilɛi Ezibiti
do gbugbãɛ,
18 nɔ í yɔkɔò ŋa temua zakai adɔ̃ ciiji si
gbaau.
19 Í kpa dimi ikã ikã mɛɛje si ilɛi Kanaã nɔ í
so ilɛ nŋau í na ŋa í jɛ tu ŋa.
20 Iyi bɛ ŋa fei í cei zakai adɔ̃ cĩɔ mɛɛ do
ciitaa.
Si anyii nŋu, Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋa woo kiiti ŋa hee
í koo í toò waatii Samuɛli waliiu.
21 Ŋɔi à ni aŋa à bi ilaalu, nɔ Ilaaɔ̃ í mu nŋa
Sɔlu amai Kisi hai si dimii Bɛnzamɛɛ nɔ í jɛ
bommau zakai adɔ̃ ciiji.
22 Nɔ Ilaaɔ̃ í nyaa bomma í sãsi Davidi.
Davidiui í jɛaa sɛɛda í ni, ŋ̀ yɛ Davidi amai Izai
í jɛ dimii inɛ iyi ŋ̀ bi, nŋui á ce idɔɔbim fei.
23 Hai si dimii Davidii Jesu í fita, inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cica ku jɛ woo faabai inɛi Izirɛli ŋa si
bɛi í tako í ce nŋa kuwãɛu.
24 Jesu ku bɛi ku naa, Zãa í cea inɛi Izirɛli
ŋa fei waazo í ni a kpaasi idɔ nŋa nɔ a ce inyi
ku dasi.
25 Waati iyi icɛi Zãa í maai ku kpa iri í ni, kù
jɛ amui ì waa degbe ŋa, amma inɛ gɔ á naa si
anyim iyi n kù to n bate n fũ ikũi baataɛ.
26 To, iŋɛ kpaasi ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ dimii
Aburahamu ŋa, do dimi mmu ŋa iyi ì waa
jirima Ilaaɔ̃, iŋɛi à sambaa idei faabau ihɛ̃ wa.
27 Wee inɛi Zeruzalɛmu ŋa do inɛ ngbo nŋa
ŋa a kù mà yooi Jesu í jɛ dee dee, a kù nɔ a kù
gbɔ yaasei idei walii ŋa iyi à ya maa cio si ajɔi
kusĩmi feiu. Amma do nŋu fei à jɔ̀ ideu í kɔ̃ si
waati iyi à yɛ taalei Jesu.
28 A kù yɛ siɛ ngɔgɔ iyi á jɔ̀ a kpaa, amma do
nŋu fei à tɔɔ Pilati ku jɔ̀ a kpaa.
29 Ŋɔi à ce mii iyi à kɔ na iriɛu fei. Si anyiɛ
nɔ à kitaɛ hai si jĩi ku gaauu à dasi ikuɛ si inɔ
balɛ.
30 Amma Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ,
31 nɔ si afei ajɔ nkpɔ nkpɔ í nyisi inɛ gɔ
ŋa araɛ. Inɛ ŋau, aŋai à tooɛ wa wo hai ilɛi
Galilee à naa Zeruzalɛmu. Aŋai à waa jɛ
sɛɛdai ideɛ nsɛi bi inɛi Izirɛli ŋa.
32 Awa mɔ idei kuwã iyi Ilaaɔ̃ í cea bala nwa
ŋau, nŋui à waa sɔ̃ ŋɛ.
33 Í jɔ̀ kuwãu í kɔ̃ si waati nwa. Awa tɔku
nŋa ŋa, awai à yɛ kukɔ̃i kuwãu waati iyi í jĩ
Jesu hai si balɛ si bɛi à kɔɔ si Tiai Iri Kukɔ̃ iri
minjisia à ni,
Ilaaɔ̃ í ni, awɔi ì jɛ amam,
Hai nnyi ŋ̀ jɛ Baaɛ.
34 Ilaaɔ̃ í fɔ wo í ni nŋu á jũu hai bi iku ŋa ku
ba ku maà na ku sãmi. Bɛɛbɛi í fɔ waati iyi í
ni,
An wee nŋɛ dee dee bɛi ŋ̀ wãò Davidi wo, kù
nɔ kù nɛ sika.
35 Na ŋɔi í ce Davidi í fɔ má í ni,
I kaa jɔ̀ arai Inɛ Kumáɛ ku sãmi.
36 Davidi takaɛ í ce mii iyi Ilaaɔ̃ í dasiɛ í bɛi í
ku, nɔ à suu kɔkɔi balaɛ ŋa nɔ araɛ í sãmi, mà
irei.
37 Amma Jesu inɛ nŋu Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ kù
sãmi.
38 Debɛi, iŋɛ kpaasim ŋa, i jɔ̀ i mà ŋa iyi na
saabuɛi à waa sisi nŋɛ iyi Ilaaɔ̃ á kpa idei
dulum du ŋɛ.
39 Inɛ iyi í dasiɛ naanɛ fei, nŋui á jɔ̀ lafɛ̃ɛ ku
jɛ dee dee bi Ilaaɔ̃. Amma woodai Moizi kaa
yɔkɔ ku ce bɛɛbɛ.
40 Na nŋu, i ce laakai ŋa mii iyi walii ŋa à fɔu
ku maà ba ŋɛ, iyi à ni,
41 Iŋɛ woo yaako amu Ilaaɔ̃, i gbɔ idem ŋa.
Aa biti ŋa nɔ aa ce nfe ŋa,
Domi an ce mii gɔ si waati nŋɛ iyi baa bii í jɛ
inɛ gɔ í na wa sisi nŋɛ i kaa dasi naanɛ
ŋa.
42 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi nŋu do
Baanabasi à waa bi a fita hai ile bii à ya ce
kutɔtɔɔu bɛ, ŋɔi inɛ ŋau à waa tɔɔ ŋa a nyi wa
má a naa a waazo si ide akãu si ajɔi kusĩmi
mmu iyi wa baa.
43 Iyi inɛ ŋau à fita ŋɔi Zuifu nkpɔ do inɛ ŋa
iyi à waa too kucei Zuifu ŋa nɔ à mà bɛɛrɛi
Ilaaɔ̃u à waa too ŋa. Ŋɔi Pɔlu do Baanabasi à
ba ŋa ide ku fɔ à mu nŋa gbugbã ku ba a maa
leekĩ dim dim si didɔ̃i Ilaaɔ̃.
44 Si ajɔi kusĩmi mmuu inɛi ilu ŋau fei à
tɔtɔɔi a ba a gbɔ idei Lafɛ̃ɛ.

45 Iyi Zuifu ŋau à yɛ zamaau ŋɔi à dedeò igu
ku ja à waa jã ide iyi Pɔlu wa fɔu nɔ à waa buu.
46 Amma Pɔlu do Baanabasi à sõ ŋa do
wɔɔkɔ à ni, tilasii iŋɛ Zuifu ŋa a tako a sõ ŋɛ
idei Ilaaõ. Amma si na iyi í jɔ̀ ì waa kɔsi ŋa nɔ
i kù ka arɑ nŋɛ si inɛ ŋa iyi à bi a ba kuwɛɛ hai
tã, na nŋu, aa ka jɔ̀ ŋɛ nɔ ka bɔ bi dimi mmu
ŋa,
47 domi nŋu bɛi Lafẽɛ í dasi wa ku ce í ni,
N ce ŋɛi bɛi fitila bi dimi mmu ŋa
Ku ba i bɔò idei faabau hee kɔɔi andunyau ŋa.
48 Iyi hai jɛ Zuifu ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi í dõ
nŋa si, à waa saabu Aõ Lafẽɛ na ideɛu. Nɔ inɛ
ŋa iyi Aõ Lafẽɛ í jilɔɔ si a ba kuwɛɛ hai tãu fei
à dasi naanɛ.
49 Nɔ idei Lafẽɛu í fangaa si ilɛu fei.
50 Amma Zuifu ŋau à dede idɔɔkõi ilu irii
ilu ŋau do inaabo ilu amani ŋa iyi à waa too
kucei Zuifu ŋau. Nŋui í jɔ̀ à kpã Pɔlu do
Baanabasi iju à lele ŋa hai bɛ.
51 Ŋɔi woo bɛ ŋau à gbugbã si ŋa sãai baata
nŋa ŋa à waa nyisiò iyi mii iyi á na ku ba ŋa í
jɛ idei iri nŋa. Si anyiɛ nɔ à nɛ Ikonimu.
52 Amma inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu
Antiɔsiu ngu ŋa à wɛɛò inɔ didõ nɔ à kõò
Hundei Ilaaõ.

14

Pɔlu do Baanabasi à wa Ikonimu

1 Ikonimu bɛi Pɔlu do Baanabasi à lɔ ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu nɔ à ce waazo hee
inɛ nkpɔ í dasi naanɛ, hai Zuifu ŋa hee do hai
jɛ Zuifu ŋa fei.
2 Amma Zuifu ŋa iyi à kɔ ku dasi naanɛu à
dede idɔɔkõi dimi mmu ŋa ku ba a ce lasabu
laalɔ si gãmɛi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋau.
3 Do nŋu fei, Pɔlu do Baanabasi à kpɛ Ikon-
imu à waa waazoa inɛ ŋa do wɔɔkɔ. Lafẽɛ í mu
nŋa gbugbã à ya maa ceò maamaake ikã ikã
ŋa. Maamaake ŋau wa nyisi iyi waazo nŋa
iyi à waa ce si idei didõi nŋuu ntɔi.
4 Amma inɛi ilu ŋau à kpẽ minji. Inɛ gɔ ŋa à
leekɪ̀ò Zuifu ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ à leekɪ̀ò woo bɛ
ŋau.
5 Ŋɔi Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa do inɛ ngbo
nŋa ŋa à ce anu akã a wahala woo bɛ ŋau a ta
ŋa kuta a kpa ŋa.
6 Iyi Pɔlu do Baanabasi à mà ideu gbakã, ŋɔi
à sa à bɔ Lisiti do Dɛɛbu si ilɛi Likoni do si
ilɛɛkoɛ ŋa.
7 Nɔ à wasi laabaau jiidau ku waazo bɛ.

Pɔlu do Baanabasi à wa Lisiti

8 Mɔkɔ gɔ í wa Lisiti, isɛɛ ŋa fei í ku nɔ bɛɛbɛi
à buu do, kù dede kù nɛ baa ajɔ akã.
9 Si bɛi Pɔlu wa ba inɛ ŋa ide ku fɔ mɔkɔu
wa gbɔ. Ŋɔi Pɔlu í kã siɛ iju nɔ í yɛ iyi naanɛɛ
á yɔkɔ ku jɔ̀ ku ba iri.
10 Ŋɔi Pɔlu í sõɔ do gbugbã í ni, dede i leekɪ̀
si kutɛɛ. Ŋɔi mɔkɔu í dede í fo í dinga wa nɛ.
11 Iyi zamaau í yɛ mii iyi Pɔlu í ce ŋɔi à dõ
anu hee lele do fee nŋa à ni, iwẽ nwa ŋau à
kpɔò amanɛ à naa si wa.
12 Ŋɔi à waa kpe Baanabasi Susi, Pɔlu mɔ
Hɛɛmɛɛzi domi Pɔlui í jɛ woo waazo.
13 Wee ilei iwẽ iyi à ya kpe Susiu í wa hai do
angulei bi ku lɔi iluu wa. Ŋɔi inɛ ŋa à koo à dɛ
kɛtɛ kombo ŋa wa nɔ à ce booda do kokoi jɪ̀i
ŋa à da nŋa si kõɔ. Nɔ woo weei Susiu í naaò
ŋa wa andɛ koofai iluu. Nŋu do inɛ ŋau fei à
waa bi a cea woo bɛ ŋau kuwee.
14 Amma iyi woo bɛ minji ŋau à gbɔ ideu, à
ga ibɔ nŋa ŋa à waa nyisiò iyi aŋa a kù jɛsi, nɔ
à dõ anu à sɛi à waa nɛò bi zamaau à waa ni,
15 na mii í ce ì waa ce bɛɛbɛ, iŋɛ kpaasi ŋa.
Awa mɔ amanɛi bɛi iŋɛ taka nŋɛ. Laabaau
jiidai à naa ku sõ ŋɛ ku ba i jɔ̀ iwẽ nfe nŋɛ ŋau
nɔ i sinda si Ilaaõ, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Nŋui
í ce lele do ilɛ do tenku do mii iyi í wa inɔ nŋa
fei.
16 Tako wo í jɔ̀ dimi fei wa too kpãa iyi í bi.
17 Amma do nŋu fei í nyisi wa iyi nŋu í wɛɛ
domi wa ce nwa jiida ŋa. Í jɔ̀ ijɪ̀ wa wɔ ku ba
ka ba ijɛ si iko si waatii atɛ ku ba ka nɛ inɔ
didõ.
18 Amma baa do iyi Pɔlu ŋa à fɔ bɛɛbɛ fei,
bɛi à ce à ganji kuweei zamaau í gaabu.
19 Ŋɔi Zuifu gɔ ŋa à naa hai Antiɔsi do hai
Ikonimu à wa inyii itɪ̀i inɛ ŋau nɔ à ta Pɔlu
kuta ku ba a kpaa, ŋɔi à faa à bɔò alalai iluu
domi à tamaa bɛi í kui.
20 Amma inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu à
naa à kaakoɛ, ŋɔi í dede í bɔ inɔ ilu. Iju kumaɛ
ŋɔi nŋu do Baanabasi à dede à bɔ Dɛɛbu.

À nyi Antiɔsi si ilɛi Siri

21 Iyi Pɔlu do Baanabasi à to Dɛɛbu à waazo
laabaau jiida si iluu nɔ inɛ nkpɔ í lɔsi kpãai
Jesu ku too bɛ. Si anyiɛ nɔ à nyi ikpa Lisiti do
Ikonimu do Antiɔsi iyi í wa ilɛi Pisidi.
22 Nɔ à mua inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu
gbugbã ku ba a leekɪ̀ si naanɛu dim dim. Nɔ
à sõ ŋa à ni, wahala nkpɔ nkpɔi aa ka yɛ ka bɛi
ka lɔ si andunya titõi Ilaaõ.
23 Ŋɔi à cicaa igbɛi inɛi Jesu ŋa fei inɛ ngbo
ŋa. Si anyiɛ nɔ à ce kutɔɔ do anu kudɪ̀ à so ŋa
à daa Lafẽɛ si awɔ, nŋu iyi à dasi naanɛu.
24 Si anyii nŋu nɔ à nɛ hai bɛ à koo à lɔ ilɛi
Pisidi à bɔ ilɛi Panfili,
25 nɔ à to iluɛ gɔ iyi à ya kpe Pɛɛzu à ce
waazo bɛ à bɛi à bɔ Atali.
26 Hai bɛi à lɔ akɔi inyi à nyi ikpa Antiɔsi si
ilɛi Siri bɛ. Ilu bɛi à tako à le nŋa awɔ si iri wo
na icɛ iyi aa koo a ceu ku ba Ilaaõ ku mu nŋa
didõɛ. Nɔ icɛui à ce à kpa iriɛ wa bɛ.
27 Iyi à to Antiɔsi ŋɔi à tɔtɔɔ inɛi igbɛi Jesu
ŋa nɔ à sisi nŋa mii iyi Ilaaõ í cea aŋa fei do si
bɛi í ceò kpãa hai jɛ Zuifu ŋa mɔ à dasiò naanɛ.
28 Nɔ à kpɛ ilu bɛ do inɛ ŋa iyi à waa too
kpãai Jesu ajɔ.

15

À ce kutɔtɔɔ Zeruzalɛmu

1 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naa Antiɔsi bɛ. Inɛ ŋau à
naai hai ilɛi Zudee, nɔ à waa sɔ̃ kpaasi woo
dasi Jesu naanɛ ŋau à ni, i kaa ba faaba ŋa bii
a kù dasi ŋɛ bangɔ si bɛi woodai Moizi wa fɔ.
2 Iyi Pɔlu do Baanabasi à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à
ba ŋa kakɔɔ ku ce jiida jiida si ideu. Ŋɔi
woo dasi Jesu naanɛ ŋau à cica Pɔlu do
Baanabasi do inɛ gɔ ŋa hai ilui Antiɔsi bɛ à
bɛ ŋa Zeruzalɛmu bi woo bɛ ŋau do inɛ ngbo
ŋau na irii ideu.
3 Pɔlu ŋa à dasi kpãa à waa nɛ nɔ inɛi igbɛi
Jesu ŋau à koo à leekĩ nŋa. Ŋɔi à ce isɛɛnɛ
nŋa à koo à lɔ ilɛi Fenisi do ilɛi Samari nɔ à
wasi ku sisia kpaasi woo dasi naanɛ ŋau bɛi
hai jɛ Zuifu ŋa mɔ à sinda idɔ nŋa si Jesu. Ŋɔi
laabaaui ideu í jɔ̀ inɔi aŋa fei í dɔ̃ ntɔ ntɔ.
4 Iyi à to Zeruzalɛmu, ŋɔi inɛi igbɛi Jesu ŋau
do woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau à gba ŋa do
inɔ didɔ̃. Ŋɔi Pɔlu do Baanabasi à sisi nŋa mii
iyi Ilaaɔ̃ í ce fei na icɛi aŋa.
5 Amma Farisi gɔ ŋa iyi à dasi Jesu naanɛ
à dede à ni, hai jɛ Zuifu ŋa iyi à dasi Jesu
naanɛu fei, tilasii a dasi ŋa bangɔ nɔ a sɔ̃ ŋa
a too woodai Moizi.
6 Ŋɔi woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ a
wũa ideu.
7 Si bɛi à waa fa ideu ŋɔi Piɛɛ í dede í ni,
iŋɛ kpaasim ŋa, ì mà ŋa iyi hai ku kpɛ Ilaaɔ̃
í nyam hai si inɔ nŋɛ ku ba n koo n sisia hai
jɛ Zuifu ŋa mɔ laabaau jiidau ku ba aŋa mɔ a
dasi naanɛ.
8 Nɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í mà idɔi inɛ fei, í mu nŋa
Hundeɛ bɛi í mua awa mɔ ku ba ku nyisi iyi
nŋu í gba ŋa.
9 Kù ce nkãma iyi í jɛ ikã si gãmɛ nŋa do
awa. Í jɔ̀ idɔ nŋa í má na naanɛ iyi à dasiɛ bɛi
í cea awa mɔ.
10 Debɛi, na mii í ce ì waa cã idɔi Ilaaɔ̃ ŋa
nsɛi, ì bi i kãa hai jɛ Zuifu ŋa iyi à waa too
kpãai Jesuu aso iyi bala nwa ŋa do awa taka
nwa à mɔngɔ ku so.
11 À mà iyi na didɔi Lafɛ̃ɛ Jesui awa à baò
faaba, nɔ bɛɛbɛ mɔi baa do hai jɛ Zuifu ŋau
mɔ.
12 Ŋɔi inɛ ŋau fei à coko à waa desi Pɔlu do
Baanabasi itĩ waati iyi à waa sisi nŋa yaasei
maamaake ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ aŋa à ce fei si wajui
hai jɛ Zuifu ŋau.
13 Iyi à fɔ ide à tã ŋɔi Zaaki mɔ í so ide í ni,
iŋɛ kpaasim ŋa, i gbɔ iyi ń wa n fɔ.
14 Simɔɔ í sisi nŋɛ bɛi Ilaaɔ̃ í ce hai sinte í
cicaò inɛ gɔ ŋa hai si inɔi dimi mmu ŋau à kpe
ŋa inɛɛ ŋa.
15 Nɔ ideu í jɛ akã do ti walii ŋau si bɛi kukɔi
idei Ilaaɔ̃ í ni,
16 Amu Ilaaɔ̃, waati bɛɛbɛi an nyi wa,
Nɔ n teese ilei Davidi iyi í cuku.
An dede ile kúkúú,
Nɔ n maa má,
17 Ku ba inɛ ŋa iyi a kù jɛ inɛi kpasɛ̃u fei a dɛdɛ
amu Aõ Lafɛ̃ɛ.
Aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à jɛ titom hai si dimi mmu
ŋa.
18 Bɛɛbɛi amu Aõ Lafɛ̃ɛ ń fɔ, amu iyi ń jɔ̀ à mà
mii ŋau ihẽ hai ku kpɛ.
19 Nɔ Zaaki í ni má, na nŋu, si kuyɛm, kù sĩa
a sõ hai jɛ Zuifu ŋa iyi à sinda idɔ nŋa si Ilaaõu
wooda ku gaabu ŋa.
20 Amma ka ce nŋa tia ka sõ ŋa a maà ya
jɛ ijɛi kuwee, nɔ a maà ya tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do inaabo
mmu gɔ walakɔ inaabo mɔ do mɔkɔ mmu gɔ,
a maà ya ŋɔ iŋa jifa, nɔ a maà ya ŋɔ kpaai iŋa.
21 Hai tako wo, si ilu fei à ya cio woodai
Moizi ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ si ajɔi
kusĩmi fei nɔ a waazo ideɛ.

À sambaa hai jɛ Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋau tia

22 Iyi Zaaki í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi woo bɛ ŋau
do inɛ ngbo ŋau do inɛi igbɛ ŋau fei à yɛ iyi
í sĩa ku jɛ aŋa a cica inɛ gɔ ŋa hai si inɔi aŋa a
bɛ ŋa Antiɔsi do Pɔlu do Baanabasi ajɔ. Ŋɔi à
cica Silasi do Zudu iyi à ya kpe Baasaba má,
aŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ si inɔi kpaasi woo dasi Jesu
naanɛ ŋau.
23 Ŋɔi à ni a kooò tiau. Si tiau à ni,
Awa woo bɛ ŋa do inɛ ngbo ŋau, awa woo
dasi naanɛ kpaasi nŋɛ ŋa, awai à samba nŋɛ
tiau ihẽ wa. Iŋɛi à sambaa wa, iŋɛ hai jɛ Zuifu
woo dasi naanɛ ŋa iyi ì wa Antiɔsi do Siri do
Silisi. À waa ce ŋɛ fɔɔ.
24 À gbɔ iyi inɛ gɔ nwa ŋa à naa bi tu ŋɛ à fɔ
inɔ nŋɛ nɔ à sinda laakai nŋɛ do ide nŋa ŋa.
Amma awa si à dasi ŋa ideu bɛ wa.
25 Na ŋɔi í jɔ̀ à busi njɛ nɔ à yɔɔ iyi í sĩa
ka cica inɛ gɔ ŋa ka bɛ si ŋɛ wa. Aŋai aa si
Baanabasi do Pɔlu, baakɔɔ nwa ŋau wa,
26 aŋa iyi a kù saalu kuwɛɛ nŋa ngɔgɔ na irii
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
27 Zudu do Silasi aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à cicau.
À waa bɛ ŋa wai a na a sõ ŋɛ ide akãu gɛlɛò
gɛlɛ.
28 Awa do Hundei Ilaaɔ̃ í sĩa nwa si ka maà
kã nŋɛ aso gɔ bii kù jɛ iyi ihẽ iyi í jɛ asoi tilasi.
29 Nŋui í jɛ, i maà ya jɛ ijɛi kuwee ŋa, nɔ i
maà ya ŋɔ kpaa ŋa, i maà ya ŋɔ iŋa jifa ŋa, nɔ
i maà ya tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do inaabo mmu gɔ walakɔ
inaabo mɔ do mɔkɔ mmu gɔ ŋa. Bii ì mu ara
nŋɛ si mii bɛɛbɛ ŋau bɛ ŋa í sĩa. To, ka sukudõ.
30 Iyi à tɔɔ njɛ sukudõ à tã ŋɔi inɛ ŋau à dasi
kpãa à nɛ Antiɔsi. Bɛi à koo à tɔtɔɔ inɛi igbɛi
Jesu ŋau fei à na ŋa tiau.
31 Iyi à cio tiau í mu nŋa gbugbã nɔ inɔ nŋa
í dõ.
32 Zudu do Silasi ŋa mɔ walii ŋai, à mua
kpaasi woo dasi naanɛ ŋau gbugbã nɔ à sobi
ŋa si ide nkpɔ nkpɔ.
33 Iyi à ce ajɔ minji bɛ kpaasi woo dasi
naanɛ ŋau à tɔɔ ŋa sukudõ nɔ à ni a to bi inɛ
ŋa iyi à bɛ ŋa wa baani. [

34 Amma Silasi inɛ nŋu í dasi idə nŋu ku ce
ajə minji bɛ má.]
35 Pəlu do Baanabasi à gbe Antiəsi bɛ. Aŋaò
inɛ nkpə ŋa ajə à waa kəa inɛ ŋa si cioi idei
Lafɛ̃ɛ nə à ce waazoɛ.

Pəlu do Baanabasi à kpɛ̃

36 Iyi í ce ajə minji má ŋəi Pəlu í sɔ̃
Baanabasi í ni, ka koo kaa kaako kpaasi nwa
ŋau má si ilu ŋa bii à tako à waazo idei Lafɛ̃ɛ
fei wo nə ka yɛ bɛi inɛ ŋau à wɛɛò si nsɛi.
37 Ŋəi Baanabasi wa bi ku gbã Zãa Maaku
aŋaò ŋa.
38 Amma Pəlu í fə í manteɛ í ni kù sɩ̃a aŋa a
gbãa, nŋu iyi kù sobi aŋa wo si icɛu amma í
sinda í jò aŋa wa hai Panfili.
39 Ŋəi à ce kakəə nə a kù gbə si njɛ hee à na à
kpɛ̃. Ŋəi Baanabasi í gbã Maaku à lə akəi inyi
à bə Sipu.
40 Nə Pəlu mə í cica Silasi, nə kpaasi woo
dasi naanɛ ŋau à so ŋa à daa Lafɛ̃ɛ si awə à bɛi
à nɛ,
41 à koo à lə ilɛi Siri do Silisi à wasi inɛi igbɛi
Jesu ŋa ku mua gbugbã si naanɛ nŋa.

16

Timətee í too Pəlu do Silasi

1 Ŋəi Pəlu do Silasi à to Dɛɛbu do Lisiti. Wee
inɛ gə í wa bɛ wa too kpãai Jesu. À ya kpoo
Timətee. Iyeɛ Zuifu woo dasi Jesu naanɛi,
amma baaɛ Gɛrɛkii.
2 Kpaasi woo dasi naanɛ ŋa iyi à wa Lisiti
do Ikonimu à ya maa fə jiida ku jɛɛ.
3 Pəlu í bi Timətee ku too nŋu nə í gbã í nɛɛ.
Amma ku bɛi ku gbã ku nɛɛ í dasiɛ bangoi na
Zuifu ŋa iyi à wa bɛu domi aŋa fei à mà iyi
baaɛ Gɛrɛkii.
4 Nə à bə ilu do ilu ŋa à sɔ̃ woo dasi Jesu
naanɛ ŋau mii ŋa iyi woo bɛ ŋau do inɛ ngboi
igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu à jilɛ nə à ni
a jirima ŋa.
5 Ŋəi woo dasi Jesu naanɛ ŋau, naanɛ nŋa
í teese í kɔ̃əsi nə akpə nŋa mə í ya maa kɔ̃əsii
ajə fei.

Pəlu í ce kuyɛ Torasi

6 Hundei Ilaaɔ̃ í ganji Pəlu ŋa a waazo idei
Ilaaɔ̃ si ilɛi Azii, ŋəi í jò à too do ikpa ilɛi Firizi
do ti Galati.
7 Iyi à to ilɛi Misi ŋəi à waa bi a bə ilɛi Bitini,
amma Hundei Jesu í kə nŋa.
8 Ŋəi í jò à too do ilɛi Misi à bə ilu iyi à ya
kpe Torasi.
9 Ŋəi Pəlu í ce kuyɛ idũ. Si kuyɛɛu í yɛ inɛi
Masedəni gə wa leekɩ̃ nə wa təə nŋu ku naa
Masedəni ku na ku sobi aŋa.
10 Si bɛi í ce kuyɛu ŋəi gbakã à waa dɛ kpãa
ku ba ka bə Masedəni domi à mà iyi Ilaaɔ̃ í bi
kaa waazo nŋa laabaau jiidau.

Lidi í dasi naanɛ Filipi

11 Hai Torasi bɛi awa à lə akəi inyi nə gbakã
à bə gungũm gə iyi à ya kpe Samətasi. Iju
kumaɛ nə à bə Neapolisi.
12 Hai bɛ do kutɛi à nɛ à bə Filipi, ilu nlai
Masedəni nə à ce ajə minji bɛ. Wee inɛi Romu
ŋai à nɛ iluu.
13 Si ajəi kusɩ̃miu ŋəi à fita hai ilu bɛ à bə itɩ̃i
ido gə, à bə ku cə mà tengi bii à ya ce kutəə í
wa bɛ. Ŋəi à koo à yɛ tengi bii inɛ ŋa à ya ce
kutəə nə à buba à ce faaji do inaabo gə ŋa iyi
à tətəə bɛ.
14 Abo gə í wa bɛ à ya kpoo Lidi, inɛi Tiatiii,
í ya ta acəi fia nkpə nə í ya maa jirima Ilaaɔ̃.
Iyi à waa ba ŋa ide ku fə nə wa de itɩ̃, nə Lafɛ̃ɛ
í cɩ̃ idəɛ ku ba ku gbə ide iyi Pəlu wa fə.
15 Abou do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei à ce inyi ku
dasi nə í təə wa í ni, bii ì mà iyi ɩ̀ dasi naanɛ
ntə ntə ŋai i naa wa i naa i ce baa ajə minji
kpasɛ̃m ŋa. Nə í mante wa hee à jɛ́ nə à koo
kpasɛ̃ bɛ.

Inə piisɔ̃əi Filipi

16 Ŋəi ajə nŋu gə iyi awa à waa bə tengi bii
à ya ce kutəəu, à ko ama inaabo woo ce icɛ gə
iyi í nɛ inɛi inəəko. Bii inɛi inəəkou í dede siɛ
í ya maa fə ide iyi á na ku cei. Nə lafɛ̃ɛɛ ŋa à
waa ba fia jiida na iriɛ.
17 Ŋəi í too awa do Pəlu wa la hee lele wa ni,
inɛ ŋau ihɛ̃ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã ŋai. À
naa ku nyisi ŋɛ kpãai faabai.
18 Bɛɛbɛi í ya maa fə ajə fei, hee ideu í caa
si Pəlu nə í sinda í sɔ̃ inɛi inəəkoɛu í ni, do
saabui irii Jesu Kirisi ɩ̀ ni, fita. Bɛ gbakã ŋəi í
fita siɛ.
19 Iyi lafɛ̃ɛɛ ŋa à mà iyi aŋa a kaa ba siɛ fia
má, ŋəi à mu Pəlu do Silasi à tale ŋa à bəò ŋa
bantuma bi woo kiiti ŋa.
20 À bəò ŋa si wajui inɛ ngboi Romu ŋa à ni,
inɛ ŋau ihɛ̃ à waa bɛjɛ ilu nwai. Zuifu ŋai,
21 nə à wasi ku sisi ide gə ŋa iyi wooda nwa
kù bi ka gbə hee ka tooɛ, awa iyi à jɛ inɛi
Romu ŋa.
22 Ŋəi idəi zamaau í kɔ̃ si ŋa. Ŋəi inɛ ngbo
ŋau à bə ibəi Pəlu do Silasi do gbugbã nə à ni
a cã ŋa do faataa.
23 Iyi à cã ŋa jiida jiida à tã ŋəi à koo à cɩ̃mbo
ŋa ile piisɔ̃ə nə à sɔ̃ woo degbe piisɔ̃əu ku
degbe ŋa ku sɩ̃a.
24 Iyi woo degbeu í gbə à sɔ̃ə bɛɛbɛ, ŋəi í koo
í dasi ŋa hee ilaawai ankãanyii piisɔ̃əu nə í da
nŋa si gbɛɛgbɛɛkui jɩ̃i.
25 Zakai idũ laja ŋəi Pəlu do Silasi à waa ce
kutəə nə à kɔ̃ iri à waa saabuò Ilaaɔ̃. Nə inɛi
piisɔ̃ə ŋa iyi à wa bɛu à waa de si ŋa itɩ̃.
26 Ŋəi gbakã ilɛ í yaya do gbugbã hee icui ile
piisɔ̃əu í yaya. Ŋəi gambo ŋau fei à cɩ̃ nə sesee
ŋa iyi à dɩ̃ò inɛi piisɔ̃ə ŋau fei à fũ à cuku.
27 Ŋəi gbakã woo degbeu í jɩ̃ í ba gambo ŋau
fei wa cɩ̃ ŋəi í tamaa bɛi inɛi piisɔ̃ə ŋau à sai.
Ŋəi í nya taakuba wa bi ku kpa araɛ.
28 Amma Pəlu í la hee lele í ni, maà cea araɛ
laalə kãma. Awa fei à wa ihɛ̃.

29 Ŋɔi woo degbeu í dɛ fitila í sɛi í lɔ hee
ilaawa bii Pɔlu do Silasi à waɩu nɔ í gulɛ nŋa
do kuyaya.
30 Ŋɔi í fitaò ŋa wa waduude í ni, i suuru
ŋa, mii an ce n baò faaba.
31 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, dasi Jesu Lafɛ̃ɛ naanɛ aa ba
faaba, awɔ do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei.
32 Ŋɔi à waazoaa idei Lafɛ̃ɛ Jesu, nŋu do inɛi
kpasɛ̃ɛ ŋau fei.
33 Ŋɔi idũu bɛ woo degbeu í gbã ŋa í koo í
wiɛ kumɛɛ nŋa ŋau. Nɔ nŋu do inɛɛ ŋa fei à
ce inyi ku dasi gbakã.
34 Ŋɔi í gbã Pɔlu do Silasi í bɔò ŋa lele bii
ileɛ í wa nɔ í na ŋa ijɛ à jɛ. Nŋu do inɛɛ ŋa fei,
inɔ nŋa í dɔ̃ do bɛi à dasi Ilaaɔ̃ naanɛ.
35 Iyi iju í má ŋɔi inɛ ngboi Romu ŋa à bɛ
polisi ŋa a koo a sɔ̃ woo degbeu ku jɔ̀ inɛ ŋau.
36 Ŋɔi woo degbeu í sɔ̃ Pɔlu ideu í ni, inɛ
ngbo ŋa à ni n jɔ̀ ŋɛ. Na nŋu, i fita i nɛ nŋɛ sɛ̃ɛ.
37 Amma Pɔlu í sɔ̃ polisi ŋau í ni, aawo. À
cã wa si bantuma hai a kù ce nwa kiiti, awa
mɔ iyi à jɛ inɛi Romu ŋa nɔ à ĩmbo wa si ile
piisɔ̃ɔ. Nɔ nsɛi à bi a nya wa do asii? Kù jɛ
bɛɛbɛi à ya ce. Í gbe aŋa taka nŋai a naa a nya
wa.
38 Ŋɔi polisi ŋau à koo à sɔ̃ inɛ ngboi Romu
ŋau. Iyi à gbɔ Pɔlu do Silasi inɛi Romu ŋai ŋɔi
zigi nŋa í da ntɔ ntɔ.
39 Ŋɔi à koo à tɔɔ ŋa suuru nɔ à nya ŋa hai
ile piisɔ̃ɔu à bɛi à tɔɔ ŋa a fita hai inɔ iluu.
40 Iyi Pɔlu do Silasi à fita hai ile piisɔ̃ɔu ŋɔi à
bɔ kpasɛ̃i Lidi. Iyi à koo à yɛ kpaasi woo dasi
naanɛ ŋau à mu nŋa gbugbã, à bɛi à nɛ.

17

Pɔlu do Silasi à bɔ Tɛsalonika

1 Ŋɔi Pɔlu do Silasi à waa nɛ nɔ à lɔ ilu minji
gɔ ŋa iyi à ya kpe Anfipolisi do Apoloni nɔ à
to Tɛsalonika bii Zuifu ŋa à nɛ ile bii à ya ce
kutɔtɔɔ.
2 Ŋɔi Pɔlu í bɔ ileu bɛ si bɛi í nɛ dɔɔnɛɛ. Nɔ
aŋaò ŋa à wũa tiai idei Ilaaɔ̃ ajɔi kusĩmi mɛɛta
à mɔɔ.
3 Wa sɔ̃ ŋa iyi kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau kù yɛ ijuukpã. Á kú nɔ ku jĩ hai si balɛ
má. Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, Jesuu iyi ɲ̀ wa n sisi nŋɛ
ideɛu ihɛ̃ nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau bɛ.
4 Inɛ ŋa iyi à de itĩ siɛu inɛ gɔ ŋa à dasi ideu
naanɛ, nɔ à baa anu akã ku ce, nŋu do Silasi.
Bɛɛbɛi hai jɛ Zuifu nkpɔ mɔ do inaabo ilu iri
ŋau ilu iri ŋau à ce, aŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.
5 Amma Zuifu ŋau à dedeò igu ku ja nɔ
à tɔtɔɔ inɛ nfe ŋa bɛrɛtɛkɛ à jɔ̀ hoya hoya í
dede nɔ aŋa fei à sɛi à bɔ Pɔlu do Silasi ku
dɛdɛ kpasɛ̃i Zasɔ̃ɔ ku ba a fitaò ŋa wa si wajui
zamaau.
6 Iyi à dɛdɛ ŋa a kù yɛ ŋa, nɔ à mu Zasɔ̃ɔ do
kpaasi woo dasi Jesu naanɛ gɔ ŋa à fa ŋa à bɔò
ŋa bi inɛ ngboi ilu ŋa. Nɔ à wasi ku la à waa
ni, inɛ ŋa iyi à waa sinda andunya feiu à to
wa ihɛ̃,
7 nɔ wee Zasɔ̃ɔ í jɔ̀ à sɔ kpasɛ̃ɛ. Aŋa fei à waa
bɛjɛ woodai ilaalu nlai Romu à waa ni ilaalu
gɔ í wɛɛ má iyi à ya kpe Jesu.
8 Ŋɔi ideu í dede idɔi zamaau do inɛ ngboi
ilu ŋau.
9 Ŋɔi à ni Zasɔ̃ɔ do kpaasiɛ ŋau a sã fia si bɛi
wooda í jilɛ a bɛi a jɔ̀ ŋa a nɛ. Iyi à sã fiau nɔ à
jɔ̀ ŋa.

Pɔlu do Silasi à bɔ Beree

10 Iyi idũ í dũ gbakã ŋɔi kpaasi woo dasi
naanɛ ŋau à jɔ̀ Pɔlu do Silasi à nɛ Beree. Iyi à
to bɛ ŋɔi à bɔ ile bii Zuifu ŋau à ya ce kutɔtɔɔu.
11 Amma inɛ ŋa iyi à wa bɛ ŋau à lasabu
si ideu do laakai í re Zuifu ŋa iyi à wa
Tɛsalonika. À gba idei Ilaaɔ̃ do inɔ didɔ̃. Ajɔ
fei à ya maa cio kukɔui ku ba a mà bii í jɛ mii
iyi Pɔlu í ya maa sɔ̃ ŋau ntɔi.
12 Nɔ Zuifu nkpɔ í dasi Jesu naanɛ do
inaabo Gɛrɛki gɔ ŋa iyi à jɛ ilu iriu do inɛmɔkɔ
nkpɔ.
13 Amma Zuifu ŋa iyi à wa Tɛsalonika à gbɔ
iyi Pɔlu wa waazo idei Ilaaɔ̃ Beree ŋɔi à koo à
dede idɔi inɛ ŋa à fɔ́ inɔ nŋa.
14 Bɛ gbakã ŋɔi kpaasi woo dasi naanɛ ŋau à
bɔò Pɔlu ikpa tenku ku ba ku nɛ hai bɛ, amma
Silasi do Timɔtee à gbe Beree bɛ.
15 Inɛ ŋa iyi à koo à leekĩa Pɔluu à bɔòɛi hee
Atɛni. Ŋɔi Pɔlu í samba ŋa anu í ni a sɔ̃ Silasi
do Timɔtee a hãmɛɛ nŋu wa ńya ńya. Nɔ inɛ
ŋau à sinda à nɛ Beree má.

Pɔlu í wa Atɛni

16 Waati iyi Pɔlu wa degbe ŋa Atɛni laakaɛ
ci ya sũ domi iwɛ̃ í kpɔ si iluu.
17 Na nŋu, Zuifu ŋa do Gɛrɛki ŋa iyi à ya
maa jirima Ilaaɔ̃, í ya ba ŋa faaji ku ce ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. Nɔ ajɔ fei, inɛ ŋa iyi
í ko si bantumai iluu aŋaò ŋa mɔ à ya maa ce
kakɔɔ má.
18 Si bɛi í ya maa ba ŋa kakɔɔ ku ce ŋɔi woo
mà gɔ ŋa iyi à jɛ inɛi Epikuri * do Sitosi † ŋa à
bɔ bi tɛɛ à waa baa kakɔɔ ku ce. Inɛ gɔ ŋa à ni,
woo ce ide nkpɔ yoomai ihɛ̃. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ,
iyi à gbɔ wa fɔ idei ikui Jesu do kujĩɛ má à ni,
mà iwɛ̃ mmu gɔ ŋai wa fãa ya.
19 Ŋɔi à bɔòɛ iri kuta gɔ iyi à ya kpe
Arepagu, tengi bii inɛ ngboi ilu ŋau à ya ce
kutɔtɔɔ nŋa nɔ à ni, à bi ka gbɔ ide titɔ̃ iyi ì
waa dabiiò,
20 domi ì waa sisi nwa ide titɔ̃ nɔ à bi ka mà
yaaseɛ.
21 Wee inɛi Atɛni ŋa fei do inɛ njoo ŋa iyi à
na à buba ilu bɛ à ya so waati nŋa fei a maa fɔ
walakɔ a gbɔò baaui mii titɔ̃.
22 Ŋɔi Pɔlu í dede í leekĩ Arepagu bɛ í sɔ̃ ŋa
í ni, iŋɛ inɛi Atɛni ŋa, ɲ̀ yɛ iyi idei iwɛ̃ ŋai wa
mu ŋɛ ntɔ ntɔ.

* **17:18** inɛi Epikuri ŋa aŋa à ya ni, inɔ didɔ̃i í re mii fei si kuwɛɛi amanɛ. † **17:18** inɛi Sitosi ŋa aŋa à ya ni, inɛ ku jɛsi mii iyi á naa siɛ fei.

23 Waati iyi ɩ̀ wa n dabii si inɔ ilu nŋɛ ɩ̀ yɛ mii nkpɔ iyi ì waa tɔɔ ŋa. Ɩ̀ yɛ bi kuwee gɔ à kɔ si à ni, tengi ihɛ̃i à ya tɔɔ inɛ iyi a kù mà. Nsɛi inɛ iyi iŋɛ ì waa tɔɔ iyi i kù mà ŋau bɛ, ideɛi ɩ̀ wa n sisi nŋɛ.
24 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í taka andunyau do mii iyi í wa si fei, nŋu iyi í jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, kaa buba si ile iyi amanɛ ŋa à ma do awɔ nŋa.
25 Awɔi amanɛ kaa yɔkɔ ku muaa nkãma, domi kù nɛ bukaatai ngɔgɔ. Nŋu takaɛi wa mua amanɛ ŋa kumi do kuwɛɛ do mii fei.
26 Hai si inɛ akã iyi í tako í takaui dimi iyi wa tɛ si andunyau ihɛ̃ fei í fita. Hai takoi í jilɛ waati nŋa do tengi bii aa maa wa.
27 Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku ba a ce kookaai a maa dɛdɛɛ do kubabii nɔ si kudɛdɛu aa yɔɔ. Amma ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ kù jɩ̀ò kãma nwa gɔ,
28 domi na iriɛi à nɛ kuwɛɛ, nɔ nŋui í jɔ̀ ara nwa wa nɛ. Woo kɔ tia nŋɛ gɔ ŋa à ni, awa mɔ amaɛ ŋai.
29 Debɛi, si na iyi í jɔ̀ à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, kù sɩ̀a ka maa ce lasabu ka ni Ilaaɔ̃ í yɛ bɛi iwɛ̃ iyi amanɛ í lasabu í coo ku sɩ̀a do wura wala do isɔ fũfũ wala do kuta.
30 Ilaaɔ̃ í temuaò amanɛ ŋa wo si kumà hai mà nŋa, amma nsɛi wa sɔ̃ inɛ ŋa tengi bii à wa fei a naa a kpaasi idɔ nŋa.
31 Nɔ í jilɛ ajɔ si bii inɛ iyi í cicau á kiitiò inɛi andunya ŋa fei nɔ kiitiɛu dee deei á jɛ. Nɔ í jũu tã hai si balɛ ku ba ku nyisi inɛ fei iyi inɛ bɛ á na ku cei.
32 Iyi à gbɔ Pɔlu wa fɔ idei kujɩ̃i iku ŋa hai si balɛ ŋɔi inɛ gɔ ŋa à waa yaakoɛ. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, à bi faajii ideu bɛ má ajɔ gɔ.
33 Ŋɔi Pɔlu í nɛ í jɔ̀ ŋa.
34 Do nŋu fei, inɛmɔkɔ gɔ ŋa à bɔ bi tɛɛ à dasi Jesu naanɛ. Si inɔ nŋai Deni woo ce kiitii Arepagu gɔ í wa. Abo gɔ mɔ iyi à ya kpe Damarisi í dasi naanɛ do inɛ gɔ ŋa má.

18

Pɔlu í bɔ Kɔrɛnti

1 Si anyii nŋu, Pɔlu í nɛ hai Atɛni bɛ í bɔ Kɔrɛnti.
2 Ŋɔi í ko Zuifu gɔ bɛ iyi à ya kpe Akilasi, iyi à buu ilɛi Pɔntu. Kù kpɛ titã iyi í naa hai ilɛi Itali, nŋu do aboɛ Pirisila, domi Kolodu ilaalu nlai Romu í na wooda í ni Zuifu fei ku fita hai Romu. Ŋɔi Pɔlu í bɔ ku cɔ ŋa.
3 Nɔ í buba aŋaò ŋa à ce icɛ ajɔ domi í ya ce ilei acɔ bɛi aŋa mɔ à ya ce.
4 Ajɔi kusɩ̃mi fei í ya bɔ waazo ku ce ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ. Nɔ í ya maa mu nŋa ide aŋa do Gɛrɛki ŋau ku ba a dasi Jesu naanɛ.
5 Waati iyi Silasi do Timɔtee à to wa hai ilɛi Masedɔni, Pɔlu í ya maa ce icɛi waazoi waati kãma fei ku maa sɔ̃ Zuifu ŋau iyi ntɔ ntɔ Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
6 Amma à jãa nɔ à waa buu, ŋɔi í gbugbã si ŋa irurui ibɔɛ nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, bii ì na ì ce nfe ŋa, í jɛ idei iri nŋɛ. Kù jɛ baam má. Hai nnyi an jɔ̀ ŋɛ n koo n cea hai jɛ Zuifu ŋa waazo.
7 Ŋɔi í nɛ hai bɛ í bɔ kpasɛ̃i Titee Zusitu, inɛ iyi í ya maa jirima Ilaaɔ̃u. Ileɛ wee kɔkɔi ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔui í wa.
8 Ŋɔi Kirisipu inɛ ngboi igbɛu í dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ, nŋu do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei. Inɛi Kɔrɛnti nkpɔ í gbɔ waazoi Pɔlu nɔ aŋa mɔ à dasi naanɛ, nɔ à dasi ŋa inyi.
9 Ŋɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Pɔlu si kuyɛ idũ í ni, maà ce njo. Hanya i sɔ̃ ŋa, maà coko,
10 domi ɩ̀ wɛɛ do awɔ. Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku lesiɛ awɔ hee ku ceɛ laalɔ. Sɔ̃ ŋa ideu domi inɛ nkpɔi í wa si iluu ihɛ̃ iyi á jɛ titom.
11 Pɔlu í buba ilu bɛ adɔ̃ akã do bubu nɔ wa kɔ ŋa si idei Ilaaɔ̃.
12 Waati iyi Galiõɔ wa jɛ ilaalu si ilɛi Gɛrɛsi, ŋɔi Zuifu ŋau à ce anu akã à tɔtɔɔ à gbã Pɔlu à bɔòɛ bi ku ce kiiti.
13 À ni, mɔkɔu ihɛ̃ njɛi wa lɛlɛ inɛ ŋa ku ba a tɔɔ Ilaaɔ̃ si bɛi wooda nwa kù bi.
14 Iyi Pɔlu wa bi ku fɔ ide, ŋɔi Galiõɔ í sɔ̃ ŋa í ni, bii í jɛ idei kurara walakɔ laalɔ gɔi í ce an nyi wa n naa n gbɔ ide nŋɛ.
15 Amma bii í jɛ idei kakɔɔ ŋai do idei irii inɛ ŋa do woodai iŋɛ taka nŋɛi, iŋɛi aa wũa ndu ŋɛ. N kaa n jɛ woo kiitii ide dimi bɛɛbɛ.
16 Ŋɔi í lele ŋa hai bi ku ce kiitiu.
17 Nɔ inɛ ŋau fei à mu Sɔsitɛni inɛ ngboi igbɛi Zuifu ŋau à lɔsi ku cãa tengii andɛi ile bi ku ce kiitiu. Amma baai Galiõɔ kù wa si ideu.

Pɔlu í nyi ikpa Antiɔsi

18 Pɔlu í kpɛ Kɔrɛnti má. Si anyiɛ nɔ í tɔɔ kpaasi woo dasi naanɛ ŋau sukudõ nɔ í koo í wa iriɛ Sankeree ku ba ku nyisi iyi í tako í cea Ilaaɔ̃ kuwã do kugbasi wo. Nɔ í lɔ akɔi inyi do Pirisila do Akilasi ajɔ à nɛ ikpa ilɛi Siri.
19-21 Iyi à to Efɛɛzu ŋɔi Pɔlu í lɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ nɔ í ba Zuifu ŋau faaji ku ce. Ŋɔi à tɔɔɛ ku ce ajɔ minji bi tu ŋa, amma kù waa jɛ. Iyi wa nɛ ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, bii Ilaaɔ̃ í bi an nyi wa má. Nɔ í jɔ̀ Pirisila do Akilasi bɛ í koo í lɔ akɔi inyi í nɛ hai Efɛɛzu.
22 Iyi í to Sezaree, ŋɔi í kita í bɔ Zeruzalɛmu í koo í ce inɛi igbɛi Jesu ŋa fɔɔ. Si anyiɛ nɔ í bɔ Antiɔsi.
23 Iyi í ce ajɔ minji bɛ ŋɔi í nyi í dasi kpãa má í koo wa dabii si ilɛi Galati do Firizi wa mua inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu fei gbugbã.

Apolo í bɔ Efɛɛzu do Kɔrɛnti

24 Zuifu gɔ iyi à ya kpe Apolo iyi à bi Alesandiri í bɔ Efɛɛzu. Ilu bisii nɔ í mà tiai idei Ilaaɔ̃ sãa sãa.
25 Wee í mà kpãai idei Lafɛ̃ɛ nɔ í ya ce waazoɛ do himma nɔ í sisi idei Jesu dee dee. Amma inyi ku dasii Zãa nŋu akãi í mà.
26 Wa ce nŋa waazo do naanɛ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. Ŋɔi Pirisila do Akilasi à gbɔ waaziɛ nɔ à kpoo ide nŋa à koo à teese à sisiaa yaasei idei Ilaaɔ̃ dee dee.

27 Si anyiɛ, Apolo í dasi idɔ nŋu ku bɔ ilɛi
Gɛrɛsi. Nɔ kpaasi woo dasi naanɛ ŋau à muaa
gbugbã ku ba ku koo nɔ à cea inɛ ŋa iyi à waa
too kpãai Jesu iyi à wa ilɛi Gɛrɛsiu tia ku ba
bii í to bɛ a coo cenkã. Waati iyi í to bɛ í sobi
woo dasi Jesu naanɛ ŋau jiida jiida na didɔ̃i
Ilaaɔ̃.
28 Nɔ í kãmia Zuifu ŋau do wɔɔkɔ si
bantuma ku ba a mà iyi aŋa à wa si kuraɾai
nɔ í nyisi ŋa hai si tiai idei Ilaaɔ̃ iyi Jesui í jɛ
inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau dim dim.

19

Pɔlu í bɔ Efɛɛzu

1 Waati iyi Apolo í wa Kɔrɛnti Pɔlu í too
kpãa iyi wa bɔ ikpa iri kuta ŋau nɔ í to Efɛɛzu.
Ŋɔi í ba inɛ gɔ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu bɛ.
2 Ŋɔi í bee ŋa í ni, i kù ba Hundei Ilaaɔ̃ titã
hai waati iyi ì dasi naanɛ ŋa? Ŋɔi à jɛaa à ni,
aawo. A kù gbɔ mà Hundei Ilaaɔ̃ í wɛɛ mɔm.
3 Ŋɔi Pɔlu í bee ŋa má í ni, debɛi, inyi ku
dasi yoomai à ce nŋɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni, inyi ku
dasii Zãai.
4 Ŋɔi Pɔlu í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ ŋa iyi à kpaasi idɔ,
aŋai Zãa í dasi inyi. Nɔ í sɔ̃ inɛ ŋa í ni a dasi
Jesu naanɛ, nŋu iyi á na ku naa si anyii nŋu.
5 Iyi à gbɔ idei Pɔluu ŋɔi à ce inyi ku dasi do
irii Lafɛ̃ɛ Jesu.
6 Ŋɔi Pɔlu í le nŋa awɔ si iri nɔ Hundei Ilaaɔ̃
í naa si ŋa ŋɔi à waa fɔ ide do fee mmu ŋa nɔ
à ce walii.
7 Inɛ ŋau à to zakai aŋa maateeji.
8 Si anyii nŋu, Pɔlu í bɔ ile bii Zuifu ŋa à
ya ce kutɔtɔɔu wa waazo idei bommai Ilaaɔ̃
do naanɛ nɔ í ce bɛɛbɛ zakai cukpa mɛɛta, nɔ
aŋaò ŋa à wasi ku busi njɛ nɔ í wasi ku lɛlɛ ŋa
ku ba a dasi naanɛ.
9 Amma inɛ gɔ ŋa à lele idɔ nŋa à kɔ ku dasi
naanɛ, nɔ à nyi à waa fɔ ide laalɔ má si kpãai
idei Lafɛ̃ɛ si wajui zamaau. Na ŋɔi í jɔ̀ Pɔlu í
tɛkɛɛ hai bi tu ŋa, nŋu do inɛ ŋa iyi à waa too
kpãai Jesuu. Í ya maa kɔ ŋa si cio ajɔ fei si ile
cioi Tianusi.
10 Bɛɛbɛi à ce adɔ̃ minji hee inɛ ŋa iyi à wa
ilɛi Azii fei, hai Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa, à
gbɔò idei Lafɛ̃ɛ Jesu.

Idei ama inɛmɔkɔi Seva ŋa

11 Ilaaɔ̃ í mua Pɔlu gbugbã ku ceò
maamaake nla ŋa.
12 Na ŋɔi í jɔ̀ jaaɛ iyi í lu araɛ fei, bii à so à
lea bɔ̃ɔ ŋau si ara à ya ba irii. Inɛ ŋa mɔ iyi à
nɛ inɛi inɔɔko ŋa, bii à lu ŋaò, inɛi inɔɔko ŋau
à ya fitai.
13-14 Zuifu gɔ ŋa à ya maa dabii bii fei a maa
nya inɛi inɔɔkoi inɛ ŋa. Si inɔ nŋa gɔgɔ nŋa
ŋa à dasi idɔ a kpe irii Lafɛ̃ɛ Jesu a nyaò inɛi
inɔɔkoi inɛ gɔ. Zuifu inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
gɔ iyi à ya kpe Seva, ama inɛmɔkɔ mɛɛjeɛ ŋai à
waa bi a ce bɛɛbɛ. Ajɔ nŋu gɔ à sɔ̃ inɛi inɔɔkoi
inɛ gɔ ŋa à ni, do irii Jesu iyi Pɔlu wa waazou,
fita.
15 Amma inɛi inɔɔkoi inɛɛu í ni, ṅ mà Jesu
nɔ ṅ mà Pɔlu, amma yooi iŋɛ mɔ ì jɛ.
16 Ŋɔi mɔkɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔkou í fo í bata
ŋa nɔ í kãmia ŋa í cã ŋa í mɛɛ ŋa ntɔ ntɔ hee
aŋa fei à sa hai kpasɛ̃ɛ basĩ.
17 Ŋɔi inɛi Efɛɛzu ŋa hai Zuifu do Gɛrɛki ŋa
fei à gbɔ ideu, nɔ njo í mu ŋa, nɔ irii Lafɛ̃ɛ Jesu
í nɛ bɛɛrɛ ntɔ ntɔ.
18 Ŋɔi woo dasi Jesu naanɛ nkpɔ í naa í
tuuba si bantuma. À fɔ mii iyi aŋa à ya ce wo.
19 Inɛ ŋa iyi à ya tako a maa ce dobu dobu
wo aŋa nkpɔ nkpɔi à naaò tia nŋa ŋa iyi à ya
maa ceò dobu dobuu wa à naa à joo si wajui
zamaa. Inɛ gɔ í ce dooai fiai tia ŋau, nɔ à ba
wee jiaɛ í to zakai kpɛkɛlɛ dubu ciitaa *.
20 Bɛɛbɛi gbugbãi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ idei Jesu wa
fangaa bii fei do gbugbã.

Ijai Efɛɛzu

21 Iyi nŋu ŋau í ce í tã, ŋɔi Pɔlu í dasi idɔ nŋu
ku too do ilɛi Masedɔni do si ilɛi Gɛrɛsi nŋu
ku bɔ Zeruzalɛmu. Í ni bii nŋu í to bɛ, tilasii
nŋu ku bɔ Romu mɔ.
22 Ŋɔi í bɛ Timɔtee do Erasitu, aŋa iyi à waa
sobiɛ si icɛu, ikpa Masedɔni, amma nŋu takaɛ
í kpɛ keeke má ilɛi Azii bɛ.
23 Waati bɛɛbɛ wahala nla gɔ í dede Efɛɛzu
bɛ na kpãai idei Jesu.
24 Gbɛdɛ woo cã isɔ fũfũ gɔ í wa bɛ à ya kpoo
Demɛtiusi. Í ya ce mii gɔ ŋa iyi à jɔ ilei iwɛ̃ nŋa
Aritemi. † Nɔ woo ce icɛ dimi bɛɛbɛ ŋa fei à
ya ba si amanii jiida.
25 Ŋɔi í tɔtɔɔ woo ce icɛɛ ŋa do gbɛdɛ mmuɛ
gɔ ŋa má í ni, i kù mà ŋa iyi si icɛu ihɛ̃i à waa
ba si amani?
26 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa yɔɔ ŋa, ì nɔ ì waa gbɔ
ŋa mii iyi Pɔlu wa ce. Wa ni kù jɛ iwɛ̃ ŋa iyi
amanɛ ŋa à ce do awɔ nŋai aa tɔɔ. Nɔ í yɔkɔ í
kãmia inɛ nkpɔ nkpɔ, kù nɔ kù jɛ baa Efɛɛzu
ihɛ̃ nŋu akã, do si ilu nkpɔi ilɛi Azii feii.
27 Á na ku jɔ̀ icɛ nwa ku ba iri sãmi. Si
anyiɛ á nyi ku jɔ̀ a kaa saalu baa ilei iwɛ̃ nwa
Aritemi, nɔ bɛɛrɛ nlaɛ á na ku tã, iwɛ̃ iyi inɛi
Azii ŋa do inɛi andunya fei wa tɔɔ.
28 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃, nɔ à wasi
ku dɔ̃ anu hee lele à waa ni, Aritemi nwa í la.
29 Ŋɔi hoya hoya í dede si iluu fei nɔ do
anu akã inɛ ŋa à fo à bata Gayusi do Aritaaki
à mu ŋa à bɔò ŋa bii à ya cɛiu. Inɛ ŋau inɛi
Masedɔni ŋai, aŋai à waa si Pɔlu si isɛɛnɛu. Nɔ
inɛ nkpɔ í sɛi í bɔ bɛ.
30 Pɔlu wa bi ku bɔ bi zamaau amma kpaasi
woo too kpãai Jesu ŋau à kɔ.
31 Nɔ hee do akawei ilɛ bɛ ŋa gɔgɔ ŋa iyi à jɛ
kpaasiɛ ŋau aŋa mɔ à bɛ ama wa à ni a koo a
tɔɔɛ suuru ku maà naa ile bɛ.

* **19:19** kpɛkɛlɛ dubu ciita fiai tia ŋau iyi à fãa à yɔkɔ ku to fia iyi aa sãa woo ce icɛ zakai adɔ̃ cijeò fɛɛwa si waati nŋa.

† **19:24** iwɛ̃ nŋa Aritemi iwɛ̃u ihɛ̃ inaaboi.

32 Ile bɛi aŋa fei à waa dɔ̃ anu à wasi ku fɔ
ide nŋa ikã ikã. Inɛ nkpɔ nŋa kù mà na mii í
ce à tɔtɔɔ bɛ mɔm.
33 Ŋɔi Zuifu gɔ ŋa à sisia Alesandu yaasei
ideu nɔ à tale siɛ wajui zamaau. Ŋɔi Alesandu
í ni a coko do awɔ nɔ wa bi ku sɔ̃ ŋa ideu do
yaaseɛ.
34 Amma waati iyi à mà iyi nŋu mɔ Zuifui,
aŋa fei à wasi ku dɔ̃ anu hee zakai isɔ minji à
waa ni, Aritemi nwa í la.
35 Si anyiɛ ŋɔi woo kɔ tiai ilu nŋau í jɔ̀ à coko
nɔ í ni, iŋɛ inɛi Efɛɛzu ŋa, yooi kù mà iyi ilu
nwai ilei Aritemi ilu bɛɛrɛu í wa, awai à nɔ à
waa ceaa icɛ. Nɔ ì mà ŋa hai lelei mii iyi í jɔɔu
í cuku wa.
36 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku jã ideu. Na nŋu, i mu
ara nŋɛ ŋa i maà ce ngɔgɔ do saasa.
37 Inɛ ŋa iyi ì naaò wa nsɛi ŋau ihɛ̃ ŋa a kù
ce ilei mii ndii ilei iwɛ̃ nwa ŋa a kù nɔ a kù fɔ
laalɔɛ.
38 Na nŋu, bii Demɛtiusi do gbɛdɛ ŋa iyi à
wa bi tɛɛ ŋau à nɛ ide gɔ do inɛ gɔi à jilɛ ajɔ ŋa
iyi à ya ce kiiti do woo ce kiiti ŋa, i jɔ̀ ŋa a ce
ide nŋa bɛ.
39 Nɔ bii ì nɛ ide gɔ si antaɛ má ŋa, aa yɔkɔ i
wũaɛ bi inɛ ngboi woo ce kiiti ŋa.
40 Aa yɔkɔ a yɛ taale nwa a ni awai à dede ija
si idei nnyiu ihɛ̃ domi kù nɛ yaase. Bɛi à bee
wa yaasei ideu a kaa ka ba iyi aa ka fɔ mɔm.
41 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í jɔ̀ zamaau í fangaa.

20

Pɔlu í bɔ Masedɔni do Gɛrɛsi

1 Iyi hoya hoyau í leekĩ ŋɔi Pɔlu í tɔtɔɔ inɛ ŋa
iyi à waa too kpãai Jesu ŋau í mu nŋa gbugbã
nɔ í tɔɔ ŋa sukudɔ̃ í bɛi í nɛ ilɛi Masedɔni.
2 Í dabii si ilɛu fei í mua inɛ ŋa iyi à waa
too kpãai Jesu ŋa gbugbã ntɔ ntɔ, í bɛi í to ilɛi
Gɛrɛsi
3 í ce bɛ cukpa mɛɛta. Waati iyi wa bi akɔi
inyi ku lɔ ku bɔ ilɛi Siri ŋɔi í gbɔ iyi Zuifu ŋa à
waa dɛ nŋu ku kpa. Na nŋu, í dasi idɔ nŋu ku
too do ikpa Masedɔni má.
4 Inɛ ŋa iyi à suu si isɛɛnɛɛu wee, Sopatɛɛ
amai Pirusi inɛi Beree, do Aritaaki do Sikun-
dusi inɛi Tɛsalonika ŋa, do Gayusi inɛi Dɛɛbu,
do Timɔtee do Tisiki do Torofimu, inɛi ilɛi
Azii ŋa.
5 Aŋai à cua à koo à degbe wa Torasi.
6 Iyi awa taka nwa à jɛ jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ
lefeeu à tã à koo à lɔ akɔi inyi Filipi bɛ. Nɔ si
isɛɛnɛ nwau si ajɔ miusia à koo à ba ŋa Torasi
nɔ à ce ajɔ mɛɛje bɛ.

Pɔlu í ce waazo Torasi

7 Ŋɔi ajɔ sintei azuma alɛu awa à tɔtɔɔ à waa
jɛ ijɛi Lafɛ̃ɛ, ŋɔi Pɔlu í wasi ku cea inɛ ŋau
waazo. Bii iju í mái Pɔlu á nɛ. Ŋɔi í jɔ̀ waazoɛu
í sɔ hee í to idũ laja.
8 Wee fitila í kpɔ lelei ile kukpɛkɛ bii à
tɔtɔɔu.
9 Ŋɔi awaasũ gɔ wa buba si fɛrɛnti bɛ à ya
kpoo Etiki. Si bɛi waazoi Pɔlu í sɔ ŋɔi í siiko
hee í na í sĩ njoo nɔ í cuku wa ilɛ hai lelei
ile kukpɛkɛ mɛɛtasiau. Iyi à koo à dedeɛ à ba
wee í ku.
10 Ŋɔi Pɔlu í kita wa nɔ í bate í soo í ni, i maà
ce njo ŋa, hundeɛ í wɛɛ.
11 Iyi Pɔlu í gũ lelei ileu má í so pɛ̃ɛ í
bububuɛ nɔ aŋaò ŋa à jɛ, nɔ í lɔsi ku waazo
má hee iju í máu í bɛi í nɛ.
12 Amma à bɔòɛ Etiki iyi í nya í cuku wau
kpasɛ̃ baani nɔ inɔi aŋa fei í dɔ̃ jiida jiida.

Hai Torasi Pɔlu í bɔ Miletu

13 Awa à koo à lɔ akɔi inyi à cua à bɔ Asosi.
Tengi bɛi Pɔlu á na ku ba wa nɔ ka soo. Bɛɛbɛi
í bi si na iyi í jɔ̀ wa bi ku koo do isɛ.
14 Iyi í naa í ba wa Asosi, hai bɛi í lɔ akɔi inyi
awaò ŋa à bɔ Mitilɛni.
15 Ŋɔi à nɛ hai bɛ nɔ iju kumáɛ à to gungum
gɔ iyi à ya kpe Kio. Iju kumá mmuɛ nɔ à to
gungum mmu gɔ iyi à ya kpe Samɔsi, ŋɔi ajɔ
mɛɛtasiaɛ à to Miletu.
16 Wee Pɔlu í dasi idɔ nŋu ku maà leekĩ
Efɛɛzu ku ba waati ku maà lɔ nŋu si ilɛi
Azii. Wa ce kookaai fei ku ba nŋu ku to
Zeruzalɛmu na jingaui Pantikotu.

Pɔlu wa tɔɔ inɛ ngboi Efɛzu ŋau sukudɔ̃

17 Ŋɔi hai Miletu Pɔlu í bɛ ama Efɛɛzu í ni a
kpe inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋau wa a naa a
ba nŋu bɛ.
18 Iyi inɛ ŋau à to wa bi tɛɛ ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni,
iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa bɛi ǹ jɛ kuwɛɛm waati iyi
ǹ wa si anini nŋɛ hai ajɔ sinte iyi ǹ naa si ilɛi
Azii.
19 Ǹ ce icɛi Lafɛ̃ɛ Jesu do ara ku kaye do
cikãaju ajɔ, ǹ nɔ ǹ yɛ wahala si na iyi í jɔ̀ Zuifu
ŋau à leekĩ si aŋa a kpam.
20 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà mii ŋa iyi á ce nŋɛ
aranfãani, n kù singa nŋɛ kãmaɛ. Amma ǹ sɔ̃
ŋɛ ntɔ fei nɔ ǹ kɔ ŋɛ si cio si bantuma do si
kpasɛ̃ nŋɛ ŋa.
21 Ǹ sɔ̃ Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa a naa a
kpaasi idɔ nŋa a sinda si Ilaaɔ̃ a dasi Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu naanɛ.
22 Nɔ wee bɛbɛi má, Hundei Ilaaɔ̃ wa
tilasiim n bɔ Zeruzalɛmu, nɔ n kù mà mii iyi
á koo bam bɛ.
23 Amu de ǹ mà si ilu fei Hundei Ilaaɔ̃ wa
sɔ̃m iyi piisɔ̃ɔ ku ce do ijuukpã wa degbem.
24 Amma kuwɛɛm kù jɛ ngɔgɔ bi tom, n kù
nɔ n kù wa saaluɛ, amu de n ba n tambɔ icɛm
iyi Jesu Lafɛ̃ɛ í dasim n ce. Icɛu nŋui í jɛ n sisi
laabaau jiidai didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa.
25 Iŋɛ iyi ǹ dabii ǹ wa n waazo idei bommai
Ilaaɔ̃ si aninii nŋɛu fei, nsɛi ǹ mà iyi i kaa yɛm
má ŋa.
26 Na ŋɔi í ce ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ si bantuma hai
nnyi, bii inɛ gɔ nŋɛ í na í ce nfe kù jɛ idei irim,
27 domi ǹ sisi nŋɛ ide iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ fei n kù
singa nŋɛ gɔgɔɛ.

28 I mu ara nŋɛ ku sɩ̃a, nɔ i ya maa degbe inɛ
ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ í da nŋɛ si awɔ fei, aŋa iyi
à jɛ igbɛi inɛi Lafɛ̃ɛ Jesu ŋa iyi nŋu takaɛ í ya
do njɛɛ.
29 Ǹ mà do anyim amanɛ ŋa aa naa si anini
nŋɛ bɛi iŋai sako í ya naa si angudã ŋa, a kaa
nɔ a jɔ̀ ŋɛ.
30 Nɔ baa hai si inɔ nŋɛ inɛ gɔ ŋa aa kpaasi
ntɔu ku ba ku jɛ ibo nɔ aa wa inyii itɩ̃i woo
dasi Jesu naanɛ ŋau a jɛò mɔcɔ nŋa.
31 Na nŋu, i wɔ njoo ŋa. I ye gigi ŋa bɛi amu
takam ǹ ce adɔ̃ mɛɛta bi tu ŋɛ Efɛɛzu bɛ wo nɔ
ǹ kɔ ŋɛ akã akã alɛò daakɔ do cikãaju ŋa.
32 Nsɛi ǹ so ŋɛ ǹ wa n daa Ilaaɔ̃ si awɔ nɔ ǹ
wa n da nŋɛ idei didɔ̃ɛ si awɔ. Nŋui á yɔkɔ ku
mu nŋɛ gbugbã nɔ ku mu nŋɛ tubu iyi í jilɛa
inɛ ŋa iyi í cica a jɛ tɛɛ fei.
33 Waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛ, iŋɛ taka nŋɛ ì mà
ŋa iyi n kù nɛ kɔdɛɛi isɔ fũfũi inɛ gɔ hee má jɛ
wura wala ibɔɛ.
34 Ì nɔ ì mà ŋa iyi ǹ ya n ce icɛi do awɔm n
bɛi n ba bukaatai mii ŋa iyi ǹ bi fei, amu do
inɛ ŋa iyi à waa toom.
35 N nyisi ŋɛ si mii fei iyi á sɩ̃a i ce icɛ bɛɛbɛ
ŋa i ya sobiò hai nɛ gbugbã ŋa nɔ i ye gigii idei
Jesu Lafɛ̃ɛ iyi í ni, woo ce amua í nɛ inɔ didɔ̃ í
re inɛ iyi wa gba amuau.
36 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í gulɛ aŋaò ŋa fei
nɔ à ce kutɔɔ.
37 Ŋɔi aŋa fei à kpata nɔ à yáa à tɔɔɛ sukudɔ̃
do kubi
38 à bɛi à suu hee bi akɔi inyiu. Aŋa fei à
wɛɛò inɔ ku fɔi si na iyi í jɔ̀ í ni a kaa na a yɛ
nŋu má.

21

Pɔlu í bɔ Zeruzalɛmu

1 Iyi à tɔɔ ŋa sukudɔ̃ ŋɔi awaò Pɔlu à koo à lɔ
akɔi inyi à nɛ suusuu à bɔ gungum gɔ iyi à ya
kpe Kosi, iju kumaɛ nɔ à to gungum mmu gɔ
iyi à ya kpe Rodu. Hai bɛ má nɔ à bɔ Patara.
2 Bɛi à ba akɔi inyi iyi wa bɔ ikpa ilɛi Fenisi
nɔ à lɔ à nɛ.
3 Ŋɔi à yɛ gungum gɔ iyi à ya kpe Sipu, à
dalɛɛ do ikpa awɔ canga nɔ à bɔ ikpa ilɛi Siri.
Ŋɔi à to Tii bii akɔi inyiu á kita asoɛ.
4 Ilu bɛi à yɛ inɛ gɔ ŋa iyi à waa too kpãai
Jesu nɔ à ce ajɔ mɛɛje bi tu ŋa bɛ. Ŋɔi Hundei
Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à sõ Pɔlu à ni ku maà bɔ Zeruzalɛmu.
5 Amma iyi ajɔi kunɛ nwa í to à nyi bi akɔu
má. Aŋa fei do abo nŋa ŋa do ama nŋa ŋa à
naa à leekɩ̃ nwa hai iluu. Awa fei à gulɛ itɩ̃i
tenkuu nɔ à ce kutɔɔ.
6 Iyi à tɔɔ njɛ sukudɔ̃ à tã awa à lɔ akɔi inyiu
à nɛ, ŋɔi aŋa mɔ à nɛ à nyi kpasɛ̃ nŋa ŋa.
7 Hai Tii à dasi kpãa má nɔ à to Tolemasi.
Bɛi à kita hai si akɔi inyiu nɔ à koo à ce kpaasi
woo dasi Jesu naanɛ ŋa fɔɔ nɔ à sũ bɛ idũ akã.
8 Iju kumáɛ nɔ à nɛ à bɔ Sezaree. Nɔ à koo
à sɔ kpasɛ̃i Filipu woo waazou, nŋu iyi wa jɛ
inɛ akãi amanɛ mɛɛje ŋa iyi à cica wo si ilui
Zeruzalɛmuu.
9 Mɔkɔu í nɛ mudɛ̃ɛ mɛɛ gɔ ŋa iyi a kù mà
mɔkɔ, walii ŋai.
10 Iyi à ce ajɔ minji bɛ walii gɔ iyi à ya kpe
Agabusi í naa bɛ hai ilɛi Zudee.
11 Í naa bi tu wa nɔ í so santiikii Pɔlu í dìò
isɛɛ ŋa do awɔɛ ŋa nɔ í ni, ide iyi Hundei Ilaaɔ̃
wa fɔ wee. Inɛ iyi í nɛ santiikiu ihɛ̃ bɛ ihɛ̃i
Zuifu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu aa dũu nɔ a daa
dimi mmu ŋa si awɔ.
12 Iyi awa do inɛi Sezaree ŋa iyi à wa bɛ à
gbɔ ideu, ŋɔi à wasi ku tɔɔ Pɔlu ku maà bɔ
Zeruzalɛmu má.
13 Amma í ni, na mii í ce ì waa kpata bɛɛbɛ
ŋa ì waa ganji wɔɔkɔm ŋa. Ǹ tã sɔɔlu n ku na
irii icɛi Lafɛ̃ɛ Jesu Zeruzalɛmu bɛ, kù jɛ ku dɩ̃
nŋu akã.
14 Iyi à yɛ kù gbɔ ide nwa, à coko nɔ à ni, Aõ
Lafɛ̃ɛ ku ce idɔɔbiɛ.
15 Si anyii nŋu nɔ à dede à ce sɔɔlu à waa bɔ
Zeruzalɛmu.
16 Ŋɔi si inɔi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu
ŋau, inɛ gɔ ŋa à dede hai Sezaree bɛ à si wa,
nɔ à bɔò wa hee kpasɛ̃i Nasõɔ inɛi Sipu bii aa
ka sɔu. Mɔkɔu í dasi Jesu naanɛ í kpɛ.

Pɔlu í bɔ Zaaki ku cɔ

17 Iyi à to Zeruzalɛmu bɛ ŋɔi kpaasi woo
dasi Jesu naanɛ ŋa à gba wa do inɔ didõ.
18 Iju kumáɛ ŋɔi awaò Pɔlu ŋa à bɔ bi Zaaki
nɔ inɛ ngboi igbɛi Jesu ŋau fei à tɔtɔɔ bɛ.
19 Ŋɔi Pɔlu í ce ŋa fɔɔ nɔ í sisi nŋa mii ŋa iyi
Ilaaɔ̃ í ce akã akã si gãmɛi hai jɛ Zuifu ŋa na
icɛ iyi nŋu í ce.
20 Iyi à gbɔ ideɛ ŋɔi à saabu Ilaaɔ̃. Ŋɔi à
sõ Pɔlu à ni, kpaasi nwa, ì gbɔɔ? Zuifu nkpɔ
nkpɔi í dasi Jesu naanɛ nɔ aŋa fei à waa too
woodai Moizi do himma.
21 Amma inɛ ŋa à máɛ ide à ni ì waa sõ
Zuifu ŋa iyi à wa bi dimi mmu ŋa a jɔ̀ woodai
Moiziu do dedembai bala nwa ŋa, nɔ a maà
ya dasi ama nŋa ŋa bango.
22 Debɛi, bɛirei aa ka ce. Kù nɛ sika kãma
inɛ ŋa aa mà iyi ì to wa ilu ihɛ̃.
23 Na nŋu, ce iyi aa ka sõɛ. Amanɛ mɛɛ gɔ ŋa
à wa ihɛ̃ iyi à cea Ilaaɔ̃ kuwã *.
24 Kooò ŋa nɔ iŋɛ fei i ce buki iyi á jɔ̀ ì má
ŋa, nɔ i sã fiai iri ku wa nŋa. Nŋui á jɔ̀ inɛ fei
ku mà mii iyi à gbɔ na iriɛu kù jɛ ntɔ, amma
aa yɛ iyi awɔ takaɛ ì waa too woodai Moizi.
25 Amma iyi í jɛ ti dimi mmu woo dasi Jesu
naanɛ ŋa, awa à kɔ tia à samba nŋa si na iyi í
jɔ̀ à yɔɔ iyi í sɩ̃a ka jilɛ nŋa wooda ka ni a maà
ya jɛ ijɛi kuwee nɔ a maà ya ŋɔ kpaai iŋa nɔ a
maà ya ŋɔ iŋa jifa nɔ a maà ya tɔtɔɔ sɛ̃ɛ hai ce
abɔdõ.

* **21:23** à cea Ilaaɔ̃ kuwã Si waati nŋa, bii inɛ í cea Ilaaɔ̃ kuwã, kù nɛ kpãai ku wa iriɛ. Amma bii kuwãu í kõ, waati nŋu á wa iriɛi, nɔ ku ce kuwee ŋa.

26 Iju kumáɛ nɔ Pɔlu í kooò inɛ ŋau nɔ à ce
buki iyi á jɔ̀ a má. Si anyiɛ Pɔlu í lɔ bantumai
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ í koo í sɔ̃ woo weei Ilaaɔ̃ ŋau ajɔ
iyi bukii aŋa á kɔ̃, ajɔ nŋu bɛi a cea aŋa kuwee
akã akã.

À mu Pɔlu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃

27 Iyi ajɔ mɛɛjeu wa tã ŋɔi Zuifu ŋa iyi à naa
hai ilɛi Azii à yɛ Pɔlu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ. Ŋɔi à
dede idɔi zamaau fei nɔ à muu.

28 À dɔ̃ anu à waa ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, i
faaba. Mɔkɔu ihɛ̃ í ya maa bɔ bii fei ku maa
kɔ inɛ fei si cio ku maa fɔò taalei inɛi Izirɛli ŋa
do woodai Moizi do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u ihɛ̃. Wee í
naaò dimi mmu gɔ ŋa wa si kpasɛ̃u ihɛ̃ má, nɔ
í dasi ile kumáu riisi.

29 À fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ à tako à yɛ
Torofimu inɛi Efɛɛzuu, nŋu do Pɔlu si iluu, nɔ
à tamaa bɛi Pɔlu í naaɛ wa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛi.

30 Nɔ inɛ ŋa à cã bii bii si iluu fei. Ŋɔi inɛ ŋa
à sɛi à wasi ku naa hai bii fei, nɔ à mu Pɔlu à
faa à fitaɛ wa hai bantumai kpasɛ̃u. Bɛ gbakã
à cĩmbo gambo ŋau.

31 Waati iyi à waa bi a kpaa ŋɔi inɛ ngboi
igũi Romu í gbɔ iyi hoya hoya í dede si ilui
Zeruzalɛmu fei.

32 Ŋɔi gbakã í so sooge gɔ ŋa do inɛ ngboi
sooge gɔ ŋa má nɔ í sɛi í bɔò ŋa bi zamaau. Iyi
zamaau í yɛ nŋu do sooge ŋau, ŋɔi à jɔ̀ Pɔlu ku
cã.

33 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í bɔ bi Pɔlu í muu nɔ í
ni a dũu do sesee minji. Nɔ í bee ŋa í ni, yooi.
Mii í ce.

34 Amma si zamaau inɛ gɔ ŋa à waa la do
ide akã, inɛ gɔ ŋa mɔ do ide mmu hee í jɔ̀
inɛ ngboi igũu kù yɔkɔ ku mà ntɔi ideu na
wakatau. Na ŋɔi í ce í ni a bɔò Pɔlu bii kuwai
sooge ŋa.

35 Iyi à toò Pɔlu hai bii à ya gũ a lɔò inɔ ileu,
ŋɔi sooge ŋau à soo lele na kugaabui zamaau,

36 domi inɛ ŋau fei à waa too ŋa à waa laò à
waa ni, i kpaa.

Pɔlu wa kɔò araɛ

37 Si bɛi à waa bi a lɔò Pɔlu inɔ ileu, ŋɔi í bee
inɛ ngboi igũu í ni, aa yɔɔdaam n fɔ ide gɔ?
Amma inɛ ngbou í beeɛ í ni, asee ì waa gbɔ
Gɛrɛki mɔm?

38 Debɛi, i kù jɛ inɛi Ezibiti iyi si ajɔ gbeejiu
ihɛ̃ í bi ku kɛkɛ ilaaluu nɔ í tɔtɔɔ woo kpa inɛ
ŋa aŋa dubu mɛɛ í bɔò ŋa si gbabuau?

39 Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni, amuu Zuifui. Amuu
amaalui si ilu gɔ iyi í nya iri. À bim ni Tarusi
si ilɛi Silisi. Ñ wa n tɔɔɛi, jɔ̀ n ba inɛ ŋau ide
ku fɔ.

40 Nɔ inɛ ngboi igũu í muaa kpãa. Ŋɔi Pɔlu
wa leekĩ bi ku gũ ku lɔò inɔ ileu í ni zamaau
ku coko do awɔ. Ŋɔi aŋa fei à coko cau. Nɔ
Pɔlu wa sɔ̃ ŋa ide do feei Ebɛɛ.

22

1 Í ni, iŋɛ kpaasim ŋa do baam ŋa, i gbɔ iyi
ñ nɛ ku sɔ̃ ŋɛ n kɔò aram.

2 Iyi à gbɔ wa ba aŋa ide ku fɔ do feei Ebɛɛ
ŋɔi à mu ara nŋa sɛ̃ɛ í re baa bɛi à tako à mu
ara nŋa wo. Ŋɔi Pɔlu í sɔ̃ ŋa í ni,

3 amuu Zuifui, à bim nii Tarusi si ilɛi Silisi,
amma Zeruzalɛmu ihɛ̃i à bíím. Gamaliɛlii í
kɔm si cio, nŋui í kɔm si woodai bala nwa ŋa
sãa sãa, nɔ ñ nɛ himma si icɛi Ilaaɔ̃ si bɛi iŋɛ
fei ì wɛɛò nnyi ŋa.

4 Ñ kpã woo too kpãai Jesu ŋa iju jiida jiida
hee ñ kpa gɔgɔ ŋa. Ñ mu inɛmɔkɔ ŋa do
inaabo ŋa ñ dĩ ŋa ñ dasi ŋa piisɔ̃ɔ.

5 Woo wee nlai Ilaaɔ̃u do igbɛi inɛ ngbo
ŋau fei aa yɔkɔ a jɛ sɛɛdam. Hai si awɔ nŋai
ñ gba tia iyi à kɔa Zuifu kpaasi ŋa iyi à wa
Damasi. Nɔ ñ bɔ bɛ ku ba n mu woo dasi Jesu
naanɛ ŋa iyi à wa bɛu n dĩ ŋa nɔ n naaò ŋa wa
Zeruzalɛmu n jɔ̀ a kpã ŋa iju.

Pɔlu wa sɔ̃ ŋa bɛi nŋu í kpaasi idɔ
(Cɔ IWB 9:1-19; 26:12-18)

6 Ŋɔi Pɔlu í sɔ̃ ŋa má í ni, si bɛi ñ wa n koo ñ
maai Damasi zakai dasãu, si kpãau gbakã ŋɔi
inya kumá nla gɔ í naa sim hai lele í biim piu.

7 Ŋɔi ñ cuku ilɛ nɔ ñ gbɔ ide ku fɔ gɔ wa
kpem wa ni, Sɔlu, Sɔlu, na mii í ce ì waa kpãm
iju.

8 Ŋɔi ñ bee ñ ni, awɔi yoo Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi í ni,
amui Jesu inɛi Nazarɛti, amu iyi ì ya maa kpã
ijuu.

9 Inɛ ŋa iyi à waa toom ŋau à yɛ inya kumáu
amma a kù gbɔ imui inɛ iyi wa bam ide ku
fɔu.

10 Nɔ ñ beeɛ ñ ni, Lafɛ̃ɛ, bɛirei an ce. Ŋɔi í
ni, dede i bɔ Damasi. Bɛi aa sɔ̃ɛ mii iyi Ilaaɔ̃ í
bi i ce fei.

11 Kulai inya kumáu í jɔ̀ ñ fɛɛju. Na nŋu,
kpaasim ŋa à mu awɔm nii à toò Damasi.

12 Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Ananiasi,
í mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ nɔ wa too woodai Moizi.
Zuifu ŋa iyi à wa ilu bɛ fei à waa jɛ sɛɛda jiidaɛ.

13 Ŋɔi í naa bi tom nɔ í ni, Sɔlu kpaasim, yɛ
ilu. Tengi bɛ gbakã ijum í cĩ nɔ ñ yɔɔ.

14 Nɔ í ni má, Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi bala nwa ŋai í
cicaɛ ku ba i mà idɔɔbiɛ nɔ i yɛ Jesu Inɛ Dee
deeu, nɔ i gbɔ idei gɛlɛɛ.

15 Awɔi aa jɛ sɛɛdaɛ i sɔ̃ inɛ fei mii iyi ì yɛ do
iyi ì gbɔ.

16 Nsɛi, maà jɔ̀ ku kpɛ má. Dede i kpe irii Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ, i jɔ̀ a dasiɛò inyi ku ba i wɛ i má hai si
dulum dɛɛ ŋa.

Pɔlu wa sisi bɛi Lafɛ̃ɛ í bɛ nŋu bi dimi mmu
ŋa

17 Pɔlu í ni má, iyi ñ nyi Zeruzalɛmu ŋɔi ajɔ
nŋu gɔ ñ wa n ce kutɔɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ ñ ce
kuyɛ.

18 Si kuyɛm nɔu ñ yɛ Lafɛ̃ɛ Jesu nɔ í sɔ̃m í ni
n ce ńya n fita hai Zeruzalɛmu domi inɛ ŋau
a kaa gba ide iyi ñ wa n sisi na irii nŋuu.

19 Nɔ ñ ni, Lafɛ̃ɛ, ngu ŋa à mà sãa sãa iyi ñ
ya n bɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa n mu inɛ ŋa
iyi à dasiɛ naanɛ n cã ŋa nɔ n dasi ŋa piisɔ̃ɔ.

20 Nɔ à mà si ajɔ iyi à kpa Etiɛni woo jɛ sɛɛdaɛ, amu takam ǹ wa bɛ ǹ jɛsi a kpaa.
Amui ǹ cɔa inɛ ŋa iyi à kpaa ŋau jĩnɛ nŋa
mɔm.
21 Amma í sõm í ni n koo, domi hee jĩijĩ bi
dimi mmu ŋai nŋu á bɛm.

Pɔlu do inɛ ngboi igũi Romu

22 Inɛ ŋau à waa desi idei Pɔlu itĩ hee í fɔ
ide ŋau bɛ. Amma waati iyi à gbɔ í ni Ilaaõ í
bɛ nŋu bi dimi mmu ŋa, ŋɔi aŋa fei à lɔsi ku
dõ anu à waa ni, i kpaa. Dimii lafɛ̃ɛ kù sĩa ku
maa wɛɛ.
23 Idɔɔkõ nŋa í jò à waa dõ anu nɔ à bɔ ibɔ
nŋa ŋa à nyɔɔ, nɔ à waa dede iruru lele.
24 Ŋɔi inɛ ngboi igũi Romuu í ni a bɔò Pɔlu
inɔ ile nɔ a tɛaa kpɔtɔɔ ku ba ku fɔ ntɔ. Í ni
bɛɛbɛi si na iyi í jò wa bi ku mà na mii í jò
zamaau wa dõ siɛ anu.
25 Iyi à dĩ Pɔlu à waa bi a cãa ŋɔi í bee inɛ
ngboi sooge ŋa iyi í wa bɛu í ni, ì nɛ kpãa i cã
inɛi Romu titã i bɛi i ceaa kiiti?
26 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í gbɔ ideu í koo í
sõ inɛ ngboi igũu í ni, bɛirei aa ce. Mɔkɔu inɛi
Romui.
27 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í naa bi Pɔlu í beeɛ í
ni, awɔu inɛi Romui? Nɔ Pɔlu í ni, oo.
28 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í ni, amu ǹ sã fiai jiida
jiida ǹ bɛi ǹ jɛò inɛi Romu. Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni,
amu, bɛɛbɛi à bím.
29 Ŋɔi gbakã inɛ ŋa iyi à waa bi a cãau à jòɔ,
domi njo í mu baa inɛ ngboi igũu takaɛ do iyi
í gbɔ Pɔlu takaɛ inɛi Romui nɔ wee nŋu í jò à
dũu do sesee wo.

À bɔò Pɔlu bi igbɛi woo kiiti ŋa

30 Inɛ ngboi igũu í bi nŋu ku mà kam kam
mii iyi í jò Zuifu ŋau à waa yɛ taalei Pɔlu. Na
ŋɔi í jò iju kumáɛ í jò à fũu, nɔ í ni inɛ ngboi
woo weei Ilaaõ ŋa do igbɛi woo kiiti ŋau fei a
tɔtɔɔ wa. Nɔ í bɔò Pɔlu waju nŋa.

23

1 Pɔlu í kãsi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔu iju nɔ í ni,
iŋɛ kpaasim ŋa, idɔm kaa yɛ taalem domi ǹ
ce kuwɛɛm nii dee dee si wajui Ilaaõ hee do
nnyi fei.
2 Ŋɔi Ananiasi woo wee nlau, í sõ inɛ ŋa iyi
à waa leekĩ bi Pɔluu í ni a cãa si gɛlɛɛ.
3 Nɔ Pɔlu í buu í ni, Ilaaõi á cãɛ, awɔ idĩ fũfũ
*! Ì buba ì waa kiitiim si woodai Moizi, nɔ ì
kua wooda má ì ni a cãm.
4 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à waa leekĩ kɔkɔɛu à ni, woo
wee nlai Ilaaõi ì yɔkɔ ì waa bu bɛɛbɛ?
5 Ŋɔi Pɔlu í ni, kpaasim ŋa, n kù mà mà woo
wee nlai. Ǹ mà iyi kukɔi idei Ilaaõ í ni, i maà
ya fɔ taalei ilu iri nŋɛ ŋa.
6 Pɔlu í mà si igbɛu inɛ gɔ ŋa Sadusi ŋai, inɛ
gɔ ŋa mɔ Farisi ŋai. Ŋɔi í fɔ ide hee lele si
igbɛu í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, amuu Farisii, inɛ
iyi Farisi ŋa à bí. Ì waa kiitiim ŋai si na iyi í jò
ǹ dasi naanɛ iyi iku ŋa aa na a jĩ hai si balɛ.
7 Iyi í fɔ bɛɛbɛ gbakã, ŋɔi Farisi ŋau do
Sadusi ŋau à waa ce kakɔɔ nɔ igbɛu í kpẽ
minji.
8 Sadusi ŋa à ya ni iku ŋa a kaa jĩ hai si balɛ,
amaleka do hunde mmu gɔ ŋa mɔ a kù wɛɛ,
amma Farisi ŋa à jɛsi iyi mii ŋau bɛ fei í wɛɛ.
9 Nɔ wakata í dede si anini nŋa à waa jã do
gbugbã, nɔ Farisi woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ
ŋa à ni, a kù yɛ taalei mɔkɔu. Yooi í mà mà
amaleka gɔi walakɔ hunde mmu gɔi í sõɔ ide.
10 Ŋɔi kakɔɔu í la ntɔ ntɔ hee njo í mu inɛ
ngboi igũu jiida a maà na a ga arai Pɔlu. Nɔ í
ni sooge ŋau a koo a gbã Pɔlu wa a nyiòɛ inɔ
ileu.
11 Idũ ajɔ nŋu Aõ Lafɛ̃ɛ í naa í sõ Pɔlu í
ni, maà mɔngɔ munya. Si bɛi ì jɛɛm sɛɛda
Zeruzalɛmu ihẽ, bɛɛbɛ mɔi aa jɛɛm sɛɛda
Romu má.

À waa dɛ Pɔlu ku kpa

12 Iju kumáɛ daadaakɔ ŋɔi Zuifu ŋau à ce
anu akã nɔ à ceekpe à ni aŋa a kaa jɛ hee má
jɛ a mɔ bii kù jɛ à kpa Pɔlu sisi.
13 Aŋa iyi à ce anu akãu à re baa aŋa ciiji.
14 Ŋɔi à koo à ba inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi
woo weei Ilaaõ ŋau à sõ ŋa à ni, à ceekpe iyi a
kaa ka tiɛ ngɔgɔ bii kù jɛ à ba à kpa Pɔlu sisi.
15 Na nŋu, à bi iŋɛ do igbɛi woo kiiti ŋau i
koo i sõ inɛ ngboi igũu ku naaò Pɔlu wa bi tu
ŋɛ, nɔ ku jɔ bɛi ì waa bi i teese i cɔ yaasei ideɛu
má ŋa. Awa aa ka ce sɔɔlu ka kpaa hee ku maa
to wa bɛ.
16 Amma ama inɛmɔkɔi wecĩi Pɔlu í gbɔ à
waa fɔ idei zambau. Ŋɔi í koo í lɔ idei sooge
ŋau nɔ í sõ Pɔlu ideu.
17 Ŋɔi Pɔlu í kpe inɛ akãi inɛ ngboi sooge
ŋau í sõɔ í ni, bɔò ama awaasũ ihẽ bi inɛ ngboi
igũu domi í nɛ ide gɔ iyi á sõɔ.
18 Ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋau í bɔò awaasũu bi
inɛ ngboi igũu, nɔ í sõɔ í ni, Pɔlu inɛi piisõɔu
í kpem nɔ í tɔɔm n naaò awaasũu ihẽ wa bi
titɛɛ, domi wa bi ku sõɛ ide gɔ.
19 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í mu awɔi awaasũu í
bɔòɛ kɔkɔlɛ í beeɛ í ni, ide mii ì waa bi i sõm.
20 Ŋɔi í ni, Zuifu ŋa à ce anu akã à tɔɔɛ ala i
bɔò Pɔlu bi igbɛi woo kiiti ŋau, nɔ ku jɔ bɛi à
waa bi a teese a cɔ yaasei ideɛ má.
21 Amma maà ti i gbɔ ide nŋau, domi à re
baa aŋa ciiji inɛ ŋa iyi à waa siaa kpãa ku ba
a muu. Nɔ aŋa fei à ceekpe à ni aŋa a kaa jɛ a
kaa mɔ bii kù jɛ à kpaa. Baa nsɛi à tã sɔɔlu a
coo. Awɔ akãi à waa degbe i jò ku naa wa.
22 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í ni, maà sõ inɛ gɔ i ni
ì sisiim ideu ihẽ má. Nɔ í jò awaasũu í nɛ.

À bɔò Pɔlu bi Felisi ilu ilɛ

23 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í kpe inɛ ngboi sooge
minji gɔ ŋa í sõ ŋa í ni, i tɔtɔɔ sooge cĩɔ minji a

* **23:3** awɔ idĩ fũfũ bi Zuifu ŋa arabui. Bi tu ŋa inɔ ilei à ya si inɛ ŋa nɔ à ya teese anyii ileui jiida. Amma inɔ ileu takaɛ konkombii í ya maa nu. Bii à nia inɛ idĩ fũfũ í yɛ bɛi ilu muafitii à waa kpoo.

bɔ Sezaree do masa kitaò fɛɛwa do ilu kakaa
ŋa aŋa cĩɔ minji i ce sɔɔlu i dasi kpãa isɔ
mɛɛsãi alɛ ŋa.
24 Nɔ i dĩa acĩ ŋa gaayi nɔ i so Pɔlu i kooòɛ
bi Felisi ilu ilɛu baani.
25 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í kɔ tia má í ni,
26 amu Kolodu Lisiasi, ɩ̀ wa n ceɛ fɔɔ, awɔ
Felisi ilu ilɛ ilu bɛɛrɛ nla nlau.
27 Mɔkɔu ihẽ wee ɩ̀ jɔ à naaòɛ wa bi tɛɛ.
Zuifu ŋa à muui à waa bi a kpaa. Iyi ɩ̀ mà iyi
inɛi Romui ŋɔi ɩ̀ koo do soogem ŋa nɔ ɩ̀ gbaa.
28 Ɩ̀ bi n mà na mii í ce à waa yɛ taaleɛ. Na
nŋu, ɩ̀ bɔòɛ si wajui igbɛi woo kiiti nŋa.
29 Hai bɛi ɩ̀ yɔɔ iyi à waa yɛ taaleɛi na wooda
nŋa amma kù ce ngɔgɔ iyi í to a dasiɛ piisõɔ
mɔm hee ma jɛ a kpaa.
30 Si anyiɛ ɩ̀ gbɔ iyi Zuifu ŋau à ce anu akã
ku ba aŋa a kpaa, ŋɔi gbakã ɩ̀ jɔ à naaòɛ wa bi
tɛɛ. Nɔ ɩ̀ sõ inɛ ŋa iyi à waa yɛ taaleɛ a naa a fɔ
ide nŋa si wajuɛ.
31 Iyi í kɔ tiau í tã nɔ í soo í na sooge ŋau.
Ŋɔi sooge ŋau à ce bɛi í sõ ŋau fei, à so Pɔlu
idũu à bɔòɛ hee Antipatisi.
32 Iju kumaɛ ŋɔi sooge ŋau à nyi bi ileu nɔ
masa ŋau à waa bɔò Pɔlu bi Felisi ilu ilɛu.
33 Iyi à to Sezaree gbakã ŋɔi à naa tiau nɔ à
nyisiɛ Pɔlu.
34 Iyi í cio tiau í tã ŋɔi í bee Pɔlu hai bii í naa.
Ŋɔi Pɔlu í ní hai ilɛi Silisii.
35 Nɔ Felisi í ni, awɔi aa sisiim ideɛ bii woo
yɛ taaleɛ ŋau à to wa. Nɔ í ni a dasi Pɔlu kpasẽi
amanlu Herodu.

24

Zuifu ŋa à má Pɔlu ide

1 Iyi í ce ajɔ miu ŋɔi Ananiasi woo wee nlai
Ilaaõu í bɔ Sezaree nŋu do inɛ ngbo gɔ ŋa do
woo mà wooda gɔ iyi à ya kpe Tɛɛtulu. Ŋɔi à
bɔ bi Felisi ilu ilɛu à koo à waa fɔ taalei Pɔlu.
2 Ŋɔi à kpe Pɔlu wa nɔ Tɛɛtulu í lɔsi ide ku
fɔ wa yɛò taaleɛ wa ni, awɔ Felisi ilu bɛɛrɛ nla,
à nɛ laakai ku sũ ntɔ ntɔ do baakaɛ. Ilu ku yɛ
jiidaɛ í jɔ ì kpaasi mii nkpɔ na aranfãanii ilɛ
nwa.
3 À jɛsi mii iyi ì waa ce fei bii fei si waati
kãma fei do saabu jiida.
4 A kù bi ka kpa waatiɛ amma à waa tɔɔɛ i
cɔ wa do iju jiida nɔ i gbɔ ide keeke iyi à nɛu
ihẽ.
5 À yɛ iyi mɔkɔu ihẽ ilu naanaui, nɔ í nɛ kòsi
si aninii Zuifu ŋa si andunyau ihẽ fei. Nŋui í
jɛ inɛ ngboi kpãai Aõ ku tɔɔ gɔ iyi à ya kpe inɛi
Nazarɛti ŋa.
6 Í dɛ kpãa mɔm ku riisiò kpasẽi Ilaaõu.
Nŋui í jɔ à muu. [À bi ka kiitiɛ do wooda nwa.
7 Amma Lisiasi inɛ ngboi igũu í naa í gbaa
hai si awɔ nwa do gbugbã.
8 Nɔ í ni woo yɛ taaleɛ ŋau a naa bi tɛɛ.] Awɔ
takaɛ beeɛ ide, aa yɔkɔ i gbɔ ntɔi ideu si bii í
jɔ à waa yɛ taaleɛu.
9 Iyi Tɛɛtulu í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ Zuifu ŋa iyi à
wa bɛu fei à ni ideu ntɔi.

Pɔlu í kɔò araɛ si wajui Felisi

10 Ŋɔi Felisi ilu ilɛu í tosi Pɔlu awɔ í ni ku fɔ
ideɛ. Ŋɔi Pɔlu í ni, ɩ̀ mà iyi awɔi ì jɛ woo ce
kiitii ilɛu ihẽ hai ku kpɛ. Na nŋu, an kɔò aram
do laakai ku sũ.
11 Bii ì bee aa sõɛ iyi kù re ajɔ maateeji wa
iyi ɩ̀ bɔ Zeruzalɛmu Ilaaõ ku gulɛa.
12 Inɛ kãma kù yɛm bii ɩ̀ wa n ce kakɔɔ do
inɛ gɔ titã hee má jɛ n kòsi ŋa ija si kpasẽi Ilaaõ
walakɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa walakɔ si
inɔ ilu nŋa.
13 Ide iyi à waa mám nɔu bɛ nsɛi, nkãma kù
wɛɛ iyi wa nyisi iyi ntɔi.
14 Amma ide akãi an jɛsi si wajuɛ, ɩ̀ wa n
tɔɔ Ilaaõ Lafẽɛi bala nwa ŋa do kpãa iyi inɛ ihẽ
ŋa à waa ni iboi. Do nŋu fei, ɩ̀ wa n jirima
woodai Moizi ŋau do tiai walii ŋau fei.
15 Ɩ̀ dasi naanɛ iyi Ilaaõ á jĩ amanɛ jiida ŋa
do amanɛ laalɔ ŋa hai si balɛ, bɛi aŋa mɔ à dasi
naanɛ.
16 Nŋui í jɔ amu mɔ ɩ̀ wa n hanya ajɔ fei ku
ba idɔm ku maà yɛ taalem si wajui Ilaaõ do si
wajui inɛ ŋa.
17 Adõ nkpɔ nkpɔi í lɔ n kù bɔ Zeruzalɛmu.
Si ajɔ gbeejiu ihẽi ɩ̀ koo bɛ ɩ̀ bɔ ku sobi inɛi
ilɛm ŋa do fia nɔ n cea Ilaaõ amua.
18 Si nŋui à bam kpasẽi Ilaaõ bɛ ɩ̀ wa n ce
bukii ara ku mám. Zamaa kãma kù wa bɛ, ija
ku kòsi mɔ kù wa bɛ.
19 Amma Zuifui ilɛi Azii gɔ ŋa à wa bɛ. Á sĩa
aŋa taka nŋa a naa a jɛ sɛɛda si wajuɛ bii í jɛ à
yɛ sim taale gɔ.
20 Walakɔ jɔ inɛ ŋau ihẽ a fɔ taale iyi à yɛ sim
si waati iyi à leekĩim si wajui igbɛi woo kiiti
ŋau.
21 A kù yɛ taalem si nkãma bii kù jɛ si ide
akãu ihẽ iyi ɩ̀ fɔ hee lele ɩ̀ ni iku ŋa aa na a
jĩ hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ à waa kiitim si wajuɛ
nnyi má.
22 Wee Felisi í mà yaasei kpãai woo dasi
Jesu naanɛ ŋa sãa sãa, ŋɔi í sõ Zuifu ŋau í ni, i
jɔ Lisiasi inɛ ngboi igũu ku to wa, ajɔ nŋui an
wũa ide nŋɛu.
23 Nɔ í sõ inɛ ngboi sooge ŋau í ni ku mu
Pɔlu titã, amma ku jɔ ku nɛ araɛ keeke nɔ kú
ya jɔ kpaasiɛ ŋa a ya naa a cɔɔ nɔ a máa gbɔaa.

Pɔlu í wa wajui Felisi do Dusila

24 Iyi waati í lɔ keeke ŋɔi Felisi í naaò abo
Zuifuɛ gɔ wa, à ya kpoo Dusila. Ŋɔi í ni a koo
a kpe Pɔlu wa. Iyi í to wa nɔ à waa desiɛ itĩ si
bɛi wa fɔ idei naanɛ ku dasi si Jesu Kirisi.
25 Amma si bɛi Pɔlu wa sisi nŋa idei dee
dee ku jɛ do gaya do kiiti iyi wa naa, zigii
Felisi í da nɔ í ni, aa yɔkɔ i nɛ titã. Bii ɩ̀ ba
faya an kpeɛ má.
26 Wee wa bi Pɔlu ku mua nŋu fiai. Ŋɔi í ce
í ya maa kpoo kpaa kpaa aŋaò a maa fɔ ide.
27 Iyi í ce bɛi adõ minji ŋɔi Pɔsiu Fesitu í na
í sãsi agbɛi Felisi. Wee Felisi í jɔ Pɔlu ile piisõɔ

bɛi si na iyi í jɔ̀ wa bi nŋu ku nɛ bɛɛrɛ bi Zuifu ŋau.

25

Pɔlu í so kiitiɛ í daa ilaalu nlai Romu si awɔ

1 Iyi Fesitu í to wa Sezaree, si ajɔ mɛɛsiaɛ í bɔ Zeruzalɛmu.

2 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do Zuifu inɛ ngbo ŋau à koo à má Pɔlu ide bi Fesitu.

3 Nɔ à waa tɔɔɛ suuru ntɔ ntɔ ku ba kú jɔ̀ Pɔlu ku naa Zeruzalɛmu. À waa bi Pɔlu ku naa Zeruzalɛmui si na iyi í jɔ̀ à dĩ zamba nŋa aŋa a ba a kpaa kpãa.

4 Amma Fesitu í jɛ nŋa í ni Pɔlu í wa ile piisɔ̃ɔi Sezaree nɔ nŋu takai nŋu kaa kpɛtɛ ku nyi bɛ.

5 Na nŋu, í ni a jɔ̀ nŋu do inɛ ngbo nŋa ŋa a koo bɛ nɔ bii í jɛ í ce taale gɔi á fɔ.

6 Fesitu kù re ajɔ mɛɛjɔ wala ajɔ mɛɛwa si inɔ nŋa nɔ í nyi Sezaree má. Iju kumáɛ nɔ í bɔ ile bi ku ce kiiti nɔ í ni a naaò Pɔlu wa.

7 Iyi Pɔlu í to wa ŋɔi Zuifu ŋa iyi à naa hai Zeruzalɛmu à kaakoɛ à waa máa ide laalɔ kugaabu nkpɔ nkpɔ nɔ nkãma kù wɛɛ iyi wa nyisi iyi ide nŋau ntɔi.

8 Ŋɔi Pɔlu wa kɔò araɛ í ni, n kù ce kurara gɔ si woodai Zuifu ŋa hee má jɛ si kpasẽi Ilaaɔ̃ hee má jɛ bi ilaalu nlai Romu.

9 Amma Fesitu wa bi nŋu ku nɛ bɛɛrɛ bi Zuifu ŋau. Na ŋɔi í jɔ̀ í bee Pɔlu í ni, ì bi i bɔ Zeruzalɛmu a ceeɛ kiiti si wajum na irii ideu ihẽ?

10 Ŋɔi Pɔlu í ni, aawo. Bi ku kiitii ilaalu nlai Romui ń wa ihẽ, ihẽi á sĩa a kiitiim. N kù cea Zuifu ŋa kurara kãma, nɔ awɔ takaɛ ì waa nɛ kumàsiɛ sãa sãa.

11 Bii ń ce kurara walakɔ daa gɔ iyi í to a kpam n kaa n kɔ. Amma ide ŋa iyi à waa yɛ taalem siu ihẽ, bii kù jɛ ntɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku dasim awɔ. Na nŋu, ń so kiitim ń daa ilaalu nlau takaɛ si awɔ.

12 Iyi Fesitu do inɛɛ ŋa à busi njɛ à tã, ŋɔi í sõ Pɔlu í ni, si bɛi ì so kiitiɛ ì daa ilaalu nlau si awɔ, bi tɛɛi aa bɔ.

À bɔò Pɔlu si wajui Agiripa do Berenisi

13 Iyi waati í lɔ keeke má, ŋɔi amanlu Agiripa do wecĩɛ Berenisi à naa Sezaree Fesitu ku ce fɔɔ.

14 Si bɛi à waa kpɛ bɛ ŋɔi Fesitu í sõ amanluu idei Pɔluu í ni, inɛ gɔ í wa ihẽ, Felisi í jɔ̀ à dasiɛ piisɔ̃ɔ.

15 Iyi ń bɔ Zeruzalɛmu ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngboi Zuifu ŋau à naaò ideɛ wa bi tom. Nɔ à tɔɔm n yɛ taaleɛ ku ba aŋa a kpaa.

16 Amma ń jɛ nŋa ń ni inɛi Romu ŋa a ci ya jɔ̀ a kpa inɛ bii kù jɛ à kiitiɛ. À ya muaa waatii nŋu do woo yɛ taaleɛ ŋau a fɔ ide titã gɛlɛò gɛlɛ.

17 Ŋɔi aŋa fei à naa ilu ihẽ. Si bɛi n kù bi ku kpɛ má, ŋɔi iju kumáɛ ń kpe ŋa bi ku ce kiiti nɔ ń ni a gbã Pɔlu wa.

18 Ŋɔi woo yɛ taaleɛ ŋau à dede siɛ amma a kù yɛ taaleɛ si ide laalɔ gɔ bɛi ń wa n tamaau.

19 Idei kutɔɔi aŋa taka nŋai à waa ce si kakɔɔ, do idei mɔkɔ gɔ iyi í ku à ya kpoo Jesu. Amma Pɔlu í ni dim dim mɔkɔu í wɛɛ.

20 Amu ń biti bɛirei an kiiti ideu ihẽ. Na ŋɔi í jɔ̀ ń bee Pɔlu bii í bi n koo n ceaa kiitii ideu Zeruzalɛmu.

21 Amma í so kiitiɛu í na ilaalu nlau. Nɔ ń ni a dasiɛ piisɔ̃ɔ má titã hee n maa n jɔ̀ a kooòɛ bi tɛɛ.

22 Ŋɔi Agiripa í sõ Fesitu í ni, amu takam ń bi n gbɔ ide hai si gɛlɛi mɔkɔu. Ŋɔi Fesitu í ni, ala aa gbɔ.

23 Ŋɔi iju kumáɛ Agiripa do Berenisi à naa bi ku ce kiitiu do jirima jiida, ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋa do ilu bɛɛrɛi ilu ŋau à too ŋa wa. Ŋɔi Fesitu í ni a naaò Pɔlu wa, nɔ à naaɛ wa.

24 Iyi Pɔlu í to wa ŋɔi Fesitu í ni, to, awɔ amanlu Agiripa do iŋɛ iyi ì wa ihẽ fei ŋa, Pɔluu wee. Na iriɛi Zuifu ŋau fei à naa bi tom waati iyi ń bɔ Zeruzalɛmu, nɔ à nyi wa bitom ihẽ má, à waa la à ni kù sĩa a jɔ̀ɔ si hunde.

25 Amu n kù yɛ siɛ taale kãma iyi í to a kpaa. Amma si bɛi nŋu takaɛ í so kiitiu í daa ilaalu nlau si awɔ ŋɔi í ce ń ni an jɔ̀ a kooɛ bi tɛɛ.

26 Do nŋu fei, n kù yɛ siɛ ide baa icu akã iyi an ceaò ilaalu nlau tia. Na ŋɔi í jɔ̀ ń naaɛ wa si wajui iŋɛ fei. Iyi í re mɔm ń naaɛ wai si wajui awɔ amanlu Agiripa, i cɔ yaasei ideu ku ba n ba iyi an kɔ.

27 Kù nɛɛm yaase n sambaa inɛi piisɔ̃ɔ gɔ nɔ n kù sisiaa taale gɔ iyi í ce.

26

Pɔlu wa kɔò araɛ si wajui Agiripa

1 Ŋɔi Agiripa í sõ Pɔlu í ni, ì nɛ kpãa i fɔ ide i kɔò araɛ. Ŋɔi Pɔlu í wu awɔ lele nɔ í lɔsi ku kɔò araɛ í ni,

2 awɔ amanlu Agiripa, inɔm í dõ do bɛi an fɔ ide nnyi n kɔò aram si wajuɛ si ide ŋa iyi Zuifu ŋau à waa mám nɔu fei.

3 Ǹ mà iyi ì mà dedembai Zuifu ŋa sãa sãa do idei kakɔɔ nŋa. Na ŋɔi í jɔ̀ ń wa n tɔɔɛ i gbɔ idem do laakai.

4 Zuifu ŋau fei à mà kuwɛɛm hai waati iyi ń wɛɛ awaasũ. À mà iyi Zeruzalɛmu bɛi ń jɛ ama bi dimii inɛm ŋa.

5 À màm hai ku kpɛ. Na nŋu, bii à bi aa yɔkɔ a jɛɛm sɛɛda iyi si kpãai Farisi ŋai ń la, aŋa iyi à re inɛ fei si kpãai Ilaaɔ̃ ku tɔɔ nwa.

6 Nɔ nsɛi à waa kiitiim si na iyi í jɔ̀ ń wa n cɔ kpãai kuwã iyi Ilaaɔ̃ í cea bala nwa ŋa.

7 Kuwãui dimi maateeji nwa ŋau mɔ fei à waa cɔ kpãaɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ à waa cea Ilaaɔ̃ icɛ do himma alɛò daakɔ. Amanlu, kpãau bɛ iyi ń wa n cɔ nŋui í jɔ̀ Zuifu ŋau à waa mám ide.

8 Bɛirei í ce iŋɛ Zuifu ŋa i ci ya yɔkɔ i dasi
naanɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ á jĩ iku ŋa.
9 Amu takam ǹ tamaa í sĩai wo n dɛdɛ kpãa
baa yooma fei bɛi an ce n ganjiò idei Jesu inɛi
Nazarɛtiu.
10 Bɛɛbɛi ǹ ce Zeruzalɛmu. Inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa à nam gbugbã n muò woo dasi
Jesu naanɛ nkpɔ n dasi ŋa piisõɔ. Bii à bi a kpa
inɛ gɔ mɔm amu takam ǹ ya n wa sii.
11 Tuuba nkpɔ nkpɔ ǹ ya n maa n kpã ŋa
ijui ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa fei
ku ba n tilasi ŋa a kɔsi idei Jesu. Ǹ ya n maa
n mu ŋa do idɔɔkõ hee kaa kaa, ǹ ya n bɔ hee
do si ilu mmu ŋa fei n koo n kpã ŋa iju.

Pɔlu wa fɔ idei idɔ ku kpaasiɛ
(Cɔ IWB 9:1-19; 22:6-16)

12 Ŋɔi Pɔlu í ni má, bɛɛbɛi inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa à yɔɔdaam n bɔ Damasi do yiiko
nŋa.
13 Amanlu, zakai dasã si kpãau ǹ yɛ inya
kumá í naa hai lele í bii wa, amu do inɛ ŋa iyi
à waa sim. Inya kumáu í re baa inya kumái
inunu.
14 Ŋɔi awa fei à cuku ilɛ, nɔ ǹ gbɔ imu gɔ wa
bam ide ku fɔ do feei Ebɛɛ wa ni, Sɔlu, Sɔlu,
na mii í ce ì ya maa kpãm iju. Á gaabuɛ i kɔ
sim bɛi í ya gaabua kɛtɛ kombo iyi wa jabu
na goloi lafɛ̃ɛɛ.
15 Nɔ ǹ bee ǹ ni, awɔi yoo Lafɛ̃ɛ. Nɔ í ni,
amui Jesu iyi ì ya maa kpã ijuu.
16 Nsɛi, dede i leekĩ. Ǹ naa siɛi n cicaɛ i jɛ
woo ce icɛm, nɔ i jɛ sɛɛdai mii ŋa iyi ì yɛ tã do
iyi aa nyi i yɛ má waati iyi an naa siɛ.
17 Ǹ cicaɛi hai si inɛi Izirɛli ŋa do hai bi dimi
mmu ŋa nɔ ǹ wa n bɛɛ bi tu ŋa
18 i cĩ nŋa iju. Ǹ wa n bɛɛ bi tu ŋai ku ba
a sinda hai si ilu kuku a lɔ si inya kumá, nɔ a
sinda hai si gbugbãi Seetam a naa bi Ilaaɔ̃. An
bɛɛ bi tu ŋai ku ba a dasim naanɛ nɔ Ilaaɔ̃ ku
kpa dulum du ŋa nɔ a na a jɛ tubu do inɛ ŋa
iyi í cica à jɛ tɛɛ.

Pɔlu wa fɔ idei icɛɛ

19 Ŋɔi Pɔlu í ni má, amanlu Agiripa, na ŋɔi
í ce ǹ wa n jirima kuyɛ iyi í naa hai bi Ilaaɔ̃u.
20 Sinte titã ǹ ce waazo Damasi, si anyiɛ
nɔ ǹ ce Zeruzalɛmu do si ilɛi Zudee fei do bi
dimi mmu ŋa. Ǹ sõ ŋa ǹ ni a kpaasi idɔ a sinda
si Ilaaɔ̃, nɔ a ce icɛ iyi á jɔ a yɛ si ŋa iyi à kpaasi
idɔ.
21 Na ŋɔi í ce Zuifu ŋau à mum hai kpasẽi
Ilaaɔ̃ à waa dɛ ku kpam.
22 Amma Ilaaɔ̃i í nyam hee do nnyi fei nɔ ǹ
wa ihẽ ǹ wa n jɛ sɛɛda si wajui amanɛ ŋa hai
keeke do nla fei. N kù wa n fɔ ide gɔ bii kù jɛ
iyi Moizi do walii ŋa à ni á na ku ceu baasi.
23 Mii iyi à ni á na ku ceu nŋui í jɛ Kirisi á
na ku yɛ ijuukpã nɔ kú jɛ inɛ sinte iyi á jĩ hai
si balɛ nɔ ku sisi idei inya kumá bi Zuifu ŋa
do bi dimi mmu ŋa.

Pɔlu í sõ Agiripa ku dasi Jesu naanɛ

24 Si bɛi Pɔlu í sisi yaasei ideɛ bɛɛbɛ ŋɔi
Fesitu í la hee lele í ni, Pɔlu, ì waa sũmui. Mà
cio nla ku ceɛi í dasiɛ sũmu.
25 Amma Pɔlu í ni, n kù jɛ sũmu Fesitu, awɔ
ilu bɛɛrɛu. Ide iyi ǹ wa n fɔu dei í jɛ ntɔ, nɔ wa
too kpãa.
26 Amanlu Agiripa í nɔ í mà yaasei ideu.
Ŋɔi í ce ǹ wa n fɔ ideu do laakai ku sũ si wajuɛ
si na iyi í jɔ ǹ mà kãmaɛ kù manjia, domi ideu
kù ce si asii.
27 Awɔ amanlu Agiripa, ì dasi idei walii ŋau
naanɛ mbɛ? Ǹ mà sãa sãa iyi ì dasi naanɛ.
28 Ŋɔi Agiripa í sõ Pɔlu í ni, debɛi, si waati
keekeu ihẽ ì waa tamaa aa cem inɛi Kirisi?
29 Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni, ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ i
yɛ bɛi amu, bii á ce nsɛi, bii í nɔ í jɛ á kpɛ mɔi.
Ku maà jɛ baa awɔ akã, amma hee do inɛ ŋa
iyi à waa de itĩ si idem nnyiu ihẽ fei. Ǹ bi iŋɛ
mɔ i yɛ bɛi amu amma ku maà jɛ a da nŋɛ si
kpɛnkpɛm bɛi à daam siu ihẽ.
30 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi amanluu do ilu
ilɛu do Berenisi do inɛ ŋa iyi à wa bi tu ŋau
fei à dede
31 à fita hai inɔ ileu. Iyi à waa fita ŋɔi à sõ
njɛ à waa ni, inɛɛu bɛ kù ce daa kãma iyi í to
a muu piisõɔ hee má jɛ a kpaa.
32 Ŋɔi Agiripa í sõ Fesitu í ni, bii mɔkɔu kù
so kiitiu ku daa ilaalu nlai Romu si awɔ wo aa
ka yɔkɔ ka jɔ̀ɔ.

27

À waa bɔò Pɔlu Romu

1 Waati iyi à dasi idɔ ka bɔ ilɛi Itali do akɔi
inyi ŋɔi à so Pɔlu do inɛi piisõɔ gɔ ŋa à daa inɛ
ngboi sooge gɔ iyi à ya kpe Juliu si awɔ. Nŋu
mɔ wa jɛ inɛ ngbo si inɔ wuai soogei Romu ŋa
iyi à ya kpe ti ilaalu Ogusitu.
2 À lɔ akɔi inyii Adamiti gɔ iyi wa bɔ ikpa ilɛi
Azii, nɔ à nɛ. Nɔ inɛi Masedɔni gɔ iyi í naa hai
Tɛsalonika í wa inɔ nwa à ya kpoo Aritaaki.
3 Iju kumáɛ nɔ à to Sidõɔ. Ŋɔi Zuliu í cea
Pɔlu jiida í jɔ̀ í koo í yɛ kpaasiɛ ŋa ku ba a
muaa mii iyi í bi.
4 Iyi à nɛ hai bɛ ŋɔi fufu nla gɔ wa ko ŋa wa,
nŋui í jɔ̀ à too do icei gungum gɔ iyi à ya kpe
Sipu.
5 Ŋɔi à kua inyi dũdũu ikpa ilɛi Silisi do
Panfili nɔ à to wa Mira si ilɛi Lisi.
6 Ilu bɛi, inɛ ngboi soogeu í yɛ akɔi inyii
Alesandiri gɔ iyi wa bɔ ikpa ilɛi Itali nɔ í dasi
wa bɛ.
7 Iyi à nɛ, ajɔ nkpɔ nkpɔ kpɛlɛ kpɛlɛi à ce à
waa koo do wahala nla nla nɔ à to kɔkɔi ilu gɔ
iyi à ya kpe Sinidi. Si bɛi fufu nlau wa ganji
wa waju ku bɔ, à yàa à bɔ ikpa gungum gɔ iyi à
ya kpe Kɛrɛti. Iyi à waa koo, à tooi do ikpa icei
gungum nɔu kɔkɔi ilɛi Samɔneei domi fufuu
kù la do ikpa bɛ.
8 Nɔ à lɔ bɛ do kookaai nla nla nɔ à to bi ku
leekĩi akɔi inyi iyi à ya kpe Ku Sĩa kɔkɔi Lasee.

9 Waati sisɔi à ce bɛ hee inɛ ŋa à dĩ anu à tã,
nɔ waju ku bɔ nwa í jɛ mbirisi nla nla domi
waatiu í ya gaabu do akɔi inyi. Na ŋɔi í jɔ̀ Pɔlu
í sõ ŋa í ni,
10 inɛ kpaasim ŋa, ǹ yɛ ilu ku bɔ nwau á
gaabu, á nɛ mbirisi do muse. Aso nwa ŋa do
akɔi inyiu takaɛ fei á ce nfe, nɔ awa taka nwa
ka ku.
11 Amma inɛ ngboi sooge ŋau wa gbɔ idei
woo mu akɔu do inɛ iyi í nɛ akɔu takaɛ í re ti
Pɔlu.
12 Wee bi ku leekĩi akɔi inyi ŋau kù sĩa a
leekĩ bɛ sukui kpaa. Ŋɔi í jɔ̀ inɛ nkpɔ nŋa í
dasi idɔ í ni ka mɔsi waju ka to Fenisi tengi bii
bi ku leekĩi akɔi inyii gungum ndii Kɛrɛtiu í
wa. Bi ku leekĩi akɔi inyiu do ikpa nunui alɛ
cingaa do cingaai wa cɔ. Bɛi à bi a wa sukui
fufuu.

Fufu nla gɔ í dede si tenku

13 Ŋɔi fufu fɛrɛfɛrɛ gɔ í dede hai ikpa awɔ
cangai kpãai inunu ŋɔi inɛ ŋau à tamaa bɛi
isɛɛnɛi aŋau á cei si bɛi aŋa à bi. Ŋɔi à fa mii
ku leekĩ akɔu wa hai inɔ inyi à bɔ waju nɔ à
waa too kɔkɔi gungum ndii Kɛrɛti.
14 Amma iyi í ce sãa fufu nla gɔ iyi à ya kpe
Erakilõɔ í dede do gbugbã hai geetei gungum
nɔu wa.
15 Ŋɔi í tale akɔu wa hee à mɔngɔ ku jɔ̀ akɔu
ku nɛ dee dee nɔ à jɔ̀ɔɛ í nɛò wa bii í bi.
16 Nɔ à koo à lɔ kɔkɔi gungum keeke gɔ bɛ iyi
à ya kpe Koda. Gungum nɔui í jɔ̀ fufuu í tia.
Do nŋu fei ka bɛi ka so akɔi inyi keeke iyi í jɛ
ti faabau ka dasi inɔ akɔi inyi nlau à wahala
ntɔ ntɔ.
17 Iyi à dasi à tã ŋɔi woo ce icɛ si inɔi akɔi
inyi ŋau à dĩ akɔi inyiu do ikũ ŋa. Nɔ à fũ ikũi
acɔɛ, nɔ à jɔ̀ fufuu í bɔò ŋa bii í bi si na iyi í jɔ̀
à waa ce njo a maa na a dasi sãai Libi.
18 Iju kumáɛ si bɛi fufuu wa cã wa do
gbugbã ŋɔi à lɔsi asoi akɔi inyiu ku wà ku dasi
inɔ inyi.
19 Iju kumáɛ má à wasi nyaui akɔi inyiu
takaɛ ku wà ku sɔsi inɔ inyiu do awɔi awa
taka nwa.
20 Ajɔ nkpɔ nkpɔi à ce inunu kù fita hee má
jɛ andaiya ŋa nɔ fufu nla gɔ wa ce, a kù tamaa
ma aa ka fita si.
21 Hai kukpɛ a kù jɛ. Ŋɔi Pɔlu í dede í leekĩ
si anini nŋa í ni, inɛ fei, bii ì jɛ idem ŋa wo a
kaa ka nɛ hai Kɛrɛti nɔ a kaa ka yɛ mbirisi do
museu ihẽ.
22 Amma nsɛi ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i jɔ̀ laakai nŋɛ
ku sũ domi kãma nŋɛ gɔ kaa ce nfe bii kù jɛ
akɔi inyiu nŋu akã.
23 Ǹ mà bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ, nŋu iyi ǹ jɛ
tɛɛ, ǹ wa n ceaa icɛu, amalekaɛ í naa sim idũ
ana
24 í ni, Pɔlu, maà ce njo. Kù nɛ bɛi aa ce
iyi i kù leekĩ si wajui ilaalu nlai Romu. Nɔ
wee, inɛ ŋa iyi inɛò ŋa ì wa inɔ akɔu fei, Ilaaõ
í yɔɔda nŋai a baɛ ku wɛɛ.
25 Na nŋu, iŋɛ fei, i fũ ara nŋɛ, domi ǹ wa n
naanɛ idei Ilaaõu. Bɛi í sõm nɔu á cei.
26 Amma akɔi inyiu á cuku kɔkɔi gungum
gɔ ku lɛgɛ.
27 Si idũi ajɔ maatẽɛsiaɛ ŋɔi fufu nla gɔ wa
tale wa si antai tenku bii à wa iyi à ya kpe
Mediteraneu. Ŋɔi zakai idũ lajau woo ce icɛi
akɔi inyi ŋau à tamaa bɛi à maai ilɛi.
28 Ŋɔi à dasi mii gɔ inɔ inyi à wã kujĩi isaɛ
nɔ à ba í to mɛɛtu kuntaa do mɛɛje. Iyi í kõɔsi
keeke nɔ à sɔsi má nɔ à ba í ce mɛɛtu kɔnfia
do mɛɛjɔ.
29 À waa ce njo a maa na a gamɔ do kuta ŋa,
na ŋɔi í ce à sɔsi mii ku leekĩ akɔi inyi ara mɛɛ
do anyii akɔu ku ba ku leekĩɛ nɔ à waa degbe
iju ku má ńya.
30 Ŋɔi woo ce icɛi akɔ ŋau gɔgɔ ŋa à waa dɛ
bɛi aa ce a sa do ile. Na ŋɔi í jɔ̀ à kita akɔi inyi
keeke iyi í jɛ ti faabau si inyiu ku ba inɛ ŋa a
tamaa bɛi à waa bɔ ku dĩ mii ku leekĩ akɔu si
wajuɛi.
31 Amma Pɔlu í sõ sooge ŋau do inɛ ngbo
nŋa í ni, bii inɛ ŋau ihẽ a kù buba sẽɛ iŋɛ taka
nŋɛ i kaa ba faaba ŋa.
32 Ŋɔi sooge ŋau à bu ikũi akɔ keekeu nɔ à
jɔ̀ í mile si inyiu.
33 Si bɛi à waa degbe iju kumáu ŋɔi Pɔlu í
tɔɔ aŋa fei a jɛ. Í ni, ajɔ maatẽɛ wai ihẽ ì waa
dɛ kpãai faaba ŋa i kù nɔ i kù jɛ ngɔgɔ ŋa.
34 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i jɛ na faaba nŋɛ. Ntɔ ntɔ ǹ
wa n sõ ŋɛi, baa ntoi irii inɛ akã nŋɛ kaa da ku
nyɔ.
35 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í so pẽɛ í saabu
Ilaaõ si wajui aŋa fei nɔ í bububuɛ í lɔsi ku jɛ.
36 Ŋɔi aŋa fei à fũ ara nŋa à wasi ku jɛ.
37 Awa iyi à wa si inɔi akɔi inyiu à wɛɛi
amanɛ dĩɔ minji do kitaò fɛɛwa do mɛɛfa.
38 Iyi aŋa fei à jɛ à yo ŋɔi à wa iyafũ nŋau à
sɔsi inɔ inyiu ku ba akɔu ku fɛrɛ.

Akɔi inyiu í lɛgɛ

39 Iyi iju í má ŋɔi à nyɔ. Woo ce icɛ si akɔi
inyi ŋau a kù mà inyau, amma à yɛ waawaa
gɔ í nɛ sãa, nɔ à dasi idɔ a bɔò akɔu bɛ bii aa
yɔkɔ.
40 Ŋɔi à bu ikũ ku leekĩ akɔu à jɔ̀ í mile. Si
waati akãu nɔ inɛ gɔ ŋa à fũ ikũ iyi à ya dĩò
falafili ŋau. Nɔ à dede acɔu lele ikpa wajui
akɔu ku ba fufu ku taleɛ ikpa waawaau.
41 Amma à kãsi geetei sãa gɔ do gbugbã nɔ
à mɔngɔ ku lɔ. Nɔ wajui akɔu í gũ ilɛ si sãa à
mɔngɔ ku wuɛ, nɔ kucãi inyi nlau í tale fitii
akɔi inyiu do gbugbã í lɛgɛɛ.
42 Ŋɔi sooge ŋau à dasi idɔ aŋa a kpa inɛi
piisõɔ ŋau fei ku ba a maà na a wà a sa.
43 Amma inɛ ngboi sooge ŋau í bi ku faaba
Pɔlu. Na ŋɔi í ce í ganji ŋa. Í ni inɛ ŋa iyi à mà
àwà a cua a kua ice.
44 Nɔ inɛ ŋa iyi à gbe a gũ kpatakui akɔu
walakɔ kpalɔɛ ŋau a kuaò ice. Bɛɛbɛi inɛ ŋau
fei à kuaò ice baani.

28

Pɔlu í wa Malitu

1 Iyi awa fei à to gungum bɛ baani à mà iyi
inyau Malitui à ya kpoo.
2 Inɛi Malitu ŋau à mu wa do kubi jiida. À
ko nwa ina nla nla awa fei à naa à nyia si na
iyi í jɔ̀ ijĩ wa rɔ nɔ tũtũ wa ce.
3 Ŋɔi Pɔlu í so jĩi kambo í dasi ina. Asee njo
wukuku gɔ í wa si bɛ. Iyi í gbɔ inya gbãa ŋɔi í
fita í wenwee si awɔɛ.
4 Iyi inɛi ilu ŋau à yɛ njou si awɔi Pɔlu ŋɔi à
sɔ̃ njɛ à waa ni, kam kam mɔkɔu ihẽ woo kpa
inɛi. Baa do iyi í fita hai si wahalai inyiu ihẽ
fei, iwẽ ŋa aa kiitiɛ nɔ a kaa jɔ̀ ku wɛɛ.
5 Amma Pɔlu í gbugbã njou si ina kù nɔ kù
gbɔ ara kuro kãma.
6 Ŋɔi inɛ ŋau à waa cɔɔ mà araɛ á na ku wu
walakɔ mà á na ku ku. Amma à kpɛ bɛ nɔ
nkãma kù ce nɔ à kpaasi ide à ni inɛɛu ihẽ iwẽ
nla nla gɔi.
7 Wee kɔkɔi inyau kpasẽi mɔkɔ gɔ í wa bɛ,
mɔkɔui í jɛ ilaalui gungum nɔu, à ya kpoo
Pubilusi. Í gba wai jiida jiida à ce ajɔ mɛɛta
si kpasẽɛ.
8 Wee baaɛ kù waa nɛ baani, wa ce ara gbãa
do bambannu. Ŋɔi Pɔlu í bɔ ile bii wa sũu í
koo í ceaa kutɔɔ í le siɛ awɔ nɔ í ba iri.
9 Si anyii nŋu, à naaò bɔ̃ɔ mmu gɔ ŋa wa má
nɔ à ba iri.
10 Ŋɔi inɛ ŋau à jirima wa ntɔ ntɔ. Iyi awaati
í to à waa bi ka nɛ ŋɔi andi bukaatai mii iyi à
bi fei inɛ ŋau à mu nwa.

Pɔlu í to Romu

11 Cukpa mɛɛtai à ce bɛ à bɛi à lɔ akɔi inyii
Alesandiri gɔ à nɛ. Nŋu mɔ gungum bɛi í leekĩ
sukui kpaau. Akɔu í nɛ nyindai iwẽ Sika ŋa *.
12 Nɔ à to ilu gɔ iyi à ya kpe Sirakusi nɔ à sũ
bɛ idũ mɛɛta.
13 Si anyiɛ ŋɔi à dede hai bɛ má à bɔ Rezio.
Iju kumáɛ nɔ fufu gɔ í dede wa hai ikpa awɔ
cangai kpãai inunu wa tale wa í jɔ̀ à to Puzɔli
si ajɔ minjisiaɛ.
14 Ŋɔi à yɛ kpaasi woo dasi Jesu naanɛ gɔ ŋa
bɛ nɔ à ni ka ce azuma akã bi ti aŋa. Bɛɛbɛi
isɛɛnɛ nwau í ce à bɛi à toò Romu.
15 Ŋɔi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à
wa Romuu à gbɔ baau nwa nɔ à naa kuko nwa
hee kɔkɔi ajai Apiusi. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à kò
wa bi ku sɔi inɛ njoo ŋa iyi à ya kpe Ile Mɛɛta.
Iyi Pɔlu í yɛ ŋa ŋɔi laakaɛ í sũ í wasi Ilaaõ ku
saabu.
16 Iyi à to Romu ŋɔi à jɔ̀ Pɔlu í nɛ ileɛ ikã. Nɔ
sooge gɔ í ya maa degbeɛ.

Pɔlu í ce waazo Romu

17 Iyi í ce zakai ajɔ mɛɛta ŋɔi Pɔlu í kpe inɛ
ngboi Zuifui Romu ŋau. Iyi à tɔtɔɔ à tã ŋɔi í ni,
injɛ kpaasim ŋa, Zuifu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu
à mum à koo à na inɛi Romu ŋa n kù bɛi n
kù raraa zamaau si nkãma, n kù nɔ n kù kɔsi
dedembai bala nwa ŋa.
18 Inɛi Romu ŋau à cɔ yaasei ideu nɔ à bi a
jɔ̀m domi a kù yɛ sim kurara kãma iyi í to a
kpam.
19 Amma Zuifu ŋau a kù jɛ ideu ŋɔi í ce ǹ
so kiitiu ǹ daa ilaalu nlai Romu si awɔ, baa
do iyi n kù bi n yɛ taalei inɛi dimim ŋa.
20 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ tɔtɔɔ ŋɛ n sõ ŋɛ do yaaseɛ.
Inɛ ŋa à daam si kpɛnkpɛm nii na inɛ iyi inɛi
Izirɛli ŋa à waa cɔ kpãaɛu.
21 Ŋɔi à sõɔ à ni, a kù yɛ tia kãma iyi à ce wa
hai ilɛi Zudee na irii ideɛ, a kù nɔ a kù yɛ inɛ
kãma iyi í naaò ide laalɔ wa hai bɛ na iriɛ.
22 Amma awa taka nwa à bi ka gbɔ iyi í wa
idɔɛ, domi à mà bii feii à ya maa fɔ laalɔi kpãa
iyi ì waa toou.
23 Nɔ à jilɛ ajɔ iyi aa nyi wa bi tɛɛ má. Iyi
ajɔu í to inɛ nkpɔi í naa ile bii í wau. Ŋɔi í kɔ
nŋa si cio hai daakɔ hee alɛ í koo í lɛò. Wa sisi
nŋa yaasei bommai Ilaaõ nɔ wa kɔ nŋa si idei
Jesu hai si woodai Moizi do si tiai walii ŋau
ku ba a jɛsi.
24 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à jɛ ideu, amma inɛ gɔ ŋa a
kù jɛsi.
25 Si bɛi a kù gbɔsi njɛ, ŋɔi à fita hai bi Pɔlu.
Waati iyi à waa bi a nɛ ŋɔi Pɔlu í fɔ ide gɔ í
ni, hai tako Hundei Ilaaõ í nɛ ntɔ waati iyi í jɔ̀
walii Ezai í sõ bala nŋɛ ŋa ide gɔ.
26 Í ni,
Bɔ bi inɛ ŋau bɛ i sõ ŋa i ni,
Aa ya de itĩ do laakai ŋa amma i kaa gbɔ yaasei
ide kãma ŋa.
Aa ya cɔ ilu ŋa jiida jiida amma i kaa yɛ ŋa.
27 Ntɔ ntɔ, idɔi inɛ ŋau kù nɛ biti.
À dĩ itĩ nŋa
Ku ba a maà gbɔ ide.
Nɔ à bii iju nŋa
Ku ba a maà yɛ ilu.
Bɛɛbɛi à ce ku ba idɔ nŋa ku maà mà ngɔgɔ
Nɔ a maà na a sinda wa bi tom n jɔ̀ a ba iri.
28 Ŋɔi Pɔlu í sõ ŋa má í ni, na nŋu, i mà ŋa iyi
Ilaaõ í jɔ̀ idei faabaɛ í bɔ bi dimi mmu ŋa. Aŋai
aa gbɔɔ. [
29 Iyi Pɔlu í fɔ ideu bɛɛbɛ í tã ŋɔi Zuifu ŋau à
dede à waa ce kakɔɔ ntɔ ntɔ à waa nɛò.]
30 Adõ minjii Pɔlu í ce si ile iyi í hayau. Nɔ
inɛ ŋa iyi à bɔ ku cɔɔ fei í ba ŋa faaji ku ce do
inɔ didõ.
31 Wa waazo idei bommai Ilaaõ nɔ wa kɔ
nŋa si idei Lafẽɛ Jesu Kirisi do wɔɔkɔ nɔ inɛ
kãma kù ganjiɛ.

* **28:11** iwẽ Sika ŋa Iwẽ Sika ŋaui à ya kpe Kasitɔɔ do Polusi. Nyinda nŋai ilu akɔi inyi ŋau à masi akɔ nŋau ku ba ku jɛ woo degbe nŋa.

Tiɑ iyi Pɔlu í ceɑ inɛi Romu ŋɑ

Í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amui Pɔlu woo ce icɛi Jesu Kirisi, ɑmu iyi
Ilɑɑõ í kpe n nɑ n jɛ woo bɛ nɔ í nyɑm ikã n
wɑɑzoò lɑɑbɑɑu jiidɑɛ.
2 Lɑɑbɑɑu jiidɑui Ilɑɑõ í wãò wɑ wo. Nɔ
kuwã iyi í ceui í jò wɑliiɛ ŋɑ à kɔ si kukɔi ideɛ.
3 Jesu Kirisi Lɑfɛ̃ɛ nwɑi wɑ fãɑ, nŋu iyi í jɛ
Amɑi Ilɑɑõu. À búui bɛi ɑmɑnɛ si dimii Dɑvidi
ɑmɑnlu nlɑu,
4 ɑmmɑ Hundei Ilɑɑõ í nyisi do gbugbã iyi
ntɔi Amɑi Ilɑɑõi si wɑɑti iyi í dedeɛ hɑi si bɑlɛ.
5 Jesuu nŋui í muum didõ ǹ jɛò woo bɛ ku
bɑ n nɑɑò inɛ ŋɑ wɑ hɑi si dimi fei bi tɛɛ nɑ
iriɛ ku bɑ ɑ dɑsiɛ nɑɑnɛ nɔ ɑ jirimɑɛ.
6-7 Inɛ inɛi Romu ŋɑu, ì wɑ si inɔ nŋɑ ŋɑ, iŋɛ
iyi Jesu Kirisi í kpe.
Nɑ ŋɔi í jò ǹ wɑ n kɔɑ iŋɛ fei tiɑu ihẽ wɑ, iŋɛ
iyi Ilɑɑõ í nɛ kubi nŋɛ nɔ í kpe ŋɛ i nɑ i jɛ titi
nŋu ŋɑ. Ilɑɑõ Bɑɑ nwɑ do Lɑfɛ̃ɛ Jesu Kirisi ɑ
mu nŋɛ didõ do lɑɑkɑi ku sũ.

Pɔlu wɑ bi ku bɔ Romu woo dɑsi Jesu nɑɑnɛ ŋɑ ku kɑɑko

8 Sinte titã ǹ wɑ n sɑɑbu Aõ Lɑfɛ̃ɛm do
sɑɑbui Jesu Kirisi nɑ irii iŋɛ fei, si nɑ iyi í jò à
wɑɑ fɔ idei nɑɑnɛ ku dɑsi nŋɛ si ɑndunyɑ fei.
9 Ilɑɑõ, nŋu iyi ǹ wɑ n ceɑ icɛ do idɔm fei ǹ
wɑ n sisiò lɑɑbɑɑu jiidɑi Amɑɛ, í mà iyi ǹ wɑ
n ye gigi nŋɛ wɑɑti kãmɑ fei
10 si kutɔɔm. Ǹ yɑ n mɑɑ n tɔɔ Ilɑɑõ bii í bi
ku muum kpãɑ bɛbɛi n nɑɑ bi tu ŋɛ,
11-12 domi ǹ dɑsi idɔ jiidɑ jiidɑ n nɑɑ n yɛ
ŋɛ ku bɑ i bɑ gbugbã ŋɑ do sɑɑbum, wɑɑtɔ
kɑ bɑ gbugbã ɑjɔ si nɑɑnɛ ku dɑsi nwɑ ɑwɑɛ
ŋɑ wɑɑti iyi ɑn nɑɑ n wɑ bi tu ŋɛ. Gbugbãu
ɑmuɑi Hundei Ilɑɑõi.
13 Iŋɛ inɛm ŋɑ, ǹ bi i mà ŋɑ iyi tuubɑ nkpɔ
nkpɔi ǹ yɑ n ce sɔɔlui ku nɑɑ bi tu ŋɛ, ɑmmɑ
hee nsɛi n kù bɑ fɑyɑɛ. Ǹ bi icɛm ku nɛ iso si
ɑnini nŋɛ, bɛi í nɛ bi dimi mmu gɔ ŋɑ mɔ.
14 Ǹ wɑ n mu gbesei n wɑɑzoɑ inɛ fei hɑi
inɛ ŋɑ iyi à fũ iju hee do ilu iju dũdũ ŋɑ, bi
inɛ ŋɑ iyi à nɛ kumà hee do inɛ ŋɑ iyi ɑ kù nɛ
kumà.
15 Ŋɔi í jò ǹ wɑ n bi n sisiɑ iŋɛ inɛi Romu
ŋɑu mɔ lɑɑbɑɑu jiidɑu ntɔ ntɔ.

Gbugbãi lɑɑbɑɑu jiidɑ

16 N kɑɑ n ce ɑnyɔi lɑɑbɑɑu jiidɑu, domi í jɛ
gbugbãi Ilɑɑõi iyi wɑ fɑɑbɑ inɛ iyi í dɑsi Jesu
nɑɑnɛ fei, hɑi Zuifu ŋɑ hee ku koo si dimi
mmu ŋɑ.
17 Lɑɑbɑɑu jiidɑu wɑ nyisi iyi Ilɑɑõ í yɑ jò
inɛ ku jɛ dee dee nɑ nɑɑnɛ ku dɑsi nŋu ɑkã, si
bɛi à kɔɔ à ni, inɛ iyi í jɛ dee dee si wɑjui Ilɑɑõ
nɑ nɑɑnɛ ku dɑsiu á bɑ kuwɛɛ.

Tɑɑlei inɛ ŋɑ

18 Do ntɔi, Ilɑɑõ wɑ nyisi idɔɔkõɛ wɑ hɑi lele
si gãmɛi inɛ ŋɑ iyi à wɑɑ ce lɑɑlɔ fei nɔ ɑ kù mà
bɛɛrɛɛ. Si lɑɑlɔ ku ce nŋɑu ɑ kù jò ntɔ kù wɑɑ
ce icɛ.
19 Ilɑɑõ wɑ ce idɔɔkõ domi mii iyi í jɔ ɑmɑnɛ
kú mà siɛ kù mɑnji nŋɑ. Ilɑɑõ tɑkɑɛ í nyisi ŋɑ
mɑm mɑm.
20 Do ntɔ, ɑ kɑɑ yɔkɔ ɑ yɔɔ do iju, ɑmmɑ hɑi
wɑɑti iyi í tɑkɑ ɑndunyɑ í nyisi ɑrɑɛ iyi nŋui í
jɛ Ilɑɑõ, nɔ í nyisi gbugbã hɑi nɛ kɔɔɛ si mii ŋɑ
iyi í tɑkɑ. Nɑ nŋu, ɑ kù nɛ iyi ɑɑ fɔ.
21 À mà Ilɑɑõ ɑmmɑ ɑ kù wɑɑ sɑɑluɛ hee ɑ
bɛi ɑ sɑɑbuɛ si bɛi í jɔ. Iri nŋɑ í nɑ í ku, nɔ idɔ
hɑi nɛ bisi nŋɑ í dási ilu kuku nlɑ nlɑ.
22 À wɑɑ tɑmɑɑ ɑŋɑ à nɛ bisi ɑmmɑ nnyɛi à
nɑ à ce.
23 Í sĩɑi wo ɑ tɔɔ Ilɑɑõ ilu ɑmboe, nŋu iyi kɑɑ
ku ɑjɔ kãmɑ. Ammɑ wee à sindɑ à wɑɑ tɔɔ iwẽ
ŋɑ iyi à jɔ ɑmɑnɛ iyi á ku. Iwẽ gɔ ŋɑ mɔ à jɔ yɛi
ŋɑ, do iŋɑ ŋɑ iyi à wɑɑ nɛ do iyi à wɑɑ cã ilɛ.
24 Nɑ ŋɔi í jò Ilɑɑõ í fũsi ŋɑ ɑwɔ ku bɑ ɑ hɑnyɑ
ɑ ce dɑɑ sãmi ɑŋɑ duusõɔ si bɛi idɔ nŋɑ í bi.
Dɑɑ sãmiu á jò ɑ cã ɑnyi.
25 Inɛ ŋɑu à kpɑɑsi ntɔi Ilɑɑõ do ibo. Mii ŋɑ
iyi Ilɑɑõ í tɑkɑ ŋɑi à wɑɑ tɔɔ à wɑɑ ce nŋɑ icɛ,
kù jɛ Ilɑɑõ tɑkɑɛ. Ilɑɑõi à nɛ kɑ mɑɑ sɑɑbu hee
do ɑjɔ fei. Ami.
26 Ŋɔi í jò Ilɑɑõ í fũsi ŋɑ ɑwɔ nɔ à dɑsi kɔdɛɛ
iyi í jò à wɑɑ cã ɑnyi. Inɑɑbo nŋɑ ŋɑ ɑ ci yɑ
jɛ bɑɑ inɛmɔkɔ ku sũò ŋɑ má, bii ku jɛ ɑŋɑ
duusõɔ.
27 Bɛɛbɛ mɔi inɛmɔkɔ ŋɑu mɔ ɑ ci yɑ sũò bɑɑ
inɑɑbo ŋɑu má, ɑmmɑ kubi hɑi nɛ yɑɑsei ɑŋɑ
duusõɔ í lɑ hee í cɑɑ. À wɑɑ ce idei iju hɑi nɛ
ɑnyɔ inɛmɔkɔ do inɛmɔkɔ, nɔ ɑŋɑ tɑkɑ nŋɑ à
wɑɑ gbɑ ijuukpã iyi í to zɑkɑi kurɑrɑ nŋɑ.
28 Si nɑ iyi í jò ɑ kù bi Ilɑɑõ ku mà ŋɔi í jò í
dɑsi ŋɑ lɑsɑbu lɑɑlɔ ɑ ceò mii iyi kù jɔ ɑmɑnɛ
ku ce.
29 Nɔ lɑɑlɔ fei í wɛɛ nŋɑ, hɑi inɔ ku kã do
kɔdɛɛ do njɛ ku cé do igu do inɛ ku kpɑ do ijɑ
do ibo do bisi lɑɑlɔ, hee do irii njɛ ku sɔ.
30 À yɑ mɑɑ fɔ lɑɑlɔi njɛ, à cé Ilɑɑõ, à yɑ yɛ
ɑrɑ nŋɑ, à jɛ ilu fɑɑu ŋɑ, à yɑ tɔɔ fufu, à nɛ bisii
lɑɑlɔ ku ce, ɑ kù wɑɑ sɑɑlu iyeò bɑɑ nŋɑ ŋɑ.
31 A kù nɛ bisi, ɑ kù nɛ nɑɑnɛ, ɑ kù bi njɛ, ɑ
kù nɛ ɑrɑɑrei njɛ.
32 À mà woodɑi Ilɑɑõ iyi wɑ fɔ í ni, inɛ ŋɑ
iyi à wɑɑ ce dimii mii bɛɛbɛ ŋɑ, ikui í jɛ kɔkɔɔ
nŋɑ. Do nŋu fei à yɑ coo, nɔ à yɑ mɑɑ sɑɑbu
woo ce dimiɛ ŋɑ má.

2

Kiitii Ilɑɑõ

1 Nɑ nŋu, ɑwɔ iyi ì wɑɑ yɛ tɑɑlei inɛ ŋɑ, bɑɑ
bii yooi ì jɛ, i kù nɛ iyi ɑɑ fɔ, domi wɑɑti iyi ì
wɑɑ yɛ tɑɑlei inɛ ŋɑ nɔ ɑwɔ tɑkɑɛ ì wɑɑ ce mii
lɑɑlɔ ŋɑu bɛ, ɑwɔ tɑkɑɛ ì wɑɑ so tɑɑlei.
2 Do ntɔ, à mà iyi Ilɑɑõ í nɛ ntɔ bii wɑ yɛ
tɑɑlei inɛ ŋɑ iyi à wɑɑ ce dimi bɛɛbɛ.

3 Debɛi, ì waa tamaa mà awɔ aa fita si kiitii
Ilaaɔ̃i, awɔ iyi ì waa yɛ taalei inɛ ŋa, nɔ awɔ mɔ
ì waa ce dimi bɛɛbɛ má?
4 Mà ì donda kulai jiida ku jɛɛ do temuaɛ do
suuru ku nɛɛi? I kù mà iyi jiida ku jɛi Ilaaɔ̃ í
mɔsi wa koo si gãmɛɛ ku ba i kpaasi kuwɛɛɛ?
5 Amma si na iyi í jɔ̀ idɔɛ í le nɔ i kù jɛsi i
kpaasi, ì waa faa araɛ idɔɔkɔ̃ iyi í la í rei si ajɔ
iyi Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa dee dee nɔ inɛ fei á yɔɔ.
6 Ajɔ nŋu bɛ á sãa inɛ fei si bɛi kuceɛ í to.
7 Inɛ ŋa iyi à temua à waa ce jiida à waa
dɛdɛò amboe do bɛɛrɛ, nɔ à waa dɛ aŋa a maà
ce nfe, aŋai Ilaaɔ̃ á mua kuwɛɛ hai tãu.
8 Amma inɛ ŋa iyi à kɔsiɛ nɔ a kù waa ceò
ntɔ icɛ í gbe laalɔ, aŋai aa yɛ idɔɔkɔ̃ nlaɛ.
9 Inɛ iyi wa ce laalɔ fei á yɛ wahala do
ijuukpã, hai Zuifu ŋa hee ku koo si dimi
mmu ŋa.
10 Inɛ mɔ iyi wa ce jiida á ba amboe do bɛɛrɛ
do laakai ku sũ, hai Zuifu ŋa hee ku koo si
dimi mmu ŋa.
11 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ á ce domi bi tɛɛ inɛ gɔ kù re
inɛ gɔ.
12 Inɛ ŋa iyi à waa ce dulum hai mà wooda,
si wooda hai mà nŋai aa ce nfe. Amma inɛ
ŋa mɔ iyi à mà wooda nɔ à waa ce dulum,
woodaui á kiiti ŋa,
13 domi kù jɛ inɛ ŋa iyi à waa gbɔ idei
woodau aŋai à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃, í gbe
inɛ ŋa iyi à waa ce iyi wa fɔ.
14 Waati iyi dimi mmu ŋa, aŋa iyi a kù mà
wooda, à waa ce mii iyi wa fɔ do idɔɔbi nŋa,
iyi bɛ wa nyisi iyi woodau í wa si idɔ nŋa.
15 Daa nŋa wa nyisi iyi à kɔ woodau si idɔ
nŋa. Idɔ nŋa wa jɛ sɛɛdaɛ, nɔ lasabu nŋa í ya
yɛ taale nŋa walakɔ ku na ŋa ntɔ.
16 Ajɔi kiitii Ilaaɔ̃ si bii Jesu Kirisi á kiiti inɛ
ŋa bɛɛbɛi mii ŋau bɛ fei á ce. Á kiiti inɛ ŋa na
icɛ iyi à waa ce si asii fei si bɛi laabaau jiida
iyi ǹ wa n sisi nŋɛu wa fɔ.

Zuifu ŋa do wooda

17 Awɔ Zuifu, ì waa cɔ araɛ Zuifu, ì waa
naanɛ wooda, ì waa tɔɔ fufu ì ni awɔ ì jɛ inɛi
Ilaaɔ̃.
18 Ì mà mii iyi Ilaaɔ̃ í bi i ce, nɔ wooda í kɔɛ
si i ce mii iyi í sɩ̀a.
19 Ì waa tamaa iyi aa yɔkɔ i cuaa fɛɛju ŋa nɔ
i jɛ inya kumái inɛi ilu kuku ŋa.
20 Ì waa tamaa mà aa yɔkɔ i mua nnyɛi ŋa
bisi, nɔ i kɔ hai mà ŋa si cio, domi ì mà iyi icui
kumà do ntɔu si woodai í wa.
21 To, awɔ iyi ì waa kɔ inɛ gɔ ŋa si cio, na mii
í ce i kaa kɔ araɛ. Awɔ iyi ì waa sɔ̃ inɛ ŋa a maà
ce ile, na mii ì waa ce ile.
22 Awɔ iyi ì ni inɛ ŋa a maà ce sakara, na mii
í ce ì waa coo. Awɔ iyi ì cé iwɛ̃, na mii í ce ì
waa bɔ ilè ile bɛ.
23 Awɔ iyi ì waa tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ ì mà
wooda, na mii í ce i kù waa jirimaɛ ì jɔ̀ irii
Ilaaɔ̃ wa bɛjɛ.
24 Na irii iŋɛ Zuifu ŋai dimi mmu ŋa à ba à
waa fɔò taalei Ilaaɔ̃, si bɛi kukɔi ideɛ wa fɔ.
25 Awɔ Zuifu, bii ì waa too wooda, bangoɛ í
nɛ aranfãani jiida, amma bii i kù waa jirima
woodau, bangoɛ í jɛ ngbɛ.
26 Na nŋu, dimi mmu iyi a kù dasiɛ bango
nɔ wa too woodau, Ilaaɔ̃ kaa cɔɔ bɛi inɛ iyi à
dasiɛ bango?
27 Dimi mmu iyi wa too woodau, baa bii
a kù dasiɛ bangou á yɛ taalei iŋɛ Zuifu ŋau,
domi baa do iyi ì ce bango nɔ ì mà wooda iyi
à kɔ nŋɛ i kù waa jirimaɛ ŋa.
28 Inɛ iyi í jɛ Zuifu do ntɔ kù jɛ inɛ iyi í jɛ
Zuifu si kuyɛi inɛ ŋa. Iyi í nɔ í jɛ bangou ntɔ
ntɔ kù jɛ iyi à ya ce si ara.
29 Amma inɛ iyi í jɛ Zuifu ntɔ ntɔ, nŋui í jɛ
Zuifu si idɔɛ. Iyi í nɔ í jɛ bango do ntɔ nŋui í jɛ
bangoi idɔ. Icɛi Hundei Ilaaɔ̃i, kù jɛ ti wooda.
Zuifu dimi bɛɛbɛ, Ilaaɔ̃i á saabuɛ, kù jɛ amanɛ
ŋa.

3

1 Debɛi, aranfãani yoomai Zuifu ku jɛ í nɛ.
Riba yoomai bango ku ce í nɛ.
2 Ntɔ ntɔ aranfãaniɛ í la si mii fei. Sinte,
Zuifu ŋai Ilaaɔ̃ í daa ideɛ si awɔ.
3 Bii inɛ gɔ ŋa a kù dasi naanɛ, naanɛ hai
dasi nŋau á jɔ̀ Ilaaɔ̃ mɔ kú jɛ hai nɛ naanɛi?
4 Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Baa bii inɛ fei í jɛ ilu
ibo ka mà iyi Ilaaɔ̃ í jɛ ntɔ. Si bɛi kukɔi ideɛ
wa fɔ na iriɛ í ni,
Amanɛ ŋa à nɛ a mà iyi ì jɛ dee dee si ide
kufɔɛ,
Nɔ ì ya fɔ ntɔ si kiitiɛ.
5-6 Amma bii laalɔ ku ce nwa í jɔ̀ à mà iyi Ilaaɔ̃i
í jɛ dee dee, bɛirei aa ka ni. Aa ka yɛ taalei
Ilaaɔ̃ bii wa kpã wa iju? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ.
Ǹ wa n fɔ dei si bɛi amanɛ ŋa à ya dɔ̃. Bii
Ilaaɔ̃ kù jɛ dee dee, debɛi bɛirei á ce ku kiiti
andunyau.
7 Bii ibom í teese í jɔ̀ inɛ ŋa à waa yɛ ntɔi
Ilaaɔ̃, nɔ do yaase bɛɛbɛ iriɛ wa baò amboe,
na mii í ce á maa yɛ taalem má bɛi ilu dulum.
8 Na mii í ce a kaa ka ni, ka ce laalɔ ku ba irii
Ilaaɔ̃ ku nɛò bɛɛrɛ. Inɛ gɔ ŋa à ya ni bɛɛbɛi ǹ
wa n fɔ ku ba a bɛjɛ irim. Inɛ dimiɛ ŋa aa nɔ a
yɛ ijuukpãɛ si bɛi í jɔ.

Inɛ kãma kù jɛ dee dee

9 Debɛi, awa Zuifu ŋa mɔ à tia inɛ gɔ ŋa mɛɛ.
Aawo, baa keeke, domi à nyisi tã iyi Zuifu ŋa
do dimi mmu ŋa aŋa fei à wa si awɔ gbugbãi
dulum.
10 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Inɛ kãma kù jɛ dee dee, baa akã.
11 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í nɛ bisi.
Inɛ gɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi wa dɛ Ilaaɔ̃.
12 Inɛ fei í nyɔi,
Inɛ fei í bɛjɛi.
Inɛ kãma kù wɛɛ iyi wa ce jiida baa akã.
13 Idei gɛlɛ nŋa í sãmi bɛi balɛ foo,
Nɔ í nɛ acɩ̀ bɛi njo.

Do idei gɛlɛ nŋaui à ya takiò inɛ ŋa.
14 À nɛ inɔ kuro nɔ ikpei wa kõ si gɛlɛ nŋa.
15 Kutɛ gbãa ku kpa inɛi à nɛ.
16 Bii à bɔ fei idei kukpa do inɔ kufɔi à ya jɔ̀ bɛ.
17 A kù mà kpãai laakai ku sũ.
18 A kù nɛ njoi Ilaaõ.
19 Amma awa à mà iyi mii iyi wooda wa fɔ fei, inɛ ŋa iyi woodau í kãi wa fãa. Wooda í wɛɛi ku ba gɛlɛ kãma ku maà nɛ iyi á fɔ, nɔ inɛ fei ku mà iyi Ilaaõ wa yɛ taaleɛ.
20 Ntɔ ntɔ inɛ kãma kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku jirima wooda hee koo jɛò dee dee si wajui Ilaaõ. Wooda í wɛɛi ku ba ku jɔ̀ amanɛ ku mà iyi nŋu í jɛ ilu dulum.

Yaase bɛi Ilaaõ í ya ce inɛ dee dee

21 Amma nsɛi, Ilaaõ í nyisi wa yaase bɛi nŋu í ya ce amanɛ dee dee, kù jɛ do idei wooda. Woodai Moizi do waliii Ilaaõ ŋau à jɛ sɛɛdaɛ.
22 Inɛ ŋa iyi à dasi Jesu Kirisi naanɛ fei, Ilaaõ í ce ŋa dee dee na naanɛ iyi à dasiu. Inɛ gɔ kù jɛ ikã,
23 domi inɛ fei í ce dulum nɔ à kua amboei Ilaaõ.
24 Amma Ilaaõ í ce ŋa dee dee hai nɛ ngɔgɔ ku sã na didõɛ do saabui Jesu Kirisi iyi í ya ŋa.
25 Nŋui Ilaaõ í jilɛ ku jɛ kuwee. Njɛɛ iyi í nikã í kpa dulum dii inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ. Ilaaõ í ce bɛɛbɛi ku nyisiò iyi nŋu í jɛ dee dee. Tako wo si suuruɛ í temua do dulum dii amanɛ ŋa, kù kpã ŋa iju.
26 Amma si dee dee ku jɛɛ wa nyisi wa si waatii nsɛiu ihẽ iyi nŋu inɛ dee deei, nɔ nŋu wa ce inɛ ŋa dee dee na naanɛ iyi à dasi Jesu.
27 Debɛi, à nɛ kpãa iyi aa ka tɔɔ fufu má? Aawo, kaa ce. Na mii. Si na iyi í jɔ̀ kù jɛ wooda ku jirimai à waa ka, bii kù jɛ naanɛ ku dasi.
28 À nɔ à yɛ iyi amanɛ á jɛ dee deei na naanɛ iyi í dasi nŋu akã, kù jɛ na wooda ku jirima.
29 Mà Ilaaõ í jɛ ti Zuifu ŋa aŋa akãi? Kù jɛ ti dimi mmu ŋa má? Ntɔ ntɔ í jɛ ti dimi mmu ŋa mɔ,
30 domi Ilaaõ akãi í wɛɛ. Nŋui á ce inɛ ŋa dee dee na naanɛ ku dasi nŋa, hai Zuifu ŋa hee do dimi mmu ŋa.
31 Si bɛɛbɛ à waa kpa wooda na idei naanɛ ku dasiui? Aawo. À kõɔsi gbugbãɛ mɔm nii.

4

Yaase iyi à yɛ si kuwɛɛi Aburahamu

1 Bɛirei aa ka fɔ nsɛi do idei Aburahamu bala nwa. Mii í ba.
2 Bii Ilaaõ í ce Aburahamu amanɛ dee dee na icɛ iyi í ce, á yɔkɔ ku tɔɔò fufu. Amma kù nɛ si bii á tɔɔò fufu si wajui Ilaaõ,
3 domi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni, Aburahamu í dasi Ilaaõ naanɛ nɔ nŋui í jɔ̀ Ilaaõ í dooɛ si inɛ dee dee.
4 Nsɛi, inɛ iyi wa ce icɛ a ci ya doo fiai lafɛ̃ɛ bɛi amua, ti njɛ asaiyaɛi.
5 Amma inɛ iyi í dasi Ilaaõ naanɛ, nɔ kù dɛ nŋu ku jɛ dee dee na icɛɛ, Ilaaõ mɔ, nŋu iyi í ya ce ilu dulum ŋa dee dee, á doo lafɛ̃ɛu amanɛ dee dee na naanɛ ku dasiɛ.
6 Bɛɛbɛi Davidi mɔ wa fɔ idei inɔ didõi inɛ iyi Ilaaõ í doo amanɛ dee dee iyi kù jɛ na icɛɛ.
7 Í ni,

Ilu inɔ didõi inɛ iyi Ilaaõ í kpa idei kuraraɛ,

Nɔ í bii dulum dɛɛ.

8 Ilu inɔ didõi inɛ iyi Ilaaõ kù waa doo dulum dɛɛ.
9 Inɔ didõu, ti inɛ ŋa iyi à ce bango aŋa akãi? Kù jɛ ti inɛ ŋa mɔ iyi a kù ce bango? À tako à fɔɔ tã wo à ni, Ilaaõ í doo Aburahamu amanɛ dee dee na naanɛ iyi í dasiu.
10 Bɛirei í yɛ waati bɛɛbɛ. Í ce bango ba. Mà kù ce. Waati bɛɛbɛ kù ce bango titã. Hai lɔ bangoi wa jɛ.
11 Si anyiɛ í na í ce bango iyi wa jɛ nyinda iyi Ilaaõ í coo inɛ dee dee. Í coo inɛ dee dee na naanɛ ku dasiu waati iyi kù ce bango. Bɛɛbɛ mɔi í na í jɛ balai hai ce bango ŋa iyi à dasi naanɛ fei ku ba Ilaaõ ku doo aŋa mɔ inɛ dee dee ŋa.
12 Nɔ wa jɛ balai woo ce bango ŋa mɔ, aŋa iyi kù jɛ bango nŋu akãi à ce, amma tuubai naanɛ ku dasi iyi bala nwa Aburahamu í jɔ̀ si waati iyi kù ce bango, nŋui aŋa mɔ à waa too si.

Do naanɛ ku dasii à ya baò kuwãi Ilaaõ

13 Ilaaõ í cea Aburahamu do dimiɛ ŋa kuwã iyi aŋai aa jɛ tubui andunyau ihẽ fei. Kù jɛ si na iyi í jɔ̀ í jirima wooda, amma si na iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee na naanɛ ku dasiɛui.
14 Bii í jɛ inɛ ŋa iyi à waa jirima wooda, aŋai aa nɛ mii ŋa iyi Ilaaõ í ce kuwãɛu, naanɛ ku dasiu ngbɛi, nɔ kuwã iyi Ilaaõ í ceu mɔ í kpa iri mbɛ,
15 domi woodai wa naaò idɔɔkõi Ilaaõ wa. Amma bii wooda kù wɛɛ, idei wooda ku kua mɔ kaa wɛɛ.
16 Na nŋu, kuwãu, ti inɛ ŋa iyi à dasi naanɛi ku ba ku jɛ amua iyi Ilaaõ í mu nwa na didõɛ nɔ ku jɛ ti dimii Aburahamu fei. Kù jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ wooda aŋa akã, amma do inɛ ŋa iyi à dasi naanɛ bɛi Aburahamu, nŋu iyi í jɛ balai awa fei.
17 Kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni, nŋui ǹ ce balai dimi nkpɔ. Nŋui í jɛ bala nwa si wajui Ilaaõ. Ilaaõi í dasi naanɛ, nŋu iyi í ya jĩ iku ŋa, nɔ do ide ku fɔɛi í taka mii ŋa iyi a kù wɛɛ wo.
18 Aburahamu í dasi Ilaaõ naanɛ nɔ wa cɔò kpãa baa do iyi kù yɛ mii iyi wa degbeu titã. Na nŋu, Ilaaõ í coo balai dimi nkpɔ ŋa si bɛi í tako í fɔ í ni, dimiɛ ŋa aa na a kpɔ.
19 Waati nŋu í nɛ zakai adõ cĩɔ. Í mà iyi nŋu í gbo, nɔ Sara aboɛu mɔ kaa yɔkɔ ku bí ama má, amma do nŋu fei naanɛ ku dasiɛ kù kaye.

20 Kù fũsi naanɛ ku dasiɛ awɔ, kù nɔ kù sika
si ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu. Naanɛu í teese wa muaa
gbugbã mɔm nii nɔ wa saabu Ilaaɔ̃,
21 domi í mà kam kam, mii iyi Ilaaɔ̃ í wãu í
nɛ gbugbãi ku coo.
22 Ŋɔi í jɔ̀ na naanɛ ku dasiɛ Ilaaɔ̃ í dooɛ inɛ
dee dee.
23 Amma iyi à kɔɔ à ni, à dooɛ inɛ dee dee,
kù jɛ na irii nŋu akãi à kɔɔ.
24 À kɔɔi na irii awa mɔ iyi Ilaaɔ̃ wa doo wa
inɛ dee dee, awa iyi à dasiɛ naanɛ, nŋu iyi í jĩ
Jesu Lafɛ̃ɛ nwa hai si balɛ.
25 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ à kpa Jesu wo na irii dulum du
wa nɔ í jũu má ku ba ku ce wa inɛ dee dee ŋa.

5

À dɔ̃ do Ilaaɔ̃

1 Nsɛi, si bɛi Ilaaɔ̃ í ce wa inɛ dee dee ŋa
na naanɛ ku dasi nwa, à dɔ̃ do nŋu na saabui
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
2 Jesu mɔi í mu nwa kpãa do saabui naanɛ
ku dasiu ka sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ce nwa
didɔ̃. Na didɔ̃ui à waa leekĩ dim dim nɔ à nɛ
inɔ didɔ̃ domi à waa cɔ kpãa iyi aa ka nɛ baa
nwa si amboei Ilaaɔ̃.
3 Iyi í re mɔm, baa si wahala à ya ka nɛ inɔ
didɔ̃i domi à mà iyi wahala í ya bí temua.
4 Bii à nɔ à temua si wahalau, aa ka fita bɛi
inɛ iyi í jɛ igũ si laakai ku cɔ, nɔ igũ iyi à jɛu á
bí nwa kpãa ku cɔ.
5 Nɔ kpãa iyi à waa cɔu kaa jɛ ngbɛ domi
kubii Ilaaɔ̃ í wa si idɔ nwa do saabui Hundeɛ
iyi í mu nwa.
6 Si waati iyi a kù nɛ gbugbã, Kirisi í ku na
irii inɛ ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. Í kui si
waati iyi Ilaaɔ̃ í jilɛu.
7 À gaabua amanɛ ku jɛsi nŋu ku ku baa na
inɛ dee dee. Á yɔkɔ ku jɛ ilu wɔɔkɔ gɔ á jɛsi
nŋu ku ku na inɛ jiida gɔ.
8 Amma Ilaaɔ̃ í nyisi wa kubi nlaɛ domi
waati iyi à jɛ ilu dulum ŋa Kirisi í ku na iri
nwa.
9 Nsɛi, si na iyi í jɔ̀ njɛi Kirisi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ce
wa inɛ dee dee ŋa, kù nɛ sika kãma á faaba
wa hai si idɔɔkɔ̃ɛ iyi á naa.
10 Waati iyi à jɛ mbɛɛi Ilaaɔ̃, í jɔ̀ à dɔ̃ do nŋu
na ikui Amaɛ. Na nŋu nsɛi, si bɛi à dɔ̃ do nŋu,
sika kãma kù wasi á nyi ku faaba wa má na
kuwɛɛi Amau.
11 Iyi í re mɔm, Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, nŋu
iyi í jɔ̀ à dɔ̃ do Ilaaɔ̃, í nyi í jɔ̀ à nɛ inɔ didɔ̃ má
si Ilaaɔ̃.

Adamu do Kirisi

12 Dulum í lɔ wai si andunya hai bi inɛ akã,
nɔ dulum nɔu í naaò iku wa. Si bɛɛbɛ, ikuu í
tosi inɛ fei domi inɛ feii í ce dulum.
13 Ntɔi dulum í wa si andunya wo woodai
Moizi í bɛi í naa, amma bii wooda kù wɛɛ,
ijuukpãi wooda ku kua mɔ kaa wɛɛ.
14 Do nŋu fei, hai waatii Adamu hee ku koo
si Moizi fei, inɛ ŋa à ya ku baa do iyi a kù kua
wooda bɛi Adamu í ce.
Aa ka yɔkɔ ka wã Adamu do inɛ iyi í na í
naau.
15 Ntɔ ntɔ, inɛ nkpɔi í ku na kurarai inɛ
akãu, amma didõi Ilaaɔ̃ í la í re kurarai
Adamu. Didõi Ilaaɔ̃u mɔ hai bi inɛ akãi í naa,
nɔ lafɛ̃ɛui í jɛ Jesu Kirisi. Didõu amua nla nlai,
nɔ í tosi inɛ nkpɔ.
16 Amuai Ilaaɔ̃u do kurarai inɛ akãu í wãaia
njɛ, domi kurara akãui í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa
ku yɛ taale nŋa, amma didɔ̃ɛi á jɔ̀ ku ce wa
inɛ dee dee baa do iyi à tako à ce kurara nkpɔ
nkpɔ.
17 À mà iyi iku í tosi inɛ fei na kurarai inɛ
akãu. Amma na inɛ akã mɔi aa ka ba mii iyi
í la í re, domi inɛ iyi í gba didõ nlai Ilaaɔ̃ do
amua nlaɛ iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee fei, á maa wɛɛ nɔ
á jɛ bomma na irii Jesu Kirisiu.
18 Na nŋu, si bɛi kurarai inɛ akã í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í yɛ
taalei inɛ fei, bɛɛbɛ mɔi dee dee ku jɛi inɛ akã
í jɔ̀ inɛ fei í jɛ dee dee í baò kuwɛɛ.
19 Si bɛi ide hai gbɔi inɛ akã í jɔ̀ inɛ nkpɔ í jɛ
ilu dulum, bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ á ce inɛ nkpɔ dee
dee na ide ku jirimai inɛ akãu.
20 Wooda í lɔ wai ku ba kurara ku kɔ̃ɔsi,
amma bii dulum í kɔ̃ɔsi, didõi Ilaaɔ̃ mɔ í ya
kɔ̃ɔsi ku roo mái.
21 Si bɛi dulum í lɔsi inɛ fei hee í naaò iku
wa, bɛɛbɛ mɔi didõi Ilaaɔ̃ í naa si inɛ fei ku ba
ku ce wa inɛ dee dee ŋa nɔ ku mu nwa kuwɛɛ
iyi ci ya tã na anu akã iyi à nɛ do Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi.

6

À ku si gãmɛi dulum, nɔ à jɛ ilu hunde si Kirisi

1 Debɛi bɛirei aa ka ce. Aa ka ya maa ce
dulum ku ba didõu ku kɔ̃ɔsi?
2 Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Awa iyi à ku si gãmɛi
dulum, bɛirei aa ka ce ka maa jɛ kuwɛɛ nwa
si dulum má.
3 I kù mà ŋa awa iyi à dasi wa inyi do irii
Jesu Kirisi fei, à kui bɛi nŋu mɔ í ku?
4 Na nŋu, si inyi ku dasiu à ku do nŋu ajɔ,
nɔ à si wa do nŋu ajɔ, ku ba bɛi amboei Ilaaɔ̃
Baaba í dedeɛ hai si balɛ awa mɔ ka maa nɛ si
kuwɛɛ titõ.
5 Ntɔ ntɔ, si bɛi anu akã nwa do nŋu í jɔ̀ à
ku do nŋu ajɔ, kù nɛ sika á jɔ̀ ka dede má hai
si balɛ do nŋu ajɔ.
6 À mà iyi à kpakpa daa nwo nwa si jĩi ku
gaau do Jesu ajɔ, ku ba daa nwo nwa iyi wa
dasi wa dulum nɔu ku kpa iri, nɔ ka maà jɛ
arui dulum má,
7 domi dulum kaa nɛ gbugbã kãma má si
inɛ iyi í ku.
8 Nsɛi, si bɛi à ku do Kirisi ajɔ, bɛɛbɛ mɔi à
nɛ naanɛ iyi aa ka ba kuwɛɛ do nŋu ajɔ,

9 domi à mà iyi Kirisi, nŋu iyi í dede hai si
balɛ kaa ku má, iku kù nɛ siɛ gbugbã má.
10 Waati iyi í ku, í kui gbakã akã na irii
dulum, amma í baa si kuwɛɛ má, nɔ kuwɛɛ
iyi í wa si nsɛi í jɛ ti Ilaaɔ̃.
11 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ i doo ara nŋɛ
bɛi iku si gãmɛi dulum, nɔ i doo ara nŋɛ ilu
hunde má si wajui Ilaaɔ̃ na anu akã nŋɛ iyi ì
nɛ do Jesu Kirisi ŋa.
12 Na nŋu, i maà jò dulum ku jɛ bomma si
ara nŋɛ má, i maà ti i jò kɔdɛɛi arau ku kãmia
ŋɛ má.
13 I maà ti i jò ikõ ikõi ara nŋɛ kãma kù wa
si awɔi dulum má i maa ceò laalɔ ŋa. Amma
i so ara nŋɛ i na Ilaaɔ̃ bɛi inɛ ŋa iyi à jĩ wa hai
si balɛ, nɔ i so ikõ ikõi ara nŋɛ fei i daa Ilaaɔ̃ si
awɔ ŋa i maa ceò jiida.
14 Dulum kù nɛ ku nɛ si ŋɛ gbugbã má domi
wooda kù nɛ gbugbã si ŋɛ amma didõi Ilaaɔ̃i
í nɛ gbugbã si ŋɛ.

Ka jɛ arui icɛ jiida ku ce

15 To, mii aa ka ce. Si bɛi Ilaaɔ̃ í ce nwa didõ
nɔ wooda kù nɛ si wa gbugbã, dulum nii aa
ka maa ce? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ.
16 Ì mà sãa sãa ŋa bii ì so ara nŋɛ ì daa inɛ gɔ
si awɔ ì waa jirimaɛ ŋa, inɛ iyi ì waa jirimau
bɛ ŋa aruɛi ì jɛ ŋa. Bii ì jɛ arui dulum ŋa,
kɔkɔɔɛi í jɛ iku, bii ì nɔ ì jɛ arui Ilaaɔ̃ ku jirima
ŋa, kɔkɔɔi nŋu mɔi á jò Ilaaɔ̃ ku ce ŋɛ inɛ dee
dee ŋa.
17 Amma ka saabu Ilaaɔ̃ domi baa do iyi ì
jɛ arui dulum ŋa wo, nsɛi do inɔ akãi ì waa
jirima kukɔsi iyi à da nŋɛ si awɔ.
18 À ya ŋɛ hai si awɔi dulum, nɔ ì baa ì jɛ
arui icɛ jiida ku ce ŋa.
19 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃i do yaasei kucei inɛ
ŋa na gbugbã hai nɛ nŋɛ. Si bɛi ì tako ì so ikõ
ikõi ara nŋɛ ikã ikã ì daa riisi do laalɔ si awɔ
bɛi aru ku ba i ceò laalɔ ŋa, nsɛi ì nɛ i so ikõi
ara nŋɛ fei i jò ku jɛ arui icɛ jiida ku ce ŋau ŋa
ku ba daa nŋɛ ku má.
20 Waati iyi ì waa jɛ arui dulum ŋa, ì ya jilɔɔ
si i kù nɛ i ce mii iyi Ilaaɔ̃ wa tɔɔ ŋɛi.
21 Riba yoomai ì ya ba ŋa waati bɛɛbɛ. Riba
iyi ì ba ŋau wa mu ŋɛ anyɔ nsɛi, nɔ iri ku kpaɛ
ikui.
22 Amma nsɛi à ya ŋɛ hai si awɔi dulum ì
baa ì jɛ arui Ilaaɔ̃ ŋa, riba nŋɛi í jɛ daa iyi í má,
iri ku kpaɛ mɔi í jɛ kuwɛɛ hai tã.
23 Ribai dulum nii í jɛ iku, amma amuai
Ilaaõi í jɛ kuwɛɛ iyi ci ya tã na anu akã nwa
iyi à ce do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

7

Njɛ ku so í jɛ nwa yaase

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi ì mà wooda ŋa, i kù mà
ŋa iyi wooda í nɛ gbugbãi si amanɛ si waati
iyi í wɛɛ si hunde nŋu akã?
2 Bɛɛbɛ mɔi abo à so mɔkɔ í nɛ ku wa bi
mɔkɔɛ si waati iyi mɔkɔu í wɛɛ. Amma bii
mɔkɔu í ku abou í fita hai si woodai njɛ ku so
mbɛ.
3 Na nŋu, bii mɔkɔu í wɛɛ nɔ abou í koo í so
mɔkɔ mmu, abo à ce sakarai aa kpoo. Amma
bii mɔkɔɛ í ku, í fita si woodai njɛ ku soui.
Waati bɛɛbɛ bii í so mɔkɔ mmu kù jɛ à ce
sakara má.
4 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inɛm ŋa, anu akã nŋɛ do
Kirisi í jò iŋɛ mɔ ì ku do nŋu ajɔ nɔ ì fita hai
si awɔi wooda. Bɛbɛi ti inɛ mmui ì jɛ ŋa. Ti
inɛ iyi í jĩ hai si balɛui ì jɛ ŋa ku ba i so iso iyi
í jɛ ti Ilaaɔ̃ ŋa.
5 Waati iyi à wɛɛò daa nwo nwa ŋa wo,
kɔdɛɛ laalɔ iyi wooda í dede si wa wa ce icɛ si
ikõi ara nwa ikã ikã fei nɔ wa bɔò wa bi iku.
6 Amma nsɛi, si bɛi à ku si gãmɛi wooda,
nŋu iyi wa mu wa wo bɛi aru, à fita hai si
awɔɛ. Bɛbɛi aa ka yɔkɔ ka cea Ilaaɔ̃ icɛ do daa
titõ iyi í jɛ ti Hundeɛ, kaa jɛ do daa nwo iyi í jɛ
ti wooda.

Wooda do dulum

7 To, bɛirei aa ka fɔ. Woodau dulum nii?
Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Amma na saabui woodaui
í jò ǹ mà dulum. Ntɔ ntɔ, n kaa n mà mà kɔdɛɛ
dulum nii wo bii wooda kù ni n maà n ce
kɔdɛɛ.
8 Nɔ na woodaui dulum í ba kpãa í bíim
kɔdɛɛ ikã ikã fei, domi bii wooda kù wɛɛ
dulum mɔ kaa wɛɛ.
9 Tako waati iyi n kù mà wooda, ǹ wɛɛ wo,
amma waati iyi ǹ na ǹ mà wooda, dulum í
dedei
10 nɔ ǹ ku. Bɛɛbɛi wooda iyi í nɛ ku jò n nɛ
kuwɛɛ, ǹ ba wee ikui í naam wa,
11 domi dulum í ceò wooda icɛ nɔ í wa inyii
itĩm í kpam.
12 Ntɔ ntɔ wooda í má nɔ ideɛ mɔ í má, í jɛ
dee dee, í nɔ í sĩa.
13 Debɛi mii jiidau í baa í jɛɛm kpãai iku?
Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Dulum nii í kpam. Mii
jiidai í so í na í kpam do. Nŋui í jò à yɔɔ iyi
dulum í jɛ mii laalɔ do ntɔ nɔ í gaabu í caa.

Inɛ iyi dulum í kãmia

14 Ntɔi à mà iyi woodai Ilaaɔ̃ ti Hundei,
amma amu amanɛi iyi à taa dulum ǹ jɛ aruɛ.
15 Mii iyi ǹ wa n ce n ci ya n mà yaaseɛ,
domi mii iyi ǹ bi, n ci ya n ce nŋu, amma mii
iyi ǹ cé, nŋui ǹ ya n ce.
16 Bii ǹ wa n ce iyi n kù bi, ǹ jɛsi iyi wooda
í sĩai.
17 Amma bii bɛɛbɛi, kù jɛ amui ǹ wa n coo
má, dulum iyi í wa sim nii wa coo.
18 Ǹ mà sãa sãa iyi mii jiida kãma kù wa
sim, waatɔ daam nii ǹ wa n fãa, domi waati
kãma fei idɔm í ya maa bi jiida ku ce, amma
kuceɛi n ci ya n yɔkɔ.
19 N ci ya n ce jiida iyi ǹ bi, í gbe laalɔ iyi n
kù biu.
20 Nɔ bii ǹ wa n ce iyi n kù bi, kù jɛ a ni amui
ǹ wa n coo, dulum iyi í wa sim nii wa coo.

21 To, ɩ̀ yɛ ide gɔ í wɛɛm. Nŋu wee. Waati
iyi ɩ̀ bi jiida ku ce fei, laalɔi í ya maa má sim.
22 Si idɔm woodai Ilaaɔ̃ ku jirima í dɔ̃,
23 amma si kucei ikɔ̃ ikɔ̃i aram fei ɩ̀ wa n yɛ
ide mmu gɔ iyi wa ja do lasabum, nɔ wa cem
arui dulum iyi í wa sim.
24 Ilu inɔ kufɔi ɩ̀ jɛ. Yooi á nyam hai si awɔi
ara iyi wa bɔɔm ikuu ihɛ̃.
25 Ɩ̀ wa n saabu Ilaaɔ̃ do saabui Jesu Kirisi
Lafɛ̃ɛ nwa.

Bɛɛbɛ mɔi, ɩ̀ jɛ arui woodai Ilaaɔ̃ si idɔm,
amma si daam ɩ̀ jɛ arui gbugbãi dulum.

8

Kuwɛɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa

1 Na nŋu, nsɛi Ilaaɔ̃ kaa yɛ taalei inɛ ŋa iyi à
nɛ anu akã do Jesu Kirisi má.
2 Hundei Ilaaɔ̃i í ya jɔ̀ inɛ ku ba kuwɛɛ na
saabui Jesu Kirisi, nɔ gbugbãi Hundeɛui í
nyam hai si gbugbãi dulum do ti iku.
3 Mii iyi woodai Moizi kù yɔkɔ ku ce si na
iyi í jɔ̀ mɔngɔi amanɛ ŋa í jɔ̀ woodau í kua
gbugbã, Ilaaɔ̃ í coo. Dulum iyi í wa si arai
amanɛ, í kiitiɛ si waati iyi í jɔ̀ Amai nŋu takaɛ
í so ara iyi í jɔ arai dulum dii amanɛ ŋa, nɔ í
bɔɔ wa ku na ku jɛ kuwee na dulum.
4 Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku ba isɛɛnɛ nwa ku jɛ dee
dee si ide iyi woodau wa fɔ, awa iyi a kù waa
nɛ si idɔɔbii ara nwa, í gbe si idɔɔbii Hundei
Ilaaɔ̃.
5 Inɛ ŋa iyi à waa nɛ si idɔɔbii ara, lasabu
nŋa fei si daai araui í ya wa. Amma inɛ ŋa iyi
à waa nɛ si idɔɔbii Hundei Ilaaɔ̃, lasabu nŋa
fei si mii iyi Hundeu í bii í ya wa.
6 Inɛ iyi lasabuɛ fei í wa si idɔɔbii ara, ikui
á jɛ iri ku kpaɛ. Amma inɛ iyi lasabuɛ í wa si
mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ í bi, lafɛ̃ɛ á ba kuwɛɛ do
laakai ku sũ.
7 Inɛ ŋa mɔ iyi à waa too idɔɔbii ara, aŋai à
jɛ mbɛɛi Ilaaɔ̃ ŋa. A kù waa jirima woodaɛ, nɔ
a kaa yɔkɔ mɔm.
8 Inɛ ŋa iyi à waa too idɔɔbii ara a kaa yɔkɔ
a ce iyi á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.
9 Amma iŋɛ i kù waa too idɔɔbii ara, ì waa
nɛ ŋai bɛi Hunde í bi, iŋɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ í
wa si ŋɛ. Inɛ iyi kù nɛ Hundei Kirisi, lafɛ̃ɛ kù
jɛ ti Kirisi.
10 Nɔ bii Kirisi í wa si ŋɛ, baa do iyi ara nŋɛ í
ku na dulum fei, hunde nŋɛ á maa wɛɛ domi
ì jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ ŋa.
11 Ilaaɔ̃i í jɩ̀ Jesu hai si balɛ. Nɔ bii Hundei
nŋu iyi í jɩ̀ Kirisi hai si balɛu í wa si ŋɛ á na ara
iku nŋɛ ŋau mɔ kuwɛɛ na saabui Hundeɛ iyi
í wa si ŋɛu.
12 Na nŋu iŋɛ inɛm ŋa, Ilaaɔ̃i à nɛ ka saabu,
kù jɛ ara hee arau ku tilasi wa ka ceò mii iyi í
bi.
13 Ntɔ ntɔ, bii ì waa ce idɔɔbii ara aa ku ŋa.
Amma bii ì jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ í sobi ŋɛ í kpaò
kookoosui arau aa nɛ kuwɛɛ ŋa,
14 domi inɛ ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa gbã fei,
aŋai à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa.
15 Hunde iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ kaa ce ŋɛ aru,
kaa nɔ ku jɔ̀ njo ku mu ŋɛ má, amma Hundeu
i ce ŋɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ do saabuɛi aa ka yɔkɔ
ka kpe Ilaaɔ̃, ka ni Baaba.
16 Hundei Ilaaɔ̃ takaɛ wa sɔ̃ hunde nwa iyi
à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa.
17 To, si bɛi à jɛ amaɛ ŋa, nŋui í jɔ̀ à nɛ baa si
mii iyi í jilɛ nwa. Aa ka nɛ ikpɛ̃ do Kirisi ajɔ,
domi bii à baa ijuukpãɛ ku kpɛ̃, bɛɛbɛ mɔi aa
ka baa amboeɛ ku kpɛ̃ má.

Amboe iyi á na ku naa

18 Ɩ̀ mà wahalai nsɛi nwau ihɛ̃ kù jɛ nkãma
do amboe iyi Ilaaɔ̃ á na ku nyisi wa.
19 Baa mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka fei à waa degbe
ajɔ nŋu do saasa, ajɔ si bii Ilaaɔ̃ á jɔ̀ a yɛ
amboeɛ si amaɛ ŋa,
20 domi mii ŋa iyi í taka fei à dási kpãai nfe
ku ce, kù jɛ na idɔɔbii aŋa taka nŋa, Ilaaɔ̃i í
coo bɛɛbɛ. Do nŋu fei, kpãa ku cɔu mɔ í wɛɛ
21 iyi Ilaaɔ̃ á ya mii ŋau mɔ ku ba kãma nŋa
ku maà bɛjɛ má nɔ a nɛ ikpɛ̃ si amboei ara ku
nɛi amai Ilaaɔ̃ ŋa.
22 À mà iyi hee nsɛi mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka
fei à waa kakaai bɛi inaabo iyi wa kakaa do
ara kuroi kubí.
23 Nɔ iyi í re mɔm, baa awa iyi Ilaaɔ̃ í mu
nwa Hundeɛ bɛi fiai kaazigi, à waa kakaa si
idɔ nwa à waa degbeò Ilaaɔ̃ ku nyisi iyi à jɛ
amaɛ ŋa ntɔ ntɔ nɔ ku faaba ara nwa.
24 Faabau í jɛ tu wa, amma si kpãaɛ ku cɔi
à wa si titã. Bii à yɛ mii iyi à waa degbe,
kudegbe kù wɛɛ má. Mii iyi amanɛ wa yɛ á
maa cɔ kpãaɛ má?
25 Amma bii à waa cɔ kpãai mii gɔ iyi a kù
waa yɛ, aa ka maa degbeɛi do temua.
26 Bɛɛbɛ mɔi Hundei Ilaaɔ̃ í ya maa sobi wa
si gbugbã hai nɛ nwa, domi a ci ya ka mà mii
iyi í sɩ̀a ka tɔɔ. Amma Hundeu takaɛi í ya tɔɔ
Ilaaɔ̃ na iri nwa do ide iyi í re ide ku fɔi amanɛ
ŋa.
27 Nɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa yɛ idɔi amanɛ ŋa í mà
mii iyi Hundeu wa lasabu, domi do idɔɔbiɛi
Hundeu wa tɔɔɛ na irii inɛ ŋa iyi à jɛ tɛɛ.
28 Nɔ iyi í re mɔm, à mà sãa sãa, inɛ ŋa iyi
à bi Ilaaɔ̃, aŋa iyi í kpe si idɔɔbiɛ à jɛ tɛɛ, Ilaaɔ̃
wa ce icɛ si mii iyi í ba ŋa fei ku ba ku ce nŋa
jiida.
29 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica hai tako,
aŋai í jilɛ ku ba a jɔ Amaɛ. Si bɛɛbɛ Amaɛui
á jɛ yemmai ifɔ nkpɔ nkpɔ.
30 Inɛ ŋa iyi í cica í jilɛu, nŋui í kpe ŋa. Inɛ
ŋa iyi í kpeu í ce ŋa dee dee. Inɛ ŋa iyi í ce
dee deeu í ce nŋa ikpɛ̃i amboeɛ.

Kulai kubii Ilaaɔ̃

31 Debɛi bɛirei aa ka fɔ má. Bii Ilaaɔ̃ í jɛ tu
wa, yooi á yɔkɔ ku jɛ mbɛɛ nwa.
32 Ilaaɔ̃ kù kɔò amai nŋu takaɛ, amma í jɔ̀ à
daa inɛ ŋa si awɔ à kpaa na irii awa fei. Nŋu

iyi í na wa amaɛu bɛɛbɛ, bɛirei á ce iyi kù mu
nwa mii iyi í gbe fei.
33 Inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica, yooi á yɔkɔ ku má
ŋa dulum má. Kù wɛɛ, domi Ilaaɔ̃i í ce ŋa dee
dee.
34 To, yooi á yɔkɔ ku yɛ taale nŋa. Kù wɛɛ,
domi Jesu Kirisi í ku, nɔ iyi í re mɔm í jĩ hai si
balɛ má, í wa awɔ njɛi Ilaaɔ̃. Í nɔ wa tɔɔ Ilaaɔ̃
na iri nwa.
35 Yooi á yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubii Kirisi.
Tɔnya? Mà wahala. Mà ijuukpã. Mà ari. Mà
are. Mà mbirisi. Mà igũ.
36 Ntɔ ntɔ,
Lafɛ̃ɛ, na iriɛi à ya ka wa si anui iku alɛò
daakɔ.
À waa cɔ wa bɛi angudã ŋa iyi à waa bɔ ku
saka,
si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ.
37 Amma si mii ŋau ihɛ̃ fei à jɛ igũ mam mam
na saabui Kirisi iyi í bi wa,
38 domi ṅ mà kam kam, nkãma kù wɛɛ iyi á
yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubiɛ. Baa iku kaa yɔkɔ,
wala kuwɛɛ, do amaleka ŋa, do yiikoi lele ŋa.
Mii iyi í ba wa nnyi hee do iyi á na ku ba wa
ala fei, kãma nŋa kaa yɔkɔ.
39 Mii ŋa iyi à wa lele do iyi à wa ilɛ hee do
mii iyi à taka fei, nkãma kaa yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa
do kubi iyi Ilaaɔ̃ í nyisi wa si Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ
nwa.

9

Ilaaɔ̃ do inɛi Izirɛli ŋa

1 Ntɔi ṅ wa n fɔ, amu inɛi Kirisi, n kaa n sɔ
ibo. Idɔm do Hundei Ilaaɔ̃ à jɛsi iyi ntɔi.
2 Inɔm í fɔ ntɔ ntɔ na Zuifu kpaasi ŋa nɔ ṅ
ya n maa n ce araare nŋa waati kãma fei.
3 An jɛsi Ilaaɔ̃ ku ceekpem nɔ ku fɛɛfɛɛm do
Kirisi ku ba inɛ ŋa iyi à jɛ dimim a ba faaba.
4 Aŋai à jɛ inɛi Izirɛli ŋa, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í
cica a jɛ tɛɛ bɛi amaɛ ŋa, nɔ í nyisi ŋa amboeɛ.
Do aŋai í dĩ akabuuɛ ŋa, nɔ í na ŋa wooda do
kpãaɛ ku tɔɔ, do idei kuwãɛ.
5 Bala nŋa ŋai à jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa. Si dimi nŋai
Kirisi í fita bɛi amanɛ nŋu iyi í re mii fei. Nŋui
í jɛ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɔ ka maa saabu hee do ajɔ
fei. Ami.
6 Kù jɛ ṅ wa n ni ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu í jɛ ngbɛ,
amma kù jɛ inɛ ŋa iyi à bí si dimii inɛi Izirɛli
ŋau feii à jɛ inɛi Izirɛli do ntɔ.
7 Kù nɔ kù jɛ inɛ ŋa iyi à bí si dimii
Aburahamu feii à jɛ tɔkuɛ ŋa do ntɔ, domi
Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Aburahamu í ni, dimii amai Izaaki
ŋai aa jɛ tɔkuɛ ŋa.
8 Waatɔ kù jɛ amai Aburahamu ŋa feii à jɛ
amai Ilaaɔ̃ ŋa, í gbe amu ŋa ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea
kuwãɛ ŋau, aŋa akã.
9 Ide iyi Ilaaɔ̃ í wãò Aburahamu wee, í ni,
adɔ̃ gɔ suku bɛ iyi ihɛ̃ an nyi wa má, hee waati
bɛɛbɛ Sara á bí ama inɛmɔkɔ.
10 Kù jɛ iyi bɛ nŋu akã, amai Rebɛka minji
ŋau fei sika ŋai. Baa nŋai í jɛ bala nwa Izaaki.
11-12 Amma do nŋu fei, hee Rebeka ku maa
bí ŋa, si waati iyi a kù ce jiida gɔ titã hee má jɛ
laalɔ, Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Rebeka í ni, inɛ sintei á ya sũa
inɛ ankãanyiu iri ilɛ. Í fɔ bɛɛbɛi ku ba ku nyisi
iyi nŋu í ya cica inɛ ŋai bɛi nŋu takai nŋu í bi,
nɔ í kpe ŋa si bɛi nŋu takaɛ í jilɛ, kù jɛ na kuce
nŋa.
13 Tiai idei Ilaaɔ̃ í fɔ má í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ṅ bi
Zakɔbu nɔ ṅ cé Ezau.
14 Debɛi, bɛirei aa ka fɔ nsɛi. Ilaaɔ̃ kù jɛ dee
deei? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ,
15 domi í sɔ̃ Moizi í ni, inɛ iyi ṅ bii an cea
didɔ̃, nɔ inɛ iyi ṅ bii an ce araareɛ.
16 Na nŋu, kù jɛ na idɔɔbii inɛ gɔ, kù nɔ kù
jɛ na kookaai inɛ gɔ, amma na araarei Ilaaɔ̃i.
17 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ idei Faraɔ̃,
nŋu iyi Ilaaɔ̃ í le idɔɛ í ni n kã n ceɛ ilaalui ku
ba inɛ ŋa a yɛ gbugbãm siɛ, nɔ inɛi andunya
fei ku gbɔ irim.
18 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í ya ce araarei inɛ iyi í bi, nɔ
ku le idɔi inɛ mɔ iyi í bi.
19 Bii bɛɛbɛi, inɛ gɔ á yɔkɔ ku sɔ̃m ku ni,
Ilaaɔ̃ kù nɛ kpãa ku yɛ taalei amanɛ ŋa má,
domi inɛ kãma kaa yɔkɔ ku dede si mii iyi í
jilɛ.
20 Awɔ iyi ì waa fɔ bɛɛbɛ, yooi ì jɛ i bɛi i
kakɔɔ Ilaaɔ̃. Caka á yɔkɔ ku bee woo ma ku
ni, na mii í ce ì mam bɛ ihɛ̃?
21 Kù jɛ woo ma cakai á ceò ama bɛi í bi ba.
Si ama akãu bɛ kaa yɔkɔ ku ce caja iyi à ya maa
ceò icɛ waati kãma fei do caka iyi í nɛ bɛɛrɛ í
re ba.
22 To, yaaseu bɛ wa nyisi mii iyi Ilaaɔ̃ í ce. Í
bi ku nyisi inɛ gɔ ŋa idɔɔkõ nlaɛ do gbugbãɛ.
Amma í temuai titã do inɛ ŋa iyi idɔɛ í kõ siu,
aŋa iyi à yɛ bɛi caka ŋa iyi aa nyɔu.
23 Amma í bi ku nyisi inɛ gɔ ŋa mɔ bɛi
amboeɛ í la í to. Aŋai í ce arɑare nŋa nɔ í ce
sɔɔlu nŋa hai ku kpɛ a nɛ ikpɛ̃ si amboeɛ.
24 Inɛ ŋau awai. Si inɔ nwa Zuifu ŋa do hai
jɛ Zuifu ŋa à wasi. Ilaaɔ̃i í kpe awa fei.
25 Bɛɛbɛi walii Ozee í fɔ si tiaɛ í ni, Ilaaɔ̃ í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù jɛ tom wo, nsɛi an kpe ŋa inɛm.
Dimi ŋa iyi n kù bi wo, nsɛi an kpe ŋa
baakɔɔm ŋa.
26 Nɔ tengi bii ṅ sõ ŋa wo ṅ ni, i kù jɛ inɛm ŋa,
Bɛ mɔi an kpe ŋa má amam ŋa, amu iyi ṅ jɛ
irii kuwɛɛ.
27 Ŋɔi walii Ezai í fɔ ide hee lele na irii inɛi
Izirɛli ŋa í ni, baa bii inɛi Izirɛli ŋau à kpɔ bɛi
sãai acĩi ido, inɛ mbɔi á ba faaba.
28 Ide iyi Ilaaɔ̃ í fɔu á kõi mam mam si
andunyau, nɔ kaa kpɛ mɔm.
29 Í yɛ mbɛ bɛi walii Ezai í tako í fɔu iyi í ni,
Bii Aõ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei kù jɔ̃ nwa fiti mbɔi
amanɛ ŋa wo ni,
Awa fei aa ka kui wo bɛi inɛi Sodomu ŋa,
Do inɛi Gɔmɔɔ ŋa.

Inɛi Izirɛli ŋa do laabaau jiida

30 Debɛi, bɛirei aa ka fɔ. Bɛi aa ka fɔ wee,
dimi mmu ŋa iyi a kù waa dɛ à jɛ dee dee si

wajui Ilaaɔ̃ wo, nsɛi à jɛ dee dee na saabui
naanɛ ku dasi nŋa.
31 Amma inɛi Izirɛli ŋa iyi à waa dɛ aŋa a
too wooda ku ba aŋa a jɛ dee dee si wajui
Ilaaɔ̃, kù ce.
32 Na mii. Si na iyi í jò inɛi Izirɛli ŋa a kù
dɛdɛɛ do naanɛ ku dasi, í gbe do icɛ nŋa. À
koosɛ si kuta iyi í ya jò inɛ ŋa a koosɛu.
33 Ideɛi kukɔu wa fãa í ni,
Wee ǹ wa n jilɛ inɛ gɔ Siɔ̃ɔ iyi í yɛ bɛi kuta bi
ku koosɛ.
Nŋui á jò inɛ gɔ ŋa a cuku,
Amma inɛ iyi í dasiɛ naanɛ kaa yɛ anyɔ.

10

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iyi ǹ bi si idɔm fei do iyi ǹ wa
n tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋui í jɛ dimim ŋa a ba faaba.
2 Ntɔ ntɔ, an yɔkɔ n fɔ na iri nŋa n ni à waa
cea Ilaaɔ̃ icɛ do himma, amma a kù nɛ kumà.
3 A kù mà bɛi Ilaaɔ̃ í ya ceò inɛ dee dee, nŋui
í jò à dɛ kpãa nŋa bɛi aa ce a jɛò dee dee, nɔ a
kù waa too si kpãa iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ.
4 Kpãa iyi Ilaaɔ̃ í jilɛui í jɛ Kirisi iyi í na í kpa
irii woodai Moizi nɔ inɛ iyi í dasiɛ naanɛu fei
á jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃.

Faabau í jɛ ti inɛ ŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ naanɛ fei

5 Ide iyi Moizi í kɔ si yaase bɛi inɛ á jɛò dee
dee si wajui Ilaaɔ̃ si wooda ku jirima wee.
Inɛ iyi wa jirima wooda ŋau fei, si nŋui á ba
kuwɛɛ.
6 Amma ide iyi à kɔ si yaase bɛi amanɛ á jɛò
dee dee na naanɛ ku dasi wee. Maà ti i fɔ si
idɔɛ i ni, yooi á bɔ lelei Aɔ̃. Bii ì waa fɔ bɛɛbɛ,
í yɛ bɛi ì waa dɛ Kirisi ku kita wai.
7 Nɔ i maà ti i fɔ i ni, yooi á lɔ lɛlɛi ilɛ. Bii ì
waa fɔ bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ì waa dɛ ku dede Kirisi
hai si balɛ mái.
8 Debɛi, bɛirei ideu wa fɔ. Bɛi wa fɔ wee.
Ide iyi ì waa dɛdɛu kù jĩiɛ, í wa si gɛlɛɛ mɔm
do si idɔɛ. Ideu nŋui í jɛ idei naanɛ ku dasi iyi
à waa waazo, iyi í ni,
9 bii ì fɔ do gɛlɛɛ ì ni Jesui í jɛ Lafɛ̃ɛ, nɔ ì dasi
naanɛ si idɔɛ iyi Ilaaɔ̃ í dedeɛ hai si balɛ, aa ba
faaba,
10 domi do idɔi amanɛ í ya dasiò naanɛ ku
ba ku jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃, nɔ do gɛlɛ mɔi
í ya fɔò ide ku ba ku baò faaba.
11 Tiai idei Ilaaɔ̃ í nɔ í fɔ í ni, inɛ iyi í dasiɛ
naanɛ fei kaa yɛ anyɔ.
12 Bɛɛbɛi inɛ gɔ kù jɛ ikã, hai Zuifu ŋa hee
ku bɔ do dimi mmu ŋa fei. Aŋa fei Lafɛ̃ɛ akãi
à nɛ. Amaniɛ mɔ í jɛ ti inɛ ŋa iyi à waa tɔɔɛ fei.
13 Debɛi inɛ iyi wa tɔɔ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ fei á ba
faaba, si bɛi idei Ilaaɔ̃ í fɔ.
14 Nɔ bɛirei inɛ ŋa aa ce a tɔɔɛ bii a kù dasiɛ
naanɛ. Mà bɛirei aa ce a dasiɛ naanɛ bii a kù
gbɔ ideɛ. Nɔ bɛirei aa ce a gbɔ ideɛ bii inɛ gɔ
kù ce waazoi ideu.
15 Nɔ bɛirei aa ce a ce waazoi ideu bii kù jɛ
inɛ gɔi í bɛ ŋa. Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, inɔ
didɔ̃ nlai kunaai inɛ ŋa iyi à dabii à waa sisi
laabaau jiidau.
16 Amma kù jɛ inɛ feii í jɛsi idei laabaau
jiidau. Bɛɛbɛi walii Ezai mɔ í fɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, yoo
ŋai à dasi waazo nwau naanɛ.
17 Bɛɛbɛ mɔi naanɛ ku dasi wa naai hai si
ide iyi inɛ wa gbɔ. Nɔ ide iyi à waa gbɔu idei
Kirisii.
18 Amma ǹ wa n beei, Zuifu ŋa a kù gbɔ
ideui? À gbɔɔ, domi à kɔɔ à ni,
Woo ce waazo ŋau à dabii si andunya fei
Nɔ inɛ fei í gbɔ ide nŋa.
19 To, ǹ wa n bee má, inɛi Izirɛli ŋa a kù gbɔ
yaasei ideu ba. À gbɔɔ, si bɛi Moizi í tako í kɔ
na iri nŋa í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
An dede igu nŋɛ do dimi gɔ iyi a kù waa saalu
bɛi dimi,
Nɔ n dede idɔɔkɔ̃ nŋɛ do dimi hai nɛ bisi.
20 Ezai mɔ í kɔ do wɔɔkɔ í ni, Ilaaɔ̃ í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù waa dɛdɛɛm ŋai à yɛm,
Nɔ ǹ nyisi ŋa aram, kù nɔ kù jɛ aŋai à tɔɔm.
21 Amma si gãmɛi irii inɛi Izirɛli ŋa í kɔ í ni,
Ilaaɔ̃ í ni, hai daakɔi ǹ to awɔ bi hai gbɔ ide
ilu itĩ ku yika ŋa.

11

Ilaaɔ̃ kù kɔsi inɛi Izirɛli ŋa

1 Debɛi ǹ wa n beei, Ilaaɔ̃ í kɔsi inɛɛ ŋai?
Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ, domi amu takam inɛi
Izirɛlii ǹ wa n jɛ, ǹ jɛ tɔkui Aburahamu si
dimii Bɛnzamɛɛ.
2 Ilaaɔ̃ kù kɔsi inɛɛ ŋa iyi í tako í cica hai
kukpɛu. Mà i kù mà ŋa bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃
í fɔ ŋa si waati iyi Elii í bɔò taalei inɛi Izirɛli
ŋa bi Ilaaɔ̃ í ni,
3 Lafɛ̃ɛ, inɛ ŋau à kpa waliiɛ ŋa nɔ à kɛkɛ
bi kuweeɛ ŋa. Amu akãi ǹ gbe iyi ǹ wa n
jirimaɛ, à nɔ à waa dɛ hundem ku nya.
4 Amma Ilaaɔ̃ í jɛaa í ni, ǹ nɛ amanɛ dubu
mɛɛje má iyi a kù gulɛ si wajui iwɛ̃ iyi à ya kpe
Baali.
5 Bɛɛbɛ mɔi, baa nsɛi inɛi Izirɛli mbɔ ŋa à
waa jirima Ilaaɔ̃, aŋa iyi í cica na didɔ̃ɛu.
6 Í cica ŋai na didɔ̃ɛ, kù jɛ na icɛ. Bii í jɛ do
icɛui, didɔ̃u kù jɛ didɔ̃ má.
7 Ntɔ ntɔ bɛirei í ce. Inɛi Izirɛli ŋa a kù ba
mii iyi à waa dɛ. Si inɔ nŋa inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í
cicai à baa. Inɛ ŋa iyi à gbe à lele idɔ nŋa.
8 Na irii nŋai kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Ilaaɔ̃ í da nŋa si sisi njoo si idɔ.
Nɔ í mu nŋa iju iyi a kaa yɔkɔ a yɛò ilu.
Nɔ í mu nŋa itĩ iyi a kaa yɔkɔ a gbɔò ide hee
do nnyi fei.
9 Nɔ Davidi mɔ í ni,
Jingau nŋa ku jɛ nŋa cɛkũm do taao,
Nɔ ku nyi ku jɛ nŋa bi ku koosɛ má
Ku ba a koo a ba ijuukpã.
10 Jò ilu kuku ku wa si iju nŋa a maà yɛ ilu.
Nɔ i jò a ya bate a maa ceò icɛ do ajɔ fei.

11 Ŋɔi í jɔ̀ ń wa n bee, si waati iyi inɛi Izirɛli
ŋa à koosɛ, à cukui hee do ajɔ fei? Aawo, kù jɛ
bɛɛbɛ. Amma na kucuku nŋai í jɔ̀ dimi mmu
ŋau mɔ à baò faaba ku ba igu nŋa ku dede si
ŋa.
12 Debɛi, si bɛi kucukui inɛi Izirɛli ŋa í jɔ̀ hai
jɛ Zuifu ŋa à ba amanii Hunde, nɔ kukayei
inɛi Izirɛli ŋa í kɔ̃ɔsi amanii dimi mmu ŋa,
zaka bɛirei amanii dimi mmu ŋau á la ku to
waati iyi inɛi Izirɛli ŋa fei aa na a ba kpãai
faaba.

Dimi mmu ŋa à ba faaba

13 Iŋɛ dimi mmu ŋau bɛ, iŋɛi ń wa n ba ide
ku fɔ, amu iyi ń jɛ woo bɛ bi tu ŋɛ. Ǹ ya n maa
nɛ inɔ didɔ̃i do icɛm iyi ń wa n ce.
14 Si icɛu bɛi ń wa n dɛ kpãa n dedeò igui
dimim ŋa, ku ba inɛ gɔ nŋa ŋa a ba faaba.
15 Ilaaɔ̃ í jɔ̀ hai jɛ Zuifu ŋa à dɔ̃ do nŋu si
waati iyi í jɔ̀ Zuifu ŋa titã. Debɛi, bɛirei á yɛ
si waati iyi á gba ŋa má. Nŋu bɛi á jɔ̀ aŋa iyi à
ku wo a baa si kuwɛɛ.
16 Si iyafũi pɛ̃ɛ iyi à kpo, bii pɛ̃ɛ sinte iyi à
ceu í jɛ ti Ilaaɔ̃, debɛi pɛ̃ɛu fei ti Ilaaɔ̃i. Bɛɛbɛ
mɔi bii icãi jǐi í jɛ ti Ilaaɔ̃, do amaawɔɛ ŋa fei
ti Ilaaɔ̃i.
17 Amma nsɛi à cafe amaawɔ gɔ ŋa hai si jǐi
ndii olivi, nɔ iŋɛ iyi ì jɛ amaawɔi jǐi ndii sako,
iŋɛi à sãsi agbɛ nŋa. Nsɛi wee, iŋɛ mɔ ì waa ba
inyi iyi wa naa si amaawɔ ŋau hai si icãu.
18 Na nŋu, i maà tɔɔ fufu ŋa si amaawɔ ŋa
iyi à cafeu. Bɛirei aa ce i tɔɔ fufu ŋa. I jɔ̀ i mà
ŋa iyi kù jɛ iŋɛi ì waa mu icãu, icãu njɛi wa
mu ŋɛ.
19 Inɛ akã nŋɛ gɔ á ni, à cafe amaawɔ ŋau bɛi
ku ba a sãsim si agbɛ nŋa.
20 Ntɔi, à da ŋai na naanɛ hai dasi nŋa, nɔ
awɔ mɔ ì wa agbɛu bɛi na naanɛ ku dasiɛ. Maà
tɔɔ fufu, amma ce njo,
21 domi bii Ilaaɔ̃ kù jɔ̀ amaawɔ sinte ŋau, á
na ku jɔ̀ awɔ mɔ?
22 Debɛi, cɔ jiida ku jɛi Ilaaɔ̃ do kugaabuɛ. Í
gaabu si inɛ ŋa iyi à cuku, amma í jɛ inɛ jiida
bi tɛɛ. Awɔ de leekǐ dim dim si jiida ku jɛɛ.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa da awɔ takaɛ.
23 Bii aŋa mɔ a kù mɔsi idɔ ku lele nŋa, Ilaaɔ̃
á sindo ŋa si agbɛ bii à wau wo, domi á yɔkɔ
ku sindo ŋa si agbɛ nŋa má.
24 Bii Ilaaɔ̃ í daɛ wa hai si jǐi ndii olivii sako
nɔ í másiɛ si jǐi ndii olivi iyi à waa logooa
iyi kù jɛ icuɛ, debɛi, kaa gaabuaa ku sindo
amaawɔu si jǐi ndii nŋu takaɛ.

Inɛi Izirɛli ŋa aa ba faaba

25 Iŋɛ inɛm ŋa, n kù bi asiii ideu ihɛ̃ ku
manji nŋɛ hee ku jɔ̀ i maa cɔ ara nŋɛ ilu bisi
ŋa. Asiiu wee. Idɔi inɛi Izirɛli fiti mbɔ ŋau
í lei titã hee kukpɔi dimi mmu ŋa iyi aa ba
faabau ku kɔ̃.
26 Si bɛɛbɛ, inɛi Izirɛli ŋau fei aa ba faabau,
si bɛi à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í ni,
Woo Faabau á naai hai Siɔ̃ɔ,
Nɔ ku nya lasabu hai mà bɛɛrɛm hai si dimii
Zakɔbu.
27 Iyi ihɛ̃i í jɛ akabuu iyi an dǐ do aŋa si waati
iyi an kpa idei dulum du ŋa.
28 Si tuubai laabaau jiidau Zuifu ŋa à jɛ
mbɛɛi Ilaaɔ̃, nɔ nŋu bɛi í baa í jɛ aranfãanii inɛ,
amma si tuubai kucica, à jɛ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í bi
hee nsɛi na bala nŋa ŋa.
29 Ilaaɔ̃ í bi ŋa hee nsɛi domi ci ya ce mua
ngba nɔ ci ya sinda idɔ hai si inɛ ŋa iyi í kpe.
30 Tako wo ì donda Ilaaɔ̃ ŋa, amma nsɛi
Ilaaɔ̃ í too si ide hai gbɔi Zuifu ŋau í ceò
araare nŋɛ.
31 Nsɛi si bɛi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ didɔ na saabui
ide hai gbɔ nŋau, bɛɛbɛ mɔi á too si araare iyi
í nyisi ŋɛ ku ba ku ce araarei aŋa mɔ.
32 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ fei í baa í jɛ arui ide
hai gbɔ, ku ba ku ce araarei inɛ fei.

Kulai Ilaaɔ̃

33 Irei ì gbɔ bɛi amanii Ilaaɔ̃ do bisiɛ do
kumàɛ í la í to. Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku mà yaasei
lasabuɛ. Inɛ gɔ mɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi á mà kpãaɛ
sãa sãa.
34 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Yooi í mà lasabui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
Mà yooi í muaa bisi ajɔ gɔ.
35 Yooi í tako í muaa ngɔgɔ ku bɛi ku maa
degbe ku sãa nŋu gbese.
36 Ilaaɔ̃i í jɛ irii mii fei, hai bi tɛɛi fei ndɛɛ wa
naa. Nɔ mii fei í wɛɛi na iriɛ. Amboe ku jɛ tɛɛ
hai nsɛi hee do ajɔ fei. Ami.

12

Kuwɛɛ titɔ̃ iyi í wɛɛ na irii Ilaaɔ̃

1 Na nŋu iŋɛ inɛm ŋa, ń wa n tɔɔ ŋɛi na
saabui araare iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ, i na Ilaaɔ̃ ara
nŋɛ. I jɔ̀ kuwɛɛ nŋɛ ku jɛaa bɛi kuwee gɔ iyi
í má nɔ í sǐaa si. Do yaase bɛɛbɛi í sǐa i ya tɔɔ
Ilaaɔ̃ ŋa.
2 I maà ya ce kucei inɛi andunya ŋa, amma
i jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku mu nŋɛ lasabu titɔ̃ iyi á kpaasiò
kuwɛɛ nŋɛ, ku ba i mà iyi í jɛ idɔɔbii Ilaaɔ̃ ŋa.
Idɔɔbiɛu wee, iyi í jɛ jiida, iyi í dɔ̃ do iyi í kɔ̃
mam mam.
3 Na didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í muum, ń wa n sɔ̃ iŋɛ fei,
i maà jilɛ ara nŋɛ tengi bii i kù to ŋa, amma
inɛ fei ku jilɛ araɛ si zaka bɛi Ilaaɔ̃ í muaa
naanɛ.
4 Si ara akã ikɔ̃ ikã ikãi í wa si nɔ aŋa fei do
icɛ nŋai.
5 Bɛɛbɛ mɔi, baa bii awa à kpɔ à jɛ ara akã si
Kirisi nɔ à dǐ si njɛi bɛi ikɔ̃ ikã ikãi arau.
6 Bɛɛbɛ mɔi à nɛ amua ikã ikã iyi Ilaaɔ̃ í ce
nwa si didɔ̃ɛ. Inɛ iyi í nɛ amuai ide iyi wa naa
hai bi Ilaaɔ̃ ku sɔ̃ inɛ ŋa, ku ceò icɛ si bɛi naanɛ
ku dasiɛ í to.
7 Inɛ iyi í nɛ amuai ku cea inɛ ŋa icɛ si igbɛu,
ku coo. Inɛ iyi í nɛ amuai inɛ ŋa ku kɔ si idei
Ilaaɔ̃ ku kɔ ŋa si.
8 Inɛ mɔ iyi í nɛ amuai inɛ ŋa ku mua
gbugbã ku coo. Inɛ mɔ iyi í ya yɔkɔ ku ce

amua ku coo do inɔ akã. Inɛ ngbo ku ce icɛɛ do himma. Inɛ iyi í nɛ amuai ilu are ŋa ku sobi ku coo do inɔ didɔ̃.

9 I maà jɔ̀ kubi nŋɛ ku jɛ do muafiti. I saa laalɔ nɔ i leekĩ si jiida ku ce dim dim ŋa.

10 I bi njɛ ŋa, i ce kookaai i ya màò bɛɛrɛi njɛ ŋa.

11 I maà jɔ̀ himma nŋɛ ku kaye, amma i ya maa cea Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ icɛ ŋa, nɔ i jɔ̀ Hundeɛ ku maa ce icɛ si ŋɛ.

12 I wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋa na kpãa ku cɔu. I temua si wahala ŋa. I maà ya gbɛɛji do kutɔɔ ŋa.

13 I ya sobi inɛ ŋa iyi à jɛ ti Ilaaɔ̃ si bukaatai mii iyi à bi. Nɔ i ya yaaɛ inɛ njoo ŋa.

14 I ya weea inɛ ŋa iyi à waa kpã ŋɛ iju. I wee nŋa ŋa, i maà ceekpe ŋa.

15 Inɛ ŋa iyi à wa si inɔ didɔ̃ i ba ŋa inɔ didɔ̃ ku kpɛ̃, inɛ ŋa mɔ iyi à waa kpata i ba ŋa ku kpata ŋa.

16 I ya nɛ anu akã ŋa, i maà jɔ̀ lasabui ara ku so ku wa si ŋɛ, amma i ya kaye ara nŋɛ ŋa. I maà ya jilɛ ara nŋɛ ilu bisi ŋa.

17 I maà ya sãa inɛ gɔ laalɔ ŋa. I ya maa dɛ i ce iyi í jɛ jiida si gãmɛi inɛ fei ŋa.

18 Bii í jɛ á ce i ce kookaai baa yooma fei i jɔ̀ iŋɛò inɛ fei i ya dɔ̃ ŋa.

19 Iŋɛ kpaasim ŋa i maà ya dɛ i sãa njɛ gbesei laalɔ ŋa, amma i ya jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku sã nŋɛ gbesei idɔɔkɔ̃, domi à kɔɔ à ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni,

Amui an sã gbesei idɔɔkɔ̃.

20 Nɔ à kɔɔ má à ni,

Bii ari wa kpa mbɛɛɛ, náa ijɛ ku jɛ.

Bii agbɛ wa kpaa, muaa inyi ku mɔ,

Domi bii ì waa ceaa bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ina nyɛnyɛi ì waa koaa si iri.

21 Maà jɔ̀ laalɔ ku kãmiaɛ, amma jɔ̀ i kãmiaɛ do jiida ku ceɛ.

13

Ka jirima ilaalui ilɛ nwa ŋa

1 Inɛ fei ku jirima ilaalui ilɛɛ, domi ilaalu kãma kù wɛɛ iyi kù jɛ do kumàsii Ilaaɔ̃. Ilaalu ŋa iyi à wɛɛ fei Ilaaɔ̃i í jilɛ ŋa.

2 Na nŋu, bii inɛ í donda idei ilaalu, ide iyi Ilaaɔ̃ í jilɛi í kɔsi. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa kɔ ide dimi bɛɛbɛ, à waa dɛdɛa ara nŋa taalei.

3 Ntɔ ntɔ, woo ce jiida ŋa a kù nɛ zigiida do inɛ ŋa iyi à waa mu ilɛu, í gbe woo ce laalɔ ŋa. Bii i kù bi njo ku muɛ si gãmɛi ilaalu ŋau, ce jiidaɛ, aa nɛ siɛ inɔ didɔ̃.

4 Ilaalu ŋa à waa ce icɛi Ilaaɔ̃i na aranfãani nŋɛ. Amma bii ì waa ce laalɔɛ ŋa, i ce njo nŋa, domi a kù waa mu taakuba si ngbɛ. Aŋa mɔ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋai ku ba a sã gbesei idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ nɔ a kpã inɛ ŋa iyi à waa ce laalɔ iju.

5 Na nŋu, ì nɛ i sũ nŋa iri ilɛ ŋai, nɔ kù jɛ si na iyi í jɔ̀ ì waa ce njoi ijuukpã nŋu akã ŋa, amma ku ba idɔ nŋɛ ku maà yɛ taale nŋɛi.

6 Nŋui í nɔ í jɔ̀ ì waa sã fiai lɛmpoo má ŋa, domi inɛ ŋa iyi à waa mu ilɛu aŋa mɔ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋai nɔ à na ara nŋai mam mam.

7 I sãa inɛ fei iyi ì nɛ i sã ŋa. Inɛ ŋa iyi ì nɛ i sãa lɛmpoo i sã nŋa ŋa. Inɛ iyi ì nɛ i sãa fiai duani i sãa lafɛ̃ɛ. Inɛ iyi ì nɛ i jirima fei i jirima lafɛ̃ɛ ŋa. Inɛ iyi ì nɛ i mà bɛɛrɛɛ, i màa ŋa.

Ka bi njɛ

8 I maà ya mu gbesei inɛ gɔ. Gbesei mii akãi í nɛ ku wa si anini nwa, nŋui í jɛ kubi, domi inɛ iyi í bi inɛ ŋa wa kɔ̃ wooda feii.

9 Ntɔ ntɔ, wooda ŋau ihɛ̃ iyi í ni, i maà ce sakara, nɔ i maà kpa inɛ, nɔ i maà ce ile, nɔ i maà ce binɛ, do wooda ikã ikã iyi í gbe fei aa yɔkɔ a tɔtɔɔ ŋa si wooda akã. Wooda akãu wee, bi inɛ mmu bɛi ì bi arae.

10 Bii kubi í wa si gãmɛ nŋɛ i kaa yɔkɔ i cea njɛ laalɔ ŋa. Na nŋu, bii ì bi njɛ ì waa jirima wooda ŋau fei ŋai.

Ka tã sɔɔlu ka maa degbeò kunyii Kirisi wa

11 Í sĩa i ce bɛɛbɛ ŋa, domi ì mà ŋa si waati bii à wa nsɛi. Í to i jĩ hai si iri njoo ŋa, domi waati iyi Lafɛ̃ɛ á faaba wa mam mam í maai wa nsɛi í re waati iyi à sinti dasi naanɛ.

12 Idũ í dũ wa koo, nɔ amɛɛjumá í maai wa. Na nŋu, ka jò icɛi ilu kuku ku ce, nɔ ka so jĩnɛi igũ iyi á jɔ̀ ka jabu si inya kumá.

13 I jɔ̀ ka nɛ dee dee awa iyi à jɛ inɛi inya kumá ŋa. Ka maà jɔ̀ ijɛ ku bi nwa do atɛ̃ ku mɔ nwa ku la ku caa, ka maà nɛ adɛi abo do daa bɛɛtɛkɛ ku ce, nɔ ka jɔ̀ ija do igu.

14 Amma i so daa titɔi Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa, nɔ i maà jɔ̀ daai iŋɛ taka nŋɛ ku maa nɛò ŋɛ i maa ceò binɛ má ŋa.

14

Maà yɛ taalei kpaasi woo dasi Jesu naanɛ

1 I gba inɛ iyi naanɛ ku dasiɛ kù nɛ gbugbã, nɔ i maà ya yɛ taalei ide iyi wa lasabu.

2 Inɛ ihɛ̃ wa tamaa si iyi nŋu á yɔkɔ ku jɛ ijɛ fei. Inɛ ihɔ̃ mɔ iyi kù nɛ gbugbã si naanɛ ku dasiɛu, ci ya ŋɔ iŋa.

3 Inɛ iyi wa jɛ mii iyi í ba fei ku maà donda inɛ iyi ci ya jɛ mii fei, nɔ inɛ mɔ iyi ci ya jɛ mii iyi í ba fei, ku maà yɛ taalei inɛ njɛ iyi wa jɛ mii fei, domi Ilaaɔ̃i í gba lafɛ̃ɛ.

4 Bɛirei awɔ ì yɛ ì bɛi ì waa kiitiò amaacɛi inɛ mmu gɔ. Bii wa leekĩ si icɛɛ walakɔ bii í nɔ í fũsi awɔ mɔi idei irii lafɛ̃ɛɛi. Amma á maa leekĩi domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í nɛ gbugbã ku muaa gbugbã.

5 Inɛ gɔ ŋa à ya tamaa bɛi ajɔ gɔ ŋa à re njɛ do bɛɛrɛi, nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ya maa tamaa mà iju iyi í má fei akãi. Si ide ŋau ihɛ̃ í sĩa inɛ fei ku mu iyi í jɛ lasabui idɔɛ dim dim.

6 Inɛ iyi wa tamaa ajɔ gɔ ŋa à re njɛ do bɛɛrɛ, wa cooi na Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ. Inɛ iyi wa jɛ ijɛ iyi í ba fei, na irii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi wa jɔɔ, domi í ya saabu Ilaaɔ̃i titã na ijɛu. Inɛ mɔ iyi kù waa jɛ mii fei, na irii Ilaaɔ̃i kù waa jɛ, í nɔ wa saabuɛ.

7 Kuwɛɛi inɛ kãma nwa kù jɛ ti nŋu akã,
bɛɛbɛ məi do ikuɛ.
8 Ntɔ ntɔ, bii à wɛɛ, à wɛɛi na irii Lafɛ̃ɛ, bii à
nɔ à ku məi, na irii Lafɛ̃ɛi à ku. Na nŋu, bii à
waa wɛɛ walakɔ bii à ku, ti Lafɛ̃ɛi à jɛ,
9 domi Kirisi í ku nɔ í dede hai si balɛ má
ku ba ku jɛ Lafɛ̃ɛi inɛ ŋa iyi à ku do inɛ ŋa iyi
à wɛɛ.
10 To, bii bɛɛbɛi, na mii í ce awɔ ì waa yɛ
taalei kpaasiɛ. Mà na mii í ce ì waa donda
kpaasiɛ. Awa feii aa ka leekɩ̀ ajɔ akã si wajui
Ilaaɔ̃ ku kiiti nwa.
11 Ajɔ nŋui kukɔi idei Ilaaɔ̃u ihɛ̃ á kɔ̃ tengi
bii í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni,
Amui ɩ̀ jɛ kuwɛɛ, inɛ fei á na ku gulɛ si
wajum.
Nɔ inɛ fei ku saabum do gɛlɛɛ.
12 Bɛɛbɛ məi awa fei aa ka fɔ tu wa si wajui
Ilaaɔ̃.

Maà ce ngəgə iyi à dasi kpaasiɛ kurara

13 Na nŋu, i maà ya kiiti njɛ ŋa. Amma ce
laakai i maà ti i ce ngəgə iyi á jɔ̀ kpaasiɛ ku
rara ku dasi dulum.
14 Na saabui Lafɛ̃ɛ Jesu ɩ̀ mà kam kam iyi
sɔnda kãma kù jɛ ìwɔ̀. Amma bii inɛ gə wa doo
sɔnda gə ìwɔ̀, bi tɛɛi í jɛ ìwɔ̀.
15 Bii inɔi kpaasiɛ í fɔ na ijɛ gə iyi ì waa jɛ, wa
nyisi iyi i kù waa nɛ si kpãai kubi má. Maà jɔ̀
idei ijɛ ku jɔ̀ inɛ gə iyi Kirisi í ku na iriɛ ku ce
nfe.
16 Iyi ì yɛ í sɩ̀aɛ ku ce, maà ti i coo do yaase
bɛi á jɔ̀ inɛ ŋa a fɔ laalɔɛ.
17 Bommai Ilaaɔ̃ kù jɛ idei kujɛ do kumɔ, bii
kù jɛ dee dee ku jɛ do laakai ku sũ do inɔ didɔ̃
iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa.
18 Inɛ iyi wa cea Kirisi icɛ si yaase bɛɛbɛ,
lafɛ̃ɛi Ilaaɔ̃ á bi, nɔ baa amanɛ ŋa aa saabuɛ.
19 Na nŋu, ka dɛ mii iyi á naaò laakai ku sũ
wa do mii iyi á mu nwa gbugbã si naanɛ ku
dasi nwa.
20 I maà bɛjɛ icɛi Ilaaɔ̃ na idei ijɛ. Ntɔi, sɔnda
kãma kù jɛ ìwɔ̀, amma kù sɩ̀a inɛ gə ku jɛ ijɛ iyi
á jɔ̀ kpaasiɛ ku koosɛ.
21 Iyi í sɩ̀a nŋui í jɛ i maà ŋɔ iŋa, nɔ i maà
mə vɛ̃ɛ, nɔ i maà ce ngəgə bii í jɛ á dasi kpaasiɛ
kurara.
22 Mii iyi ì waa lasabu si ideu ihɛ̃, muu si
idɔɛ, nɔ kú jɛ si gãmɛi awɔ do Ilaaɔ̃ nŋu akã.
Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi idɔɛ kù waa yɛ taaleɛ si mii
iyi wa ce.
23 Amma inɛ iyi wa sika si ijɛ gə iyi wa jɛ,
Ilaaɔ̃ á yɛ taaleɛ domi kù waa coo do naanɛ.
Ntɔ ntɔ, mii iyi inɛ wa ce fei nɔ kù waa coo do
naanɛ, dulum nii.

15

Ce iyi à dɔ̃a kpaasiɛ si, maà dɛ ti awɔ takaɛ

1 Nsɛi, awa iyi à nɛ gbugbã si naanɛ ku dasi,
i jɔ̀ ka temuaò gbugbã ku kuai hai nɛ gbugbã
ŋa, nɔ ka maà ya ka ce mii iyi á dɔ̃a awa taka
nwa si.
2 Awa fei ka ya ce mii iyi á dɔ̃a kpaasi nwa
ŋa si na aranfãani nŋa, ku ba naanɛ ku dasi
nŋa ku bɔ waju.
3 Kirisi takaɛ ci ya ce mii iyi á dɔ̃a nŋu takaɛ
si, amma si bɛi à kɔɔ à ni, í sɔ̃ Ilaaɔ̃ í ni, inɛ ŋa
iyi à buɛ, arabu nŋa í baa sim.
4 Mii iyi à kɔ tako fei wo, à kɔəi ku ba ku kɔ
wa nɔ ka nɛ kpãa ku cɔ hai si kukɔi idei Ilaaɔ̃,
iyi wa mu nwa gbugbã do temua.
5 Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa temua do
gbugbã, kú jɔ̀ iŋɛ duusɔ̃ɔ i nɛ anu akã ŋa si bɛi
ì yɔɔ si Jesu Kirisi ŋa,
6 ku ba iŋɛ fei i ya maa saabu Ilaaɔ̃ ajɔ do
anu akã ŋa, nŋu iyi í jɛ baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi.

Laabaau jiidau í jɛ ti dimi fei

7 Na nŋu, i ya gba njɛ ŋa si bɛi Kirisi mɔ í
gba ŋɛ ku ba i nyisiò amboei Ilaaɔ̃ ŋa.
8 Ɲ wa n sɔ̃ ŋɛi iyi Kirisi nŋui í baa í jɛ woo
ce icɛi Zuifu ŋau ku ba ide iyi à wãò bala nŋa
ŋau ku kɔ̃, nɔ ku nyisiò iyi Ilaaɔ̃i í jɛ ilu ntɔ.
9 Jesu í naai má ku ba dimi mmu ŋa mɔ a
saabu Ilaaɔ̃ na araareɛ si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃
wa fɔ í ni,
Na ŋɔi í jɔ̀ ɩ̀ wa n saabuɛ si inɔi dimi mmu ŋa.
Nɔ n kɔ̃ iri n nyisiò amboei iriɛ.
10 Nɔ í ni má,
Iŋɛ dimi mmu ŋa i wɛɛò inɔ didɔ̃ do inɛi Ilaaɔ̃
ŋa ajɔ.
11 Nɔ í ni má,
I saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, iŋɛ dimi mmu ŋau fei,
Iŋɛ fei i kɔ̃ iri i cũu.
12 Nɔ walii Ezai mɔ í ni,
Tɔkui Izai gə á na ku dede
Ku jɛ ilaalui dimi fei,
Nɔ kpãa ku cɔi dimi ŋau á wa siɛ.
13 Nsɛi, Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa kpãa ku cɔ,
ku mu nŋɛ inɔ didɔ̃ do laakai ku sũ fei na
naanɛ iyi ì dasi ŋa ku ba kpãa ku cɔ nŋɛ ku
la si gbugbã iyi Hundei Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ.

Pəlu í nɛ kpãai ku kɔ tia do wəəkə

14 Iŋɛ inɛm ŋa, amu takam ɩ̀ mà kam kam
iyi ì jɛ inɛ jiida ŋa nɔ ì mà mii iyi ì nɛ ku ce ŋa,
aa nɔ i yəkə i mua njɛ bisi ŋa.
15 Do nŋu fei, do wəəkə nla nlai n kɔ nŋɛ ide
gə ŋa wa si idei tiau ihɛ̃, n ye ŋɛò gigii mii ŋa
iyi ì mà tã ŋa. Ɲ kɔ nŋɛ wa bɛɛbɛi na didɔ̃ iyi
Ilaaɔ̃ í ceem
16 ɩ̀ wa n jɛò woo ce icɛi Jesu Kirisi bi hai jɛ
Zuifu ŋa. Ɲ wa n waazo laabaau jiidai Ilaaɔ̃
bɛi woo wee ku ba hai jɛ Zuifu ŋa a yɛ bɛi
kuwee iyi á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si, si na iyi í jɔ̀ Hundeɛ í
cica ŋa í jɔ̀ à má.
17 Na nŋu, na saabui Jesu Kirisi, ɩ̀ nɛ inɔ
didɔ̃ si icɛm iyi ɩ̀ wa n cea Ilaaɔ̃.
18 N kaa n yəkə n fɔ ide gə bii kù jɛ idei icɛ
iyi Kirisi í ce si ide ku fəm do si kookoosum
ŋa ku ba hai jɛ Zuifu ŋa a jirima Ilaaɔ̃

19 na saabui maamaake dimi ikã ikã ŋa
iyi gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ í ce. Bɛɛbɛ mɔi ɩ̀
waazo laabaau jiidai Kirisi bii fei sãa sãa hai
Zeruzalɛmu hee ku bɔ ikpa ilɛi Iliri.
20 Nɔ ɩ̀ dasi idɔ n waazo laabaau jiidau si ilɛ
ŋa bii a kù gbɔ idei Kirisi titã, ku ba n maà n
ma si icui ilei inɛ gɔ.
21 Ɩ̀ ce bɛɛbɛi ku ba n ce bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃
í fɔ, tengi bii í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù fɔ ideɛ bi tu ŋa ajɔ kãma, aa yɔɔ.
Inɛ ŋa mɔ iyi a kù gbɔ baauɛ wo, aa gbɔ yaaseɛ.

Pɔlu wa fɔ idei Romu ku bɔ

22 Tuuba nkpɔ nkpɔ isɛɛnɛ ŋau bɛi í ya maa
ganjim n naa bi tu ŋɛ.
23 Amma nsɛi, ɩ̀ kpa irii icɛm si ilɛ ŋau bɛ,
nɔ si na iyi í jɔ̀ ɩ̀ wa n bi n naa bi tu ŋɛ hai adɔ̃
nkpɔ nkpɔ,
24 ɩ̀ wa n tamaa bii ɩ̀ wa n bɔ ikpa ilɛi
Ɛsipanyi, an yaa wa bi tu ŋɛ. Ɩ̀ bi n yɛ ŋɛ n
ce ajɔ minji bi tu ŋɛ bɛ ka kpɛ̃ inɔ didɔ̃, nɔ i
sobim ŋa ku ba n bɔ Ɛsipanyiu.
25 Amma nsɛi titã Zeruzalɛmui ɩ̀ wa n bɔ n
koo n sobi woo dasi Jesu naanɛ ŋa,
26 domi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi
Masedɔni do ilɛi Gɛrɛsi à tɔtɔɔ fia do inɔ akã
na ilu are ŋa iyi à wa si inɔi woo dasi Jesu
naanɛ ŋau Zeruzalɛmu bɛ.
27 Do kubii à tɔtɔɔò fiau, amma ntɔ ntɔ
gbesei à waa mu si na iyi í jɔ̀ amanii Ilaaɔ̃i
iyi Zuifu ŋau à nɛ à kpɔ̃ɔ do dimi mmu ŋa.
Bɛɛbɛ mɔi á sɩ̀a dimi mmu ŋau mɔ a sobi ŋa
do amanii andunya nŋa.
28 Waati iyi an to Zeruzalɛmu n na ŋa fia iyi
à tɔtɔɔu n kpaò irii icɛu bɛ, an bɔ Ɛsipanyi nɔ
n yaa wa n naa n yɛ ŋɛ.
29 Ɩ̀ mà iyi kutom wa bi tu ŋɛ bɛ á jɔ̀ Kirisi
ku wee nŋɛ si mii nkpɔ nkpɔ.
30 Iŋɛ inɛm ŋa, ɩ̀ wa n tɔɔ ŋɛi do irii Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi do kubi iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa
mu nwa, í bam ku jabu si kutɔɔ nŋɛ ŋa.
31 I tɔɔ Ilaaɔ̃ ku nyam hai si awɔi hai dasi
Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee, nɔ i ce
kutɔɔ má ŋa ku ba woo dasi Jesu naanɛ ŋau a
gba amua iyi ɩ̀ wa n bɔò Zeruzalɛmu do awɔ
minji.
32 Bɛɛbɛ mɔi an to wa bi tu ŋɛ do inɔ didɔ̃
bii Ilaaɔ̃ í bi, nɔ n sɩ̀mi keeke bi tu ŋɛ.
33 Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa laakai ku sũ, ku
wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.

16

Pɔlu wa ce inɛ ŋa fɔɔ

1 Ɩ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi Feebe weɗ nwa si kpãai
naanɛ ku dasi í jɛ ilu naanɛ. Woo ce icɛi inɛi
igbɛi Jesu ŋai wa jɛ si ilui Sankere.
2 I gba abou na iri Lafɛ̃ɛ si bɛi í jɔ woo dasi
Jesu naanɛ ŋa a ce. Nɔ i maa sobiɛ ŋa do
bukaatai mii iyi í bi si aninii iŋɛ fei, domi nŋu
takaɛ í sobi inɛ nkpɔ, do amu takam.
3 I ce Pirisila do mɔkɔɛ Akilasi fɔɔ, kpaasi
woo ce icɛm ŋa si icɛi Jesu Kirisi,
4 aŋa iyi a kù saalu baa kuwɛɛ nŋa ku ba a
faaba ti amu. Kù jɛ amu akãi ɩ̀ wa n saabu
ŋa, hee do igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à jɛ dimi mmu
ŋau fei à waa saabu ŋa.
5 Nɔ i ce inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃
nŋau fɔɔ. Nɔ i ceem Epanɛti kpaasi jiidam
nɔu fɔɔ, nŋu iyi í tako í dasi Kirisi naanɛ si ilɛi
Azii.
6 Nɔ i ce Maari fɔɔ, nŋu iyi í ce icɛ ntɔ ntɔ na
iri nŋɛ.
7 Nɔ i ce Andoniku do Zunia dimim ŋau fɔɔ,
awaò ŋai à ce piisɔ̃ɔ ajɔ. À nɛ bɛɛrɛ nla nla si
inɔi woo bɛ ŋau. À tako à dasi Kirisi naanɛ
mɔm amu mbɛ ɩ̀ dasi.
8 Nɔ i ce Ampilatu fɔɔ, nŋu iyi í jɛ kpaasi
jiidam si kpãai Lafɛ̃ɛ.
9 I ce Uribɛ̃ɛ fɔɔ, kpaasi woo ce icɛ nwa si
icɛi Kirisi, do Sitaki kpaasi jiidam.
10 I ce Apelɛsi fɔɔ, nŋu iyi í nyisi naanɛ ku
dasiɛ ntɔ ntɔ si laakai ku cɔ. I ce inɛi kpasɛ̃i
Arisitobu ŋa fɔɔ.
11 I ce Herodiõɔ dimim nɔu fɔɔ. I ce inɛi
kpasɛ̃i Naasisi ŋa fɔɔ, aŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ
naanɛ.
12 I ce Tiifɛni do Tiifozi fɔɔ, inaabo ŋa iyi à
waa cea Lafɛ̃ɛ icɛu. Nɔ i ceem Pɛɛsidi inaabo
baakɔɔm nɔu mɔ fɔɔ, nŋu mɔ í cea Lafɛ̃ɛ icɛ ntɔ
ntɔ.
13 I ce Rufusi fɔɔ, nŋu iyi wa cea Lafɛ̃ɛ icɛ
jiida, do iyeɛ iyi wa jɛ bɛi iyei amu mɔ si kpãai
naanɛ ku dasi.
14 I ce Asɛnkiti fɔɔ, do Filegoni, do
Herimɛsi, do Patobasi, do Herimasi, do
kpaasi ŋa iyi aŋaò ŋa à wɛɛ.
15 I ce Filɔlɔgu fɔɔ, do Zuli, do Neree, nŋu
do weɗɛ, do Olɛmpasi, do woo dasi Jesu
naanɛ ŋa iyi aŋaò ŋa à wɛɛ fei.
16 I ya ce njɛ fɔɔ do kubi jiida ŋa. Igbɛi inɛi
Kirisi ŋa fei à waa ce ŋɛ fɔɔ.

Ide kufɔi ankãanyi

17 Ɩ̀ wa n sõ ŋɛi, iŋɛ inɛm ŋa, i ya ce laakaii
inɛ ŋa iyi à ya naaò njɛ ku fɛɛfɛ wa si anini
nŋɛ, nɔ a jɔ̀ inɛ gɔ ŋa a koosɛ si naanɛ ku dasi
nŋa a cuku. Aŋai à ya maa nya cɔɔi cio iyi ì
gbɔ ŋa. I jɔ̀ i jɩ̀ò inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa
18 domi inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa a kù waa cea
Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa icɛ, í gbe inɔi aŋa taka nŋa.
Do ide didɔ̃ do idei inɛ ku lɛlɛ nŋa ŋaui à ya
wa inyii itɩ̀i inɛ ŋa iyi a ci ya ce laakai.
19 Iyi í jɛ ti iŋɛ mɔ, inɛ fei í mà bɛi ì waa
jirima Lafɛ̃ɛ ŋa. Na nŋu, ɩ̀ wɛɛò inɔ didɔ̃ na
iri nŋɛ. Amma ɩ̀ bi í nɛ bisi ŋai ku ba i mà bɛi
aa ya ce jiida ŋa, nɔ i jɛ inɛ ŋa iyi laalɔ ku ce í
jɛ ìwɔ̀ nŋa.
20 Kaa kpɛ má, Ilaaɔ̃ nŋu iyi wa mu nwa
laakai ku sũ, á jɔ̀ i tɛɛsɛ Seetam ŋa.
Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu ku wɛɛ do iŋɛ.
21 Timɔtee kpaasi woo ce icɛm wa ce ŋɛ fɔɔ,
do Lusiusi, do Zasõɔ do Sosipatɛɛ dimim ŋa.

22 Nɔ amu Tɛtiusi, amu iyi Pɔlu í sɔ̃m ide
ŋau ihɛ̃ nɔ ǹ kɔɔ, ǹ wa n ce ŋɛ fɔɔ do irii Lafɛ̃ɛ.
23 Gayusi, ilu idem wa ce ŋɛ fɔɔ, nŋu iyi bi
tɛɛi inɛi igbɛi Jesu ŋa fei à ya tɔtɔɔ. Erasitu,
woo singa fiai iluu do inɛ nwa Kaatusi à waa
ce ŋɛ fɔɔ.[
24 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wɛɛ do iŋɛ
fei. Ami.]

Saabui ankãanyi

25 Ka saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi á yɔkɔ ku mu nŋɛ
gbugbã na saabui laabaau jiida do idei Jesu
Kirisi iyi ǹ wa n ce waazoɛu. Ideui wa nyisi
wa asii iyi wa singa wo hai ku kpɛ.
26 Amma nsɛi í fita gbugbãa. Ide ŋa iyi walii
ŋau à kɔ si tia nŋa ŋa í jɔ̀ dimi fei í mà asiiu. Nɔ
Ilaaɔ̃i í jilɔɔ si bɛɛbɛ ku ba dimi fei ku jirimaɛ
si naanɛ ku dasi.
27 Na nŋu, Ilaaɔ̃, nŋu akã iyi í jɛ ilu bisi do
ntɔ, amboe ku jɛ tɛɛ hee do ajɔ fei do saabui
Jesu Kirisi. Ami.

Tiɑ sinte iyi Pɔlu í kɔɑ inɛi Kɔrɛnti ŋɑ

Í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amui Pɔlu, ɑmu iyi Ilɑɑɔ̃ í kpe si idɔɔbiɛ ǹ
jɛ woo bɛi Jesu Kirisi. Amu do Sɔsitɛni kpɑɑsi
nwɑu
2 à wɑɑ ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi Ilɑɑɔ̃ ŋɑ iyi
ì wɑ ilui Kɔrɛnti ŋɑ. À wɑɑ ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ iyi
Ilɑɑɔ̃ í kpe ì jɛ tɛɛ ŋɑ, iŋɛ iyi í cicɑ í jilɛ i mɑɑ nɛ
ɑnu ɑkã do Jesu Kirisi ŋɑ. À ce iŋɛ fei fɔɔ hee
do inɛ ŋɑ iyi à wɑ ilɛ bɑɑ yoomɑ fei, inɛ ŋɑ iyi
à wɑɑ tɔɔ do irii Lafɛ̃ɛ nwɑ Jesu Kirisi, nŋu iyi
í jɛ Lafɛ̃ɛi ɑwɑ fei.
3 Ilɑɑɔ̃ bɑɑ nwɑ do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi ɑ mu
nŋɛ didɔ̃ do lɑɑkɑi ku sũ.

Pɔlu wɑ sɑɑbu Ilɑɑɔ̃ nɑ inɛi Kɔrɛnti ŋɑ

4 Wɑɑti kãmɑ fei ǹ yɑ n mɑɑ n sɑɑbu Ilɑɑɔ̃i
nɑ iri nŋɛ si nɑ iyi í jɔ̀ í mu nŋɛ didɔ̃ɛ nɑ ɑnu
ɑkã nŋɛ iyi ì ce do Jesu Kirisi ŋɑ.
5 Ntɔ ntɔ, ɑnu ɑkã nŋɛ iyi ì ce do Jesu Kirisi
ŋɑ nŋui í jɔ̀ ì bɑ ɑmuɑ bɑɑ yoomɑ fei ì jɛò ilu
ɑmɑni ŋɑ si idei Ilɑɑɔ̃ ku fɔ do ku mà.
6 Idei Kirisi iyi à wɑɑzo nŋɛu nŋui ì leekĩ si
dim dim ŋɑ hee
7 ɑmuɑi Hundei Ilɑɑɔ̃ bɑɑ ɑkã kù gɑizia ŋɛ,
iŋɛ iyi ì wɑɑ degbe wɑɑti iyi Lafɛ̃ɛ nwɑ Jesu
Kirisi á fɑɑtɑ wɑ.
8 Jesu Kirisii á jɔ̀ i yɑ mɑɑ leekĩ dim dim ŋɑ
hee kɔɔ ku bɑ i jɛ hɑi nɛ tɑɑle ŋɑ si ɑjɔ iyi á nyi
wɑ má.
9 Ilɑɑɔ̃ ilu nɑɑnɛi, nŋu iyi í kpe ŋɛ i ce ɑnu
ɑkã ŋɑ do Amɑɛ Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwɑ.

Njɛ ku fɛɛfɛ si igbɛi Jesu

10 Iŋɛ kpɑɑsim ŋɑ, ǹ wɑ n tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ
nwɑ Jesu Kirisi, i ce kookɑɑi i yɑ mɑɑ gbɔsi njɛ
ŋɑ ku bɑ njɛ ku fɛɛfɛ ku mɑà yɑ wɑ si ɑnini
nŋɛ. I jɔ̀ i nɛ ɑnu ɑkã dee dee ŋɑ, nɔ lɑsɑbu
nŋɛ mɔ ku jɛ ɑkã, do mii iyi ì wɑɑ lele ŋɑ.
11 Iŋɛ inɛm ŋɑ, ǹ wɑ n fɔ bɛɛbɛi si nɑ iyi í jɔ̀
inɛi nyɑɑnzei Kolosee ŋɑ à sɔ̃m à ni ijɑ í yɑ wɑ
si ɑnini nŋɛ.
12 Mii iyi í jɔ̀ ǹ wɑ n fɔ bɛɛbɛ wee. Ǹ gbɔ à
ni inɛ gɔ í ni ti Pɔlui nŋu í jɛ, inɛ ihɛ̃ mɔ í ni
ti Apoloi nŋu í jɛ, nɔ inɛ ihɔ̃ mɔ í ni ti Sefɑɑi *
nŋu í jɛ, nɔ inɛ mmu gɔ mɔ í ni ti Kirisii nŋu í
jɛ.
13 Ì wɑɑ tɑmɑɑ bɛi ɑɑ kpɛ̃ Kirisi ikɔ bututu
ŋɑi? Amu Pɔlu, ɑmu sisi ǹ ku si jĩi nɑ irii
dulum du ŋɛ. Kù nɔ kù jɛ do irim nii à dɑsi
ŋɛ inyi.
14 Ǹ wɑ n sɑɑbu Ilɑɑɔ̃ do iyi n kù dɑsi inɛ gɔ
nŋɛ inyi, bii kù jɛ Kirisipu do Gɑyusi.
15 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kɑɑ yɔkɔ ku ni à dɑsi ŋɛ
inyi do irim.
16 Ammɑ ntɔi, ǹ dɑsi inɛi kpɑsɛ̃i Setefɑni ŋɑ
mɔ inyi. To, ɑŋɑ bɑɑsi n kù mà mà ǹ dɑsi inɛ
gɔ inyi má.
17 N kù dɑsi inɛ nkpɔ inyi si nɑ iyi í jɔ̀ kù jɛ
nɑ nŋui Kirisi í bɛm wɑ. Í bɛm wɑi n nɑ n sisi
lɑɑbɑɑu jiidɑu. Lɑɑbɑɑu jiidɑu, kù jɛ do gɛlɛ
didɔ̃i ǹ wɑ n sisiɛ, ku bɑ ikui Kirisi si ɑntɑi jĩi
ku gɑɑuu ku mɑà ce nfe.

Bisii ɑmɑnɛ ŋɑ do ti Ilɑɑɔ̃ iyi à wɑɑ cɔ bɛi idei sũmu

18 Ntɔ ntɔ, idei ikui Kirisi si ɑntɑi jĩi ku gɑɑu
í yɛi bɛi ide hɑi nɛ yɑɑse bi inɛ ŋɑ iyi à wɑ
si kpɑ̃ɑi nfe ku ce. Ammɑ bi ɑwɑ iyi à wɑ si
kpɑ̃ɑi fɑɑbɑu, gbugbɑ̃i Ilɑɑɔ̃i.
19 Mii iyi kukɔi idei Ilɑɑɔ̃ wɑ fɔ wee. Í ni,
Ilɑɑɔ̃ í ni,
An nyɑ lɑɑkɑii ilu lɑɑkɑi ŋɑ,
Nɔ n kpɑ bisii ilu bisi ŋɑ.
20 To, iwoi ilu bisi í wɑ mɔm. Iwoi woo kɔ inɛ
ŋɑ si woodɑ í wɑ. Iwoi inɛ iyi inɛ ŋɑ à wɑɑ kpe
woo mài ɑndunyɑu í wɑ. Ilɑɑɔ̃ í nyisi iyi bisii
ɑndunyɑu í yɛi bɛi idei sũmu.
21 Ntɔ ntɔ, inɛi ɑndunyɑ ŋɑ ɑ kù yɔkɔ ɑ kù
mà Ilɑɑɔ̃ do bisii ɑŋɑ tɑkɑ nŋɑ. Ilɑɑɔ̃ tɑkɑɛi í
coo bɛɛbɛ. Ammɑ si bisiɛ mii iyi í sĩɑɑ wee.
Inɛ ŋɑ iyi à dɑsiɛ nɑɑnɛ à bɑ fɑɑbɑ nɑ idei
wɑɑzo iyi inɛ gɔ ŋɑ à wɑɑ cɔ bɛi idei sũmu.
22 Zuifu ŋɑ mɑɑmɑɑkei à yɑ mɑɑ bee, nɔ
Gɛrɛki ŋɑ mɔ bisii à yɑ mɑɑ dɛ.
23 Ammɑ ɑwɑ, wɑɑzoi Kirisi iyi à kpɑkpɑ si
ɑntɑi jĩi ku gɑɑuui à wɑɑ ce. Ideu bɛi í jɛ bɛi
kutɑ bi ku koosɛ bi Zuifu ŋɑ nɔ í jɛ mɑ bɛi idei
sũmu bi dimi mmu ŋɑ.
24 Ammɑ bi inɛ ŋɑ iyi Ilɑɑɔ̃ í kpe, bɑɑ bii
à jɛ Zuifu wɑlɑkɔ dimi mmu ŋɑ, Kirisii í jɛ
gbugbɑ̃i Ilɑɑɔ̃ do bisiɛ.
25 Kirisii í jɛ gbugbɑ̃i Ilɑɑɔ̃ do bisiɛ bi tu ŋɑ
domi idei Ilɑɑɔ̃ iyi inɛ gɔ ŋɑ à wɑɑ cɔ bɛi idei
sũmuu í re bisii ɑmɑnɛ ŋɑ, nɔ icɛi Ilɑɑɔ̃ iyi inɛ
gɔ ŋɑ à wɑɑ ni kù nɛ gbugbɑ̃u í re gbugbɑ̃i
ɑmɑnɛ ŋɑ.
26 Iŋɛ kpɑɑsim ŋɑ, iŋɛ iyi Ilɑɑɔ̃ í kpe, i cɔ bɛi
ì yɛ ŋɑ. Kù jɛ inɛ nkpɔ nŋɛi í jɛ ilu bisi si kuyɛi
ɑmɑnɛ ŋɑ wɑlɑkɔ ilu gbugbɑ̃ wɑlɑkɔ ilu bɛɛrɛ.
27 Ammɑ Ilɑɑɔ̃ í cicɑ mii ŋɑ iyi inɛi ɑndunyɑ
ŋɑ à wɑɑ cɔ bɛi hɑi nɛ yɑɑse ŋɑ í dɑsiò ilu bisi
ŋɑ ɑnyɔ, nɔ í cicɑ mɔngɔi ɑndunyɑ ŋɑ í dɑsiò
ilu gbugbɑ̃ ŋɑ ɑnyɔ.
28 Nɔ Ilɑɑɔ̃ í cicɑ tɑɑkɑ ŋɑ do inɛ ŋɑ iyi à
yɑ mɑɑ dondɑ, iyi ɑ kù jɛ ngɔgɔ si ɑndunyɑ í
kɑyeò inɛ ŋɑ iyi à wɑɑ cɔ ɑrɑ nŋɑ bɛi inɛ nlɑ
ŋɑ.
29 Í ce bɛɛbɛi ku bɑ inɛ kãmɑ ku mɑà yɔkɔ
ku tɔɔ fufu si wɑjuɛ.
30 Ilɑɑɔ̃i í jɔ̀ ì nɛ ɑnu ɑkã do Jesu Kirisi ŋɑ.
Nɔ Kirisii í jɛ bisii Ilɑɑɔ̃ bi tu wɑ nɑ sɑɑbui ɑnu
ɑkã nwɑu iyi à ce do nŋu. Kirisii í nyɑ wɑ hɑi
si dulum du wɑ. Do sɑɑbuɛi à jɛò dee dee nɔ
à jɛò inɛi Ilɑɑɔ̃ ŋɑ.

* **1:12** Sefɑɑ nŋui à yɑ kpe Piɛɛ má.

31 Na nŋu, “inɛ iyi wa tɔɔ fufu ku tɔɔ na irii
Lafɛ̃ɛ.” Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaõ í ni.

Waazo iyi Pɔlu í ce Kɔrɛnti wo

2

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, waati iyi ǹ naa bi tu ŋɛ n
kù sisi idei Ilaaõ do bisi nla gɔ walakɔ do gɛlɛ
didõ gɔ.
2 N kù nɔ n kù dasi idɔ n sisi ide mmu gɔ si
anini nŋɛ bii kù jɛ idei Jesu Kirisi iyi à kpakpa
si jɪ̀i ku gaau.
3 Nɔ waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛu, do gbugbã hai
nɛi do njo do kuyaya nla nla.
4 Si idem do si waazom n kù dɛdɛ n lɛlɛ
ŋɛ do bisii amanɛ ŋa, amma gbugbãi Hundei
Ilaaõi ǹ jɔ̀ í kãmia ŋɛ.
5 Ǹ ce bɛɛbɛi ku ba naanɛ ku dasi nŋɛ ku
maà leekɪ̀ si bisii inɛ ŋa, bii kù jɛ si gbugbãi
Ilaaõ.

Idei bisii Ilaaõ

6 Do nŋu fei, idei bisi gɔi à waa sisia inɛ ŋa
iyi à jɪ̀la si naanɛ ku dasi nŋa. Amma kù jɛ bisii
andunyau ihɛ̃ walakɔ bisii inɛ nla ŋau aŋa iyi
à waa bɔ nfe ku ce.
7 Aawo, bisii asiii Ilaaõ iyi í singaa amanɛ
ŋai à waa waazo. Bisiu Ilaaõ í ce sɔɔluɛi
hai waati iyi kù taka andunya ku ba ka kpɛ̃
amboeɛ do nŋu takaɛ ajɔ.
8 Baa inɛ akãi ilu irii andunya ŋau ihɛ̃ kù
mà yaaseɛ, domi bii í jɛ à màai wo a kaa
kpakpa Lafɛ̃ɛ si jɪ̀i ku gaau, nŋu iyi í nɛ amboe
fei.
9 Amma kukɔi idei Ilaaõ í ni,
Iyi iju kù yɛ ajɔ kãma,
Nɔ itɪ̀ kãma mɔ kù gbɔɔ,
Iyi kù nɔ kù lɔsi idɔi amanɛ,
Nŋui Ilaaõ í ceɑ inɛ ŋa iyi à buu sɔɔluɛ.
10 Nŋu bɛi Ilaaõ í jɔ̀ Hundeɛ í nyisi wa.
Hundeɛu í yɔkɔ í nyisi wai si na iyi í jɔ̀ í ya
wusɛ fei ndɛɛ nɔ ku mà hee do lasabui Ilaaõ
takaɛ iyi wa manji fei.
11 Mà yooi í mà lasabui amanɛ bii kù jɛ hun-
dei nŋu takaɛ iyi í wa siɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kù
mà lasabui Ilaaõ bii kù jɛ Hundeɛ.
12 Awa, kù jɛ lasabui andunyai à ba, amma
Hundei Ilaaõi à ba, ku ba ka mà mii iyi Ilaaõ í
mu nwa si didõɛ.
13 Nɔ a kù waa tusɛ asiiu do ide iyi wa naa hai
si lasabui amanɛ, bii kù jɛ hai bi Hundei Ilaaõ.
À ya tusɛa inɛ ŋa mii ndii Hundei do ide iyi
wa naa hai bi Hundeu *.
14 Inɛ ŋa iyi a kù nɛ Hundei Ilaaõ a kaa gba
idei Hundei Ilaaõ domi bɛi idei sũmui í yɛ
bi tu ŋa. A kaa yɔkɔ a gbɔ yaaseɛ domi do
gbugbãi Hundei Ilaaõ nŋu akãi à ya wũa idei
Hundeu.
15 Inɛ iyi í nɛ Hundei Ilaaõ á yɔkɔ ku kiiti si
mii fei, amma inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku kiiti
lafɛ̃ɛ.
16 Kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni, yooi í mà
lasabui Aõ Lafɛ̃ɛ hee ku muaa bisi. Kù wɛɛ.
Amma awa à nɛ lasabu dimi akã do Kirisi.

3

Amaacɛi Ilaaõ ŋa

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, n kù yɔkɔ n kù ba ŋɛ ide
ku fɔ bɛi ǹ ya n fɔ do inɛ ŋa iyi à nɛ Hundei
Ilaaõ. Amma ǹ ba ŋɛ ide ku fɔi bɛi inɛ ŋa iyi à
waa too si idɔɔbii ara, inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi ama
kpɔtɔɔ ŋa si kpãai Kirisi.
2 Cio iyi ǹ kɔ ŋɛ si í yɛi bɛi amɔi ǹ na ŋɛ, kù
jɛ ijɛ kili, domi i kù to inɛ ŋa iyi aa jɛ ijɛ kili
ŋa. I kù to baa nsɛi ŋa
3 si na iyi í jɔ̀ ì waa too idɔɔbii ara titã ŋa.
Ntɔ ntɔ, igu do kakɔɔ í wa si anini nŋɛ, nɔ
iyi bɛ wa nyisi iyi ì waa too idɔɔbii ara nŋɛi.
Isɛɛnɛ nŋɛ ŋa mɔ í yɛi bɛi ti inɛi andunya ŋa.
4 Bii inɛ gɔ nŋɛ wa ni ti Pɔlui nŋu í jɛ, nɔ inɛ
gɔ mɔ wa ni ti Apoloi nŋu í jɛ, iŋɛ mɔ i kù tia
inɛi andunya ŋa iyi à gbe ŋa.
5 Yooi í jɛ Apolo. Mà yooi í jɛ Pɔlu. Awa
taka nwa mɔ amaacɛi Ilaaõ ŋai. Awa fei, icɛ
iyi Lafɛ̃ɛ í dasi wai à waa ce, ku ba i dasi naanɛ
ŋa do saabui icɛ nwa.
6 Iŋɛ ì yɛi bɛi ikoi Ilaaõ ŋa tengi bii à gbɛ̃
ideɛ. Amu ǹ yɛi bɛi inɛ iyi wa gbɛ̃, Apolo mɔ
bɛi inɛ iyi wa fãsi inyi, amma Ilaaõi í jɔ̀ wa la.
7 Na nŋu, inɛ iyi wa gbɛ̃ do inɛ iyi wa fãsi
inyi a kù jɛ ngɔgɔ, bii kù jɛ Ilaaõ iyi í jɔ̀ wa la.
8 Woo gbɛ̃ do woo mua inyi aŋa fei akãi, nɔ
aŋa fei aa ba riba nŋai si bɛi icɛ nŋa í to.
9 Ntɔ ntɔ awa à waa ce icɛi do Ilaaõ ajɔ, nɔ
iŋɛ ì yɛ ŋai bɛi ikoi Ilaaõ.
Iŋɛi ì yɛ má ŋai bɛi ile iyi Ilaaõ wa ma.
10 Amu mɔ, na saabui didõ iyi Ilaaõ í ceem,
amui ǹ nyɔ icui ileu bɛi woo ma iyi í nɛ laakai.
Nsɛi inɛ mmu gɔi wa ma si antaɛ. Amma inɛ
fei ku ce laakai si yaase bɛi wa ma si.
11 Iyi í jɛ idei icui ileu, à nyɔɔ tã nɔ inɛ gɔ kaa
yɔkɔɛ ku nyɔ mmuɛ gɔ má. Jesu Kirisii í nɔ í
jɛ icui ileu.
12 Nɔ inɛ ŋa iyi à waa ma si antaɛu, ti inɛ gɔ
ŋa í yɛi bɛi à waa ma do wura walakɔ do isɔ
jiida walakɔ do dimii kuta ku daana gɔ ŋa *.
Ti inɛ gɔ ŋa mɔ í yɛi bɛi à waa ma do jɪ̀i walakɔ
do taka walakɔ do fɔfɔ.
13 Amma si ajɔi kiitiu Ilaaõ á jɔ̀ icɛi inɛ fei
ku fita gbugbãa. Ajɔ nŋu bɛi á dasi icɛi inɛ fei
si ina nɔ inaui á nyisi bɛi icɛi inɛ fei í yɛ.
14 Inɛ iyi kumaɛ kù jo á ba riba.
15 Amma inɛ iyi icɛɛ í jo nŋui á yɛ muse.
Nŋu takaɛ á ba faaba, amma á yɛ bɛi inɛ iyi í
cã ina í fitaò.
16 I kù mà ŋa iyi iŋɛi ì jɛ bi ku wai Ilaaõ? I
kù mà ŋa iyi Hundeɛ í wa si ŋɛi?

* **2:13** tia nwo gɔ ŋa à ya ni “mii ndii Hunde, inɛ ŋa iyi à nɛ Hundeui à ya tusɛa.”

* **3:12** dimii kuta ku daana gɔ ŋa dimii kuta ŋa iyi à waa fãau ihɛ̃ à ya taai fia nkpɔ nkpɔ. Nŋui à ya ceò lɛlɛawɔ do saba gɔ ŋa.

17 Na nŋu, bii inɛ gɔ í bɛjɛ bi ku wai Ilaaɔ̃,
Ilaaɔ̃ mɔ á bɛjɛ lafɛ̃ɛ. Á ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ bi
ku waɛ í má, iŋɛì ì nɔ ì jɛ bi ku wau.
18 Inɛ gɔ ku maà lɛlɛ arɛɛ. Inɛ gɔ nŋɛ iyi í
tamaa nŋu í nɛ bisi si andunyau ihɛ̃ ku jɔ̀ ku
jɛ nnyɛi ku ba ku yɔkɔ ku jɛ ilu bisi ntɔ ntɔ.
19 Í sɩ̀a ku ce bɛɛbɛi domi bisii andunya í yɛi
bɛi idei sũmu si kuyɛi Ilaaɔ̃. Kukɔi idei Ilaaɔ̃
takaɛ í ni, Ilaaɔ̃ í ya mu ilu bisi ŋai do idei bisi
laalɔi aŋa taka nŋa.
20 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni má, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í mà iyi
lasabui ilu bisi ŋa ngbɛi.
21 Mii fei tu ŋɛi. Na nŋu, inɛ gɔ ku maà tɔɔ
fufu na amanɛ.
22 Hai Pɔlu do Apolo do Piɛɛ do andunya do
kuwɛɛ do iku do iyi í wɛɛ nnyi do iyi wa naa
ala, fei ndɛɛ tu ŋɛi.
23 Iŋɛ mɔ ti Kirisii, Kirisi mɔ í jɛ ti Ilaaɔ̃.

4

Woo bɛi Kirisi ŋa

1 Í sɩ̀a i doo wa bɛi woo ce icɛi Kirisi ŋa iyi
Ilaaɔ̃ í so idei asiiɛ í daa si awɔ.
2 Inɛ ŋa iyi à nɔ à da nŋa mii ŋau si awɔ í sɩ̀a
a jɛ ilu naanɛ ŋa.
3 Si kuyɛm kù jɛɛm taale bii ì waa kiitiim
ŋa, walakɔ bii à waa kiitiim si wajui amanɛ
ŋa. Baa amu takam, n ci ya kiiti aram.
4 Do ntɔ, idɔm kù waa yɛ taalem, amma
kù jɛ iyi bɛi wa nyisi iyi ǹ jɛ dee dee do ntɔ.
Lafɛ̃ɛi á kiitiim.
5 Na nŋu, i maà kiiti inɛ kãma hai waati iyi
Ilaaɔ̃ í jilɛu kù to. I degbe ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ á nyi
wa. Mii iyi wa manji si ilu kuku fei nŋui á
jɔ̀ ku fita bantuma, nɔ ku jɔ̀ a mà lasabui idɔi
amanɛ ŋa. Waati bɛɛbɛi, inɛ fei á gbɔ saabu
iyi í jɛ tɛɛ hai bi Ilaaɔ̃.
6 Iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ so idei amu do Apolou
ihɛ̃i ku ba n na ŋɛ ikɔ. Ǹ bi yaase nwa ku nyisi
ŋɛ bɛi aa ce i leekɩ́ si kukɔi idei Ilaaɔ̃ ŋa. Inɛ
kãma nŋɛ ku maà tɔɔò inɛ akã fufu nɔ ku jɔ̀
inɛ ihɔ̃.
7 Ì tamaa ì tia inɛ gɔ ŋai? Mii ì nɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃
kù mu nŋɛ. Mà i kù mà ŋa iyi nŋui í mu nŋɛ
fei ndɛɛ. To, na mii í ce ì waa tɔɔ fufu ŋa bɛi
inɛ ŋa iyi à ba do ara nŋa.
8 Ì waa ce bɛi inɛ ŋa iyi à nɛ mii iyi à bi fei
tã ŋa, bɛi inɛ ŋa iyi à jɛ ilu amani tã. Ì waa ce
má bɛi inɛ ŋa iyi à jɛ bomma nɔ awa a kù wa
si. Á sɩ̀a bii ì jɛ bomma do ntɔ ŋa awaɛ ŋa fei
ka buba si bommau ajɔ.
9 Amma si kuyɛm, Ilaaɔ̃ í jilɛ awa woo bɛ
ŋaui bɛi inɛi anyi ŋa. À jɛ bɛi inɛ ŋa iyi à yɛ
taale nŋa ku ba a kpa ŋa *. Í jɔ̀ à jɛ dɔ̃anyi ŋa si
wajui inɛ baa yooma fei, hai amaleka ŋa hee
do amanɛ ŋa fei.
10 Awa à waa cɔ wa bɛi sũmu ŋa na irii
Kirisi, amma iŋɛ ì waa cɔ ara nŋɛ ilu bisi ŋa
na anu akã nŋɛ do Kirisi. Awa a kù nɛ gbugbã,
amma iŋɛ ì waa cɔ ara nŋɛ bɛi ilu gbugbã ŋa.
Iŋɛ ì jɛ ilu bɛɛrɛ ŋa amma awa à jɛ hai nɛ bɛɛrɛ
ŋa.
11 Hee í koo í toò waatiu ihɛ̃ ari wa kpa wai,
nɔ agbɛ wa kpa wa. J̀ìnɛ ku dasi wa gaizia wa,
à ya maa cã wa, a kù nɛ bi ku wa dee dee má.
12 Nɔ do gbɛɛjii à ya ka maa ceò icɛ iyi aa ka
baò mii ku jɛ. Bii à waa bu wa, à ya ka maa
wee nŋai. Bii à waa kpã wa iju, à ya ka maa
temuai.
13 Baa bii à waa má wa ide, à ya ka jɛi do ide
didɔ̃. Hee nsɛi à ya maa cɔ wai bɛi gaawɔi caka
do bɛi iri ankitã.
14 Kù jɛ ǹ wa n kɔ iyi ihɛ̃ ku ba n dasi ŋɛ
anyɔ. Amma ǹ wa n fɔ si ŋɛ idei bɛi amam
ŋa iyi ǹ bi ku ba i ce laakai ŋa.
15 Baa bii woo kɔsi cio nŋɛ ŋa si kpãai Kirisi
a kù nɛ jia, do nŋu fei baa akãi ì nɛ ŋa. Ntɔ ntɔ
amui ǹ jɛ baa nŋɛ si kpãai Jesu Kirisi si na iyi
í jɔ̀ amui ǹ sisi nŋɛ laabaau jiidau.
16 Na nŋu, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i ya too si kucem
ŋa.
17 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ bɛ si ŋɛ Timɔtee wa, nŋu iyi í jɛ
amam si kpãai Lafɛ̃ɛ. Í jɛ ilu naanɛ nɔ ǹ buu
jiida. Nŋui á ye ŋɛ gigi bɛi isɛɛnɛm í yɛ si kpãai
Kirisi si bɛi ǹ wa n kɔ inɛ ŋa si bii fei si igbɛi
inɛi Jesu ŋa fei.
18 Wee nsɛi inɛ gɔ ŋa à waa tamaa bɛi n kaa
n nyi wa bɛ mái, ŋɔi í jɔ̀ à waa so ara nŋa lele.
19 Amma bii í jɛ ti idɔɔbii Lafɛ̃ɛi, bii í ce ajɔ
minji an naa bi tu ŋɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa so
ara nŋa lele, kù jɛ ide ku fɔ nŋa nŋu akãi an
mà ajɔ nŋu, an mà mii iyi aa yɔkɔ a ce má.
20 Ntɔ ntɔ, aa ka mà iyi inɛ gɔ í jɛsi Ilaaɔ̃ ku
jɛ ilaaluɛi bii à yɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ wa ce icɛ siɛ,
kù jɛ si ide ku fɔɛ.
21 Yoomai ì bi ŋa. N naa si ŋɛ do golo? Mà
do kubi do daa didɔ̃.

5

Inɛi igbɛi Jesu gɔ í ce sakara

1 À waa gbɔ bii fei à ni inɛ akã nŋɛ gɔ wa
ce sakara iyi baa hai dasi Jesu naanɛ ŋa a kaa
yɔkɔ a coo. À ni inɛ akã nŋɛ í ya maa sũò aboi
baaɛ *.
2 Nɔ do nŋu fei ì waa tɔɔ fufu ŋa. Á sɩ̀ai wo
i nɛ inɔ ku fɔ ŋa, nɔ i nya lafɛ̃ɛ hai inɔ nŋɛ.
3 Amu, baa do iyi n kù wa bi tu ŋɛ do ara,
lasabum í wa bɛ. Na nŋu, inɛ iyi í ce kurarau
bɛ, ǹ yɛ taalei lafɛ̃ɛ tã do yaase bɛi an yɛ taaleɛ
bii ǹ wa bɛ.
4 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi i ceaa kutɔtɔɔ nɔ lasabum á
wa bi tu ŋɛ nɔ gbugbãi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á wɛɛ
do iŋɛ. Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ do irii Jesu,

* **4:9** À jɛ bɛi inɛ ŋa iyi à yɛ taale nŋa ku ba a kpa ŋa Si dɔ̃ɔnɛ nŋa bii à yɛ taalei inɛ gɔ à waa bi a kpaa à bɔ̀ɔɛ bantuma bii à ya ce kucɛii nɔ à leekɩ́ɛ aninii bantumau nŋu do muusu nla a ja. Nɔ inɛ ŋa à ya koo a leekɩ́i a maa cɔ. * **5:1** aboi baaɛ kù jɛ iye à bíei Pɔlu wa fãa, abo mmu gɔ iyi baaɛ í soi.

5 i so inɛɛu i daa Seetam si awɔ, ku kpãa iju
ku ba hundeɛ ku ba faaba si ajɔi Lafɛ̃ɛ Jesu.
6 Dimii fufu ku tɔɔ nŋɛu kù sĩa. I kù mà ŋa,
lefee keekei í ya dede iyafũi pɛ̃ɛ fei?
7 Ntɔ ntɔ, à kpa Kirisi tã, nŋu iyi í jɛ bɛi
angudãi jingaui Iku ku kua nwa. Na nŋu, í sĩa
nsɛi i nya lefee nwo hai si kuwɛɛ nŋɛ ku ba i
yɛ bɛi pɛ̃ɛ titõ iyi kù nɛ lefee, si bɛi ì yɛ tã ŋa.
8 Debɛi, ka maà jɛ jingauu do laalɔ do inɔ
sãmi iyi í yɛ bɛi lefee nwo, amma ka jɔɔ do
pɛ̃ɛ hai nɛ lefee. Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeui í jɛ ntɔ do
idɔ ku má.
9 Si tia iyi ǹ tako ǹ ce nŋɛ wo ǹ ni i maà tɔtɔɔ
do woo ce sakara ŋa.
10 Amma bii ǹ ni i maà tɔtɔɔ do woo ce
sakara ŋa wala do ilu binɛ ŋa do ile ŋa do woo
tɔɔ iwɛ̃ ŋa, kù jɛ hai dasi Jesu naanɛ ŋai ǹ wa n
fãa, domi bii bɛɛbɛi tilasii i fita hai si andunya
ŋa.
11 Ǹ ni i maà tɔtɔɔ do inɛ iyi wa kpe araɛ
woo dasi Jesu naanɛ nɔ wa ce sakara, wala
binɛ, wala iwɛ̃ ku tɔɔ, wala inɛ ku bu, wala
atɛ̃ ku mɔ, wala inɛ ku taki. Nɔ iŋɛò inɛ dimi
bɛɛbɛ ŋa i maà ya tɔtɔɔ i jɛ ŋa mɔm.
12-13 Amu n kù nɛ kpãa n kiiti hai dasi Jesu
naanɛ ŋa. Ilaaõi á kiiti ŋa. Amma í sĩa i kiiti
inɛi igbɛ nŋɛ ŋa. Debɛi, i "nya inɛ laalɔ hai si
anini nŋɛ" si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ.

6

I maà ya kpe njɛ kiiti bi inɛi andunya ŋa

1 Bii kpaasi woo dasi naanɛ gɔ í ce nŋɛ
kurara, bɛirei aa ce i dale inɛi igbɛ nŋɛ ŋa nɔ
i kpoo kiiti bi hai dasi naanɛ ŋa.
2 I kù mà ŋa iyi woo dasi naanɛ ŋai aa na
a kiiti inɛi andunya ŋa? Nɔ bii iŋɛi aa kiiti
inɛi andunya ŋa, debɛi i kaa yɔkɔ i kiiti baa
ide keeke ŋa?
3 I kù mà ŋa iyi awai aa ka kiiti amaleka
ŋau? Aa na i fɔ idei andunyau ihɛ̃ má?
4 Na nŋu, bii kpaasiɛ í ceɛ kurara, kù sĩa i jò
hai dasi Jesu naanɛ gɔ ku kiiti nŋɛ, nŋu iyi kù
nɛ baa gɔ si igbɛi Jesu.
5 Ǹ kɔ nŋɛ iyi ihɛ̃ wai anyɔ ku ba ku mu ŋɛ.
Ntɔ ntɔ, inɛ gɔ kù wa si anini nŋɛ iyi bisiɛ í to
ku kiiti kpaasiɛ ŋai?
6 Na mii í ce ì waa kpe njɛ kiiti bi hai dasi
Jesu naanɛ ŋa.
7 Bii ide gɔ í wa si anini nŋɛ, wa nyisi mɔngɔ
nŋɛi mam mam. Na mii í ce i ci ya yɔkɔ i tɛ idɔ
ŋa bii à rara nŋɛ. Na mii í ce i ci ya jɛ a takii
ŋɛ.
8 Amma iŋɛ taka nŋɛi ì ya maa raraa inɛ gɔ
ŋa, kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa mɔm nii ì
ya maa takii ŋa.
9 Iŋɛ, i kù mà ŋa iyi woo ce laalɔ ŋa a kaa
ba tubu si bommai Ilaaõ? I maà jɔ a dĩ iju
nŋɛ. Woo ce adɛi abo yaamɔ do woo tɔɔ iwɛ̃
ŋa do woo ce sakara ŋa do inɛ ŋa iyi à waa sũò
inɛmɔkɔ kpaasi ŋa
10 do ile ŋa do ilu binɛ ŋa do woo mɔ atɛ̃ ŋa
do woo yaako inɛ ŋa do woo jɛ inɛ takii ŋa a
kaa ba tubu si anundya titõi Ilaaõ.
11 Bɛɛbɛi inɛ gɔ nŋɛ ŋa à yɛ wo. Amma à
wɛ̀ ŋɛ, nɔ à jɔ̀ ì má ŋa, nɔ ì jɛ dee dee ŋa na
saabui irii Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, do Hundei Ilaaõ
Lafɛ̃ɛ nwa.

I jò kucei ara nŋɛ ku na Ilaaõ amboe

12 Inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni, ǹ nɛ kpãai n ce mii
fei. Ntɔi, amma fei ndɛɛ si á sĩa nŋɛ. An yɔkɔ
n ni, ǹ nɛ kpãai mii fei ku ce, amma n kaa n
jɔ̀ n jɛ arui nkãma.
13 Ì ya nyi i ni ŋa, ijɛ í wɛɛi na inɔ, nɔ inɔ mɔ
í wɛɛi na ijɛ. Ntɔi, amma do nŋu fei Ilaaõ á na
ku kpa irii mii minji ŋau bɛ fei. Amma i ce
laakai ŋa, ara kù wɛɛ na abo kaafe ŋa ku sũò.
Í wɛɛi na Lafɛ̃ɛ nɔ Lafɛ̃ɛ mɔ í wɛɛi na iriɛ.
14 Ilaaõ, nŋu iyi í jĩ Lafɛ̃ɛ hai si balɛ á jĩ awa
mɔ do gbugbãɛ.
15 Iŋɛ i kù mà ŋa iyi ara nŋɛ í yɛi bɛi ikõ ikõi
arai Kirisi? Debɛi, aa so ikõi arai Kirisi i jò ku
tɔtɔɔò abo kaafe a jɛ akã ŋa? Aawo, kaa ce.
16 Mà i kù mà ŋa inɛ iyi wa tɔtɔɔ do abo
kaafe, aŋaò à baa à jɛ ara akãi? Si kukɔi idei
Ilaaõ à ni, aŋa minjiu fei aa na a jɛ ara akã.
17 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í tɔtɔɔ do Lafɛ̃ɛ aŋaò à
baa à nɛ lasabu akã.
18 I saa adɛi abo ŋa. Dulum iyi amanɛ wa ce
fei ci ya má si araɛ, amma inɛ iyi wa ce adɛi
abo, arai nŋu takaɛi wa dasi dulum.
19 Mà i kù mà ŋa iyi ara nŋɛi í jɛ bi ku wai
Hundei Ilaaõ iyi í wa si ŋɛ iyi Ilaaõ í mu nŋɛ?
I kù nɛ ara nŋɛ
20 domi à ya ŋɛi do fia iyi kù nɛ jia. Na nŋu,
i jò kucei ara nŋɛ ku jò inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaõ.

7

Idei abɔdõ

1 Ide iyi ì kɔɔm wa si tia nŋɛ, nŋui ǹ wa n jɛ
nŋɛ wa bɛɛbɛi. Í sĩa inɛmɔkɔ ku maà so abo.
2 Amma na sakara í sĩa inɛ fei ku nɛ aboɛ,
nɔ abo fei ku nɛ mɔkɔɛ.
3 Mɔkɔ í nɛ kú ceɛ aboɛ mii iyi í jɔ a ceɛ abo
fei, nɔ abo mɔ ku ceɛ mɔkɔɛ mii iyi í jɔ ku ceɛ
mɔkɔ fei.
4 Abo kaa yɔkɔ ku ce bɛi í bi do araɛ, domi
araɛu ti mɔkɔɛi. Bɛɛbɛi mɔkɔ mɔ kaa yɔkɔ ku
ceò araɛ bɛi í bi, domi nŋu mɔ araɛ ti aboɛi.
5 I maà ya kɔ ku sũò abo nŋɛ ŋa bii kù jɛ iŋɛ
minji feii ì gbɔsi njɛ ì yɔɔ ŋa iyi á sĩa i jɔɔ titã ŋa
si waati keeke ku ba i na ara nŋɛ i ce kutɔɔ ŋa.
Nɔ si anyiɛ i tɔtɔɔ má ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ á yɔkɔ
ku jɛ i kaa na i yɔkɔ i mu ara nŋɛ nɔ Seetam á
na ku lɛlɛ ŋɛ.
6 N kù wa n fɔ iyi ihɛ̃ bɛi tilasi, amu de ǹ wa
n tɔɔ ŋɛi.
7 Á sĩaam si bii inɛ fei í wɛɛ kaafe bɛi amu
takam, amma Ilaaõ í ceɛ inɛ fei amuaɛi, ti inɛ
ihɛ̃ ikã, ti inɛ ihõ mɔ ikã.

8 Amma ǹ wa n sɔ̃ kaafe ŋa do jaaɔ̃ ŋa á sɪ̀a
a maa wɛɛ nŋa kaafe bɛi ǹ wɛɛ.
9 Amma bii a kaa yɔkɔ a mu ara nŋa, a dɛdɛ
njɛ a so njɛ, domi í sɪ̀a a so njɛ do iyi aa maa
wɛɛò binɛɛ ntɔ ntɔ.
10-11 Nsɛi, inɛ ŋa iyi à so njɛ tã aŋai ǹ wa
n sɔ̃ woodau ihɛ̃. Mɔkɔ ku maà kɔsi aboɛ, nɔ
abo mɔ ku maà kɔ mɔkɔɛ. Amma bii à fɛ njɛ,
abo ku buba ku maà so mɔkɔ titɔ̃, walakɔ ku
nyi bi mɔkɔ nwoɛu. Kù jɛ amui ǹ wa n na ŋɛ
woodau ihɛ̃, Lafɛ̃ɛi wa na ŋɛ.
12 Inɛ ŋa iyi à gbe aŋa mɔi ǹ wa n sɔ̃ iyi ihɛ̃,
kù jɛ Lafɛ̃ɛi í fɔɔ. Bii woo dasi Jesu naanɛ gɔ
í nɛ abo, nɔ abou kù jɛ woo dasi naanɛ, bii
abou í jɛsi aŋa a maa wɛɛ, ku maà kɔsiɛ.
13 Bii abo gɔ mɔ í nɛ mɔkɔ nɔ mɔkɔu kù jɛ
woo dasi Jesu naanɛ, bii í sɪ̀aa mɔkɔu si aŋa a
maa wɛɛ, ku maà kɔsiɛ.
14 Ǹ ni bɛɛbɛi domi Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku cica
mɔkɔ hai dasi Jesu naanɛu na aboɛ. Bɛɛbɛ mɔi
Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku cica abo hai dasi naanɛu na
mɔkɔɛ. Nɔ á yɔkɔ ku cica ama nŋa ŋa mɔ. Bii
kù jɛ bɛɛbɛ, amu ŋau, cefee ŋai aa jɛ.
15 Amma hai dasi Jesu naanɛu, bii í nɛ, jɔ̀ɛ
ku koo. Kù jɛ tilasi i maa wɛɛò njɛ ŋa domi
Ilaaɔ̃ í kpe wai ka maa wa si laakai ku sʊ̃.
16 Amma bii í jɛsi i maa wɛɛ ŋa í sɪ̀a, domi
awɔ abo i kù mà bii í jɛ mɔkɔɛ á na ku ba faaba
na iriɛ. Nɔ awɔ mɔ mɔkɔ i kù mà bii í jɛ aboɛ
á na ku ba faaba na iriɛ.

I wɛɛ bɛi ì tako ì yɛ ŋa Ilaaɔ̃ í bɛi í kpe ŋɛ

17 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jileɑ inɛ fei tengi bii á nɛ si
kuwɛɛɛ. Na nŋu, baai idei njɛ ku so baasi, í
sɪ̀a inɛ fei ku máa nɛ si kpãai kuwɛɛ bii í tako
í wa wo Ilaaɔ̃ í bɛi í kpoo. Iyi ǹ jileɑ igbɛi inɛi
Jesu ŋa bii fei mbɛ.
18 Bii à dasi inɛ bango Ilaaɔ̃ í bɛi í kpooi,
lafɛ̃ɛ ku wɛɛ bɛɛbɛ. Inɛ mɔ iyi a kù dasiɛ bango
Ilaaɔ̃ i bɛi i kpoo, lafɛ̃ɛ ku maà dɛ a dasiɛ bango
má.
19 Bii à dasi inɛ bango wala bii a kù dasiɛ,
kãmaɛ kù jɛ taale, amma woodai Ilaaɔ̃ ku
jirimai í sɪ̀a.
20 Inɛ fei ku leekí si bɛi í wɛɛ í bɛi í gbɔò
kukpei Ilaaɔ̃.
21 Ì jɛ aru wo waati iyi Ilaaɔ̃ í kpeɛi? Maà ti
i jɔ̀ inɔɛ ku fɔ. Amma bii ì na ì ba kpãa gɔ iyi
aa nɛò araɛ, bɛɛgɛ si bɛ gbakã.
22 Aru iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í kpe í baa í jɛ inɛ iyi í
nɛ araɛi na saabui Lafɛ̃ɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í
nɛ arɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í kpoo, lafɛ̃ɛ í baa í jɛ arui
Kirisi.
23 À ra ŋɛi do fia hai nɛ jia. Na nŋu, i maà jɔ̀
i jɛ arui inɛ ŋa.
24 Iŋɛ inɛm ŋa, i jɔ̀ inɛ baa yooma fei ku
leekí si wajui Ilaaɔ̃ si bɛi í wɛɛ wo Ilaaɔ̃ í bɛi
í kpoo.

Idei kaafe ŋa

25 Nsɛi, iyi í jɛ ti inɛ ŋa iyi a kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ
do inɛ gɔ titã, n kù nɛ ide gɔ iyi í jɛ woodai
Lafɛ̃ɛ. Amma si bɛi Lafɛ̃ɛ í ce araarem ǹ jɛò
ilu naanɛ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi í jɛ lasabum.
26 Ǹ tamaa, na wahalai waatiu ihɛ̃i á sɪ̀a inɛ
fei ku wɛɛ bɛi í wɛɛ nsɛi.
27 Bii ì nɛ abo, maà dɛ kpãa i fɛɛfɛɛ njɛ. Bii ì
nɔ ì wɛɛ kaafe, maà dɛ abo.
28 Amma do nŋu fei bii ì so abo i kù ce
dulum. Bii mudɛ̃ɛ mɔ í so mɔkɔ, kù ce dulum.
Amma inɛ ŋa iyi à so njɛ, asoi andunya nŋai
à kɔ̃si, nɔ n kù bi i yɛ bɛɛbɛ ŋa.
29 Inɛm ŋa, iyi ǹ wa n fɔ wee, waatiu kù sɔ
má. Na nŋu, hai nsɛi inɛ iyi í nɛ abo, í sɪ̀a ku
yɛ bɛi inɛ iyi kù nɛ abo.
30 Nɔ inɛ iyi wa kpata ku ce bɛi inɛ iyi kù nɛ
inɔ ku fɔ. Inɛ mɔ iyi wa nyaanyi ku ce bɛi inɛ
iyi kù nɛ inɔ didɔ̃. Inɛ mɔ iyi wa ra ngɔgɔ, ku
ce bɛi kù jɛ titɛɛ.
31 Inɛ iyi amanii andunya wa bukaataa ku
maà dasi laakaɛ fei si bɛ. Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si
na iyi í jɔ̀ yaase bɛi andunyau ihɛ̃ í yɛ kaa kpɛ
jiida má.
32 N kù bi nkãma ku maa bitandi ŋɛ. Inɛ iyi
kù so abo, laakaɛ fei si iceɛi Lafɛ̃ɛi í ya wa, í ya
maa dɛ nŋu ku ce iyi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ si.
33 Amma inɛ iyi í nɛ abo, lasabuɛ si mii ndii
andunya ŋai í ya wa. Mii iyi á dɔ̃a aboɛ sii í ya
maa dɛ ku ce.
34 Laakaɛ ci ya jɛ akã. Inaabo ŋa iyi a kù nɛ
mɔkɔ do mudɛ̃ɛ ŋa lasabu nŋa si idei Lafɛ̃ɛi í
ya wa ku ba a jɛ dee dee si ara do si hunde.
Amma inɛ iyi í nɛ mɔkɔ lasabuɛ si mii ndii
andunya ŋai í ya wa. Mii iyi á dɔ̃a mɔkɔɛ sii
í ya maa dɛ ku ce.
35 Na aranfãani nŋɛi ǹ wa n fɔ iyi ihɛ̃, kù jɛ
na n dasi ŋɛ wahala, amma na n nyisi ŋɛ iyi í
sɪ̀a i ce ŋai ku ba i na Lafɛ̃ɛ ara nŋɛ mam mam.
36 Bii inɛ gɔ í yɛ ama inaaboɛ í jɪ̀a í to abɔdɔ̃
nɔ í yɛ kù sɪ̀a ku maa wɛɛ kaafe, nɔ í bi a gbaa
abɔdɔ̃, kú ce bɛi í bi. Bii í ni a gbaa abɔdɔ̃ kù
ce dulum.
37 Amma inɛ iyi í dasi idɔ dim dim bii kù jɛ
do tilasi gɔ, bii í jilɔɔ si ama inaaboi nŋu ku
maà so mɔkɔ, mii jiidai í lasabu.
38 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í jɔ̀ à gba ama inaaboɛ
abɔdɔ̃ mii jiidai í ce, amma inɛ iyi í kɔ a gba
titɛɛ abɔdɔ̃ nŋui í ce í re.
39 À dí aboi si mɔkɔɛ bii mɔkɔɛ í wɛɛ si
hunde, amma bii mɔkɔu í ku, abou í nɛ arɛ
ku so mɔkɔ titɔ̃ iyi í bi, lafɛ̃ɛ de kú jɛ woo dasi
Jesu naanɛ.
40 Amma si lasabum, bii abou í bubaɛ jaaɔ̃,
inɔ didɔ̃ɛ á la ku re. Nɔ ǹ tamaa Hundei Ilaaɔ̃i
í sɔ̃m ideu ihɛ̃.

8

Ijɛ iyi à ceò kuwee

1 Nsɛi si idei mii iyi à ceò kuwee ǹ lɔ si. Ntɔi
awa fei à nɛ kumà si bɛi ì fɔ ŋa. Kumà í ya jɔ̀
inɛ ku nɛ faaui, amma kubi í ya sobi inɛ.
2 Bii inɛ gɔ í tamaa nŋu í mà ngɔgɔ, kù mà
nkãma titã si bɛi í jɔ.

3 Amma inɛ iyi í bi Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃ í mà lafɛ̃ɛ.
4 Iyi í jɛ ti idei iŋai kuwee si bii ì waa bee mà
í sɩ̀a i ya ŋɔɔ ŋa. Awa à mà iyi iwɛ̃ kù jɛ ngɔgɔ
si andunya. À nɔ à mà iyi Ilaaɔ̃ nŋu akãi í wɛɛ.
5 Ntɔ ntɔ, iwɛ̃ nkpɔ do lafɛ̃ɛ nkpɔi í wa lele
do si ilɛ. Amma baa do iyi inɛ ŋa à waa tɔɔ iwɛ̃
nkpɔ nkpɔ,
6 bi tu wa Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ. Nŋui í jɛ Baaba,
hai bi tɛɛi mii fei wa naa. Na iriɛi awa à nɔ
à wɛɛ. Lafɛ̃ɛ akã mɔi í nɔ í wɛɛ. Nŋui í jɛ Jesu
Kirisi, hai bii mii fei wa ceò. Do saabuɛi à nɛò
kuwɛɛ.
7 Amma kù jɛ inɛ feii í mà iyi bɛ. Hee nsɛi
inɛ gɔ ŋa iyi à tako à nɛ dɔɔnɛi iwɛ̃ ku tɔɔ à waa
ŋɔ iŋau bɛi ijɛi kuwee, nɔ idɔ nŋa wa yɛ taale
nŋa na gbugbã hai nɛ nŋa.
8 Kù jɛ ijɛi á bɔò wa bi Ilaaɔ̃. Bii à jɛ, kaa kɔ̃ɔ
nwa si ngɔgɔ, bii a kù nɔ a kù jɛ, kaa jɔ̀ ka kua
ngɔgɔ.
9 Amma i ce laakai ŋa ku ba ara ku nɛ nŋɛ
ku maà dasi inɛ gɔ ŋa dulum.
10 Bii nsɛi, awɔ iyi ì nɛ kumà ì buba ì waa jɛ
ilei iwɛ̃, inɛ iyi kù nɛ gbugbã, bii í yɛɛ bɛ, nŋu
mɔ á nɛ wɔɔkɔ ku jɛ ijɛi kuweeui baa bii idɔɛ
wa yɛò taaleɛ.
11 Nɔ do saabui kumàɛ kpaasiɛu ku ce nfe,
nŋu mɔ iyi Kirisi í ku na iriɛ.
12 Bii ì waa cea kpaasi hai nɛ gbugbã nŋɛ ŋa
dulum bɛɛbɛ ŋa nɔ ì waa mɛɛ ŋa si idɔ nŋa ŋa,
Kirisi takaɛi ì waa cea dulum ŋa.
13 Na nŋu, bii iŋai á jɔ̀ kpaasim gɔ ku dasi
kurara, n kaa n ŋɔ iŋa má ajɔ kãma ku ba n
maà n dasiɛ kurara.

9

Kpãai mii iyi woo bɛ í nɛ do icɛ iyi í nɛ ku ce

1 N kù nɛ aram nii? N kù jɛ woo bɛi? N kù
yɛ Jesu Lafɛ̃ɛ nwai? I kù jɛ isoi icɛm iyi ɲ̀ cea
Lafɛ̃ɛ ŋai?
2 Baa bii inɛ gɔ ŋa à kɔ ku màm bɛi woo bɛ,
ɲ̀ jɛ woo bɛ bi tu ŋɛ, domi iŋɛi ì jɛ sɛɛda iyi wa
nyisi iyi amuu woo bɛi Lafɛ̃ɛi ntɔ ntɔ.
3 Inɛ ŋa iyi à waa wusɛm, ide iyi an jɛ nŋa
wee.
4 A kù nɛ kpãa ka jɛ nɔ ka mɔi?
5 A kù nɛ kpãa ka nɛ abo woo dasi Jesu
naanɛ iyi á si wa bɛi woo bɛ gɔ ŋa à waa cei?
Bɛi ifɔi Lafɛ̃ɛ ŋau do Sefaa Piɛɛ?
6 Mà amu do Baanabasi awa akãi a kù nɛ
kpãai a ya na wa ijɛ, í gbe ka ce icɛ?
7 Inɛ kãma kaa bɔ ikoi igũ do fiai nŋu takaɛ.
Inɛ kãma kaa lɔ jɩ̀i ndii rezɛ̃ɛ iyi kù jɛ isoɛ. Nɔ
inɛ kãma kaa maa degbe mɛɛmu gaa iyi kù
waa mɔ amɔɛ.
8 Kù jɛ do bisii amanɛ nŋu akãi ɲ̀ wa n fɔò
ideu ihɛ̃. Ide akãui do iyi woodai Moizi wa
fɔ.
9 Moizi í kɔ si tiai woodaɛu í ni, i maà ti i dɩ̀
gɛlɛi kɛtɛ iyi wa jojo si bilee wa nya yɔyɔɛ. Na
kɛtɛ ŋai Ilaaɔ̃ í fɔ iyi bɛ ba.
10 Mà na iri nwai wa fɔ ideu. Oo, na iri
nwai à kɔɔ, domi í sɩ̀a woo logoo do inɛ iyi wa
kpokpo aŋa fei a maa cɔ kpãai ikpɛ̃ nŋa.
11 Ide iyi à sɔ̃ ŋɛ í yɛi bɛi idei Hundei à gbɛ̃
nŋɛ. Debɛi, bii ì mu nwa sɔndai ara ŋa, aa jɔ̀
ku la nŋɛi?
12 Bii inɛ gɔ ŋa à nɛ kpãaɛ bi tu ŋɛ, awa mɔ
ni a kù re ŋa?

Amma a kù ceò kpãau icɛ si ŋɛ. À temua si
fei ndɛɛ ku ba ka maà ti ka dɩ̀ kpãai laabaau
jiidai Kirisi.
13 I kù mà ŋa iyi inɛ ŋa iyi à waa ce icɛ
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, bɛi à ya ba ijɛ nŋa? Inɛ ŋa mɔ iyi
à jɛ woo wee ŋa, si kuweeu bɛi à ya ba mii ku
jɛ nŋa.
14 Bɛɛbɛ mɔi Lafɛ̃ɛ í jilɔɔ si inɛ ŋa iyi à waa
sisi laabaau jiidau aŋa mɔ a ba ijɛ nŋa si bɛ.
15 Amma n kù ceò kãmaɛ icɛ. N kù nɔ n kù
wa n kɔ iyi ihɛ̃ ku ba a ceem bɛɛbɛ. Ɲ̀ gbasi
n kú do iyi ide iyi ɲ̀ wa n tɔɔò fufuu ihɛ̃ á ce
nfe.
16 N kù wa n tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ ɲ̀ wa n sisi
laabaau jiida. Amma tilasii bi tom n coo. Nɔ
ijuukpãi á jɛ titom bii n kù waazo ideu.
17 Bii do idɔɔbim nii ɲ̀ wa n coo, ɲ̀ nɛ kpãai
n ba riba. Amma tilasi ɲ̀ nɛ ku ceɛ mɔm nii
domi Ilaaɔ̃i í dasim.
18 Debɛi, yoomai í jɛ ribam. Ribam nii í jɛ
n waazo laabaau jiidai Kirisi, ku maà ti ku jɛ
do idei fia nɔ n maà n ti n ce icɛ do kpãa iyi ɲ̀
nɛ.
19 Ɲ̀ nɛ aram, n kù jɛ arui inɛ kãma. Amma
do nŋu fei ɲ̀ ce aram arui inɛ fei ku ba n fa inɛ
nkpɔ n naaò wa bi Kirisi.
20 Bi Zuifu ŋa ɲ̀ baa ɲ̀ jɛ bɛi Zuifu, ku ba n
fa ŋa wa. Inɛ ŋa mɔ iyi à waa jirima wooda ɲ̀
jɛ inɛ akã nŋa ku ba n fa ŋa wa baa bii amu
takam n kù wa si awɔi wooda.
21 Bi inɛ ŋa iyi a kù nɛ wooda ɲ̀ jɛ inɛ akã
nŋa ku ba n fa ŋa wa. Kù jɛ n kù wa n jirima
woodai Ilaaɔ̃, domi ɲ̀ wa n too woodai Kirisi.
22 Bi inɛ ŋa iyi a kù nɛ gbugbã amu mɔ n ce
bɛi inɛ iyi kù nɛ gbugbã ku ba n fa ŋa wa. Ɲ̀
ce bɛi inɛ fei í yɛ ku ba gɔgɔ nŋa ŋa a ba faaba,
baa bii bɛirei.
23 Ɲ̀ wa n ce fei ndɛɛi ku ba kuwee iyi
laabaau jiidau í nɛ n basi ikpɛ̃.
24 Iŋɛ fei ì mà ŋa si gaasai kusɛi inɛ feii í
ya sɛi amma inɛ akãi í ya ba ribaɛ. Na nŋu,
i hanya ku ba i ba ribaɛ ŋa.
25 Woo ce gaasai kusɛi ŋa à ya maa mu ara
nŋai si fei ndɛɛ. À waa ce bɛɛbɛ ku ba a ba
fulai wua * ŋa iyi á gbɛ nɔ ku wɔ. Amma awa
à waa cei ku ba ka ba iyi ci ya tã.
26 Na ŋɔi í ce ɲ̀ wa n sɛi bɛi inɛ iyi í nɛ mii
iyi wa lele. Ɲ̀ wa n jabu amma kù jɛ si ngbɛ.
27 Ɲ̀ wa n wahala aram ntɔ ntɔ ku ba n
kãmiaɛ nɔ n maà n ti n jɛ inɛ iyi aa na a lele
awɔ ngbɛ waati iyi ɲ̀ cea inɛ ŋa waazo ɲ̀ tã.

* **9:25** fulai wua Si waati nŋa inɛ iyi í cua kpaasi ŋa si gaasai kusɛi, fulai wuai à ya daa si iri

10

I maà ya tɔɔ iwɛ̃ ŋa

1 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ bi i mà ŋa iyi si waatii
Moizi, bala nwa ŋau fei kudũi ijĩui à too nɔ
aŋa fei à kua tenkuu do isɛ.
2 Kudũi ijĩu ku too do tenkuu ku kua í yɛi
bɛi à dasi ŋa inyi nɔ à baa à jɛ mɔcɔi Moizi ŋa.
3 Nɔ aŋa fei ijɛ dimi akã gɔi à jɛ. Ijɛu hai bi
Ilaaɔ̃i í naa.
4 Nɔ aŋa fei inyi dimi akãi à mɔ. Inyiu Ilaaɔ̃i
í jɔ̀ í fita hai si kuta. Kutau í ya maa too ŋai. Nɔ
Kirisii í jɛ kutau.
5 Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ nkpɔ nŋa í ku si
gbabua si na iyi í jɔ̀ daa nŋa ku sĩaa si.
6 Nsɛi, mii ŋau bɛi í jɛ nwa yaase ku ba ka
maà nɛ binɛ laalɔ ŋa bɛi aŋa mɔ.
7 Nɔ i maà ya tɔɔ iwɛ̃ ŋa bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce.
Ì mà ŋa iyi à kɔ idei iwɛ̃ ku tɔɔ nŋa à ni, inɛ
ŋau à buba à jɛ à mɔ, nɔ à dede à waa jojo.
8 Ka maà ya ce adɛi abo kaafe bɛi gɔgɔ
nŋa ŋa à ce, nɔ amanɛ dubu kɔnfia do mɛɛta
(23.000) í ku si ajɔ akã.
9 Ka maà ya ka cɔ laakai Ilaaɔ̃ bɛi í to bɛi gɔgɔ
nŋa ŋa à ce, nɔ njo ŋa à kpa si ŋa inɛ nkpɔ.
10 Ka maà gbagba bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce, nɔ
amalekai iku í kpa ŋa.
11 Mii ŋau bɛi í ba ŋa bɛi yaase, nɔ à kɔɔ
ku ba ka ce laakaii ara nwa, awa iyi à wɛɛ si
waatii ankãanyiu ihɛ̃.
12 Na nŋu, inɛ iyi í tamaa nŋu wa leekĩ dim
dim ku jɔ̀ ku ce laakaii araɛ, ku ba ku maà ti
ku cuku.
13 I kù yɛ dimii laakai ku cɔ gɔ ŋa iyi kù jɛ
dimi iyi inɛ fei í ya yɛ. Ilaaɔ̃ ilu naanɛ kaa jɔ̀ a
cɔ laakai nŋɛ ku re zaka bɛi aa yɔkɔ i temuaò
ŋa. Amma si laakai ku cɔ baa yooma fei í ya
nyi ku ce bi ku fita má ku ba i yɔkɔ temua ŋa.
14 Na nŋu kpaasim ŋa, i saa iwɛ̃ ku tɔɔ ŋa.
15 Ǹ wa n ba ŋɛ ide ku fɔi bɛi ilu laakai ŋa. I
jɔ̀ i ce lasabu si iyi ǹ wa n fɔ ŋa.
16 Si ijɛi Lafɛ̃ɛ, kɔɔfu iyi à ya ka so ka saabuò
Ilaaɔ̃ wa nyisi iyi à nɛ ikpɛ̃ si njɛi Kirisi. Nɔ pɛ̃ɛ
iyi à ya ka so ka buu wa nyisi iyi à nɛ ikpɛ̃ si
arai Kirisi, mà irei.
17 Si na iyi í jɔ̀ awa fei pɛ̃ɛ akãui à jɛ, nŋui í
jɔ̀ baa do iyi à kpɔ fei à jɛ ara akã, domi awa
fei à ba ikpɛ̃ nwa si pɛ̃ɛ akãu.
18 I cɔ inɛi Izirɛli ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa jɛ ijɛi
kuwee, à nɛ ikpɛ̃ si bi ku weeu, mà irei.
19 Debɛi, mii ǹ wa n fɔ. N kù ni iŋa iyi à ya
ceò kuwee í jɛ ŋgɔgɔ. N kù nɔ n kù ni iwɛ̃u
takaɛ mɔ í jɛ ŋgɔgɔ.
20 Aawo, amma ǹ wa n fɔi ǹ ni kuwee iyi
woo tɔɔ iwɛ̃ ŋau à ya ceu, inɛi inɔɔko ŋai à ya
cea, kù jɛ Ilaaɔ̃. Nɔ wee n kù bi i nɛ ikpɛ̃ do
inɛi inɔɔko ŋa.
21 Iŋɛ iyi ì ya jɛ ijɛi Lafɛ̃ɛ ŋa nɔ i mɔ mii iyi í
wa si kɔɔfuɛ ŋa, i kaa nyi i sinda i ŋɔ iŋa iyi à
ceaò inɛi inɔɔko ŋa kuwee má ŋa nɔ i mɔ mii
iyi í wa si kɔɔfu nŋa ŋa.
22 À bi ka dede igui Lafɛ̃ɛi? À roo gbugbãi?

I ce fei ndɛɛ ku ba inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃

23 Inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni, ǹ nɛ kpãai n ce mii
fei. Ntɔi, amma fei ndɛɛ si á sĩa nŋɛ. Ntɔ ntɔ,
ì nɛ kpãai i ce mii fei ŋa, amma fei ndɛɛ kaa
mua inɛ gbugbã.
24 Inɛ kãma ku maà dɛdɛ aranfãanii nŋu
takaɛ amma ku dɛdɛ ti inɛ mmu ŋa.
25-26 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, ilɛ do mii iyi
í wa si fei ti Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi. Na nŋu, iŋa iyi à waa
ta aja fei i ŋɔ ŋa, i maà bee ide kãma ŋa ku ba
idɔ nŋɛ ku maà yɛ taale nŋɛ.
27 Bii hai dasi Jesu naanɛ gɔ í kpe ŋɛ ku jɛ,
bii ì dasi idɔ i koo ŋa, mii iyi à na ŋɛ fei, i jɛ
ŋa, i maà ya bee ide kãma ŋa ku ba idɔ nŋɛ
ku maà yɛ taale nŋɛ.
28 Amma bii inɛ gɔ í sõ ŋɛ í ni, iyi ihɛ̃ à ceò
kuweei, i maà ŋɔ ŋa na inɛ iyi í sõ ŋɛu idɔɛ ku
maà yɛ taaleɛ.
29 Kù jɛ na idɔi iŋɛ taka nŋɛ, amma na ti inɛ
iyi í sõ ŋɛui.
Ntɔ ntɔ, idɔi inɛ gɔ kaa yɛ taalei ara ku nɛm.
30 Bii ǹ saabu Ilaaɔ̃ si ijɛ, inɛ kãma kù nɛ
kpãa ku yɛ taalem na ijɛu iyi ǹ saabuò Ilaaɔ̃
tã.
31 Na nŋu, bii ì jɛ ì waa mɔ ŋa, walakɔ bii ì
waa ce ŋgɔgɔ ŋa i ce fei ndɛɛ ku ba inɛ ŋa a mà
bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.
32 I ce kuwɛɛ nŋɛ do yaase bɛi i kaa dasiò
inɛ kãma kurara ŋa, hai Zuifu ŋa do Gɛrɛki
ŋa hee do inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa fei.
33 I sisim ŋa. Amu takam ǹ wa n ce kookaai
ku ba kucem ku dɔ̃a inɛ fei si, si mii baa
yooma fei. N kù wa n dɛ aranfãanii amu
takam, í gbe ti zamaa iyi í gbe fei ku ba a ba
faaba.

11

1 I sisiim ŋa bɛi amu takam ǹ wa n sisi
Kirisi.

Yaase bɛi í sĩa inɛ ku nyisiò bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ wee

2 Ǹ wa n saabu ŋɛ do iyi ì ya maa ye gigiim
si fei ndɛɛ ŋa, do si bɛi ì mu cio iyi ǹ kɔ ŋɛ siu
dim dim ŋa.
3 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi Kirisii í jɛ inɛ ngboi
inɛmɔkɔ baa yooma fei, inɛmɔkɔ mɔi í jɛ inɛ
ngboi aboɛ, Ilaaɔ̃ mɔi í jɛ inɛ ngboi Kirisi.
4 Inɛmɔkɔ iyi wa ce kutɔɔ walakɔ walii fei,
bii í bii iriɛ kù waa nyisi bɛɛrɛi inɛ ngboɛ.
5 Amma inaabo iyi wa ce kutɔɔ walakɔ
walii fei, bii kù bii iriɛ, kù waa nyisi bɛɛrɛi
inɛ ngboɛ. Í yɛi bɛi inaabo iyi à gbogoo iriɛ.
6 Bii inaabo kù waa bi mango ku we, ku
gbogoo iriɛ. Amma bii iri ku gbogoou í jɛaa
anyɔ, ku we mango.
7 Kù sĩa inɛmɔkɔ ku bii iriɛ domi Ilaaɔ̃
í takaɛ ku jɔɔ nɔ ku nyisi amboeɛ, amma
inaabo, amboei inɛmɔkɔi wa nyisi,
8 domi hai si kutaka inɛmɔkɔ kù fita hai si
inaabo, amma inaaboi í fita hai si inɛmɔkɔ.
9 Bɛɛbɛ mɔi a kù taka inɛmɔkɔ na inaabo
amma à taka inaaboi na inɛmɔkɔ.

10 Na nŋu, na irii amaleka ŋa í sɩ̃a inaabo ku
we mango ku nyisi iyi nŋu wa sũa mɔkɔi nŋu
iri ilɛ.
11 Amma do nŋu fei si wajui Lafɛ̃ɛ inɛ gɔ kaa
yɔkɔ ku ni nŋu í nɛ gbugbã nŋu ku ce kuwɛɛi
nŋu ikã, domi inaabo í nɛ bukaatai inɛmɔkɔ,
inɛmɔkɔ mɔ í nɛ bukaatai inaabo.
12 Bɛi à nya inaabo hai si inɛmɔkɔ, bɛɛbɛ
mɔi à bí inɛmɔkɔ hai bi inaabo, amma Ilaaɔ̃i
wa ce fei ndɛɛ.
13 Iŋɛ taka nŋɛ i lasabu ŋa. Í sɩ̃a inaabo ku
tɔɔ Ilaaɔ̃ hai we mango?
14 Iŋɛ taka nŋɛ i kù mà ŋa iyi anyɔi bii
inɛmɔkɔ í nɛ ntoi iri sisɔ?
15 Amma bii ntoi irii inaabo í sɔ, boodai. À
muaa ntoi iriɛi ku jɛ bɛi fuugɛsɛ.
16 Bii inɛ gɔ wa bi ku ba wa kakɔɔ ku ce si
ideu bɛ, amu de ɩ̀ wa n fɔ iyi si inɔ nwa do si
igbɛi inɛi Ilaaɔ̃ ŋa a kù nɛ dɔɔnɛ mmu gɔ ma.

Ijɛi Lafɛ̃ɛ
(Cɔ Matie 26:26-29; Maaku 14:22-25; Luku 22:15-20)

17 Ide iyi an sɔ̃ ŋɛ nsɛi, n kaa n saabu nŋɛ
si, domi á sɩ̃a kutɔtɔɔ nŋɛ ŋau ku mu nŋɛ
gbugbãi wo, amma wee nsɛi wa kɛkɛ ŋɛi.
18 Sinte, à sɔ̃m à ni bii ì tɔtɔɔ ŋa inɛ gɔ ŋa à
wa si inɔ nŋɛ iyi iŋɛò ŋa i ci ya nɛ anu akã. Nɔ
ɩ̀ tamaa ntɔi.
19 Ntɔ ntɔ, kù nɛ bɛi á ce iyi njɛ ku fɛɛfɛ kù
wa si anini nŋɛ, ku baa mà inɛ ŋa iyi à jɛ ti ntɔ.
20 Bii ì tɔtɔɔ ì waa jɛ ŋa, ì ya tamaa bɛi ijɛi
Lafɛ̃ɛi ì waa jɛ ŋa amma iboi,
21 domi bii ì buba ŋa gbakã, inɛ fei í ya maa
saasai ku jɛ sɔndaɛ iyi í naaò wa, nɔ a jɔ̀ inɛ gɔ
ŋa do ari, nɔ inɛ gɔ ŋa à jɛ à mɔ hee atɛ̃ ku kpa
ŋa.
22 I kù nɛ kpasɛ̃i ara nŋɛ bii aa jɛ i mɔ ŋai?
Mà i bi i donda igbɛi inɛi Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ i dasi ilu
are ŋa anyɔ ŋai? Bɛirei an ni nŋɛ. N saabu ŋɛ?
Aawo, n kaa n saabu ŋɛ si nŋu bɛ.
23 Ide iyi ɩ̀ gba hai bi Lafɛ̃ɛ ɩ̀ kɔ ŋɛ si wee.
Idũ ajɔ iyi à so Lafɛ̃ɛ Jesu à daa inɛ ŋa si awɔ í
so pɛ̃ɛ
24 í saabu Ilaaɔ̃, nɔ í bububuɛ. Nɔ í ni, iyi
ihɛ̃i í jɛ aram iyi ɩ̀ na na iri nŋɛ. I ya ce iyi ihɛ̃
i maa yeò gigim ŋa.
25 Bɛɛbɛ mɔi, iyi à jɛ à tã, í so kɔɔfu í ni,
kɔɔfuu ihɛ̃i í jɛ akabuu titõi Ilaaɔ̃ iyi í dɩ̃ do
njɛm. Waati iyi ì waa mɔ do kɔɔfuu ŋa fei, i
ya coo i maa yeò gigim ŋa.
26 Waati kãma iyi ì waa jɛ pɛ̃ɛu nɔ ì waa mɔ
do kɔɔfuu ŋa fei, ikui Lafɛ̃ɛi ì waa sisi ŋa hee
koo nyiò wa.
27 Na nŋu, inɛ iyi í jɛ pɛ̃ɛi Lafɛ̃ɛ walakɔ í mɔ
do kɔɔfuɛ, nɔ kuwɛɛɛ kù jɛ dee dee, í raraa
arai Lafɛ̃ɛ do njɛɛi.
28 Na nŋu, inɛ fei ku wusɛ araɛ ku bɛi ku jɛ
pɛ̃ɛu, nɔ ku mɔ do kɔɔfuu.
29 Ntɔ ntɔ, bii ì jɛ nɔ ì waa mɔ ŋa nɔ i kù mà
ŋa iyi arai Kirisii, ì waa soa ara nŋɛ taalei si
kujɛ do si kumɔ nŋɛ.
30 Ŋɔi í jɔ̀ inɛ nkpɔ nŋɛ wa ce bɔ̃ɔ nɔ gɔgɔ ŋa
à jɛ mɔngɔ ŋa, gɔgɔ ŋa mɔ à ku.
31 Bii à kiiti ara nwa do ntɔ, Ilaaɔ̃ kaa kiiti
wa má.
32 Amma bii Lafɛ̃ɛ í kiiti wa, í ya jɔ̀ ka baa si
kpãa jiidai ku ba ku maà yɛ taale nwa do inɛi
andunya ŋa ajɔ.
33 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, bii ì waa tɔtɔɔ ku ba
i jɛ ŋa, i jɔ̀ i ya degbe njɛ.
34 Bii ari wa kpa inɛ gɔ, ku jɛ sɔndaɛ kpasɛ̃
ku ba i maà na i so taale si kutɔtɔɔ nŋɛ. Ide iyi
í gbe, an ce ŋɛ cioɛ bii ɩ̀ na ɩ̀ to wa.

12

Amua ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa

1 Nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, iyi í jɛ idei amua ŋa iyi
Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa, ɩ̀ bi i mà ntɔɛ ŋa.
2 Ì mà ŋa, waati iyi i kù mà Ilaaɔ̃ ŋa à ya maa
fa ŋɛi si kpãai iwɛ̃ dekɩ̃ ŋa ku tɔɔ.
3 Na ŋɔi í jɔ̀ ɩ̀ wa n bi i mà ŋa, inɛ kãma iyi
í jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ wa gbãa fei kaa yɔkɔ ku ni à
ceekpe Jesu. Nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ni Jesui í
jɛ Lafɛ̃ɛ, bii kù jɛ Hundei Ilaaɔ̃i wa gbã lafɛ̃ɛ.
4 Amua ikã ikãi í wɛɛ, amma Hunde akãui
wa kpɛ̃ ŋa.
5 Icɛ ikã ikãi í wɛɛ, amma Lafɛ̃ɛ akãi à waa
cea.
6 Gbugbãi Ilaaɔ̃ wa ce icɛ si inɛ fei ikã ikã,
amma Ilaaɔ̃ akãui wa mua inɛ fei gbugbã iyi
á ceò icɛ baa yooma fei.
7 Í na inɛ fei amua iyi wa nyisi iyi Hundeɛ
wa ce icɛ siɛ nɔ ku ceò icɛ na aranfãanii inɛ
fei.
8 Hundei Ilaaɔ̃i í ya mua inɛ gɔ ŋa amua a
muaò inɛ ŋa bisi, nɔ Hunde akãui í ya mua
inɛ gɔ ŋa mɔ amua a fɔ ide do kumà.
9 Hunde akãui í ya mua inɛ gɔ ŋa gbugbãi
naanɛ ku dasi, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa gbugbã a
jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri.
10 Bɛɛbɛ mɔi Hunde akãu í ya mua inɛ gɔ ŋa
gbugbã a ceò maamaake ŋa, nɔ ku cea inɛ gɔ
ŋa amua a ceò walii, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa mɔ
bisi a mà bii í jɛ mii iyi inɛ gɔ wa ce do Hundei
Ilaaɔ̃i wala bii í jɛ do hunde mmu gɔi. Í ya jɔ̀
inɛ gɔ ŋa a fɔ ide do fee ŋa iyi a kù waa gbɔ, nɔ
ku mua inɛ gɔ ŋa mɔ bisi a tusɛò ideu.
11 Amma Hunde akãui wa ce fei ndɛɛ. Wa
mua inɛ fei amua ikã ikã bɛi í bi.

Woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei à jɛ ikõ ikã ikãi ara akã

12 Kirisi í yɛi bɛi ara akã do ikõ nkpɔ nkpɔ.
Arau akãi baa bii í nɛ ikõ nkpɔ nkpɔ,
13 domi Hunde akãi à da nwa si ku ba awa
fei ka jɛ ara akã, hai Zuifu ŋa hee do dimi
mmu ŋa, hai aru ŋa hee do inɛ ŋa iyi a nɛ ara
nŋa. Nɔ bi Hunde akãui awa fei à waa mɔ.
14 Kù jɛ ikõ akãi ara í nɛ, amma nkpɔ nkpɔi.
15 Baa bii isɛ í fɔ í ni, si bɛi n kù jɛ awɔ n kù
wa si ara, do nŋu fei, í wa si ara.

16 Baa bii itɪ́ í ni, si bɛi n kù jɛ iju n kù wa si ara, do nŋu fei nŋu mɔ í wa si ara.
17 Bii arau fei í jɛ iju, bɛirei á ce ku gbɔ ide. Walakɔ bii fei ndɛɛ í jɛ itɪ́, bɛirei á ce ku gbɔ inúnu.
18 Amma ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ í dasi ikɔ̃ ikã ikã fei si arai bɛi í bi.
19 Bii ara kù nɛ ikɔ̃ ikɔ̃ kaa ce.
20 Na nŋu, ikɔ̃ nkpɔ nkpɔi í wɛɛ, amma arau akãi.
21 Iju kaa yɔkɔ ku sɔ̃ awɔ ku ni nŋu kù nɛ bukaatɛ. Iri mɔ kaa yɔkɔ ku sɔ̃ isɛ ku ni nŋu kù nɛ bukaatɛ.
22 Iyi í re mɔm, baa ikɔ̃i ara ŋa iyi à ya ni a kù nɛ gbugbã, ara í nɛ bukaata nŋa jiida.
23 Nɔ ikɔ̃ ŋa iyi à nɛ anyɔ si ara, à ya ka gbɔ nŋa ku re. Iyi a kù jɔ ka maa kpe iri nŋa, aŋai à ya ka gbɔa ku re.
24 Amma ikɔ̃ ŋa iyi à gbe iyi a kù nɛ anyɔ, a kù nɛ bukaatai ka gbɔ nŋa bɛɛbɛ. Ilaaɔ̃ í ce ara bɛɛbɛi ku ba ikɔ̃ ŋa iyi a kù nɛ bɛɛrɛ ŋau ka jirima ŋa ku re.
25 Í cooi ku ba ara ku maà fɛɛfɛɛ njɛ, amma ikɔ̃ ikã ikã ŋau fei a maa gbɔa njɛ.
26 Bii ikɔ̃i ara gɔ í ba wahala, aŋaò iyi à gbe ŋau feii à ya gbɔ ara kurou ajɔ. Bɛɛbɛ mɔi bii à saabu gɔgɔ, aŋaò iyi à gbe ŋau fei à ya nɛ inɔ didɔ̃i ajɔ.
27 Nsɛi iŋɛ fei ì jɛ arai Kirisi nɔ inɛ baa yooma nŋɛ fei í jɛ ikɔ̃ ikã ikãɛ.
28 Bɛɛbɛi, si igbɛi inɛi Jesu ŋa Ilaaɔ̃ í tako í cica inɛ gɔ ŋa à jɛ woo bɛ ŋa, minjisia walii ŋa, mɛɛtasia mɔ woo kɔ inɛ ŋa si cio. Si anyii nŋu nɔ í cea inɛ gɔ ŋa amuai maamaake ŋa ku ce, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai bɔ̃ɔ ŋa ku faaba, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai inɛ ŋa ku sobi, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai inɛ ŋa ku cuaò, nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ aa yɔkɔ a fɔ fee ŋa iyi a kù waa gbɔ.
29 Kù jɛ aŋa feii à jɛ woo bɛ ŋa, walakɔ walii ŋa, walakɔ woo kɔsi cio ŋa. Kù nɔ kù jɛ aŋa feii à nɛ amuai maamaake ŋa ku ce
30 walakɔ amuai bɔ̃ɔ ŋa ku faaba. Aŋa fei sisi à nɔ à nɛ amuai fee ŋa iyi a kù waa gbɔ ku fɔ, walakɔ ideu ku tusɛ.
31 Amma i hanya i dɛ amua ŋa iyi à re do bɛɛrɛ ŋa.

Iyi í re mɔm, an nyisi ŋɛ kpãa iyi í re fei ndɛɛ.

13

Idei Kubi

1 Baa bii ɲ̀ wa n fɔ ide do feei amanɛ ŋa ikã ikã do ti amaleka ŋa nɔ n kù nɛ kubi, ɲ̀ yɛi bɛi isɔ iyi à waa cã walakɔ bɛi londi.
2 Baa bii ɲ̀ nɛ amuai walii ku ce, nɔ ɲ̀ mà asiiu fei nɔ ɲ̀ nɛ kumà fei, baa bii ɲ̀ dasi Ilaaɔ̃ naanɛ hee bɛi an yɔkɔ n jɔ̀ geete ku tekɪ́, bii n kù nɛ kubi, n kù jɛ ngɔgɔ.
3 Baa bii ɲ̀ kpɛ̃a ilu are ŋa amanim fei, nɔ baa bii ɲ̀ jɔ̀ à sɔ̃ aram bɛi iŋai kuwee, bii n kù nɛ kubi, n kaa n ba riba.
4 Kubi í ya temua, í ya nɔ ku ce mii jiida, ci ya ja igu, ci ya so arae lele, nɔ ci ya jɛ ilu faau.
5 Kubi ci ya ce mii gɔ iyi kù jɛ dee dee, nɔ ci ya dɛ aranfãanii nŋu akã. Inɛ iyi í nɛ kubi idɔɛ ci ya kɔ̃ gbãa gbãa, nɔ ci ya jilɛ idei taale si idɔɛ.
6 Inɛ iyi í nɛ kubi ci ya wɛɛò inɔ didɔ̃ si mii iyi kù jɛ dee dee, í gbe si mii iyi í jɛ ntɔ.
7 Kubi ci ya mɔngɔ nkãma. Naanɛ ku dasiɛ do kpãa ku cɔɛ do temuae ci ya tã.
8 Kubi ci ya nɛ kɔɔ. Amma walii ku ce á na ku kpa iri, fee ikã ikã ku fɔ á na ku tã, nɔ kumài amanɛ mɔ á na ku tã.
9 Mii ŋau à na ku kpa iri si na iyi í jɔ̀ kumà nwa do walii ku ce nwa, gɔgɔɛ kù kɔ̃.
10 Amma waati iyi mii iyi í kɔ̃ á naa, waati bɛɛbɛi, iyi kù kɔ̃ á nɛ.
11 Waati iyi ɲ̀ wɛɛ keeke, ɲ̀ ya n maa n fɔ idei bɛi ama keeke, nɔ n maa n ce laakai bɛi ama keeke, nɔ n maa n lasabu bɛi ama keeke, amma nsɛi iyi ɲ̀ ce inɛ ngbo ɲ̀ jɔ̀ daai ama.
12 Iyi à waa yɛ nsɛi í yɛi bɛi mii iyi à waa hɔ̃nnɛ bari bari si isɔ fũfũ, amma ajɔ wa naa iyi aa ka yɛ ijuò iju. Iyi ɲ̀ mà si nsɛi kù kɔ̃, amma waati nŋu an màa sãa sãa bɛi Ilaaɔ̃ í màm.
13 Nsɛi mii mɛɛtau ihɛ̃i í wɛɛ. Mii ŋau wee, naanɛ ku dasi, do kpãa ku cɔ, do kubi. Amma kubi í re ŋa.

14

Idei amuai Hundei Ilaaɔ̃

1 Na nŋu, kubii í sɪ́a i dɛdɛ ŋa. Nɔ i dɛ amua ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa, iyi í re mɔm nŋui í jɛ walii ku ce.
2 Inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi kù waa gbɔ, Ilaaɔ̃i wa ba ide ku fɔ, kù jɛ amanɛ, domi inɛ gɔ kù waa gbɔ ideɛ. Amma idei asiii wa fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃.
3 Amma inɛ iyi wa ce walii amanɛ ŋai í ya ba ide ku fɔ. Í ya jɔ̀ a leekɪ́ si naanɛ ku dasi dim dim, nɔ ku mu nŋa gbugbã, nɔ ku tũ inɔ nŋa.
4 Inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi kù mà, naanɛ ku dasii nŋu takaɛi wa mua gbugbã. Amma walii, inɛi igbɛi Jesu ŋai wa mua gbugbã.
5 Á dɔ̃ɔm si bii iŋɛ fei ì waa fɔ ide do fee ŋa iyi i kù waa gbɔ ŋa, amma iyi ɲ̀ wa n bi wa re, nŋui í jɛ i ya maa ce walii ŋa. Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ inɛ iyi wa ce walii, icɛɛ í nɛ aranfãani í re inɛ iyi wa fɔ ide do fee ŋa iyi kù wa gbɔ, í gbe bii wa tusɛ ideui, nɔ ku mua inɛi igbɛi Jesu ŋa gbugbã.
6 Nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, aranfãani yoomai aa ba ŋa bii ɲ̀ naa bi tu ŋɛ nɔ ɲ̀ wa n fɔ fee iyi i kù waa gbɔ ŋa. I kaa ba aranfãani kãma ŋa. Amma bii ɲ̀ sɔ̃ ŋɛ yaasei ide iyi Ilaaɔ̃ í sɔ̃m, walakɔ ɲ̀ sisi nŋɛ idei kumà, walakɔ idei walii, walakɔ cio gɔ, inɛ nŋu á nɛ nŋɛ aranfãani.

7 Bɛɛbɛ mɔi, mii iyi kù nɛ kuwɛɛ bɛi yèè do
mɔɔlɔ bii à waa cãa, bii a kù waa cãa dee dee,
bɛirei inɛ gɔ á ce ku gbɔ yaasɛɛ.
8 Inɛ mɔ iyi wa cã gãgãi igũ, bii kù waa cãa
dee dee, yooi á ce sɔɔlui igũ.
9 Bɛɛbɛ mɔi, bii kù jɛ ì waa fɔ fee iyi inɛ ŋa à
mà ŋa, bɛirei aa ce a gbɔ yaasɛɛ. Ide nŋɛ á nɛi
si fufu.
10 Fee dimi ikã ikã nkpɔi í wa si andunya,
nɔ kãmaɛ kù kua yaase.
11 Do nŋu fei, bii n kù wa n gbɔ fee iyi à waa
bam ku fɔ, inɛ iyi wa fɔɔu, dimi mmui í jɛ bi
tom, nɔ amu mɔ ǹ jɛ dimi mmu bi lafɛ̃ɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ mɔ, si na iyi í jɔ̀ ì waa dɛ
amuai Hundei Ilaaɔ̃ ŋa, á sĩa i hanya i dɛdɛ
amua ŋa iyi á jɔ̀ naanɛ ku dasii inɛi igbɛi Jesu
ŋa ku bɔ waju.
13 Na nŋu, á sĩa inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi a
kù waa gbɔ ku tɔɔ Ilaaɔ̃ amua iyi á tusɛò ideu.
14 Bii ǹ wa n ce kutɔɔ do fee iyi n kù wa n
gbɔ, hundem nii wa ce kutɔɔ, amma lasabum
kù waa ce nkãma.
15 To, nsɛi, bɛirei an ce. An ce kutɔɔ do hun-
dem do lasabum ajɔ. An kõ iri do hundem do
lasabum ajɔ.
16 Bii do hunde nŋu akãi ì waa saabu Ilaaɔ̃
ŋa, bɛirei inɛ ŋa iyi à gbe aa ce a ni Ami si
kutɔɔɛ. Kaa ce, domi a kù mà iyi ì waa fɔ ŋa.
17 Baa bii kutɔɔɛ í sĩa, kaa mua lafɛ̃ɛ ŋa
gbugbã.
18 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ ǹ ya n fɔ
fee ŋa iyi inɛ ŋa a kù waa gbɔ ǹ re iŋɛ fei.
19 Amma si igbɛi inɛi Jesu ŋa ǹ gbasi n fɔ
ide icu miu do yaase n kɔa inɛ ŋa si cio do iyi
an fɔ ide icu dubu mɛɛwa do fee iyi inɛ ŋa a
kù waa gbɔ.
20 Iŋɛ inɛm ŋa, i maà ya wũa ide bɛi ama
keeke ŋa ma ŋa. Bii í jɛ idei laalɔ ku cei, í sĩa
i yɛ bɛi ama keeke ŋa iyi a kù mà laalɔ ku ce,
amma si kpãai ide ku wũa i jɔ̀ i yɛ bɛi inɛ ngbo
ŋa.
21 Si tiai woodai Ilaaɔ̃ à kɔɔ à ni,
Lafɛ̃ɛ í ni, an jɔ̀ isɛ mmu ŋa
a ba inɛ ŋau ihẽ ide ku fɔ do fee mmu *.
Amma do nŋu fei, a kaa gbɔ idem.
22 Amuai ide ku fɔ do fee iyi inɛ ŋa a kù waa
gbɔ, nyindai í jɛ bi hai dasi Jesu naanɛ ŋa, kù
jɛ bi woo dasi naanɛ ŋa. Amma amuai idei
Ilaaɔ̃ ku waazo nŋui í jɛ nyinda bi woo dasi
Jesu naanɛ ŋa, kù jɛ bi hai dasi naanɛ ŋa.
23 Na nŋu, bii inɛi igbɛi Jesu ŋa fei à tɔtɔɔ,
nɔ inɛ fei ku lɔsi ku fɔ fee iyi inɛ ŋa a kù waa
gbɔ, bii inɛ titõ ŋa walakɔ hai dasi Jesu naanɛ
ŋa à lɔ wa, a kaa ni ì waa sũmu ŋai?
24 Amma bii inɛ fei wa waazo idei Ilaaɔ̃, bii
hai dasi naanɛ gɔ í lɔ wa walakɔ inɛ titõ gɔ,
ideu á tosi idɔɛ nɔ ide iyi inɛ ŋa à waa fɔu ku
jɔ̀ ku mà dulum dɛɛ.
25 Nɔ lasabuɛ á fita gbugbã, nɔ ku gulɛ ku
tɔɔ Ilaaɔ̃ ku ni, ntɔi, Ilaaɔ̃ í wa si anini nŋɛ.

Yaase jiida si kutɔtɔɔ

26 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, bɛirei aa ka ce. Bii ì
waa tɔtɔɔ ŋa inɛ gɔ nŋɛ ŋa aa nɛ iri ku kõ, inɛ
gɔ ŋa mɔ cio ku kɔsi, inɛ gɔ ŋa mɔ idei Ilaaɔ̃ ku
waazo, inɛ gɔ ŋa mɔ ide ku fɔ do fee iyi a kù
waa gbɔ, inɛ gɔ ŋa mɔ yaasei fee ŋau ku tusɛ.
Í sĩa i maa ce fei ndɛɛ ŋa ku ba ku mua inɛi
igbɛi Jesu ŋa gbugbã.
27 Bii inɛ gɔ ŋa à waa fɔ ide do fee iyi a kù
waa gbɔ, kù sĩa a re amanɛ minji wala mɛɛta
nɔ á sĩa a fɔ ide akã akã, nɔ inɛ gɔ mɔ ku maa
tusɛɛ ideu.
28 Amma bii inɛ gɔ kù wa bɛ iyi á yɔkɔ ku
tusɛ ideu, i jɔ̀ ku coko si kutɔtɔɔu, nɔ ku jɛ
Ilaaɔ̃i wa baa ide ku fɔ.
29 Inɛ ŋa iyi à waa ce walii, í sĩa ku jɛ amanɛ
minji wala mɛɛta ku fɔ ide nɔ inɛ ŋa iyi à gbe
a wusɛ ideu a cɔ.
30 Bii Ilaaɔ̃ í nyisi inɛ gɔ ngɔgɔ si kutɔtɔɔu, i
jɔ̀ inɛ iyi í tako wa fɔ ideu ku coko.
31 Iŋɛ fei aa yɔkɔ i ce walii akã akã ku ba inɛ
fei ku ba ikɔ nɔ i ba gbugbã ŋa.
32 Í sĩa walii ŋa a kãmia amua nŋa.
33 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù bi ka maa ce kuwɛɛ nwa
bɛɛtɛkɛ, í bi ka cooi si laakai ku sũ.
Si bɛi inɛ ŋa à ya ce si igbɛi woo dasi Jesu
naanɛ ŋa fei,
34 í sĩa inaabo ŋa a ya coko bi kutɔtɔɔ. Kù
sĩa a fɔ ide, amma a sũ iri ilɛ si bɛi wooda wa
fɔ.
35 Bii à bi a mà ngɔgɔ a ya bee mɔkɔ nŋa ŋa
kpasẽ, domi kù jɛ dee dee inaabo ku maa fɔ
ide bi kutɔtɔɔ.
36 Hai bi tu ŋɛi idei Ilaaɔ̃ í sinti? Ma iŋɛ akãi
ì gbaa ŋa.
37 Bii inɛ gɔ í tamaa nŋu í jɛ walii, walakɔ
wa tamaa nŋu í ba amuai Hundei Ilaaɔ̃, í sĩa
ku jɛsi iyi ide iyi ǹ jɔ̀ nŋɛu woodai Lafɛ̃ɛi.
38 Inɛ iyi kù jɛsi bɛɛbɛ a kaa gba lafɛ̃ɛ †.
39 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i dɛdɛ amuai walii,
amma i maà ti i ganji woo fɔ ide do fee iyi a ci
ya fɔ si andunya.
40 Amma i ce fei ndɛɛ dee dee do yaase jiida
ŋa.

15

Kujii Kirisi hai si balɛ

1 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n ye ŋɛ gigii laabaau
jiidau iyi ǹ sõ ŋɛ wo nɔ ì gba ŋa, ì nɔ ì waa leekĩ
si ŋa.

* **14:21** an jɔ̀ isɛ mmu ŋa a ba inɛ ŋau ihẽ ide ku fɔ do fee mmu Ilaaɔ̃ wa fɔ idei ijuukpã iyi inɛi Izirɛli ŋau à yɛ si waati iyi isɛ mmu ŋa à na à jɛ ŋa igũ. Isɛ mmu ŋau à mu ŋa à nɛò ilɛ mmu, amma do nŋu fei lasabu nŋa kù lɔsi ide iyi Ilaaɔ̃ wa sõ ŋau.

† **14:38** a kaa gba lafɛ̃ɛ A kù mà yaaseɛ sãa sãa. Á yɔkɔ ku jɛ Pɔlu í ni inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa a maà gba lafɛ̃ɛ, wala Ilaaɔ̃ kaa gba lafɛ̃ɛ.

2 Bii ì nɔ ì muu dim dim ŋa si bɛi ɩ̀ sisi
nŋɛu, nŋui í jɛ faaba nŋɛ. Amma bii i kù muu
dim dim ŋa, inya ngbɛi ì dasi naanɛ ŋa.
3 Ide iyi í nɛ amboe í re nŋui ɩ̀ sisi nŋɛ bɛ
si bɛi à daam si awɔ. Ideu wee. Kirisi í ku na
irii dulum du wa si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.
4 À suu nɔ í jɩ̃ hai si balɛ si ajɔ mɛɛtasia si bɛi
kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.
5 Í tusɛ araɛ bi Sefaa iyi í jɛ Piɛɛ, si anyii nŋu
bi mɔcɔ maateejiɛ ŋau.
6 Si anyii nŋu, í bɛi í koo í tusɛ araɛ bi mɔcɔɛ
ŋa iyi à re baa amanɛ cɩ̃ɔ miuu. Nkpɔ nŋa í
wɛɛ baa nsɛi, amma inɛ gɔ ŋa à ku.
7 Nɔ í koo í tusɛ araɛ má bi Zaaki, si anyiɛ í
bɛi í koo í tusɛ araɛ bi woo bɛ ŋau fei.
8 Si anyii aŋa fei í bɛi í tusɛ araɛ bi tom, amu
iyi ɩ̀ yɛ bɛi inɛ iyi cukpai kubíɛ kù kɔ̃ à bɛi à
búu.
9 Ntɔ ntɔ, amui ɩ̀ jɛ keekei woo bɛ ŋau. N
kù to a kpem woo bɛ, domi ɩ̀ kpã inɛi igbɛi
Ilaaɔ̃ ŋa iju.
10 Amma mii iyi ɩ̀ jɛ nnyi, na didɔ̃i Ilaaɔ̃i, nɔ
didɔ̃ iyi í ceem nɔu kù ce nfe. Ɩ̀ ce kookaai ɩ̀
re baa woo bɛ ŋau fei, amma kù jɛ amu takam
nii ɩ̀ coo, didɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa sim nii í coo.
11 Na nŋu, ide akãui awa fei à waa waazo
bɛ, nŋu mɔi ì nɔ ì dasi naanɛ ŋa bɛ.

Kujɩ̃ nwa hai si balɛ

12 Nsɛi à waa waazo iyi Kirisi í ku nɔ í jɩ̃ hai
si balɛ má. Nɔ bɛirei í ce inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni
iku ŋa a kaa jɩ̃ ma.
13 Bii iku ŋa a kaa jɩ̃ hai si balɛ, debɛi Kirisi
mɔ kù jɩ̃.
14 Nɔ bii Kirisi kù jɩ̃, waazo nwa ngbɛi, nɔ
naanɛ ku dasi nŋɛ mɔ ngbɛi.
15 Bii í jɛ ntɔi iku ŋa a kaa jɩ̃ hai si balɛ, debɛi
Ilaaɔ̃ kù jɩ̃ Kirisi wo. Debɛi, sɛɛda iboi à waa
jɛa Ilaaɔ̃ si waati iyi à ni í jɩ̃ Kirisi hai si balɛ.
16 Ntɔ ntɔ, bii iku ŋa a kaa jɩ̃, Kirisi mɔ kù jɩ̃
wo.
17 Nɔ bii í jɛ Kirisi kù jɩ̃ hai si balɛ wo, ì kɔ̀
ì wa si dulum du ŋɛi, nɔ naanɛ ku dasi nŋɛ
ngbɛi.
18 Nɔ inɛ ŋa mɔ iyi à dasi Kirisi naanɛ à bɛi
à ku, à ce nfei.
19 Bii na kuwɛɛu ihɛ̃ nŋu akãi à dasi Kirisi
naanɛ, à jɛ ilu araare ŋa í re baa inɛ fei.
20 Amma ntɔ ntɔ Kirisi í jɩ̃ hai si balɛ, nɔ í jɛ
inɛ sinte si inɔi inɛ ŋa iyi aa na a jɩ̃.
21 Iŋɛ fei ì mà ŋa iyi iku í naai hai bi inɛ akã.
Bɛɛbɛ mɔi kujɩ̃i iku ŋa í naa hai bi inɛ akã.
22 Ntɔ ntɔ, si bɛi ara akã nwa do Adamu í jɔ̀
awa fei aa ka na ka ku, bɛɛbɛ mɔi anu akã nwa
iyi à ce do Kirisi á jɔ̀ awa fei ka na ka jɩ̃ hai si
balɛ,
23 amma inɛ fei do waatiɛi. Sinte Kirisii, si
anyii nŋu inɛ ŋa iyi à jɛ titɛɛ si waati iyi á nyi
wa.
24-25 Si anyiɛ iri ku kpai andunya á to wa, nɔ
kù nɛ bɛi á ce iyi Kirisi kù jɛ bomma hee koo
ceò mbɛɛɛ ŋau fei bi ku lesi isɛɛ. Si anyiɛ nɔ
ku so bommau ku daa Ilaaɔ̃ Baaba si awɔ. Ntɔ
ntɔ, Kirisi á kpa irii ilu yiiko ŋa do ilu gbugbã
ŋa do inɛ ngbo ŋau fei.
26 Mbɛɛi ankãanyi iyi Kirisi á kpa nŋui í jɛ
iku.
27 Si tiai idei Ilaaɔ̃ à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í daa mii
fei si awɔ. Amma baa bii kukɔu í ni bɛɛbɛ, kù
jɛ do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi í jɔ̀ mii fei wa sũaa iri ilɛui
wa fãa.
28 Nɔ waati iyi á daa Kirisi mii fei si awɔ,
nŋu iyi wa jɛ Amau, á so araɛ ku daa Ilaaɔ̃ si
awɔ, ku ba Ilaaɔ̃ ku wa si antai mii fei.
29 Ntɔi, Kirisi í jɩ̃ hai si balɛ. Bii kù jɛ bɛɛbɛ,
inɛ ŋa iyi à ce inyi ku dasi si agbɛi iku ŋa,
aranfãani yoomai à waa ba. Bii í jɛ ntɔi iku
ŋa a kaa jɩ̃, na mii í ce inɛ ŋa à ce inyi ku dasi
si agbɛ nŋa.
30 Awa taka nwa, na mii í ce à ya kaa maa
wa si kpãai mbirisi waati kãma fei.
31 Iŋɛ inɛm ŋa, ajɔ fei si anui ikui ɩ̀ ya n maa
n wa. Nɔ ntɔ ntɔ bɛɛbɛi, si bɛi ì mà ŋa ntɔ ntɔ
iyi ɩ̀ wa n tɔɔ fufu na saabu nŋɛ si Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi.
32 Inɛ ŋa iyi a kɔsim Efɛɛzu bɛ a yɛi bɛi iŋai
sako ŋa iyi awaò ŋa à waa jabu. Aranfãani
yoomai ɩ̀ nɛ bii í jɛ ɩ̀ wa n jabui na didɔ̃i
andunyau ihɛ̃ nŋu akã. Bii í jɛ iku ŋa a kaa
jɩ̃, "ka jɛ nɔ ka mɔ domi ala aa ka ku".
33 I maà ya jɔ̀ a dɩ̃ iju nŋɛ. Kpaasi laalɔ, nŋui
í ya bɛjɛ ide jiidaɛ iyi ì waa ce.
34 I jɔ̀ laakai jiida nŋɛ ku nyi wa si bɛi á sɩ̃a,
nɔ i jɔ̀ kookoosui dulum. Gɔgɔ nŋɛ ŋa a kù mà
Ilaaɔ̃ do ntɔ. Ɩ̀ wa n fɔ iyi ihɛ̃i ku ba anyɔ ku
mu ŋɛ.

Ara titɔ̃ iyi aa ka jɩ̃ò hai si balɛ

35 Ɩ̀ mà inɛ gɔ ŋa aa bee a ni, bɛirei iku ŋa
aa ce a jɩ̃. Dimii ara mii aa nɛ.
36 Amma an jɛ nŋa n ni i kù nɛ bisi ŋa. I kù
mà ŋa iyi bii ì gbɛ̃ ngboi mii gɔ kaa fita bii kù
jɛ í ku.
37 Mii iyi amanɛ wa gbɛ̃ fei dimii ngɔgɔi í ya
jɛ, bɛi ijui iya, walakɔ ngɔgɔ. Kù jɛ kpokpoo
takaɛi aa tu wa i naa i lɔ.
38 Nɔ Ilaaɔ̃ í na dimi ŋau fei ara ikã ikã si bɛi
í bi, í na ngboi mii fei araɛ ikã ikã.
39 Mii ŋa iyi à waa mi fei, iŋai ara nŋa kù jɛ
dimi akã. Ti amanɛ ŋa ikã, ti mɛɛmu ŋa ikã, ti
yɛi ŋa ikã, ti cɛ̃ɛ ŋa mɔ ikã.
40 Arai lele í wɛɛi, ti andunya mɔ í wɛɛi.
Arai lele í nɛ kusɩ̃aɛi, nɔ ti andunya mɔ í nɛ
tɛɛi.
41 Nunu í nɛ kusɩ̃aɛi, nɔ cukpa mɔ í nɛ tɛɛi
do andaiya ŋa. Nɔ baa si inɔi andaiya ŋau à
reò njɛ do kusɩ̃a.
42 Bɛɛbɛ mɔi á yɛ si waati iyi Ilaaɔ̃ á jɩ̃ iku ŋa.
Ara iyi à siu, ara iyi á bɛjɛi, amma bii à jũu kaa
bɛjɛ má.
43 Bii à suu ci ya nɛ bɛɛrɛ, amma bii à jũu ilu
jirima nlai. Bii à suu, hai nɛ gbugbãi, amma
bii à jũu á nɛ gbugbã.

44 Bii à suu, arai ilɛi, amma bii à jũu ti lelei
á jɛ. Ntɔ ntɔ, arai ilɛ í wɛɛ, nɔ bɛɛbɛ mɔi arai
lele mɔ í wɛɛ.
45 Bɛɛbɛ mɔi à kɔɔ à ni, waati iyi à taka
Adamu sinte à daa si kuwɛɛ, amma Kirisi iyi
à ya kpe Adamui ankãanyiu, nŋui í jɛ hunde
nɔ nŋui í ya daa inɛ ŋa si kuwɛɛ.
46 Kù jɛ arai lelei í tako í naa, arai ilɛui, ti
leleu í bɛi í naa.
47 Adamu sinteu, í naai hai si ilɛ nɔ í jɛ ti ilɛ.
Nɔ Adamu minjisiau í naa hai lelei Aõ.
48 Inɛ ŋa iyi à jɛ ti ilɛu ihẽ fei à yɛi bɛi inɛ
sinte iyi à taka hai ilɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à jɛ ti lelei
Aõ à yɛi bɛi inɛ iyi í naa hai lelei Aõ.
49 Nɔ si bɛi à jɔ inɛi ilɛu, bɛɛbɛ mɔi aa ka jɔ
inɛi leleu.
50 Iŋɛ inɛm ŋa, iyi ihẽi ǹ wa n fɔ, arai ilɛ kaa
yɔkɔ ku ba ikpẽɛ si bommai Ilaaõ. Nŋu iyi í jɛ
ti iku kaa yɔkɔ ku ba kuwɛɛ hai tã.
51 Idei asii wee iyi ǹ wa n sõ ŋɛ. Awa fei si
aa ka ku, amma Ilaaõ á kpaasi awa fei
52 gbakã, si iju kamɛɛ akã, waati iyi
kãakãakɩ̃i ankãanyi á kpata. Waati iyi
kãakãakɩ̃i ankãanyiu á kpata Ilaaõ á jɩ̀ iku
ŋa nɔ a kaa ku má, nɔ ku kpaasi awa mɔ.
53 Ntɔ ntɔ, ara iyi á bɛjɛu kù nɛ bɛi á ce iyi
kù kpaasi iyi ci ya bɛjɛ. Nŋu iyi í jɛ ti iku, kù
nɛ bɛi á ce iyi kù kpaasi iyi ci ya ku.
54 Nɔ waati iyi ara ku bɛjɛu á kpaasi iyi kaa
bɛjɛ, nɔ ti iku mɔ ku kpaasi iyi kaa ku, waati
bɛɛbɛi ide iyi à kɔu á ce, iyi í ni,
Ilaaõ í kãmia iku mam mam.
55 Iku kaa kãmia inɛ ŋa má.
Iku kaa nɛ gbugbã si inɛ ŋa má.
56 Iku kaa wɛɛ wo bii kù jɛ na dulum, nɔ
dulum mɔ kaa nɛ gbugbã wo bii kù jɛ na
wooda.
57 Amma ka saabu Ilaaõ, nŋu iyi wa mu nwa
gbugbã à waa kãmiaò dulum na anu akã nwa
iyi à ce do Lafẽɛ nwa Jesu Kirisi.
58 Na nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, i leekɩ̃ dim dim i
maà tɛkɛɛ ŋa. I ce kookaai si icɛi Lafẽɛ do ajɔ
fei si na iyi í jɔ̀ ì mà ŋa icɛ iyi ì waa cea Lafẽɛ
kaa ce nfe ŋa.

16

Fia ku tɔtɔɔ na woo dasi Jesu naanɛ ŋa

1 Nsɛi, ka fɔ idei fia iyi à waa tɔtɔɔ na woo
dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu. Í sɩ̃a
iŋɛ mɔ i ce bɛi ǹ sõ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa
ilɛi Galati.
2 Si ajɔ ama azuma fei í sɩ̃a inɛ fei ku nya
fiaɛ ikã, zaka bɛi á yɔkɔ, si bɛi Ilaaõ í muaa, ku
ba i maà ti i degbe hee waati iyi ǹ to wa i bɛi
i maa tɔtɔɔ fiau ŋa.
3 Bii ǹ naa, an bɛ inɛ ŋa iyi ì cica ŋau
Zeruzalɛmu do amua nŋɛ do tia iyi á sisi nŋa
yaaseɛ.
4 Bii í nɔ í jɛ í sɩ̃a amu takam n koo mɔi,
awɔò ŋa aa ka koo ajɔ.

Mii ŋa iyi Pɔlu wa bi ku ce

5 Bii í kõɔsi an bɔ ilɛi Masedɔni nɔ hai bɛ an
naa bi tu ŋɛ.
6 An ce baa ajɔ minji bi tu ŋɛ, bii i kù laakai
mɔm, bɛi an jɛ kpaa. Si anyii nŋu, nɔ i sobim
do bii ǹ nɛ ku bɔ ŋa.
7 Bɛbɛi n kù bi n yɛ ŋɛ do saasa, amma bii
Lafẽɛ í bi an kpɛ bi tu ŋɛ bɛ.
8 Amma hee ajɔi Pantekotu koo toò wa an
maa n wa Efɛɛzu ihẽ titã
9 domi Ilaaõ í cɩ̃im kpãa nla nla n ceò icɛ ihẽ
iyi á nɛ aranfãani, baa bii mbɛɛ ŋa à kpɔ.
10 Bii Timɔtee í to wa bi tu ŋɛ, i gbaa do
yaase bɛi á nɛò ara ku fũ si anini nŋɛ, domi
nŋu mɔ icɛi Lafẽɛi wa ce bɛi ǹ wa n ceu.
11 Na nŋu, i maà jɔ̀ inɛ gɔ ku dondaɛ ŋa,
amma i sobiɛ si isɛɛnɛɛ iyi á ce ku baaò wa ku
ba ku to wa bi tom do laakai ku sũ, domi ǹ
wa n cɔ kpãaɛ nŋu do kpaasi ŋa iyi à waa suu
wa.
12 Amma iyi í jɛ idei kpaasi nwa Apolo,
tuuba nkpɔ nkpɔi ǹ ya n maa n sõɔ n ni koo cɔ
ŋɛ do kpaasi nwa gɔ ŋa ajɔ, amma si nsɛi titã
kù waa bi ku naa kpata kpata. Bii í ba fayaɛ á
naa.

Idei ankãanyi ŋa

13 I ce laakaii ara nŋɛ, i leekɩ̃ si naanɛ ku
dasi dim dim ŋa. I ce wɔɔkɔ ku ba i ba gbugbã
ŋa.
14 Iyi ì waa ce fei, i coo do kubi ŋa.
15 Ì mà ŋa iyi Setefani do inɛi kpasẽɛ ŋai à
jɛ woo dasi Jesu naanɛ sinte si ilɛi Gɛrɛsi à nɔ
à na ara nŋa à sobiò woo dasi Jesu naanɛ ŋa.
Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi,
16 amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à waa
ba ŋa icɛu ku ce do himma fei, i ya jirima ŋa
ŋa.
17 Ǹ nɛ inɔ didõ do kunaai Setefani, do
Fɔɔtunatu do Akaiku, domi si bɛi i kù wa ihẽ
ŋa aŋai à ce mii iyi ì nɛ ku ce ŋa.
18 Inɛ ŋau à tũ inɔm bɛi à ya tũ tu ŋɛ mɔ. Í sɩ̃a
i saabu inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa.
19 Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Azii à waa
ce ŋɛ fɔɔ. Akilasi do Piisila do inɛi igbɛi Jesu
ŋa iyi à ya tɔtɔɔ kpasẽ nŋa, à waa ce ŋɛ fɔɔ jiida
jiida do irii Lafẽɛ.
20 Kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei à waa
ce ŋɛ fɔɔ.
Iŋɛ mɔ i ce njɛ fɔɔ ŋa do kubi.
21 Amu Pɔlu, amui ǹ kɔ nŋɛ fɔɔu ihẽ wa do
awɔm.
22 Inɛ iyi kù nɛ kubii Lafẽɛ fei, ikpe ku muu.
Lafẽɛ Jesu ku nyi wa.
23 Didõi Lafẽɛ Jesu ku wɛɛ do iŋɛ.
24 Kubim í wɛɛ do iŋɛ fei na anu akã nwa
do Jesu Kirisi. Ami.

Tiɑ minjisiɑ iyi Pɔlu í kɔɑ inɛi Kɔrɛnti ŋɑ

Idei fɔɔ

1 Amui Pɔlu woo bɛi Jesu Kirisi si idɔɔbii
Ilaaɔ̃, do Timɔtee kpaasi nwɑ.
À ce inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋɑ iyi à wɑ Kɔrɛnti fɔɔ
do woo dasi naanɛ ŋɑ fei iyi à wɑ si ilɛi Gɛrɛsi
fei.
2 Ilaaɔ̃ Baa nwɑ do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi ɑ mu
nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Pɔlu wɑ saabu Ilaaɔ̃

3 Kɑ saabu Ilaaɔ̃, Baai Lafɛ̃ɛ nwɑ Jesu Kirisi,
nŋui í nɛ araare, nɔ nŋui í yɑ maa tũ idɔ nwɑ
waati kãma fei.
4 Wɑ tũ idɔ nwɑ si wahala baa yoomɑ nwɑ
fei. Í yɑ ce bɛɛbɛi ku bɑ aWɑ mɔ kɑ yɔkɔ kɑ tũ
idɔi inɛ ŋɑ iyi à waa wahala do yaase bɛi í tũò
ti aWɑ mɔ.
5 Ntɔ ntɔ, à nɛ ikpɛ̃ nla nla si ijuukpãi Kirisi,
amma bɛi ijuukpãu í la í to, bɛɛbɛ mɔi yaase
bɛi Kirisi wɑ tũò idɔ nwɑ ŋau mɔ í to.
6 Bii à yɛ ijuukpã, na iri nŋɛi, ku bɑ i bɑ
faaba ŋɑ nɔ Ilaaɔ̃ ku tũ idɔ nŋɛ. Bii Ilaaɔ̃ í nɔ í
tũ idɔ nwɑ, na iri nŋɛi, iŋɛ mɔ i temuɑ ŋɑ do
ijuukpã dimi akã do iyi à waa yɛu, nɔ idɔi iŋɛ
mɔ ku tũ.
7 À waa naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ domi à mà, si bɛi
ì nɛ ikpɛ̃ si ijuukpã nwɑ ŋɑ, bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ á
tũ idɔ nŋɛ si bɛi wɑ tũ tu wɑ.
8 Iŋɛ inɛ nwɑ ŋɑ, à bi i mà ŋɑ wahala iyi í bɑ
wɑ si ilɛi Azii í caa. Í re gbugbã nwɑ hee ɑ kù
tamaa mà aa kɑ wɛɛ si hunde má.
9 À tamaa bɛi à yɛ taale nwɑ á kpɑ wai.
Amma dimii ideu ihɛ̃ í bɑ wai ku bɑ kɑ mà
iyi kù sĩɑ kɑ dasi naanɛ nwɑ si aWɑ takɑ nwɑ,
amma kɑ dasi naanɛ nwɑ fei si Ilaaɔ̃ nŋu akã
iyi á jĩ iku ŋɑ.
10 Nŋui í nyɑ wɑ hai si iku dimi bɛɛbɛ, á nɔ
ku nyɑ wɑ má. Ntɔi, à waa cɔ kpãaɛ á nyi ku
nyɑ wɑ má.
11 Iŋɛ takɑ nŋɛ ì waa sobi wɑ do kutɔɔ nŋɛ.
Ilaaɔ̃ á gbɑ kutɔɔ iyi inɛ nkpɔ í ce na iri nwɑ,
nɔ ku ce nwɑ didɔ̃ ku bɑ inɛ nkpɔ ku saabuɛ
na iri nwɑ.

Pɔlu í kpaasi idei ilu ku bɔɛ

12 Ide iyi í jɔ̀ à waa tɔɔò fufu wee. Idɔ nwɑ
wɑ jɛ nwɑ sɛɛda iyi isɛɛnɛ nwɑ í má si wajui
inɛi andunyɑ ŋɑ, nɔ iyi í re mɔm nŋui í jɛ si
waju nŋɛ. Kù nɔ kù jɛ do muafiti. Mii ŋau bɛ
fei, hai bi Ilaaɔ̃i wɑ naa. Kù jɛ do bisii amanɛ
ŋɑ, amma do didɔ̃i Ilaaɔ̃i.
13-14 Bɛɛbɛi si tia iyi à ce nŋɛ, ɑ kù kɔ nŋɛ
mii mmu gɔ bii kù jɛ iyi ì cio ì gbɔ yaaseɛ ŋau
bɛ. Si ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á nyi wɑ aa kɑ yɔkɔ kɑ
tɔɔ fufu na iri nŋɛ. Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ mɔ aa yɔkɔ
i tɔɔ fufu ŋɑ na iri nwɑ. Ì gbɔ yaasei ideu ihɛ̃
keeke tã ŋɑ, amma ɳ̀ bi i gbɔ yaaseɛ ŋai mam
mam.
15 Na saabui ideu ihɛ̃i í jɔ̀ ɳ̀ takɔ ɳ̀ dasi idɔ
n bɔ bi tu ŋɛ ku bɑ i bɑ didɔ̃ ikɔ minji ŋɑ.
16 Ǹ lasabu bii ɳ̀ wɑ n bɔ ikpɑ ilɛi Masedɔni
n yaa n yɛ ŋɛ, nɔ n nyi n yɛ ŋɛ má bii ɳ̀ wɑ n
baa. Bɛɛbɛi aa sobim si isɛɛnɛm ŋɑ n bɔò ikpɑ
ilɛi Zudee.
17 Si ide iyi ɳ̀ lasabuu, idɔ minjii ɳ̀ ce? Mà
ì waa tamaa ŋɑ ɳ̀ yɑ n ni ɳ̀ wɑ n naa nɔ gbakã
n kpaasi ide má n ni n kù wɑ n naa bɛi inɛi
andunyɑ ŋɑ à yɑ cei?
18 Si bɛi ì mà ŋɑ iyi Ilaaɔ̃ í jɛ ilu naanɛ, ɳ̀ bi i
mà ŋɑ iyi n ci yɑ ni, ɳ̀ wɑ n naa nɔ n ni, n kù
wɑ n naa má.
19 Ntɔ ntɔ, Jesu Kirisi amai Ilaaɔ̃, nŋu iyi
amu do Silasi do Timɔtee à waazo nŋɛu, kù
naa do idɔ minji. Amma í naai do ide ntɔi
Ilaaɔ̃,
20 nɔ kuwã ŋɑ iyi Ilaaɔ̃ í ce fei í kɔ̃ siɛ. Na
nŋu na saabuɛi à waa ni, ami, à waa saabuò
Ilaaɔ̃.
21 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ aWɑɛ ŋɑ fei à leekĩ si Kirisi dim
dim ajɔ. Nŋui í nɔ í cica wɑ ikã.
22 Nŋui í ce si wɑ sɛɛdaɛ iyi wɑ nyisi iyi à jɛ
tɛɛ, nɔ í da nwɑ si Hundeɛ si idɔ ku jɛ nwɑ bɛi
kaazigi.
23 Ilaaɔ̃ í jɛ sɛɛdam n kù bi n bɑ ŋɛ ide ku
gaabu ku ce. Na ŋɔi í ce n kù nyi wɑ Kɔrɛnti.
24 A kù bi kɑ jilɛ nŋɛ ide gɔ do tilasi si naanɛ
ku dasi nŋɛ si na iyi í jɔ̀ ì waa leeki dim dim
ŋɑ tã si naanɛ ku dasiu, amma à bi kɑ ce icɛi
aWɑɛ ŋɑ ajɔ kɑ mu nŋɛ inɔ didɔ̃.

2

1 Nŋui í jɔ̀ ɳ̀ lasabu n maà n ti n naa bi tu ŋɛ
n naa n fɔ inɔ nŋɛ má.
2 N kù bi n fɔ inɔ nŋɛ domi bii ɳ̀ fɔ inɔ nŋɛ,
yooi á tũ inɔm má bii kù jɛ iŋɛ iyi ɳ̀ fɔ inɔ
nŋɛu.
3 Na ŋɔi í jɔ̀ ɳ̀ takɔ ɳ̀ kɔ nŋɛ tiau bɛ wɑ do
yaase bɛɛbɛ. N kù bi n naa bi tu ŋɛ, iŋɛ iyi hai
bi tu ŋɛi an bɑ inɔ didɔ̃, ì fɔ inɔm ŋɑ. Ǹ wɑ
n naanɛ iŋɛ fei iyi bii inɔm í dɔ̃, inɔ didɔ̃i iŋɛ
feii.
4 Bɛɛbɛi ɳ̀ kɔ nŋɛ tiau wɑ do inɔ ku fɔ do
cikãaju nkpɔ nkpɔ, kù jɛ n fɔ inɔ nŋɛ, ɳ̀ bi i
mà ŋɑ zakɑ bɛi ɳ̀ bi ŋɛ í toi.

I yɑ kpɑ idei kurara ŋɑ

5 Si bɛi inɛ gɔ nŋɛ í fɔ inɔm, kù jɛ inɔi amu
akãi í fɔ, ti iŋɛ feii. Walakɔ ɳ̀ tamaa í sĩɑ n ni,
inɔi inɛ gɔ nŋɛ ŋai í fɔ, domi n kù bi n fɔ n lɔsi.
6 Amma í to bɛɛbɛ, si bɛi inɛ nkpɔ nŋɛ í kpãa
iju.
7 Í sĩɑ i kpɑ idei kurarɑɛ i mua gbugbã ŋɑ
ku bɑ inɔ ku fɔ nlau ku maà caa siɛ.
8 Na nŋu, ɳ̀ wɑ n tɔɔ ŋɛ, i ceaa bɛi á mà iyi ì
bi nŋu ŋɑ.
9 Na ŋɔi í jɔ̀ ɳ̀ takɔ ɳ̀ kɔ nŋɛ tia wɑ wo n cɔ
laakai nŋɛ ku bɑ n mà bii í jɛ ì waa jirima fei
ndɛɛ ŋɑ.

10 Inɛ iyi ì kpa idei kurarae ŋa, amu mə ɩ̀ kpaa mbɛ baa do iyi kù jɛ amui í raraa. Nə ideu iyi ɩ̀ kpa, ɩ̀ kpaai na iri nŋɛ si wajui Kirisi,
11 ku ba Seetam ku maà zamba wa. Ntəi, à mà sãa sãa iyi wa bi ku ce.

À jɛ igũ si kpãai Jesu Kirisi

12 Iyi ɩ̀ to Torasi laabaau jiidai Kirisi ku sisi, ɩ̀ yəə iyi didõi Lafɛ̃ɛi í ɗim kpãa n ceò icɛ bɛ.
13 Amma laakaim kù sũ sɛ̃ɛ si bɛi n kù yɛ kpaasim Titee. Na ŋəi í jò ɩ̀ təə inɛi Torasi ŋa sukudõ ɩ̀ nɛ ilɛi Masedəni.
14 Amma ka saabu Ilaaõ, domi í mu nwa gbugbã ka jɛò igũ waati kãma fei si kpãai Kirisi. Wa ceò wa icɛ ku ba ku jò inɛ ŋa a mà Kirisi, nə kumài Kirisiu ku fangaa bii fei bɛi inúnùi tularе í ya fangaa.
15 Ntəi, si wajui Ilaaõ à yɛi bɛi inúnù didõi Kirisi, bi inɛ ŋa iyi à ba faaba, do bi woo bə nfe ku ce ŋa.
16 Bi inɛ ŋa iyi à waa bə bi ku ce nfe, inúnùi ikui iyi wa bí iku. Bi inɛ ŋa mə iyi à waa ba faaba, inúnùi kuwɛɛi iyi wa na kuwɛɛ. Yooi í to ku ce dimii icɛu bɛ.
17 A kù jɛ bɛi inɛ gə ŋa iyi à waa sisi idei Ilaaõ do ibo na fia. Amma si na iyi í jò Ilaaõi í bɛ wa wa, nŋui í jò à waa fə ide dee dee na anu akã iyi à ce do Kirisi, kù jɛ do muafiti.

3

Amaacɛ ŋa iyi aa sisia inɛ ŋa akabuu titõ

1 Ide iyi à fə nsɛiu ihɛ̃ í yɛ bɛi à waa təə fufu mái? Awa mə à nɛ bukaatai ka naa bi tu ŋɛ do tia iyi á sisi nŋɛ yaase nwai, bɛi inɛ gə ŋa à ya ce? Mà ka təə ŋɛ i kə nwa dimiɛ ŋai.
2 Iŋɛ taka nŋɛi ì jɛ bɛi tia nwa iyi à kə si idə nwa. Í yɛ ŋai bɛi tia iyi inɛ fei í mà wa cioɛ.
3 Kookoosu nŋɛ wa nyisi ntə ntə iyi iŋɛi í jɛ bɛi tia iyi Kirisi í kə na icɛ nwa iyi à ce si inə nŋɛ. Tiau, kù jɛ do biikii à kəə, amma do Hundei Ilaaõi à kəə, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Kù jɛ si kutai à kəə, si idəi amanɛ ŋai.
4 Naanɛ nŋui à nɛ si wajui Ilaaõ do saabui Kirisi.
5 Ntəi, a kù to ara nwa ka ni à ce ngəgə do ara nwa. Mii iyi à yəkə à waa ce fei, hai bi Ilaaõi wa naa,
6 domi nŋui í mu nwa gbugbã ka jɛò amaacɛɛ ŋa ka sisia inɛ ŋa akabuu titõ. Akabuuu kù waa ce icɛ do wooda iyi à kəu, bi kù jɛ do Hundei Ilaaõ. Wooda iyi à kəu í ya jò inɛ ku kui, amma Hundei Ilaaõi í ya na kuwɛɛi.
7 Waati iyi à kə woodau akã akã si kuta, amboei Ilaaõ í má inya. Amboeu í jò wajui Moizi wa daana hee inɛi Izirɛli ŋa à məngə ku kãsiɛ iju. Do nŋu fei, amboeu í na í tã. Bii í jɛ wooda iyi í jò inɛ ŋa à kui í naa do dimii amboe bɛɛbɛ,
8 amboei icɛ iyi Hundei Ilaaõ wa ce kaa re bɛɛbɛ? Ntə ntə á re.
9 Icɛi wooda iyi í ya yɛ taalei inɛ ŋa í nɛ amboe, amma ti icɛ iyi í jò inɛ ŋa à jɛ dee dee si wajui Ilaaõ í roo hee bii í jɩ̀.
10 Aa ka yəkə ka ni məm amboe iyi wa má inya tako kù to ngəgə do ti nsɛi iyi í la í roo.
11 Ntəi, bii mii iyi kaa kpɛ í nɛ amboe, zaka bɛirei amboei mii iyi á ya maa wɛɛ do ajə fei á la ku to.
12 À waa fə ide do naanɛ si na iyi í jò à nɛ kpãa ku cəu ihɛ̃.
13 A kù jɛ bɛi Moizi iyi í bii fuugɛsɛ ku ba inɛi Izirɛli ŋa a maà yɛ waati iyi amboeu í sɛkɛɛ hai si wajuɛ.
14 Amma à lele idə nŋa a kù yəkə a kù gbə yaaseɛ. Baa do nnyi fei bii à waa cio tiai akabuu sintei idei Ilaaõ, í yɛi bɛi fuugɛsɛu í kə í wa bɛ. Nə fuugɛsɛu kaa nya bii kù jɛ à dasi Kirisi naanɛ.
15 Baa nnyi má, waati iyi inɛi Izirɛli ŋa à waa cio tia iyi Moizi í kə fei, í ya yɛ bɛi fuugɛsɛu wa ganji ŋa a gbə yaaseɛi.
16 Amma kukəi idei Ilaaõ wa fə í ni, waati iyi inɛ í kpaasi idɔɛ í sinda si Lafɛ̃ɛ, waati bɛɛbɛi fuugɛsɛu á nya.
17 Nə wee, Lafɛ̃ɛu, Hundei. Tengi bii Hundei Lafɛ̃ɛ í wa, tengi bɛi ara ku nɛ í ya wa.
18 Fuugɛsɛu kù wa si waju nwa má nə inɛ ŋa à ya maa yɛ amboei Lafɛ̃ɛ si wai bɛi si digi, nə amboeɛ iyi à waa cəu, nŋui wa kpaasi wa ku ba ka jəə, nə í ya maa kõəsii waati kãma fei si wa. Icɛu bɛ, Hundei Lafɛ̃ɛi wa coo.

4

Amanii Hunde iyi í wa si wa

1 Ilaaõi í da nwa icɛu si awə na jiida ku jɛɛ. Nŋui í jò a kù məngə munya.
2 À nyə daai anyə ŋa iyi inɛ ŋa à ya ce si asii. A kù wɛɛ do baai bisi laalə, a kù kpaasi ide ntəi Ilaaõ ibo. Amma à jò inɛ ŋa à waa mà ntəu sãa sãa ku ba inɛ fei ku mà si idɔɛ awa ilu ntə ŋai si wajui Ilaaõ.
3 Baa do iyi à waa sisi laabaau jiidau dee dee, inɛ gə ŋa a ci ya gbə yaaseɛ, amma inɛ ŋa iyi aa ce nfe aŋa akãi a ci ya gbə yaaseɛ.
4 Inɛ ŋau a kù dasi naanɛ si na iyi í jò Seetam, lafɛ̃ɛi andunyau í nya laakai nŋa. Í nya laakai nŋai ku ba a maà yɛ inya kumái laabaau jiidau. Laabaau jiidau wa nyisi wa amboei Kirisi, iyi í jɛ Ilaaõ takaɛ.
5 Do ntə, a kù waa waazo idei iri nwa. Si waazo nwa à waa fə iyi Jesu Kirisii í jɛ Lafɛ̃ɛ nə awa mə à jɛ woo ce icɛ nŋɛ ŋa na iriɛ.
6 Ilaaõi í ni, inya kumá ku ce si aninii ilu kuku, nŋui í nə í da nwa si inya kumáɛ si idə nwa ku ba ka mà amboeɛ. Amboei Ilaaõui à waa yɛ si wajui Kirisi.
7 Amma awa iyi à nɛ amani nlau ihɛ̃, à yɛi bɛi cakai amà ku ba kulai gbugbãu ku jɛ ti Ilaaõ, ku maà jɛ ti awa taka nwa.

8 À yɔyɔ wa do ijuukpã ikã ikã fei, amma a
kù ku. À biti amma a kù mɔngɔ.
9 Inɛ ŋa à kpã wa iju, amma Ilaaɔ̃ kù kɔsi
wa. À kɛkɛ wa, amma a kù kpa wa.
10 Ajɔ fei si wahalau ihɛ̃ í yɛi bɛi à waa ba
ikpɛ̃ nwa si ikui Jesu bii à waa bɔ fei ku ba a
yɛ kuwɛɛɛ si ara nwa.
11 Ntɔi, baa do iyi à wɛɛ fei, si anui ikui à ya
ka wa waati kãma fei na irii Jesu, ku ba a yɛ
kuwɛɛɛ si ara nwa.
12 Bɛɛbɛi awa si anui ikui à wa, amma iŋɛ,
kuwɛɛi í jɛ tu ŋɛ.
13 Naanɛ ku dasi nwa í yɛ bɛi ti inɛ iyi í kɔ
si kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, ǹ dasi naanɛ, na ŋɔi í jɔ̀
ǹ wa n fɔ ide. Na nŋu, awa mɔ, si na iyi í jɔ̀ à
dasi naanɛ, nŋui í jɔ̀ à waa fɔ.
14 À mà do ntɔ, inɛ iyi í jǐ Lafɛ̃ɛ Jesu hai si
balɛ, á jǐ wa do Jesu ajɔ nɔ kú jɔ̀ awaɛ ŋa ka kò
si wajuɛ.
15 Na iri nŋɛi à waa temuaò mii ŋau ihɛ̃ fei
ku ba inɛ ŋa iyi à ba didɔ̃i Ilaaɔ̃u, akpɔ nŋa ku
ya maa kɔ̃ɔsi nɔ a ya maa saabuɛ ntɔ ntɔ, domi
bɛɛbɛi aa nyisiò amboeɛ.

Ka jɛ kuwɛɛ do naanɛ ku dasi

16 Nŋui í jɔ̀ a kaa ka mɔngɔ munya. Baa bii
ara nwa wa gbo, hunde nwa í ya maa wɛɛ titɔ̃i
do ajɔ fei.
17 Ijuukpã keeke iyi à waa yɛ si nsɛiu ihɛ̃ wa
ce nwa sɔɔlui amboe iyi ci ya tãi iyi í la í re
ijuukpãu.
18 Ntɔ ntɔ laakai nwa kù wa si mii iyi iju wa
yɛ, í gbe si mii iyi kù waa yɛ. Mii iyi iju wa yɛ
ci ya kpɛ, amma mii iyi kù waa yɛ í ya wɛɛi do
ajɔ fei.

5

1 Arai í jɛ bi ku wai hunde nwa si ilɛu ihɛ̃.
Nɔ à mà bii ara nwa í ku, Ilaaɔ̃ í jilɛ nwa bi ku
wa lele iyi nŋu takaɛ í ce, kù jɛ amanɛ. Bi ku
wau á maa wɛɛi do ajɔ fei.
2 Nɔ à wasi ku weewea si na iyi í jɔ̀ hunde
nwa í bi ku dasi bi ku wai leleu bɛi amanɛ í
ya dasi ibɔ.
3 Í bi bɛɛbɛi domi bii à dasi, hunde nwa kaa
wɛɛ hai nɛ bi ku wau.
4 Ntɔ ntɔ, si waati iyi à wa si arau ihɛ̃ à waa
weewea à waa nɛ bɛi inɛ iyi aso wa wɔɔ. Kù
jɛ à bi ka wɛɛ hai nɛ ara amma à bi a da nwa
si ara titɔ̃i leleu, ku ba kuwɛɛu ku kpa irii mii
ŋa iyi í jɛ ti iku.
5 Inɛ iyi í jilɛ nwa mii ŋau ihɛ̃ nŋui í jɛ Ilaaɔ̃.
Nŋui í mu nwa Hundeɛ bɛi kaazigi.
6 Nŋui í jɔ̀ à ya ka nɛ wɔɔkɔ ajɔ fei baa do iyi
à mà si waati iyi à wa si arau ihɛ̃ à jǐò bi ku
wai Lafɛ̃ɛ.
7 À waa ce isɛɛnɛ nwa na naanɛ ku dasi, kù
jɛ na mii iyi à waa yɛ.
8 Ntɔ ntɔ à ya ka nɛ wɔɔkɔ. Amma iyi à bi í
re fei ndɛɛ nŋui í jɛ ka jɔ̀ arau ihɛ̃ ka bɔ bi Lafɛ̃ɛ
ka maa wa bi tɛɛ.
9 Nŋui í jɔ̀ à waa ce kookaai ka ce iyi á dɔ̃a
Lafɛ̃ɛ si, bii í jɛ à wɛɛ si arau ihɛ̃ walakɔ bii à
ku.
10 Í sǐa ka ce iyi á dɔ̃a si domi kù nɛ bɛi aa
ka ce iyi a kù leekǐ si wajui Kirisi ku kiiti wa
awa fei, nɔ ku sãa inɛ fei si bɛi kookoosu iyi
í ce si kuwɛɛɛ í to, bii laalɔi, bii í nɔ í jɛ jiida
mɔi.

Kirisi í jɔ̀ à dɔ̃ do Ilaaɔ̃

11 Ilaaɔ̃ í mà wa sãa sãa, nɔ bɛɛbɛ mɔi ǹ
tamaa iŋɛ taka nŋɛ ì mà wa ŋa. Si na iyi í jɔ̀
à mà bɛɛrɛi Lafɛ̃ɛ. À waa dɛ ka kãmia inɛ ŋai.
12 Kù jɛ à waa tɔɔ fufu bi tu ŋɛ. Amma à waa
bi i ba yaase bɛi aa ce i wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋai na iri
nwa. Bɛɛbɛi aa ba bɛi aa jɛa inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ
fufu na mii ŋa iyi à waa yɛ nŋu akã, nɔ à fũsi
iyi í jɛ ti idɔu awɔ.
13 Bii à waa ce wa sũmu, na Ilaaɔ̃i. Bii à nɔ
à waa ce wa ilu laakai ŋa mɔi, na iri nŋɛi.
14 Kubii Kirisii wa nɛ̀ò wa. Si na iyi í jɔ̀ à mà
inɛ akãi í ku na inɛ fei, à nɔ à mà iyi inɛ feii í
nɛ ikpɛ̃ si ikuɛ.
15 Í kui na inɛ fei ku ba inɛ ŋa iyi à wɛɛ si
hunde a maà wɛɛ na irii aŋa taka nŋa má, í
gbe na iriɛ, nŋu iyi í kú nɔ í jǐ na iri nŋa.
16 Na nŋu, bɛbɛi a kaa ka cɔ iyi à waa yɛò iju
si amanɛ nŋu akã. Baa bii bɛɛbɛi à tako à cea
Kirisi wo, nsɛi a kaà ka ce bɛɛbɛ má.
17 Bii inɛ gɔ í nɛ anu akã do Kirisi í jɛ inɛ
titɔ̃. Mii ndii tako ŋau à lɔ, nɔ wee mii titɔ̃ ŋai
à sãsi wa.
18 Mii ŋau ihɛ̃ fei icɛi Ilaaɔ̃i, nŋu iyi í jɔ̀ à dɔ̃
do nŋu na saabui Kirisi, nɔ í bɛ wa ku ba awa
mɔ ka jɔ̀ inɛ ŋa a dɔ̃ do nŋu.
19 Ntɔ ntɔ, na saabui Kirisii Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ ŋa
à dɔ̃ do nŋu. Í kpa idei kurara nŋa kù waa
dooaɛ má, nɔ í jilɛ nwa icɛ ka sisia inɛ ŋa bɛi
aa ce a dɔ̃ do nŋu.
20 Na nŋu, à jɛ woo bɛi Kirisi ŋa. Í yɛi bɛi
Ilaaɔ̃ takaɛi wa ba ŋɛ ide ku fɔ hai bi tu wa nɔ
à waa tɔɔ ŋɛ do irii Kirisi, i jɔ̀ i dɔ̃ do Ilaaɔ̃ ŋa.
21 Kirisi, nŋu iyi kù ce dulum kãma, nŋui
Ilaaɔ̃ í kãa dulum du wa ku ba ka jɛ dee dee si
wajuɛ na anu akã nwa iyi à ce do Kirisi ajɔ.

6

1 Awa iyi à waa ce icɛ do Ilaaɔ̃ ajɔ, à waa tɔɔ
ŋɛi i maà jɔ̀ didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛu ku ce nfe.
2 Si tiai idei Ilaaɔ̃ à kɔɔ à ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Ǹ gbɔ kutɔɔɛ nɔ ǹ jɛɛ si waati jiida.
Ǹ sobiɛ si ajɔi faaba.
To, nsɛii í jɛ waati jiidau, nnyii ajɔi faaba.
3 A kù waa bi inɛ gɔ ku yɛ taalei icɛ nwa.
Nŋui í jɔ̀ a kù waa ce ngɔgɔ iyi á dasi inɛ
kurara.
4 Amma si kookoosu nwa fei à waa bi
kuwɛɛ nwa ku nyisi iyi à jɛ woo ce icɛ jiidai
Ilaaɔ̃ ŋa. À waa temua ntɔ ntɔ si wahala do si
are do si ijuukpã.

5 À tɛ nwa kpɔtɔɔ à dasi wa piisɔ̃ɔ, nɔ inɛ
ŋa à dede gidi si wa amma si fei ndɛɛ à yɔkɔ
temua. À ya ka ce icɛ hee ka gbɛɛji, à ya ka wɔ
njoo, nɔ à ya ka dĩ anu.
6-7 À waa nyisi iyi à jɛ woo ce icɛi Ilaaɔ̃
ŋa do kuwɛɛ jiida nwa, do kumà nwa, do
suuru nwa, do jiida ku jɛ nwa, do kubi hai
nɛ muafiti nwa, do idei ntɔu ku waazo. Nɔ
gbugbãi Ilaaɔ̃ do icɛ iyi Hundeɛ wa ce si wa
wa nyisi iyi à jɛ woo ce icɛɛ ŋa. Dee dee ku jɛi
í jɛ nyaui igũ nwa iyi à ya ka jaò nɔ ka kɔò ara
nwa.
8 À ya ka temuai bii inɛ ŋa à mà bɛɛrɛ nwa
walakɔ bii à waa nya fũnɛ nwa. Bɛɛbɛ mɔi à
ya ka temua bii à waa fɔ jiida nwa walakɔ bii
à waa fɔ laalɔ nwa. À waa cɔ wa bɛi woo sɔ ibo
ŋa baa do iyi à waa fɔ ntɔ fei.
9 À waa cɔ wa bɛi a kù mà wa, baa bii inɛ fei
í mà wa sãa sãa. À waa cɔ wa bɛi inɛ ŋa iyi à
kasãm, amma hee nsɛi à wɛɛ si baani. À kpã
wa iju ntɔ ntɔ, amma a kù kpa wa.
10 À waa cɔ wa bɛi ilu inɔ ku fɔ ŋa, amma
à ya ka maa nɛ inɔ didɔ̃i waati kãma fei. À
waa cɔ wa bɛi ilu are ŋa, amma à waa mua inɛ
nkpɔ amani. À waa cɔ wa bɛi a kù nɛ ngəgə,
amma à nɛ fei ndɛɛ.
11 Iŋɛ inɛi Kɔrɛnti ŋa, à sõ ŋɛ ide ntɔ iyi í
wa si idɔ nwa fei. Idɔ nwa í nɛ kubi nŋɛ jiida
jiida.
12 Kubi nwa kù kaye si gãmɛ nŋɛ, amma
iŋɛi i kù na wa ara.
13 Na nŋu, i ce nwa bɛi awa mɔ à waa ce nŋɛ.
Ǹ wa n ba ŋɛ ide ku fɔ bɛi amam ŋa, i jɔ̀ i bi wa
jiida jiida ŋa.

I maà nɛ anu tɔɔsi do hai dasi Jesu naanɛ ŋa

14 I maà nɛ anu tɔɔsi do hai dasi Jesu naanɛ
ŋa domi i kù jɔ ŋa ŋa. Bɛirei jiida do laalɔ á ce
ku tɔtɔɔ. Mà bɛirei inya kumá do ilu kuku á
ce ku tɔtɔɔ.
15 Bɛirei Kirisi do Seetam aa ce a gbɔ si njɛ.
Mà mii woo dasi Jesu naanɛ do hai dasi naanɛ
à nɛ si gãmɛi njɛ.
16 Bɛirei bi ku wai Ilaaɔ̃ do iwɛ̃ ŋa á ce ku
tɔtɔɔ. Awai à jɛ bi ku wai Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui
kuwɛɛ. Nɔ nŋu takaɛ í fɔ í ni,
An wɛɛ do aŋa nɔ awaò ŋa ka maa nɛ.
An jɛ Lafɛ̃ɛ nŋa nɔ aa jɛ inɛm ŋa.
17 Na ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í nyi í ni má,
I fa ara nŋɛ hai bi tu ŋa nɔ i jĩò ŋa ŋa.
I maà má kɔkɔi mii iyi í riisi ŋa.
Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa an gba ŋɛ.
18 An jɛ baa nŋɛ.
Nɔ iŋɛ mɔ aa jɛ ama inɛmɔkɔ do ama inaabom
ŋa. Mii iyi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei í fɔ mbɛ.

7

1 Baakɔɔm ŋa, kuwãu ihɛ̃ fei tutu wai. Na
nŋu, ka jɔ̀ idɔ nwa ku má sãa sãa si mii fei ku
ba ara nwa do idɔ nwa ku maà nɛ taale kãma,
nɔ kumá nwa ku maa kɔ̃ɔsi si Ilaaɔ̃ nɔ ka màò
bɛɛrɛɛ.

Inɔ didɔ̃i Pɔlu

2 I jɔ̀ i nɛ kubi nwa ŋa. A kù rarɛa inɛ gɔ, a
kù bɛjɛ kuwɛɛi inɛ gɔ, a kù nɔ a kù taki inɛ gɔ.
3 N kù wa n fɔ bɛɛbɛ na n yɛ taale nŋɛ. Ntɔi,
si bɛi ǹ fɔ tã, à nɛ kubi nŋɛ si idɔ nwa, baa bii
í jɛ si kuwɛɛ wala si andɛi ikui.
4 Ǹ wa n naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ, nɔ ǹ wa n tɔɔ fufu
na iri nŋɛ si mii fei. Ǹ ba gbugbã na iri nŋɛ nɔ
inɔm í dõ í caa si ijuukpã nwa fei.
5 Ijuukpãu í jɔ̀ a kù sĩmi waati iyi à to ilɛi
Masedɔni. À ba ijuukpã ikã ikã baa yooma
fei. À ya ka ba ija hai waduude nɔ si idɔ nwa
njo wa mu wa.
6 Amma Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mua ilu inɔ ku fɔ
ŋa gbugbã, í jɔ̀ kunaai Titee í mu nwa gbugbã.
7 Kù jɛ kunaaɛ nŋu akãi í mu nwa gbugbã,
amma iyi í ni má iŋɛ taka nŋɛ ì mua nŋu
gbugbã ŋa. Í nɔ í sõ wa bɛi ì waa bi ku yɛm
ŋa ntɔ ntɔ, do bɛi ì nɛ inɔ ku fɔ ŋa, do bɛi ì nɛ
kubim ŋa jiida. Ideɛu í jɔ̀ inɔ didɔ̃m í kɔ̃ɔsi
hee í caa.
8 Na ŋɔi í jɔ̀ baa bii tia iyi ǹ kɔ nŋɛ í fɔ inɔ
nŋɛ, n kù nɛ inɔ ku fɔ do iyi ǹ kɔɔ. Ǹ tako ǹ nɛ
inɔ ku fɔɛ si waati iyi ǹ yɛ í fɔ inɔ nŋɛ si waati
keeke gɔ.
9 Amma nsɛi inɔm í dõ. Kù jɛ na iyi í jɔ̀ ǹ fɔ
inɔ nŋɛ, amma si na iyi í jɔ̀ inɔ ku fɔ nŋɛ í jɔ̀
ì kpaasi daa ŋa. Bɛɛbɛi í ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í
ceò inɔ ku fɔ nŋɛ icɛ. Na nŋu, a kù ce nŋɛ laalɔ
kãma.
10 Ntɔ ntɔ, inɔ ku fɔ iyi Ilaaɔ̃ wa ceò icɛ í ya jò
inɛ ku kpaasi daaɛ nɔ ku ba faaba. Dimii daa
ku kpaasi bɛɛbɛ i kaa ni, bii ǹ mà. Amma inɔ
ku fɔi andunya í ya bí ikui.
11 Ilaaɔ̃ í ceò inɔ ku fɔ nŋɛu icɛ, nɔ i cɔ ribaɛ
nsɛi ŋa. I cɔ zaka bɛi inɔ ku fɔu í jɔ̀ ì ce laakai
ŋa ì ce himma ì kɔò ara nŋɛ ŋa. Nɔ í jɔ̀ inɔ nŋɛ
kù waa dõ wo nɔ ì waa ce njo ŋa, ì kpã woo ce
laalɔu iju ŋa. Nɔ í jɔ̀ ì bi i yɛm má ŋa nɔ ì nɛ
kubim ŋa. Si fei ndɛɛ ì nyisi iyi ì má si ideu
ŋa.
12 Na nŋu, bii ǹ kɔ nŋɛ tiau wa, n kù kɔɔ na
inɛ iyi í ce laalɔu nŋu akã, walakɔ na inɛ iyi í
cea laalɔu nŋu akã. Amma ǹ kɔɔi ku ba i mà
sãa sãa ŋa si wajui Ilaaɔ̃ iyi ì nɛ kubi nwa ntɔ
ntɔ ŋa.
13 Na ŋɔi í jɔ̀ à ba gbugbãu.
Kù nɔ kù jɛ gbugbã nŋu akãi à ba, amma iyi
í re mɔm, à yɛ iyi Titee í wɛɛò inɔ didɔ̃ si na iyi
í jɔ̀ iŋɛ fei ì tũ inɔɛ. Nŋu bɛi í jɔ̀ inɔ didɔ̃ nwa í
kɔ̃ɔsi má.
14 Baa bii ǹ tɔɔ fufu keeke bi tɛɛ na iri nŋɛ
wo, i kù dasim anyɔ ŋa, domi si bɛi ide ŋa iyi
à sõ ŋɛu fei ntɔi, bɛɛbɛ mɔi Titee í yɔɔ iyi fufu
ku tɔɔ nwa si ntɔi.
15 Kubi nŋɛ iyi Titee í nɛ wa kɔ̃ɔsi si bɛi wa
ye gigi iyi iŋɛ fei ì jirimaɛ nɔ ì gbaa ŋa do bɛɛrɛ
nla nla.

16 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ do iyi an yɔkɔ n dasi ŋɛ
naanɛ si mii fei.

8

I ce amua do inɔ didɔ̃

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, à bi i mà ŋa bɛi Ilaaɔ̃ í cea
igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni didɔ̃.
2 Aŋai à yɛ laakai ku cɔ si ijuukpã jiida.
Amma inɔ didɔ̃ nla nŋa í jɔ̀ à ce amua nŋa do
inɔ akã, baa do iyi are nŋa í la.
3 Ǹ jé sɛɛda iyi à na do idɔɔbi nŋa zaka bɛi
à yɔkɔ, nɔ à na mɔm nii hee í re zaka bɛi a kù
waa tamaaò.
4 À mante wa ntɔ ntɔ à ni ka jɔ̀ aŋa mɔ aŋa
a na sobii aŋa na irii woo dasi naanɛ ŋa iyi à
wa ilɛi Zudee.
5 À ce í re baa zaka bɛi à waa tamaa. Sinte
titã à na Lafɛ̃ɛ ara nŋa, à bɛi à na awa mɔ ara
nŋa do idɔɔbii Ilaaɔ̃.
6 Nŋui í jɔ̀ à tɔɔ Titee ku naa bi tu ŋɛ ku na
ku sobi ŋɛ si bɛi í tako í sintiɛ, ku ba iŋɛ mɔ i
tambɔ icɛ jiidau bɛ ŋa.
7 Fei ndɛɛ í caa si ŋɛ, hai naanɛ ku dasi do
ide ku fɔ do kumà, do himma nŋɛ si mii fei,
do kubi nwa iyi ì nɛ ŋa. Nŋui í jɔ̀ à bi icɛ jiidau
bɛ mɔ ku caa si ŋɛ.
8 Kù jɛ woodai ǹ wa n na ŋɛ, himmai inɛ gɔ
ŋai ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ku ba ku mu nŋɛ kpãa iyi á jɔ̀
inɛ ŋa a yɔɔ iyi kubi nŋɛu ntɔi.
9 Ì nɔ ì mà didɔi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa,
nŋu iyi í tako í jɛ ilu amani, nɔ í ce araɛ ilu are
na iri nŋɛ ku ba areɛu ku ce ŋɛ ilu amani ŋa.
10 Si ideu ihɛ̃ ikɔi ǹ wa n na ŋɛ. Hai icĩ iŋɛi ì
jɛ inɛ sinte ŋa si icɛu. Kù jɛ si kuceɛ nŋu akã,
amma sinte iŋɛi ì dasi idɔ i coo ŋa. Iŋɛi í sĩa i
temua i mɔsiò icɛu ŋa.
11 Na nŋu, i hanya si bɛɛbɛ nsɛi i kpa irii
icɛu ŋa. Si bɛi ì dasi idɔ ntɔ ntɔ ì sintiɛ do
himma ŋa, bɛɛbɛ mɔi á sĩa i tambɔɛ ŋa do
himma si bɛi kunɛ nŋɛ í to.
12 Bii ì na do inɔ akã, Ilaaɔ̃ í ya gbai. Zaka
bɛi ì nɛi í ya cɔ, nɔ baaɛ ci ya wa si iyi ì kù nɛ
ŋa.
13 N kù bi ti iŋɛ mɔ ku na ku maa gaizia ŋɛ
na faabai inɛ gɔ ŋa, amma í sĩa kunɛ nŋɛ do tu
ŋa ku munga.
14 Si nsɛi, kunɛ nŋɛ í la. Na nŋu, aa yɔkɔ i
sobi inɛ ŋa iyi à wa si are. Nɔ ajɔ iyi iŋɛ mɔ ì
na ì wa si are, bii kunɛ nŋa í la, aŋa mɔ a sobi
ŋɛ. Bɛɛbɛi kunɛi iŋɛ fei á maa munga.
15 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ í ni,
Inɛ iyi í kó mana í kpɔ, kù re gũa.
Inɛ mɔ iyi í ko keeke, kù gaizia gũa.

Inɛ ŋa iyi à bɔ amuau ku gba wa

16 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɔ̀ Titee í bi
ŋɛ bɛi awa taka nwa à bi ŋɛ.
17 Waati iyi ǹ tɔɔɛ ku naa bi tu ŋɛ í jɛsi idem
tengi bɛ gbakã, nɔ nŋu takaɛ í dasi idɔ mɔ wo
ntɔ ntɔ ku naa bi tu ŋɛ hai a kù sɔ̃ɔ.
18 Nɔ à waa bɛ inɛ nwa gɔ wa do nŋu takaɛ
ajɔ, inɛ iyi igbɛi inɛi Jesu ŋa fei à waa saabu
na icɛi laabaau jiidau iyi wa ce.
19 Iyi í re mɔm, igbɛi inɛi Jesu ŋa à cicaɛ ku
si wa si isɛɛnɛ nwa ka naaò amuau wa. Icɛu
à waa cooi ka naò Lafɛ̃ɛ takaɛ amboe nɔ ka
nyisiò iyi à nɛ idɔ jiida ka sobiò inɛ ŋa.
20 À waa ce kookaai ku ba inɛ gɔ ku maà yɛ
taale nwa na fia nlau ihɛ̃ ku muɛ iyi à da nwa
si awɔ.
21 Ntɔ ntɔ, à waa bi ka ce mii iyi í sĩa, ku maà
jɛ si ijui Lafɛ̃ɛ nŋu akã, amma do bi amanɛ ŋa
fei.
22 À waa bɛ ŋa do inɛ nwa gɔ má, inɛ iyi à
cɔ laakaiɛ isɛ fɛɛfɛlo, à nɔ à yɛ í jɛ ilu himma
si icɛ nkpɔ. Amma nsɛi himmaɛ í kɔ̃ɔsi domi
wa naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ.
23 Inɛ ŋa iyi à bɛ si ŋɛ ŋau wee. Titee nŋui í
jɛ minjisiam iyi wa bam icɛ ku ce bi tu ŋɛ. Inɛ
ŋa mɔ iyi aa suu wa, aŋai à jɛ woo bɛi igbɛi
inɛi Jesu ŋa nɔ à jɛ inɛ ŋa iyi à waa na Kirisi
amboe.
24 Na nŋu, i nyisi ŋa iyi ì bi ŋa ŋa ntɔ ntɔ, ku
ba igbɛi inɛi Jesu ŋa a mà iyi à nɛ kpãa ka tɔɔ
fufu na iri nŋɛ.

9

Sobi iyi aa sambaa woo dasi naanɛ ŋa

1 Kù jɛɛm tilasi n kɔ nŋɛ tia wa na sobi iyi
á jɛ ti woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi
Zudee.
2 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ ǹ mà kubi
jiida nŋɛ nɔ ǹ tɔɔ fufu na iri nŋɛ bi inɛi
Masedɔni ŋa ǹ ni iŋɛ woo dasi naanɛ ŋa iyi
ì wa ilɛi Gɛrɛsi ŋa ì tã sɔɔlui sobiu hai icĩ ŋa.
Himma nŋɛ í dasi inɛ nkpɔ nŋa kookaai.
3 Do nŋu fei, ǹ wa n bɛ si ŋɛ inɛ nwa ŋau ihɛ̃
wa ku ba fufu ku tɔɔ nwa na iri nŋɛ ku maà jɛ
ngbɛ si ideu ihɛ̃. Ǹ bi i wɛɛò sɔɔlu ŋa si bɛi ǹ
fɔu.
4 Bii kù jɛ bɛɛbɛ, bii inɛi Masedɔni gɔ ŋa à
sim wa, nɔ à na à ba i kù ce sɔɔlu ŋa, naanɛ
nwa iyi à nɛ si ŋɛ á kpaasi anyɔ. Aa fɔ idei iŋɛ
má?
5 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ yɔɔ iyi í sĩa n tɔɔ kpaasi nwa
ŋau ihɛ̃ a cuaam wa bi tu ŋɛ a ceò sɔɔlui amua
jiida iyi ì wãu tã ŋa. Si bɛɛbɛ á maa jilɛi hee n
maa n to wa, nɔ ku nyisi iyi ì waa na do inɔ
akã ŋa, kù jɛ do tilasi.
6 I kù mà ŋa, inɛ iyi í gbɛ̃ keeke, keekei í ya
da? Inɛ mɔ iyi í nɔ í gbɛ̃ í la, nla nlai í ya da.
7 Na nŋu, í sĩa inɛ fei ku na bɛi í dasi idɔ, ku
maà ti ku jɛ do tilasi walakɔ do weewea, domi
inɛ iyi wa na do inɔ didɔi Ilaaɔ̃ í bi.
8 Ìlaaɔ̃ á yɔkɔ ku jɔ̀ didɔ̃ ikã ikã fei ku caa si
ŋɛ ku ba i nɛ fei ndɛɛ do ajɔ fei ŋa. Si bɛɛbɛi aa
ba bukaatai mii iyi ì bi fei ŋa, hee ku gbe nŋɛ
nla nla i ceò icɛ jiida fei ŋa.
9 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Ilaaɔ̃ í kpɛ̃a ilu are ŋa amaniɛ do inɔ akã.
Inɔ akãɛ kaa tã baa ajɔ gɔ.

10 Ilaaɔ̃i í ya na woo gbɛ̃ dimi nɔ ku jɔ̀ ku so
jiida ku jɛ mii iyi á jɛ. Nŋu mɔi á mu nŋɛ
gbugbã i ceò amuau ŋa. Amuau á yɛi bɛi dimi
iyi ì waa gbɛ̃ ŋa, nɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ icɛ jiida nŋɛu ku
kɔ̃ɔsi jiida.
11 Á na ŋɛ amani ikã ikã fei iyi á to i ya ceò
amua ŋa do inɔ didɔ̃. Nɔ inɛ nkpɔ á saabu
Ilaaɔ̃ na amua nŋɛ iyi aa ka na ŋau.
12 Ntɔ ntɔ, icɛ iyi ì waa ce ŋa wa wũa bukaatai
woo dasi naanɛ ŋa jiida. Amma kù jɛ baa iyi
bɛ nŋu akã. Á jɔ̀ inɛ nkpɔ ku saabu Ilaaɔ̃.
13 Amuau á dɔ̃a inɛ ŋa si hee ku jɔ̀ a maa saabu
Ilaaɔ̃ do yaase bɛi ì waa jirimaɛ ŋa. Ilaaɔ̃ ku
jirima nŋɛi wa nyisi iyi ì dasi laabaau jiidai
Kirisi naanɛ ŋa. Nɔ aa nyi a saabuɛ má do
yaase bɛi ì ce ikpɛ̃i amani nŋɛ do inɔ akã iŋɛò
inɛ ŋa iyi à gbe fei.
14 Aa ce nŋɛ kutɔɔ do kubi nla nla na irii didɔ̃
nlau ihɛ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ.
15 Ka saabu Ilaaɔ̃ na amuaɛ iyi í kpeeò kufɔ do
gɛlɛ.

10

Pɔlu wa kɔò araɛ na icɛɛ

1 Amu Pɔlu, amu takam nii ɲ̀ wa n fãa ŋɛ,
amu iyi à ni ɲ̀ ya n kaye aram bii ɲ̀ wa bi tu
ŋɛ, bii ɲ̀ jĩò ŋɛ nɔ n ba ŋɛ ide ku fɔ do kulele.
Amma do daa didɔ̃i Kirisi do jiida ku jɛɛi ɲ̀ wa
n tɔɔ ŋɛ ideu ihɛ̃.
2 I maà tilasim n ba ŋɛ ide ku fɔ do kulele
waati iyi an na n to wa bi tu ŋɛ, domi bɛɛbɛi
ɲ̀ dasi idɔ n cea inɛ gɔ ŋa iyi à waa ni idɔɔbii
ara nwai à waa ce.
3 Ntɔi, à wa si ara, amma a kù waa jabu do
idɔɔbii ara.
4 Jĩnɛi igũ ŋa iyi à waa jabuò kù jɛ ti
andunya, amma gbugbãi Ilaaɔ̃i iyi á jɔ̀ ka kɛkɛ
bindi ŋa ka kpaò irii lasabui kurarai amanɛ
5 do dimii ara ku so iyi inɛ ŋa à nɛ fei à waa
jãò ide ntɔi Ilaaɔ̃. Nɔ do nŋui à waa kãmiaò
lasabu fei ku ba a jirima Kirisi.
6 À nɔ à tã sɔɔlu ka kpã inɛ ŋa iyi a kù waa
jirima ideu fei iju waati iyi ì na ì waa jirimaɛ
dee dee ŋa.
7 I jɔ̀ i cɔ mii ŋa iyi ì waa yɛ si waju nŋɛ. Bii
inɛ gɔ í mà kam kam iyi nŋu í jɛ ti Kirisi, ku
mà si idɔɛ iyi bɛɛbɛ mɔi awa mɔ à jɛ ti Kirisi.
8 Lafɛ̃ɛ í mu nwa yiiko ku ba ka mu nŋɛ
gbugbã, kù jɛ ka kɛkɛ ŋɛ. Nɔ baa bii fufu ku
tɔɔ nwa í la keeke na yiikou n kaa n yɛ anyɔ.
9 N kù bi a ni ɲ̀ wa n da zigi nŋɛ do tiam ŋa.
10 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa à ya ni tiam í lele nɔ í
gaabu, amma bii ɲ̀ wa inɔ nŋɛ n ci ya nɛ
gbugbã, ide ku fɔm ci ya nɛ bɛɛrɛ.
11 Inɛ iyi wa fɔ bɛɛbɛ í sĩa ku mà iyi ihɛ̃. Do
yaase bɛi à waa kɔ si tia nwa bii a kù wa bɛ,
do yaase bɛɛbɛ mɔi kookoosu nwa á yɛ waati
iyi aa ka wa bi tu ŋɛ.
12 Ntɔi, a kaa ka jɛ ka wã ara nwa do inɛ
ŋa iyi à ya maa so ara nŋa lele hee ka jɔ ŋa.
Inɛ nŋu ŋau a kù nɛ bisi domi à so ara nŋa í
baa í jɛ mii ku wã njɛ, nɔ à ya maa wã njɛ aŋa
duusɔ̃ɔ.
13 Amma awa, a kaa ka tɔɔ fufu si mii iyi a
kù nɛ kpãa ka tɔɔò fufu. Si icɛ iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ
nwa ku cei aa ka tɔɔò fufu, nɔ iŋɛi ì jɛ ribai icɛ
nwa.
14 Ntɔ ntɔ, awai à naa nŋɛ laabau jiidau wa.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ wo, a kaa ka nɛ kpãai fufu ku
tɔɔ.
15 Si bɛɛbɛ, a kù waa tɔɔò icɛi inɛ gɔ fufu.
Amma à waa cɔ kpãa, si bɛi naanɛ ku dasi nŋɛ
í la wa kɔ̃ɔsi, icɛ nwa mɔ á na ku kɔ̃ɔsi si anini
nŋɛ
16 ku ba ka yɔkɔ ka bɔò laabaau jiidau si ilu
ŋa iyi à wa waju nŋɛ, ku maà ti ku jɛ do fufu
ku tɔɔ na saabui icɛ iyi inɛ gɔ ŋa à ce tã.
17 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ, í ni,
Inɛ iyi wa tɔɔ fufu, ku tɔɔ fufu na Lafɛ̃ɛ.
18 Na nŋu, inɛ iyi wa cɔ araɛ inɛ jiida, kù jɛ
nŋui Ilaaɔ̃ á saabu, í gbe inɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ takaɛ
wa cɔ inɛ jiida.

11

Pɔlu í ni a ce laakai do woo bɛ ilu ibo ŋa

1 Oo, ɲ̀ bi i temuaòm ŋa bii ɲ̀ fɔ ide keeke
iyi kù nɛ yaase. Ntɔ ntɔ, i temuaòm ŋa.
2 Ǹ wa n ce igu iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃ na iri
nŋɛ, domi ì yɛ ŋai bɛi mudɛ̃ɛ iyi ɲ̀ mua mɔkɔ
akã. Mɔkɔui í jɛ Kirisi nɔ ɲ̀ bi n kooò ŋɛ bi tɛɛi
bɛi mudɛ̃ɛ iyi kù mà mɔkɔ.
3 Amma si bɛi Seetam njou, í dĩ ijui Ɛfa wo
do bisi laalɔɛ, ɲ̀ wa n ce njo lasabu nŋɛ mɔ ku
maa na ku sinda hai si kpãai Kirisi iyi ì waa
too nsɛi ŋa do naanɛ hai nɛ muafiti.
4 Njo í nyi wa mum má si na iyi í jɔ̀ bii inɛ
gɔ í naa wa sisi nŋɛ idei Jesu mmu gɔ i ci ya
kɔ ŋa. Ì ba Hundei Ilaaɔ̃ tã ŋa, amma ì nyi
ì tã sɔɔlu i gba hunde mmu gɔ má ŋa. Ì gba
laabaau jiidau tã ŋa, amma ì nyi ì tã sɔɔlu i
gba laabaau ikã má ŋa.
5 Ǹ wa n tamaa inɛ ŋau ihɛ̃ iyi à waa cɔ ara
nŋa woo bɛ nla ŋau, kãma nŋa gɔ kù rem do
ngɔgɔ.
6 Baa bii n kù dɔ̃ gɛlɛ bɛi inɛ ŋau ihɛ̃, kù jɛ ɲ̀
kua kumà, ɲ̀ nɔ ɲ̀ nyisi ŋɛ si fei ndɛɛ fei mam
mam.
7 Waati iyi ɲ̀ sisi nŋɛ laabaau jiidai Ilaaɔ̃, ɲ̀
cooi ngbɛ ngbɛ. Ǹ kaye aram ku ba n so ŋɛ
lele. Iyi ɲ̀ ce bɛɛbɛ ɲ̀ rarai?
8 Ǹ gba fiai igbɛi inɛi Jesu gɔ ŋa wai fei sãa
sãa ɲ̀ na ɲ̀ sobi ŋɛò.
9 Waati iyi ɲ̀ wa bi tu ŋɛ n kù jɛ asoi inɛ gɔ
nŋɛ. Bii ɲ̀ nɛ bukaatai ngɔgɔ, inɛ nwa ŋa iyi à
ya naa hai ilɛi Masedɔni aŋai à ya naam mii
iyi ɲ̀ nɛ bukaatae fei wa. Ǹ mu aram si fei
ndɛɛ ku ba n maà n jɛ aso nŋɛ. Bɛɛbɛ mɔi an
nɔ n maa n mu aram.
10 Do ide ntɔi Kirisi iyi í wa sim, n wa n
sõ ŋɛ iyi inɛ gɔ kù wɛɛ si ilɛi Gɛrɛsi fei iyi á
ganjiim n tɔɔ fufu si ideu ihɛ̃.

11 Na mii í jɔ̀ ǹ ce bɛɛbɛ. Ì waa tamaa n kù
bi ŋɛi? Ilaaɔ̃ í mà sãa sãa iyi ǹ bi ŋɛ.
12 Amma bɛi ǹ wa n ce nsɛi, bɛɛbɛi an maa
n ce má ku ba n dĩ nŋa kpãa, aŋa iyi à waa dɛ
a tɔɔ fufu a ni awaò ŋa ŋa akãi.
13 Inɛ ŋau, woo bɛ ilu ibo ŋai iyi à ya dĩ ijui
inɛ gɔ ŋa, nɔ à waa kpe ara nŋa woo bɛi Kirisi
ŋa.
14 Nkãma kù wa bɛ iyi á biti inɛ, domi
Seetam takaɛ á yɔkɔ ku kpaasi arae bɛi
amalekai Ilaaɔ̃.
15 Na nŋu, biti gɔ kù wɛɛ bii woo ce icɛɛ ŋa à
kpaasi ara nŋa bɛi woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋa. Amma
aa ba riba nŋa si bɛi icɛ nŋa í yɛ.

Ijuukpã iyi Pɔlu í yɛ si kubɛɛ

16 Ǹ wa n fɔ má, inɛ gɔ ku maà cɔm bɛi
sũmu. Amma baa bii ì waa cɔm sũmu ŋa,
i gbam do bɛɛbɛ, ku ba amu mɔ n tɔɔ fufu
keeke.
17 Iyi ǹ wa n fɔ nsɛi kù jɛ bɛi Lafɛ̃ɛ í bi inɛ ŋa
a ya fɔ. Amma si ideu ihɛ̃ ǹ wa n tɔɔ fufu nɔ
ǹ fɔ ide bɛi sũmu. Nɔ bii ǹ wa n tɔɔ fufu ǹ nɛ
mii iyi ǹ wa n tɔɔò fufui.
18 Amu takam mɔ an tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ inɛ
nkpɔ wa tɔɔ fufu na ara.
19 Ì waa temuaò inɛ hai nɛ yaase ŋa, iŋɛ iyi
ì waa tamaa ì nɛ yaase jiida ŋa.
20 Ì waa coko à waa ce ŋɛ aru ŋa, à waa ce
ŋɛ ile, à waa taki ŋɛ, nɔ à waa donda ŋɛ, nɔ à
waa sambala ŋɛ.
21 Anyɔ wa mum n sõ ŋɛ iyi n kù nɛ gbugbã
n ce nŋɛ bɛɛbɛ.
Do nŋu fei, bii inɛ gɔ í nɛ wɔɔkɔ wa tɔɔò fufu
amu mɔ ǹ nɛ. Ǹ wa n fɔ ide bɛi sũmu.
22 À jɛ inɛi Ebɛɛ ŋai? Bɛɛbɛ mɔi amu takam.
À jɛ inɛi Izirɛli ŋai? Bɛɛbɛ mɔi amu takam. À
jɛ tɔkui Aburahamui? Bɛɛbɛ mɔi amu takam.
23 À jɛ woo ce icɛi Kirisi ŋai? Ǹ re ŋa si
bɛ. Idem nɔu, idei sũmui. Ǹ ce icɛ ǹ re ŋa,
à dasim piisõɔ í re ŋa, à tɛɛm kpɔtɔɔ n kù mà
baa jiaɛ. Isɛ nkpɔ nkpɔi ǹ maai iku.
24 Isɛ gbɛɛwui Zuifu ŋa à tɛɛm kpɔtɔɔ anu
ciiji fakã kù wa si.
25 Inɛi Romu ŋa à cãm do golo í to isɛ gbɛɛta.
À tam kuta à bi a kpam gbakã akã. Isɛ gbɛɛtai
akɔi inyi iyi ǹ lɔ í jɛ inyi, nɔ ǹ dasi inyi gbakã
akã ǹ wa bɛ hai daakɔ hee iju í koo í má.
26 Si isɛɛnɛm ŋa ajɔ nkpɔ nkpɔ si mbirisii ǹ
ya n maa n wa na kukõi ido do woo bata ku
gba ŋa iyi à wa si kpãa. Ajɔ gɔ ŋa ǹ ya n wa si
mbirisi bi dimii inɛm ŋa, ajɔ gɔ ŋa mɔ bi dimi
mmu ŋa, ajɔ gɔ ŋa mɔ si inɔ ilu, ajɔ gɔ ŋa mɔ si
gbabua, ajɔ gɔ ŋa mɔ si tenku, ajɔ gɔ ŋa mɔ bi
inɛ ŋa iyi à sɔ ibo à waa ni aŋa à jɛ kpaasi woo
dasi naanɛ ŋa.
27 Ǹ mà icɛ ku gaabu ŋa do wahala nla nla
ŋa, à ganjiim njoo ku sũ. Ari í ya kpam nɔ
agbɛ í ya kpam, ǹ ce anu ku dĩ do tilasi, ǹ
wahala do tũtũ nɔ n kù nɛ jinɛ ku dasi ŋa.
28 Si anyii mii ŋau bɛ fei, lasabum í ya maa
wa si icɛ ŋa iyi ǹ cea igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.
29 Bii inɛ gɔ kù nɛ gbugbã, amu mɔ n ci ya
n nɛ gbugbã. Bii inɛ gɔ í dasi dulum ǹ ya n nɛ
ara kuroi jiida.
30 Bii í jɛ ǹ wa n tɔɔ fufui, an tɔɔi si mii iyi
wa nyisi gbugbã hai nɛm fei.
31 Ka saabu Ilaaɔ̃ baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu do ajɔ
fei. Nŋui í mà iyi n kù wa n sɔ ibo.
32 Waati iyi à wa Damasi, inɛ ngbo iyi
amanlu Aretasi í jilɛ si iluu í jilɛ inɛ ŋai a maa
degbe anu koofai ilu nlau a ba a mum.
33 Amma à jɔ̀ ǹ fitai hai do fɛrɛntii bindii
iluu nɔ à kitaam nii si kɔlɔ, nɔ do yaase bɛɛbɛi
ǹ ce ǹ gbãò.

12

Kuyɛ do kukɔsi iyi Ilaaɔ̃ í nyisi Pɔlu

1 Debɛi í gbe n tɔɔ fufu, baa bii í jɛ kù nɛ
aranfãani gɔ. Amma nsɛi an fɔ idei kuyɛ do
kukɔsi iyi Lafɛ̃ɛ í nyisim.
2 Ǹ mà inɛi Kirisi gɔ iyi à soo hee lelei Aõ í
to adõ maatɛ̃ɛ nnyi. Do araɛi à soo do ntɔ? Mà
í ce kuyɛi? N kù mà. Ilaaõ nŋu akã dei í mà.
3-4 Ǹ mà iyi à so mɔkɔu hee bi Ilaaõ. Nɔ ǹ
sisi ǹ wa n fɔ má, do araɛi à soo do ntɔ? Mà í
ce kuyɛi? Ilaaõ nŋu akãi í mà. Tengi bɛi í gbɔ
ide iyi kù jɔ amanɛ ku fɔ, nɔ kaa yɔkɔ ku fɔɔ
mɔm.
5 An tɔɔ fufu si inɛɛu bɛ. Amma n kaa n tɔɔ
fufu si aram, bii kù jɛ si gbugbã hai nɛm.
6 Bii í jɛ ǹ bi n tɔɔ fufui n kaa n jɛ sũmu,
domi an fɔ ntɔ. Amma n kù wa n tɔɔ fufu
ku ba inɛ gɔ ku maà cɔm ku re bɛi wa yɛm,
walakɔ bɛi wa gbɔ hai si gɛlɛm.
7 Amma ku ba n maà n ce faao na kukɔsi
nlau, bõɔ gɔ í na í sɔkɛ sim bɛi agũ. Í naai bɛi
woo bɛi Seetam * ku na ku cãm nɔ ku ganjiim
faao ku ce.
8 Isɛ gbɛɛtai ǹ tɔɔ Lafɛ̃ɛ na irii bõɔu ku ba ku
jɔ̀ n ba iri.
9 Amma í jɛɛm í ni, didõm í toɛ domi si
gbugbã hai nɛɛi inɛ ŋa aa yɛ gbugbãm. Na
nŋu, ǹ bi n tɔɔ fufu si gbugbã hai nɛm ku ba
gbugbãi Kirisi ku wa sim.
10 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ nɛ inɔ didõ si gbugbã hai nɛm,
do arabu ŋa, do inɔ ku fɔ ŋa, do ijuukpã ŋa
do wahala ŋa iyi í ya bam na irii Kirisi. Ǹ
ya n nɛ inɔ didõ domi waati iyi amu takam n
kù nɛ gbugbã, waati bɛɛbɛi Ilaaõ í ya muum
gbugbã.

Zigiida iyi Pɔlu í nɛ na inɛi Kɔrɛnti ŋa

11 Ǹ wa n fɔ ide bɛi sũmu, amma ì tilasim
ŋai. Iŋɛi í sĩa i fɔ jiidam ŋa wo, domi baa bii
n kù jɛ ngɔgɔ, inɛ ŋau ihɛ̃ iyi à waa cɔ ara nŋa
woo bɛ nla ŋau, a kù rem.

* **12:7** woo bɛi Seetam amalekai Seetam nii Zuifu ŋa à ya kpe ŋa do fee nŋa, nɔ yaasei amalekai í jɛ woo bɛ.

12 Ǹ nyisi ŋɛ ntɔ ntɔ iyi ǹ jɛ woo bɛ si
kookoosum ŋa do temua nla nla iyi ǹ ce.
Kookoosu ŋau nŋui í jɛ maamaake dimi ikã
ikã ŋa do icɛ gbugbã ŋau fei.
13 Mii ǹ cea igbɛi inɛi Jesu gɔ ŋa iyi n kù ce
nŋɛ, bii kù jɛ iyi ǹ ni n kù bi n jɛ aso nŋɛ. Nɔ
bii na nŋui, i ceem suurui kuraram.
14 Wee ǹ tã sɔɔlu n naa bi tu ŋɛ isɛ gbɛɛtasia.
Nɔ n kaa n jɛ aso nŋɛ má. Iŋɛ taka nŋɛi ǹ bi,
kù jɛ fia nŋɛ. Kù jɛ amu ŋai aa ba fia a wóò baa
nŋa ŋa, amma baa ŋai aa ba fia a woò ama nŋa
ŋa, mà irei.
15 Inɔ didɔ̃m nii n jɛ mii iyi ǹ nɛ fei, nɔ n loò
aram na hunde nŋɛ. Bii kubi nŋɛ iyi ǹ nɛ wa
kɔ̃ɔsi, kubi iyi ì bim ŋa á kaye?
16 Ì mà do ntɔ ŋa iyi n kù jɛ aso nŋɛ amma
inɛ gɔ ŋa à ni ǹ ya n ce nŋɛ bisii n maa n gba
fia nŋɛ si asii.
17 Mà inɛ ŋa iyi ǹ ya n bɛ si ŋɛ wa ŋau, baa
inɛ akã nŋa, í taki ŋɛi?
18 Ǹ tɔɔ Titee ku naa bi tu ŋɛ, ǹ bɔɔ wai
nŋu do kpaasiu. Aa ni Titee í taki ŋɛ má ŋai?
Lasabui awaò fei kù jɛ akãi? Kookoosu nwa
kù jɛ akãi?
19 Ì tamaa bɛi hai kukpɛ à waa dɛ ka kɔò ara
nwa si waju nŋɛi? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ baakɔɔ
nwa ŋa. À waa fɔ idei bɛi Kirisi í bi si wajui
Ilaaɔ̃ ku ba naanɛ ku dasi nŋɛ ku bɔ waju.
20 Ǹ wa n ce njo bii ǹ na ǹ to wa bi tu ŋɛ n
maà n na n ba ŋɛ bɛi n kù bi, iŋɛ mɔ, i maa ti
i na i bam bɛi i kù bi ŋa. Ǹ wa n ce njo ija do
igu ku maà wa si ŋɛ, do idɔɔkɔ̃, do njɛ ku wã,
do arabu ŋa, do irii inɛ ku sɔ, do faau, do mii
hai nɛ yaase.
21 Ǹ wa n ce njo Ilaaɔ̃ ku maà na ku kayem
si waju nŋɛ waati iyi an na ǹ nyi wa bi tu ŋɛ
má. Nɔ ǹ wa n ce njo má n maa n na n kpata
na irii inɛ nkpɔ ŋa iyi à tako à ce dulum wo
nɔ a kù kpaasi idɔ hai si abo kaafe ŋa ku sũò
do si daa sãmi nkpɔ do daa nkpɔ nkpɔ iyi à ya
ce.

13

Idei ankãanyi do fɔɔɛ

1 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, i bɛi i yɛ taalei
inɛ baa yooma fei í sĩa ku jɛ do sɛɛdai amanɛ
minji walakɔ mɛɛta. Wee isɛ gbɛɛtasiam nii ǹ
wa n naa bi tu ŋɛ bɛbɛi.
2 Nɔ ǹ nɛ ide iyi an sɔ̃ inɛ ŋa iyi à ce dulum
wo, do inɛ ŋa iyi à gbe fei. Ǹ fɔɔ tã waati iyi
ǹ wa bi tu ŋɛ isɛ gbeejisiau. Amma nsɛi iyi n
kù wa bɛ, ǹ sisi ǹ wa n fɔ má. Waati iyi an na
n to wa bi tu ŋɛ bɛ má, bii inɛ gɔ nŋɛ í ce ide
gɔ an fɔ siɛ ide do kugaabu.
3 An gaabu si na iyi í jɔ̀ ì bi n nyisi ŋɛ iyi
Kirisii wa fɔ ide hai bi tom ŋa. Debɛi, aa yɔɔ
ŋa. Kirisi kù kua gbugbã bi tu ŋɛ, amma wa
nyisi gbugbãɛ si anini nŋɛ.
4 Ntɔi, à kpakpaɛ si jĩi ku gaau si gbugbã hai
nɛɛ, amma nsɛi í wɛɛ do saabui gbugbãi Ilaaɔ̃.
Awa mɔ à jɛ hai nɛ gbugbã si anu akã nwa do
nŋu, amma aa ka maa wɛɛ do nŋu si anini nŋɛ
na saabui gbugbãi Ilaaɔ̃.
5 I wusɛ ara nŋɛ i cɔ yaasei kuwɛɛ nŋɛ bii í
jɛ isɛɛnɛ nŋɛ wa too naanɛ iyi ì dasi ŋa do ntɔ.
I kù mà ŋa iyi Jesu Kirisi í wa si ŋɛi? Í gbe bii
iŋɛ ì mɔngɔ ku nyisi iyi ì dasi naanɛ ntɔ ntɔ
ŋa.
6 Amma do nŋu fei ǹ tamaa aa yɔɔ ŋa iyi kù
nɛ sika awa à dasi naanɛ ntɔ ntɔ.
7 Mii iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ nŋui í jɛ i maà na i ce
laalɔ kãma ŋa. Kù jɛ à waa dɛ inɛ ŋa a saabu icɛ
jiida nwa nŋu akã, amma iyi à waa lele, nŋui í
jɛ i ce mii jiida ŋa, baa bii inɛ ŋa à waa ni awa
a kù ce nkãma.
8 A kù nɛ gbugbã ka kpaasiò ide ntɔ do ibo,
bii kù jɛ ka jɔ̀ ntɔu ku bɔ waju.
9 À wɛɛò inɔ didɔ̃ ka jɛ hai nɛ gbugbã ŋa bii
ntɔ ntɔ iŋɛ ì nɛ gbugbã ŋa. Nɔ nŋu mɔm nii à
waa tɔɔ Ilaaɔ̃ ku ba i kɔ̃ ŋa.
10 Na ŋɔi í ce ǹ kɔ nŋɛ mii ŋau ihẽ hai waati
iyi ǹ wa n jĩò ŋɛ ku ba bii ǹ to wa, n maà n
gaabu si ŋɛ do gbugbã iyi Lafɛ̃ɛ í muum. Í
muum gbugbãm nii, kù jɛ n kɛkɛò ŋɛ, amma
ku ba n jɔ̀ naanɛ ku dasi nŋɛ ku bɔ wajui.
11 Iyi í gbe nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, i jɔ̀ i nɛ inɔ didɔ̃
ŋa, i ce kookaai i jɛò inɛ ŋa iyi à kɔ̃, i ya maa
mua njɛ gbugbã ŋa. I ce anu akã ŋa, i wɛɛò
laakai ku sũ ŋa. Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ, nŋu iyi í
bi wa nɔ wa mu nwa laakai ku sũ.
12 I ce njɛ fɔɔ do kubi jiida ŋa. Woo dasi
naanɛ ŋau fei à waa ce ŋɛ fɔɔ.
13 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, do kubii Ilaaɔ̃, do
anu akãi Hundei Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ fei.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Galati ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu woo bɛu, amui ǹ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃
wa. Kù jɛ amanɛi í kpem ǹ jɛò woo bɛ, kù nɔ
kù jɛ inɛ gɔi í bɛm. Jesu Kirisii í kpem, nŋu do
Ilaaɔ̃ Baaba iyi í jũu hai si balɛ.
2 Amu do kpaasi woo dasi naanɛ ŋa iyi à wa
ihɛ̃ fei à ce igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Galati
fɔɔ.
3 Ilaaɔ̃ Baaba do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ
didɔ̃ do laakai ku sũ.
4 Jesu Kirisi í na arae na irii dulum du wa
ku ba ku nya wa hai si kuce laaləi andunyau
ihɛ̃. Bɛɛbɛi í ce í ceò idɔɔbii Ilaaɔ̃ Baa nwa.
5 Ilaaɔ̃i í nɛ amboe hee do ajɔ fei. Ami.

Laabaau jiida akãi í wɛɛ

6 Ideu í mum biti do iyi ì fũsi Ilaaɔ̃ awɔ gbãa
gbãa bɛɛbɛ tã ŋa, nŋu iyi í kpe ŋɛ wa si didõi
Kirisi, nɔ ì waa bi i too laabaau mmu gɔ má
ŋa.
7 Ntɔ ntɔ, laabaau jiida kãma gɔ kù wɛɛ má.
Amma inɛ gɔ ŋa à waa fɔ́ lasabu nŋɛ dei, nɔ à
waa bi a kpaasi laabaau jiidai Kirisiu.
8 Amma baa awa taka nwai walakɔ
amaleka iyi í naa hai lele, bii í ce nŋɛ waazoi
laabaau mmu gɔ má, bii kù jɛ iyi à ce nŋɛu
ihɛ̃, Ilaaɔ̃ ku ceekpe lafɛ̃ɛ.
9 À tako à fɔɔ wo ǹ nɔ ǹ wa n fɔɔ má, bii inɛ
gɔ í ce nŋɛ waazoi ide mmu gɔ iyi kù jɛ iyi ì
jɛsiu tã ŋa Ilaaɔ̃ ku ceekpe lafɛ̃ɛ.
10 Si ideu ihɛ̃ aa ni ǹ wa n dɛ saabui amanɛ
ŋai? Aawo, saabui Ilaaɔ̃i ǹ bi. Ǹ wa n dɛ n ce
mii iyi á dɔ̃a amanɛ ŋa si? Aawo, bii ǹ wa n dɛ
n ce mii iyi á dɔ̃a amanɛ ŋa si, n kaa n jɛ woo
ce icɛi Kirisi.

Bɛi Pɔlu í jɛò woo bɛ

11 Iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ bi i mà ŋa iyi laabaau
jiida iyi ǹ sisi nŋɛu kù jɛ hai bi amanɛi í naa.
12 Kù jɛ amanɛi í sɔ̃m, inɛ kãma sisi í ceem
cioɛ, Jesu Kirisi nŋu akãi í nyisim.
13 Ì gbɔ bɛi kuwɛɛm í yɛ ŋa wo si waati iyi
ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ bɛi Zuifu ŋa. Iŋɛ fei ì mà ŋa
kookaai iyi ǹ tako ǹ ce ǹ kpãò inɛi igbɛi Ilaaɔ̃
ŋa iju ku ba n ce nfe nŋa.
14 Si kpãai Zuifu ŋa ku too ǹ wa si inɔi inɛ
ŋa iyi à waa jɛ waju si inɔi saam ŋa.
15 Amma Ilaaɔ̃ í cicaam à bɛi à bím nɔ í
kpem si didɔ̃ɛ n ceaa icɛ.
16 Si waati iyi í jilɛu, í nyisim Amaɛ ku ba n
cea dimi mmu ŋa waazoi laabaau jiidaɛ. Nɔ
n kù bɔ bi inɛ kãma ku muum bisi.
17 N kù nɔ n kù bɔ Zeruzalɛmu n koo n yɛ
inɛ ŋa iyi à tako à jɛ woo bɛ ŋa ǹ bɛi ǹ jɛò woo
bɛ. Amma iyi ǹ dede gbakã ilɛi Arabii ǹ bɔ.
Hai bɛ nɔ ǹ nyi Damasi má.
18 Í kpɛ í to zakai adɔ̃ mɛɛta ǹ bɛi ǹ bɔ
Zeruzalɛmu ǹ koo ǹ mà Sefaa *, nɔ ǹ ce ajɔ
maatũ bi tɛɛ.
19 N kù nɔ n kù yɛ woo bɛ mmu kãma bɛ
má, bii kù jɛ Zaaki, ifɔi Lafɛ̃ɛ.
20 Iyi ǹ wa n kɔu ihɛ̃ ntɔi. Ilaaɔ̃i í jɛ sɛɛdam
bii ǹ wa n sɔ iboi.
21 Si anyiɛ nɔ ǹ bɔ ilɛi Siri do Silisi ŋa.
22 Waati bɛɛbɛ igbɛi inɛi Kirisi ŋa iyi à wa
ilɛi Zudee a kù yɛ wajum titã.
23 Nŋu de à gbɔ iyi inɛ iyi í tako wa kpã ŋa
ijuu, wee nsɛi wa waazo idei woo dasi Jesu
naanɛ ŋa, ide iyi nŋu takaɛ wa bi ku ce nfeɛu
wo.
24 Nɔ à saabu Ilaaɔ̃ na irim.

2

Pɔlu do woo bɛ ŋa iyi à gbe

1 Iyi í kpɛ í to zakai adɔ̃ maatɛ̃ɛ ŋɔi ǹ nyi
Zeruzalɛmu má, amu do Baanabasi. Nɔ à gbã
Titee í si wa.
2 Ǹ kooi si na iyi í jɔ̀ ǹ ce kuyɛ. Nɔ si kuyɛu
Ilaaɔ̃i í ni n koo. Ǹ kpe inɛ ngbo ŋa ikãi awaò
ŋa à tɔtɔɔ nɔ ǹ sisi nŋa yaasei idei laabaau
jiidau iyi ǹ ya n cea dimi mmu ŋa waazoɛu
wo. Ǹ ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ n kù bi icɛm iyi ǹ
ce wo, walakɔ iyi ǹ wa n ce nsɛi ku ce nfe.
3 Nɔ inɛ ngbo ŋau a kù tilasi Titee iyi í wa
bi tom nɔu ku ce bangɔ baa do iyi í jɛ Gɛrɛki
fei.
4 A kù tilasiɛ baa do iyi inɛ gɔ ŋa iyi a kù jɛ
inɛ nwa ŋa do ntɔ à lɔ wa si igbɛu à waa bi a
tilasi inɛ fei ku ce bangɔ. Inɛ ŋau woo zamba
inɛ ŋai. À naai do bisi ku ba a bɛjɛ ara ku nɛ
nwa si anu akã nwa do Jesu Kirisi nɔ a ce wa
aru.
5 Amma awa a kù jɛ ide nŋa baa keeke domi
à bi ka leekĩ si ntɔi laabaau jiidaui na iri nŋɛ.
6 Nɔ inɛ ŋa iyi à nɛ jirima à re a kù kɔ̃ɔsi ide
kãma má si ide iyi ǹ fɔu. Ntɔi, baa bii aŋai à
jɛ ilu jirima ŋa kù jɛɛm nkãma, domi bi Ilaaɔ̃
inɛ gɔ kù re njɛ. Inɛ ngbo ŋau bɛ a kù kɔ̃ɔm si
ide kãma.
7 Amma à yɛ iyi Ilaaɔ̃ í daam laabaau jiidau
si awɔ n sisia dimi mmu ŋa, si bɛi í daa Piɛɛ si
awɔ ku sisia Zuifu ŋa.
8 Ilaaɔ̃i í na Piɛɛ gbugbã ku jɛò woo bɛɛ bi
Zuifu ŋa, mà irei. Nŋu mɔi í nɔ í nam gbugbã
n jɛò woo bɛɛ bi dimi mmu ŋa.
9 Nɔ Zaaki do Piɛɛ do Zãa, aŋa iyi à jɛ bɛi
sɔbe si igbɛi inɛi Jesu ŋa, à yɛ iyi Ilaaɔ̃i í daam
icɛu ihɛ̃ si awɔ na didɔ̃ɛ. Ŋɔi à jɛsi ka ce anu
akã, amu do Baanabasi ka bɔ bi dimi mmu ŋa
nɔ aŋa mɔ a bɔ bi Zuifu ŋa.
10 Amma à tɔɔ wa ka ye gigii ilu are nŋa ŋa.
Nɔ bɛɛbɛ mɔi amu takam ǹ dasi idɔ tã.

Pɔlu wa gbagba si Piɛɛ Antiɔsi

11 Si waati iyi Piɛɛ í naa Antiɔsi bɛ ǹ gbagba
siɛ si bantuma si na iyi í jɔ̀ wa ce taale.

* **1:18** Sefaa nŋui à ya kpe Piɛɛ má.

12 Taaleɛu wee. Inɛ gɔ ŋa iyi à wa bi Zaaki
à naa Antiɔsi. Inɛ ŋaui à ya na gbugbã si
bango ku ce. Hee a maa to wa Piɛɛ í ya maa
jɛ do dimi mmu woo dasi Jesu naanɛ ŋa ajɔ.
Amma iyi inɛ ŋau à na à to wa, í fa araɛ ci ya
jɛ aŋaò ŋa má domi wa ce njo nŋa.
13 Ŋɔi Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à
wa bɛu, gɔgɔ ŋa mɔ à ce bɛi Piɛɛ í ceu hee à
fa Baanabasi mɔ si muafiti nŋau.
14 Iyi ǹ yɛ a kù waa nɛ do inɔ akã si kpãai
laabaau jiidau, ŋɔi ǹ sõ Piɛɛ si wajui aŋa fei ǹ
ni, awɔ Zuifui nɔ ì waa ce bɛi dimi mmu ŋa,
i kù waa ce kucei Zuifu ŋa. To, bɛirei aa ce i
tilasi dimi mmu ŋa a ce kucei Zuifu ŋa.

Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa à ba faaba na naanɛ ku dasi

15 Ntɔi, awa Zuifu ŋai, a kù jɛ dimi mmu ŋa
iyi à ya kpe ilu dulum ŋa, domi Zuifu ŋai à bí
wa.
16 Do nŋu fei, à mà iyi amanɛ kaa jɛ dee dee
si wajui Ilaaõ na wooda ku too, bii kù jɛ na
naanɛ iyi á dasi Jesu Kirisi. Na nŋu, awa mɔ
à dasi Jesu Kirisi naanɛ ku ba ka jɛ dee dee
na naanɛ iyi à dasi Kirisi, kù jɛ na wooda ku
too. Ilaaõ kaa ce inɛ gɔ dee dee si na iyi í jò wa
jirima wooda.
17 Nsɛi, bii à waa dɛ ka jɛ dee dee na saabui
Kirisi, nɔ à ba wee awa mɔ ilu dulum ŋai bɛi
hai jɛ Zuifu ŋa, aa ka jɛ ka ni icɛi Kirisii í jò
dulum wa kõɔsi? Aawo, ka maà lasabu bɛɛbɛ.
18 Nsɛi, bii ǹ teese ǹ wa n ma mii iyi ǹ tako
ǹ lɛgɛ wo, ǹ baa ǹ jɛ ilu taalei.
19 Ntɔ ntɔ, woodau takaɛ í jò ǹ yɛ bɛi iku si
wajuɛ, ku ba n ce kuwɛɛm na Ilaaõ.
20 Í yɛ bɛi à kpakpaam si jǐi do Kirisi ajɔ. Na
nŋu, kù jɛ na aram nii ǹ wɛɛ má, bɛbɛi Kirisii
wa ce kuwɛɛɛ sim. Nɔ kuwɛɛ iyi ǹ wa n wɛɛ
nsɛi, ǹ wa n wɛɛi do naanɛ iyi ǹ dasi Amai
Ilaaõ, nŋu iyi í bim nɔ í na kuwɛɛɛ na irim.
21 N kaa n fũsi didõi Ilaaõ awɔ n maa n
jirima wooda, domi bii í jɛ amanɛ á yɔkɔ ku
jɛ dee dee na wooda ku jirima, debɛi ikui
Kirisiu ngbɛi.

3

Wooda ku jirima de, mà naanɛ ku dasi

1 Iŋɛ inɛi Galati ŋau, i kù nɛ laakai ŋa. Iŋɛ
iyi à sisia idei Jesu Kirisi iyi à kpakpa si jǐi ku
gaau sãa sãa, yooi í kõɔtẽ ŋɛ.
2 Ǹ bi i sõm ide icu akãu ihẽ ŋa. Ì ba Hundei
Ilaaõ na wooda ku jirima nŋɛi de, mà na
laabaau jiidau iyi ì gbɔ ì dasi naanɛu ŋai.
3 Bɛirei í ce ì kua laakai bɛɛbɛ ŋa. Ì sinti
do Hundei Ilaaõ ŋa nɔ ì waa bi i kpa iriɛ do
gbugbãi ara nŋɛ?
4 Ijuukpã iyi ì yɛ wo ŋa na naanɛ ku dasi
nŋɛ, nsɛi aa jò ku jɛ ngbɛ ŋai? Ǹ tamaa i kaa jò
ku jɛ ngbɛ ŋa.
5 Iyi Ilaaõ í na ŋɛ Hundeɛ, nɔ wa ce
maamaake ŋa si anini nŋɛ, wa cooi na wooda
ku jirima nŋɛ? Mà na iyi í jò ì gbɔ idei laabaau
jiida ì dasi naanɛ ŋai.
6 Ì mà ŋa iyi kukɔi idei Ilaaõ í ni,
Aburahamu í dasi Ilaaõ naanɛ, nŋui í jò Ilaaõ
í dooaɛ amanɛ dee dee.
7 Na nŋu, i jò i mà ŋa iyi woo dasi Jesu naanɛ
ŋai à jɛ tɔkui Aburahamu ŋa do ntɔ.
8 Hai tako wo Ilaaõ í mà iyi nŋu á jò dimi
mmu ŋa a jɛ dee dee na naanɛ ku dasi nŋa.
Ŋɔi í jò í sisia Aburahamu laabaau jiidau hai
ku kpɛ í ni, hai bi tɛɛi an weea inɛi andunya
fei.
9 Aburahamu í dasi naanɛ nɔ í ba kuwee.
Bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋa iyi à dasi naanɛ aa ba kuwee
do nŋu ajɔ.
10 Inɛ ŋa iyi à waa na gbugbã si wooda ku
jirima ikpei í jɛ tu ŋa, domi à kɔɔ à ni, inɛ iyi
kù waa mu ide à kɔ si tiai woodau fei nɔ kù
waa jirimaɛ, lafẽɛ ilu ikpei.
11 Nɔ nsɛi à yɔɔ mam mam iyi inɛ gɔ kaa jɛ
dee dee si wajui Ilaaõ na wooda ku jirima,
domi à kɔɔ à ni, inɛ iyi Ilaaõ í jò í jɛ dee dee
na naanɛ ku dasi, lafẽɛi á nɛ kuwɛɛ.
12 Ntɔ ntɔ, icui wooda kù wa si naanɛ ku
dasi. Amma à kɔɔ à ni, inɛ iyi í yɔkɔ wa jirima
woodau dee dee, lafẽɛi á basi kuwɛɛ.
13 Amma Kirisi í ya wa hai si ikpei wooda
si waati iyi í na í jɛ ilu ikpe na iri nwa. Í na í
jɛ ilu ikpe si na iyi í jò kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í
ni, inɛ iyi à kpakpa si antai jǐi fei ilu ikpei.
14 Kirisi í ce bɛɛbɛi ku ba kuwee iyi Ilaaõ í
weea Aburahamuu kú jɛ ti dimi mmu ŋa na
saabui Jesu Kirisi. Nɔ si bɛɛbɛ awa fei aa ka ba
Hunde iyi Ilaaõ í wãò wa na naanɛ ku dasi.

Wooda ku jirima do idei kuwã

15 Iŋɛ inɛm ŋa, an so yaasei ide gɔ iyi inɛ fei
í mà. Bii inɛ gɔ í kɔ bɛi í bi a kpẽ amaniɛ hai
kù ku í jilɔɔ, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ganji ideu hee
má jɛ ku kõɔsi, baa do iyi amanɛi í kɔɔ.
16 To, Aburahamu do tɔkuɛi Ilaaõ í cea
kuwã. Bii à ni tɔkuɛ ŋa, inɛ nkpɔi à fãa.
Amma à ni tɔkuɛi, waatɔ inɛ akãi, nɔ nŋui í jɛ
Kirisiu.
17 Na nŋu, ide iyi ǹ wa n bi n fɔ wee. Ilaaõ í
ce kuwãi ideu nɔ í jilɔɔ. Nsɛi, wooda iyi í naa
si anyii adõ cĩɔ cĩɔ mɛɛ do kuntaa, kaa yɔkɔ ku
ganji ideu hee ku jò ide iyi Ilaaõ í wãu ku jɛ
ngbɛ.
18 Amma bii na wooda ku jirimai à jɛ tubu,
kù jɛ na idei kuwã má. Nɔ wee do kuwãi Ilaaõ
í ceaò Aburahamu didõɛ.
19 Debɛi, na mii í ce Ilaaõ í na wooda. Í
naai ku ba kookoosu iyi kù jɛ tɛɛ ku fita
gbugbãa. Nɔ woodau wa ce icɛɛi hee tɔkui
Aburahamuu koo tóo wa. Tɔkuɛui à cea inɛ
ŋa kuwãɛu. Woodau amaleka ŋai Ilaaõ í jò à
na Moizi, nŋu iyi í wa gãmɛi Ilaaõ do amanɛ
ŋa, nɔ nŋu mɔ ku sõ inɛ ŋau.
20 Amma waati iyi Ilaaõ í ce kuwãu, kù nɛ
bukaatai inɛ iyi á wa si gãmɛi nŋu do amanɛ
ŋa, domi nŋu akãi í ce kuwãu.

Mii iyi wooda wa lele

21 Debɛi, woodau wa jã ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu mɛɛ. Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Ntɔ ntɔ, bii í jɛ à na
wooda wo iyi á yɔkɔ ku mua amanɛ kuwɛɛ,
Ilaaɔ̃ á jɔ̀ amanɛ ku jɛ dee dee wo na woodau.
22 Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa nyisi iyi inɛ fei
í wa si awɔ gbugbãi dulum, ku ba do saabui
naanɛ ku dasi, kuwãu ku jɛ ti woo dasi Jesu
Kirisi naanɛ ŋa.
23 Tako wo wooda wa mu wai bɛi aru wa
gbã wa hee Kirisi ku maa to wa ku na ku nyisi
wa kpãai naanɛ ku dasi.
24 Bɛɛbɛi, woodaui wa gbã wa wa bɔò wa bi
Kirisi ku ba Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ ka jɛ dee dee na naanɛ
ku dasiu.
25 Nsɛi iyi waatii naanɛ ku dasiu í to, a kù
nɛ bukaatai woodau ku gbã wa má.
26 Bɛɛbɛi iŋɛ fei ì jɛ amai Ilaaɔ̃ na naanɛ iyi ì
dasi Jesu Kirisi ŋa.
27 Ntɔ ntɔ, iŋɛ iyi ì ce inyi ku dasi do irii
Kirisi fei, ì so daai Kirisi ŋai.
28 Iŋɛ fei ì jɛ akã si anu akã nŋɛ iyi ì ce do
Jesu Kirisi ŋa. Na nŋu, inɛ gɔ kù jɛ ikã, hai
Zuifu ŋa hee do dimi mmu ŋa, hai aru ŋa do
inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, hai inaabo ŋa hee do
inɛmɔkɔ ŋa.
29 Bii ì nɔ ì jɛ ti Kirisi ŋa, ì jɛ tɔkui
Aburahamu ŋa. Nɔ aa jɛ tubu ŋa bɛi Ilaaɔ̃
takaɛ í ce kuwãɛu.

4

1 Nsɛi ṅ wa n bi n na ŋɛ yaase gɔ. Yaaseu
wee. Ama iyi á jɛ tubui baaɛ, si waati iyi wa
jɛ amau kù tia aru * gɔ, baa do iyi fei ndɛɛ á na
ku jɛ titɛɛ.
2 Si waati iyi wa jɛ amau, inɛ gɔ ŋa à wɛɛ iyi
à waa muu, nɔ à waa cea wũa hee í tóò waati
iyi baaɛ í jilɛaa.
3 Bɛɛbɛ mɔi do awa taka nwa. Waati iyi à
tako à wɛɛ bɛi ama keeke ŋa, à jɛ arui mii ndii
andunya ŋa wo.
4 Amma iyi waati iyi Ilaaɔ̃ í jilɛu í na í to,
ŋɔi í bɛ Amaɛ wa. Inaaboi í buu, nɔ si woodai
Zuifu ŋai wa nɛ
5 ku ba ku ya inɛ ŋa iyi à wa si awɔi wooda.
Í ce bɛɛbɛi ku ba ka jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa.
6 Nɔ Ilaaɔ̃ í bɛ Hundei Amaɛ wa si idɔ nwa
ku nyisiò iyi awai à jɛ amaɛ ŋa. Hundeu wa
kpoo Baaba.
7 Si bɛɛbɛ i kù jɛ aru má ŋa, iŋɛu amu ŋai
bɛbɛi. To, nsɛi iyi ì jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, Ilaaɔ̃ í nyi
í ce ŋɛ woo jɛ tubuɛ ŋa má.

Zigiida iyi Pɔlu í nɛ na inɛi Galati ŋa

8 Tako wo i kù mà Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ ì jɛ arui iwɛ̃
ŋa iyi a kù jɛ Ilaaɔ̃.
9 Amma nsɛi ì mà Ilaaɔ̃ ŋa. Nɔ iyi í re mɔm
Ilaaɔ̃ í mà ŋɛ. To, bɛirei í ce ì waa bi i sinda si
mii ndii andunya ŋa má ŋa, iyi kù nɛ gbugbã
nɔ kù nɛ bɛɛrɛ. Na mii í ce ì waa bi i jɛ aru nŋa
má ŋa.
10 Ì ya maa na ajɔi jingau gɔ ŋa gbugbã ŋa,
do cukpa gɔ ŋa do waati gɔ ŋa do adɔ̃ gɔ ŋa.
11 Nsɛi ṅ wa n ce njo icɛ iyi ṅ ce si gãmɛ nŋɛ
ku maà ce nfe.
12 Ṅ wa n tɔɔ ŋɛ, iŋɛ inɛm ŋa, i jilɛ ara nŋɛ
si agbɛm bɛi amu mɔ ṅ jilɛ aram si agbɛ nŋɛ.
Waati iyi ṅ wa bi tu ŋɛ, i kù ceem kurara gɔ
ŋa.
13 Ì mà sãa sãa ŋa, waati iyi ṅ sinti ku ce nŋɛ
waazoi laabaau jiidau, do bɔ̃ɔi arai.
14 Amma i kù dondam ŋa, i kù nɔ i kù kɔsim
ŋa, baa bii bɔ̃ɔm nɔu ku yɛɛ í cé ŋɛ. Do nŋu
fei, ì gbam ŋai bɛi aa gba amalekai Ilaaɔ̃ ŋa,
walakɔ bɛi Jesu Kirisi takaɛ.
15 Ì nɛ inɔ didɔ̃ wo ŋa. To, nsɛi, mii í ce ŋɛ.
An yɔkɔ n jɛ sɛɛda na iri nŋɛ n ni bii á ce wo
aa nya iju nŋɛ i nam ŋa.
16 Si na iyi í jɔ̀ ṅ sɔ̃ ŋɛ ntɔui i jɔ̀ n jɛ mbɛɛ nŋɛ
nsɛi?
17 Inɛ ŋau, à waa na ŋɛ ara amma kù jɛ do
yaase jiida. À waa bi a fa ŋɛi hai bi tu wa ku
ba i na ŋa ara ŋa.
18 Í sɩa i nɛ himma si mii jiida ku ce ŋa waati
kãma fei, nɔ ku maà jɛ bii ṅ wa inɔ nŋɛ nŋu
akã.
19 Iŋɛ amam ŋa, bɛi inaabo iyi wa bi ku bí
í ya gbɔ ara kuro, bɛɛbɛ mɔi amu mɔ ṅ wa n
gbɔ ara kuro má hee idei Kirisi ku buba si ŋɛ
ntɔ ntɔ.
20 Ṅ bi n wa inɔ nŋɛ nsɛi ku ba n maà n fɔ
ide bɛ ihɛ̃ má, amma do nŋu fei ṅ nɛ zigiida
na iri nŋɛ.

Idei Agaa do Sara

21 I jɔ̀ n bee ŋɛ, iŋɛ iyi ì bi i wa si awɔi wooda
ŋa, i kù gbɔ iyi wooda wa fɔ ŋai?
22 À kɔɔ à ni Aburahamu í bí ama inɛmɔkɔ
minji, akã do abo aru gɔ, akã mɔ do abo iyi í
nɛ araɛ.
23 Aruu, í bí amaɛi bɛi à ya bí inɛ fei, amma
inɛ iyi í nɛ araɛu í bí amaɛi do kuwãi Ilaaɔ̃.
24-25 Ideu ihɛ̃ í yɛi bɛi mɔnda. Inaabo minji
ŋau aŋai à jɛ bɛi akabuu minji. Agaa nŋui í
jɛ bɛi akabuu iyi Ilaaɔ̃ í na inɛ ŋa tako wo si
geetei Sinai si ilɛi Arabi. Nŋu bɛi í jɛ wooda
iyi wa dasi inɛ ŋa aru. Nɔ Agaa í yɛi má bɛi
ilui Zeruzalɛmu iyi í wɛɛ nsɛi, domi í wa si
aru do inɛɛ ŋa fei.
26 Amma Sara í yɛi bɛi Zeruzalɛmu iyi í wa
leleu iyi í nɛ araɛ. Nŋui í jɛ iye nwa.
27 Nɔ à kɔɔ à ni,

Jɔ̀ inɔɛ ku dɔ̃, awɔ inaabo gbɛnda iyi i kù bí.
La, i dɔ̃ anu do inɔ didɔ̃, awɔ iyi i kù mà ara
kuroi kubí,
Domi inaabo iyi à kɔsi á na ku bí ama ku re
inaabo iyi í wa idei mɔkɔ.

* **4:1** kù tia aru Aru do woo ce icɛ fei ide akãu mbɛ si feei inɛ ŋa iyi à kɔ akabuu titɔ̃i idei Ilaaɔ̃.

28 Nsɛi iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛi ì jɛ amu ŋa iyi Ilaaɔ̃
í ce kuwãɛu bɛi Izaaki í yɛu.
29 Waati nŋu, ama iyi à bí bɛi à ya bí inɛ fei í
kpã inɛ iyi à bí do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃u iju.
Bɛɛbɛ məi í yɛ nsɛi.
30 Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ, í ni,
Lele aruu do amaɛ fei,
Domi amai aru kaa jɛ tubu do amai abo iyi í
nɛ araɛu ajɔ.
31 Bɛɛbɛ məi iŋɛ inɛm ŋa, ì mà ŋa iyi a kù jɛ
amai aru, amma amai inɛ iyi í nɛ araɛi à jɛ.

5

I leekĩ dim dim ŋa si ara ku nɛ nŋɛ

1 Kirisi í jɔ̀ à nɛ ara nwa ku ba ka nɛ ara nwa
do ntɔ. Na nŋu, i leekĩ dim dim ŋa si ara ku
nɛ nŋɛ, i maà jɔ̀ i na i jɛ aru má ŋa.
2 I de itĩ i gbɔ. Amu Pəlui ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ideu
ihẽ. Bii ì jɔ̀ à dasi ŋɛ bango, icɛi Kirisi kù nɛ
aranfãani kãma bi tu ŋɛ.
3 Ǹ nyi ǹ sisi ǹ wa n fɔ má, inɛ iyi í jɔ̀ à dasiɛ
bango, tilasii lafɛ̃ɛ ku jirima wooda fei.
4 Iŋɛ iyi ì waa bi i jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃
na wooda ku jirima, ì fɛɛfɛ ara nŋɛ do Kirisii
nɔ ì fũsi didɔ̃i Ilaaɔ̃ awɔ ŋa.
5 Amma awa, Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ wa mam
mam iyi Ilaaɔ̃ á jɔ̀ ka jɛ dee dee na naanɛ ku
dasi nwa.
6 Ntɔ ntɔ, bii à nɛ anu akã do Jesu Kirisi, à
ce bango, a kù ce bango kù jɛ ide kãma. Ide
iyi í nɛ amboe í re nŋui í jɛ naanɛ ku dasi iyi
wa ce icɛ do kubi.
7 Ì waa ce kuwɛɛ nŋɛ wo dee dee ŋa. Yooi í
ganji ŋɛ í jɔ̀ i kù waa jirima ntəu má ŋa.
8 Ikɔ iyi à na ŋɛu bɛ kù waa naa hai bi Ilaaɔ̃,
nŋu iyi í kpe ŋɛ.
9 Na nŋu, i ce laakai ŋa, domi à ya fɔ a ni
lefee keekei í ya dede pɛ̃ɛ fei.
10 Amma Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ ǹ wa n naanɛ ŋɛ iyi i kaa
ce lasabu gɔ iyi í jɛ ikã do lasabu iyi ǹ ceu bɛ
ŋa. Inɛ mɔ iyi wa bitandi ŋɛ, baa bii yooi Ilaaɔ̃
á kpãa iju.
11 Iŋɛ inɛm ŋa, bii í jɛ amu takam ǹ wa n
waazo hee nsɛi ǹ ni inɛ ŋa a ce bangoi, na mii
í ce à ya maa kpãm iju. Bii í jɛ bɛɛbɛ məm nii
ǹ wa n ce, ikui Jesu si jĩi kàa jɛa inɛ ŋa bi ku
ko isɛ.
12 Inɛ ŋa iyi à waa bitandi ŋɛu bɛ, ǹ bi a nya
ŋa ikã *.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, à kpe ŋɛi i na i nɛ ara nŋɛ. Do
nŋu fei, i maà jɔ̀ ara ku nɛ nŋɛ ku mua daai iŋɛ
taka nŋɛ kpãa i ceò idɔɔbii ara nŋɛ. Amma i
ya maa sobi njɛ do kubi ŋa,
14 domi wooda fei í wa si irii ide akãu ihẽ
iyi í ni, bi inɛ mmu ŋa bɛi ì bi araɛ.
15 I maà ya maa ŋɔ njɛ ŋa bɛi iŋai sako ŋa. I
ce laakai ŋa ku ba i maà ce nfei njɛ ŋa.

Ka jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ ku nɛò wa

16 Ide iyi ǹ wa n fɔu wee, i jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃
ku maa nɛò ŋɛ. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, i kaa ce
kubi nfe nfei ara nŋɛ má,
17 domi mii iyi daai awa taka nwa í bi ci
ya jɛ dimi akã do iyi Hundei Ilaaɔ̃ í bi. Kubi
minji ŋau, à ya maa jai hee a kaa ka yɔkɔ ka
ce bɛi à bi.
18 Amma bii Hundei Ilaaɔ̃ wa nɛò ŋɛ i kù wa
si awɔi wooda má ŋa.
19 Inɛ fei í mà daai amanɛ sãa sãa. Daa ŋaui
à jɛ sɛ̃ɛ ku tətəə hai nɛ yaase, do daa sãmi do
daa nkpə nkpə,
20 do iwẽ ku təə, do dobu dobu ku ce, do
mbɛɛtɛ, do ija, do igu, do idəəkõ yaamə, do njɛ
ku wã, do kakəə, do njɛ ku fɛɛfɛ,
21 do kədɛɛ, do atẽ ku kpa inɛ, do ijɛ ku bi,
do mii iyi í jə bɛɛbɛ fei. Ǹ wa n sõ ŋɛ bɛi ǹ tako
ǹ fɔ ǹ ni, inɛ ŋa iyi à waa ce dimi bɛɛbɛ a kaa
ba tubu kãma si andunya titɔ̃i Ilaaɔ̃.
22 Amma mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ í ya bí, nŋui
í jɛ kubi, do inə didõ, do laakai ku sũ, do
temua, do jiida ku jɛ, do inə akã, do naanɛ,
23 do daa didõ, do ara ku mu. Mii ŋau bɛ fei,
wooda kù ganji ŋa.
24 Nɔ inɛ ŋa iyi à jɛ ti Jesu Kirisi í yɛ bɛi à kpa
kucei daai ara nŋa si jĩi ku gaauu, do binɛ do
kubiɛ fei.
25 Si bɛi Hundei Ilaaɔ̃i wa mu nwa kuwɛɛ,
ka jɔ̀ ku nɛò wa.
26 Kù sĩa ka jɛ ilu faao, wala woo kosi inɛ ŋa,
walakɔ ka maa ce igu si awa duusɔ̃ɔ.

6

I ya sobi njɛ si aso ŋa

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa nɛò
ŋɛ, bii ì mu inɛ gə si kurara, i nyisi lafɛ̃ɛ kpãa
jiida do daa didõ ŋa. Nɔ i ce laakai ŋa ku ba
iŋɛ mɔ i maà na i dasi kurara bɛɛbɛ.
2 I sobi njɛ si aso * ku so ŋa. Bii ì waa ce
bɛɛbɛ ŋa ì waa jirima woodai Kirisi ŋai.
3 Bii inɛ gə wa cɔ araɛ ngəgə nə wee kù jɛ
ngəgə, wa lɛlɛ araɛi.
4 I jɔ̀ inɛ fei ku wusɛ daai nŋu takaɛ nɔ ku yɛ
si bii nŋu á təə fufu, amma ku maà təə fufu na
iyi nŋu í re inɛ gə,
5 domi inɛ fei á so asoi † nŋu takaɛi.
6 Awɔ iyi à waa kɔ idei Ilaaɔ̃, mii iyi ì nɛ fei
jɔ̀ i kpɔ̃ɔ do inɛ iyi wa kɔɛ si.
7 I maà ti i lɛlɛ ara nŋɛ. A ci ya nyaanyi Ilaaɔ̃.
Mii iyi amanɛ í gbẽ nŋui á da.
8 Bii wa gbẽ iyi daai nŋu takaɛ í bi, nfe ku
cei á bíaa. Bii í nɔ wa gbẽ iyi Hundei Ilaaɔ̃ í
bi, kuwɛɛ hai tãi Hundei Ilaaɔ̃u á bíaa.
9 Na nŋu, ka maà gbɛɛji do jiida ku ce, domi
bii a kù məngə aa ka ba ka da si awaati iyi í jɔ.
10 Bɛɛbɛ məi waati iyi à ba awɔɛ fei, ka cea
inɛ fei jiidaɛ. Nɔ iyi í re məm, ka cea kpaasi
woo dasi Jesu naanɛ ŋau bɛɛbɛ.

* **5:12** ǹ bi a nya ŋa ikã inɛ gə ŋa à ni, bii à bi məm a bãntãm ara nŋa gbakã. * **6:2** aso nŋui í jɛ wahala ŋa. † **6:5** Yaasei isɛɛdeu ihẽi í jɛ, domi inɛ feii a na ku fɔ bɛi nŋu í ce icɛ.

Idei ankãanyi do fɔɔ

11 Hai ihẽ bɛi do awɔi amu takam nii ǹ kɔ nŋɛ wa ‡. Iŋɛ taka nŋɛ aa yɔɔ mɔm bɛi kukɔ
ŋau à la à to.
12 Inɛ ŋa iyi à waa bi a tilasi ŋɛ i ceò bango
ŋau à waa ce bɛɛbɛi ku ba a ce mii iyi á dɔ̃a
amanɛ ŋa si, nɔ a maà kpã ŋa iju na irii ikui
Jesu Kirisi si ǰli ku gaauu.
13 Amma aŋa taka nŋa, baa do iyi à ce
bango fei, a kù waa jirima wooda. À bi a dasi
ŋɛ bango ku cei ku ba a tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ à
yɔkɔ à kãmia ŋɛ.
14 Amma amu n kù n wa n tɔɔ fufu bii kù jɛ
na ikui Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi si ǰli ku gaau. Na
ikuɛu mii ndii andunya fei í yɛɛm nii bɛi mii
iyi kù wɛɛ má, nɔ bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n yɔɔ baa do
kuwɛɛi amu takam fei.
15 À ce bango, a kù ce bango kù jɛ ide kãma.
Mii iyi í nɛ amboe í re, nŋui í jɛ a taka inɛ titɔ̃.
16 Laakai ku sũ do didɔ̃ ku wɛɛa inɛ ŋa iyi
à waa too woodau ihẽ hee do inɛi Izirɛli ŋa,
aŋa iyi à jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
17 Hai nnyi inɛ kãma ku maà wahalam má
domi na irii Jesui ǹ ba dalai juju ŋa iyi à wa
si aram nɔu ihẽ.
18 Iŋɛ inɛm ŋa, didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi
ku wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.

‡ **6:11** hai bɛi do awɔi amu takam nii ǹ kɔ nŋɛ wa Si dɔɔnɛɛ nŋa bii à waa ce lɛɛti à ya maa fɔi nɔ inɛ gɔ ku maa kɔɔ. Amma Pɔlu í kɔ idei ankãanyi ŋau ihẽ do awɔɛ.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Efɛɛzu ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu amu iyi ǹ jɛ woo bɛi Jesu Kirisi
do idɔɔbii Ilaaɔ̃.
Iŋɛ inɛi Efɛɛzu ŋa, iŋɛ woo dasi Jesu Kirisi
naanɛ ŋa, ǹ wa n ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
2 Ilaaɔ̃ Baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu
nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa si anu akã nwa do Kirisi

3 I jò ka saabu Ilaaɔ̃ Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi. Na saabui anu akã nwa do Kirisi, í wee
nwa do didɔ̃ ikã ikã iyi Hundeɛ wa mu nwa
wa hai lele.
4 Ilaaɔ̃ í cica wa tã hai waati iyi kù taka
andunya ka jɛ titɛɛ si kpãai Kirisi, nɔ ka jɛ inɛ
kumá ŋa ka maà nɛ taale kãma bi tɛɛ.
5 Si kubiɛ í lasabu wo hai ku kpɛ ku ce wa
amaɛ ŋa si anu akã nwa do Jesu Kirisi, si bɛi í
bi si jiida ku jɛɛ
6 ku ba ka saabu didɔ̃ nla nlaɛ iyi í ce nwa
si anu akã nwa do amaɛ, inɛ iyi siɛi kubiɛ fei
í wa.
7 Do saabui njɛi Jesui Ilaaɔ̃ í ya wa nɔ í kpa
idei dulum du wa si didɔ̃ nlaɛ iyi í nyisi wa.
8 Didɔ̃ iyi í ce nwa í caa si bɛi i mu nwa bisi
nla nla do laakai jiida.
9 Nɔ í jò a mà asii iyi nŋu takaɛ í dasi idɔ ku
ce hai tako na jiida ku jɛɛ.
10 Lasabui Ilaaɔ̃u iyi á ce si ajɔ iyi awaatiɛ í
to nŋui í jɛ ku tɔtɔɔ mii iyi í taka fei, hai mii
iyi í wa lele do iyi í wa ilɛ fei, nɔ Kirisi ku jɛ
iriɛ.
11 Ntɔ ntɔ, mii fei wa cei si bɛi Ilaaɔ̃ í bi. Na
nŋu, à jɛ woo jɛ tubu bi tɛɛ na anu akã nwa
do Kirisi, si na iyi í jò í cica wa wo si bɛi nŋu
takaɛ í dasi idɔ hai tako.
12 Na nŋu, i jò ka saabu kulai Ilaaɔ̃, awa
Zuifu ŋa iyi à tako à waa cɔ kpãai Kirisi wo.
13 Nɔ iŋɛ dimi mmu ŋa mɔ, ajɔ iyi ì gbɔ ide
ntɔu iyi í jɛ laabaau jiida iyi wa naa nŋɛ faaba
wa, waati bɛɛbɛi iŋɛ mɔ í dasi Kirisi naanɛ
ŋa. Nɔ Ilaaɔ̃ í dasi nyindai nŋu takaɛ si ŋɛ.
Nyindau nŋui í jɛ Hunde iyi í da nŋɛ si si bɛi
í ce kuwãɛ wo.
14 Hundeɛu nŋui í yɛ bɛi kaazigii tubu nwa
iyi Ilaaɔ̃ í wãò inɛɛ ŋa wo. Nɔ wa sɔ̃ wa kam
kam iyi aa ka jɛ tubuu si waati iyi Ilaaɔ̃ á ya
inɛɛ ŋa mam mam. Na nŋu, ka saabu kulaɛ.

Kutɔɔi Pɔlu

15 Na saabui ide ŋau bɛ feii í jò hai waati iyi
ǹ gbɔ baaui naanɛ ku dasi nŋɛ si Lafɛ̃ɛ Jesu do
bɛi ì bi woo dasiɛ naanɛ ŋa fei,
16 n ci ya n gbɛɛjiò Ilaaɔ̃ ku saabu na iri nŋɛ.
Ǹ wa n ye gigi nŋɛ si kutɔɔm.
17 Ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ ilu amboe, Baai Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi, ku ce ŋɛ ilu laakai jiida nɔ ku
nyisi ŋɛ bɛi nŋu takaɛ í yɛ ku ba i màa sãa sãa
ŋa.
18 Ǹ wa n tɔɔɛ má ku jò inya kumá ku lɔ si
idɔ nŋɛ ku ba i mà yaasei kpãa ku cɔ si bii
í kpe ŋɛ, do si bɛi tubu iyi í jilɛa woo dasiɛ
naanɛ ŋa í la í to,
19 do bɛi gbugbã nlaɛ wa ce icɛ si awa iyi à
dasiɛ naanɛ. Gbugbãu, í jɛ akã do gbugbã nla
20 iyi í ce í jĩò Kirisi hai si balɛ, nɔ í bubaɛ si
awɔ njɛɛ lele.
21 Bɛi Kirisi í wa í reò ilu irii lele fei do ilu
yiiko ŋa do ilu gbugbã ŋa do lafɛ̃ɛ ŋa fei. Nɔ
iriɛ í re iri fei si waatiu ihɛ̃ do si waati iyi wa
naa.
22 Nɔ Ilaaɔ̃ í jò í jɛ irii mii fei, nɔ í cicaɛ ku jɛ
ilaalu nlai igbɛɛ.
23 Igbɛui í jɛ arai Kirisi. Si igbɛui Kirisi
takaɛ í wa nɔ í kɔ̃ dee dee, nŋu iyi í wa bii fei
si mii baa yooma fei.

2

Hai si iku à bɔ si kuwɛɛ

1 Tako wo ì yɛ ŋai bɛi iku ŋa na irii kurara
nŋɛ do dulum du ŋɛ.
2 Kucei tako nŋɛ í jɔ ti inɛi andunya ŋa, nɔ ì
ya maa jirima Seetam, ilaalui ilu gbugbãi lele
ŋa. Ilaaluu nŋui í jɛ hunde iyi wa ce icɛ hee
nsɛi si idɔi inɛ ŋa iyi a kù waa jirima idei Ilaaɔ̃.
3 Ntɔi, awa fei à tako à yɛi wo bɛi aŋa mɔ.
Binɛ nwai wa nɛò wa, nɔ à waa ce mii iyi awa
taka nwa à bi do iyi à waa lasabu. À yɛi wo
bɛi inɛi andunya ŋa, aŋa iyi aa na a yɛ idɔɔkɔ̃i
Ilaaɔ̃.
4 Amma araarei Ilaaɔ̃ í la na kubi nlaɛ iyi í
bi wa.
5 Hai waati iyi kurara nwa í ce wa bɛi iku
ŋa, Ilaaɔ̃ í mu nwa kuwɛɛ do Kirisi ajɔ. Na
didɔ̃ɛi ì baò faaba ŋa.
6 Si anu akã nwa do Kirisi, Ilaaɔ̃ í jĩ wa hai
si balɛ ka jɛ bomma lele do Jesu Kirisi ajɔ.
7 Í ce bɛɛbɛi ku ba ku nyisi didɔ̃ nla hai nɛ
kɔɔɛ si jiida ku jɛɛ iyi í ce nwa do saabui Jesu
Kirisi hee do ajɔ fei.
8 Na didɔ̃i Ilaaɔ̃i ì ba faaba ŋa do saabui
naanɛ ku dasi. Kù jɛ na himma nŋɛ, amuai
Ilaaɔ̃i.
9 Kù jɛ ribai icɛ nŋɛ. Na nŋu, inɛ gɔ kaa yɔkɔ
ku tɔɔ fufu.
10 Awa icɛi awɔi Ilaaɔ̃i à jɛ. Í taka wai si anu
akã nwa do Jesu Kirisi ka ceò icɛ jiida iyi í ce
sɔɔluɛ hai ku kpɛ.

Dimi fei í jɛ akã si Kirisi

11 Iŋɛ dimi mmu ŋa, i ye gigi ŋa iyi inɛ ŋa
iyi à ya ce bango ŋau à ya maa kpe ŋɛ hai ce
bango ŋa wo.
12 Waati bɛɛbɛ ì jĩò Kirisi ŋa wo nɔ ì jɛ
isɛ mmu bi inɛi Izirɛli ŋa. I kù nɛ baa nŋɛ
si akabuu iyi Ilaaɔ̃ í wãò inɛɛ ŋa. Ì wa si

andunya ihɛ̃ i kù waa cɔò kpãai nkãma ŋa, nɔ i kù wɛɛa Ilaaɔ̃ ŋa.
13 Amma nsɛi iyi ì nɛ anu akã do Jesu Kirisi ŋa, iŋɛ iyi ì tako ì wa ijĩ ŋa, wee nsɛi ì ce amɛɛ do Ilaaɔ̃ ŋa do saabui njɛi Kirisi.
14 Kirisi takaɛi í jɛ nwa laakai ku sũ, nŋu iyi í ce Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa akã. Nŋui í kpa mbɛɛtɛ iyi í yɛ bɛi idĩ iyi wa fɛɛfɛ wa wo.
15 Do ikui araɛi í kpaò irii woodai Zuifu ŋa do iwɔ̀ɛ ŋa ku ba ku yɔkɔ ku ce dimi minji ŋau dimi titɔ̃ akã lege lege si nŋu takaɛ. Si bɛɛbɛi, í dasi laakai ku sũ si anini nŋa.
16 Do saabui ikuɛ si antai jĩi ku gaauui í kpaò mbɛɛtɛ iyi a waa muò njɛ wo, nɔ í tɔtɔɔ dimi minji ŋau akã í jɔ̀ à dɔ̃ do Ilaaɔ̃. Aŋa fei à baa à jɛ ara akã ajɔ.
17 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í kɔ̃, si bɛi í ni Kirisi í naa ku sisi laabaaui laakai ku sũ bi tu ŋɛ, iŋɛ iyi ì tako ì jĩò Ilaaɔ̃, do bi Zuifu ŋa, aŋa iyi à ceòɛ amɛɛ.
18 Nɔ ntɔi, do saabui Kirisi awa fei, Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa, aa ka yɔkɔ ka bɔ wajui Ilaaɔ̃ Baaba do sobii Hunde akãu.
19 Si bɛɛbɛ, i kù jɛ dimi mmu ŋa ma, walakɔ isɛ mmu, amma nsɛi ì jɛ inɛi ilu akã ŋa do woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei, nɔ ì jɛ inɛi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋa.
20 Iŋɛ mɔ ì yɛi bɛi idĩ iyi à ma si antai icui ile iyi woo bɛ ŋau do walii ŋau à jilɛ. Jesu Kirisi takaɛi í jɛ kuta sintei icui ileu.
21 Nŋui á jɔ̀ ileu ku la nɔ ku nɛ gbugbã nɔ ku jɛ bi ku tɔɔi Lafɛ̃ɛ iyi í má jiida.
22 Na anu akã nŋɛ do Kirisi, iŋɛ mɔ ì yɛi bɛi ileu, nɔ iŋɛò ŋa ì jɛò bi ku wai Hundei Ilaaɔ̃ ŋa.

3

Icɛi Pɔlu na dimi mmu ŋa

1 Na saabui iyi ihɛ̃i amu Pɔlu ǹ wa n ce kutɔɔ, amu iyi ǹ wa piisɔ̃ɔ si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n ce icɛi Kirisi na irii iŋɛ dimi mmu ŋa.
2 Ǹ mà kam kam iyi ì gbɔ tã ŋa bɛi Ilaaɔ̃ í ceem didɔ̃ ku ba n naa n sisi nŋɛ yaasei didɔ̃u,
3 do si bɛi nŋu takaɛ í jɔ̀ ǹ mà asiiɛ. Wee ǹ kɔ ideu keeke tã.
4 Bii ì cio ideu ŋa, aa yɔɔ ŋa iyi ǹ mà asiii idei Kirisi do ntɔ.
5 A kù sɔ̃ inɛi tako ŋa asiii ideu, amma nsɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ Hundeɛ í nyisi woo bɛɛ do walii kumáɛ ŋa.
6 Asiiu wee. Do saabui laabaau jiidai dimi mmu ŋa do Zuifu ŋau à jɛò woo jɛ tubu ajɔ. Aŋaò ŋa à baa à jɛ ara akã, nɔ aŋa mɔ à nɛ baa nŋa si ide iyi Ilaaɔ̃ í wã nŋu ku ce si Jesu Kirisiu.
7 Do saabui didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ceem si gbugbãɛ ŋɔi í jɔ̀ ǹ jɛ woo ce icɛi laabaau jiidau.
8 Amu iyi ǹ jɛ keekei woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei, amui Ilaaɔ̃ í cea didɔ̃ n sisia dimi mmu ŋa laabaau jiida nɔ n sɔ̃ ŋa bɛi didɔ̃i Kirisi í la í to nɔ í re kumà nwa.
9 Nɔ n sisia inɛ fei bɛi yaasei asiii Ilaaɔ̃ á ce ku ceò. Ilaaɔ̃, nŋu iyi í taka mii fei í singa asiiu ihɛ̃ hai ku kpɛ,
10 ku ba inɛ ngboi lele ŋa do ilu yiikoi lele ŋa a mà yaasei bisiɛ do saabui igbɛi inɛi Jesu ŋa si waatiu ihɛ̃.
11 Bɛɛbɛi í ce í jilɛò ide iyi wa ce, í bɛi í takaò andunya, nɔ í kpa iriɛ si Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.
12 Naanɛ iyi à dasiɛui í jɔ̀ à nɛ anu akã do nŋu. Na ŋɔi í jɔ̀ à nɛ ara nwa ka bɔ wajui Ilaaɔ̃ do laakai akã.
13 Na nŋu, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i maà mɔngɔ temua ŋa na ijuukpã iyi ǹ wa n yɛ na iri nŋɛ, domi ijuukpãu, nŋui á jɔ̀ i nɛ bɛɛrɛ ŋa ntɔ ntɔ.

Kubii Kirisi

14 Nɔ na saabui ideui ǹ wa n gulɛ si wajui Ilaaɔ̃ Baaba.
15 Nŋui í jɛ Baai nyaanze baa yooma fei iyi i wa lele do iyi í wa ilɛ fei.
16 Ǹ wa n tɔɔɛ ku jɔ̀ Hundeɛ ku mu nŋɛ gbugbã jiida jiida si idɔ nŋɛ si bɛi amboeɛ í la í to,
17 nɔ Kirisi ku ce bi ku waɛ si idɔ nŋɛ na naanɛ ku dasi nŋɛ. Nɔ ǹ wa n tɔɔ má ku jɔ̀ i nɛ gbugbã i maa leekĩ dim dim si kubi ŋa,
18 ku ba iŋɛ do woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à gbe fei i yɔkɔ i mà zaka bɛi kubii Kirisi í cĩ í to do kusɔɛ do kujĩisaɛ do kugbokaɛ.
19 Baa do iyi kubiu í re kumài amanɛ fei, ǹ bi i mà yaaseɛ ŋa ku ba ì kɔ̃ mam mam bɛi Ilaaɔ̃ í kɔ̃.
20 Ilaaɔ̃ í nɛ yiiko ku ce mii iyi à waa tɔɔ fei do iyi à waa lasabu fei, nɔ á yɔkɔ ku ce baa mii iyi í re bɛɛbɛ mɔm hee ku caa.
21 Í sĩa inɛi igbɛɛ ŋa a jɔ̀ inɛ ŋa a mà bɛɛrɛɛ waati kãma fei hee do ajɔ fei do saabui Jesu Kirisi. Ami.

4

Anu akã iyi à nɛ, awa iyi à jɛ arai Kirisi

1 Na nŋu, amu iyi ǹ wa piisɔ̃ɔ si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n ce icɛi Lafɛ̃ɛ, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i maa nɛ dee dee si bɛi í jɔ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í kpe à ya nɛ.
2 I ya maa nɛ do ara ku kaye ŋa, do daa didɔ̃ do temua, nɔ i ya maa mu njɛ ŋa do kubi.
3 I ce kookaai i ya mu anu akã iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nŋɛ na saabui laakai ku sũ iyi í tɔtɔɔ ŋɛ.
4 Ara akãi í wɛɛ, Hunde akã mɔi í wɛɛ, nɔ kpãa ku cɔ akã mɔi í wɛɛ si bii Ilaaɔ̃ í kpe ŋɛ.
5 Lafɛ̃ɛ akãi í wɛɛ, naanɛ ku dasi akã mɔi í wɛɛ, nɔ inyi ku dasi akãi í wɛɛ.
6 Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ iyi í jɛ baai inɛ fei. Nŋui í jɛ ilaalui mii fei, nŋui í wa bi inɛ fei, nɔ í wa si inɛ fei.
7 Amma do nŋu fei awa fei à ba amua nwa si bɛi Kirisi í mu nwa.
8 Na nŋu, kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Waati iyi í gũ lele
Í jɛ mbɛɛɛ ŋa igũ í mu ŋa aru,
Nɔ í cea inɛ ŋa amua ŋa.

9 To, bii à ni í gũ lele, iyi bɛ wa nyisi iyi í tako
í kita í bɔ hee lɛlɛi ilɛi.
10 Inɛ iyi í kita í bɔ hee lɛlɛi ilɛu nɔ í nyi í gũ
leleu má inɛ akãui, ku ba ku jɔ̀ mii fei ku kɔ̃
dee dee.
11 Amua ŋa iyi í cea inɛ ŋa wee, í cica inɛ gɔ
ŋa à jɛ woo bɛ ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ walii ŋa, inɛ
gɔ ŋa mɔ woo sisi laabaau jiida ŋa, inɛ gɔ ŋa
mɔ woo degbe inɛi igbɛi Jesu ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ
woo kɔ inɛ ŋa si cio.
12 Bɛɛbɛi í ce ku ba ku ceò sɔɔlui woo dasi Jesu
naanɛ ŋa si icɛɛ, ku ba ku kɔ̃ɔsi gbugbãi arai
Kirisi.
13 Nɔ bɛɛbɛ mɔi awa fei aa ka ce anu akã si
naanɛ ku dasiu nɔ ka mà Amai Ilaaɔ̃, nɔ ka jɛ
inɛ ngbo ka tóo alái Kirisi.
14 Do yaase bɛɛbɛi a kaa ka jɛ bɛi amu ŋa má,
hee cio ikã ikã ku maa tale wa ihẽ walakɔ ihɔ̃
bɛi fufu í ya maa tale akɔi inyi bii fei. Nɔ inɛ
ŋa a kaa dĩ iju nwa má hee má jɛ a wa inyii itĩ
nwa do bisi laalɔ nŋa.
15 Amma bii à waa sisi ntɔu do kubi aa ka la
si mii fei ka tóo alái Kirisi iyi í jɛ iriu.
16 Siɛi awa fei à waa kã bɛi ikõi ara, nɔ arau fei
í másiɛ do ikõ ikõɛ. Nsɛi, bii ikõ fei wa ce icɛ
si bɛi í jɔ, arau fei á lai ku maa kɔ̃ɔsi na saabui
kubi.

Kuwɛɛ titɔ̃ si Kirisi

17 Ide iyi ǹ wa n sõ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ wee. I
maà jɔ̀ i ya maa nɛ má bɛi hai dasi Jesu naanɛ
ŋa, inɛ ŋa iyi à waa too lasabu nfe nfe nŋa.
18 A kù nɛ laakai jiida. À le idɔ nŋa nɔ a kù
mà nkãma. Nŋui í jɔ̀ a kù nɛ ikpɛ̃ si kuwɛɛ iyi
Ilaaɔ̃ wa mu nwa.
19 A kù nɛ anyɔ gɔ má, à na ara nŋa mam
mam si dulum a ceò daa laalɔ dimi ikã ikã fei
do binɛ.
20 Amma iŋɛ, kù jɛ bɛɛbɛi ì màò Kirisi ŋa.
21 Ǹ nɔ ǹ mà kam kam iyi ì gbɔ ideɛ ŋa, nɔ
à kɔ ŋɛ si ntɔ iyi í wa si Jesu.
22 Na nŋu, í jɔ̀ daa nwo nŋɛ ŋa iyi wa nèò
kuwɛɛ nŋɛ wo, domi binɛi daa nwo nŋɛ ŋaui
wa dĩ iju nŋɛ nɔ wa bɔò ŋɛ nfe ku ce.
23 I jɔ̀ i nɛ idɔ titõ do lasabu titõ mam mam
ŋa,
24 nɔ i jɔ̀ i nɛ daa titõ ŋa iyi í jɔ ti Ilaaɔ̃. Daa
titõu, aa yɔɔi si dee dee ku jɛ nŋɛ do kuwɛɛ hai
nɛ dulum. Iyi bɛ hai bi ntɔi wa naa.
25 Na nŋu, i maà ya sɔ ibo má ŋa. I jɔ̀ inɛ
fei ku sõ kpaasiɛ ntɔ, domi à jɛ ikõ ikã ikãi ara
akã.
26 Baa bii idɔ nŋɛ í kõ, i maà ya ce dulum ŋa.
I maà ya jɔ̀ idɔɔkõu ku wɛɛ nŋɛ hee inunu koo
lɔò.
27 I maà jɔ̀ Seetam ku ba bi ku dasi isɛ si ŋɛ.
28 Inɛ iyi í ya ce ile wo, ku maà ce ile má,
amma ku ya ce icɛ do awɔɛ. Bɛɛbɛi á ba mii
jiida ŋa iyi á sobiò ilu are ŋa.
29 Nɔ i maà ya jɔ̀ ide laalɔ kãma ku fita hai
si gɛlɛ nŋɛ. Amma i ya fɔ ide jiida iyi á mua
inɛ ŋa gbugbã si naanɛ ku dasi nɔ ku sobi ŋa
si bukaata nŋa nɔ inɛ ŋa iyi à waa gbɔɔ ku jɛ
nŋa aranfãani jiida.
30 I maà fɔ inɔi Hundei Ilaaɔ̃ ŋa, domi Hun-
deu bɛi í jɛ sɛɛdai Ilaaɔ̃ si ŋɛ hee koo toò ajɔ
iyi Ilaaɔ̃ á yá inɛɛ ŋa mam mam.
31 I nyɔ daa kuro nŋɛ fei do idɔɔkõ yaamɔ
do idɔɔkõ. Nɔ i maà ya gbagba si njɛ walakɔ i
maà sɔ irii njɛ ŋa. I jɔ̀ inɔ sãmi baa yooma fei.
32 I cea njɛ didõ ŋa, nɔ i ya nɛ araarei njɛ ŋa,
nɔ i ya kpaa njɛ idei kurara ŋa bɛi Ilaaɔ̃ i kpa
idei kurarai iŋɛ mɔ na irii Kirisi.

5

Kuwɛɛ si inya kumá

1 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ ì jɛ amu ŋa iyi Ilaaɔ̃ í
bi ŋa, i ce bɛi nŋu takaɛ.
2 I jɔ̀ kookoosui kuwɛɛ nŋɛ kú nyisi kubi
bɛi Kirisi í bi wa, nɔ í na kuwɛɛɛ na iri nwa.
Kuwɛɛɛ iyi í nau nŋui í jɛ kuwee jiida iyi
inunuɛ í dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.
3 Iŋɛ ti Ilaaɔ̃i í jɛ ŋa. Na nŋu, i maà ya ce baa
ngɔgɔ iyi á jɔ̀ inɛ ŋa a sɔ iri nŋɛ a ni ì tɔtɔɔ sɛ̃ɛ
hai nɛ yaase ŋa walakɔ a ni ì ce daa laalɔ ŋa
walakɔ binɛ.
4 Nɔ i maà ya jɔ̀ idei anyɔ walakɔ ide hai
nɛ yaase walakɔ ide nfe nfe ku fita hai si gɛlɛ
nŋɛ, domi ide dimi bɛɛbɛ kù jɔ̀ɔ ŋɛ, amma i jɔ̀
ide nŋɛ ku ya jɛ Ilaaɔ̃ ku saabu.
5 I jɔ̀ i mà ŋa kam kam iyi woo tɔtɔɔ sɛ̃ɛ hai
nɛ yaase do ilu daa sãmi ŋa, kãma nŋa kù nɛ
ikpɛ̃ si bommai Ilaaɔ̃ do ti Kirisi. Bɛɛbɛ mɔi
hee do ilu binɛ ŋa fei, kãma nŋa kù nɛ ikpɛ̃ si
bommai Ilaaɔ̃ do ti Kirisi domi binɛ í yɛi bɛi
iwẽ ku tɔɔ.
6 I maà ya jɔ̀ inɛ gɔ ku dĩ iju nŋɛ do ide nfe,
domi na nŋu bɛi í jɔ̀ idɔɔkõi Ilaaɔ̃ wa naa si irii
inɛ ŋa iyi a kù waa jirimaɛ.
7 Na nŋu, i maà ya jɔ̀ ide gɔ ku tɔtɔɔ ŋɛ do
amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa.
8 Iŋɛ taka nŋɛ, si ilu kukui ì wa ŋa wo,
amma nsɛi, ì wa si inya kumá ŋa na anu akã
nŋɛ do Lafɛ̃ɛ. Na nŋu, i jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ku jɔ inɛ
ŋa iyi à waa nɛ si inya kumá,
9 domi bii à waa nɛ si inya kumá kuce iyi aa
ka ce nŋui í jɛ daa didõ baa yooma fei do dee
dee ku jɛ do ntɔ ku fɔ.
10 I ce kookaai i mà mii iyi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ si.
11 I maà dasi ara nŋɛ si kookoosu laalɔ
iyi amanɛ ŋa à waa ce si ilu kuku. Amma
kookoosu dimi bɛɛbɛ i ya fɔɔ ŋa.
12 Anyɔ nla nla mɔm nii bii à fɔ mii iyi inɛ
ŋau à waa ce si asii.
13 Amma kookoosuu bɛ bii à fɔɔ á fita si
inya kumá.
14 Nɔ mii iyi í fita gbugbã fei í ya mái. Na
ŋɔi í ce kukɔi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ í ni,

Awɔ iyi ì waa sĩ njoo, jĩ.

Dede hai si inɔi iku ŋa,

Nɔ Kirisi ku máɛ inya.

15 Na nŋu, i ce laakaii isɛɛnɛ nŋɛ. I maà jɔ̀
i maa nɛ bɛi inɛ ŋa iyi a ci ya lasabu, amma i
maa nɛ do laakai ŋa.
16 Waati iyi ì nɛ ŋa, i ceò icɛ, domi waatiu
ihɛ̃ bɛi waati laaləi.
17 Na nŋu, i maà yɛ bɛi inɛ ŋa iyi a ci ya
lasabu, amma i hanya ŋa ku ba i mà mii iyi
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í bi i ce ŋa.
18 I maà ya jɔ̀ atɛ̃ ku kpa ŋɛ, domi si bɛi daa
bɛrɛtɛkɛ fei í wa. Amma i jɔ̀ i kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃
ŋa.
19 I jɔ̀ saabu do iri ku kɔ̃ ku ya wa si faaji
nŋɛ, i ya kɔ̃ iri do irii Ilaaɔ̃, i cũu do idə nŋɛ
fei.
20 I ya maa saabu Ilaaɔ̃ Baaba waati kãma
fei ŋa si mii fei do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

Abo do məkɔ

21 Iŋɛ iyi ì mà bɛɛrɛi Kirisi, i ya sũa njɛ iri
ilɛ ŋa.
22 Iŋɛ inaabo ŋa i sũa məkɔ nŋɛ ŋa iri ilɛ bɛi
aa cea Lafɛ̃ɛ ŋa,
23 domi məkɔi í jɛ inɛ ngboi aboɛ, bɛi Kirisi
mə í jɛ inɛ ngboi igbɛɛ. Igbɛui í jɛ arai Kirisi,
nə Kirisi məi í jɛ woo faabaɛ.
24 Nə si bɛi igbɛu í ya sũa Kirisi iri ilɛ, bɛɛbɛ
məi inaabo ŋa à nɛ a sũa məkɔ nŋa ŋa iri ilɛ si
mii fei.
25 Nə iŋɛ məkɔ ŋau i bi abo nŋɛ ŋa bɛi Kirisi
í bi inɛi igbɛɛ ŋa, nə í na kuwɛɛɛ na iri nŋa.
26 Í nya ŋa ikã nə í wɛ ŋa í jɔ̀ à má na saabui
ideɛ.
27 Í bi igbɛu ku naa si wajuɛ do kusĩaɛ fei,
ku maà ti ku nɛ riisi gə, nə batai araɛ ku maà
yuguu, nə ku maà nɛ mii mmu dimi bɛɛbɛ gə
ŋa má, amma í bi ku jɛ dee deei, ku maà nɛ
taale kãma.
28 Bɛɛbɛi í jə məkɔ ŋa á bi abo nŋa ŋa bɛi à
bi ara nŋa. Inɛ iyi í bi aboɛ í bi araɛi.
29 Inɛ gə kù nə kù wɛɛ iyi í cé araɛ, amma í
ya maa wòoi nə ku maa gbɔa bɛi Kirisi wa ce
na igbɛɛ.
30 Igbɛɛu nŋui í jɛ araɛ nə awa fei à yɛi bɛi
ikõ ikõi araɛu.
31 Kukəi idei Ilaaɔ̃ wa fə í ni, na nŋu, məkɔ
á jɔ̀ iyeò baaɛi, nə ku wɛɛ do aboɛ ku ba aŋa
minji fei a baa a jɛ ara akã.
32 Asiiu ihɛ̃ ide nla nlai, amma idei Kirisi
do igbɛɛi ǹ wa n fãa.
33 Na nŋu, məkɔ fei ku bi aboɛ bɛi í bi araɛ,
nə abo fei ku jirima məkɔɛ.

6

Amu ŋa do baa nŋa ŋa

1 Iŋɛ amu ŋa, i jirima inɛ ŋa iyi à waa mu ŋɛ
si bɛi Ilaaɔ̃ í bi, domi bɛɛbɛi í sĩa.
2 Wooda sinte iyi Ilaaɔ̃ í ceò kuwã wee. I
jirima iyeò baa nŋɛ ŋa
3 ku ba i nɛ inə didɔ̃ ŋa nə hunde nŋɛ ku sə
si andunya.
4 Iŋɛ baa ŋa, i maà ya kɔ̃ idəi ama nŋɛ ŋa,
amma i bi ŋa, i dasi ŋa iju ŋa i kə ŋa si idei Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ ŋa.

Aru do lafɛ̃ɛɛ

5 Iŋɛ aru ŋa, i jirima lafɛ̃ɛ nŋɛ ŋa si
andunyau ihɛ̃ do bɛɛrɛ do kuyaya, ku maà jɛ
do muafiti, nə kú yɛ bɛi Kirisii ì waa cea ŋa.
6 Ku maà jɛ bii à leekĩ à waa cə ŋɛ nŋu akã.
Bii í jɛ waati iyi à waa cə ŋɛ nŋu akãi, í yɛ bɛi
amanɛ ŋai ì waa cea ŋa ku ba ku dɔ̃ nŋa si.
Amma i jɔ̀ i ce idəəbii Ilaaɔ̃ do idə nŋɛ fei bɛi
arui Kirisi ŋa.
7 Icɛ iyi à dasi ŋɛ, i jɔ̀ i coo do himma ŋa, nə
kú yɛ bɛi Ilaaɔ̃i ì waa cea ŋa, ku maà ti ku jɛ
amanɛ nŋu akã.
8 Ì mà sãa sãa ŋa iyi Ilaaɔ̃ á sãa inɛ fei ribai
icɛ jiida iyi í ce, baa bii aru, walakə inɛ iyi í nɛ
araɛi.
9 Iŋɛ lafɛ̃ɛ ŋa mə, i cea aru nŋɛ ŋa bɛɛbɛ, i
maà ya ta nŋa gbugbã. I mà ŋa iyi iŋɛò ŋa fei
Lafɛ̃ɛ akãi ì nɛ lele bii inɛ gə kù re inɛ gə.

Jĩnɛi igũi woo dasi Jesu naanɛ

10 Ide iyi í gbe ǹ wa n bi n sɔ̃ ŋɛ wee. Si anu
akã nŋɛ do Lafɛ̃ɛ i jɔ̀ gbugbã nlaɛ ku mua iŋɛ
mə gbugbã ŋa.
11 I dĩ jĩnɛi igũ ŋa iyi Ilaaɔ̃ wa mu nŋɛ fei,
ku ba i yəkə i leekĩ dim dim i kəsiò kookoosu
ikã ikãi Seetam ŋa,
12 domi kù jɛ do amanɛ ŋai à waa ja. À
waa jai do ilu iri laaləi lele ŋa do ilu yiiko ŋa,
do ilaalui andunyai ilu kuku ŋau ihɛ̃, do inɛi
inəəko woo ce icɛi Seetam ŋa.
13 Na nŋu, i so jĩnɛi igũi Ilaaɔ̃ fei i dĩ ŋa. Si
bɛɛbɛ, bii ajəi wahala í na í naa, aa yəkə i kəò
ara nŋɛ si wajui Seetam mbɛɛ nŋɛu. Nə bii ì
ce igũ ì tã ŋa, i leekĩ dim dim hee kəə.
14 Na nŋu, i dede i leekĩ dim dim ŋa. I jɔ̀
ntə ku wɛɛ nŋɛ bɛi santiiki iyi sooge í ya dĩò
gbankiliɛ, nə i jɔ̀ dee dee ku jɛ ku wɛɛ nŋɛ má
bɛi ibəi isə.
15 I jɔ̀ himmai laabaau jiida ku sisi ku wɛɛ
nŋɛ bɛi baata nŋɛ. Laabaau jiidaui á naaò
laakai ku sũ wa.
16 Nə iyi í re məm, i jɔ̀ naanɛ ku dasi ku wɛɛ
nŋɛ jiida jiida bɛi tɛli iyi á ganji afa ku nɛ ina
iyi Seetam mbɛɛ á ta wau ku to wa si ŋɛ.
17 Ì gba faabau bɛi fulai isə, nə idei Ilaaɔ̃ mə
i gbaa ŋa bɛi taakubai Hundei Ilaaɔ̃.
18 Waati kãma fei i ya ce kutəə ŋa nə i ya
maa təə sobii Ilaaɔ̃ ŋa. I dede i leekĩ do temua
ŋa si idei kutəəu do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃, nə
i ya ce kutəə na irii woo dasi naanɛ fei ŋa.
19 Nə i cea amu mə kutəə ŋa ku ba bii ǹ cĩ
gɛlɛ, n ya n ba ide iyi an fə nə n nɛ wəəkə n
sisiò idei laabaau jiida iyi wa singau wo.
20 Na irii ideui ǹ jɛ woo bɛi Ilaaɔ̃ baa do iyi
ǹ wa piisɔ̃ə si nsɛi. Na nŋu, i ce kutəə ku ba n
yəkə n sisi ideu do wəəkə bɛi á sĩa.

Fəəi sukudɔ̃

21 Tisiki baakɔɔ nwa, woo ce icɛ ilu naanɛ
si kpãai icɛi Lafɛ̃ɛ, á sisi nŋɛ laabaaum fei ku
ba i mà bɛi ǹ wɛɛò ŋa do mii iyi ǹ wa n ce.
22 Na ŋɔi í ce ǹ bɔɔ wa si ŋɛ ku naa ku sõ ŋɛ
bɛi à wɛɛò ku ba ku tũ idɔ nŋɛ.
23 Nɔ Ilaaõ Baaba do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mua
kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei laakai ku
sũ do kubi do naanɛ jiida.
24 Nɔ didõi Ilaaõ ku wɛɛ do inɛ ŋa iyi à bi
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi fei nɔ kubi nŋa ci ya
kpaasi.

Tiɑ iyi Pɔlu í ceɑ inɛi Filipi ŋɑ

Í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amui Pɔlu do Timɔtee, ɑwɑ woo ce icɛi
Jesu Kirisi ŋɑ. À ce inɛ ŋɑ iyi Jesu Kirisi í cicɑ
à jɛ tɛɛ si ilui Filipi fei fɔɔ, hee do inɛ ŋɑ iyi à
jɛ inɛ ngboi igbɛu do woo ce icɛi igbɛu fei.
2 Ilaaɔ̃ Baa nwɑ do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwɑ ɑ
mu nŋɛididɔ̃ do laakai ku sũ.

Pɔlu í ceɑ inɛi Filipi ŋɑ kutɔɔ

3 Ǹ yɑ n maa n saabu Ilaaɔ̃ waati kãmɑ iyi ǹ
ye gigi nŋɛ fei.
4 Si kutɔɔm ŋɑ fei iyi ǹ yɑ n maa n ce nɑ irii
iŋɛ fei, ǹ yɑ n cooi do inɔ didɔ̃,
5 si nɑ iyi í jɔ̀ ì sobim ŋɑ n sisiò laabaau
jiidau hai ajɔ sinteu hee ku baa nsɛi.
6 Ǹ wɑ n mà kam kam, Ilaaɔ̃ iyi í sinti icɛ
jiidau ihɛ̃ si ŋɛ á maa cooi hee koo kpaò iriɛ
si ajɔi kunyii Jesu Kirisi wɑ.
7 Nɔ í sɩ̀ɑ n ce lasabu nŋɛ bɛɛbɛ, domi ǹ nɛ
kubi nŋɛ si idɔm. Ntɔ ntɔ, ì yɑ bam icɛ ku ce
ŋɑ ile piisɔ̃ɔ ihɛ̃ do waati iyi ǹ nɛ aram wo
ǹ yɑ n maa n sisi laabaau jiidau ku ba ku nɛ
gbugbã ku maa koo nɔ ǹ yɑ n maa n jabu nɑ
iriɛ.
8 Ilaaɔ̃i í jɛ sɛɛdam iyi ǹ bi iŋɛ fei bɛi kubii
Jesu Kirisi í yɛ.
9 Mii iyi ǹ wɑ n bee si kutɔɔm nŋui í jɛ kubi
nŋɛ ku kɔ̃ɔsi ku maa koo nɔ kubi nŋɛu ku jɔ̀
kumà nŋɛ do bisi nŋɛ ku kɔ̃ɔsi,
10 ku ba i yɔkɔ i wũɑ mii ŋɑ iyi à jɛ jiida à
re ŋɑ. Bɛɛbɛ mɔi aa jɛ inɛ kumá ŋɑ, nɔ si ajɔi
Kirisiu i kaa nɛ taale kãmɑ ŋɑ,
11 nɔ icɛ jiida nŋɛ ŋɑ iyi ì waa ce ŋɑ na
saabui Jesu Kirisiu ku kɔ̃, nɔ ku jɔ̀ inɛ ŋɑ ɑ yɛ
amboei Ilaaɔ̃ nɔ ɑ maa saabuɛ.

Kirisi nŋui í jɛ kuwɛɛ

12 Kpaasim ŋɑ, ǹ bi i mà ŋɑ iyi mii iyi í bam
nɔu ihɛ̃i í jɛ waju ku bɔi laabaau jiidau.
13 Ntɔ ntɔ, ciikui amanlu ŋau do inɛ ŋɑ iyi
à gbe fei à mà iyi nɑ irii Kirisii ǹ wɑ piisɔ̃ɔu
ihɛ̃.
14 Ile piisɔ̃ɔ ku wam í muɑ kpaasi woo dasi
Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ nkpɔ gbugbã í kɔ̃ɔsi à waa
sisiò idei Ilaaɔ̃ do idɔ ku bubɑ do wɔɔkɔ.
15 Ntɔi, inɛ gɔ ŋɑ à waa sisi idei Kirisi do igu
do njɛ ku wã, amma inɛ gɔ ŋɑ à waa cooi do
yaase jiida.
16 Inɛ nŋu ŋau à waa cooi do kubi domi à
mà iyi icɛm nii n jabu nɑ irii laabaau jiidau.
17 Inɛ ihɔ̃ ŋɑ mɔ à waa waazo idei Kirisi, kù
jɛ do inɔ akã, amma do njɛ ku wãi. À tamaa
bɛi aa kɔ̃ɔm si ijuukpãui si ile piisɔ̃ɔu ihɛ̃.
18 Bii í yɔkɔ lasabu nŋɑ kú jɛ laalɔ walakɔ
kú jɛ jiida, kãmɑɛ kù jɛɛm taale. Baa bii bɛirei
nŋu de ɑ sisi idei Kirisi. Inɔm í dɔ̃ á nɔ ku dɔ̃
ku maa kooi,
19 domi ǹ mà iri kukpai iyi ihɛ̃ nŋui í jɛ
faabam na saabui kutɔɔ nŋɛ, do sobii Hundei
Jesu Kirisi.
20 Mii iyi ǹ dasi idɔ nɔ ǹ wɑ n cɔ kpãaɛ kam
kam nŋui í jɛ n maà n ce nkãmɑ iyi á jɔ̀ anyɔ
ku mum. Mii iyi ǹ bi nŋui í jɛ n nɛ wɔɔkɔ bɛi
ǹ nɛ hai tako n maa n nyisiò kulai Kirisi bii ǹ
wɛɛ si hunde walakɔ baa bii í jɛ ǹ ku mɔi.
21 Ntɔ ntɔ, bi ti amu bii ǹ wɛɛ, na irii Kirisii
ǹ wɛɛ, bii ǹ nɔ ǹ ku mɔi, an ba riba.
22 Amma bii í jɛ ǹ wɛɛ si hunde an yɔkɔ n
ce icɛ jiida iyi í nɛ aranfãani, to, n kù mà iyi
an cicɑ.
23 Lasabum wɑ fam ni do cingaa minji
minji fei. Ǹ bi n nɛ n koo n wɑ bi Kirisi, domi
iyi bɛi í sɩ̀ɑ í re.
24 Amma na aranfãani nŋɛi í sɩ̀ɑ í re n maa
n wɑ si andunya má.
25 Na nŋu, ǹ mà iyi kù nɛ sikɑ kãmɑ an buba
n wɛɛ do iŋɛ fei na waju ku bɔ nŋɛ do inɔ didɔ̃
nŋɛ si naanɛ ku dasi nŋɛ.
26 Si bɛɛbɛ aa ba kpãa ì saabu Jesu Kirisi ŋɑ
do inɔ didɔ̃ na irim si waati iyi an na n wɑ
anini nŋɛ má.
27 Nŋu de i yɑ jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ŋɑ ku yɛ bɛi
laabaau jiidai Kirisi í fɔ. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋɑ,
bii ǹ naa bi tu ŋɛ, walakɔ baa bii n kù naa, n
maa n gbɔ iyi ì waa leekɩ̀ si dim dim ŋɑ, i yɑ
maa gbɔsi njɛ nɔ i maa jabu do inɔ akã ŋɑ na
laabaau jiidau iyi í jɛ icui naanɛ ku dasi nŋɛ.
28 I maà jɔ̀ mbɛɛ nŋɛ ŋɑ ɑ da zigi nŋɛ si
nkãmɑ. Nŋui á nyisi ŋɑ iyi aŋai à waa bɔ nfe
ku ce, nɔ ku nyisi iŋɛ mɔ iyi ì wɑ si kpãai faaba
ŋɑ. Iyi bɛ fei wɑ naai hai bi Ilaaɔ̃,
29 domi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ didɔ̃ ì dasiò Kirisi
naanɛ ŋɑ, amma kù jɛ baa iyi bɛ nŋu akã, í ce
nŋɛ didɔ̃ má ì yɑ maa yɛò ijuukpã ŋɑ na iriɛ.
30 Iŋɛ mɔ ì bam ku jabu ŋɑ si kujabu iyi ì yɛ
ǹ ce ŋɑ wo nɔ ì waa gbɔ ŋɑ iyi hee nsɛi ǹ wɑ
n mɔsi.

2

Kukayei Kirisi do alɑ́ɛ

1 Ì mà sãa sãa ŋɑ, naanɛ iyi ì dasi Kirisi ŋɑ
wɑ mu nŋɛ gbugbã. Kubiɛ wɑ dasi ŋɛ himma.
Hundei Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì nɛ anu akã ŋɑ. Araarei
Kirisi do jiida ku jɛɛ í wɑ si anini nŋɛ.
2 Na nŋu, ǹ wɑ n tɔɔ ŋɛ, i jɔ̀ i yɑ nɛ anu akã
ŋɑ, do kubi akã, do idɔ akã, do lasabu akã. Iyi
bɛi á jɔ̀ inɔ didɔ̃m ku kɔ̃.
3 I maà yɑ ce ngɔgɔ do njɛ ku wã ŋɑ walakɔ
do fufu ku tɔɔ, amma i kaye ara nŋɛ i yɑ dooa
inɛ ŋɑ bɛi mii iyi à re ŋɛ.
4 Nɔ kãmɑ nŋɛ gɔ ku maà yɑ ce lasabui iri
nŋu akã, amma ku yɑ ce lasabui inɛ mmu mɔ
ŋɑ má.
5 I jɔ̀ lasabu nŋɛ si gãmɛi njɛ ku yɛ bɛi Jesu
Kirisi mɔ í ce.
6 Baa do iyi í to Ilaaɔ̃, kù cɔ araɛ bɛi mii iyi í jɛ
saai Ilaaɔ̃ do tilasi.

7 Amma andi mii iyi í nɛ fei í jɔ̀ɔ nɔ í baa í jɛ
amanɛ, í naa í jɛ mɔm nii bɛi aru.
Iyi í sinda amanɛ í tã,
8 Í kaye arae ma nɔ í jirima Ilaaɔ̃ hee í na arae
í to siò iku si antai jɪ̀i ku gaau mɔm.
9 Na saabu nŋui Ilaaɔ̃ í soo lele ntɔ ntɔ nɔ í naa
iri iyi í nɛ bɛɛrɛ í re iri fei,
10 Ku ba inɛ fei ku gulɛ ku nyisiò bɛɛrɛi Jesu,
hai inɛ ŋa iyi à wa lele do inɛ ŋa iyi à
wa ilɛ hee do lɛlɛi ilɛ fei.
11 Nɔ gɛlɛi inɛ fei ku jɛsi iyi Jesu Kirisii í jɛ
Lafɛ̃ɛ. Nŋu bɛi á na Ilaaɔ̃ Baaba amboe.

I má inya ŋa bɛi fitila si andunya

12 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, ì ya jirimam ŋa si waati
iyi ɲ̀ wa inɔ nŋɛ wo. Nsɛi iyi ɲ̀ jɪ̀ò ŋɛ í sɪ̀a i ya
maa jirimam ku re ŋa. I kookaai i ce icɛ do
njo do kuyaya ku ba icɛ jiida nŋɛ ku jɔ̀ a mà
iyi ì ba faaba ŋa,
13 domi Ilaaɔ̃i wa ce icɛ si ŋɛ ku ba ku mu
nŋɛ idɔɔbi do gbugbã iyi aa yɔkɔ ì cooò ŋa bɛi
nŋu takae í bi.
14 Mii iyi ì waa ce fei i coo ŋa kugbagba ku
maà wasi walakɔ kakɔɔ,
15 ku ba i má dee dee ŋa nɔ i maà nɛ taale
gɔ, iŋɛ iyi ì jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa. Kù sɪ̀a i nɛ kurara
gɔ si wajui inɛ laaləi andunya ŋa iyi a kù waa
too kpãa. Í sɪ̀a i maa má inya ŋa si anini nŋa
bɛi fitila ŋa,
16 nɔ i ya maa sɔ̃ ŋa idei kuwɛɛ ŋa. Bii ì
waa ce bɛɛbɛ ŋa an tɔɔ fufu na iri nŋɛ si ajɔ iyi
Kirisi á nyi wa, si na iyi í jɔ̀ icɛm do kookaaim
kù jɛ ngbɛ.
17 Naanɛ ku dasi nŋɛ í yɛi bɛi kuwee iyi ì
waa cea Ilaaɔ̃ ŋa. Nɔ baa bii í jɛ à kpam nii,
nɔ ɲ̀ nikã njɛm bɛi kuwee iyi à nikã si antai
kuwee nŋɛu, do nŋu fei inɔm á dɔ̃, nɔ awae
ŋa ka kpɛ̃ inɔ didɔ̃u.
18 Bɛɛbɛ mɔi í sɪ̀a iŋɛ mɔ i wɛɛò inɔ didɔ̃ nɔ
inɔ didɔ̃ nŋɛu i kpɔ̃ɔ ŋa do amu.

Timɔtee do Epafoditi

19 Bii Lafɛ̃ɛ Jesu í jɛ, si ajɔ gbeejiu ihɛ̃ an
bɛ Timɔtee wa bi tu ŋɛ ku ba amu mɔ n gbɔ
laabaau nŋɛ nɔ ku muum gbugbã.
20 Inɛ kãma kù wa bi tom ihɛ̃ má iyi awaò
à nɛ lasabu akã bii kù jɛ nŋu akã, nɔ nŋu akãi
lasabuɛ í wa si ŋɛ ntɔ ntɔ.
21 Inɛ ŋa iyi à gbe fei, lasabui idei aŋa taka
nŋai à waa ce, lasabu nŋa kù wa si idei Jesu
Kirisi.
22 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi Timɔtee í nyisi
arae ilu naanɛ nɔ í na arae si icɛi laabaau
jiidau ku ce do amu bɛi ama do baaɛ.
23 Ŋɔi í jɔ̀ ɲ̀ wa n bi n bɔɔ wa bi tu ŋɛ si waati
iyi an mà bii ɲ̀ wa.
24 Ɲ̀ nɛ naanɛ iyi Lafɛ̃ɛ á jɔ̀ amu takam n naa
bi tu ŋɛ bɛ si ajɔ gbeejiu ihɛ̃.
25 Amma nsɛi, ɲ̀ yɛ í sɪ̀a n jɔ̀ kpaasim
Epafoditi ku nyi wa bi tu ŋɛ, nŋu iyi ì tako ì bɛ
sim wa ŋa do sobi iyi ɲ̀ biu. Nŋui í jɛ kpaasi
woo ce icɛm nɔ wa bam ku jabu.
26 Ɲ̀ wa n sindaɛ wai si na iyi í jɔ̀ wa bi iŋɛ
fei ku yɛ ntɔ ntɔ, nɔ laakaɛ í dede do iyi ì gbɔ
ŋa kù waa nɛ baani.
27 Í ce bɔ̃ɔi ntɔ ntɔ hee í maai iku, amma
Ilaaɔ̃ í ce araareɛ. Nɔ kù jɛ araarei Epafoditi
nŋu akã, do ti amu takam nii, ku ba inɔ kufɔm
nɔu ku maà kɔ̃ɔsi má.
28 Ŋɔi í jɔ̀ ɲ̀ wa n saasa n ba n sinda nŋɛ wa
ku ba inɔ nŋɛ ku dɔ̃ má bii ì yɔɔ ŋa, nɔ inɔ
kufɔi amu takam ku kaye.
29 Na nŋu, i gbaa ŋa do irii Lafɛ̃ɛ do inɔ didɔ̃
nla nla. Í sɪ̀a i mà bɛɛrɛi inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa,
30 domi í maai iku si icɛi Kirisi. Í ta hundeɛ í
naaò sobi iyi iŋɛ taka nŋɛ i kù ba fayae i naam
wa ŋa wo.

3

Bɛ́i aa jɛò dee dee si wajui Ilaaɔ̃

1 Nsɛi iŋɛ inɛm ŋa, i ya jɔ̀ i wɛɛ do inɔ didɔ̃
ŋa do iyi ì jɛ ti Lafɛ̃ɛ ŋa.
Bi ti amu n kaa n gbɛɛjiò ide akãu ku kɔ nŋɛ
wa, domi ɲ̀ mà iyi á mu nŋɛ gbugbã.
2 I ya maa ce laakaii woo ce icɛ laalɔ ŋa iyi
à nɛ daa sãmi bɛi aja ŋa. Inɛ ŋau à waa kaaba
bango iyi à bu si ara.
3 Awai à ce bango do ntɔ, awa iyi à waa tɔɔ
Ilaaɔ̃ do gbugbãi Hundeɛ, nɔ à waa tɔɔ fufu na
irii Jesu Kirisi, kù nɔ kù jɛ kuce nwai à waa
kaaba.
4 Nɔ bii amu takam ɲ̀ bi an yɔkɔ n kaaba
kuce nwau. Bii inɛ gɔ wa tamaa si nŋu á yɔkɔ
ku kaaba kuce nwau, aa fɔ idei amu má?
5 Si ajɔ mɛɛjɔsiai à dasim bango, amuu amai
Izirɛliu, si dimii Bɛnzamɛɛ. Amuu alalai
Zuifu ŋai, bii si woodai Zuifu ŋa ku jirimai
ɲ̀ jɛ Farisi.
6 Ɲ̀ nɛ himma ntɔ ntɔ hee ɲ̀ kpã inɛi igbɛi
Jesu ŋa iju. Inɛ gɔ kaa yɛ taalem do yaase bɛi
ɲ̀ jirima idei wooda ɲ̀ wa n dɛdɛ n jɛò inɛ dee
dee.
7 Amma mii ŋa iyi ɲ̀ wa n tamaa à nɛ riba
tako fei wo, nsɛi ɲ̀ wa n cɔɔi bɛi mii hai nɛ
bɛɛrɛ na saabui Kirisi.
8 Ɲ̀ dóo fei ndɛɛ fei mɔm bɛi mii hai nɛ bɛɛrɛ
na ide iyi í nɛ amboe í re. Ideu nŋui í jɛ Jesu
Kirisi Lafɛ̃ɛm iyi ɲ̀ mà. Na iriɛi ɲ̀ jɔ̀ mii fei, ɲ̀
doo aŋa fei bɛbɛi bɛi riisi iyi à kpã ku ba n nɛ
Kirisi,
9 nɔ n wɛɛ do nŋu. Nɔ ɲ̀ wa n mà n kaa n
yɔkɔ n jɛ dee dee na wooda ku jirima, amma
ɲ̀ jɛ dee deei si na iyi í jɔ̀ ɲ̀ dasi Kirisi naanɛ.
Dee dee ku jɛu wa naai hai bi Ilaaɔ̃ na saabui
naanɛ iyi à dasiu.
10 Iyi ɲ̀ bi, nŋui í jɛ n mà Kirisi, do gbugbã
iyi í jɪ̀ò hai si balɛ nɔ n nɛ ikpɛ̃ si ijuukpãɛu
hee ku yɛ bɛi amu mɔ ɲ̀ ku do nŋu ajɔ,
11 ku ba n nɛ kpãa ku cɔ iyi amu mɔ an jɪ̀ hai
si balɛ.

Amanii lele ku sɛi si

12 Kù jɛ ǹ mà Kirisi bɛɛbɛ titã n kù toò awɔ
kù nɔ kù jɛ n kɔ̃. Amma ǹ wa n ce kookaai
fei ku ba n màa. Na nŋui í jɔ̀ Jesu Kirisi í cem
titɛɛ.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, n kù wa n cɔ aram bɛi mii
iyi n toò awɔ titã, amma mii akãi ǹ wa n ce.
Ǹ ya n maa n gbɛjɛ mii iyi í wa do anyim nii,
nɔ n ce kookaai n maa n lele ti waju.
14 Bɛɛbɛi ǹ ce ǹ wa n bɔò waju bɛi inɛ iyi
wa ce gaasai kusɛi, ku ba n ba riba iyi Ilaaɔ̃
wa kpe wa ka na ka gba lele do saabui Jesu
Kirisi.
15 Na nŋu, awa iyi à jɩ̀a si kpãai naanɛ ku
dasi, ka ce lasabu bɛɛbɛ. Amma bii ì waa ce
lasabu gɔ iyi kù waa too kpãa ŋa, Ilaaɔ̃i á nyisi
ŋɛ iyi kù jɛ dee dee.
16 Si bɛi í jɛu fei, awa de ka maa bɔ waju si
kpãa akã iyi à waa toou.
17 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ fei i sìsìim ŋa. À nyisi ŋɛ
kuce jiida. Na nŋu, i ya maa cɔ inɛ ŋa mɔ iyi à
yɔkɔ à waa ce bɛɛbɛ.
18 Ǹ sɔ̃ ŋɛ tã isɛ fɛɛfɛlo, nɔ ǹ nyi ǹ wa n sisi
nŋɛ má do kukpata, inɛ nkpɔ í wɛɛ iyi wa jɛ
mbɛɛi idei ikui Kirisi si jɩ̀i ku gaauu.
19 Nfe ku cei aa kpaò iriɛ, domi inɔ nŋai à ya
maa cea icɛ si agbɛi Ilaaɔ̃. Iyi í jɔ̀ ku jɛ nŋa anyɔ
nŋui aa ya maa tɔɔò fufu. Mii ndii andunya
ihɛ̃ nŋu akãi à waa lasabu si.
20 Amma awa, lelei Aɔ̃i í jɛ ilu nwa. Hai bɛi
à waa degbe woo faaba nwa Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi
ku nyi wa.
21 Do gbugbãɛ iyi á jɔ̀ mii fei ku jirimaɛò
nŋui á kpaasiò ara hai nɛ bɛɛrɛ nwau ku jɔ
arai nŋu takaɛ iyi í nɛ amboe.

4

Ide iyi à jilɛ nwa ka ce

1 Na nŋu iŋɛ baakɔɔm ŋa, iŋɛ iyi ǹ wa n bi
ku yɛ jiida jiida má, iŋɛ iyi ì ya jɔ̀ n nɛ inɔ didɔ̃,
nɔ ǹ ya n tɔɔ fufu na iri nŋɛ, i jɔ̀ i leekɩ̀ bɛɛbɛ
ŋa dim dim si Lafɛ̃ɛ.
2 Ǹ wa n tɔɔ inaabo minji ŋau ihɛ̃ Efodi do
Sɛntiki a ya jɔ̀ anu nŋa ku jɛ akã si idei Lafɛ̃ɛ.
3 Awɔ mɔ woo ce icɛ kpaasim, awɔ iyi ì jɛ ilu
naanɛ, ǹ wa n tɔɔɛi i sobi inaabo minji ŋau bɛ.
Aŋai à bam kujabu wo si laabaau jiidau ku
sisiɛ, aŋa do Kelema do woo ce icɛ kpaasim
ŋa iyi à gbe fei, aŋa iyi iri nŋa í wa si tiai
kuwɛɛu.
4 I ya jɔ̀ inɔ nŋɛ ku maa dɔ̃ si Lafɛ̃ɛu do ajɔ
fei ŋa, ǹ nyi ǹ fɔ ǹ wa n sisi ma, i ya jɔ̀ inɔ nŋɛ
ku maa dɔ̃.
5 I jɔ̀ inɛ fei ku yɛ daa didɔ̃ nŋɛ ŋa, domi
kunyii Lafɛ̃ɛ í maai wa.
6 I maà ya jɔ̀ zigi nŋɛ ku da do ngɔgɔ. Amma
si mii fei i ya tɔɔ Ilaaɔ̃ do ku saabu nɔ i beeɛ
bukaatai mii iyi ì bi ŋa.
7 Nɔ laakai ku sũi Ilaaɔ̃ iyi í re kumài amanɛ
fei á degbe idɔ nŋɛ do lasabu nŋɛ si anu akã
iyi ì nɛ do Jesu Kirisi ŋa.
8 Iyi í gbe nŋɛ, iŋɛ inɛm ŋa, i ya ce lasabu ŋa
si mii iyi í sɩ̀a, iyi Ilaaɔ̃ á saabu. Mii ŋaui í jɛ
mii iyi í jɛ ntɔ fei, do mii iyi í nɛ bɛɛrɛ fei, do
iyi wa too kpãa fei, do iyi í má fei, do iyi í dɔ̃
fei, do iyi í jɔ amanɛ ku saabu fei.
9 Ide iyi ǹ kɔ nŋɛ si nɔ ì jɛsi ŋau, do iyi ǹ sɔ̃
ŋɛ do iyi ì yɛ ǹ ce ŋa, i ya coo ŋa. Nɔ Ilaaɔ̃, nŋu
iyi wa mu nwa laakai ku sũ á wɛɛ do iŋɛ.

Pɔlu wa saabu inɛi Filipi ŋa na amua nŋa

10 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ ntɔ ntɔ do iyi ǹ yɛ ì waa ce
lasabum má ŋa, nɔ ǹ wa n saabu Lafɛ̃ɛ. N kaa
n yɔkɔ n ni i ci ya ce lasabum ŋa, faya dei i ci
ya ba ŋa.
11 Kù jɛ a ni ǹ nɛ bukaatai ngɔgɔi í jɔ̀ ǹ wa n
fɔ bɛɛbɛ, domi ǹ kɔkɔ inɔ didɔ̃ ku nɛ si mii iyi
í bam fei.
12 Ǹ mà bɛi ǹ ya n jɛ kuwɛɛm si waatii are,
ǹ nɔ ǹ mà bɛi ǹ ya n jɛ kuwɛɛm si waatii ayo.
Bii fei do iyi í bam fei, ǹ ya n wɛɛ do inɔ didɔ̃i,
si waatii ayo do si waatii ari. Ǹ nɔ ǹ mà bɛi an
ce bii ǹ nɛ nla nla do bii n kù nɛ.
13 An yɔkɔ n ce fei ndɛɛ do saabui Kirisi iyi
wa muum gbugbã.
14 Do nŋu fei, ì ce í sɩ̀a ŋa do iyi ì kpɛ̃
wahalam nɔu ŋa.
15 Iŋɛ inɛi Filipi ŋau, iŋɛ taka nŋɛ ì mà sãa
sãa ŋa iyi laabaau jiidau ku sinti ku fɔɛ si
waati iyi ǹ nɛ hai Masedɔni, igbɛi inɛi Jesu gɔ
kù sobim bii kù jɛ iŋɛ akã, awaɛ ŋai à sobi njɛ.
16 Waati iyi ǹ wa Tɛsalonika, ì sobim si
bukaatam ŋa, iyi kù jɛ baa gbakã akã mɔm.
17 Kù jɛ a ni amuai ǹ wa n tɔɔ, amma ǹ wa
n bi riba nŋɛ ku kɔ̃ɔsii.
18 Andi mii iyi ì sambaam wa fei ŋa ǹ yɔɔ.
Í nɔ í to hee í gbe. Bɛi Epafoditi í naam amua
nŋɛ wa í ceem zaka. Amua nŋɛu í yɛɛm nii
bɛi kuwee iyi í nɛ inunu jiida iyi Ilaaɔ̃ í gba í
dɔa si.
19 Do saabui Jesu Kirisi Ilaaɔ̃ á mua iŋɛ fei
bukaatai mii iyi ì nɛ ŋa si bɛi amanii amboeɛ
í to.
20 Amboei Ilaaɔ̃ Baa nwa ku wɛɛ do ajɔ fei.
Ami.

Fɔɔi ankãanyi

21 I ce inɛ ŋa iyi Jesu Kirisi í cica à jɛ tɛɛu fei
fɔɔ ŋa. Amu do inɛ ŋa iyi à wa bi tom à ce iŋɛ
fei fɔɔ.
22 Inɛ ŋa iyi Jesu í cica à jɛ tɛɛu, aŋa iyi à wa
ihɛ̃ fei à ce ŋɛ fɔɔ. Ti inɛi kpasɛ̃i ilaalu ŋau, inɛ
nŋu í re mɔm.
23 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wɛɛ do iŋɛ
fei. Ami.

Tiɑ iyi Pɔlu í ceɑ inɛi Kolosee ŋɑ

Í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo bɛi Jesu Kirisi nɑ idɔɔbii
Ilaaɑ̃, ɑmu do Timɔtee inɛ nwɑ,
2 à ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛ nwɑ ilu naanɛ ŋɑ iyi
Kirisi í cicɑ ì jɛ tɛɛ ŋɑ si ilui Kolosee bɛ. Ilaaɑ̃
Baa nwɑ ku mu nŋɛ didɑ̃ do laakɑi ku sũ.

Pɔlu wɑ saabu Ilaaɑ̃ na iri nŋɑ

3-4 Hai waati iyi à gbɔ bɛi ì dasi Jesu Kirisi
naanɛ ŋɑ, do bɛi ì bi woo dasi Jesu naanɛ ŋɑ
fei, à yɑ kɑ mɑɑ ce nŋɛ kutɔɔi waati kãma fei,
kɑ mɑɑ saabu Ilaaɑ̃ Baai Lafɛ̃ɛ nwɑ Jesu Kirisi.
5 Waati iyi idei laabaau jiida iyi í jɛ ntɔu í
sinti to wɑ bi tu ŋɛ, à jɔ̀ ì mà kpãa ku cɔ iyi
ì nɛ ŋɑ. Si bɛɛbɛ, naanɛ ku dasi nŋɛ do kubi
nŋɛ fei, si kpãa ku cɔ iyi à jilɛ nŋɛ ikpɑ leleui
í wɑ.
6 Laabaau jiidau wɑ fɑngaa bii fei nɔ wɑ
naaò kuwee wɑ si ɑndunyɑ fei. Nɔ í la wɑ
kɔ̃ɔsi si bɛi í ce bi tu ŋɛu hai waati iyi ì gbɔ
idei didɔ̃i Ilaaɑ̃u ŋɑ nɔ ì mà bɛi í yɛ ŋɑ do ntɔ.
7 Epafaasi, woo ce icɛ baakɔɔ nwɑ, nŋui í kɔ
nŋɛ si. Wɑ ce icɛ nɑ ɑrɑnfãɑni nŋɛ, nŋu iyi í jɛ
ilu naanɛ woo ce icɛi Kirisi.
8 Nŋui í sɔ̃ wɑ kubi iyi Hundei Ilaaɑ̃ í mu
nŋɛ.
9 Nɑ nŋu, hai waati iyi à gbɔ laabaau nŋɛ,
waati kãma fei à yɑ kɑ mɑɑ ce nŋɛ kutɔɔi. À
wɑɑ tɔɔ Ilaaɑ̃ ku jɔ̀ Hundeɛ ku mu nŋɛ bisi do
laakɑi ku bɑ i mà idɔɔbiɛ ŋɑ mɑm mɑm.
10 Bɛɛbɛi isɛɛnɛ nŋɛ ŋɑ á jɔ ti inɛ ŋɑ iyi à jɛ
ti Lafɛ̃ɛ, nɔ waati kãma fei i yɑ ce iyi á dɔ̃aa si
ŋɑ. Nɔ i yɑ ce icɛ jiida ikã ikã̀ fei ŋɑ, nɔ Ilaaɑ̃
kumà nŋɛ ku kɔ̃ɔsi.
11 À wɑɑ tɔɔ Ilaaɑ̃ ku mu nŋɛ gbugbã si
mii fei do saabui gbugbãi yiikoɛ ku bɑ i yɔkɔ
temuɑ si mii fei ŋɑ, nɔ i yɑ mɑɑ leekɪ̀ dim dim
ŋɑ.
12 I yɑ mɑɑ saabu Ilaaɑ̃ Baaba do inɔ didɑ̃ ŋɑ,
nŋu iyi í jɔ̀ ì nɛ ikpɛ̃ si tubu iyi í jilɛɑ woo dasi
naanɛ ŋɑ si inya kumá.
13 Do ntɔi í nyɑ wɑ hai si ɑwɔ gbugbãi ilu
kuku nɔ í bubɑ wɑ si bommai ɑmɑɛ iyi í bi.
14 Do saabui ɑmɑui í yɑ wɑ nɔ í kpɑ idei
dulum du wɑ.

Yaasei Jesu takɑɛ do icɛɛ

15 Inɛ gɔ kɑɑ yɔkɔ ku yɛ Ilaaɑ̃. Ammɑ Kirisi
ɑmɑɛu Ilaaɑ̃i, nɔ à yɔɔ, í nɔ í jɔɔi dee dee.
Kirisiu í wɛɛi hai waati iyi ɑ kù tɑkɑ ɑndunyɑ.
16 Nŋui í tɑkɑ mii fei, nɔ mii fei í wɛɛi nɑ iriɛ.
Nɑ saabuɛi Ilaaɑ̃ í tɑkɑò mii fei iyi í wɑ lele do
ilɛ. Mii ŋɑ iyi à wɑɑ yɛ do iyi ɑ kù wɑɑ yɛ fei,
nŋui í tɑkɑ ŋɑ. Hai ilaalui lele ŋɑ do ilu iri ŋɑ
do ilu yiiko ŋɑ do ilu gbugbã ŋɑ fei icɛi ɑwɔɛi.
17 Kirisi njɛ í wɛɛ tã à bɛi à tɑkɑ mii fei. Do
gbugbãɛi í jɔ̀ mii fei í wɑ si ɑgbɛɛ.
18 Igbɛɛ í yɛi bɛi ɑrɑ, nɔ nŋu mɔi í jɛ iri. Nŋui
í jɛ icui kuwɛɛ, nɔ nŋu mɔi í tɑkɔ í jɪ̀ hai si balɛ,
ku bɑ ku jɛ sinte si mii fei.
19 Ilaaɑ̃ í bi nŋu ku wɑ si ɑmɑi nŋu mɑm
mɑm.
20 Bɛɛbɛ mɔi í bi inɛi ɑndunyɑ fei ku dɔ̃ do
nŋu, hai mii iyi í wɑ ilɛ hee do iyi í wɑ lele fei.
Í ce nŋu bɛi si waati iyi Amɑɛ í ku nɔ í nikã
njɛɛ si ɑntɑi jɪ̀i ku gaauu nɔ í naaò laakɑi ku
sũ wɑ.
21 Iŋɛ mɔ, baa do iyi ì jɪ̀ò Ilaaɑ̃ ŋɑ wo, nɔ
lasabu laalɔ nŋɛ do kuce laalɔ nŋɛ ŋɑ à jɔ̀ ì jɛ
mbɛɛɛ ŋɑ,
22 do nŋu fei, nsɛi Ilaaɑ̃ í jɔ̀ ì dɔ̃ do nŋu ŋɑ.
Í ce nŋu bɛi si waati iyi í jɔ̀ Amɑɛu í so ɑrɑi
ɑmɑnɛ ku bɑ ku ku, ku bɑ i naa i leekɪ̀ si wɑjuɛ
ŋɑ hai nɛ dulum, riisi do taale gɔ ku maà wɑ
si.
23 Ammɑ í gbe i temuɑ ŋɑ si naanɛ ku dasi
i leekɪ̀ si dim dim ŋɑ. Nɔ si bɛi ì gbɔ laabaau
jiidau ŋɑ iyi à sisiɑ inɛi ɑndunyɑ fei, i maà ti i
jɔ̀ ɑ sindɑ ŋɛ hai si kpãa ku cɔ iyi wɑ jilɛ nŋɛ.
Laabaau jiidau, ɑmu Pɔlu, ɑmui ɩ̀ jɛ woo ce
icɛɛ.

Icɛ iyi à dasi Pɔlu nɑ irii igbɛi inɛi Jesu ŋɑ

24 Nsɛi ɩ̀ yɑ n nɛ inɔ didɔ̃ si ijuukpã iyi ɩ̀ wɑ
n yɛ nɑ iri nŋɛ. Nɔ mii iyi í gaizia si wahala ŋɑ
iyi Kirisi í nɛ ku yɛ, *, ɑmui ɑn tambɔɛ si ɑrɑm
nɑ ɑrɑɛ iyi í jɛ igbɛu.
25 Nɔ Ilaaɑ̃ í cem woo ce icɛi igbɛu, si bɛi í
jilɛɛm nɑ iri nŋɛ, ku bɑ n sisi ideɛ mɑm mɑm.
26 Ideu, ɑsiii iyi í singaa inɛ fei hai ku kpɛ,
ɑmmɑ nsɛi í nyisi inɛɛ ŋɑ.
27 Í nyisi ŋɑi si nɑ iyi í jɔ̀ wɑ bi ɑ mà bɛi ɑsiii
nŋu í nɛ bɛɛrɛ do yiiko si ɑnini dimi mmu ŋɑ.
Asiiu wee. Kirisi í wɑ si ŋɛ, nɔ wɑ mu nŋɛ
kpãa ku cɔ iyi iŋɛ mɔ ɑɑ bɑ ikpɛ̃ si ɑmboei
Ilaaɑ̃ ŋɑ.
28 Idei Kirisii à wɑɑ sisi, nɔ à wɑɑ sɔ̃ inɛ fei
ku ce laakɑi, nɔ à kɔ ŋɑ si cioɛ do bisi bɑɑ
yoomɑ fei. À wɑɑ ce bɛɛbɛi ku bɑ inɛ fei ku
jɪ̀ɑ si ɑnu ɑkãɛ do Kirisi kɑ bɛi kɑ tusɛ ŋɑ bi
Ilaaɑ̃.
29 Nɑ ŋɔi í jɔ̀ ɩ̀ wɑ n ce icɛ do kookɑɑi ɩ̀ wɑ
n jɑbu do gbugbãi Kirisi iyi wɑ ce icɛ sim.

2

1 Ɩ̀ bi i mà ŋɑ bɛi kujɑbum í lɑ í to nɑ iri nŋɛ
do inɛi Laodisee ŋɑ do inɛ ŋɑ iyi ɑ kù yɛm do
iju fei.
2 Ɩ̀ wɑ n ce bɛɛbɛi ku bɑ n mu nŋɑ gbugbã,
nɔ ɑ gbɔsi njɛ do kubi, nɔ kumà nŋɑ ku mɑɑ

* **1:24** mii iyi í gaizia si wahala ŋɑ iyi Kirisi í nɛ ku yɛ Bii Pɔlu í ni bɛɛbɛ, kù jɛ ɑ ni ngɔgɔ í gaizia iyi Kirisi kù bɑ kù ce nɑ faaba nwɑ. Ammɑ igbɛɛui wɑ bɑ wahala. Nɔ bii igbɛu wɑ bɑ wahala, nŋu iyi í jɛ iriɛu kù nɛ sikɑ kãma wahalau á to siɛi.

kɔ̃ɔsi, sika kãma ku maà wa si. Bɛɛbɛ mɔi aa
mà asiii Ilaaɔ̃ iyi í jɛ Kirisi takaɛ.
3 Bisi nla do kumài Ilaaɔ̃ fei wa singa siɛ.
4 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ide ŋau ihɛ̃i ku ba inɛ gɔ ku
maà dĩ iju nŋɛ do gɛlɛ didɔ̃.
5 Ntɔ ntɔ, baa do iyi aram í jĩò ŋɛ, lasabum
í wa si ŋɛ. Nɔ ǹ nɛ inɔ didɔ̃ si na iyi í jɔ̀ inɛ fei
wa ce icɛ si bɛi í jɔ, nɔ naanɛ ku dasi nŋɛ wa
leekĩ si Kirisi dim dim.

Kuwɛɛ iyi í kɔ̃ si Kirisi

6 Na nŋu, si bɛi ì gba Jesu Kirisi í jɛ Lafɛ̃ɛ
nŋɛ, i ce isɛɛnɛ nŋɛ si anu akã do nŋu.
7 I jɔ̀ icã nŋɛ ku mi siɛ, nɔ i ba gbugbã nŋɛ
fei hai bi tɛɛ ŋa. I leekĩ si naanɛ ku dasiu ŋa
si bɛi à kɔ nŋɛ si, nɔ i ya saabu si ŋa.
8 Nɔ i ya ce laakai ku ba inɛ gɔ ku maà na ku
mu ŋɛ do taaɛ do bisii nŋu takaɛ walakɔ do
ide ŋa iyi à ya dĩò ijui amanɛ ŋa. Mii nŋu ŋau
bɛ wa naai hai si dedembai amanɛ ŋa do mii
ndii andunya ŋa, kù jɛ hai bi Kirisi.
9 Ntɔ ntɔ zaka bɛi Ilaaɔ̃ í to fei, à yɔɔ si arai
Kirisi mam mam.
10 Nɔ inɛ mɔ ì kɔ̃ ŋa do saabui anu akã nŋɛ
do nŋu, nŋu iyi í jɛ inɛ ngboi ilaalui lele ŋa do
ilu yiiko ŋa fei.
11 Nɔ si anu akã nŋɛ do nŋu à dasi ŋɛ bango.
Kù jɛ bango iyi amanɛ ŋa à ya ce, amma iyi
Kirisi í ya ceui. Bangou, nŋui í jɛ daa nwo
nwa ŋa iyi Kirisi í bu í nyɔu.
12 Ntɔi, si waati iyi à dasi ŋɛ inyi í yɛi bɛi à
si ŋɛ do Kirisi. Nɔ à dede ŋɛ do nŋu, si na iyi í
jɔ̀ ì naanɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ iyi í jũu hai si balɛ ŋa.
13 Tako wo, ì yɛi bɛi iku ŋa na irii kurara
nŋɛ do iyi ì jɛ dimi mmu ŋa iyi a kù ce bango.
Amma nsɛi Ilaaɔ̃ í ce ŋɛ ilu hunde do Kirisi
ajɔ.
Í kpa idei dulum du wa fei.
14 Tako wo í yɛi bɛi à kɔ gbesei dulum du wa
si tia
Iyi wa yɛ taale nwa na wooda hai jirima nwa.
Nɔ Ilaaɔ̃ í so tiau í kpa ideɛ
Í kpakpaɛ si jĩi ku gaauu í kpa iriɛ.
15 Bɛɛbɛi í kamiaò ilaalui lele ŋa do ilu yiiko
ŋa
Í dasi ŋa anyɔ si bantuma.
Do ikui Amaɛ si antai jĩi ku gaauui í kãmiaò
ŋa
Nɔ wa dabiiò ŋa si inɔ ilu bɛi ilaalu ŋa à ya
dabiiò inɛ ŋa iyi à mu wa hai si igũ,
zamaa fei ku yɛ ŋa.
16 Na nŋu, i maà ya jɔ̀ inɛ gɔ ku yɛ taale nŋɛ
si ijɛ do si mii ku mɔ. I maà jɔ̀ inɛ gɔ ku tilasi
ŋɛ i maa jirimaò wooda ŋa iyi à jilɛ na ajɔi
jingau ŋa iyi à ya ce adɔ̃ do adɔ̃ walakɔ jingaui
cukpa titõ walakɔ ajɔi kusĩmi.
17 Mii ŋau bɛ fei kù yɛ kaa bɛi ayai mii iyi
wa naa ala, amma Kirisi takaɛ nŋui í jɛ mii
nɔu.
18 I maà jɔ̀ inɛ gɔ ku jɔ̀ i kua ribai ala nŋɛ ku
dasi ŋɛ amaleka ŋa ku tɔɔ. Dimii amanɛ bɛɛbɛ
ŋa à ya naai do idei ara ku kaye, amma do ntɔ
à ya maa saabu ara nŋai na kuyɛ ŋa iyi à ya
maa ce nɔ à ya maa tɔɔ fufu si lasabu nfe nfei
amanɛ ŋa.
19 Inɛ ŋau a kù waa leekĩ si Kirisi, nŋu iyi
í jɛ iri nɔ siɛi ara fei í tɔtɔɔ do ikɔ̃ ikɔ̃ɛ nɔ í ba
gbugbã wa lá bɛi Ilaaɔ̃ í bi.

Ka ku nɔ ka wɛɛ do Kirisi

20 Ì kú do Kirisi ajɔ ŋa si mii ndii andunya
ŋa. To, na mii í ce ì waa ce kuwɛɛ nŋɛ bɛi inɛ
ŋa iyi à jɛ ti andunya. Na mii í ce ì jɔ̀ à kãa nŋɛ
wooda, aŋa iyi à ya ni,
21 maà jɛ iyi ihɛ̃, maà tiɛ iyi ihɛ̃, maà lu iyi
ihɛ̃.
22 Mii ŋau bɛ fei á ce nfe bii à ceò ŋa icɛ.
Woodai amanɛ ŋa do cio nŋa nŋui ì waa too
ŋa.
23 Ntɔi, wooda ŋau, bii ì waa cɔ ŋa aa ni à
sĩai domi aa sobi wa ka jirima kpãai Aɔ̃ ku tɔɔ
gɔ, nɔ aa jɔ̀ ka kaye ara nwa, nɔ ka kpã ara nwa
iju, amma a kaa sobi wa ka kãmiaò kubii ara
nwa.

3

Kuwɛɛ nwo do kuwɛɛ titõ

1 Ilaaɔ̃ í dede ŋɛ hai si balɛ do Kirisi ajɔ. Na
nŋu, i dɛ mii ndii lele bii Kirisi wa buba si
awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
2 Mii ndii lele ŋai í sĩa i ya maa lasabu si ŋa.
I maà ce lasabui mii ndii ilɛ ihɛ̃ ŋa,
3 domi ì ku si mii ndii andunya ŋa, kuwɛɛ
titõ nŋɛ í nɔ wa singa do Kirisi ajɔ bi Ilaaɔ̃.
4 Kirisii í jɛ kuwɛɛ nŋɛ do ntɔ, nɔ ajɔ iyi
á faata wa, do inɛi ajɔ, nɔ aa ba ikpɛ̃ nŋɛ si
amboeɛ.
5 Na nŋu, i kpa kubii mii ndii andunya iyi
wa ce icɛ si ŋɛ fei. Mii ndii andunya ŋaui í
jɛ abo kaafe ku sũò, do daa laalɔ, do binɛ, do
kubi nfe nfe, do kɔdɛɛi mii nkpɔ. Ntɔ ntɔ bii ì
waa ce kɔdɛɛ, mii nkpɔi í ya tɔɔ si agbɛi Ilaaɔ̃.
6 Mii ŋau bɛ feii í ya fa idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ wa si
inɛ ŋa iyi à kɔ ku jirima ideɛ.
7 Iŋɛ taka nŋɛ bɛɛbɛi ì ya tako i maa ce ŋa
wo waati iyi ì wa si dulum ŋau bɛ ŋa.
8 Amma nsɛi, i nyɔ mii ŋau bɛ fei ŋa, hai
idɔɔkɔ̃, do mbɛɛtɛ, do inɔ sãmi. I maà ya jɔ̀
arabu walakɔ ide ku sisi ku fita hai si gɛlɛ nŋɛ
ŋa.
9 Nɔ i maà ya sɔa njɛ ibo ŋa si na iyi í jɔ̀ ì jɔ̀
daa nwo do dɔ̃ɔnɛɛ tã ŋa,
10 nɔ ì nɛ daa titõ ŋa. Ì baa ì jɛ amanɛ titõ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ woo taka nwa wa kpaasi kpɛlɛ kpɛlɛ
ku ba i jɔɔ nɔ i màa sãa sãa ŋa.
11 Bɛɛbɛ mɔi si inɔ nŋɛ inɛ gɔ kù jɛ mmu, hai
dimu mmu ŋa hee do Zuifu ŋa, hai inɛ ŋa iyi
à ce bango hee do inɛ ŋa iyi a kù ce fei, hai inɛi
ilɛɛko ŋa do ilu iju dũdũ ŋa, hai aru ŋa do hai
jɛ aru ŋa. Nŋu ŋau bɛ fei Kirisi nŋu akãi í jɛ
fei ndɛɛ nɔ í wa si inɛ fei.
12 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í bi ŋɛ nɔ í cica
ŋɛ ì jɛ tɛɛ ŋa, mii iyi í jɔ i mu ŋa wee, araare

do jiida ku jɛ do ara ku kaye do daa didɔ̃ do
temua.
13 Í ya yɔkɔò njɛ temua ŋa nɔ i ya kpa idei
kurarai njɛ ŋa bii ide gɔ í lɔ si anini nŋɛ. Si
bɛi Kirisi í kpa idei kurara nŋɛ, iŋɛ mɔ i ya
cea njɛ bɛɛbɛ ŋa.
14 Iyi í re mɔm i bi njɛ ŋa. Kubiui á jɔ̀ i ya
maa gbɔsi njɛ jiida jiida ŋa.
15 Nɔ i jɔ̀ laakai ku sũ iyi Kirisi í mu nŋɛ ku
maa ce icɛ si idɔ nŋɛ, domi si laakai ku sũu
bɛi Ilaaɔ̃ í kpe ŋɛ i jɛò ara akã ŋa. Nɔ i ya maa
saabuɛ ŋa.
16 I jɔ̀ idei Kirisi ku kɔ̃ mam mam si idɔ nŋɛ
ŋa, nɔ ku mu nŋɛ bisi ntɔ ntɔ ku ba i kɔ nje si
cio nɔ i mua njɛ gbugbã ŋa.
17 Si kookoosu nŋɛ do si kufɔ nŋɛ i ce fei
ndɛɛ do irii Lafɛ̃ɛ Jesu nɔ i saabu Ilaaɔ̃ Baaba
ŋa na saabuɛ.

Anu akãi inɛ ŋa si kuwɛɛ titɔ̃

18 Iŋɛ inaabo ŋa, i sũa mɔkɔ nŋɛ ŋa iri ilɛ si
bɛi í jɔ inɛ iyi í nɛ anu akã do Lafɛ̃ɛ ku ce.
19 Iŋɛ mɔkɔ ŋa, i bi abo nŋɛ ŋa, i maà ya jɔ̀ i
gaabu si ŋa ŋa.
20 Iŋɛ amu ŋa, i jirima iyeò baa nŋɛ ŋa si ide
baa yooma fei, domi bɛɛbɛi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ si.
21 Iŋɛ baa ŋa mɔ, i maà kɔ̃ idɔi ama nŋɛ ŋa
inɔ nŋa ku fɔ.
22 Iŋɛ aru ŋa, i jirima lafɛ̃ɛ nŋɛ ŋa si fei ndɛɛ
si andunyau ihɛ̃, ku maà jɛ bii à leekĩ à waa cɔ
ŋɛ nŋu akã. I jirima ŋa do inɔ akã ŋa si na iyi
í jɔ̀ ì mà bɛɛrɛi Lafɛ̃ɛ ŋa, nɔ ku maà jɛ mii iyi á
dɔ̃a amanɛ ŋa si nŋu akãi ì waa bi ku ce ŋa.
23 Iyi ì waa ce fei i coo do inɔ akã ŋa, nɔ ku
jɛ bɛi Lafɛ̃ɛi ì waa cea ŋa, kù jɛ amanɛ ŋa.
24 I mà ŋa iyi Lafɛ̃ɛ á sã nŋɛ riba nŋɛ ŋa, iyi í
jɛ tubu iyi í jilɛa inɛɛ ŋa, domi Kirisii í jɛ Lafɛ̃ɛ
nŋɛ iyi ì waa cea icɛ ŋa.
25 Amma inɛ iyi í ya maa ce laalɔ, á yɛ ribaɛ
si bɛi laalɔ kuceɛ í to, domi Ilaaɔ̃ ci ya nya inɛ
gɔ ikã.

4

1 Iŋɛ lafɛ̃ɛ ŋa, i cea aru nŋɛ ŋa dee dee si bɛi
í jɔ. I ye gigi iyi iŋɛ mɔ ì nɛ Lafɛ̃ɛ iyi í wa lele
ŋa.

Iyi à dasi wa

2 I temua si kutɔɔ ŋa, i ya maa tɔɔ Ilaaɔ̃ waati
kãma fei nɔ i maa saabuɛ ŋa.
3 Nɔ i ce nwa kutɔɔ ŋa ku ba Ilaaɔ̃ ku fũ nwa
kpãa ka waazo ideɛ, ku ba ka yɔkɔ ka sisi asiii
Kirisi. Na asiiui ɲ̀ waò piisɔ̃ɔ nsɛi.
4 Na nŋu, i ce kutɔɔ ŋa ku ba n yɔkɔ n sisi
asiiu si bɛi í jɔ ku ba inɛ ŋa a mà ideu sãa sãa.
5 I jɛ kuwɛɛ nŋɛ do laakai ŋa si inɔi hai dasi
naanɛ ŋau. I ya ce icɛ jiida si waati iyi ì nɛ fei
ŋa.
6 I ya jɔ̀ ide nŋɛ ku dɔ̃ ku gbɔ nɔ ku too kpãa,
ku ba i mà si bɛi í sĩa i jɛa inɛ fei ide ŋa.

Fɔɔi sukudɔ̃

7 Tisiki baakɔɔ nwa, nŋu iyi í jɛ woo ce icɛ
ilu naanɛ do minjisiam si icɛi Lafɛ̃ɛ, á sisi nŋɛ
baaum fei.
8 Ǹ wa n bɔɔ wai bi tu ŋɛ ku sɔ̃ ŋɛ bɛi à wɛɛò,
nɔ ku tũ idɔ nŋɛ.
9 Onezimu, baakɔɔ nwa ilu naanɛ, iyi í jɛ
inɛi ide nŋɛui á suu wa. Aŋai aa sisi nŋɛ mii
iyi í ba wa ihɛ̃ fei.
10 Aritaaki iyi awaò à wa piisɔ̃ɔ í ce ŋɛ fɔɔ.
Maaku ifɔi Baanabasiu mɔ wa ce ŋɛ fɔɔ. Ǹ nɔ
ɲ̀ sisi nŋɛ idei Maakuu tã wo. Bii í naa bi tu
ŋɛ i gbaa do inɔ didɔ̃ ŋa.
11 Jesu iyi à waa kpe Zusitu, nŋu mɔ í ce ŋɛ
fɔɔ. Amanɛ mɛɛta ŋau aŋa akãi à jɛ Zuifu woo
dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à waa bam icɛ ku ce na
bommai Ilaaɔ̃. À muum gbugbã ntɔ ntɔ.
12 Epafaasi, inɛi ide nŋɛ, woo ce icɛi Jesu
Kirisi, nŋu mɔ í ce ŋɛ fɔɔ. Waati kãma fei í ya
maa jabui ku maa ce kutɔɔ na iri nŋɛ ku ba i
jĩa si idei Ilaaɔ̃ nɔ i yɔkɔ i leekĩ si dim dim ŋa
nɔ i tã sɔɔlu i maa ceò idɔɔbii Ilaaɔ̃ fei ŋa.
13 An yɔkɔ n jɛ sɛɛdaɛ iyi wa ce lasabu
nŋɛ ntɔ ntɔ, do inɛ ŋa iyi à wa Laodisee do
Heraپolisi.
14 Luku lokotoro kpaasi jiida nwau, nŋu do
Demasi à ce ŋɛ fɔɔ.
15 I ce inɛ nwa ŋa iyi à wa Laodiseeu fɔɔ do
abo iyi à waa kpe Nɛnfa do inɛi igbɛi Jesu ŋa
iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ɛ.
16 Bii ì cio tiau ihɛ̃ ì tã ŋa i na inɛi igbɛi
Jesu ŋa iyi à wa Laodiseeu a cioɛ. Nɔ bii inɛi
Laodisee ŋau mɔ à cio tia iyi ɲ̀ samba nŋau à
tã, aŋa mɔ aa samba nŋɛ wa i cioɛ ŋa.
17 Nɔ i sɔ̃ Aasipu ku dasi icɛi Lafɛ̃ɛ iyi à jilɛau
iju ku ba ku yɔkɔ ku faataɛ.
18 Fɔɔu ihɛ̃ amu takam nii ɲ̀ kɔɔ wa. Amui
Pɔlu ɲ̀ ce ŋɛ fɔɔ. I maà gbɛjɛ iyi ɲ̀ wa ile piisɔ̃ɔ
ŋa.
Nɔ didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wa si ŋɛ. Ami.

Tiɑ sinte iyi Pɔlu í kɔɑ inɛi Tɛsɑlonikɑ ŋɑ

Pɔlu í ce inɛi Tɛsalonika ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu do Silasi do Timɔtee, à ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi ì wa Tɛsalonika ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃ Baaba do ti Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi ŋa. Didɔ̃ do laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.

Naanɛ ku dasii inɛi Tɛsalonika ŋa

2 À ya ka maa saabu Ilaaɔ̃ waati kãma fei na irii iŋɛ fei, à ya ka nɔ ka maa ye gigi nŋɛ si kutɔɔ nwa.

3 À waa ye gigi nŋɛ si wajui Ilaaɔ̃ Baa nwa do yaase bɛi ì dasi naanɛ ntɔ ntɔ ŋa, do bɛi ì bi inɛ ŋa do bɛi ì ya maa cɔ kpãai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi dim dim ŋa.

4 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í bi, à mà iyi í cica ŋɛ ì jɛ tɛɛ ŋa.

5 Nɔ laabaau jiida iyi à sisi nŋɛ wo kù naa bi tu ŋɛ do ide nŋu akã, amma do gbugbãi í naa, do sobii Hundei Ilaaɔ̃ ajɔ, nɔ sika kãma kù wa si. Iŋɛ taka nŋɛ ì mà bɛi à jɛ kuwɛɛ nwa si anini nŋɛ na aranfãani nŋɛ.

6 Iŋɛ mɔ ì too si kuce nwa do ti Lafɛ̃ɛ, domi ì gba idei Ilaaɔ̃ ŋa do inɔ didɔ̃ iyi Hundeɛ í mu nŋɛ, baa do iyi í naa nŋɛ ijuukpã nla nla wa.

7 Si bɛɛbɛ, ì baa ì jɛ yaase jiida iyi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni do Gɛrɛsi fei aa yɔkɔ a too si.

8 Ntɔ ntɔ idei Lafɛ̃ɛu í fangaa hai bi tu ŋɛ, kù jɛ si Masedɔni do Gɛrɛsi nŋu akã. Amma baaui naanɛ ku dasi nŋɛ si Ilaaɔ̃ í fangaa bii fei hee kù jɛ baa tilasi mɔm ka fɔ ideu.

9 A waa fɔ bɛi ì mu wa ŋa si waati iyi à naa bi tu ŋɛu, do bɛi ì jɔ̀ iwɛ̃ ku tɔɔ ŋa, ì kpaasi idɔ ì sinda si Ilaaɔ̃ ŋa ku ba i ceaa icɛ ŋa, nŋu akã iyi í jɛ Ilaaɔ̃ do ntɔ nɔ nŋui í jɛ icui kuwɛɛ.

10 Nɔ à gbɔ bɛi ì waa degbe Jesu amaɛu ku nyi wa hai lele ŋa. Nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í jɪ̀ hai si balɛ, nɔ á na ku faaba wa hai si idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi wa naa.

2

Icɛ iyi Pɔlu í ce Tɛsalonika

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ taka nŋɛ ì mà kunaa nwa bi tu ŋɛ kù jɛ ngbɛ.

2 Ì mà ŋa iyi à bú wa, à kpã wa iju Filipi bɛ à bɛi à naa bi tu ŋɛ. Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ í mu nwa wɔɔkɔ à sisiò laabaau jiidaɛ si anini nŋɛ, baa do iyi inɛ ŋa à bi a ganji wa ntɔ ntɔ.

3 Kurara kù wa si waazi nwa, nɔ baa yaase bɛi à waa sisi nŋɛ ideu í jɛ dee dee, a kù waa dɪ̀ iju nŋɛ.

4 Amma si bɛi Ilaaɔ̃ í dasi wa naanɛ, í so laabaau jiidaɛ í da nwa si awɔ, bɛɛbɛ mɔi à waa sisi ideu. A kù waa coo si bɛi á dõa amanɛ ŋa si. À waa cooi bɛi á dõa Ilaaɔ̃ si, nŋu iyi í mà yaasei idɔ nwa.

5 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà sãa sãa ŋa nɔ Ilaaɔ̃ í jɛ sɛɛda nwa iyi a kù lɛlɛ ŋɛ do ide didɔ̃ gɔ, a kù nɔ a kù ce waazou ku ba ka gba fia nŋɛ.

6 Nɔ a kù waa dɛ saabu bi tu ŋɛ walakɔ bi inɛ gɔ ŋa,

7 baa bii aa ka yɔkɔ ka nyisi ŋɛ gbugbã nwa wo si na iyi í jɔ̀ à jɛ woo bɛi Kirisi ŋa. Amma à ce icɛ do daa didɔ̃ si anini nŋɛ bɛi iyei ama í ya ce do amaɛ ŋa.

8 Si na iyi í jɔ̀ à bi ŋɛ ntɔ ntɔ, à ya ka tã sɔɔlu, kù jɛ ka na ŋɛ laabaau jiidai Ilaaɔ̃ nŋu akã, amma do kuwɛɛi awa taka nwai, domi à nɛ kubi nŋɛ ntɔ ntɔ.

9 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, ì waa ye gigi bɛi à ce icɛ si anini nŋɛ hee à gbɛɛji. À ce icɛ dasã do idũ ku ba ka maà jɛ asoi inɛ gɔ nŋɛ si waati iyi à waa sisi laabaau jiidai idei Ilaaɔ̃ si anini nŋɛ.

10 Iŋɛi ì jɛ sɛɛda nwa ŋa do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi isɛɛnɛ nwa si wajui iŋɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋau í má, í jɛ dee dee, nɔ taale kãma kù wa si.

11 Iŋɛ fei ì nɔ ì mà ŋa iyi à ce nŋɛi bɛi baa í ya cea amaɛ ŋa.

12 À mu nŋɛ gbugbã, nɔ à tũ idɔ nŋɛ, nɔ à tɔɔ ŋɛ ntɔ ntɔ i jɔ̀ i maa nɛ ŋa si bɛi á sɪ̀aa Ilaaɔ̃ si, nŋu iyi í kpe ŋɛ si bommaɛ do si amboeɛ.

13 À ya ka maa saabu Ilaaɔ̃ ajɔ fei domi si waati iyi à waazo nŋɛ i kù doo ideu si idei amanɛ ŋa, amma ì gbaa ŋai si ti Ilaaɔ̃. Nɔ bɛɛbɛ mɔi í jɛ do ntɔ, nɔ wa ce icɛ si iŋɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋa.

14 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, mii iyi í ba igbɛi inɛi Jesu Kirisi ŋa iyi à jɛ ti Ilaaɔ̃ si ilɛi Zudee, nŋui í ba iŋɛ mɔ nsɛi. Ntɔ ntɔ ì yɛ ijuukpã ŋa hai bi inɛi ide nŋɛ ŋa, bɛi inɛ ŋau mɔ à yɛ bi Zuifu ŋa.

15 Zuifu ŋaui à kpa Lafɛ̃ɛ Jesu do walii ŋau, nɔ à kpã awa mɔ iju. Daa nŋa ci ya dõa Ilaaɔ̃ si, nɔ à jɛ mbɛɛi inɛ fei.

16 À ganji mɔm ka cea dimi mmu ŋa waazo iyi á jɔ̀ a ba faaba. Bɛɛbɛi dulum du ŋa iyi à ya maa ce waati kãma fei í teese wa kɔ̃ɔsi wa caa. Amma idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ í fuka si iri nŋa bɛbɛi.

Pɔlu í bi inɛi Tɛsalonika ŋau ku yɛ má

17 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, si bɛi à kpɛò njɛ ku yɛ, nɔ à fɛɛfɛɛ njɛ do ara baa do iyi kù jɛ do idɔ, à waa ce bɛgɛ nŋɛ ntɔ ntɔ à waa ce kookaai ku ba ka yɛ ŋɛ.

18 À bi ka nyi wa bi tu ŋɛ bɛ má wo, nɔ amu Pɔlu ń dasi idɔ isɛ fɛɛfɛlo n naa bɛ, amma Seetam í da nwa kpãa.

19 Ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á nyi wa, yoomai á jɛ kpãa ku cɔ nwa do inɔ didɔ̃ nwa. Mii aa ka tɔɔò fufu má si wajuɛ bii kù jɛ iŋɛ.

20 Ntɔi, na iri nŋɛi aa ka tɔɔ fufu nɔ aa ka nɛ inɔ didɔ̃ na iri nŋɛ.

3

1 Nŋui í jɔ̀ waati iyi idɔ nwa í kɔ ku sũ, à lasabu iyi amu akã n gbe ilui Atɛni.

2 Nɔ à bɛ Timɔtee, inɛ nwa iyi wa ce icɛ do Ilaaɔ̃ àjɔ́ si icɛi laabaau jiidai Kirisiu. À bɔɔ bi

tu ŋɛ ku ba ku sobi ŋɛ i leekĩ si dim dim ŋa,
nɔ ku mu nŋɛ gbugbã si naanɛ ku dasi nŋɛu,
3 ku ba baa inɛ akã nŋɛ ku maà jɔ̀ ijuukpãu
ku da zigiɛ. Iŋɛ taka nŋɛ ì waa mà si ŋa, inɛ
nŋu kù nɛ bɛi á ce iyi kù ba wa.
4 Baa hai waati iyi awaɛ ŋa à wɛɛ, à ya ka sõ
ŋɛ wo ka ni aa kpã wa iju. Bɛɛbɛ mɔi í nɔ í ce,
si bɛi ì waa mà si sãa sãa ŋa.
5 Ŋɔi í jɔ̀ waati iyi idɔm í kɔ ku sũ, ǹ bɛ
Timɔtee bi tu ŋɛ bɛ ku ba n mà bɛi naanɛ ku
dasi nŋɛ wa yɛ. Ǹ wa n ce njo Seetam, woo
lɛlɛ inɛu, ku maa na ku lɛlɛ ŋɛ i ce dulum ŋa,
nɔ icɛ nwa ku maa na ku jɛ ngbɛ.
6 Amma nsɛi iyi Timɔtee í baa hai bi tu ŋɛ,
í sõ wa laabaau jiidai naanɛ ku dasi nŋɛ do
kubi nŋɛ. Í sõ wa iyi ì ya maa ye gigi nwa do
kubi ŋa nɔ ì waa bi ku yɛ wa ntɔ ntɔ si bɛi awa
taka nwa mɔ à waa bi ku yɛ ŋɛ.
7 Na nŋu, iŋɛ inɛ nwa ŋa, baa bii í jɛ à yɛ
ijuukpã do wahala fei, inɔ nwa de í tũ do
saabui naanɛ ku dasi nŋɛ.
8 Bɛbɛi idɔ nwa í baa, si bɛi ì waa leekĩ si
kpãai Lafɛ̃ɛ dim dim ŋa.
9 Zaka bɛirei aa ka yɔkɔ ka saabu Ilaaõ na
inɔ didõ nla nla iyi à nɛ si wajui Ilaaõ Lafɛ̃ɛ
nwa na iri nŋɛ.
10 Dasã do idũ fei à waa tɔɔɛ ntɔ ntɔ ku jɔ̀ ka
yɛ ŋɛ do iju má, ku ba mii iyi wa gaizia ŋɛ si
naanɛ ku dasiu ka kõɔ nŋɛ si.
11 Ilaaõ Baa nwa takaɛ do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu a
ce nwa kpãa ka naa bi tu ŋɛ.
12 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku kõɔ nŋɛ si kubi si iŋɛ duusõɔ
do si inɛ fei hee kú to bɛi awa mɔ à bi ŋɛ.
13 Nɔ ku jɔ̀ idɔ nŋɛ ku leekĩ si dim dim, ku
jɛò dee dee, ku maà nɛ taale gɔ si wajui Ilaaõ
Baa nwa, si waati iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á nyi wa
do inɛ ŋa iyi í cica fei.

4

Kookoosu iyi wa dõa Ilaaõ si

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à kɔ nŋɛ si bɛi í sĩa i maa nɛ
ŋa ku ba ku dõa Ilaaõ si. Ntɔi, ì waa ce bɛɛbɛ
tã ŋa. Amma iyi í gbe nsɛi, à waa tɔɔ ŋɛ do irii
Lafɛ̃ɛ Jesu, i hanya i ce bɛɛbɛ i maa koo ŋa.
2 Ntɔ ntɔ, ì mà ikɔ ŋa iyi à ba hai bi Lafɛ̃ɛ
Jesu nɔ à sõ ŋɛ.
3 Mii iyi Ilaaõ í bi si ŋɛ, nŋui í jɛ i má ŋa,
waatɔ i nɔ ara nŋɛ mam mam i maà ya ce
sakara ŋa.
4 Iŋɛ fei í sĩa i mà ara nŋɛ ku mu nɔ kuwɛɛ
nŋɛ ku má nɔ ku nɛ bɛɛrɛ,
5 ku maà ti ku jɛ do kɔdɛɛi ara bɛi dimi
mmu ŋa à waa ce, aŋa iyi a kù mà Ilaaõ.
6 Si ideu ihɛ̃, inɛ gɔ ku maà raraa kpaasiɛ
walakɔ ku jɔɔ taki, domi Aõ Lafɛ̃ɛ á kpã woo
ce mii bɛɛbɛ ŋa fei iju. À nɔ à sõ ŋɛ à kɔnkɔm
du ŋɛ tã à ni i ce laakai ŋa.
7 Ilaaõ kù kpe wa ka naa ka maa ce sakara,
amma í bi ka jɛ inɛ kumá ŋa.
8 Na nŋu, inɛ iyi í kɔsi ikɔ ŋau ihɛ̃, kù jɛ
amanɛi í kɔsi amma Ilaaõ takaɛi, nŋu iyi í mu
nŋɛ Hundeɛ.
9 Iyi í jɛ kubii woo dasi Jesu naanɛ ŋa, kù jɛ
tilasi a kɔ nŋɛ wa, domi Ilaaõ í nyisi ŋɛ si bɛi í
jɔ i bi njɛ iŋɛ duusõɔ.
10 Ntɔi, ì nɛ kubii njɛ tã ŋa hee do woo
dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni fei.
Amma à waa tɔɔ ŋɛ, iŋɛ inɛ nwa ŋa, i hanya i
ya maa ce bɛɛbɛ i maa koo ŋa.
11 I kookaai ku ba i ya wa si anu akã ŋa, nɔ
i ya ce wũai ara nŋɛ ŋa, nɔ i ya ce icɛ do awɔ
nŋɛ ku ba i ba mii iyi aa maa wɛɛò ŋa si bɛi à
jilɛ nŋɛ.
12 Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, isɛɛnɛ nŋɛ á nɛ bɛɛrɛ
baa si wajui hai dasi Jesu naanɛ ŋa, nɔ i kaa jɛ
asoi inɛ kãma ŋa.

Kunyii Lafɛ̃ɛ wa

13 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, a kù bi i wɛɛ hai mà yaase
iyi í jɛ ti inɛ ŋa iyi à ku ŋa, ku ba i maà nɛ inɔ
ku fɔ, bɛi inɛ ŋa iyi à gbe, aŋa iyi a kù nɛ kpãa
gɔ iyi à waa cɔ.
14 Awa à dasi naanɛ iyi Jesu í ku, nɔ í jĩ hai
si balɛ má. Bɛɛbɛ mɔi à dasi naanɛ iyi inɛ ŋa
iyi à dasi Jesu naanɛ à bɛi à ku, Ilaaõ á jĩ aŋa
mɔ má hai si balɛ.
15 Iyi ihɛ̃ ikɔi Lafɛ̃ɛi à waa sõ ŋɛ bɛ. Awa iyi
aa ka wɛɛ si hunde si waati iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á nyi
wa, a kaa ka cuaa iku ŋa.
16 Waati nŋu, aa ka gbɔ anu ku dõ, do imui
amaleka nlau do anui kãakãakĩi Ilaaõ. Nɔ
Lafɛ̃ɛ takaɛ á kita wa hai lele. Inɛi Kirisi ŋa
iyi à ku, aŋai aa tako a jĩ.
17 Si anyii nŋu, awa iyi à wɛɛ si hunde si
waati bɛɛbɛ, á so wa awaò ŋa ajɔ si kudũi ijĩ,
nɔ ka ko Lafɛ̃ɛ lele bɛ. Si bɛɛbɛi aa ka maa wɛɛ
do Lafɛ̃ɛ hee do ajɔ fei.
18 Na nŋu, i jɔ̀ i ya maa mua njɛ gbugbã ŋa
na ideu ihɛ̃.

5

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iyi í jɛ idei ajɔu do waati
si bii mii ŋau bɛ á na ku ce, kù jɛ tilasii ka kɔ
nŋɛ.
2 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa mà sãa sãa ŋa iyi Lafɛ̃ɛ
á na ku nyi wai si ajɔ iyi inɛ kãma kaa mà, bɛi
woo ce ile ŋa à ya naa idũ.
3 Waati iyi inɛ ŋa à waa ni laakai ku sũ í
wɛɛ, zigiida kù wɛɛ má, bɛ gbakã iri ku kpai
andunya á boe ŋa, bɛi ara kuro í ya ba bãasĩ.
A kaa ba bii aa sa a bɔ má.
4 Amma iŋɛ inɛ nwa ŋa, i kù wa si ilu kuku
ŋa hee ajɔu ku zamba ŋɛ bɛi kunaai ile.
5 Iŋɛ fei ì jɛ inɛi inya kumá ŋa do inɛi dasã
ŋa. A kù jɛ inɛi idũ ŋa iyi à wa si ilu kuku.
6 Na nŋu, ka maà sĩ njoo bɛi inɛ ŋa iyi à gbe,
amma í sĩa ka wɔ njoo ka maa ceò laakaii ara
nwa.
7 Idũi inɛ ŋa à ya sĩ njoo, nɔ idũ mɔi woo mɔ
atɛ̃ ŋa à ya mɔ atɛ̃ ku maa kpa ŋa.
8 Amma awa iyi à jɛ inɛi dasã ŋa, í sĩa ka
ya ce laakaii ara nwa. Ka jɔ̀ naanɛ ku dasi do

kubi ku degbe wa bɛi ibəi igũ, nə kpãai faaba ku cɔ ku jɛ nwa bɛi fulai isə.
9 Ntə ntə, Ilaaɔ̃ kù kpe wa ka naa ka yɛ idəəkɔ̃ɛ, amma ku ba ka ba faaba do saabui Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
10 Nŋui í ku na iri nwa ku ba bii à wɛɛ si hunde si waati iyi á nyi wa walakɔ bii à nə à ku məi, ka wɛɛ do nŋu ajə.
11 Na nŋu, i ya mua njɛ gbugbã ŋa nə i ya maa sobi njɛ ku ba i la si naanɛ ku dasi nŋɛ, si bɛi ì waa ce tã ŋa.

Idei ankãanyi do fəəɛ

12 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à waa təə ŋɛ i ya jirima inɛ ŋa iyi à waa ce icɛ ntə ntə si inə nŋɛ, inɛ ŋa iyi Lafɛ̃ɛ í jə̀ à waa gbã ŋɛ nə à waa nyisi ŋɛ kpãa.
13 I jə̀ i nɛ kubi nŋa jiida nə i mà bɛɛrɛ nŋa ŋa na irii icɛ nŋa. I ya jə̀ i wɛɛò laakai ku sũ iŋɛ duusɔ̃ə.
14 À waa təə ŋɛ iŋɛ inɛ nwa ŋa, i sɔ̃ ilu ika ŋa a ce laakai. Inɛ ŋa iyi à məngə munya, i mu nŋa gbugbã. I sobi hai nɛ gbugbã ŋa. I temua do inɛ fei ŋa.
15 I ce laakai ŋa i maà jə̀ inɛ gə ku sãa kpaasiɛ laalə, amma i hanya i cea njɛ jiida waati kãma fei ŋa do inɛ ŋa iyi à gbe fei.
16 I jə̀ i ya nɛ inə didɔ̃ waati kãma fei ŋa.
17 I ce kutəə hai nɛ kəə ŋa.
18 Bɛi í jɛò fei i saabu Ilaaɔ̃ ŋa. Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í bi i ce ŋa si kuwɛɛ nŋɛ do Jesu Kirisi.
19 I maà ganji Hundei Ilaaɔ̃ ku ce icɛ si ŋɛ.
20 I maà donda amuai walii ku ce ŋa.
21 Amma i jə̀ i wũa mii fei ŋa nə i mu iyi í sĩa ŋa.
22 I mu ara nŋɛ si kpãai laalə fei ŋa.
23 Nə Ilaaɔ̃ takaɛ, nŋu iyi í jɛ icui laakai ku sũ, ku nya ŋɛ i jɛ titɛɛ mam mam ŋa, nə ku degbe hunde nŋɛ do laakai nŋɛ do ara nŋɛ, taale gə ku maà wa si, hee ku tóò ajə iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi á nyi wa.
24 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í kpe ŋɛu, í nɛ naanɛ, á nə ku ce fei ndɛɛ.
25 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, i ce nwa kutəə ŋa.
26 I ce inɛ nwa ŋa fei fəə do kubi ŋa.
27 Ǹ wa n təə ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ, i cioa inɛ nwa ŋa fei tiau ihɛ̃.
28 Nə didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wa si ŋɛ.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa inɛi Tɛsalonika ŋa

Pɔlu í ce inɛi Tɛsalonika ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu do Silasi do Timɔtee, à ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi ì wa Tɛsalonika, iŋɛ
iyi ì jɛ ti Ilaaõ Baa nwa do ti Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi.
2 Ilaaõ Baaba do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ
didõ do laakai ku sũ.

Ilaaõ á kiiti inɛ ŋa si ajɔ iyi Kirisi á nyi wa

3 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, í sĩa ka ya maa saabu Ilaaõ
waati kãma fei na iri nŋɛ. I jɔ̀ ka maa ce bɛɛbɛ
domi naanɛ ku dasi nŋɛ wa kõɔsi ntɔ ntɔ, nɔ
kubi iyi ì nɛ iŋɛ duusõɔ í la wa kõɔsii.
4 Ŋɔi í jɔ̀ à waa tɔɔ fufu na iri nŋɛ si igbɛi inɛi
Ilaaõ ŋa na temua nŋɛ do naanɛ ku dasi nŋɛ si
ijuukpã do wahala nŋɛ fei.
5 Iyi ihɛ̃i wa nyisi kam kam iyi kiitii Ilaaõ í
jɛ dee dee, domi ijuukpã iyi ì yɛ fei ŋa na irii
bommai Ilaaõi. Nŋui á jɔ̀ Ilaaõ ku ka ŋɛ si inɛ
ŋa iyi à to a lɔsi bommaɛu.
6 Ntɔi, Ilaaõ á ce iyi í jɛ dee dee. Inɛ ŋa iyi à
waa kpã ŋɛ iju, á sã nŋa ijuukpã.
7 Nɔ iŋɛ iyi ì waa yɛ ijuukpã ŋau á mu nŋɛ
kusĩmi do awa taka nwa. Iyi bɛ á cei si waati
iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á faata wa hai lele do amaleka
ilu gbugbãɛ ŋa.
8 Á naai do ina sàsá ku ba ku kpã inɛ ŋa
iyi a kù mà Ilaaõ iju, aŋa iyi a kù waa jirima
laabaau jiidai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu.
9 Gbese iyi aa sã nŋa nŋui í jɛ nfe ku ce hee
do ajɔ fei. Aa fɛɛfɛ do Lafɛ̃ɛ Jesu do si amboe
ilu gbugbãɛ
10 si waati iyi á nyi wa ku jɛ ilu jirima bi inɛ
ŋa iyi à jɛ tɛɛ, nɔ inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ ŋa fei
aa maa cɔɔ do bɛɛrɛ si ajɔ nŋu. Iŋɛ taka nŋɛ aa
wa inɔ nŋa ŋa, domi ì dasi sɛɛda iyi à jɛ nŋɛu
naanɛ ŋa.
11 Na ŋɔi í ce à waa ce kutɔɔ ajɔ fei na iri
nŋɛ. À waa tɔɔ Aõ Lafɛ̃ɛ nwa ku jɔ̀ i jɛ kuwɛɛ
nŋɛ dee dee si bɛi í jɔ inɛ ŋa iyi à gbɔ kukpeɛ
a ce. Nɔ à waa tɔɔ má gbugbãɛ ku jɔ̀ i ce jiida
iyi ì waa dasi idɔ ŋa nɔ ku jɔ̀ kookoosui naanɛ
ku dasi nŋɛ ku kõ.
12 Bɛɛbɛi irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á baò amboe
hai bi tu ŋɛ, nɔ iŋɛ mɔ i baò amboe hai bi tɛɛ
ŋa, do saabui didõi Ilaaõ do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi.

2

Woo ce laalɔ

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, i jɔ̀ n fɔ idei kubaai Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi do kutɔtɔɔ nwa do nŋu ajɔ. Ǹ
wa n tɔɔ ŋɛ
2 i maà jɔ̀ idɔ nŋɛ ku dede ńya ńya bii inɛ gɔ
ŋa à ni ajɔi Lafɛ̃ɛ í to wa tã. Nɔ i maà jɔ̀ ku mu
ŋɛ biti bii à ce waliiɛ walakɔ waazoɛ, walakɔ
baa bii à ni awai à kɔɔ bɛɛbɛ.
3 I maà jɔ̀ inɛ gɔ ku dĩ iju nŋɛ si ide kãma.
Ajɔi Lafɛ̃ɛu ku bɛi ku to wa inɛ nkpɔi á fũsi
naanɛ ku dasiɛ awɔ. Si anyii nŋu, inɛ iyi wa
ba Ilaaõ jau á faata wa, nŋu iyi í jɛ amai nfe ku
ce.
4 Mbɛɛi Ilaaõi wa jɛ. Á so araɛ ku re mii fei,
nɔ ku kɔ̀si Ilaaõ do mii iyi inɛ ŋa à waa tɔɔ fei.
Kpasɛ̃i Ilaaõ mɔm nii á koo ku buba ku maa
kpe araɛ Ilaaõ.
5 I kù ye gigi iyi ǹ sõ ŋɛ ideu ihɛ̃ tã waati iyi
ǹ wa bi tu ŋɛ?
6 Amma titã ngɔgɔ wa ganjiɛ ku naa nsɛi, ì
nɔ ì mà sãa sãa mii iyi í jɛ ŋa. Si bɛɛbɛ, kaa naa
bii kù jɛ waatiɛ í to.
7 Ntɔ ntɔ laalɔ wa ce tã si asii, amma í
gbe inɛ iyi wa ganjiɛu ku nɛ̀ ku bɛi ku fita
gbugbãa.
8 Si anyii nŋu, inɛ iyi wa ba Ilaaõ jau á faata
wa nɔ amboei kunaai Lafɛ̃ɛ Jesu ku kpa iriɛ.
Jesuu, nŋui á kpaa do fufui gɛlɛɛ.
9 Inɛ iyi wa ba Ilaaõ jau á naai do gbugbãi
Seetam, nɔ ku ce maamaake dimi ikã ikã fei
do dobu dobu ŋa ku dĩò ijui inɛ ŋa.
10 Á nɔ ku ce laalɔ dimi ikã ikã baa yooma
fei ku dĩò ijui inɛ ŋa iyi à waa bɔ nfe ku ce. Aa
ce nfe domi a kù nɛ kubii ntɔu iyi á faaba ŋa.
11 Ŋɔi í jɔ̀ Ilaaõ á samba banlala nla nla wa
si ŋa ku ba a ya dasi ibo naanɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋa iyi a kù dasi ntɔ naanɛ,
nɔ à waa ce laalɔ do inɔ didõ, aa so taale dei.

À cica ŋɛi i baò faaba ŋa

13 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ iyi Lafɛ̃ɛ í bi, à nɛ ka
ya maa saabu Ilaaõ waati kãma fei na iri nŋɛ,
domi Ilaaõ í cica ŋɛ hai sinteɛ i baò faaba ŋa
do gbugbãi Hundeɛ, do naanɛ nŋɛ iyi ì nɛ si
ntɔu ŋa. Hundeu nŋui í jɔ̀ ì jɛ inɛ kumá ŋa.
14 Mii iyi Ilaaõ wa le mbɛ waati iyi í kpe ŋɛ
do laabaau jiidau iyi à sisi nŋɛ, ku ba i nɛ ikpɛ̃
si amboei Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.
15 Na nŋu, iŋɛ inɛ nwa ŋa, i leekĩ dim dim i
mu ide ŋa iyi à kɔ ŋa si gɛlɛò gɛlɛ walakɔ si tia
nwau.
16 Nɔ Ilaaõ Baa nwa, nŋu iyi í bi wa, nɔ do
saabui didõɛ í mu nwa gbugbã iyi kù nɛ kɔɔ
do kpãa ku cɔ jiida, nŋu do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi takaɛ
17 a mua idɔ nŋɛ gbugbã, nɔ a jɔ̀ i leekĩ si
dim dim i ceò icɛ jiida do ide jiida fei ŋa.

3

Pɔlu í ni a cea aŋa kutɔɔ

1 Iyi í gbe, iŋɛ inɛ nwa ŋa, i ce nwa kutɔɔ ŋa
ku ba idei Lafɛ̃ɛu ku fangaa gbãa gbãa nɔ inɛ
ŋa a mà bɛɛrɛɛ, si bɛi i ce si anini nŋɛ.
2 I ce kutɔɔ ŋa ku ba Ilaaõ ku nya wa hai si
awɔi amanɛ laalɔ hai nɛ iri ŋau, domi kù jɛ inɛ
feii wa dasi ideu naanɛ.
3 Amma Lafɛ̃ɛ ilu naanɛi. Á mu nŋɛ gbugbã
nɔ ku degbe ŋɛ na irii Seetam, inɛ laalɔu.

4 Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à dasi ŋɛ naanɛ. À mà iyi mii iyi
à jilɛ nŋɛu ì waa coo ŋa, nɔ bɛɛbɛi aa ce i maa
koo ŋa.
5 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku jɔ̀ kubii Ilaaɔ̃ ku kɔ̃ɔsi si idɔ
nŋɛ do temua iyi Kirisi takaɛ wa mu nwa.

Í sɪ̀a amanɛ ku ce icɛ

6 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à waa tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi, i jɪ̀ò kpaasi woo dasi Jesu
naanɛ baa yooma fei iyi à jɛ ilu ika ŋa nɔ a kù
waa too si kukɔsi iyi à na ŋɛu.
7 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi í sɪ̀a i sìsì daa nwa
ŋa. Í sɪ̀a i sisi daa nwa ŋa domi a kù jɛ kuwɛɛ
nwa si anini nŋɛ do ika.
8 A kù jɔ̀ inɛ gɔ ku wo wa nfe nfe hai sã fia,
amma à ya ka maa ce icɛi ntɔ ntɔ alɛò daakɔ
hee ka gbɛɛji ku ba ka maà jɛ asoi inɛ gɔ.
9 Kù jɛ a ni a kù nɛ kpãaɛ, amma à bi awa
taka nwa ka nyisi ŋɛ yaase jiida iyi iŋɛ mɔ aa
yɔkɔ i sisi,
10 domi baa waati iyi à wa bi tu ŋɛ à sõ ŋɛ à
ni, inɛ iyi kù bi icɛ ku ce, kù nɛ a jɔ̀ lafɛ̃ɛ ku jɛ.
11 Wee à gbɔ iyi inɛ gɔ nŋɛ ŋa ilu ika ŋai iyi
a kù waa ce ngɔgɔ í gbe wɔbia ku gũ.
12 À waa sõ amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa a tɔɔ ŋa
suuru na irii Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, a ya ce icɛ ku
ba a wo ara nŋa.
13 Amma iŋɛ inɛ nwa ŋa, i maà ya gbɛɛji do
jiida ku ce.
14 Inɛ iyi í kɔ ku gbɔ ide iyi à kɔ si tiau ihɛ̃ i
laakaɛ ŋa nɔ i maà jɔ̀ ngɔgɔ ku kosi ŋɛ do nŋu,
ku ba anyɔ ku muu.
15 Amma do nŋu fei i maà ti i dooaɛ bɛi
mbɛɛ, amma i nyisiɛ kpãa bɛi inɛ nŋɛ.

Fɔɔi ankãanyi

16 Nɔ Lafɛ̃ɛ, nŋu iyi í jɛ icui laakai ku sũ, ku
mu nŋɛ laakai ku sũ waati kãma fei si mii iyi
í ba ŋɛ fei. Lafɛ̃ɛ kú wɛɛ do iŋɛ fei.
17 Amui Pɔlu, ǹ ce ŋɛ fɔɔ. Fɔɔu ihɛ̃, do awɔi
amu takam nii ǹ kɔɔò. Nŋui í jɛ sɛɛdam si tiam
ŋa fei. Kukɔm nii mbɛ.
18 Nɔ didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi kú wɛɛ do
iŋɛ fei.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa Timɔtee

Pɔlu í ce Timɔtee fɔɔ

1 Amu Pɔlu ǹ wa n ceɛ fɔɔ, amu iyi ǹ jɛ woo bɛi Jesu Kirisi. Ilaaɔ̃ woo faaba nwa do Jesu
Kirisi, nŋu iyi à waa cɔ kpãaɛ, aŋai à jilɔɔ si n
jɛ woo bɛ.
2 Ǹ ceɛ tiau ihẽ̃ wai Timɔtee, awɔ iyi ì yɛ bɛi
ama abím si kpãai naanɛ ku dasi. Ilaaɔ̃ Baaba
do Jesu Kirisi Lafẽ̃ɛ nwa a ce arɔareɛ a muuɛ
didɔ̃ do laakai ku sũ.

I ce laakaii woo kɔsi cio ilu ibo ŋa

3 Nsɛi, ǹ bi i buba Efɛɛzu si bɛi ǹ sɔ̃ɛ wo si
waati iyi ǹ bɔ ilɛi Masedɔni. Inɛ gɔ ŋa à wa bɛ
iyi à waa kɔ inɛ ŋa si cio mmu. Ganji ŋa.
4 Sɔ̃ ŋa a maà ti a dasi laakai nŋa si ide ŋa iyi
inɛ ŋa à bu à waa fɔ do irii bala nwa ŋa iyi à
ya maa dɛ ku mà. Nŋu ŋau bɛi wa naaò kakɔɔ
ŋa wa, kaa nɔ kù mua inɛ ŋa gbugbã si naanɛ
ku dasi nŋa icɛi Ilaaɔ̃ ku bɛi ku bɔ waju.
5 Amma mii iyi à waa le à waa sɔ̃ ŋɛò ideu
ihẽ̃i í jɛ kubi nŋɛ ku kɔ̃ɔsi, kubi iyi wa naa hai
si idɔ iyi í má, do idɔ hai nɛ taale.
6 Wee inɛ gɔ ŋa à yaa hai si ideu ihẽ̃ nɔ à koo
à lɔ si kakɔɔ nfe ku ce.
7 À bi aŋa a jɛ woo kɔ inɛ ŋa si cioi woodai
Ilaaɔ̃, amma aŋa taka nŋa a kù mà yaasei ide
iyi à waa fɔ baa do iyi à waa fɔɔ do naanɛ nla
nla.
8 Awa à mà iyi wooda í sĩa bii amanɛ ŋa à
waa ceò icɛ si bɛi í jɔ.
9 Nɔ à mà iyi a kù jilɛ wooda na inɛ dee dee
ŋa. À jilɔɔi na woo donda wooda ŋa, do hai
gbɔ ide ŋa, do ilu dulum ŋa, do inɛ ŋa iyi a kù
mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ walakɔ mii ŋa iyi à jɛ tɛɛ, do
inɛ ŋa iyi à waa kpa iyeò baa nŋa ŋa, do woo
kpa inɛ ŋa,
10 do woo ce sakara ŋa, do inɛmɔkɔ ŋa iyi à
ya maa sũò njɛ, do inɛ ŋa iyi à waa ce inɛ ŋa
ile à waa ta, do woo sɔ ibo ŋa, do woo ceekpe
si ibo ŋa, do inɛ ŋa iyi à waa ce mii baa yooma
fei iyi kù waa too si cio jiida.
11 Cio jiidau í naai hai si laabaau jiida iyi à
daam si awɔ. Ilaaɔ̃ ilu amboei iyi í ya weea
inɛ ŋai laabaau jiidau wa fãa.

Í saabu Ilaaɔ̃ na araareɛ

12 Ǹ saabu Jesu Kirisi Lafẽ̃ɛ nwa, nŋu iyi í
muum gbugbã ǹ ceò icɛm. Ǹ saabuɛ si na iyi
í jò í kam ilu naanɛ nɔ í cicaam si icɛɛ,
13 baa do iyi ǹ ya n maa n fɔ laaloɛ wo nɔ ǹ
ya n maa n kpãa iju nɔ idɔɔkõm ci ya jĩ. Do
nŋu fei, í ce araarem si bɛi n kù mà mii iyi ǹ
wa n ce, si na iyi í jò n kù dasiɛ naanɛ wo.
14 Nɔ wee didõi Lafẽ̃ɛ nwa í caa sim, nɔ í jò
ǹ dasiɛ naanɛ nɔ ǹ nɛ kubii inɛ ŋa.
15 Ide ilu naanɛi iyi í jò i yɔ awɔ i gba ŋa
mam mam. Ideu wee. Jesu Kirisi í naai si
andunya ku faaba ilu dulum ŋa. Amui ǹ re
ŋa do dulum,
16 amma Ilaaɔ̃ í ce araarem ku ba Jesu Kirisi
ku yɔkɔ ku nyisi temua hai nɛ kɔɔɛ si amu iyi
ǹ jɛ inɛ ngboi ilu dulum ŋa. Nɔ ǹ bi n jɛa inɛ
ŋa iyi aa na a dasiɛ naanɛ a ba kuwɛɛ hai tã
yaase jiida.
17 Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ ilaalu hee do ajɔ fei, ci
ya ku nɔ a ci ya yɔɔ do iju. Ka saabuɛ nɔ ka mà
bɛɛrɛɛ hee do ajɔ fei. Ami.
18 Timɔtee amam, ide iyi ǹ wa n jilɛɛ wee si
bɛi à ce waliiɛ wo na iriɛ. Jɔ idei waliiu ku jɛ
jĩnɛi igũɛ iyi aa maa jabuò i ceò igũ jiida.
19 Leekĩ dim dim si naanɛ ku dasiɛ nɔ i maà
ce nkãma iyi á jò idɔɛ ku yɛ taaleɛ. Amma inɛ
gɔ ŋa ngu ŋa à kɔ ku gbɔ lasabu jiida iyi idɔ
nŋa wa sõ ŋa nɔ à jò naanɛ ku dasi nŋa í ce
nfe.
20 Si inɔ nŋai Himenee do Alesandu à wa,
nɔ ǹ so ŋa ǹ daa Seetam si awɔ ku ba a mà iyi
kù sĩa a maa fɔ laaloi Ilaaɔ̃.

Idei kutɔɔ

2

1 Mii sinte iyi ǹ wa n tɔɔ ŋɛi í jɛ i ya ce kutɔɔ
ŋa. Mii iyi ì nɛ bukaatae fei, i ya tɔɔ Ilaaɔ̃ ŋa
nɔ i ya ce kutɔɔ na irii inɛ fei ŋa nɔ i ya saabu
Ilaaɔ̃ na iri nŋa ŋa.
2 Nɔ i ya ce kutɔɔ ŋa na irii inɛ ngboi ilɛ ŋau
hee do inɛi anyi nŋa ŋau fei, ku ba ka yɔkɔ ka
jɛ andunya nwa do laakai ku sũ, nɔ ka ya ce
kuwɛɛ jiida ku ba inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.
3 Dimii kutɔɔ bɛɛbɛi í sĩa nɔ í ya dõa Ilaaɔ̃
woo faaba nwa si.
4 Í bi bɛɛbɛi domi í bi inɛ fei ku ba faaba nɔ
ku mà ntɔ.
5 Ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ, nɔ inɛ akã mɔi í wa
si afei Ilaaɔ̃ do amanɛ ŋa ku ba ku jò amanɛ ŋa
a dõ do Ilaaɔ̃. Lafẽ̃ɛu nŋui í jɛ Jesu Kirisi, nŋu
iyi í baa í jɛ amanɛ,
6 nɔ í na araɛ ku yaò inɛ fei hai si dulum dɛɛ.
Bɛɛbɛi si waati jiidaɛ í nyisi wa iyi Ilaaɔ̃ í bi
amanɛ fei ku ba faaba.
7 Na nŋui Ilaaɔ̃ í cicaam n jɛ woo waazo do
woo bɛ, nɔ n kɔ dimi mmu ŋa si cio si ide ntɔ
nɔ n sõ ŋa a dasi Jesu naanɛ. Ntɔi ǹ wa n fɔ n
kù wa n sɔ ibo.
8 Na nŋu, tengi bii à ya ce kutɔɔ ŋa fei, bii
inɛmɔkɔ ŋa à wu awɔ lele à waa ce kutɔɔ, ǹ bi
ku ya jɛ do idɔ kumá, idɔɔkõ do kakɔɔ ku maà
ya wasi.
9-10 Bɛɛbɛ mɔi ǹ bi inaabo ŋa a ya dasi jĩnɛ
ku nɛ bɛɛrɛ ŋa si azaka. Í sĩa booda nŋa kú
jɛ kookoosu jiida si bɛi í jɔ inaabo ŋa iyi à ni
aŋa à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ a ya ce, ku maà ti ku jɛ
do iri kubai faayi walakɔ do sabai wura ŋa
walakɔ do lɛgɛ ŋa, nɔ a maà ya dasi jĩnɛi fia
nkpɔ nkpɔ.
11 Í sĩa inaabo ŋa a gbɔ ciou si laakai do
jirima mam mam.

12 Ǹ kù jɛ inaabo ŋa a kɔ si cio walakɔ a jɛ
inɛ ngboi inɛmɔkɔ ŋa. Amma í sĩa a ya maa
coko.
13 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Adamui Ilaaɔ̃
í tako í taka í bɛi í taka Ɛfa.
14 Nɔ kù jɛ Adamui Seetam í dĩ ijuɛ. Ijui
aboɛi í dĩ nɔ abou í kua woodai Ilaaɔ̃.
15 Amma inaabo ŋa aa ba faaba si kpãai
ama ku bí bii à waa mu ara nŋa nɔ à leekĩ
si kpãai naanɛ ku dasi do kubi do kuwɛɛ iyi
í má.

Inɛ ngboi inɛi igbɛi Jesu ŋa

3

1 Ide ilu naanɛ wee. Bii inɛ gɔ í bi nŋu ku jɛ
inɛ ngbo si igbɛi inɛi Jesu ŋa, icɛ jiidai í bi.
2 Í sĩa lafɛ̃ɛ ku maà nɛ taale gɔ nɔ ku nɛ abo
akã lege lege, si anyiɛ nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya
saku nɔ ku mà araɛ, ku maà jɛ amanɛ yaka
yaka, amma ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya yaaɛ inɛ njoo
ŋa nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi á yɔkɔ ku kɔ inɛ ŋa si cio.
3 Nɔ ku maà jɛ woo mɔ atɛ̃ walakɔ woo bi
ija, amma ku jɛ ilu suuru iyi wa dɛ laakai ku
sũ, nɔ ku maà jɛ woo bi fia yaamɔ.
4 Nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í nɔ kpasɛ̃ɛ mam mam,
nɔ amaɛ ŋa à ya jirimaɛ nɔ à mà bɛɛrɛi inɛ ŋa.
5 Ntɔ ntɔ, bii inɛ kù mà bɛi á ce ku mu
kpasɛ̃i nŋu takaɛ, bɛirei lafɛ̃ɛ á ce ku mu inɛi
igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
6 Nɔ kù sĩa ku jɛ inɛ iyi í dasi Jesu naanɛ titɔ̃
titɔ̃, domi á yɔkɔ ku na ku nɛ faau nɔ Ilaaɔ̃ á yɛ
taaleɛ bɛi í yɛ taalei Seetam.
7 Si anyii nŋu, í sĩa hai dasi Jesu naanɛ ŋa a
máa jɛ sɛɛda jiidaɛ ku ba a maà dondaɛ, nɔ ku
maà na ku dasi cɛkũm dii Seetam.

Woo ce icɛi igbɛi inɛi Jesu ŋa

8 Bɛɛbɛ mɔi woo ce icɛi igbɛi inɛi Jesu ŋa á
sĩa a jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ, a maà ti a jɛ ilu gɛlɛ
minji ŋa, walakɔ woo mɔ atɛ̃ yaamɔ, walakɔ
woo dɛ fia do bisi laalɔ.
9 Amma í sĩa a leekĩ dim dim si naanɛ ku
dasi do idɔ iyi í má.
10 Nɔ í sĩa a cɔ laakai nŋa titã. Bii à yɛ a kù
nɛ taale gɔ a bɛi a lɔsi icɛ nŋa ku ce.
11 Bɛɛbɛ mɔi í sĩa abo nŋa ŋa a jɛ inɛ ŋa iyi
à nɛ bɛɛrɛ, nɔ a maà jɛ woo sɔ irii inɛ, amma a
jɛ woo gaya ŋa iyi à nɛ naanɛ si mii fei.
12 Í sĩa woo ce icɛi igbɛ ŋau a jɛ ilu abo akã
lege lege nɔ a jɛ inɛ ŋa iyi à nɔ ama nŋa ŋa do
inɛi kpasɛ̃ nŋa ŋa mam mam.
13 Woo ce icɛ ŋau, bii à waa ce icɛ nŋa do inɔ
akã aa nɛ bɛɛrɛ si kuwɛɛ nŋa, nɔ aa nɛ idɔ ku
buba ntɔ ntɔ si naanɛ ku dasi iyi Jesu Kirisi
wa mu nwa.

Asii nla nla

14 Ǹ dasi idɔ n naa n yɛɛ, amma ǹ kɔɛ tiau
ihɛ̃ wai
15 ku ba baa bii í na wa kpɛi, i mà bɛi í jɔ inɛi
nyaanzei Ilaaɔ̃ ŋa a maa nɛò ara nŋa, waatɔ
inɛi igbɛɛ ŋa, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Igbɛui í
yɛ bɛi sɔbei ntɔu do gbugbãɛ.
16 Do ntɔ, inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku jã kulai
asiii kpãai Ilaaɔ̃ ku tɔɔ nwa.
Kirisi í baa í jɛ amanɛ nɔ à yɔɔ,
Nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à mà iyi inɛ dee deei.
Amaleka ŋa mɔ à yɔɔ.
À waazo ideɛ si dimi baa yooma fei.
Nɔ à dasi ideɛ naanɛ si andunya.
Nɔ à soo lele í nyi si amboeɛ.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋa

4

1 Hundei Ilaaɔ̃ í fɔ dee dee í ni si awaatii
ankãanyi inɛ gɔ ŋa aa jɔ̀ kpãai naanɛ ku dasi, a
máa jirima idei woo dĩ ijui inɛ ŋa do kukɔsii
Seetam.
2 Dimii kukɔsi nŋu wa naai hai bi ilu
muafiti ŋa do woo sɔ ibo ŋa. Inɛ ŋau à lele
idɔ nŋa hee ci ya yɛ taale nŋa má.
3 Amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋai à ya ni kù sĩa inɛ ŋa
a so njɛ. Nɔ à ya nyi a ni má ijɛ gɔ ŋa à wɛɛ iyi
kù sĩa inɛ ŋa a jɔɔ, baa do iyi ijɛ ŋau Ilaaɔ̃ í taka
ŋai ku ba woo dasiɛ naanɛ ŋa iyi à mà ntɔu a
ya jɔɔ do saabu ajɔ.
4 Nkãma kù wa si iyi aa nyɔ, domi mii iyi
Ilaaɔ̃ í taka fei mii jiidai, nɔ í sĩa ka gba fei
ndɛɛ do saabu.
5 Ntɔ ntɔ, mii fei í mái bii à waa ceò icɛ do
yaase bɛi idei Ilaaɔ̃ í fɔ do bii à waa ce kutɔɔ.

Woo ce icɛ jiidai Jesu Kirisi

6 Bii ì waa kɔa woo dasi Jesu naanɛ ŋa si
bisiu ihɛ̃, aa jɛ woo ce icɛ jiidai Jesu Kirisi, nɔ
naanɛ ku dasi do idei kukɔsi jiida iyi ì waa too
si á yɛi bɛi ijɛ iyi ì waa na hundeɛ.
7 Amma kɔsi ará hai nɛ yaase ŋa iyi a kù
waa too si idei Ilaaɔ̃. Hanya i ce kuwɛɛɛ si bɛi
á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.
8 Ntɔi, icɛi ara aranfãaniɛ kù la, amma idei
Ilaaɔ̃ ku leekĩ si í nɛ aranfãani si mii fei, domi
si bɛi à nɛ kuwɛɛi nsɛi do ti ala.
9 Ide iyi à fɔu bɛ ide ilu naanɛi iyi í jɔ i yɔ
awɔ i gba ŋa mam mam.
10 Na ŋɔi í ce à jabu à waa ceò icɛ, domi kpãa
ku cɔ nwa si Ilaaɔ̃i í wa, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ,
nɔ í jɛ woo faabai inɛ fei, woo dasi Jesu naanɛ
ŋa mɔm nii à re.
11 Sɔ̃ ŋa a jirima mii ŋau ihɛ̃ nɔ i kɔ nŋa si
cioɛ.
12 Maà ti i jɔ̀ a dondaɛ na awaasũ ku jɛɛ,
amma jɔ̀ i nyisi woo dasi Jesu naanɛ ŋa yaase
jiida si ide ku fɔɛ, do kookoosui kuceɛ, do
kubiɛ, do naanɛ ku dasiɛ, do dee dee ku jɛɛ.
13 Hee n maa n to wa, hanya i ka kukɔi idei
Ilaaɔ̃, nɔ i kɔ inɛ ŋa si, nɔ i ce waazoɛ.
14 Maà ti i ce atafii si amua iyi í wa siɛ, iyi
Hundei Ilaaɔ̃ í muɛɛ si waati iyi à ce walii na
iriɛ nɔ inɛ ngboi igbɛi Jesu ŋa à leɛ awɔ si iri.
15 Laakaiɛ fei ku wa si ideu ihɛ̃, nɔ i naa araɛ
mam mam ku ba inɛ fei ku yɛ waju ku bɔɛ.

16 Ce laakai do bɛi ì waa jɛ kuwɛɛɛ do cio iyi
ì waa kɔ si nɔ i ya maa temua si. Bii ì waa ce
bɛɛbɛ, aa ba faaba, awɔ do inɛ ŋa iyi à waa gbɔ
ideɛ.

Isɛɛnɛi woo dasi naanɛ ŋa aŋa duusɔ̃ɔ

5

1 Maà ya fɔ si mɔkɔ ngbo ŋa ide do gbugbã,
amma jɔ̀ i ba ŋa ide ku fɔ kpɛlɛ kpɛlɛ bɛi baai
awɔ takaɛ. Nɔ i cea awaasũ ŋa bɛi ifɔɛ ŋa do
igbãɛ ŋa,
2 abo ngbo ŋa mɔ bɛi iyeɛ ŋa, nɔ inaabo
saatara ŋa mɔ i ce nŋa bɛi wecɩ̃ɛ ŋa, daaɛ fei
kú má bi tu ŋa.
3 Gbɔa jaaɔ̃ ŋa nɔ i mà bɛɛrɛ nŋa, aŋa iyi à jɛ
jaaɔ̃ do ntɔ.
4 Amma bii jaaɔ̃ gɔ í nɛ amu ŋa wala tɔku
ŋa, í sɩ̃a amaɛ ŋau a woo bɛi nŋu mɔ í tako í ce
nŋa. Bii à waa ce bɛɛbɛ à waa cea Ilaaɔ̃ icɛi, nɔ
nŋui á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.
5 Inaabo iyi í jɛ jaaɔ̃ do ntɔ nɔ kù nɛ inɛ gɔ
iyi á woo, kpãa ku cɔɛ fei si Ilaaɔ̃i í ya wa nɔ í
ya maa ce kutɔɔ ku maa tɔɔ sobiɛ dasãò idũ.
6 Amma jaaɔ̃ iyi wa jɛ andunyaɛ do faayi í
yɛ bɛi iku baa bii í wɛɛ si hunde.
7 Ide ŋa iyi aa ya maa sɔ̃ ŋa mbɛ ku ba inɛ gɔ
ku maà yɛ taale nŋa.
8 Inɛ iyi kù waa gbɔa nyaanzeɛ ŋa, iyi í re
mɔm inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa, lafɛ̃ɛ í kɔsi naanɛ ku dasi,
nɔ laalɔ ku jɛɛ í re baa hai dasi Jesu naanɛ.
9 Maà ti i kɔ irii jaaɔ̃ gɔ si tia bii à ya kɔ irii
jaaɔ̃ ŋa * bii kù jɛ lafɛ̃ɛ í nɛ adɔ̃ kita, nɔ kú jɛ
ilu mɔkɔ akã,
10 nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi à waa jɛ sɛɛdai icɛ jiidaɛ.
Nɔ ku jɛ inaabo iyi í mà amu ŋa ku mu, nɔ
ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya yaaɛ inɛ njoo ŋa nɔ ku wiɛ
kutɛi woo dasi Jesu naanɛ ŋa †, nɔ ku ya sobi
inɛ ŋa iyi a wa si wahala, nɔ kú jɛ inɛ gɔ iyi í
ya ce icɛ jiida baa yooma fei.
11 Amma maà ti i doo jaaɔ̃ saatara ŋa si inɔi
jaaɔ̃ ŋa, domi waati iyi kubi á tale ŋa aa ce
Kirisi atafii, aa bi a so mɔkɔ
12 nɔ aa jɛ ilu taale ŋa si na iyi í jɔ̀ a kù ceò
ide iyi à wãu icɛ.
13 Si anyiɛ nɔ aa nɛ ìkà a ya maa dabii dabii
kpasɛ̃ do kpasɛ̃. Iyi í re mɔm, aa ya maa sɔ irii
inɛ ŋa nɔ a ya maa gũ wɔbia nɔ aa jɛ woo sisi
ide ŋa.
14 Na nŋu ŋau bɛi í jɔ̀ ǹ bi jaaɔ̃ saatara ŋa a
so mɔkɔ a bí ama, nɔ a dasi kpasɛ̃ nŋa iju jiida,
ku ba a maà na a mua mbɛɛ nwa ŋa kpãa a fɔ
laalɔ nwa.
15 Ntɔ ntɔ jaaɔ̃ ŋau, gɔgɔ ŋa à yaa tã à waa
too kpãai Seetam.
16 Amma bii woo dasi Jesu naanɛ gɔ í nɛ
jaaɔ̃ ŋa si nyaanzeɛ, í sɩ̃a ku sobi ŋa, ku maà ti
ku kãa igbɛi inɛi Jesu ŋa asou ku ba igbɛu ku
yɔkɔ ku sobi jaaɔ̃ ŋa iyi a kù nɛ inɛ gɔ.
17 Si anyii nŋu, inɛ ngboi igbɛ ŋau iyi à waa
ce icɛ jiida, í sɩ̃a i doo ŋa ilu bɛɛrɛ iyi à nɛ
aranfãani nla nla. Iyi í re mɔm nŋui í jɛ inɛ ŋa
iyi à waa ce kookaai si waazo do cio ku kɔsi.
18 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, i maà ti i dɩ̃ gɛlɛi
kɛtɛ iyi wa jojo si bilee wa nya yɔyɔɛ. Nɔ wa
fɔ má í ni, woo ce icɛ í nɛ kpãa ku gba fiaɛ.
19 Bii à aa à sõɛ taale iyi inɛ ngboi igbɛ gɔ í ce,
maà ti i jɛsi ideu, bii kù jɛ amanɛ minji wala
mɛɛta í jɛ sɛɛdaɛ.
20 Inɛ ŋa iyi à waa ce dulum, sõ ŋa si wajui
inɛi igbɛ ŋau fei ku ba inɛ ŋa iyi à gbe a ce njo.
21 Ǹ wa n tɔɔɛ si wajui Ilaaɔ̃ do Jesu Kirisi
do si wajui amaleka kumáɛ ŋa, gbɔ idei
kukɔsiu ihɛ̃, maà ti i ce njoi ijui inɛ gɔ. Nɔ i
maà ti i ce ngɔgɔ na kubii kpaasi.
22 Maà ti i saasa i lea inɛ gɔ awɔ si iri ku ba i
maà nɛ ikpɛ̃ si dulum dii inɛ gɔ. Fa araɛ hai si
dulum.
23 Maà ya mɔ inyi nŋu akã, amma i ya mɔ
vɛ̃ɛ keeke na baanii inɔɛ si na iyi í jɔ̀ i ci ya fɛ
bɔ̃ɔ.
24 Dulum dii inɛ gɔ ŋa í ya fitai gbasasa a
bɛi a kiiti ŋa. Amma ti inɛ gɔ ŋa í ya fitai do
ankãanyi.
25 Bɛɛbɛ mɔi icɛ jiida mɔ í ya fitai gbasasa,
nɔ baa bubuɛ iyi a kù yɔɔ waati bɛɛbɛ, kaa
manji do ajɔ fei.

6

1 Inɛ ŋa iyi à jɛ aru fei í sɩ̃a a doo lafɛ̃ɛ nŋa ŋa
ilu jirima ŋa si mii fei, ku ba inɛ gɔ ku maà ba
faya ku fɔ taalei irii Ilaaɔ̃ walakɔ kukɔsi nwa.
2 Aru ŋa iyi à nɛ lafɛ̃ɛ woo dasi Jesu naanɛ
ŋa a maa donda ŋa a ni aŋa à jɛ saa na saabui
Lafɛ̃ɛ. Amma si na iyi í jɔ̀ inɛ ŋa iyi à waa jɛ
aranfãanii icɛ nŋau à jɛ woo dasi Jesu naanɛ
ŋa iyi Ilaaɔ̃ í bi, nŋui í jɔ̀ í sɩ̃a a ce nŋa icɛ ku
re. Mii iyi í sɩ̃a i waazo nŋa mbɛ nɔ i kɔ ŋa si
cioɛ.

Kukɔsi ibo do amani jiida

3 Inɛ iyi wa kɔa inɛ ŋa si cio mmu gɔ nɔ kù
waa too ide ntɔi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi iyi á jɔ̀
ka mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃,
4 lafɛ̃ɛ ilu faau nla nlai, kù mà nkãma.
Amma wa ce bɔ̃ɔi kakɔɔ do ide ku fengee. Nɔ
hai bɛi igu do ija do arabu wa naa, nɔ nŋui í
ya jɔ̀ inɛ ŋa a ci ya naanɛ njɛ.
5 Nɔ í jɔ̀ irii inɛ ŋa í sinda a kù mà ntɔ, à ya
maa ce kakɔɔ hai nɛ kɔɔ. À tamaa kpãai idei
Ilaaɔ̃ ku too á ce ŋa ilu amani ŋai.
6 Ntɔi, kpãai idei Ilaaɔ̃ ku tɔɔ amani nla gɔi,
bii amanɛ í saabu si mii iyi í nɛ.
7 Ntɔ ntɔ, a kù naaò nkãma wa si andunyau
ihɛ̃, nɔ bɛɛbɛ mɔi a kaa ka nɛò nkãma.

* **5:9** tia bii à ya kɔ irii jaaɔ̃. Si tiau bɛi à ya kɔ irii jaaɔ̃ ŋa iyi à jɛsi aŋa a maà so mɔkɔ má nɔ a na kuwɛɛ nŋa a ceaò Ilaaɔ̃ icɛ hee kɔɔi kuwɛɛ nŋa. Aŋai inɛi igbɛi Jesu ŋau à ya na bukaatai mii iyi à nɛ. † **5:10** ku wiɛ kutɛi woo dasi Jesu naanɛ ŋa Bi Zuifu ŋa bii inɛ gɔ í naa kpasɛ̃ nŋa à ya wiɛaa kutɛɛi bɛi awa mɔ à ya ka muaa inɛ inyi ku mɔ. Amma bi Zuifu ŋau, arui í ya wiɛ kutɛi inɛ njoou.

8 Na nŋu, bii à nɛ ijɛ do nyau ŋa á sɪ̀a ku to
wai wo.
9 Amma inɛ ŋa iyi à waa bi aŋa a jɛ ilu fia
nla, à ya dasi kulɛlɛi, nɔ binɛ laalɔ nkpɔ nkpɔ
hai nɛ yaase a mu ŋa bɛi cɛkũm nɔ ku sɔsi ŋa
si ina iyi ci ya ku a ce nfe.
10 Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ kubii fiai í jɛ icãi
laalɔ ikã ikã baa yooma fei. Nŋui inɛ gɔ ŋa à
lɔsi ku dɛ hee à yaa hai si kpãai naanɛ ku dasi,
à baa à dasi ara nŋa si kpãai wahala.

Iyi Pɔlu í dasi Timɔtee ku ce

11 Amma awɔ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃, saa mii ŋau bɛ
fei. Nɔ i lele kpãai dee dee ku jɛ do bɛɛrɛi Ilaaɔ̃
ku mà do naanɛ ku dasi do kubi do temua do
daa didɔ̃.
12 Jabu jiida si kpãai naanɛ ku dasi. Leekɪ̀
dim dim si kpãai kuwɛɛ hai tã si bɛi Ilaaɔ̃ í
kpeɛ. Na kuwɛɛui ì jɛ sɛɛda jiida si wajui inɛ
nkpɔ.
13 Ǹ wa n sɔ̃ɛ si wajui Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa na
mii fei kuwɛɛ, do si wajui Jesu Kirisi, nŋu iyi
í jɛ sɛɛda jiida si wajui Pɔnsu Pilati,
14 jirima woodau, nɔ kuwɛɛɛ ku maà nɛ
riisi do taale gɔ hee ku toò ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi á faata wa.
15 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui inɔ didɔ̃ fei, á jɔ̀ ajɔu
ku to wa si waatiɛ. Nŋu akã lege legei í nɛ
yiiko si mii fei, nŋui í jɛ ilaalui ilaalu ŋa, do
Lafɛ̃ɛi lafɛ̃ɛ ŋa.
16 Nŋu akãi í jɛ inɛ iyi ci ya ku. Nɔ í wa si
inya kumá iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku maai si. Inɛ
gɔ kù yɔɔ, nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku yɔɔ mɔm. Nŋui
í nɛ bɛɛrɛ do gbugbã iyi ci ya tã. Ami.
17 Sɔ̃ ilu amani ŋa a maà ti a tɔɔ fufu, nɔ
naanɛ nŋa ku maà wa si amani iyi á na ku tã,
amma a jɔ̀ naanɛ nŋa ku wa si Ilaaɔ̃, nŋu iyi
wa mu nwa fei ndɛɛ do inɔ akã ku ba ka wɛɛò
inɔ didɔ̃.
18 Sɔ̃ ŋa a ce mii iyi í sɪ̀a, a jɛ ilu amani si
jiida ku ce, nɔ a ya kpɛ̃a inɛ ŋa amani nŋa do
inɔ didɔ̃.
19 Bɛɛbɛi aa singaa ara nŋa amani jiidai ala
iyi kaa bɛjɛ nɔ a ba kuwɛɛ iyi í jɛ kuwɛɛ do ntɔ.
20 Timɔtee, ide iyi à daɛ si awɔu, muu ku
sɪ̀a. Fa araɛ hai si ide nfe nfei andunya. Maà
ce kakɔɔ do inɛ ŋa iyi à waa tamaa aŋa à nɛ
kumà.
21 Kumàui inɛ gɔ ŋa à waa ni aŋa à nɛ, nŋui
í jɔ̀ à nyɔ hai si kpãai naanɛ ku dasi.
Didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ.

Tiɑ minjisiɑ iyi Pɔlu í kɔɑ Timɔtee

Pɔlu í ce Timɔtee fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo bɛi Jesu Kirisi si idɔɔbii
Ilaaõ. Ilaaõ í dasim n sisi idei kuwɛɛ iyi í wãò
wɑ si anu akã nwɑ do Jesu Kirisi.
2 Amui ǹ kɔɛ tiau ihẽ wɑ Timɔtee, ɑwɔ iyi ǹ
bi jiida nɔ ì yɛ bɛi ama abím si kpãai naanɛ ku
dasi. Ilaaõ Baaba do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwɑ ɑ ce
ɑrɑɑrɛɛ ɑ muuɛ didõ do laakai ku sũ.

Saabu do gbugbã ku muɑ

3 Ǹ wɑ n saabu Ilaaõ, nŋu iyi ǹ wɑ n tɔɔ do
idɔ hai nɛ taale si bɛi balam ŋa à tako à ce wo.
Waati kãma fei ǹ yɑ n maa n saabu Ilaaõ na
iriɛ, nɔ dasãò idũ fei ǹ yɑ n maa n ye gigiɛ si
kutɔɔm.
4 Ǹ wɑ n ye gigii kukpɑtɑɛ *, nŋui í jɔ̀ ǹ bi
ku yɛɛ ntɔ ntɔ ku bɑ inɔ didɔ̃m nɔu ku kõ.
5 Ǹ wɑ n ye gigii naanɛ ku dasi hai nɛ
muafiti iyi ì nɛ. Dimiɛi ayiɛ Loisi do iyeɛ Enisi
à nɛu. Ǹ mà kam kam iyi ɑwɔ mɔ ì nɔɔ.
6 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wɑ n yeɛ gigi iyi í sɩ̀a i ce icɛ do
amuɑ iyi Ilaaõ í muɛɛ si waati iyi ǹ leɛ ɑwɔ si
iriu,
7 domi Hunde iyi Ilaaõ í mu nwɑ kaa jɔ̀ ka
ce njo, amma í yɑ jɔ̀ ka nɛ gbugbãi do kubi do
ɑrɑ ku mu.
8 Na nŋu, maà ti i ce anyɔi sɛɛdai Lafɛ̃ɛ nwɑ
ku jɛ, nɔ i maà yɑ ce anyɔi amu takam, amu iyi
ǹ wɑ ile piisõɔ na iriɛ. Amma jɔ̀ i jɛsi awɑɛ ka
yɛ ijuukpã ajɔ na irii laabaau jiidau nɔ i maa
neò gbugbã iyi Ilaaõ í muɛɛ.
9 Nŋui í faaba wɑ nɔ í kpe wɑ ka jɛ inɛɛ ŋa.
Kù jɛ na icɛ nwɑ ŋa iyi à ce, amma si na iyi í
jɔ̀ nŋu takɑɛ í bi bɛɛbɛi na didõɛ. Didõɛu í jilɛ
nwai hai tako tako na anu akã nwɑ iyi à ce do
Jesu Kirisi.
10 Nsɛi, kunaai woo Faaba nwɑ Jesu Kirisii
í nyisi wɑ didõu. Jesu Kirisiui í kpɑ irii
gbugbãi iku nɔ í nyisi wɑ kuwɛɛ iyi ci yɑ tã
na saabui laabaau jiidau.
11 Ilaaõi í jɔ̀ ǹ jɛ woo bɛ do woo kɔsi cio ku
bɑ n sisiɑ inɛ ŋa laabaau jiidau.
12 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wɑ n yɛ ijuukpãu ihẽ. Amma
anyɔ kù wɑɑ muum, domi ǹ mà inɛ iyi ǹ dasi
naanɛ ǹ nɔ ǹ mà kam kam iyi í nɛ gbugbã ku
maa mu ide iyi í jɔ̀ɔm nɔu hee ajɔu koo toò
wɑ.
13 Ide ntɔu iyi ǹ sisiɛ, muu do naanɛ jiida
do kubi iyi à nɛ si anu akã nwɑ do Jesu Kirisi.
14 Ide jiida iyi à dɑɛ si ɑwɔ, muu do gbugbãi
Hundei Ilaaõ iyi í wɑ si wɑ.
15 Awɔ takɑɛ ì mà iyi inɛi Azii ŋau fei à fũ
sim ɑwɔ. Si inɔ nŋa bɛi Fijɛli do Hɛɛmɔjɛni à
wɑ.
16 Ilaaõ kú ce ɑrɑɑrei nyɑanzei Onɛzifɔɔ
domi í muum gbugbã isɛ fɛɛfɛlo. Kù nɔ kù ce
bɑɑ anyɔi iyi ǹ wɑ piisõɔ.
17 Iyi í to wɑ Romu mɔm i dɛdɛɛm nii do inɔ
akã hee í koo í yɛm.
18 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku jɔ̀ Ilaaõ ku ce ɑrɑɑrɛɛ si ajɔi
kiitiu. Awɔ takɑɛ ì mà sãa sãa icɛ iyi í ceem
Efɛɛzu.

Woo jabu jiidai Jesu Kirisi

2

1 Na nŋu, ɑwɔ amam, muɑ ɑrɑɛ gbugbã si
didõ iyi à nɛ do anu akã nwɑ iyi à ce do Jesu
Kirisi.
2 Iyi ì gbɔ ǹ wɑ n fɔ si wajui ilu sɛɛda nkpɔu,
daa ilu naanɛ gɔ ŋa mɔ si ɑwɔ, inɛ ŋa iyi aa
yɔkɔ ɑ kɔ inɛ gɔ ŋa mɔ si cio.
3 Ijuukpã iyi á naa siɛ bɛi amu mɔ fei, jɔ̀ i
jɛsi bɛi woo jabu jiidai Jesu Kirisi.
4 Sooge iyi í wɑ ikoi igũ ci yɑ ce wũai
andunya bii wɑ bi ku ce idɔɔbii inɛ ngboɛ.
5 Woo ce gaasai ku sɛi kaa yɔkɔ ku bɑ ribai
ɑrɛɛ bii kù jɛ í jirima woodɑɛ ŋa.
6 Bɛɛbɛ mɔi woo logoo iyi í ce icɛ do wahala
nŋui á tako ku jɛ amaajɛɛ *.
7 Lasabu si ide ŋa iyi ǹ wɑ n fɔu ihẽ, nɔ Lafɛ̃ɛ
á sobiɛ i bɛi i gbɔò yaasei fei ndɛɛ.
8 Ye gigii Jesu Kirisi, tɔkui Davidi, iyi í jɩ̀ hai
si balɛu. Ideɛi í wɑ si laabaau jiidau iyi ǹ wɑ
n waazo.
9 Na laabaau jiidaui ǹ wɑ n yɛ ijuukpã hee
à dɩ̀m do sesee bɛi woo ce laalɔ. Amma idei
Ilaaõ si à dɩ̀.
10 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wɑ n temuaò fei ndɛɛ na irii inɛ
ŋa iyi Ilaaõ í cicau, ku bɑ aŋa mɔ ɑ bɑ faaba do
saabui Jesu Kirisi, nɔ ɑ nɛ ikpẽ si amboeɛ iyi
ci yɑ tã.
11 Ide ilu naanɛ wee.
Bii à ku do nŋu, aa ka wɛɛ do nŋu.
12 Bii à temuɑ, aa ka jɛ bomma do nŋu ajɔ.
Bii à nɔ à kɔsiɛ, nŋu mɔ á kɔsi wɑ.
13 Baa bii à jɛ hai nɛ naanɛ ŋa, do nŋu fei, nŋu
í jɛ ilu naanɛ,
Domi kaa yɔkɔ ku kɔsi ɑrɑɛ.

Woo ce icɛ iyi kù waa ce anyɔi icɛɛ

14 Ye inɛɛ ŋa gigii ide ŋau ihẽ fei nɔ i kɔnkɔn
du ŋa si wajui Ilaaõ i ni ɑ maà yɑ maa ce
kakɔɔ si ide ŋa, domi dimii kakɔɔ bɛɛbɛ kù nɛ
ɑrɑnfãani kãma, í gbe ku jɔ̀ inɛ ŋa iyi à waa
gbɔɔ ɑ ce nfe.
15 Ce kookaai i maa ce iyi aa baò saabu si
wajui Ilaaõ, bɛi woo ce icɛ iyi kù waa ce anyɔi
icɛɛ, iyi í yɑ maa sisi ide ntɔi Ilaaõ dee dee.
16 Amma waasu ide ŋa iyi ɑ kù nɛ ɑrɑnfãani
gɔ nɔ ɑ kaa sobi inɛ ŋa si naanɛ ku dasi nŋa,

* **1:4** ǹ wɑ n ye gigii kukpɑtɑɛ Timɔtee í kpɑtai wo si waati iyi Pɔlu wɑ nɛ. Amma Pɔlu wɑ bi ku naa ku yɔɔ má ku bɑ inɔ ku fɔ nŋau ku kpɑ iri. * **2:6** Si tiɑ nwo gɔ ŋa à yɑ ni, “bɛɛbɛ mɔi woo logoo á ce icɛi do wahala ku bɛi ku bɑ amaajɛ.”

domi inɛ ŋa iyi à waa ce bɛɛbɛ à ya na a ɲìò Ilaaɔ̃ a maa kooi.
17 Idei inɛ ŋau bɛ í yɛi bɛi juju sãmi iyi wa bɛjɛ ara. Si inɔ nŋai Himenee do Filɛtu à wa,
18 aŋa iyi à jɔ̀ kpãai ntɔ nɔ à waa kɛkɛ naanɛ ku dasii inɛ nkpɔ domi à ni awaatii kujɪ̀i iku ŋa í lɔ tã.
19 Do nŋu fei, icui naanɛ ku dasi nwa iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ do gbugbã kaa yaya. À mà iyi ntɔi si na iyi í jɔ̀ kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Lafɛ̃ɛ í mà inɛɛ ŋa. Nɔ í ni má, inɛ iyi wa kpe irii Lafɛ̃ɛ fei ku saa laalɔ ku ce.
20 Si ile nla jɛɛ dimi ikã ikãi í ya wa bɛ. À ce gɔgɔ ŋa do wura, gɔgɔ ŋa mɔ do isɔ fũfũ. Inɛ nŋu ŋau bɛ ajɔi jingau nla ŋai à ya ceò icɛ. Amma gɔgɔ ŋa mɔ à wɛɛ má iyi à ce do amà, gɔgɔ ŋa mɔ kaalei, inɛ nŋu ŋai à ya maa ceò icɛi ajɔ fei.
21 Na nŋu, inɛ iyi wa nya araɛ hai si laalɔ ŋa iyi ǹ fɔ ideɛu fei, á yɛi bɛi jɛɛ iyi í nɛ bɛɛrɛ. Á jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica ikã ku jɛ tɛɛ mam mam, nɔ Lafɛ̃ɛ á yɔkɔ ku ceò icɛ si na iyi í jɔ̀ í tã sɔɔlu ku ceò icɛ jiida baa yooma fei.
22 Saa kubi nfe nfei awaasũ ŋa, dɛdɛ kpãai dee dee ku jɛ, do naanɛ ku dasi, do kubi, do laakai ku sũ, awɔ do inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ Lafɛ̃ɛ do inɔ akã.
23 Amma maà ya ce kakɔɔ si mii iyi kù nɛ aranfãani do iyi kù nɛ yaase, domi ì mà kam kam iyi nŋui í ya na ku bí ija.
24 Nɔ wee kù sɪ̀a woo ce icɛi Lafɛ̃ɛ ku maa ja, amma í sɪ̀a kú bi inɛ fei, nɔ kú jɛ inɛ iyi á yɔkɔ ku kɔ si cio nɔ ku ya temua.
25 Inɛ ŋa iyi a kù waa jɛsi ideɛ í sɪ̀a ku ba ŋa ide ku fɔ do kúrɔ̀. Á yɔkɔ ku jɛ Ilaaɔ̃ á mu nŋa kpãa a kpaasiò idɔ nŋa a mà ntɔ,
26 nɔ laakai nŋa ku baa, a gbã hai si taai Seetam, nŋu iyi wa mu ŋa wo nɔ í jɔ̀ à waa ce idɔɔbiɛ.

Waatii ankãanyi

3

1 Amma í sɪ̀a i mà ŋa iyi kuwɛɛ nwa á na ku gaabu si waatii ankãanyi.
2 Amanɛ ŋa aa maa ce idei iri nŋa, lasabu nŋa fei si fiai á ya wa, aa jɛ woo tɔɔ fufu, aa nyisi iyi aŋa à jɛ ngɔgɔ, aa maa bu Ilaaɔ̃. A kaa jirima baa nŋa ŋa, aa jɛ gudulu ŋa, a kaa mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.
3 Aa jɛ hai nɛ kubi ŋa, a kaa nɛ araarei inɛ ŋa, aa jɛ woo sɔ irii inɛ ŋa, a kaa mà ara nŋa, aa jɛ inɛ ku gaabu ŋa, nɔ aa jɛ mbɛɛi woo ce jiida ŋa.
4 Aa jɛ ilu zamba ŋa, a kaa nɛ lasabu jiida, aa nɛ faao. Aa bi faayii andunya ku re Ilaaɔ̃.
5 Aa maa too kpãai Ilaaɔ̃ do gɛlɛ, amma ilu muafiti ŋai domi à kɔsi gbugbãɛ. Fa araɛ hai bi amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa.
6 Gɔgɔ ŋa aa maa lɔ kpasɛ̃ do kpasɛ̃ ŋa a maa kãmia inaabo hai donda kulɛlɛ ŋa. Inaabo ŋau, dulum du ŋa í caa nɔ à waa too binɛ ikã ikã fei.
7 Iju iyi í má fei inaabo bɛɛbɛ ŋau à waa dɛ aŋa a mà ngɔgɔ, amma a kaa nɔ a mà ntɔu pai.
8 Si bɛi Zanɛsi do Zambɛɛsi à kɔsi Moizi wo, bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau mɔ à kɔsi ntɔu, iri nŋa í sinda mam mam. Naanɛ ku dasi nŋa kù nɛ aranfãani kãma.
9 Amma kookaai nŋa kaa bɔò ŋa bii kãma, domi inɛ fei á na ku yɛ sũmu ku jɛ nŋa, si bɛi à yɛ ti Zanɛsi do Zambɛɛsi.

Iyi Pɔlu í dasi Timɔtee ku ce

10 Amma awɔ ì mà sãa sãa yaase bɛi ǹ kɔ inɛ ŋa si cio do yaase bɛi ǹ ce isɛɛnɛm bi tu ŋɛ, do mii ŋa iyi ǹ dasi idɔ n ce, do naanɛ ku dasim, do laakaim, do suurum, do kubim, do temuam.
11 Ì mà bɔ̃nɛ iyi à nyisim do ijuukpã iyi í bam si ilui Antiɔsi do Ikonimu do Lisitu. Kù nɛ bɔ̃nɛ gɔ iyi n kù yɛ bɛ. Amma Lafɛ̃ɛ í nyam hai si fei ndɛɛ.
12 Ntɔi, inɛ iyi wa bi ku ce kuwɛɛɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ si anu akã iyi í ce do Jesu Kirisi kù nɛ bɛi á ce iyi kù yɛ ijuukpã.
13 Amma inɛ laalɔ ŋa do woo sɔ ibo ŋa waati kãma fei laalɔ nŋa í ya maa kɔ̃ɔsii. Si bɛi à waa dɪ̀ ijui inɛ gɔ ŋa, bɛɛbɛ mɔi à waa dɪ̀ ijui ara nŋa.
14 Amma awɔ, leekɪ̀ dim dim si cio iyi à kɔɛ si, iyi ì dasi naanɛ, domi ì mà inɛ iyi í kɔɛ si.
15 Hai keekeɛi, ì mà kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi á yɔkɔ ku muɛ bisi i dasiò Jesu Kirisi naanɛ ku ba i ba faaba.
16 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ fei hai bi Ilaaɔ̃i wa naa. Nɔ í nɛ aranfãani ku kó inɛ ŋa si cio, ku nyisi amanɛ kuraraɛ, nɔ ku dasiɛ kpãa jiida má, nɔ ku nyisiɛ yaase bɛi á jɛò dee dee,
17 ku ba inɛi Ilaaɔ̃ ku kɔ̃, nɔ ku tã sɔɔlu ku ceò icɛ jiida baa yooma fei.

4

1-2 Ǹ wa n tɔɔɛi Timɔtee, i ya maa waazoa inɛ ŋa idei Ilaaɔ̃ waati kãma fei. I ya tã sɔɔlu baa bii bɛirei, à jɛ a kù jɛ. Ǹ wa n tɔɔɛi si wajui Ilaaɔ̃ do si wajui Jesu Kirisi, nŋu iyi á kiiti ilu hunde do iku ŋa. Na irii kunyiɛ wa do kunaai bommaɛi ǹ wa n dasiɛ icɛu bɛ. Na nŋu, lɛlɛ ŋa, nɔ i nyisi ŋa kurara nŋa, mu nŋa gbugbã, nɔ i kɔ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ do suuru nla nla.
3 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi domi waati gɔ wa naa iyi inɛ ŋa a kaa bi idei kukɔsi jiida ku gbɔ, amma aa dɛdɛa ara nŋa woo kɔ si cio nkpɔ, inɛ ŋa iyi aa lɛlɛ ŋa do ide iyi à bi ku gbɔ.
4 Aa kɔ ku gbɔ ide ntɔu, nɔ aa sinda ara nŋa si idei arái amanɛ ŋa.
5 Amma awɔ, mu araɛ si mii fei, temua do ijuukpã, ce icɛi laabaau jiidau ku waazoɛ, nɔ i jɔ̀ icɛi idei Ilaaɔ̃ iyi ì waa ce ku kɔ̃ mam mam.
6 Amma amu takam, kuwɛɛm í jɛ bɛi atɛ̃i kuwee iyi à waa nikã, nɔ waati iyi an jɔ̀ andunya í maai wa.

7 Ǹ jabu jiida, nɔ ǹ sɛi ǹ bɔ hee kɔɔ, nɔ ǹ wa
n leekɪ̀ si naanɛ ku dasi dim dim.
8 Nsɛi, ǹ mà iyi an ba ribai dee dee ku jɛ.
Lafɛ̃ɛ woo kiiti dee deei á muum si ajɔ nŋu.
Kù jɛ amu akã, amma hee do inɛ ŋa iyi à bi
ajɔi kunyiɛ wa fei.

Idei ankãanyi

9 Ce kookaai i hãmɛɛm wa ńya ńya,
10 domi Demasi í jɔ̀m í bɔ Tɛsalonika si na
iyi í jɔ̀ í bi andunya kaa kaa. Kɛrɛsani, inɛ nŋu
í nɛ ikpa ilɛi Galati nɔ Titee mɔ í nɛ ikpa ilɛi
Dalumasi.
11 Luku nŋu akãi í wa bi tom ihɛ̃. Gbã
Maaku iŋɛò i naa wa ajɔ ŋa, domi á yɔkɔ ku
sobim si icɛm nɔu.
12 Ǹ bɛ Tisiki Efɛɛzu.
13 Bii ì waa naa, soom kumboo ku nya
tũtũm wa iyi ǹ jɔ̀ Torasi kpasɛ̃i Kaapusi, do
tiam ŋa, iyi í re mɔm nŋui í jɛ iyi à ce do batau.
14 Alesandu gbɛdɛu *, í ceem laalɔ ntɔ ntɔ.
Lafɛ̃ɛ á sãa mii iyi í ce.
15 Awɔ mɔ laakaiɛ, domi í kɔ̀sí ide nwa do
gbugbã.
16 Inɛ kãma kù nɔ kù leekɪ̀ do amu sinteu
mɔm iyi ǹ wa n kɔò aram, aŋa feii à jɔ̀m. Ilaaɔ̃
ku maà mu ŋa do.
17 Do nŋu fei, Lafɛ̃ɛ í leekɪ̀ do amu í muum
gbugbã, ku ba n waazo laabaau jiidau mam
mam nɔ dimi mmu ŋau fei a gbɔɔ. Nɔ ǹ fita
si wahalau bɛi inɛ iyi í gbã hai si gɛlɛi muusu
nla.
18 Lafɛ̃ɛ á nyam hai si laalɔ baa yooma fei,
nɔ kú jɔ̀ n lɔ si bommai leleɛ do alaafia. Ka
saabuɛ hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

19 Ce Pirisila do Akilasi fɔɔ do inɛi kpasɛ̃i
Onezifɔɔ ŋa.
20 Erasitu í gbe Kɔrɛnti bɛ nɔ ǹ jɔ̀ Torofimu
Miletu, domi kù waa nɛ baani.
21 Ce kookaai i naa hee sukui tũtũ ku maa
to.
Ebulusi, do Pudɛni, do Linusi, do Kolodia,
do inɛ nwa ŋau fei à waa ceɛ fɔɔ.
22 Lafɛ̃ɛ ku wɛɛ do awɔ.
Nɔ didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wa si iŋɛ fei.

---

* **4:14** gbɛdɛu Gbɛdɛ iyi à waa fãau ihɛ̃ kù jɛ bɛi gbɛdɛ ku rɔ kaako ŋa. Inɛ nŋu isɔ ku ce booda ŋa do iwɛ̃ iyi inɛ ŋa à ya maa tɔɔi í ya yɔ́.

Tiɑ iyi Pɔlu í kɔɑ Titee

Pɔlu í ce Titee fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo ce icɛi Ilaaɔ̃ do woo bɛi
Jesu Kirisi, amui ǹ kɔ tiau wɑ. À bɛm nii n
koo n sobi inɛ ŋɑ iyi Ilaaɔ̃ í cicau ku bɑ ɑ dasiɛ
naanɛ, nɔ ɑ mà ntɔu si gãmɛi kpãai naanɛ ku
dɑsi nwɑ.
2 Iyi bɛi á jɔ̀ ɑ mɑɑ cɔ kpãai kuwɛɛ hai tã.
Ilaaɔ̃ ci yɑ sɔ ibo. Nɔ bɑɑ hai kù tɑkai andunyɑ
í ce kuwãi kuwɛɛ hai tã.
3 Nɔ nsɛi, si ɑwɑɑti iyi í jilɛu, í jɔ̀ ideɛu í fitɑ.
Ideui í dɑɑm si ɑwɔ n wɑɑzoɛ si bɛi í jilɛɛm,
nŋu iyi í jɛ Ilaaɔ̃ woo fɑɑbɑ nwɑ.
4 Amu Pɔlu ǹ wɑ n ceɛ tiau ihẽ wɑi, Titee. Si
bɛi do sɑɑbum nii ì dɑsiò Jesu nɑɑnɛ bɛi ɑmu
mɔ, nŋui í jɔ̀ ì jɛ ɑmɑ ɑbím. Ilaaɔ̃ Bɑɑbɑ do Jesu
Kirisi woo fɑɑbɑ nwɑ ɑ muuɛ didɔ̃ do lɑɑkɑi
ɑkã.

Icɛ iyi Pɔlu í dɑsi Titee Kɛrɛti

5 Ǹ jɔ̀ɛ Kɛrɛti bɛi ku bɑ i teese ide ŋɑ iyi í
gbeu, nɔ i cicɑ inɛ ngbo ŋɑ si igbɛi inɛi Jesu
ŋɑ si ilu ŋɑu fei si bɛi ǹ sɔ̃ɛu.
6 Inɛ iyi á jɛ inɛ ngboi igbɛu í gbe ku jɛ inɛ
iyi kù nɛ tɑɑle gɔ, iyi í nɛ ɑbo ɑkã lege lege nɔ
ɑmɑɛ ŋɑ à jɛ woo dɑsi Jesu nɑɑnɛ ŋɑ. Ku mɑà
jɛ ɑ mɑɑ sɔ iri nŋɑ do dɑɑ bututu nɔ ɑ mɑà jɛ
ɑmu ŋɑ iyi ɑ ci yɑ jirimɑ inɛ.
7 Ntɔ ntɔ, inɛ ngboi igbɛu icɛi Ilaaɔ̃i wɑ ce.
Nɑ nŋu í gbe ku jɛ hai nɛ tɑɑle. Kù sɩ̃ɑ ku jɛ ilu
fɑɑu, walɑkɔ ilu idɔɔkɔ̃, walɑkɔ woo mɔ ɑtẽ,
walɑkɔ à bi ijɑ, walɑkɔ inɛ iyi wɑ bi ku bɑ fiɑ
do bisi lɑɑlɔ.
8 Ammɑ í gbe ku jɛ inɛ iyi í yɑ yɑɑɛ inɛ njoo
ŋɑ, nɔ ku yɑ bi mii jiidɑ ku ce. Nɔ ku jɛ inɛ iyi
í mà ɑrɑɛ. Ku jɛ inɛ dee dee do inɛ kumá nɔ
ku yɑ sɑku.
9 Í gbe ku mɑɑ mu ide iyi í nɛ nɑɑnɛu dim
dim si bɛi à kɔɑɑ si. Bɛɛbɛi á yɔkɔ ku muɑ inɛ
ŋɑ iyi à gbe gbugbã nɔ ku tusɛ nŋɑ yɑɑsei cio
jiidɑ nɔ ku kãmiɑ woo jã ide ŋɑ.
10 Ǹ wɑ n fɔ bɛɛbɛi domi inɛ nkpɔi í wɑ si
igbɛu iyi ɑ kù wɑɑ jirimɑ inɛ ngbo ŋɑu, inɛ ŋɑ
iyi à wɑɑ dɑsi inɛ ŋɑ iju dũdũ do ide nfe. Si
inɔ nŋɑ, Zuifu ŋɑ iyi à dɑsi Jesu nɑɑnɛu, aŋɑ
mɔm nii à re.
11 Í gbe ɑ gɑnji ŋɑ, domi à wɑɑ bitɑndi
nyɑɑnze nkpɔ si bɛi à yɑ mɑɑ cio nŋɑ mii iyi
kù jɔ. À yɑ mɑɑ ce bɛɛbɛi ku bɑ ɑ bɑò fiɑ do
bisi lɑɑlɔ.
12 Inɛi Kɛrɛti gɔ tɑkɑɛ iyi í jɛ woo sisi idei
iwẽ nŋɑ í ni, wɑɑti kãmɑ fei inɛi Kɛrɛti ŋɑ woo
sɔ ibo ŋɑi, nɔ à gɑɑbu bɛi iŋɑi sɑko ŋɑ, ilu ikɑ
ŋɑi, lɑsɑbu nŋɑ fei si kpãai ijɛi í wɑ.
13 Nɔ ide iyi í fɔu ntɔi. Nɑ nŋu, sõ ŋɑ ide do
kugɑɑbu ku bɑ ɑ leekĩ dim dim si kpãai nɑɑnɛ
ku dɑsi,
14 nɔ ɑ mɑà nɑ ɑ too si alái Zuifu ŋɑu, walɑkɔ
woodɑi inɛ ŋɑ iyi à yɑɑ hai si kpãai ntɔ.
15 Mii fei í mái bi inɛ ŋɑ iyi à má, ammɑ
nkãmɑ ci yɑ má bi ilu riisi ŋɑ do hɑi dɑsi
nɑɑnɛ ŋɑ, domi lɑsɑbu nŋɑ do idɔ nŋɑ fei í nɛ
riisi.
16 À wɑɑ fɔ do gɛlɛ à ni aŋɑ à mà Ilaaɔ̃, ammɑ
kookoosu nŋɑ wɑ jã ŋɑ ide. À jɛ inɛ lɑɑlɔ do
woo kɔ̀ ide ŋɑ, ɑ kɑɑ yɔkɔ ɑ ce mii jiidɑ kãmɑ
má.

2

Kukɔsi jiidɑ

1 Awɔ tɑkɑɛ kɔ ŋɑ si cio jiidɑ.
2 Sõ mɔkɔ ngbo ŋɑ ɑ jɔ̀ ɑ mà mii iyi à wɑɑ ce,
nɔ ɑ jɛ ilu bɛɛrɛ iyi à mà ɑrɑ nŋɑ nɔ ɑ leekĩ si
kpãai nɑɑnɛ ku dɑsiu dim dim do ti kubi do
ti temuɑ.
3 Sõ ɑbo ngbo ŋɑ mɔ ɑ mɑɑ jɛ kuwɛɛ nŋɑ dee
dee bɛ́i í jɔ inɛi Ilaaɔ̃ ŋɑ à yɑ ce. A mɑà jɛ woo
sɔ irii inɛ ŋɑ wɑlɑ woo mɔ ɑtẽ. Í sɩ̃ɑ ɑ yɑ mɑɑ
muɑ ɑbo ɑsɔ mɔkɔ sɑɑtɑrɑ ŋɑ bisi jiidɑ
4 ku bɑ ɑ mà bɛi ɑɑ bi mɔkɔ nŋɑ ŋɑ do ɑmɑ
nŋɑ ŋɑ.
5 Nɔ ɑ kɔ ŋɑ si ɑ mà ɑrɑ nŋɑ ɑ jɛ inɛ ŋɑ iyi
ɑɑ leekĩ do mɔkɔ nŋɑ ŋɑ ɑ mɑɑ ce icɛi ɑbo ɑsɔ
mɔkɔ nŋɑ, ɑ jɛ inɛ jiidɑ ŋɑ iyi ɑɑ sũɑ mɔkɔ nŋɑ
ŋɑ iri ilɛ. Iyi bɛi á jɔ̀ inɛ gɔ kɑɑ yɔkɔ ku fɔ lɑɑlɔi
idei Ilaaɔ̃ nɑ iri nŋɑ.
6 Sõ ɑwɑɑsũ ŋɑ mɔ ɑ mà ɑrɑ nŋɑ.
7 Bɛɛbɛ mɔi ɑwɔ tɑkɑɛ, i yɑ jɔ̀ ɑ yɛ siɛ jiidɑ ku
ce si mii fei. Si cioɛ, nyisi ŋɑ iyi ì jɛ dee dee
nɔ ì wɑɑ ce mii iyi à dɑsiɛ.
8 Sõ ŋɑ idei ntɔu iyi ɑ kɑɑ yɛò tɑɑlei ideɛ. Iyi
bɛi á jɔ̀ ɑnyɔ ku mu mbɛɛ nŋɛ ŋɑ domi ɑ kɑɑ
bɑ lɑɑlɔ nwɑ ɑ fɔ.
9 Sõ ɑru ŋɑ mɔ ɑ jirimɑ lɑfẽɛ nŋɑ ŋɑ si mii
fei nɔ ɑ yɑ ce mii iyi á dõ nŋɑ si. A mɑà yɑ bɑ
ŋɑ kɑkɔɔ ku ce,
10 nɔ ɑ mɑà yɑ ce ŋɑ ile, ammɑ ɑ nyisi ɑrɑ
nŋɑ iyi aŋɑ à jɛ ilu nɑɑnɛ si mii fei. Bɛɛbɛi inɛ
ŋɑ ɑɑ mɑò bɛɛrɛi cioi Ilaaɔ̃ woo fɑɑbɑ nwɑ.
11 Ǹ ni i ce bɛɛbɛi domi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ didõɛ í
nɑɑ si andunyɑ. Didõu á yɔkɔ ku muɑ inɛ fei
fɑɑbɑ.
12 Didõu wɑ sõ wɑ kɑ jɔ̀ kɔdɛɛi andunyɑ do
kuwɛɛ iyi kù wɑɑ mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. Bɛɛbɛi ɑɑ
kɑ ce kuwɛɛ nwɑ si andunyɑu ihẽ dee dee, kɑ
mɑò ɑrɑ nwɑ, nɔ kɑ mɑò bɛɛrɛi Ilaaɔ̃,
13 nɔ kɑ mɑɑ degbeò ɑjɔ jiidɑ iyi à wɑɑ cɔ
kpãaɛ, si bii Jesu Kirisi woo fɑɑbɑ nwɑ á nyisi
ɑmboeɛ. Jesu Kirisi nŋui í jɛ Ilaaɔ̃, nɔ nŋui í lɑ.
14 Í so ɑrɑɛ í nɑ nɑ iri nwɑ ku yɑ wɑ hai si
lɑɑlɔ bɑɑ yoomɑ fei, nɔ ku ce wɑ inɛ kumá ŋɑ
kɑ nɑ kɑ jɛ bɛi dimi ɑkã iyi á jɛ titi nŋu ɑkã nɔ
kɑ jɛ ilu himmɑ kɑ mɑɑ ceò icɛ jiidɑ.
15 Bɛɛbɛi í sɩ̃ɑ i yɑ cioɑ inɛ ŋɑ. Sõ ŋɑ ide do
kugɑɑbu, nɔ i mu nŋɑ gbugbã si bɛi ì nɛ kpãaɛ.
Mɑà jɔ̀ inɛ gɔ ku dondɑɛ.

3

Isɛɛnɛi inɛi Jesu ŋɑ

1 Ye inɛi igbɛi Jesu ŋau fei gigi a ya sũa
ilaalui ilɛ ŋa do inɛ ngbo ŋa iri ilɛ, a ya jirima
ŋa, nɔ a ya tã sɔɔlu si icɛ jiida fei ku ce.
2 Sɔ̃ ŋa a maà ya fɔ laalɔi inɛ gɔ, nɔ a maà ya
dɛ anui inɛ gɔ, amma a ya cea inɛ fei jiida nɔ
a nyisi inɛ ŋa daa didɔ̃.
3 Í sĩa ka ce bɛɛbɛ domi tako wo awa mɔ à
yɛi bɛi inɛ ŋa iyi à gbe. A kù nɛ yaase, a ci ya
ka jirima Ilaaɔ̃, à ya ka maa ce kurara. Kɔdɛɛi
andunya baa yooma fei do faayi ŋai à waa nɛò
wa. À waa ce kuwɛɛ nwa do inɔ sãmi do binɛ.
Nɔ à cé njɛ.
4 Amma waati iyi Ilaaɔ̃ woo faaba nwa í
nyisi jiida ku jɛɛ do bɛi í bi amanɛ ŋa,
5 í faaba wa. Waati bɛɛbɛi Hundeɛ iyi í da
nwa si í bí wa isɛ gbeejisia nɔ í mu nwa kuwɛɛ
titɔ̃. Kù faaba wa si na iyi í jɔ̀ à ce icɛ jiida,
amma si na iyi í jɔ̀ í ce araare nwai.
6 Ilaaɔ̃ í mu nwa Hundeɛ do inɔ akã na
saabui Jesu Kirisi woo faaba nwa,
7 ku ba ka na ka jɛ inɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃
na didɔ̃ɛ nɔ ka jɛ tubui kuwɛɛ hai tã iyi à waa
cɔ kpãaɛ.
8 Ideu í nɛ naanɛ. Ǹ bi i fɔ ideu i sisi ku ba
inɛ ŋa iyi à dasi Ilaaɔ̃ naanɛ a ce kookaai a ceò
icɛ jiida. Ideu ide jiidai nɔ í nɛ aranfãani bi
inɛ ŋa.
9 Amma i ya fɛò kudɛdɛi ide hai nɛ yaase
ŋa ku ce, nɔ i maà ya dɛ irii bala nwa ŋa kú
mà, nɔ i maà ya maa ce kakɔɔ hai tã si gãmɛi
wooda. Iyi bɛ fei ngbɛi, kù nɛ aranfãani
kãma.
10 Inɛ iyi wa fɛɛfɛ inɛ ŋa, sɔ̃ɔ bɛi isɛ gbeeji i
bɛi i nya lafɛ̃ɛ ikã.
11 Awɔ takaɛ ì mà iyi amanɛ dimi bɛɛbɛ
í yaai hai si kpãa jiida, wa ce dulum nɔ
kookoosuɛ í jɔ̀ à yɛ taaleɛ.

Idei ankãanyi

12 Wee an na n bɛ Aatemasi walakɔ Tisiki
wa bi tɛɛ. Waati iyi inɛ akã nŋa á na ku to wa,
ce kookaai i naa i bam Nikopolisi, domi bɛi ṅ
bi n maa n wa sukui tũtũ.
13 Mua Zenasi woo mà woodau do Apolo
bukaatai mii iyi à bi fei si isɛɛnɛ nŋau, ku ba
ngɔgɔ ku maà gaizia ŋa.
14 Í sĩa inɛ nwa ŋau mɔ a hanya si icɛ jiida
ku ce, ku ba a ba bukaatai mii iyi à bi nɔ a maà
jɛ kuwɛɛ nŋa ngbɛ ngbɛ.
15 Inɛ ŋa iyi à wa bi tom ihẽ fei à ceɛ fɔɔ. Ce
inɛ ŋa iyi à bi wa si kpãai naanɛ ku dasi fɔɔ.
Didɔ̃í Ilaaɔ̃ ku wa si iŋɛ fei.

Tiɑ iyi Pɔlu í kɔɑ Filemɔɔ

Pɔlu í ce Filemɔɔ fɔɔ

1 Amu Pɔlu iyi ǹ wɑ piisɔ̃ɔ nɑ irii Jesu
Kirisi, ɑmu do Timɔtee inɛ nwɑ à ceɛ tiɑu
ihɛ̃ wɑi Filemɔɔ, ɑwɔ bɑɑkɔɔ nwɑ do minjisiɑ
nwɑ si icɛu.
2 Nɔ à ce inɛi igbɛi Jesu ŋɑ iyi à yɑ tɔtɔɔ
kpɑsɛ̃ɛu fɔɔ do wecī nwɑ Apiɑ, do Aɑsipu,
nŋu iyi wɑ bɑ wɑ ku jɑbu.
3 Ilɑɑɔ̃ Bɑɑ nwɑ do Lɑfɛ̃ɛ Jesu Kirisi ɑ mu
nŋɛ didɔ̃ do lɑɑkɑi ku sū.

Kubii Filemɔɔ do nɑɑnɛ ku dɑsiɛ

4 Wɑɑti iyi ǹ wɑ n ce kutɔɔ fei ǹ yɑ n ye
gigiɛi nɔ ǹ yɑ n sɑɑbu Aɔ̃ Lɑfɛ̃ɛm nɑ iriɛ,
5 domi ǹ wɑ n gbɔ bɑɑui nɑɑnɛɛ iyi ì dɑsi
Lɑfɛ̃ɛ Jesu do bɛi ì bi woo dɑsi Jesu nɑɑnɛ ŋɑ
fei.
6 Ǹ wɑ n tɔɔ Ilɑɑɔ̃ ku jɔ̀ ɑnu ɑkã iyi ɑwɑɛ ŋɑ
à nɛ nɑ nɑɑnɛ ku dɑsiu ku jɔ̀ i mà mii jiidɑ iyi
à nɛ si kpãɑi Kirisi fei.
7 Bɑɑkɔɔm, kubiɛu í muum gbugbã ntɔ ntɔ
do inɔ didɔ̃ nlɑ nlɑ, domi ì wɑɑ tū inɔi inɛi
Ilɑɑɔ̃ ŋɑ.

Pɔlu wɑ tɔɔɑ Onezimu suuru

8 Nɑ nŋu, bɑɑ do iyi ǹ nɛ kpãɑ nɑ irii Kirisi
iyi ɑn tilɑsiɛ i ce iyi í sīɑ,
9 do nŋu fei, nɑ kubii í jɔ̀ ǹ wɑ n tɔɔɛ suuru.
Amu Pɔlu, ɑmu iyi ǹ jɛ mɔkɔ ngbo, nɔ wee
nsɛi ǹ wɑ piisɔ̃ɔ nɑ irii Jesu Kirisi,
10 ǹ wɑ n tɔɔɛ suurui nɑ irii Onezimu, nŋu
iyi í jɛ bɛi ɑmɑm iyi ǹ bí si kpãɑi nɑɑnɛ ku dɑsi
si ile piisɔ̃ɔ ihɛ̃.
11 Tɑko wo kù sobiɛ jiidɑ, ɑmmɑ nsɛi í jɛ
sobi nlɑ nlɑ bi tɛɛ do bi tom.
12 Nsɛi ǹ bɔɔ wɑi bi tɛɛ, nŋu iyi ǹ bi bɛi ɑrɑi
ɑmu tɑkɑm.
13 Ǹ bi ku wɑ kɔkɔm nii wo ku sobim si
ɑgbɛɛ̀ si wɑɑti iyi ǹ wɑ piisɔ̃ɔ ihɛ̃ nɑ lɑɑbɑɑu
jiidɑu.
14 Ɑmmɑ n kù bi n ce ngɔgɔ bii kù yeɛ, domi
n kù bi i sobim do tilɑsi, bii kù jɛ do idɔɔbiɛ.
15 Á yɔkɔ ku jɛ iŋɛò Onezimu ì fɛɛfɛ njɛ ŋɑi
wo si wɑɑti keekeu ku bɑ i nɑɑ i nɔɔ do ɑjɔ fei.
16 Kɑɑ nyi wɑ bi tɛɛ bɑɑ bɛi ɑru nŋu ɑkã má,
ɑmmɑ í re ɑru. Á nyi wɑi bɛi bɑɑkɔɔ jiidɑɛ. Ǹ
nɛ kubiɛ ntɔ ntɔ, nɔ í sīɑ titɛɛ ku re, domi kù
jɛ ɑruɛ nŋu ɑkã, í jɛ bɑɑkɔɔɛ si kpãɑi Kirisi má.
17 Nɑ nŋu, bii ì wɑɑ kɑm bɛi kpɑɑsiɛ, gbɑ
nŋu mɔ bɛi ɑɑ gbɑ ɑmu tɑkɑm.
18 Bii ì rɑrɑɛ, wɑlɑkɔ bii wɑ mu gbesɛɛ,
sindoɛ si irim.
19 Wee, ǹ wɑ n kɔ iyi ihɛ̃ do ɑwɔi ɑmu
tɑkɑm, ɑmu Pɔlu, ɑn sãɑɛ fei ndɛɛ. Bɑɑ bii n
kù fɔɔ, ɑwɔ tɑkɑɛ ì mà iyi ì wɑɑ mu gbesem
nɑ kuwɛɛɛ iyi ì bɑ.
20 Nɑ nŋu, ɑwɔ inɛm, ǹ wɑ n tɔɔɛ i ceem
didɔ̃u bɛ nɑ irii Lɑfɛ̃ɛ. Tū inɔm si kpãɑi Kirisi.
21 Ǹ ceɛ tiɑu ihɛ̃ wɑi si nɑ iyi í jɔ̀ ǹ wɑ n
nɑɑnɛɛ iyi ɑɑ jirimɑ ide iyi ǹ wɑ n fɔu, nɔ ǹ
mà kɑm kɑm ɑɑ ce ku re bɑɑ iyi ǹ wɑ n tɔɔɛu.
22 Mii ɑkãi í gbe, ceem sɔɔlui ile bii ɑn nɑɑ
n wɑ, domi ǹ wɑ n cɔ kpãɑ iyi Ilɑɑɔ̃ ɑ́ nɑ ku
sindoom wɑ bi tu ŋɛ mɑ́ nɑ sɑɑbui kutɔɔ nŋɛ.

Sukudɔ̃ ku tɔɔ

23 Epɑfɑɑsi, ɑwɑò inɛ iyi ɑ wɑ ile piisɔ̃ɔ nɑ
irii Jesu Kirisiu, í ni n ceɛ fɔɔ.
24 Bɛɛbɛ mɔi woo bɑm icɛ ku ce ŋɑ, Mɑɑku
do Aritɑɑki do Demɑsi do Luku, ɑŋɑ fei à ceɛ
fɔɔ.
25 Didɔ̃i Lɑfɛ̃ɛ Jesu Kirisi ku wɑ si ŋɛ.

Tiɑ iyi à kɔɑ inɛi Ebɛɛ ŋɑ

Ilaaɔ̃ í jɔ̀ Amai nŋu takaɛ í ba wa ide ku fɔ

1 Tako bala nwa ŋa à gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ̃ hai
si gɛlɛi waliiɛ ŋa isɛ fɛɛfɛlo si kpãa ikã ikã.
2 Amma si waatii ankãanyiu ihẽ awa à gbɔ
ide ku fɔi Ilaaɔ̃ hai si gɛlɛi Amaɛ takaɛ. Amaui
Ilaaɔ̃ í cica ku jɛ woo jɛ tubui mii fei, nŋu iyi
aŋaò à taka andunya.
3 Amboe iyi Ilaaɔ̃ í nɛ fei, si Amaɛi aa ka yɔɔ.
Amau í jɔ Ilaaɔ̃ takaɛ dee dee, í nɔ wa mu mii
fei do gbugbãi ideɛ. Waati iyi í ce icɛ iyi á kpa
idei dulum dii inɛ ŋa í tã, ŋɔi í koo í buba lele
si awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei.

Amai Ilaaɔ̃ í re amaleka ŋa

4 Si bɛi Ilaaɔ̃ í na Amaɛu iri iyi í re ti
amaleka ŋa, bɛɛbɛ mɔi Amau takaɛ í re
amaleka ŋa.
5 Do ntɔ, Ilaaɔ̃ kù sɔ̃ inɛ akãi amaleka ŋau
ku ni,
Awɔi ì jɛ Amam. Hai nnyi ǹ jɛ baaɛ.
Kù nɔ kù jɛ amaleka gɔi wa fãa iyi í ni,
An jɛ baaɛ, nɔ nŋu mɔ ku jɛ amam.
6 Amma waati iyi Ilaaɔ̃ í bɛ ama yemmaɛ wa
si andunya í ni,
Amalekam ŋa fei a gulɛa.
7 Ide iyi Ilaaɔ̃ í fɔ na irii amaleka ŋau wee. Í
ni,
Ǹ ce amalekam ŋai bɛi fufu,
Woo ce icɛm ŋau mɔ bɛi amɛi ina.
8 Amma Amaɛi wa fãa iyi í ni,
Awɔi ì jɛ Ilaaɔ̃. Ǹ jilɛ bommaɛ hee do ajɔ fei.
Dee dee ku jɛi í jɛ akpai bommaɛ.
9 Ì bi jiida nɔ ì cé laalɔ.
Na ŋɔi í ce amu Ilaaɔ̃ ǹ cicaɛ, awɔ Ilaaɔ̃.
Ǹ nɔ ǹ muuɛ inɔ didɔ̃ nɔ ǹ jɔ̀ bɛɛrɛɛ í re ti
kpaasi ŋa.
10 Nɔ í sɔ̃ má í ni,
Awɔ Lafẽɛ, hai sinte awɔi ì jilɛ icui ilɛ.
Do awɔɛi ì ceò lele.
11 Fei ndɛɛ á ce nfe amma awɔi aa wɛɛ.
Lele do ilɛ fei á gboi bɛi ibɔ.
12 Awɔi aa taabu ŋa bɛi jĩnɛ.
Aa nɔ a maa kpaasi bɛi à ya kpaasi ibɔ.
Amma awɔ i kaa kpaasi, nɔ kuwɛɛɛ kàa kpa
iri.
13 Ilaaɔ̃ kù nɔ kù sɔ̃ amalekaɛ gɔ kù ni,
Buba awɔ njɛm hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi
isɛɛ.
14 Debɛi, mii amaleka ŋa à jɛ. À jɛ hunde ŋa
iyi à waa cea Ilaaɔ̃ icɛ, aŋai í ya bɛ a koo a sobi
inɛ ŋa iyi aa ba faaba.

2

Idei faaba

1 Na nŋu, í sĩa ka mu ide iyi à gbɔ dim dim
ku ba ka maà nyɔɔ,
2 domi baa ide iyi amaleka ŋa à naaò wa
í nɛ gbugbã hee inɛ iyi kù saaluɛ walakɔ kù
jirimaɛ fei í ba ijuukpã iyi í jɔ.
3 Debɛi, bɛirei aa ka ce ka yɔkɔ ka saa
ijuukpã bii à waa cɛiò idei faaba iyi í to bɛɛbɛ.
Lafẽɛ takaɛ í tako í sisi idei faabau, nɔ si anyiɛ
inɛ ŋa iyi à gbɔɔ à sɔ̃ wa à ni ideu ntɔi.
4 Nɔ Ilaaɔ̃ í ce maamaake ikã ikã fei ku ba
gbugbãi sɛɛda nŋau ku kɔ̃ɔsi. Nɔ í cea inɛ ŋa
amua ikã ikãi Hundeɛ si bɛi í bi.

Woo faaba inɛ ŋa

5 Ntɔ ntɔ, andunya iyi á na ku naa iyi à
waa fãau, kù jɛ amaleka ŋai Ilaaɔ̃ í jilɛ a jɛ inɛ
ngboɛ.
6 Amma inɛ gɔ í kɔ bii gɔ í ba Ilaaɔ̃ ide ku fɔ
í ni,
Mii amanɛ í jɛ hee ì waa ce lasabuɛ.
Yooi í jɛ amanɛ hee i maa gbɔaa.
7 Si waati keeke gɔ ì coo inɛ iyi kù to amaleka
ŋa.
Ì muaa amboe nɔ ì jɔ̀ í nɛ jirima nla nla.
8 Ì muaa gbugbã si mii fei.
Ntɔi, iyi à ni Ilaaɔ̃ í naa gbugbã si mii fei,
nkãma kù wɛɛ iyi kaa sũaa iri ilɛ. Amma a kù
yɛ bii mii fei í sũaa iri ilɛ titã.
9 Do nŋu fei Jesu nŋu iyi à kaye wo, nsɛi à waa
yɔɔ do amboe do jirima nla nla na wahala iyi
í yɛ í kuò. Ntɔi, didɔ̃i Ilaaɔ̃ í tako í jɔ̀ kù to
amaleka ŋa si waati keeke gɔ. Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi
ku ba ku yɛ wahala ku kuò na irii inɛ fei.
10 Do ntɔ, Ilaaɔ̃, nŋu iyi í taka mii fei nɔ wa mu
fei ndɛɛ, í yɔɔ iyi í sĩa Jesu ku yɛ ijuukpã ku
ba ku jɛ amanɛ iyi í kɔ̃ nɔ ku gbã amanɛ nkpɔ
nkpɔ ku naaò ŋa wa si amboeɛ, domi Jesui í
jɛ icui faaba nŋa.
11 Jesu iyi í wɛ inɛ ŋa hai si dulum du ŋa,
nŋu do inɛ ŋa iyi í wɛ ŋau à jɛ amai baa akã.
Na nŋu, kù ce anyɔi ku kpe ŋa ifɔɛ ŋa
12 tengi bii í ba Ilaaɔ̃ ide ku fɔ í ni,
An sisia ifɔm ŋa ideɛ.
An saabuɛ si aninii inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ.
13 Nɔ í ni má,
An dasi Ilaaɔ̃ naanɛm.
Si anyiɛ má nɔ í ni,
Amu wee do inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í muum.
14 Si bɛi inɛ ŋau à nɛ ara do njɛ, Jesu takaɛ
í na í so ara bɛi aŋa mɔ. Í ce bɛɛbɛi ku ba na
saabui ikuɛ ku kpa gbugbãi Seetam, nŋu iyi í
nɛ gbugbãi iku wo,
15 nɔ ku ya inɛ ŋa iyi à jɛ bɛi aru ŋa si kuwɛɛ
nŋa fei na njoi iku.
16 Ntɔ ntɔ, kù jɛ amaleka ŋai í naa ku sobi,
tɔkui Aburahamu ŋai í naa ku sobi.
17 Na nŋu, kù nɛ bɛi á ce iyi kù jɔ ifɔɛ ŋa si
mii fei ku ba ku na ku jɛ woo wee nla iyi í nɛ
araare nɔ ku jɛ ilu naanɛ si icɛi Ilaaɔ̃, nɔ ku sã
gbesei dulum dii inɛ ŋa.
18 Do yaase bɛɛbɛ á yɔkɔ ku sobi inɛ ŋa iyi
à wa si kulɛlɛ, domi nŋu takaɛ í yɛ ijuukpã si
kulɛlɛ.

3

Jesu í re Moizi

1 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ ti Ilaaõ, iŋɛ
iyi í kpe do woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à gbe
ku ba i bɔ lelei Aõ ŋa, i jɔ̀ i cɔ Jesu, nŋu iyi Ilaaõ
í bɛ wa ku jɛ woo wee nla si kpãai naanɛ ku
dasi iyi à waa sisi.
2 Bɛi Moizi í tako í jɛ ilu naanɛ si icɛɛ iyi í
cea inɛi Izirɛli ŋa fei, bɛɛbɛ məi Jesu takae í
nɛ naanɛ si wajui Ilaaõ, nŋu iyi í jilɔɔ si icɛu.
3 Inɛ iyi í ma ile í nɛ bɛɛrɛ í re ileu takae.
Bɛɛbɛ məi Jesu í nɛ amboe nla nla iyi í re ti
Moizi.
4 Ntɔi, ile iyi ì yɛ fei amanɛi í maa, amma
Ilaaõi í jɛ inɛ iyi í ma mii fei.
5 Si icɛ iyi Moizi í cea inɛi Izirɛli ŋa fei, í yɛ
bɛi amaacɛ ilu naanɛ si kpasẽi Ilaaõ kú jɛ nwa
sɛɛdai mii iyi á na ku ce.
6 Amma Kirisi njɛ amai kpasẽ ilu naanɛi iyi
Ilaaõ í ce inɛ ngboi kpasẽɛu. Inɛi kpasẽɛ ŋau
mɔ, awai bii à waa leekĩ si naanɛ dim dim do
si kpãa ku cɔ iyi à waa tɔɔò fufu.

Kusĩmi iyi Ilaaõ í jilɛa inɛɛ ŋa

7 Na nŋu, i sotĩ i gbɔ ide iyi Hundei Ilaaõ í fɔ
í ni,
Bii ì waa gbɔ ide ku fɔi Ilaaõ nnyi ŋa,
8 I maà lele idɔ nŋɛ má bɛi si ajɔ iyi ì kɔsiɛ ŋa,
Si waati iyi ì cɔ laakaiɛ ŋa si gbabua.
9 Ŋɔi Ilaaõ í ni,
Tengi bɛi bala nŋɛ ŋa à kɔsim à dede idɔɔkõm,
Baa do iyi à yɛ mii iyi ṅ ce hee adõ ciiji.
10 Na ŋɔi í jɔ̀ ṅ ce idɔɔkõ do aŋa.
Nɔ ṅ yɛ idɔ nŋa í ya sindai ajɔ fei hai bi tom.
A kù mà kpãam.
11 Si idɔɔkõm ṅ ceekpe ṅ ni,
A kaa lɔsi bi kusĩmi iyi ṅ ce nŋa sɔɔluɛu ajɔ
kãma.
12 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i ce laakai, i maà jɔ̀
inɛ gɔ nŋɛ ku nɛ idɔ laalɔ hai dasi naanɛ, iyi á
jɔ̀ ku sinda hai bi Ilaaõ, nŋu iyi í wɛɛ.
13 Amma si na iyi í jɔ̀ Ilaaõ í mu nwa ajɔi
nnyi, nɔ ala kù jɛ tu wa, í sĩa i ya maa mua
njɛ gbugbã ajɔ fei ŋa ku ba inɛ gɔ nŋɛ ku maà
jɔ̀ dulum ku dĩ ijuɛ hee ku le idɔɛ.
14 Ntɔi, à nɛ ikpẽ si kuwɛɛi Kirisi bii à waa
leekĩ dim dim si naanɛ ku dasi iyi à nɛ hai
sinte hee kɔɔɛ.
15 Na ŋɔi í jɔ̀ à ni,
Bii ì waa gbɔ ide ku fɔi Ilaaõ nnyi ŋa,
I maà lele idɔ nŋɛ má bɛi si ajɔ iyi ì kɔsiɛ ŋa,
16 Yoo ŋai à gbɔ ide ku fɔi Ilaaõ nɔ à kɔsiɛ bii
kù jɛ inɛ ŋa iyi Moizi í gbã hai ilɛi Ezibitiu fei.
17 Mà yoo ŋai Ilaaõ wa ce idɔɔkõ hee zakai adõ
ciiji bii kù jɛ do inɛ ŋa iyi à ce dulum nɔ à
cuku à ku si gbabuau.
18 Si waati iyi Ilaaõ í ceekpe í ni, a kaa lɔsi bi
kusĩmi iyi nŋu í ce nŋa sɔɔluɛu, yoo ŋai wa
fãa bii kù jɛ inɛ ŋa iyi a kù jirima ideɛ.
19 Bɛɛbɛ məi, à yɛ iyi a kù yɔkɔ a kù lɔsi bi
kusĩmiu si na iyi í jɔ̀ a kù dasi naanɛ.

4

1 Kuwãi Ilaaõ iyi í ni aa ka lɔsi bi kusĩmiu í
wɛɛ baa nnyi. Na nŋu, i ce laakai ku ba inɛ gɔ
nŋɛ ŋa a maà na a to wa do ankãanyi nɔ a ba
wee aŋa a kaa ba a lɔ bi kusĩmiu.
2 À waazo nwa laabaau jiida si bɛi à cea
inɛ ŋa iyi à tako à wa si gbabuau. À gbɔ
ideu amma kù ce nŋa aranfãani kãma domi
si waati iyi à gbɔɔ, a kù dasi naanɛ.
3 Awa iyi à dasi naanɛ aa ka lɔsi bi kusĩmiu,
bi kusĩmi iyi Ilaaõ í fɔ ideɛ í ni,
Si idɔɔkõm ṅ ceekpe ṅ ni,
A kaa lɔsi bi kusĩmi iyi ṅ ce nŋa sɔɔluɛu.
Í fɔ bɛɛbɛ baa do iyi í ce sɔɔlui kusĩmiu tã hai
waati iyi í taka andunya.
4 Do ntɔi, bii gɔ à fɔ idei ajɔ mɛɛjesiau à ni,
Ilaaõ í kpa irii icɛɛ fei nɔ í sĩmi si ajɔ mɛɛjesia.
5 Do nŋu fei Ilaaõ í fɔ ide iyi à tako à ka wau
wo iyi í ni,
A kaa lɔ si bi kusĩmi iyi ṅ ce nŋa sɔɔluɛu ajɔ
kãma.
6 Inɛ gɔ ŋa aa na a lɔ si bi kusĩmiu. Amma inɛ
sinte ŋa iyi à gbɔ laabaau jiidau a kù lɔsi na
ide hai jirima nŋau.
7 Na nŋu, nsɛi Ilaaõ í jilɛ ajɔ má, nɔ ajɔui nnyi.
Ideu í cei bɛi Ilaaõ í jɔ̀ à na à gbɔɔ hai si gɛlɛi
Davidi si anyii adõ nkpɔ nkpɔ. Ideu í ni,
Bii ì gbɔ ide ku fɔi Ilaaõ nnyi ŋa,
I maà ti i lele idɔ nŋɛ.
8 Ntɔi, bii í jɛ si kusĩmiu bɛi Zozue í bɔò inɛ
ŋau wo, Ilaaõ kaa fɔ idei ajɔi kusĩmi mmu gɔ
iyi á na ku naa.
9 Bɛɛbɛi kusĩmi í wɛɛ má iyi í jɛ ti inɛi Ilaaõ
ŋa bɛi Ilaaõ takae í sĩmi si ajɔ mɛɛjesiau.
10 Inɛ iyi í lɔsi bi kusĩmi iyi Ilaaõ í ce
sɔɔluɛu, í kpa irii icɛɛi si bɛi Ilaaõ mɔ í kpa irii
tɛɛ.
11 Na nŋu, ka ce kookaai ka lɔsi bi kusĩmiu.
Kãma nwa ku maà jɛ hai gbɔ ide bɛi inɛ ŋau.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa ka na ka cuku ka kua bi
kusĩmiu.
12 Idei Ilaaõi í jɛ kuwɛɛ, í nɔ í nɛ gbugbã.
Í dõ anu í re taakuba ilu andɛ minji. Í nɛ
gbugbã iyi á yɔkɔ ku lɔò hee lɛlɛi idɔ ku fɛɛfɛ
idɔi amanɛ do lasabuɛ, ikõi ara mɔ do lompi.
Nɔ á wusɛ idɔɔbii amanɛ do lasabuɛ. *
13 Nkãma kù wɛɛ iyi wa manjia Ilaaõ woo
taka. Fei ndɛɛ í cĩ wa jilɛi si wajuɛ. Nɔ nŋui
awa fei aa ka tusɛa kuwɛɛ nwa.

Jesui í jɛ woo wee nlau

14 Do ntɔi à nɛ woo wee nla iyi í bɔ lelei Aõ
í to hee bi Ilaaõ takae. Nŋui í jɛ Jesu amae. Na
nŋu, ka leekĩ dim dim si naanɛ iyi à dasi,
15 domi woo wee nla iyi à nɛu á yɔkɔ ku ce
araarei gbugbã hai nɛ nwa si na iyi í jɔ̀ à lɛlɛɛ

* **4:12** Idei Ilaaõ í jɛ kuwɛɛ tia nwo ŋau à ni, “Idei Ilaaõ í wɛɛ njaawɛ”.

ku ceò laalə si mii fei bɛi aʷa mə, amma kù ce dulum.

16 Kitãi bommai Ilaaɔ̃i í jɛ tengi bii aa ka ba didɔ̃. Na nŋu, ka sɛkɛɛ si kitãu si kutəə nʷa do idə ku buba, ku ba ku ce aʳaare nʷa nə ku mu nʷa didɔ̃ iyi á sobi ʷa si ʷaati iyi í jə.

5

1 Woo wee nla iyi à ya so hai si inəi amanɛ ŋa fei, à ya sooi ku cea Ilaaɔ̃ icɛ na iri nŋa ku ba ku ya kooa Ilaaɔ̃ amua nŋa ŋa nə ku ce kuwee ŋa na irii dulum du ŋa.

2 Á yəkə ku ce suuru do inɛ ŋa iyi a kù mà ngəgə do inɛ ŋa iyi à yaa hai si kpãa, si na iyi í jò nŋu takaɛ mə kù kɔ̃.

3 Na ŋəi í jò, kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce kuwee na irii dulum dii nŋu takaɛ bɛi ʷa ce na irii inɛ ŋa.

4 Inɛ gə kaa yəkə ku so aʳaɛ ku ni nŋu í jɛ woo wee nlau, bii kù jɛ Ilaaɔ̃i í kpoo bɛi í kpe Arɔ̃ə wo.

5 Bɛɛbɛ məi baa Kirisi takaɛ kù so aʳaɛ lele kù ni nŋu í jɛ woo wee nlau. Ilaaɔ̃i í cicaɛ, nŋu iyi í sɔ̃ə í ni,

Awəi ì jɛ Amam.

Hai nnyi ṅ jɛ Baaɛ.

6 Bii gə à kə ide iyi í sɔ̃ə má í ni,

Awəi aa jɛ woo wee do ajə fei bɛi Mɛɛkizedɛki.

7 Si ʷaati iyi Jesu í ʷa si andunya í ya ce kutəə do anu ku dɔ̃ nla nla do cikãaju. Í təə sobii Ilaaɔ̃, nŋu iyi á yəkə ku nyaa hai si aʷəi iku, nə í gbəa si na iyi í jò í sũaa iri ilɛ.

8 Do iyi í jɛ Amai Ilaaɔ̃ fei, í kəkə ku jirimaɛ si ijuukpã iyi í yɛ.

9 Iyi í kɔ̃ í tã nə í baa í jɛa inɛ ŋa iyi à ʷaa jirimaɛ fei icui faaba iyi ci ya tã.

10 Nə Ilaaɔ̃ í coo woo wee nlau bɛi Mɛɛkizedɛki.

Ka maà jò naanɛ ku dasi nʷa

11 Mii nkpə í wɛɛ iyi aa ka yəkə ka fə si gãmɛi ideu ihẽ, amma á gaabu a sisi nŋɛ yaaseɛ domi ì baa ì jɛ inɛ ŋa iyi a ci ya gbə yaasei ide ńya ńya ŋa.

12 Waati í to bɛbɛi bii í jə iŋɛ mə i kə inɛ gə ŋa mə si ideu, nə do nŋu fei, ì kə ì ʷaa nɛ bukaatai inɛ iyi á kə ŋɛ si mii sinte ŋa si idei Ilaaɔ̃. Iŋɛ iyi ì to i jɛ ijɛ kili nla nə ì nyi ì ʷaa nɛ bukaatai amə má ŋa.

13 Inɛ iyi ʷa məmə fei amai, kaa yəkə ku wũa jiida do laalə.

14 Amma ijɛ kili, ijɛi inɛ ngbo ŋai, aŋa iyi à mà jiida do laalə ku wũa si na iyi í jò à nɛ dəənɛɛ.

6

1 Na nŋu, ka jò ide sinte ŋau si gãmɛi Kirisi nə ka bə waju ka jɛ inɛ ŋa iyi à jĩa. A kaa ka jilɛ icui ideu ku kəsi má. Ideui í jɛ idei idə ku kpaasi hai si kookoosui nfe ku ce, do idei naanɛ ku dasi si Ilaaɔ̃,

2 do idei ikəi inyi ku dasi ikã ikã, do idei aʷə ku lea inɛ ŋa si iri, do idei kujĩi iku ŋa, do ide iyi Ilaaɔ̃ á jilɛ hee do ajə fei si kiitiu.

3 Kookaaii waju ku bəi aa ka ce bii Ilaaɔ̃ í bi.

4 Inɛ ŋa iyi à ba inya kumái Ilaaɔ̃ tã, nə à tiɛ amuai lele, nə à ba ikpẽ si Hundei Ilaaɔ̃,

5 nə à yəə iyi idei Ilaaɔ̃ í sĩa, nə à mà gbugbãi kuwɛɛi ala,

6 bii à sinda à toa idei Ilaaɔ̃ anyi, a kaa yəkə a sinda idə má, domi à sìsí à ʷaa kpakpa Amai Ilaaɔ̃ si jĩi ku gaauu má nə à ʷaa dasiɛ anyə si bantuma.

7 Ntə ntə, ilɛ á yəkə ku mə inyii ijĩ nə amaajɛ iyi á cea woo logoo ŋa aʳanfãani á fita. Bii ilɛu í ce bɛɛbɛ, á ba kuweei Ilaaɔ̃.

8 Amma bii agũ do agũ fũfũ ŋai à fita si, ilɛu kù ce ncɛɛi. Bii í kɔ̃əsi Ilaaɔ̃ á ceekpeɛ, si anyiɛ nə ku joo.

9 Iŋɛ baakəə nʷa ŋa, baa do iyi à ʷaa fə bɛɛbɛ, à ʷaa naanɛ ŋɛ. À mà iyi ì ʷa si kpãai faaba ŋa.

10 Ilaaɔ̃ í jɛ inɛ dee dee, kaa gbɛjɛ icɛ nŋɛ do kubi iyi ì nyisi na iriɛ ŋa, si bɛi ì gbəa inɛɛ ŋa wo ŋa, nə ì ʷaa gbə nŋa baa nsɛi ŋa.

11 Amma à bi inɛ baa yooma nŋɛ fei ku hanya do iju nkpa ku leekĩ si ideu hee kəəɛ ku ba mii iyi ì ʷaa cə kpãaɛ ŋau ku ce mam mam.

12 A kù bi i na i ce ika ŋa, amma i sisi inɛ ŋa iyi à dasi naanɛ nə à temua à ʷaa jɛò tubu iyi Ilaaɔ̃ í wã ŋa dou.

Ide iyi Ilaaɔ̃ í wã kù nɛ sika

13 Waati iyi Ilaaɔ̃ í cea Aburahamu kuwã í gbasi do irii nŋu takaɛ si na iyi í jò inɛ gə kù wɛɛ iyi í roo má,

14 í ni, an weeɛ do ntə, nə n jò dimiɛ ku kpə.

15 Si bɛɛbɛi Aburahamu ʷa temuaò nə í ba mii iyi Ilaaɔ̃ í wãa do.

16 Bii inɛ ŋa à ʷaa gbasi ide, à ya cooi do irii inɛ iyi í re ŋa, nə kugbasiu ku jò a mà iyi ntə ntə á cooi nə ku kpa irii kakəə fei.

17 Bɛɛbɛi, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwãu, í bi ku nyisi ŋa mam mam iyi idei nŋu kù nɛ gelɛ ku kəbia. Na ŋəi í jò í gbasi ku ba a mà iyi ntə ntə á cooi.

18 Na nŋu, idei kuwã do kugbasi, aŋa minjii à wɛɛ iyi kaa kpaasi, nə si ide minji ŋau bɛ Ilaaɔ̃ kaa yəkə ku sə ibo. Si ide minji ŋau bɛi Ilaaɔ̃ ʷa mu nʷa gbugbã ntə ntə, aʷa iyi à ʷaa leekĩ si kpãa ku cə iyi í jilɛ nʷa nə à ba bi ku manji nʷa siɛ.

19 Kpãa ku cəu ʷa mu idə nʷai dim dim bɛi isəi akəi inyi í ya gɛɛ akəu. Isə iyi à nɛu ʷa soi dim dim do anyii ridoo bi ku ʷai Ilaaɔ̃ lele.

20 Tengi bɛi Jesu í cua nʷa í lə na iri nʷa domi í baa í jɛ woo wee nla do ajə fei bɛi Mɛɛkizedɛki.

7

Mɛɛkizedɛki í jɛ ilaalu nə í jɛ woo wee má

1 Mɛɛkizedɛkii í jɛ ilaalui Salɛmu do woo
weei Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Si waati iyi
Aburahamu í jɛ amanlu ŋa igũ wa baa, ŋɔi
Mɛɛkizedɛki í bɔ ku kòo ku weeaa.
2 Mii iyi Aburahamu í ba wa fei, í naa í ce
ikpɛ̃ɛ, si mɛɛwa fei í nya akã í na Mɛɛkizedɛki.
Yaasei irii Mɛɛkizedɛkiui í jɛ ilaalu iyi í jɛ dee
dee. Si anyii nŋu, í jɛ ilaalui Salɛmu, waatɔ
ilaalui laakai ku sũ.
3 Inɛ gɔ kù mà baaɛ walakɔ iyeɛ walakɔ
balaɛ gɔ. A kù ce faajii kubíɛ hee má jɛ faajii
ikuɛ. Si bɛɛbɛ í jɔ Amai Ilaaɔ̃, nɔ í jɛ woo wee
do ajɔ fei.
4 I cɔ zaka bɛi kulai mɔkɔu í to, nŋu iyi si
waati iyi Aburahamu bala nla nwa í jɛ igũ,
mii ŋa iyi í ba wa, si mɛɛwa fei í nya akã í náa.
5 Si inɔi inɛi Levi ŋa, inɛ ŋa iyi à jɛ woo wee
ŋau, wooda nwa í na ŋa kpãa, si mɛɛwa fei
inɛi Izirɛli ŋa a nya akã a na ŋa. Do nŋu fei, à
jɛ nyaanze akã, aŋa fei tɔkui Aburahamu ŋai.
6 Mɛɛkizedɛki í weea Aburahamu iyi Ilaaɔ̃
í cea kuwãu, nɔ baa do iyi Mɛɛkizedɛki kù
jɛ dimii Levi, do nŋu fei, Aburahamu í náa
ikpɛ̃u.
7 Kù nɛ sika gɔ, inɛ iyi í re nŋui í ya weea
kpaasi.
8 Inɛi Levi ŋa, aŋa iyi inɛ ŋa à ya na akã
si mɛɛwau fei, amanɛ ŋai iyi à ya ku, amma
Mɛɛkizedɛki í wɛɛ, si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ.
9 Nsɛi, si waati iyi Aburahamu í náa zakaa,
í yɛi bɛi Levi takaɛ mɔ í náa, nŋu iyi amaɛ ŋa
à waa ba zakaau,
10 domi baa do iyi a kù bí Levi waati bɛɛbɛ,
í yɛ bɛi í wa si arai balaɛ waati iyi balaɛu í ko
Mɛɛkizedɛki.
11 Wooda iyi Ilaaɔ̃ í na inɛi Izirɛli ŋa, kpãai
kuweei inɛi Levi ŋai í jɛ icuɛ. Nsɛi, bii í jɛ
kpãai kuweeu bɛ á yɔkɔ ku jɔ̀ inɛ ŋa a kõ mam
mam, a kaa nɛ bukaatai woo wee mmu gɔ ku
naa má bɛi Mɛɛkizedɛki, inɛ iyi kù jɛ dimii
Arɔ̃ɔ,
12 domi bii à kpaasi kpãai kuwee bɛɛbɛ,
tilasi í gbe a kpaasi wooda mɔ.
13 Ntɔi, Lafɛ̃ɛ nwa iyi ideu wa fãau, í jɛ inɛi
dimi mmu gɔ, nɔ si dimiu inɛ kãma kù ce icɛi
kuwee.
14 Ntɔ ntɔ, à mà iyi à buui si dimii Zuda.
Moizi kù nɔ kù fɔ idei inɛ kãma si gãmɛi
dimiu iyi á na ku jɛ woo wee.

Woo wee gɔ iyi í yɛ bɛi Mɛɛkizedɛki

15 Yaasei ideu í fita sãa sãa si bɛi à yɛ woo
wee mmu gɔ í fita iyi í yɛ bɛi Mɛɛkizedɛki.
16 A kù coo woo wee si na iyi í jɔ̀ à buu si
dimii woo wee ŋa, amma do gbugbãi kuwɛɛ
iyi ci ya tãi.
17 Do ntɔi, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ na iriɛ í ni,
Awɔi aa jɛ woo wee do ajɔ fei bɛi Mɛɛkizedɛki.
18-19 Si bɛɛbɛi à kpa wooda nwou nɔ à naaò
kpãa ku cɔ iyi í roo wa, nɔ do saabuɛi à waa
sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃. À kpa wooda nwoi si na iyi í
jɔ̀ kù nɛ gbugbã nɔ kù nɛ aranfãani. Ntɔ ntɔ,
wooda kù jɔ̀ nkãma kù kõ mam mam.
20 Ilaaɔ̃ í jilɔɔ woo wee bɛi Mɛɛkizedɛki nɔ í
gbasi ideu. Inɛ ihõ ŋa à jɛ woo wee ŋa, kù jɛ
do kugbasii Ilaaɔ̃.
21 Amma do kugbasii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ce Jesu woo
wee í ni,
Amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ń gbasi ideu.
N kaa n nɔ n dede si idem má.
Aa jɛ woo wee do ajɔ fei.
22 Bɛɛbɛi Jesu í jɛ nwa bɛi akaasii akabuu iyi í
sĩa í re wa.
23 Tengi bii idei Jesu do idei woo wee ŋau í
nya ikã wee. Woo wee ŋau à kpɔ si na iyi í jɔ̀
amanɛ ŋai iyi à ya na à ku, nɔ icɛ nŋa ku leekĩ.
24 Amma Jesu njɛ í wɛɛi do ajɔ fei, ŋɔi í jɔ̀
inɛ mmu gɔ kaa sãsi agbɛɛ ajɔ kãma.
25 Na nŋu á yɔkɔ ku faaba inɛ ŋa iyi à waa
sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ do saabuɛ mam mam, domi í
wɛɛi hee do ajɔ fei ku maa tɔɔ Ilaaɔ̃ na iri nŋa.
26 Na nŋu, Jesu í jɛ woo wee nla iyi à nɛ
bukaataɛ. Kuwɛɛi nŋu do ti ilu dulum ŋa kù jɛ
dimi akã. Í má, kù ce dulum ajɔ kãma nɔ riisi
kãma kù wa siɛ. À soo í nɛ hee lelei Ilaaɔ̃.
27 Kù yɛ bɛi woo wee nla iyi ihõ ŋa, aŋa iyi à
nɛ bukaatai kuwee ajɔ fei, sinte na irii dulum
dii aŋa taka nŋa, si anyiɛ ti inɛ ŋa iyi à gbe.
Inɛ nŋu í ce kuwee akã iyi í to hee do ajɔ fei
si waati iyi nŋu takaɛ í na araɛ.
28 Woo wee nla ŋa iyi à waa ce icɛ bɛi
woodai Moizi í jilɛ, a kù kõ. Amma woo wee
nla iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ do idei kugbasiɛ iyi í fɔ si
anyii woodau, nŋui í jɛ Amaɛ iyi í kõ hee do
ajɔ fei.

8

Jesu woo wee nla nwa

1 Nsɛi, irii ideu wee. Awa à nɛ woo wee nla
dimi bɛɛbɛ, inɛ iyi wa buba lele si awɔ njɛi
kitãi bommai Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei.
2 Wa ce icɛi woo wee nlau si inɔ kumái bi
ku wai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ takaɛ, iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ce, kù jɛ
amanɛ.
3 À jilɛ woo wee nla baa yooma fei ku cea
Ilaaɔ̃ amua do kuwee ŋa. Na nŋu, í gbe woo
wee nla nwa kú nɛ ngɔgɔ iyi á ceò kuwee.
4 Bii í jɛ í wa si andunya kaa jɛ woo wee,
domi woo wee ŋa à wɛɛ iyi à waa ce kuwee si
bɛi woodai Moizi wa fɔ.
5 Woo wee ŋau à waa sìsì icɛi lele. Icɛ nŋa
í jɔ icɛi kuwee ntɔ iyi wa ce leleu. Bɛɛbɛ mɔi,
waati iyi Moizi í tã sɔɔlu ku ce ilei acɔ, Ilaaɔ̃ í
sõɔ í ni, jɔ̀ i coo mam mam ku yɛ bɛi ń nyisiɛ
si antai iri kutau.
6 Do yaase bɛi icɛi Jesu í reò tu ŋa, bɛɛbɛi
akabuu iyi í teese si gãmɛi Ilaaɔ̃ do amanɛ ŋa
í nɛ bɛɛrɛ í re. Akabuuu, kuwã iyi í re do
bɛɛrɛui í jɛ icuɛ.
7 Bii akabuu sinteu í kõ, kaa nɛ a kpaasiɛ
má.

8 Amma Ilaaɔ̃ í yɛ taalei inɛɛ ŋa waati iyi í ni,
Amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ǹ ni, ajɔ wa naa iyi an dĩ akabuu
titɔ̃ do dimii inɛi Izirɛli do inɛi Zuda
ŋa.
9 Kaa yɛ bɛi iyi ǹ dĩ do bala nŋa ŋa,
Ajɔ iyi ǹ mu awɔ nŋa ǹ fitaò ŋa hai ilɛi Ezibiti.
A kù leekĩ do akabuu iyi ǹ dĩ do aŋa.
Na nŋu, ǹ ce si ŋa atafii.
Ideu bɛi, amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ǹ fɔ.
10 Nɔ ǹ ni má, akabuum wee, iyi an dĩ do
dimii inɛi Izirɛli ŋa si anyii ajɔ nŋu.
An dasi woodam si lasabu nŋa.
An kɔɔ si idɔ nŋa.
An jɛ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋa nɔ aa jɛ inɛm ŋa.
11 Inɛ kãma nŋa kaa kó inɛi iluɛ si cio má
walakɔ kpaasiɛ ku ba ku màm,
Domi aŋa fei aa màm hai ama keeke hee ku
bɔ inɛ ngbo.
12 An kpa idei kuce laalɔ nŋa. N kaa n ye gigii
dulum du ŋa má.
13 Idei akabuu titõ iyi Ilaaɔ̃ wa fɔui í jɔ̀ ti takou
kù nɛ aranfãani má. Wee mii iyi wa gbo wa
fei, wa bɔ ku kpa irii.

9

Kutɔɔi akabuu sinte do ti lele

1 Si waatii akabuu sinteu wooda í wɛɛ si
gãmɛi kutɔɔ, nɔ ile bi kuwai Ilaaɔ̃ mɔ í wɛɛ si
andunya.
2 Ntɔi à gũ ilei acɔ. Inɔ sinteui à ya kpe ile
kumá. Bɛi fitila í wa do taabu do pɛ̃ɛ iyi à jilɛa
Ilaaɔ̃.
3 Do wajui acɔ minjisiau * inɔ mmuɛ gɔ í wa
bɛ má iyi à ya kpe ile iyi í re do kumá.
4 Bɛi bi kuwee iyi à ce do wura í wa, si
antaɛi à ya jo tulare. Bɛ mɔi kpakoi akabuui
Ilaaɔ̃ í wa iyi à bii do wura. Si inɔ kpakoui,
cakai wura í wa, bii à dasi mana †. Nɔ si inɔ
kpakou mɔi goloi Arõɔ iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í da koko
wo í wa, do kuta ku munga anu si bii à kɔ
wooda.
5 Si antai kpakoui amaleka ilu amboe ŋau
à wa. Wurai à yɔ à ceò amaleka ŋau. À jɔ̀ ikpa
nŋa í fũ í bii tengi bii à ya nikã njɛi kuwee na
dulum. Amma a kaa ka yɔkɔ ka sisi idei mii
ŋau ihẽ fei nsɛi.
6 Do yaase bɛɛbɛi à jilɛ fei ndɛɛ nɔ woo wee
ŋa à ya lɔ inɔ sinteui ajɔ fei a maa ce icɛi kutɔɔ
nŋa.
7 Amma woo wee nlau nŋu akãi í ya lɔ
inɔ minjisiau adɔ̃ do adɔ̃ gbakã akã do njɛi
mɛɛmu iyi í ya ceaò Ilaaɔ̃ kuweeu na dulum
dii nŋu takaɛ do iyi inɛ ŋa à ce si kumà hai mà
nŋa.
8 Bɛɛbɛi Hundei Ilaaɔ̃ wa nyisi wa iyi kpãa
iyi wa bɔ inɔ ntɔ iyi í re do kumáu a kù cũu
titã waati iyi ile sinteu í wɛɛ.
9 Iyi bɛi í jɛ nwa yaasei mii iyi wa ce nsɛiu
ihẽ, domi wa nyisi wa iyi amua ŋa do mɛɛmu
ŋa iyi à ya ceaò Ilaaɔ̃ kuwee ŋau kù to ku jɔ̀
idɔi inɛ iyi wa coou kú má mam mam.
10 Mii ŋau bɛ fei wa fɔ idei kujɛ do kumɔ do
ara ku wiɛ dimi ikã ikã. Woodai ara nŋu akãi
iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ hee titõɛ ku maa naa.
11 Amma waati iyi Kirisi í naa, í jɛ woo wee
nla iyi í naaò mii jiidai ala wa nnyi. Nŋui í lɔ
ile gɔ iyi í la í re nɔ í sĩa í re. Kù jɛ amanɛ ŋai
à coo, waatɔ kù wa si andunya iyi à taka.
12 Kirisi njɛ í lɔ inɔ iyi í re do kumáui gbakã
akã hee do ajɔ fei, nɔ kù jɛ do njɛi iwo ŋa
walakɔ ti ama kɛtɛ ŋa. Njɛi nŋu takaɛi í lɔò.
Bɛɛbɛi í jɔ̀ à baò faaba iyi ci ya tã.
13 Inɛ ŋa iyi a kù má à ya fãsi ŋa njɛi iwo ŋai
do ti kɛtɛ kombo ŋa do irurui kɛtɛ ŋa iyi à jo,
ara nŋa ku bɛi ku má.
14 Bii bɛɛbɛi, bɛirei aranfãanii njɛi Kirisi á
to. Do saabui Hundei Ilaaɔ̃ iyi kaa kui í naò
Ilaaɔ̃ araɛ bɛi kuwee iyi kù nɛ agbɛ. Njɛɛi á jɔ̀
idɔ nwa ku má hai si icɛ nfe nfe ku ce ku ba
ka yɔkɔ ka tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ.
15 Na ŋɔi í jɔ̀ Kirisi í jɛ woo teese kpãa ku ba
Ilaaɔ̃ ku dĩ akabuu titõ do amanɛ ŋa nɔ inɛ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í kpe a jɛ tubu iyi ci ya tã iyi í ce nŋa
kuwãɛu. Aa yɔkɔ a jɛ tubuui na iku iyi Kirisi
í ku, ku yaò inɛ ŋa hai si kurara nŋa iyi à ce si
waatii akabuu nwou.
16 Akabuu dimi bɛɛbɛ iyi í jɛ ti tubu ku kpẽ,
ku bɛi ku ce icɛ tilasi í gbe inɛ iyi í ce akabuuu
ku ku titã.
17 Ntɔi, a kaa ceò akabuui tubu ku kpẽ icɛ
bii kù jɛ inɛ iyi í ce akabuuu takaɛ í ku, domi
bii í wɛɛ si hunde akabuuu kaa nɛ gbugbã ku
ce icɛ.
18 Na ŋɔi í ce baa akabuu sinteu, do njɛi à
dũu.
19 Sinte Moizi í sisia inɛ fei wooda baa
yooma fei si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɔɔ. Si anyii nŋu, nɔ í
so njɛi ama kɛtɛ ŋa do ti iwo ŋa do inyi, nɔ í
so ikũ nkpa do amaawɔi jĩi ndii isɔpu, í dasi
njɛu nɔ í fãsi tiai woodau do inɛ fei.
20 Nɔ í ni, iyi ihẽi í jɛ njɛ iyi wa mua akabuu
iyi Ilaaɔ̃ í dĩ do iŋɛu gbugbã.
21 Nɔ í so njɛu má í fãsi ilei acɔu do mii ŋa
iyi à ya ceò kuweeu fei.
22 Si idei wooda njɛi í ya jɔ̀ mii nkpɔ ku má.
Bii njɛ kù nikã Ilaaɔ̃ kaa kpa dulum dii inɛ
kãma.
23 Mii ndii andunya ŋau ihẽi iyi à jɔ mii ndii
lele ŋau à má do kuwee dimi bɛɛbɛ. Amma
mii ndii lele ŋa taka nŋa à nɛ bukaatai kuwee
iyi í re do bɛɛrɛ.

Kuweei Kirisi í kpa idei dulum

24 À mà sãa sãa iyi Kirisi kù lɔ ile kumá iyi
amanɛ ŋa à ce. Kù lɔ ile iyi í jɔ bi ku wa ntɔ
ntɔi Ilaaɔ̃u, amma í lɔi hee lele takaɛ nɔ nsɛi
wa leekĩ si wajui Ilaaɔ̃ na iri nwa.

* **9:3** acɔ minjisiau acɔ sinteui í jɛ bi ku lɔ. † **9:4** mana ijɛ iyi Ilaaɔ̃ í sambaa inɛi Izirɛli ŋa wa hai lele waati iyi à wa gbabuau.

25 Si bɛi í lɔ bɛ, kù jɛ á ni í nɛ bukaatai koo
ce kuweei arae tuuba nkpɔ nkpɔ. Woo wee
nlau, inɛ nŋu í ya lɔi adõ do adõ si inɔ iyi í re
do kumáu do njɛi mɛɛmu gɔ.
26 Bii í jɛ Kirisi í lɔ bɛ tuuba nkpɔ nkpɔ wo,
á yɛ ijuukpã isɛ fɛɛfɛlo hai sintei andunya.
Amma nsɛi, si waatii ankãanyiu ihẽ, í na arae
bɛi kuwee gbakã akã iyi í to ku kpa idei
dulum hee do ajɔ fei.
27 Si bɛi Ilaaõ í jilɛa inɛ fei ku ku gbakã akã
ku bɛi ku kiitiɛ,
28 bɛɛbɛ mɔi Kirisi í na arae gbakã akã bɛi
kuwee í soò dulum dii inɛ nkpɔ. Á nɔ ku na
ku faata wa isɛ gbeejisia, kù jɛ ku naa ku so
dulum dii inɛ ŋa má, amma ku ba faabai inɛ
ŋa iyi à waa degbeɛ ŋau kú kõ mam mam nii.

10

1 Woodai Moizi idei mii ŋa iyi à jɔ mii jiida
ŋa iyi aa na a naai wa fɔ, kù jɛ mii jiida ŋau
taka nŋa. Na nŋu, inɛ ŋa iyi à waa sɛkɛɛ si
Ilaaõ do kuwee ŋa iyi à ya maa ce dimi akã
adõ do adõ hai nɛ kɔɔ, woodau bɛ kaa yɔkɔ ku
jò a kõ mam mam.
2 Bii í jɛ yaasei Ilaaõ ku tɔɔ bɛɛbɛi á jò inɛ ŋau
a má wo, idɔ nŋa kaa yɛ taale nŋa nɔ a kaa nɛ
bukaatai a maa ce kuwee má.
3 Amma kuweeu, í jɛ mii gɔ iyi í ya ye inɛ
ŋa gigii dulum du ŋa adõ do adõ.
4 Ntɔ ntɔ, njɛi kɛtɛ do ti iwo ŋau kaa yɔkɔ ku
kpa idei dulum.
5 Na nŋu, waati iyi Kirisi í bi ku naa si
andunya í sõ Ilaaõ í ni,
Kù jɛ kuwee walakɔ amua ŋai ì bi.
Na ŋɔi í jò ì ceem ara.
6 Kù jɛ kuwee ŋa iyi à ya jo si ina fei sãa sãa
Walakɔ kuwee iyi à ya ce na dulum dii inɛ ŋai
á dõɛ si.
7 Si anyii nŋu nɔ ǹ ni, amu wee Ilaaõ.
Ǹ wa n naai n na n ce idɔɔbiɛ
Si bɛi à kɔ idem si tiai wooda.
8 Sinte titã Kirisi í ni, kù jɛ kuwee walakɔ
amua ŋai ì bi. Kù nɔ kù jɛ kuwee ŋa iyi à ya jo
si ina fei sãa sãa walakɔ iyi à ya ce na dulum
nii á dõɛ si. Do nŋu fei kuwee ŋa iyi wa fãau
à waa cooi si bɛi wooda í jilɔɔ.
9 Si anyii nŋu í ni, amu wee ǹ wa n naai n na
n ce idɔɔbiɛ. Si bɛɛbɛi ì kpa irii kutɔɔ nwou
nɔ ì kpaasiɛ do mmuɛ.
10 Si bɛi Jesu Kirisi í ce idɔɔbii Ilaaõ, na ŋɔi í
jò aa ka yɔkɔ ka má hai si dulum du wa ŋa na
saabui kuweei arae iyi í ce gbakã akã hee do
ajɔ fei.
11 Woo wee fei í ya maa ce icɛɛi ajɔ baa
yooma fei. Nɔ tuuba nkpɔ nkpɔ kuwee akãu
bɛi í ya maa ce nɔ kaa yɔkɔ ku kpa idei dulum.
12 Amma kuwee akãi Kirisi í ce na irii
dulum. Si anyii nŋu, í koo í buba si awɔ njɛi
Ilaaõ hee do ajɔ fei,
13 wa degbe ajɔ iyi Ilaaõ á ce mbɛɛɛ ŋa bi ku
lesi isɛɛ.
14 Á yɔkɔ ku maa bubae si na iyi í jò amua
akãui í jò inɛ ŋa iyi Ilaaõ í ce inɛɛ ŋa à má mam
mam hee do ajɔ fei.
15 Hundei Ilaaõ mɔ wa jɛ nwa sɛɛdai ideu.
Sinte titã í ni,
16 Aõ Lafɛ̃ɛ í ni, akabuu iyi an dĩ do aŋa si anyii
ajɔ nŋu wee.
An dasi woodam si idɔ nŋa.
An kɔɔ si lasabu nŋa.
17 Nɔ í ni má,
N kaa n ye gigii dulum du ŋa
Do wooda ku kua nŋa má.
18 Debɛi, bii à kpa idei dulum, kù nɛ a ce
kuwee gɔ na iriɛ má.

Ka sɛkɛɛ si Ilaaõ

19 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, aa ka yɔkɔ ka lɔ si inɔ
iyi í re do kumáu do idɔ ku buba na saabui
njɛi Jesu.
20 Ridoo iyi wa ganji inɛ ŋa a lɔ inɔ iyi í re do
kumáu í ga si waati iyi Jesu í na arae. Bɛɛbɛi í
nya nwaò kpãa titõ iyi í jɛ ti kuwɛɛ.
21 Nɔ à nɛ woo wee nla iyi í jɛ inɛ ngboi
kpasẽi Ilaaõ.
22 Na nŋu, ka sɛkɛɛ si Ilaaõ do idɔ hai nɛ
muafiti do naanɛ ku dasi hai nɛ sika, do idɔ
kumá iyi kù waa yɛ taale nwa do ara iyi à wɛ
do inyi iyi í má.
23 Ka jò ka leekĩ dim dim si kpãa ku cɔ iyi
à waa jɛ sɛɛdaɛu ihẽ, domi Ilaaõ, nŋu iyi í ce
kuwã í jɛ ilu naanɛ.
24 Ka ce laakaii njɛ ku ba ka ya mua njɛ
gbugbã iyi á jò ka bi inɛ ŋa nɔ ka maa ce icɛ
jiida.
25 Ka maà ti ka jò idei kutɔtɔɔ nwa, si bɛi inɛ
gɔ ŋa à ya maa ce. Amma ka mua njɛ gbugbã.
Bɛi ì yɛ ajɔi Lafɛ̃ɛ wa maai wa fei, bɛɛbɛ mɔi aa
ya maa muaò njɛ gbugbã ŋa.
26 Awa iyi à mà ntɔ tã, bii à waa mɔsi dulum
ku ce, kuwee gɔ kù wɛɛ ma iyi á kpa idei
dulum,
27 í gbe ka wɛɛò njo ka maa degbe kiitii
Ilaaõ do ina nla iyi á ce nfei mbɛɛɛ ŋa.
28 Inɛ baa yooma iyi í kua woodai Moizi fei,
bii amanɛ minji mɛɛta í jɛ sɛɛdae à ya kpaai, a
ci ya ce araareɛ.
29 Debɛi, inɛ iyi wa donda Amai Ilaaõ wa
cɔ njɛɛ nfe, njɛ si bii Ilaaõ í dĩ akabuuɛ iyi á
jò lafɛ̃ɛ ku má, nɔ wa bu Hundei Ilaaõ iyi wa
nyisi wa didõu, i cɔ zaka bɛi mii iyi á na ku ba
lafɛ̃ɛ si ajɔi kiitiu á to.
30 Ntɔ ntɔ, awa à mà inɛ iyi í fɔ í ni, amui an
sãa inɛ laalɔ iyi í ce, amui an kpã woo ce laalɔ
iju. Nɔ í ni má, amu Aõ Lafɛ̃ɛ an kiiti inɛm ŋa.
31 Ideu í to njo nla nla bii amanɛ í dasi awɔi
Ilaaõ, nŋu iyi í wɛɛ.
32 I ye gigi mii iyi í tako í ba ŋɛ wo ŋa si
waati iyi ì yɛ inya kumái Ilaaõ ŋa, ì ba ijuukpã
ŋa ntɔ ntɔ amma ì leekĩ si dim dim ŋa.
33 Waati gɔ ŋa à ya maa bu ŋɛ nɔ à kpã ŋɛ
iju si bantuma, nɔ si waati gɔ ŋa mɔ ì ya maa

mua inɛ gɔ ŋa iyi à waa yɛ dimii wahalau bɛ
gbugbã ŋa.
34 Ntɔi, ì ce araarei inɛi piisɔ̃ɔ ŋa. Iyi inɛ ŋa
à nɔ à gba mii ndu ŋɛ ŋa ì jɛ ŋai do inɔ didɔ̃,
domi ì mà ŋa iyi ì nɛ amani iyi í re do bɛɛrɛ
iyi í ya maa wɛɛ do ajɔ fei.
35 Na nŋu, i maà fũsi idɔ ku buba nŋɛ awɔ,
domi ribaɛ í la.
36 Do ntɔ, í gbe i temua ŋa ku ba bii ì ce
idɔɔbii Ilaaõ ì tã ŋa, i ba mii iyi í ce nŋɛ kuwãɛ.
37 Ntɔi, si bɛi kukɔi idei Ilaaõ wa fɔ í ni,
Waati í gbe keeke, kekeeke mɔm.
Nɔ inɛ iyi í nɛ ku naa á naa, kaa kpɛ.
38 Nɔ inɛm iyi í jɛ dee dee, á maa wɛɛ do
saabui naanɛ ku dasi.
Amma bii í nyi do anyi, inɔm kaa dõ do nŋu
má.
39 Awa a kù jɛ inɛ ŋa iyi aa nyi do anyi a koo
a ce nfe. Amma à dasi naanɛ nɔ à wa si kpãai
faaba.

11

Kpãai naanɛ ku dasi

1 Inɛ iyi í dasi Jesu naanɛ í mà kam kam mii
iyi nŋu wa cɔ kpãaɛu nŋu á baa. Í nɔ í mà mii
iyi a kù yɛ do iju í wɛɛi do ntɔ.
2 Naanɛ ku dasi dimi bɛɛbɛi inɛi tako ŋa à
nɛ, ŋɔi í jɔ̀ kuwɛɛ nŋa í sĩaa Ilaaõ si.
3 Na naanɛ ku dasii, à mà iyi Ilaaõi í taka
andunya do ideɛ. Bɛɛbɛi í taka mii iyi à waa
yɛ hai si mii iyi a kù waa yɛ.
4 Na naanɛ ku dasii, Abɛli í cea Ilaaõ kuwee
iyi í nɛ bɛɛrɛ í re ti Kaẽɛ. Na saabui naanɛ ku
dasiɛi Ilaaõ takaɛ í jɛsi amuaɛ nɔ í kpoo inɛ dee
dee. Na naanɛ ku dasiui Abɛli wa ba wa ide
ku fɔ hee nsɛi baa do iyi í ku fei.
5 Na naanɛ ku dasii Enɔku kù kú, Ilaaõ í
soo kú wa bi tɛɛ, nɔ inɛ gɔ kù yɔɔ do iju má.
Waati iyi í wa si andunya, à ya maa jɛ sɛɛdaɛ
iyi kookoosuɛ í dõa Ilaaõ si.
6 Nɔ wee inɛ gɔ kù wɛɛ iyi kookoosuɛ á dõa
Ilaaõ si bii kù jɛ do naanɛ ku dasi. Ntɔi, inɛ iyi
wa sɛkɛɛ si Ilaaõ í nɛ ku dasi naanɛ iyi Ilaaõ í
wɛɛ nɔ inɛ ŋa iyi à waa dɛdɛɛ í ya sã nŋa ribaɛ.
7 Na naanɛ ku dasii, Nowee í gbɔ idei Ilaaõ
waati iyi í ni ku ce laakai si mii iyi á na ku
naa iyi kù yɛ titã. Í jirima idei Ilaaõ nɔ í gbe
akɔi inyiu si bii nŋu do inɛi kpasẽɛ ŋa fei aa
ba faaba. Na naanɛ ku dasiɛi í yɛò taalei inɛi
andunya ŋa nɔ Ilaaõ í ni í jɛ amanɛ dee dee.
8 Na naanɛ ku dasii, Aburahamu í jɛ́ò
kukpei Ilaaõ nɔ í dasi kpãa wa nɛ ikpa ilɛ gɔ
iyi Ilaaõ á náa bɛi tubu. Í dasi kpãa wa koo
baa do iyi kù mà bii wa bɔ.
9 Na naanɛ ku dasii í koo í buba si ilɛu bɛi
isɛ mmu, si ilɛ iyi Ilaaõ í ceaa kuwãɛ. Si ilei acɔ
ŋa mɔm nii í wa. Bɛɛbɛi mɔi Izaaki do Zakɔbu
à ce si anyiɛ, aŋa iyi Ilaaõ í cea kuwã akãu.
10 Aburahamu í ce bɛɛbɛi wa degbeò ilu nla
iyi icuɛ í nɛ gbugbãu. Iluu, Ilaaõi í jilɛ yaase
bɛi á yɛ, nŋui á nɔ ku maa.
11 Na saabui naanɛ ku dasii, Sara takaɛ * í
ba gbugbã í bíò ama baa do iyi waatiɛ í lɔ. Í
mà iyi Ilaaõ, nŋu iyi í ce kuwã, í jɛ ilu naanɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi inɛmɔkɔ akãu bɛ, nŋu iyi í
maai iku, tɔkuɛ ŋa à na à kpɔ bɛi andaiyai lele
ŋa do bɛi sãai ido iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ka ku
mà jiaɛ.
13 Si naanɛ ku dasii inɛ ŋau bɛ fei à ku. A kù
ba mii iyi Ilaaõ í ce nŋa kuwãɛu, amma à yɔɔi
hai jĩijĩ à coo cenkã. À fɔ iyi aŋa à jɛ inɛ njoo
ŋa do hai nɛ ide ŋa si andunyau ihẽ.
14 Inɛ ŋa iyi à waa fɔ bɛɛbɛ, à waa nyisi mam
mam iyi aŋa à waa dɛ ilɛ iyi á jɛ tu ŋai.
15 Bii í jɛ à waa ce bɛgɛi ide nŋa iyi à jɔ̀ wa
wo, aa ba kpãa a sinda a nyi.
16 Amma nsɛi à waa dɛ ide iyi í sĩa í re,
waatɔ ide iyi í wa lele. Na ŋɔi í ce anyɔ kù
waa mu Ilaaõ a kpoo Lafẽɛ nŋa domi í ce nŋa
sɔɔlui ilu gɔ.
17 Na naanɛ ku dasii, Aburahamu í jɛsi ku
ceò Izaaki kuwee si waati iyi Ilaaõ wa cɔ
laakaiɛ. Nŋu iyi Ilaaõ í cea kuwãu, í tã sɔɔlu
ku ceò ama akãɛu kuwee.
18 Nŋui Ilaaõ í sõ wo í ni, hai bi Izaakii dimiɛ
á fita.
19 Ì mà iyi Ilaaõ í nɛ gbugbã ku jĩ inɛ baa hai
si balɛ. Do ntɔ aa ka yɔkɔ ka ni í yɛi bɛi Ilaaõ í
jũu hai si balɛ.
20 Na naanɛ ku dasii, Izaaki í weea Zakɔbu
do Esau, í sõ ŋa mii iyi á na ku ce.
21 Na naanɛ ku dasii, Zakɔbu, waati iyi í
maai iku, í weea amai Zozɛfu ŋa akã akã, nɔ í
lɔ́kɔ̀ si golo í tɔɔò Ilaaõ.
22 Na naanɛ ku dasii, Zozɛfu mɔ, waati iyi í
maai iku, í fɔ idei kufitai inɛi Izirɛli ŋa hai ilɛi
Ezibiti do bɛi aa cea kũkũi nŋu ŋa.
23 Si waati iyi à bí Moizi, na naanɛ ku dasii
baaɛ ŋa a kù ce njoi a kua woodai ilaaluu nɔ
à singaɛ zakai cukpa mɛɛta, domi à yɛ í jɛ ama
ku sĩa.
24 Na naanɛ ku dasii, Moizi í kɔ a kpe nŋu
amai ama inaaboi Faraõ waati iyi í na í la.
25 Í gbasi a kpã nŋu iju do inɛi Ilaaõ ŋa ajɔ do
iyi nŋu á maa wɛɛò inɔ didõ si faayii dulum
iyi kaa kpɛ.
26 Í gbasi a yaako nŋu bɛi aa na a yaako
Kirisi. Wa lasabu iyi dimii yaako bɛɛbɛ ku yɛ
í nɛ bɛɛrɛ í re amanii Ezibiti, domi amanii alai
wa lele.
27 Na naanɛ ku dasii Moizi í fita hai ilɛi
Ezibiti, kù ce njoi idɔɔkõi ilaaluu. Í leekĩ dim
dim bɛi mii iyi í yɛ inɛ iyi a ci ya yɛ.
28 Na naanɛ ku dasii í jɔ à jɛ jingaui Iku ku
kua. Nɔ í jɔ à fãsi njɛi angudã ŋa si andɛ koofa
ŋa ku ba amaleka iyi á kpa ama yemma ŋa ku
maà lu amai Izirɛli ŋa.

* **11:11** Na saabui naanɛ ku dasii, Sara takaɛ Tia nwo gɔ ŋa à ni, na saabui naanɛ ku dasii, Aburahamu í ba gbugbã í bíò ama baa do iyi í gbo nɔ Sara takaɛ í jɛ gbenda.

29 Na naanɛ ku dasii, inɛi Izirɛli ŋa à kua
Tenku Nkpau si ilɛ ngbɛ. Amma waati iyi inɛi
Ezibiti ŋa à bi a ce bɛɛbɛ, inyi í jɛ ŋa.
30 Na naanɛ ku dasii, bindii Zeriko í cuku
waati iyi inɛi Izirɛli ŋa à kaako iluu ajɔ mɛɛje.
31 Na naanɛ ku dasii, Rahabu abo à ta icuu
kù ku do inɛ ŋa iyi a kù jirima Ilaaɔ̃ ajɔ, si na
iyi í jɔ̀ í gba woo bɛ ŋau do inɔ akã.
32 Mii an fɔ má. Waati kù waa tom hee n ce
faajii Zedeɔ̃ do ti Baraki do Samsɔ̃ɔ do Zɛfutee
do Davidi do Samuɛli do walii ŋau.
33 Na naanɛ ku dasii à jɛ amanlu ŋau igũ, à
ce iyi í jɛ dee dee, nɔ à ba à gba mii iyi Ilaaɔ̃ í
ce nŋa kuwãɛ. À dĩ gɛlɛi muusu nla ŋa,
34 à kpa gbugbãi ina nla, à ba à fita hai si
awɔi inɛ ŋa iyi à waa dɛ a kpa ŋa do taakuba.
À kua gbugbã wo, amma à na à ba gbugbã má.
À waa ce njo nŋa si igũ, à jɛ dimi mmu ŋa igũ.
35 Na naanɛ ku dasii, inaabo gɔ ŋa à ba inɛ
nŋa ŋa à jĩ wa hai iku.
Inɛ gɔ ŋa mɔ, baa do iyi à kpã ŋa iju hee à
ku, a kù dɛ aŋa a fita si, domi a waa bi aŋa a
na a koo a ba kuwɛɛ iyi í jɛ jiida í re.
36 À yaako inɛ gɔ ŋa mɔ nɔ à tɛ nŋa kpɔtɔɔ.
À dĩ inɛ gɔ ŋa do sesee à dasi ŋa piisɔ̃ɔ.
37 Gɔgɔ ŋa à ta ŋa kuta à kpa ŋa, inɛ gɔ ŋa
mɔ à bu ŋa kiti minji, gɔgɔ ŋa mɔ à kpa ŋa do
taakuba. Inɛ gɔ ŋa mɔ à dĩ batai angudã do
batai iwo à waa dabiiò. A kù nɛ nkãma, à kpã
ŋa iju, à wahala ŋa,
38 a kù jɔ̀ɔ andunya. À ya maa dabii si
gbabua do si antai iri kuta ŋa. À wa si isai
kuta ŋa do isai ilɛ ŋa.
39 Inɛ ŋau fei, à jɛ nŋa sɛɛda jiida na naanɛ
ku dasi nŋa. Do nŋu fei, a kù ba kuwã iyi Ilaaɔ̃
í ceu.
40 Ntɔi, si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛ nwa mii iyi í nɛ bɛɛrɛ
í re, kù bi inɛ ŋau a kɔ̃ dee dee iyi kù jɛ do awa
ajɔ.

12

Ilaaɔ̃ Baa nwa

1 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ woo jɛ sɛɛda nkpɔu
bɛ wa kaako wa, awa mɔ ka nyɔ mii iyi wa
bitandi wa si kuwɛɛ nwa do dulum iyi ci ya
kpɛtɛ ku má si wa dim dim. Nɔ ka temua si
kpãai kuwɛɛ iyi wa degbe wa bɛi woo sɛi í ya
temua si areɛ.
2 Ka dasi laakai nwa fei si Jesu. Hai bi tɛɛi
naanɛ ku dasi nwa wa naa, nŋu mɔi í nɔ wa
kɔ̃ɔ. Í jɔ̀ à kpaa si jĩi ku gaau, kù cɔ anyɔi dimii
ikuu domi wa cɔ kpãai inɔ didɔ̃ iyi à jilɛaa.
Nsɛi, wa buba si awɔ njɛi kitãi bommai Ilaaɔ̃.
3 I jɔ̀ i lasabu si mii iyi Jesu í ce, si bɛi í
temua do mbɛɛtɛ nlau hee í jɔ̀ ilu dulum ŋa
à kpaa. I mu ideu ŋa ku ba i maà kua gbugbã
ŋa, nɔ i maà mɔngɔ munya ŋa.
4 Iŋɛ, si kujabu nŋɛ do dulum, i kù jabu i
kù to hee si iku titã ŋa,
5 nɔ ì gbɛjɛ idei gbugbã iyi à mu nŋɛ waati
iyi à kɔ à ni,
Amam, bii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ wa kpãɛ iju, ikɔi wa naɛ,
maà ce si atafii.
Inɔɛ ku maà fɔ bii wa fɔ siɛ ide,
6 Domi inɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í bi, nŋui í ya kpã iju,
Nɔ ku cã inɛ ŋa iyi í doo si amaɛ ŋa fei.
7 Na nŋu, i temua do ijuukpã nŋɛ domi Ilaaɔ̃
wa ce nŋɛi bɛi amaɛ ŋa. Ama yoomai í wɛɛ iyi
baaɛ ci ya kpãa iju.
8 Bii a kù kpã ŋɛ iju bɛi amu ŋa iyi à gbe, debɛi
i kù jɛ amai Baaba ŋa, iŋɛ ama seege ŋai.
9 Baa nwa ŋa iyi à wa ilɛ ihẽ à ya kpã wa iju à
ya ka nɔ ka jirima ŋa. Bii bɛɛbɛi, bɛirei iri ilɛ
ku sũa Baa nwa iyi í wa leleu í nɛ ku to ku ba
ka nɛ kuwɛɛ.
10 Baa nwa ŋa à ya kpã wa iju si waati keeke
si bɛi í sĩa nŋa. Amma Ilaaɔ̃ í ya kpã wa iju na
aranfãani nwa ku ba ka nɛ ikpẽ si kumáɛ.
11 Ntɔi, bii à waa kpã wa iju, inɔ ku fɔi í ya jɛ
nwa titã, ci ya jɛ inɔ didɔ̃. Amma si anyii nŋu,
inɛ ŋa iyi à ba ijuukpãu nɔ à kpaasi, à ya jɛ dee
dee nɔ a jɛ kuwɛɛ nŋa si laakai ku sũ.
12 Na nŋu, iŋɛ iyi ì waa mɔngɔ temua, i wu
awɔ nŋɛ lele, nɔ ilugũ nŋɛ ŋa iyi à gbɛɛji ŋau
i mu nŋa gbugbã ŋa.
13 Nɔ i ceɛ isɛ nŋɛ ŋa kpãa iyi í munga anu ŋa
ku ba ilu kutɛ bɔ̃ɔ ŋa a maà tambɔ kutɛ nŋa
ŋau má, amma a ba iri.

Ide iyi à sɔ̃ wa ka ce

14 I dɛ laakai ku sũ do inɛ fei nɔ i ce kuwɛɛ
iyi í má ŋa domi inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɛ Lafɛ̃ɛ
bii kuwɛɛɛ kù má.
15 I ce laakai ŋa kãma nŋɛ ku maà na ku toa
didɔ̃i Ilaaɔ̃ anyi, nɔ i maà jɛ ilu inɔ ku ro ŋa,
domi inɔ ku rou á na ku la nɔ ku tosi inɛ nkpɔ
bɛi icãi jĩi í ya yɔ.
16 I ce laakai ŋa ku ba inɛ gɔ ku maà ce
sakara, nɔ inɛ gɔ ku maà na ku kɔ ku mà bɛɛrɛi
mii jiida ŋa. Bɛɛbɛi Esau í ce waati iyi í so
yemma ku jɛɛ í taa na ijɛ jɛɛ akã.
17 Si anyii nŋu, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi í bi
baa nŋu ku weea nŋu, amma í kɔaa domi kù
ba kpãa ku kpaasi mii iyi í tako í ce baa do iyi
wa dɛdɛɛ do cikãaju fei.
18 Iŋɛ, kù jɛ iri kuta gɔ iyi aa yɔkɔ a lui ì
sɛkɛɛ si ŋa, bɛi inɛi Izirɛli ŋa à sɛkɛɛ si iri kutai
Sinai. Si antai kutai Sinai ina nla nlai í wa bɛ
do kudũi ijĩ do ilu kuku do fufu dabii,
19 do kãakãakĩ do ide ku fɔ nla nla. Iyi inɛi
Izirɛli ŋau à gbɔ ide ku fɔu à tɔɔ suuru à ni ku
maà ti ku ba aŋa ide ku fɔ má,
20 domi à waa ce njoi wooda iyi í ni, ilu
hunde baa yooma iyi í lu iri kutau, baa bii
mɛɛmui, aa taa kuta a kpaai.
21 Mii iyi à yɛ bɛ, í nɛ njo hee Moizi í fɔ í ni,
njo í mum hee ṅ wa n yaya.
22 Amma iŋɛ, iri kutai Siɔ̃ɔi ì sɛkɛɛ si ŋa, bii
ilui Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ í wa. Iluu, nŋui í jɛ
Zeruzalɛmui lele, tengi bii amaleka ŋa à ya
tɔtɔɔ nkpɔ nkpɔ do inɔ didɔ̃.

23 Ì sɛkɛɛ si inɛ ŋa iyi à kɔ iri nŋa lele ŋa, aŋa
iyi à jɛ ama yemmai Ilaaɔ̃ ŋa. Ì sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃
ŋa, nŋu iyi í jɛ woo kiitii inɛ fei, nɔ ì sɛkɛɛ si
inɛ jiidai tako ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à kɔ̃ tã ŋa.
24 Ì sɛkɛɛ si Jesu do njɛɛ iyi í nikãu ŋa. Jesui
í jɛ woo teese kpãa ku ba Ilaaɔ̃ ku dĩ akabuu
titõ do amanɛ ŋa. Njɛɛui, wa ba wa ide ku fɔ,
nɔ ideɛ í dɔ̃ ku gbɔ í re ti Abɛli.
25 Na nŋu, i ce laakai ŋa i maà kɔ ku gbɔ idei
inɛ iyi wa ba ŋɛ ide ku fɔ ŋa. Moizi í ba inɛ ŋa
ide ku fɔ si andunyau ihɛ̃ í ni a ce laakai, nɔ
inɛ ŋa iyi à kɔ ku gbɔ ideɛu a kù fita si ijuukpã.
To, awa mɔ iyi à waa gbɔ inɛ iyi wa fɔ ide wa
hai lelei Aõ, bɛirei aa ka ce ka fita si ijuukpã
bii à waa toaa anyi.
26 Inɛ iyi ide ku fɔɛ í tako í jɔ̀ ilɛ í yayau, í fɔ
má nsɛi í ni, an nyi n yaya ilɛ má gbakã akã
amma kù jɛ ilɛ nŋu akã, hee do lele feii.
27 Iyi í ni, an nɔ n coo má gbakã akã, wa
nyisi iyi mii iyi à taka á yaya ku lɔ ku ba mii
iyi kaa yaya ku wɛɛ.
28 Na nŋu, ka saabu Ilaaɔ̃ domi à nɛ bomma
iyi kaa yaya nɔ ka tɔɔɛ si bɛi í bi, ka mà bɛɛrɛɛ
nɔ ka jirimaɛ.
29 Ntɔi, Aõ Lafɛ̃ɛ nwa í yɛi bɛi ina iyi í ya ce
nfei mii ŋa.

13

Mii iyi aa ka ce ka dɔ̃a Ilaaɔ̃ si

1 I ya temua si kpaasi woo dasi naanɛ ŋa ku
bi.
2 I ye gigi iyi í sĩa i ya yaaɛ inɛ njoo ŋa, domi
inɛ ŋa iyi à waa ce bɛɛbɛ, gɔgɔ nŋa ŋa à yaaɛ
amaleka ŋa a kù mà.
3 Nɔ i ya ye gigii inɛi piisõɔ ŋa bɛi mii iyi à
mu iŋɛ mɔ piisõɔ ŋa. I ye gigii inɛ ŋa iyi à waa
yɛ ijuukpã bɛi mii iyi iŋɛ taka nŋɛ í yɛ ijuukpã
ŋa.
4 I jɔ̀ mɔkɔ do abo baa yooma fei ku mà
bɛɛrɛi abɔdõ nɔ a leekĩò njɛ dim dim domi
Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa iyi à waa sũò njɛ hai ce
abɔdõ do inɛ ŋa iyi à waa ce sakara.
5 I maà ti i jɔ̀ kubii fia ku mu ŋɛ. I jɔ̀ iyi ì nɛ
ku ce nŋɛ zaka, domi Ilaaɔ̃ í ni, n kaa n jɔ̀ɛ pai,
n kaa n nɔ n fũ siɛ awɔ baa ajɔ gɔ.
6 Na nŋu, aa ka yɔkɔ ka cã gɛndɛ ka ni,
Aõ Lafɛ̃ɛ í jɛ inɛ iyi á sobim.
Njo kù waa mum.
Mii amanɛ á yɔkɔ ku ceem.
7 I ye gigii woo cuai tako nŋɛ ŋa, inɛ ŋa iyi à
tako à sisi nŋɛ idei Ilaaɔ̃. I lasabuò aranfãani
iyi kuwɛɛ nŋa í naaò wa, nɔ iŋɛ mɔ i sisi naanɛ
ku dasi nŋa ŋa.
8 Jesu Kirisi ci ya kpaasi hai ana do nnyi
hee do ajɔ fei.
9 I maà ti i jɔ̀ a fa ŋɛ si kukɔsi ikã ikã, domi
í sĩa idɔ nwa ku maa leekĩ si didõi Ilaaɔ̃, ku
maà jɛ si iwɔi ijɛ ku jɛ ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa too
kpãau bɛ fei a kù ba aranfãaniɛ kãma.
10 Awa à nɛ bi kuwee gɔ nɔ woo wee ŋa iyi
à waa ce icɛ si ile kumáu a kù nɛ kpãa a jɛ ijɛi
kuweeu.
11 Í yɛi bɛi kuwee iyi woo wee nlau í ya
ce. Í ya lɔò njɛi mɛɛmu ŋaui si inɔ iyi í re do
kumáu ku ceò kuwee na dulum dii amanɛ
ŋa. Amma iŋai mɛɛmuu takaɛ, angulei iluui
à ya koo a joo.
12 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu mɔ, waati iyi í bi ku jɔ̀ inɛ
ŋa a má do njɛi nŋu takaɛ, í jɔ̀ a kpaa angule.
13 Na nŋu, ka bɔ bi titɛɛ angule bɛ, ka jɛsi à
donda wa bɛi a dondaɛ,
14 domi a kù nɛ ilu gɔ si ilɛu ihɛ̃ iyi á maa
wɛɛ hee do ajɔ fei. Ilu iyi wa naa nŋui à waa
dɛdɛ.
15 Do saabuɛ ka maa saabu Ilaaɔ̃, waatɔ ka
ya fɔ do gɛlɛ nwa mii iyi í ce si wajui inɛ ŋa. Nɔ
saabuu kú jɛ bɛi kuwee iyi à waa ceaa waati
kãma fei.
16 I maà gbɛjɛ jiida ku ce, nɔ i ya maa sobi
njɛ ŋa, domi dimii kuwee bɛɛbɛ í ya dɔ̃a Ilaaɔ̃
si.
17 I gbɔ idei woo cua nŋɛ ŋa nɔ i sũ nŋa iri
ilɛ, domi à waa cɔ baanii hunde nŋɛ si na iyi
í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á na ku bee ŋa ideɛ. I ce bɛɛbɛ ŋa ku
ba a coo do inɔ didõ, ku maà ti ku jɛ do inɔ ku
fɔ. Bii à coo do inɔ ku fɔ, kaa ce nŋɛ aranfãani
kãma.
18 I ya ce nwa kutɔɔ ŋa. À mà kam kam iyi
idɔ nwa kù waa yɛ taale nwa domi à bi ka ce
isɛɛnɛ nwa dee dee si mii fei.
19 Iyi ǹ wa n tɔɔ ŋɛ ntɔ ntɔ, nŋui í jɛ i ce kutɔɔ
Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ n baa ńya ńya bi tu ŋɛ má.

Kutɔɔ

20 Lafɛ̃ɛ nwa Jesui í jɛ Woo degbe iyi í re.
Na njɛɛ iyi í nikã, í jilɛ nwa akabuu titõ iyi ci
ya tã. Na nŋu Ilaaɔ̃ ilu laakai ku sũ, nŋu iyi í
dedeɛ hai si balɛ,
21 ku mu nŋɛ gbugbã i ceò daa jiida ŋa ku
ba i ce idɔɔbiɛ. Nɔ ku ce si ŋɛ mii iyi á dɔ̃aa
si, na saabui Jesu Kirisi. Amboe ku jɛ ti Jesu
Kirisi hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

22 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i jɔ̀ i gbɔ idei
gbugbã ku mua iyi ǹ kɔ nŋɛ wa si tiau ihɛ̃ do
temua, domi kù sɔ.
23 Ǹ bi i mà ŋa iyi à da Timɔtee inɛ nwau
hai piisõɔ. Bii í to wa ńya, an naaɛ wa bi tu ŋɛ.
24 I ce woo cua nŋɛ ŋa fei fɔɔ hee do inɛ ŋa
iyi à jɛ ti Ilaaɔ̃ fei. Woo dasi Jesu naanɛi ilɛi
Itali ŋa à ce ŋɛ fɔɔ.
25 Didõi Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ fei.

Tiɑ iyi Zɑɑki í kɔ

Zaaki í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Zaaki woo ce icɛi Ilaaɔ̃ do ti Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi.

Ǹ ce dimii Zuifu maateeji ŋa iyi à fangaa si andunya fei fɔɔ.

Naanɛ do bisi

2 Kpaasim ŋa, dimii laakai ku cɔ iyi á naa si ŋɛ fei i ya jɔ̀ ku jɛ nŋɛ inɔ didɔ̃ nla nla,

3 domi ì mà ŋa, bii Ilaaɔ̃ wa cɔ laakai naanɛ ku dasi nŋɛ nɔ i kù mɔngɔ ŋa á bí nŋɛ temua.

4 Amma i jɔ̀ temua nŋɛu ku ce icɛɛ sãa sãa ku ba i jɛ inɛ ŋa iyi à ɟ̀la nɔ à kɔ̃, nɔ nkãma kù gbe nŋɛ má.

5 Do nŋu fei bii bisi í na wa gaizia inɛ akã nŋɛ gɔ, ku tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ya mua inɛ fei do inɔ akã, kù nɛ kugbagba.

6 Amma lafɛ̃ɛ ku ce kutɔɔ do naanɛ, ku maà sika sika, domi inɛ iyi wa sika sika í yɛi bɛi inyii tenku iyi fufu wa yaya bii fei.

7 Inɛ dimi bɛɛbɛ ku maà tamaa mà nŋu á ba ngɔgɔ hai bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ,

8 domi í jɛ ilu idɔ minji iyi kù waa too kpãa akã si kuwɛɛɛ.

Are do fia ku nɛ

9 Í siã ilu are woo dasi Jesu naanɛ ku tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í soo lele.

10 Ilu fia mɔ ku tɔɔ fufu na irii kukayeɛ domi á na ku lɔ bɛi kokoi ɟ̀li.

11 Bɛi inunu í ya dede do inya gbãa nɔ ku jo wua ku gbɛ, nɔ kokou ku cuku kusɪ̀aɛ ku tã, bɛɛbɛ mɔi ilu fia á na ku wɔ́ bɛi kokoi ɟ̀li si aninii icɛɛ.

Laakai inɛ ku cɔ do kulɛlɛ

12 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi í yɔkɔ í leekɪ̀ dim dim si waati iyi Ilaaɔ̃ wa cɔ laakaɛ, domi si anyii laakai ku cɔu á ba ribai kuwɛɛ hai tã iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í wãò inɛ ŋa iyi à buu.

13 Bii à waa lɛlɛ inɛ gɔ do laalɔ ku maà ti ku ni Ilaaɔ̃i wa lɛlɛ nŋu. A ci ya lɛlɛ Ilaaɔ̃ do laalɔ, bɛɛbɛ mɔi nŋu takaɛ ci ya lɛlɛ inɛ gɔ do laalɔ.

14 Amma waati iyi binɛi inɛ í faa í muu, nŋu bɛi í jɛ kulɛlɛ.

15 Si anyiɛ, bii binɛu í na í la, dulum nii á bía. Bii dulum nɔu í ce icɛ siɛ í tã nɔ ku bía iku.

16 Baakɔɔm ŋa, i maà dɪ̀ iju nŋɛ.

17 Amua jiida do amua ku sɪ̀a baa yooma fei hai lelei Aɔ̃i í ya naa. Wa naai hai bi Ilaaɔ̃ Baaba, nŋu iyi í ce inya kumái lele ŋa. Ilaaɔ̃ ci ya kpaasi nɔ ilu kuku kù wa siɛ.

18 Si idɔɔbiɛ, í bí wa isɛ gbeejisia do saabui ide ntɔɛ ku ba hai si inɛ ŋa iyi í taka fei ka jɛ bɛi amaajɛ sinte ŋa iyi à jɛ tɛɛ.

Kugbɔ do kuce

19 Baakɔɔm ŋa, ì mà ideu ihɛ̃ tã ŋa. Na nŋu, í sɪ̀a inɛ fei ku ya saku ku gbɔò ide, nɔ ku maà ya saasaò ide ku fɔ, nɔ idɔɛ ku maà ya kɔ̃ gbãa gbãa.

20 Kù sɪ̀a idɔi inɛ ku ya kɔ̃ gbãa gbãa domi kù jɛ do idɔɔkɔ̃i amanɛ á ceò mii iyi í jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃.

21 Na nŋu, i nyɔ andi mii iyi í jɛ riisi do laalɔ fei ŋa. Nɔ i gba ide iyi Ilaaɔ̃ wa gbɛ̃ si idɔ nŋɛ ŋa do ara kukaye, domi ideui á yɔkɔ ku faaba ŋɛ.

22 I maà jɔ̀ i leekɪ̀ò ide ku gbɔ nŋu akã, amma i ya ceò icɛ ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, ì waa dɪ̀ ijui ara nŋɛ ŋai.

23 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í gbɔ ideu nɔ kù waa ceò icɛ, í yɛi bɛi mɔkɔ gɔ iyi wa cɔ araɛ si digi.

24 Iyi í cɔ digiu í tã nɔ í sinda wa nɛ, tengi bɛ gbakã nɔ í gbɛjɛ bɛi araɛ í yɛ.

25 Amma inɛ iyi á jɛ ilu inɔ didɔ si mii iyi wa ce fei nŋui í jɛ inɛ iyi wa cio wooda do laakai nɔ wa jirimaɛ do temua. Nɔ bii í gbɔ ideu ci ya gbɛjɛɛ nsɛi nsɛi amma í ya ceò icɛi. Lafɛ̃ɛ á jɛ ilu inɔ didɔ̃i si na iyi í jɔ̀ woodau í jɛ dee dee nɔ á nya inɛ.

26 Inɛ iyi wa tamaa nŋu wa too kpãai Ilaaɔ̃ nɔ kù waa nɔ amɛɛ, lafɛ̃ɛ wa sɔa araɛ iboi. Kpãai Ilaaɔ̃ ku tooɛ ngbɛi.

27 Kpãai Ilaaɔ̃ ku too iyi í má nɔ kù nɛ riisi kãma iyi Ilaaɔ̃ Baaba í jilɔɔ si í jɛ ntɔ, nŋui í jɛ inɛ ku ya ce araarei kɔyɔ ŋa do jaaɔ̃ ŋa iyi à waa wahala, nɔ ku mà araɛ ku mu si laalɔ yaaməi andunya.

2

Maà ya cɔ bɛi amanɛ ŋa à reò njɛ do bɛɛrɛ

1 Kpaasim ŋa, iŋɛ iyi ì dasi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi naanɛ, nŋu iyi í jɛ ilu amboe, i maà ya jɔ̀ naanɛ ku dasi nŋɛ ku tɔtɔɔò bɛɛrɛi inɛ ŋa ku cɔ.

2 Yaase gɔ wee. Ilu fia gɔ iyi í nɛ ibɔ jiida do lɛlɛawɔi wura í naa si kutɔtɔɔ nŋɛ. To, wee, ilu are gɔ mɔ í naa bɛ do ibɔ ku gaɛ.

3 Bii ì jirima ilu ibɔ jiidau ŋa nɔ ì ni ku buba si kitãi inɛ nla ŋa, nɔ ì sɔ̃ ilu areu mɔ ì ni ku leekɪ̀ ihɔ̃, walakɔ ku buba ilɛ,

4 ì waa cɔ bɛi inɛ ŋa à reò njɛ do bɛɛrɛ ŋai. Nɔ ì waa kiiti inɛ ŋa mbɛ do lasabu iyi kù jɛ dee dee.

5 Baakɔɔm ŋa, i gbɔ. Inɛ ŋa iyi à jɛ ilu are si andunyau ihɛ̃i Ilaaɔ̃ í cica ku ba naanɛ nŋa ku la nɔ a baò bommaɛ iyi í wãò inɛ ŋa iyi à buu.

6 Amma iŋɛ, ì ya donda ilu are ŋaui. Wee ilu fia ŋaui à waa kpã ŋɛ iju nɔ aŋai à ya bɔò ŋɛ ile kiiti, mà iboi.

7 Aŋai à ya maa nya cɔɔi iri jiida iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ.

8 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, bi inɛ mmu bɛi ì bi araɛ. Ntɔ ntɔ, mii jiidai ì waa ce bii ì waa too woodai bommai Ilaaɔ̃u bɛ ŋa.

9 Amma bii ì waa cɔ bɛi inɛ ŋa à reò njɛ do bɛɛrɛ ŋa, dulum nii ì waa ce ŋa nɔ woodai Ilaaɔ̃ á yɛ taale nŋɛ domi i kù waa jirimaɛ ŋa.

10 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í kua wooda baa akã, wooda iyi wa too bɛbɛi fei ngbɛi.
11 Inɛ iyi í ni, i maà ce sakara, nŋui í ni má, i maà kpa amanɛ. Na nŋu, baa bii i kù ce sakara, bii ì kpa amanɛ, ì kua woodai.
12 Na nŋu, i ya fɔ ide nɔ i ya ce bɛi inɛ ŋa iyi wooda iyi í ya nya inɛ á kiiti.
13 Inɛ iyi kù nɛ araarei kpaasi, Ilaaɔ̃ á kiiti nŋu mɔi kaa ce araareɛ. Amma inɛ iyi í nɛ araarei kpaasi ŋa á jɛ igũ si ajɔi kiitiu.

Naanɛ ku dasi do icɛ ku ce

14 Kpaasim ŋa, riba yoomai amanɛ í nɛ bii í ni nŋu í jɛ woo dasi naanɛ nɔ kù waa ce kookoosuɛ. Naanɛu bɛ á faaba lafɛ̃ɛ?
15 Bii inɛ gɔ nŋɛ, inɛmɔkɔ walakɔ inaabo gɔ í nɛ arei jaaɛ, nɔ kù nɛ baa ijɛ iyi á jɛ,
16 nɔ inɛ gɔ nŋɛ ku ni, ka sukudɔ̃, i ya jɛ i yo, maà jɔ̀ tũtũ ku kpaɛ, bii kù muaa bukaatai mii iyi í nɛ, sukudɔ̃i mii wa niaa.
17 Bɛɛbɛ mɔi, naanɛ ku dasi iyi a kù waa yɛ kookoosuɛ, naanɛu ngbɛi.
18 Inɛ gɔ á yɔkɔ ku ni, inɛ ihɛ̃ í dasi naanɛ, inɛ ihɔ̃ mɔ wa ce kookoosuɛ. Amma amu an jɛaa n ni, nyisim naanɛ ku dasiɛ iyi kù jɛ do kookoosu, nɔ amu mɔ n nyisi naanɛ ku dasim do kookoosuɛ.
19 Kù jɛ ì dasi naanɛ iyi Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ? Í sɪ̃a. Baa inɛi inɔɔko ŋa mɔ à mà bɛɛbɛ nɔ à waa yaya do njo.
20 Amma awɔ iyi i kù nɛ laakai, ì bi n nyisiɛ iyi naanɛ ku dasii inɛ gɔ iyi kù waa ce kookoosuɛ, ngbɛi?
21 Bala nwa Aburahamu í jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ na kookoosuɛ iyi í ce, si iyi í jɛsi nŋu ku saka amaɛ Izaaki ku ceaò Ilaaɔ̃ kuwee.
22 I kù yɛ naanɛ ku dasii Aburahamu njɛ do kookoosuɛ wa too njɛi ba. Naanɛ iyi í dasi í bàa í kɔ̃ na kookoosuɛ iyi wa ce.
23 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃u í ce iyi í ni, "Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ, nɔ do saabui naanɛu Aɔ̃ mɔ í kàa si inɛ dee dee". Nɔ à waa kpoo kpaasii Ilaaɔ̃.
24 Debɛi amanɛ í ya jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃i na saabui kookoosuɛ iyi wa ce, kù jɛ na naanɛ iyi í dasi nŋu akã.
25 Bɛɛbɛ mɔi abo kaafe iyi à ya kpe Rahabuu, í ce. Í jɛ amanɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ na kookoosuɛ si na iyi í jɔ̀ í gba Zuifu woo bɛ ŋau si kpasɛ̃ɛ nɔ í nya ŋa do kpãa mmu.
26 Ŋɔi í jɔ̀ à ni ara iyi kù nɛ hunde, ara ikui. Bɛɛbɛ mɔi naanɛ ku dasi iyi kù waa ce kookoosuɛ naanɛ ikui.

3

Idei amɛ

1 Kpaasim ŋa, i maà dɛ i kpɔ iŋɛ iyi ì waa bi i maa kɔ inɛ ŋa si idei Ilaaɔ̃, domi ì mà ŋa, awa iyi à waa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃ kaa ce araare nwa si kiitiɛ.
2 Si mii nkpɔi awa fei à ya ka rara. Inɛ iyi kù waa ce kurara si ide ku fɔɛ, lafɛ̃ɛ inɛ ku jĩai nɔ í yɛ bɛi inɛ iyi í dasi araɛ fei arezem.
3 Bɛɛbɛ mɔi à ya ka dasi arezem si gɛlɛi acĩ ŋa ku ba a jirima wa, ka bɛi ka yɔkɔ ka bɔò ara nŋa bii à bi.
4 Nɔ i ya cɔ akɔi inyi má ŋa, do bɛi à lau fei nɔ fufu jiida wa ce í ya tale ŋai, amma do falafili keeke gɔi woo nyimbo akɔu í ya bɔòɛ bii í bi.
5 Bɛɛbɛ mɔi amɛ í jɛ mii keeke si ara, amma í ya tɔɔ fufu si mii nla.

I cɔ bɛi ina nyɛnyɛ í kere í to, amma do nŋu fei á yɔkɔ ku jo agbo nla nla.
6 Bɛɛbɛ mɔi amɛ í yɛ bɛi ina. Nŋui í jɛ laalɔ nla nla. Nŋu mɔ ikõ akãi ara nwai, nɔ í ya bɛjɛ ara nwa fei bɛi ina, domi laalɔ iyi í ya ce í yɛi bɛi inai ala.
7 Amanɛ á yɔkɔ ku kãmia iŋai sako ikã ikã fei, do yɛi ŋa do mii ku cã ilɛ ŋa fei do mii ndii inɔ inyi ŋa, í nɔ ŋa tã mɔm de.
8 Amma inɛ kãma ci ya nɔ amɛɛ. Mii laalɔ gɔi iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku kãmia, Í nɛ acĩ ntɔ ntɔ ku kpa amanɛ.
9 Do amɛi à ya ka saabuò Baaba Lafɛ̃ɛ nwa, nɔ do nŋui à ya ka ceekpeò inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka bɛi nŋu takaɛ.
10 Nɔ hai si gɛlɛ akãu bɛi idei saabu do ikpe í ya fita. Iŋɛ kpaasim ŋa, kù sɪ̃a ku jɛ bɛɛbɛ.
11 Isɔ̃ akã kaa yɔkɔ ku nɛ inyi didɔ̃ do inyi laalɔ ajɔ.
12 Bɛɛbɛ mɔi kpaasim ŋa, i jɔ̀ i mà ŋa iyi jĩi ndii figi kaa so olivi, nɔ jĩi ndii rezɛ̃ɛ mɔ kaa so figi. Bɛɛbɛ mɔi i kaa yɔkɔ i ba inyi jiida si inyi iyi í da imu.

Bisi iyi wa naa hai lele

13 Yoo nŋɛi í nɛ kumà do bisi. Bii lafɛ̃ɛ í nɛ bisii do ntɔ, kú jɔ̀ a yɔɔ si isɛɛnɛ jiidaɛ do si kookoosu ŋa iyi wa ce do ara ku kaye.
14 Amma bii ì waa ce igu yaamɔ do njɛ ku wã, maà tɔɔ fufu, maà sɔa ntɔ ibo,
15-16 domi tengi bii igu do njɛ ku wã í wa, bɛi daa bɛɛtɛkɛ do kuce laalɔ fei í ya wa. Dimii bisi bɛɛbɛ kù waa naa hai lele. Inɛ nŋu bɛ ti andunyai, do ti idɔɔbii amanɛ, nɔ hai bi Seetam nii wa naa.
17 Amma bisi iyi wa naa hai lele, sinte titã í má. Si anyiɛ inɛ iyi í nɛ bisiu í ya bi inɛ ŋa a nɛ anu akã, í ya maa mu araɛ, nɔ í ya bi nŋu ku ce mii iyi á dɔ̃a inɛ ŋa si. Í ya nɛ araarei nɔ í ya ce icɛ jiida. Ci ya na kubi ntɔ, kù nɔ kù nɛ muafiti.
18 Inɛ ŋa iyi à waa dɛ anu akã à ya ce kuwɛɛ nŋa feii si laakai ku sũ. Laakai ku sũu í yɛi bɛi dimi iyi à waa gbɛ̃ nɔ mii iyi aa na a da nŋui í jɛ kuwɛɛ dee dee.

4

Kɔdɛɛi andunya

1 Mii í ya naaò kakɔɔ do ija wa si aninii nŋɛ.
Nŋu bɛ wa naai hai si kɔdɛɛi mii nkpɔ iyi wa
ba idɔ nŋɛ ku ja.
2 Ì bi i nɛ ngɔgɔ iyi i kaa yɔkɔ i ba ŋa, ŋɔi í ce
ì ya bi inɛ ku kpa ŋa. Ì waa ce kɔdɛɛi mii iyi i
kaa ba ŋa, ì waa ce kakɔɔ do ija iŋɛ duusɔ̃ɔ. I
kù nɛ mii iyi ì bi ŋa domi i ci ya tɔɔ Ilaaɔ̃ ŋa.
3 Nɔ baa bii ì tɔɔ Ilaaɔ̃ i kaa ba ŋa domi do
kurarai ì waa tɔɔu ŋa. Mii iyi ì waa tɔɔu na
irii faayii ara nŋɛi.
4 Iŋɛ iyi i kù leekɪ̀ò inɛ akã ŋa, i kù mà ŋa iyi
bii ì bi andunya, mbɛɛi Ilaaɔ̃i ì ya jɛ ŋa? Inɛ iyi
í bi andunya, mbɛɛi Ilaaɔ̃i í ya jɛ.
5 I maà tamaa si ngbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ
í ni, Ilaaɔ̃ í bi Hunde iyi í da nwa si do igu.
6 Amma Ilaaɔ̃ í ya mu nwa didɔ̃ iyi í la í re.
Nɔ bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ kù
wa anyii ilu faau ŋa amma woo kaye ara ŋai
wa mua didɔ̃ɛ.
7 Na nŋu, i sũa Ilaaɔ̃ iri ilɛ. I kɔsi Seetam á
sa nŋɛ ku jɪ̀.
8 I sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ nɔ nŋu mɔ ku sɛkɛɛ si ŋɛ wa.
Iŋɛ ilu dulum ŋa, i wɔɔ awɔ nŋɛ. Nɔ i fũuta idɔ
nŋɛ, iŋɛ ilu idɔ minji ŋau.
9 I jɔ̀ i wɛɛ do inɔ kufɔ ŋa, i buba gɔɔwoo
nŋɛ do kukpata. I jɔ̀ anyi nŋɛ ku kpaasi do
kukpata, nɔ inɔ didɔ̃ nŋɛ ku jɛ nŋɛ inɔ kufɔ.
10 I kaye ara nŋɛ si wajui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nɔ ku so
ŋɛ lele.

Maà kiiti kpaasiɛ

11 Iŋɛ kpaasim ŋa, i maà ya sɔ̃ njɛ laalɔ ŋa.
Inɛ iyi wa sɔ̃ kpaasiɛ laalɔ, laalɔi woodai wa
fɔ. Inɛ iyi wa kiiti kpaasiɛ, woodai wa kiiti.
Wee, bii ì waa kiiti woodau i kù jɛ inɛ iyi wa
jirimaɛ, amma ì jilɛ araɛ si agbɛi woo kiitiu.
12 Ilaaɔ̃ nŋu akãi wa na wooda, nŋui í nɔ í jɛ
woo kiiti. Nŋu akãi á yɔkɔ ku faaba inɛ, nŋui á
nɔ ku yɔkɔ ku ce inɛ nfe. Bɛirei awɔ ì yɛ ì waa
kiitiò kpaasiɛ ŋa.

Maà tɔɔ fufu

13 Iŋɛ iyi ì ya maa ni, nnyi walakɔ ala aa ka
bɔ ilu ihɔ̃ ka ce sɪ̀a bɛ zakai adɔ̃ akã ku ba ka
ba fia, i de itɪ̀ i gbɔ iyi ɲ̀ wa n fɔ nsɛi.
14 I kù mà bɛi ala nŋɛ á yɛ. Mii kuwɛɛ nŋɛ
í jɛ. Kuwɛɛ nŋɛ í yɛi bɛi bukɔɔ iyi á tɔtɔɔ nsɛi
nsɛi nɔ ku fanɡaa ma.
15 Ide iyi í jɔ i fɔ ŋa wee, i ya ni ŋa, bii Ilaaɔ̃
í bi aa ka wɛɛ, aa ka nɔ ka ce iyi ihɛ̃ walakɔ aa
ka ce iyi ihɔ̃.
16 Amma nsɛi ì waa tɔɔ fufu ì so ara nŋɛ lele.
Dimii faau bɛɛbɛ fei kù sɪ̀a.
17 Bɛɛbɛi inɛ iyi í mà mii iyi í jɛ jiida nɔ kù
waa coo wa dasi araɛ dulum nii.

5

Laabaau iyi à sɔ̃ ilu fia ŋa

1 Nsɛi, iŋɛ ilu fia ŋa, i gbɔ iyi ɲ̀ wa n sɔ̃ ŋɛ. I
kpata i cã kpokpo ŋa na wahala ŋa iyi aa naa
si ŋɛ!
2 Amani nŋɛ ŋa í sãmi, nɔ tũtũ ŋa à jɛ ibɔ
nŋɛ ŋa má.
3 Wura nŋɛ ŋa do isɔ fũfũ nŋɛ ŋa fei à mu
atɛ. Atɛ ku mu nŋaui á jɛ sɛɛda si ŋɛ nɔ ku ŋɔ
ara nŋɛ bɛi ina. Ì ko amani ì tɔtɔɔɛ ŋa si waatii
ankãanyiu ihɛ̃.
4 Wee i ci ya sãa woo da amaajɛ nŋɛ ŋa fia
nŋa. I cɔ inɔ kufɔ nŋa ŋa! Anu ku dɔ̃i inɛ ŋau
í to hee si itɪ̀i Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã.
5 Ì ce kuwɛɛ nŋɛ ŋa si andunya do amani
nla nla do faayi. Ì jɛ ì ce kaato bɛi angudã iyi
aa bɔò asɔ laga ŋa.
6 Ì yɛ taalei inɛ dee dee ŋa ì kpa ŋa ŋa, a kù
nɔ a kù kɔò ara nŋa.

Temua do kutɔɔ

7 Kpaasim ŋa, iŋɛ fei i yɔkɔ temua ŋa hee
Lafɛ̃ɛ koo nyiò wa má. I cɔ bɛi woo logoo
i ya temua ku maa cɔ ilɛɛ hee amaajɛɛ koo
jɪ̀aò. Temuai í ya ce ku yɛò ijɪ̀ sinte hee do
ti ankãanyiɛ fei.
8 Iŋɛ mɔ i yɔkɔ temua ŋa, i jɔ̀ idɔ nŋɛ ku
leekɪ̀ dim dim ŋa, domi kunaai Lafɛ̃ɛ í maai
wa mbɛ.
9 Iŋɛ kpaasim ŋa, i maà ya yɛ taalei njɛ ŋa ku
ba Ilaaɔ̃ mɔ ku maà na ku yɛ taale nŋɛ. Woo
kiiti wee wa to wa, wa bi ku lɔ wa.
10 Iŋɛ kpaasim ŋa, i ye gigii walii ŋa iyi à fɔ
ide wo do irii Lafɛ̃ɛ. I sìsì temua nŋa iyi à ce
si ijuukpã nŋa.
11 Aa ka yɔkɔ ka ni ilu inɔ didɔ̃ ŋai domi ngu
ŋa à yɔkɔ temua. Ì gbɔ temuai Zɔɔbu ŋa, nɔ ì
mà mii iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu araare si jiida ku jɛɛ í
ceaa ŋa si anyii wahalaɛ.
12 Iŋɛ kpaasim ŋa, iyi í re mɔm, i maà ya
ceekpe do lele ŋa wala do ilɛ wala do ide
mmu gɔ. Bii ntɔi, ni ntɔi, bii ibo mɔi ni iboi,
ku ba i maà na i dasi kiitii Ilaaɔ̃ ŋa.
13 Wahala í ba inɛ gɔ nŋɛi? Ku ce kutɔɔ. Inɔi
inɛ gɔ nŋɛ wa dɔ̃i? Ku saabu Ilaaɔ̃ do iri ku kɔ̃.
14 Inɛ akã nŋɛ wa ce bɔ̃ɔi? Ku kpe inɛ ngboi
igbɛi inɛi Jesu ŋa, aŋai aa jɔaa ikpo si iri do irii
Lafɛ̃ɛ nɔ a ceaa kutɔɔ.
15 Kutɔɔ do naanɛu á yɔkɔ ku faaba bɔ̃ɔu. Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ á muaa baani, bii í nɔ í ce dulum nii á
kpa idei dulum dɛɛ.
16 Na nŋu, iŋɛ fei i ce tuubai dulum du ŋɛ
si wajui njɛ ŋa nɔ i ya cea njɛ kutɔɔ ŋa ku ba
i ba iri ŋa. Kutɔɔi inɛ dee dee í nɛ gbugbã nla
nla.
17 Elii amanɛi bɛi awa mɔ. Í ce kutɔɔ ntɔ ntɔ
ijɪ̀ ku maà rɔ, ijɪ̀u í nɔ í leekɪ̀ zakai adɔ̃ mɛɛta
do cukpa mɛɛfa.
18 Si anyii nŋu nɔ í ce kutɔɔ má nɔ Ilaaɔ̃ í jɔ̀
ijɪ̀ í rɔ nɔ í jɔ̀ ijɛ í fita si ilɛ.
19 Iŋɛ kpaasim ŋa, bii inɛ gɔ nŋɛ í jɪ̀ò ntɔ nɔ
kpaasi gɔ í baaɛ wa si kpãai ntɔ,
20 i mà ŋa, inɛ iyi í baaò ilu dulum wa hai
si kpãa laalɔ bii í wa wo, í faaba hundei ilu
dulum nɔui hai si kpãai iku, nɔ Ilaaɔ̃ á kpa
idei kurara nkpɔ nkpɔɛ.

Tiɑ sinte iyi Piɛɛ í kɔ

Piɛɛ í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amui Piɛɛ woo bɛi Jesu Kirisi.

Ǹ kɔ nŋɛ tiɑu ihɛ̃i, iŋɛ iyi Ilɑɑɔ̃ í cicɑ nɔ ì fangɑɑ ì jɛ isɛ mmu ŋɑ si ilɛi Pɔntu, do Galati, do Kɑpɑdosi, do Azii, do Bitini.

2 Ilɑɑɔ̃ Bɑɑbɑ í cicɑ ŋɛi si bɛi í dɑsi idɔ nŋu ku ce. Nɔ ì jɛ inɛɛ ŋɑ do sɑɑbui Hundeɛ, ku bɑ i jirimɑ Jesu Kirisi ŋɑ nɔ njɛɛ ku wɛ ŋɛ.

Didɔ̃ do lɑɑkɑi ku sũ ku kɔ̃ɔsi si kuwɛɛ nŋɛ.

Kpɑ̃ɑ ku cɔ iyi í jɛ ti kuwɛɛ

3 Kɑ sɑɑbu Ilɑɑɔ̃, Bɑɑi Lɑfɛ̃ɛ nwɑ Jesu Kirisi. Si ɑrɑɑre nlɑɛ, í jɔ̀ kujɪ̃i Jesu Kirisi wɑ hɑi si bɑlɛ í bí wɑ isɛ gbeejisiɑ. Si bɛɛbɛ í mu nwɑ kpɑ̃ɑ ku cɔ iyi í jɛ ti kuwɛɛ.

4 Nɔ í jilɛ nwɑ tubu iyi kɑɑ bɛjɛ, kɑɑ riisi, nɔ kusɪ̃ɑɛ kɑɑ tã. Tubuui à jilɛ nŋɛ lele,

5 iŋɛ iyi gbugbɑ̃i Ilɑɑɔ̃ wɑ degbe do sɑɑbui nɑɑnɛ ku dɑsi, ɑɑ bɑ fɑɑbɑ mɑm mɑm ŋɑ. Fɑɑbɑu Ilɑɑɔ̃ í ce sɔɔluɛ ku nyisi ŋɛ si ɑjɔi ɑnkɑ̃ɑnyiu.

6 Nɑ ŋɔi í jɔ̀ ì yɑ nɛ inɔ didɔ̃ nlɑ nlɑ ŋɑ, bɑɑ bii í jɛ ì wɑ si inɔ ku fɔ nsɛi ŋɑ si wɑɑti keeke, si lɑɑkɑi ku cɔ dimi ikã ikã.

7 Nɑɑnɛ ku dɑsi nŋɛ í nɛ bɛɛrɛ ntɔ ntɔ í re wurɑ, domi wurɑ á nɑ ku tã. Do nŋu fei, do inɑi à yɔɔ à nyɑ riisiɛ. Bɛɛbɛ mɔi, Ilɑɑɔ̃ wɑ cɔ lɑɑkɑii nɑɑnɛ ku dɑsi nŋɛ ku bɑ ku mà gbugbã̃ɛ. Nɔ ɑɑ bɑ sɑɑbu do yiiko do bɛɛrɛ ŋɑ wɑɑti iyi Jesu Kirisi á fɑɑtɑ wɑ.

8 Ì buu bɑɑ do iyi i kù yɔɔ ŋɑ. Ì dɑsiɛ nɑɑnɛ bɑɑ do iyi i kù yɔɔ titã ŋɑ. Ŋɔi í jɔ̀ ì wɛɛò inɔ didɔ̃ nlɑ nlɑ ŋɑ iyi í nɛ ɑmboe hee í kpeeò ku fɔ do gɛlɛ.

9 Ì wɛɛò inɔ didɔ̃ nlɑ nlɑ ŋɑ si nɑ iyi í jɔ̀ ì wɑɑ bɑ ribɑi nɑɑnɛ ku dɑsi nŋɛ, iyi í jɛ fɑɑbɑi hunde nŋɛ.

10 Si idei fɑɑbɑu ihɛ̃ wɑlii ŋɑ iyi à ce wɑlii si gã̃mɛi didɔ̃ iyi Ilɑɑɔ̃ í jilɛ nŋɛ à ce kudɛdɛ jiidɑ jiidɑ ku bɑ ɑ mà yɑɑseɛ.

11 Hundei Kirisiu í wɑ si ŋɑ nɔ í sɔ̃ ŋɑ do njumɑ iyi Kirisi á bɑ ijuukpã, nɔ si ɑnyiɛ á bɑ ɑmboe. Nɔ à ce himmɑ ku bɑ ɑ mà wɑɑtiu do kpã̃ɑ iyi wɑ fã̃ɑu.

12 Ilɑɑɔ̃ í sisiɑ wɑlii ŋɑu í ni ide iyi nŋu í sɔ̃ ŋɑu kù jɛ ti ɑŋɑ tɑkɑ nŋɑ, tu ŋɛi. Nsɛi woo sisi lɑɑbɑɑu jiidɑ ŋɑu à wɑɑzo nŋɛ nɔ ì gbɔ ideu ŋɑ. À fɔ idei do gbugbã̃i Hundei Ilɑɑɔ̃ iyi à bɛ wɑ hɑi lele. Nɔ ɑmɑlekɑ ŋɑu tɑkɑ nŋɑ à wɑɑ bi ɑ mà yɑɑsei ideu.

Kɑ leekɪ̃ si kuwɛɛ iyi í má

13 Nɑ nŋu, i ce lɑɑkɑi ŋɑ. I mu ɑrɑ nŋɛ ŋɑ, nɔ i dàsi kpã̃ɑ ku cɔ nŋɛ fei si didɔ̃ iyi ɑɑ nɑ ŋɛ si wɑɑti iyi Jesu Kirisi á fɑɑtɑ wɑ.

14 I jɔ̀ i jɛ bɛi ɑmu ŋɑ iyi à yɑ gbɔ ide nɔ i mɑà ti i jɔ̀ kɔdɛɛ iyi i yɑ tɑkɔ i mɑɑ ce ŋɑ wo si wɑɑti iyi i kù mà ngɔgɔ ŋɑ kú mɑɑ nɛò ŋɛ.

15 Ammɑ i jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ŋɑ fei ku má, bɛi Ilɑɑɔ̃ í má, nŋu iyi í kpe ŋɛ.

16 Ilɑɑɔ̃ tɑkɑɛ í fɔ si kukɔɛ í ni, i jɔ̀ kuwɛɛ nŋɛ ku má, domi ɑmu tɑkɑm ǹ má.

17 Ilɑɑɔ̃, nŋu iyi ì yɑ kpe Bɑɑbɑ ŋɑ si kutɔɔ nŋɛ, nŋui í jɛ inɛ iyi á kiiti inɛ fei si bɛi inɛ fei í ce nɔ kɑɑ cɔ ijui inɛ gɔ. Nɑ nŋu, wɑɑti iyi í gbe nŋɛ si ɑndunyɑ i jɔɔ do jirimɑ ŋɑ.

18 Bɑlɑ nŋɛ ŋɑ à jɔ̀ nŋɛ tubui kuwɛɛ nfe nfe. Nɔ iŋɛ tɑkɑ nŋɛ ì mà ŋɑ iyi à yɑ ŋɛi hɑi si kuwɛɛu. Kù jɛ do isɔ fũfũ wɑlɑkɔ wurɑ iyi á nɑ ku tã̃i à yɑ ŋɛò.

19 Aɑwo, à fɑɑbɑ ŋɛi do njɛ ilu bɛɛrɛi Kirisi, nŋu iyi í yɛ bɛi ɑngudã̃i kuwee hɑi nɛ leebu nɔ kù nɛ riisi gɔ.

20 Hɑi wɑɑti iyi ɑ kù tɑkɑ ɑndunyɑi, Ilɑɑɔ̃ í cicɑ Kirisiu, ammɑ í nyisi ɑrɑɛ si wɑɑtii ɑnkã̃ɑnyiu ihɛ̃ nɑ ɑrɑnfã̃ɑni nŋɛ.

21 Nɑ sɑɑbuɛi ì dɑsi Ilɑɑɔ̃ nɑɑnɛ ŋɑ, nŋu iyi í dedeɛ hɑi si bɑlɛ nɔ í muɑɑ ɑmboe ku bɑ nɑɑnɛ ku dɑsi nŋɛ do kpã̃ɑ ku cɔ nŋɛ ku wɑ si Ilɑɑɔ̃.

22 Nsɛi, si ntɔ ku jirimɑi ì fũuta idɔ nŋɛ ŋɑ ku bɑ kubii kpɑɑsi woo dɑsi nɑɑnɛ ŋɑ iyi ì nɛ ŋɑ ku mɑà jɛ do muɑfiti. Nɑ nŋu, i bi njɛ ntɔ ntɔ do idɔ nŋɛ fei ŋɑ.

23 Í sɪ̃ɑ i ce bɛɛbɛ ŋɑ si nɑ iyi í jɔ̀ à bí ŋɛi isɛ gbeejisiɑ, nɔ kù jɛ do dimi iyi á ku, ammɑ do dimi iyi kɑɑ kui. Dimiui í jɛ idei Ilɑɑɔ̃, nŋui í jɛ icui kuwɛɛ nɔ kɑɑ tã.

24 Kukɔi idei Ilɑɑɔ̃ wɑ fɔ í ni,
Inɛ fei í yɛi bɛi fɔfɔ,
Nɔ bɛɛrɛi inɛ fei í yɛi bɛi kokoi fɔfɔu.
Fɔfɔ í yɑ gbɛ, nɔ kokoɛ ku wɔ.

25 Ammɑ idei Aɔ̃ Lɑfɛ̃ɛ á mɑɑ wɛɛi do ɑjɔ fei.
Ideu, nŋui í jɛ lɑɑbɑɑu jiidɑ iyi à wɑɑzo nŋɛ.

2

Kutɑ ilu hunde

1 Nɑ nŋu, i jɔ̀ lɑɑlɔ bɑɑ yoomɑ fei ŋɑ, hɑi ibo ku sɔ, do muɑfiti, do igu, do irii inɛ ku sɔ.

2 Si bɛi ɑmɑ kpɔtɔɔ í yɑ bi àmɔ, iŋɛ mɔ í sɪ̃ɑ i bi àmɔ iyi í mɑ́ iyi í jɛ idei Ilɑɑɔ̃. Hundei Ilɑɑɔ̃i wɑ mu nŋɛ ɑmɔu ku bɑ i lɑ si kpã̃ɑi fɑɑbɑu ŋɑ,

3 si bɛi ì tiɛ didɔ̃i Aɔ̃ Lɑfɛ̃ɛ tã ŋɑ.

4 I sɛkɛɛ si Lɑfɛ̃ɛ wɑ, nŋu iyi í jɛ kutɑ ilu hunde iyi inɛ ŋɑ à kɔsi, ammɑ Ilɑɑɔ̃ í cicɑɛ si nɑ iyi í jɔ̀ í nɛ bɛɛrɛ bi tɛɛ.

5 Iŋɛ mɔ, i nɑɑ wɑ bɛi kutɑ ilu hunde ɑ ceò ŋɛ icɛ ɑ mɑò ile bi ku wɑi Hundei Ilɑɑɔ̃. Bɛi ɑɑ jɛ woo wee ŋɑ iyi à mɑ́ iyi à nɑ Ilɑɑɔ̃ ɑrɑ nŋɑ bɛi kuwee iyi á dã̃ɑɑ si do sɑɑbui Jesu Kirisi.

6 Í sɪ̃ɑ i ce bɛɛbɛ ŋɑ si nɑ iyi í jɔ̀ à kɔɔ si tiɑi idei Ilɑɑɔ̃ à ni,
Ilɑɑɔ̃ í ni,
Ǹ cicɑ kutɑ ilu bɛɛrɛ ǹ jilɔɔ ilui Siã̃ɔ bɛi kutɑ gbugbã̃i icui ile.
Inɛ iyi í dɑsiɛ nɑɑnɛ, kɑɑ yɛ ɑnyɔ.

7 Kutɑu, í nɛ bɛɛrɛ bi iŋɛ woo dɑsi Jesu nɑɑnɛ ŋɑ, ammɑ hɑi dɑsi nɑɑnɛ ŋɑ à kɔsiɛ. Do nŋu fei, kukɔi idei Ilɑɑɔ̃ í ni,

Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsi
Nŋui í na í jɛ kuta gbugbãi icui ile.
8 Nɔ bii gɔ ŋa à ya ni má,
Kutau ihẽi í jɔ̀ inɛ ŋa à waa koosɛ.
Nŋui í ya maa kɛkɛ ŋa.
À koosɛi si na iyi í jɔ̀ à kɔ ku dasi ideu naanɛ.
Nɔ nŋu bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋa.
9 Amma iŋɛi ì jɛ dimi iyi Ilaaɔ̃ í cica, nɔ iŋɛi
ì jɛ woo weei ilaalu ŋa, ì jɛ dimi iyi í má ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í ya ku ba i sisi jiida ku jɛɛ, nŋu iyi í
kpe ŋɛ hai si ilu kuku ì naa ì lɔsi inya kumá
ilu bɛɛrɛɛ.
10 Tako wo i kù jɛ dimi ŋa iyi inɛ gɔ í mà,
amma nsɛi ì jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa. Tako wo i kù mà
mà Ilaaɔ̃ wa ce araare nŋɛ, amma nsɛi bɛi ì
màa ŋa.

Kuwɛɛi woo dasi naanɛ

11 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi, iŋɛ iyi ì yɛ
bɛi inɛ njoo do isɛ mmu ŋa si andunyau ihẽ, i
jɔ̀ i nɔ ara nŋɛ do binɛi ara iyi í ya maa ce igũ
do hunde nŋɛ.
12 I jɔ̀ i nɛ daa jiida ŋa si inɔi hai dasi Jesu
naanɛ ŋa, domi baa bii à waa kpe ŋɛ inɛ laalɔ
ŋa, aa yɛ icɛ jiida nŋɛ nɔ a saabu Ilaaɔ̃ si ajɔ iyi
á kiiti ŋa.
13 I jirima ilu iri fei ŋa na irii Lafɛ̃ɛ, hai ilu
ilɛ, nŋu iyi í re do gbugbã,
14 hee ku koo si ilaalui ilu ŋa, inɛ ŋa iyi í bɛ
wa ku ba a kpã woo ce laalɔ ŋa iju, nɔ a saabu
woo ce jiida ŋa.
15 Do ntɔ, iyi Ilaaɔ̃ í bi, nŋui í jɛ icɛ jiida nŋɛ
ku dĩ gɛlɛi hai mà ngɔgɔ ŋa si ide hai nɛ yaase
nŋa.
16 Í sĩa i ya maa nɛ̀ bɛi inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa,
amma i maà ti i jɔ̀ ara ku nɛ nŋɛ ku yɛ bɛi acɔ
iyi wa bii laalɔ. I jɛ kuwɛɛ nŋɛ bɛi woo ce icɛi
Ilaaɔ̃ ŋa.
17 I jirima inɛ fei ŋa, i bi kpaasi woo dasi
Jesu naanɛ nŋɛ ŋa, i ce njoi Ilaaɔ̃, nɔ i jirima
ilu ilɛu ŋa.

Mii iyi wahalai Kirisi wa nyisi wa

18 Iŋɛ amaacɛ ŋa, i sũa lafɛ̃ɛ nŋɛ ŋa iri ilɛ i
jirima ŋa ntɔ ntɔ, kù jɛ inɛ jiida do amanɛ ku
rɔ aŋa akãi aa ya cea ŋa, amma hee do inɛ ku
gaabu ŋa feii.
19 Do ntɔ, bii à waa kpã ŋɛ iju nfe nfe, í sĩa i
yɔkɔ temua ŋa na irii Ilaaɔ̃.
20 Bii ì yɔkɔ temuai goloi kuraraɛ i kù nɛ
saabu kãma. Amma bii ì ba ijuukpã na jiida
iyi ì waa ce ŋa nɔ ì temua, mii jiidai si wajui
Ilaaɔ̃.
21 Na ideu bɛi Ilaaɔ̃ í kpe ŋɛ domi Kirisi
takaɛ í ba ijuukpã na iri nŋɛ nɔ wa nyisi ŋɛ
yaase jiida ku ba i too tuubaɛ ŋa.
22 Kù ce dulum, a kù nɔ a kù gbɔ ibo si gɛlɛɛ
ajɔ kãma.
23 Iyi à buu, kù sã nŋa arabu. Iyi à kpãa iju,
kù ceekpe ŋa, amma í leekĩ do Ilaaɔ̃ iyi í ya
kiiti dee dee.
24 Kirisi takaɛ í so dulum du wa si araɛ
si jĩi ku gaauu, ku ba ka jɛ bɛi iku si wajui
dulum, nɔ ka ce kuwɛɛ nwa dee dee. Do
saabui kumɛɛɛ ŋai à baò iri.
25 Tako wo ì yɛ ŋai bɛi angudã ŋa iyi à nyɔ,
amma nsɛi ì nyi wa bi woo degbeu ŋa, nŋu
iyi wa degbe hunde nŋɛ.

3

Abo do mɔkɔ

1 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inaabo ŋa, i sũa mɔkɔ nŋɛ
ŋa iri ilɛ, hee baa bii í jɛ gɔgɔ nŋa ŋa a kù dasi
idei Ilaaɔ̃ naanɛ, daa nŋɛ ku jɔ̀ a dasi naanɛ.
Waati bɛɛbɛ i kù nɛ bukaatai ide ku fɔ má ŋa,
2 domi aa yɛ kuwɛɛ nŋɛ í má, ì nɔ ì mà bɛɛrɛi
amanɛ ŋa.
3 I maà dɛdɛ i jɛ abo kusĩa ŋa do mii ndii
ara nŋu akã, bɛi iri ku ba, do sabai wura ŋa,
do nyau kusĩa ŋa.
4 Amma i jɔ̀ kusĩa nŋɛ ku jɛ si idɔ nŋɛ, kusĩa
iyi ci ya tã. Nŋui í jɛ daa didõ do idɔ ku buba.
Iyi bɛi í jɛ mii ilu bɛɛrɛ jiida si wajui Ilaaɔ̃.
5 Bɛɛbɛi inaaboi tako ŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃
nɔ à dasiɛ naanɛ à ya teese ara nŋa nɔ à ya sũa
mɔkɔ nŋa ŋa iri ilɛ.
6 Bɛɛbɛi Sara í ce, í ya maa jirima
Aburahamu, nɔ wa kpoo lafɛ̃ɛɛ. Nsɛi, bii ì
waa ce jiida ŋa nɔ i kù waa ce njoi nkãma, iŋɛ
mɔ ì jɛ bɛi ama inaaboɛ ŋa.
7 Iŋɛ inɛmɔkɔ ŋa mɔ, si kuwɛɛ nŋɛ do abo
nŋɛ ŋa, i ye gigi iyi a kù to ŋɛò gbugbã. I jɔ̀
i mà bɛɛrɛ nŋa ŋa, domi Ilaaɔ̃ á mua aŋa mɔ
kuwɛɛ iŋɛò ŋa ajɔ. I ya maa ce bɛɛbɛ ku ba
nkãma ku maà ganji ŋɛ si kutɔɔ nŋɛ.

Ijuukpã na jiida ku ce

8 Si anyii fei ndɛɛ i jɔ̀ iŋɛ fei i nɛ lasabu akã
do kubi akã ŋa. I bi njɛ bɛi igbã do ifɔ ŋa, i ce
araarei njɛ do ara ku kaye ŋa.
9 I maà ya sãa inɛ laalɔɛ, walakɔ arabu ŋa
iyi í buɛ. Í sĩa mɔm i ya jɛaa do kuwee, domi
Ilaaɔ̃ í kpe ŋɛi ku ba i ba kuwee ŋa.
10 Si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Inɛ iyi í bi ku ce kuwɛɛ jiida nɔ kú nɛ inɔ didõ
ajɔ fei,
Kú jɔ̀ laalɔ ku fɔ nɔ kú nɔ gɛlɛɛ si ibo ku sɔ.
11 Í sĩa ku saa laalɔ nɔ ku ce jiida,
Í sĩa ku maa dɛ laakai ku sũ waati kãma fei,
12 Domi Lafɛ̃ɛ wa degbe inɛ dee dee ŋa
Nɔ wa gbɔ kutɔɔ nŋa.
Amma í fũsi woo ce laalɔ ŋa awɔ.
13 Yooi á ce nŋɛ laalɔ bii ì hanya ì waa ce
jiida ŋa.
14 Baa bii ì waa ba ijuukpã ŋa na dee dee ku
jɛ nŋɛ, i nɛ inɔ didõ ŋa. I maà ce njoi amanɛ
ŋa, nɔ i maà ya biti ŋa.
15 Amma i jɔ̀ Kirisi ku jɛ Lafɛ̃ɛ si idɔ nŋɛ. I tã
sɔɔlu waati kãma fei i jɛa inɛ ŋa iyi à waa bee
yaasei kpãa ku cɔ nŋɛ.
16 Amma i jɛ nŋa do ide didõ do bɛɛrɛ. I jɔ̀
idɔ nŋɛ ku maa má ku ba bii à waa má ŋɛ ide
si isɛɛnɛ jiida nŋɛ iyi wa naa hai bi Kirisi, anyɔ
ku mu ŋa si ideu.

17 Bii í jɛ na idɔɔbii Ilaaɔ̃i à waa kpɑ̃ɛ iju na
jiida iyi ì waa ce, iyi bɛ í sɩ̀a do iyi aa maa kpɑ̃ɛ
iju na laalɔ.
18 Gbakã akãi Kirisi í ku na dulum. Nŋu
iyi í jɛ inɛ dee dee, í ku na inɛ laalɔ ŋa, ku ba
ku bɔò wa bi Ilaaɔ̃. Waati iyi à kpaa arɛ í ku
amma hundeɛ í wɛɛ.
19 Do hundeɛui í koo í waazoa iku ŋa iyi à
waa mu bɛi inɛi piisɔ̃ɔ ŋa,
20 inɛ ŋa iyi a kù tako a kù waa jirima Ilaaɔ̃
si waati iyi í temuaò ŋa hee Nowee í koo í ceò
akɔi inyiu í tã. Inɛ ŋa iyi à lɔ si akɔi inyiu a kù
kpɔ, a kù re aŋa mɛɛjɔ, nɔ à ba faaba hai si inɔ
inyi nlau.
21 Inyiu, í yɛi bɛi inyi ku dasi. Kù jɛ a ni wa
nya riisii ara, amma wa nyisi iyi inɛ í dasi idɔ
nŋu ku ce kuwɛɛ iyi idɔi nŋu kaa yɛ taalei nŋu
si wajui Ilaaɔ̃. Mii ŋau bɛ fei í ce na saabui
kujɩ̀i Jesu Kirisi hai si balɛ,
22 nŋu iyi í bɔ lele nɔ wa buba si awɔ njɛi
Ilaaɔ̃. Bɛi amaleka ŋa do ilu yiikoi lele ŋa do
ilu gbugbã ŋa à waa sũaa iri ilɛ.

4

Kuwɛɛ iyi í kpaasi

1 Kirisi í ba ijuukpã si araɛ. Na nŋu, i mà
ŋa iyi iŋɛ mɔ aa ba ijuukpã nɔ í sɩ̀a i yɔkɔ
temua ŋa, domi inɛ iyi í temuaò ijuukpã si
araɛ, dulum kaa kãmiaɛ má,
2 nɔ waati iyi í gbe si kuwɛɛi andunyaɛ ku
jɛ si idɔɔbii Ilaaɔ̃, ku maà ti ku jɛ do kɔdɛɛ nfe
nfei ara.
3 Ntɔ ntɔ, tako wo ì ce bɛi hai dasi Jesu
naanɛ ŋa à ya bi, amma í to bɛɛbɛ. Ì tako ì ce
mii iyi í dɔ̃a ara nŋɛ si ŋa, do binɛ, do atɛ̃ ku
mɔ, do atɛ̃ ku kpa inɛ, do buki, do iwɛ̃ ku tɔɔ
iyi kù waa too wooda.
4 Nsɛi à biti si bɛi i kù waa ba ŋa daa bututu
ŋau ku ce má ŋa, nɔ à waa bu ŋɛ.
5 Amma aa na a koo a sisi daa nŋa bi Ilaaɔ̃,
nŋu iyi í tã sɔɔlu ku kiiti ilu hunde do iku ŋa.
6 Na nŋu mɔm nii í jò à tako à sisia inɛ ŋa
laabaau jiidau wo ku ba baa do iyi à ku nsɛi
na kiitii Ilaaɔ̃ iyi í tosi inɛ fei, hunde nŋa ku
maa wɛɛ bɛi Ilaaɔ̃ takaɛ í wɛɛ.

Inɛ ŋa iyi à waa ce icɛ do amuai Ilaaɔ̃ dee dee

7 Kɔɔi mii fei í maai wa. Na nŋu, i mu ara
nŋɛ do laakai, nɔ i jò hunde nŋɛ ku wɔ njoo
ku ba i yɔkɔ i ce kutɔɔ ŋa.
8 Iyi í re fei ndɛɛ, nŋui í jɛ i ce kookaai i bi
njɛ ŋa, domi kubi í ya bii dulum nkpɔ.
9 I ya yaaɛ njɛ ŋa do inɔ akã, kugbagba kù
maà wa si.
10 Inɛ baa yooma nŋɛ fei í ba amua hai bi
Ilaaɔ̃. Na nŋu, i ceò amua ikã ikãi Ilaaɔ̃u icɛ ŋa
i máa sobiò njɛ bɛi woo ce icɛ ilu naanɛ ŋa.
11 Inɛ iyi wa waazo í sɩ̀a ku fɔ idei Ilaaɔ̃. Inɛ
mɔ iyi wa ceɛa inɛ gɔ icɛ ku coo do gbugbã iyi
Ilaaɔ̃ í muaa, ku ba si mii fei a yɛ amboei Ilaaɔ̃
do saabui Jesu Kirisi, nŋu iyi í nɛ amboe do
gbugbã hee do ajɔ fei. Ami.

Temuai inɛi Kirisi ŋa si ijuukpã

12 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà biti do ijuukpã iyi
wa naa si ŋɛ bɛi ina ku cɔò laakai nŋɛ. I maà
ti i dooɛ mii ikã.
13 Amma i jò inɔ nŋɛ ku dɔ̃ bii ì waa ba ikpɛ̃
si wahalai Kirisi ŋa, ku ba i nɛ inɔ didɔ̃ nla nla
ŋa si ajɔ iyi á nyisi amboeɛ.
14 Iŋɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai bii à waa bu ŋɛ na irii
Kirisi, domi Hundei Ilaaɔ̃, ilu amboe, í wa si
ŋɛ.
15 Inɛ kãma nŋɛ ku maà jò ku yɛ ijuukpã na
inɛ ku kpa, walakɔ na ile, walakɔ na laalɔ ku
ce, walakɔ na wɔbia ku gũ.
16 Amma inɛ iyi wa wahala si na iyi í jò í jɛ
inɛi Kirisi, ku maà jò anyɔ ku muu, amma í sɩ̀a
ku saabu Ilaaɔ̃ si na iyi í jò wa so irii Kirisiu.
17 Waati í to kiitiu ku sinti. Inɛi Ilaaɔ̃ ŋai
aa sinti ku kiiti. To, bii í sinti hai bi tu wa,
bɛirei iri ku kpaɛ á yɛ bi inɛ ŋa iyi à kɔ ku dasi
laabaau jiidai Ilaaɔ̃ naanɛ.
18 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Bii faabai inɛ jiida ŋa í gaabu,
Bɛirei ti ilu dulum ŋa do inɛ ŋa iyi a kù mà
bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ á yɛ.
19 Na nŋu, inɛ ŋa iyi à waa yɛ ijuukpã si
idɔɔbii Ilaaɔ̃, í sɩ̀a a teese a maa ce jiidaɛ nɔ a
leekɩ̀ do woo taka nŋa iyi í jɛ ilu naanɛ.

5

Ka gbɔa inɛi Ilaaɔ̃ ŋa

1 Nsɛi, si inɔ nŋɛ, inɛ ŋa iyi à jɛ inɛ ngboi
igbɛi Ilaaɔ̃ ŋai ǹ wa n fãa. Amu mɔ inɛ ngboi
bɛi aŋa mɔ, ǹ nɔ ǹ jé sɛɛdai ijuukpãi Kirisi nɔ
ǹ nɛ ikpɛ̃ si amboe iyi á na ku naa.
2 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i gbɔa inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í da
nŋɛ si awɔ bɛi à ya gbɔa angudã ŋa, ku maà ti
ku jɛ do tilasi walakɔ do binɛi fia, amma i na
ara nŋɛ si icɛu do inɔ akã si bɛi Ilaaɔ̃ í bi.
3 I maà taa inɛ ŋa iyi à da nŋɛ si awɔ ŋau
gbugbã, amma i nyisi ŋa kuce jiida iyi aa too
si.
4 Nɔ waati iyi Kirisi á faata wa, nŋu iyi í
jɛ inɛ ngboi woo degbe ŋau, aa gba riba ilu
amboe iyi kusɩ̀aɛ kaa tã ŋa.
5 Bɛɛbɛ mɔi, iŋɛ awaasũ ŋa, i sũa inɛ ngboi
igbɛ ŋau iri ilɛ. Iŋɛ fei i jò ara ku kaye ku jɛ
nŋɛ bɛi ibɔ iyi à ya dasi, domi kukɔi idei Ilaaɔ̃
wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ kù wa anyii woo tɔɔ fufu ŋa,
amma wa cea woo kaye ara ŋa didɔ̃.
6 Na nŋu, i kaye ara nŋɛ si awɔ gbugbãi
Ilaaɔ̃, ku ba ku so ŋɛ lele si ajɔ iyi í dau.
7 I sɔ wahala nŋɛ fei bi tɛɛ, domi nŋui wa
gbɔ nŋɛ.
8 I mu ara nŋɛ ŋa, i jò hunde nŋɛ ku wɔ
njoo, domi Seetam, mbɛɛ nŋɛi, í dabii wa dɔ̃
anu bɛi muusu nla, wa dɛdɛ inɛ iyi á ŋɔ.
9 I kɔò ara nŋɛ si wajuɛ do naanɛ ku dasi nla
nla domi ì mà ŋa kpaasi woo dasi Jesu naanɛ
nŋɛ ŋa iyi à fangaa si andunya fei, ijuukpã
dimi akãu bɛi à waa yɛ.

10 Amma bii ì yɛ ijuukpã si waati keeke ì tã
ŋa, Ilaaɔ̃ ilu didɔ̃ fei, nŋu iyi í kpe ŋɛ ku ba i nɛ
ikpɛ̃ si amboe hai nɛ kɔɔɛ na saabui anu akã
nŋɛ do Kirisi, nŋu takaɛi á jɔ̀ i kɔ̃ dee dee ŋa.
Nŋui á nɔ ku jɔ̀ i leekĩ dim dim ŋa, nɔ ku mu
nŋɛ gbugbã, i maà tɛkɛɛ hai si ideɛ ŋa.
11 Nŋui í nɛ yiiko hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

12 Ǹ wa n kɔ nŋɛ ide keekeu ihɛ̃ wai do sobii
Silasi kpaasi ilu naanɛ nwa. Ǹ bi n mu nŋɛ
gbugbã nɔ n nyisi ŋɛ iyi ideu ihɛ̃ iyi ì waa
leekĩ si dim dim ŋau, didɔ̃i Ilaaɔ̃i do ntɔ.
13 Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi í wa ilui Babilɔni, iyi
Ilaaɔ̃ í cica bɛi iŋɛ mɔ, wa ce ŋɛ fɔɔ, bɛɛbɛ mɔi
Maaku iyi wa jɛ bɛi amam si naanɛ ku dasi,
wa ce ŋɛ fɔɔ.
14 I ce njɛ fɔɔ do kubi jiida ŋa.
Laakai akã ku wɛɛò iŋɛ iyi ì jɛ ti Kirisi fei
ŋa.

Tia minjisia iyi Piɛɛ í kɔ

Piɛɛ í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Simɔɔ Piɛɛ amaacɛ woo bɛi Jesu Kirisi.

Ǹ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃i, iŋɛ iyi Jesu Kirisi, nŋu iyi í jɛ Ilaaɔ̃ woo faaba nwa, í jɔ̀ ì dasi naanɛ ŋa na dee dee ku jɛɛ. Naanɛ iyi ì dasi ŋau í nɛ bɛɛrɛ bɛi ti awa mɔ.

2 Didɔ̃ do laakai ku sũ ku kɔ̃ɔ nŋɛ si, si na iyi í jɔ̀ ì mà Ilaaɔ̃ do Jesu Lafɛ̃ɛ nwa ŋa.

Kukpe do kucicai Ilaaɔ̃

3 Yiikoi Ilaaɔ̃ í mu nwa bukaatai mii iyi à bi fei ku ba kuwɛɛ nwa do kutɔɔ nwa ku maa bɔ waju. Nɔ í ce bɛɛbɛi si bɛi í jɔ̀ à màa, nŋu iyi í kpe wa ka ba ikpɛ̃ si amboeɛ do si jiida ku jɛɛ.

4 Bɛɛbɛi í ce nwa kuwã nla nla ilu bɛɛrɛ ŋa. Kuwã ŋau aa jɔ̀ i yɛ bɛi nŋu takaɛ í yɛ nɔ i saa kuce laalɔ sãmi ŋa iyi í wa si andunya na binɛ.

5 Na nŋu, i ce kookaai i kɔ̃ɔ̃si isɛɛnɛ jiida si naanɛ ku dasi nŋɛ, nɔ si isɛɛnɛ jiida i kɔ̃ɔ̃si kumà,

6 nɔ si kumà i kɔ̃ɔ̃si gaya, nɔ si gaya i kɔ̃ɔ̃si temua, nɔ si temua i kɔ̃ɔ̃si bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku mà,

7 nɔ si bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku mà i kɔ̃ɔ̃si jiida ku cea njɛ, nɔ si jiida ku cea njɛ i kɔ̃ɔ̃si kubi.

8 Bii mii ŋau bɛ à wa si ŋɛ nɔ wa kɔ̃ɔ̃si, aa jɔ̀ i ya maa ce kookaai si icɛ nŋɛ, nɔ icɛ nŋɛu ku nɛ aranfãani ku ba i mà Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa.

9 Amma inɛ iyi kù nɛ mii ŋau bɛ í yɛi bɛi fɛɛju, walakɔ bɛi inɛ iyi ijuɛ kù waa dɔ̃, nɔ kaa yɛ ilu ku jĩ̀. Nɔ í gbɛjɛ iyi nŋu í má hai si dulum dii takoɛ.

10 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i kɔ̃ɔ̃si himma ku ba i mà sãa sãa iyi Ilaaɔ̃i í kpe ŋɛ nɔ í cica ŋɛ, domi bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, i kaa dasi dulum ajɔ kãma ŋa.

11 Bɛɛbɛi aa jɔ̀ i lɔ do bɛɛrɛ ŋa si bomma hai tãi Lafɛ̃ɛ woo faaba nwa Jesu Kirisi.

12 Na ŋɔi í ce n kaa n gbɛɛjiò ku ye ŋɛ gigii mii ŋau ihɛ̃, baa do iyi ì màa tã ŋa, nɔ ì waa leekĩ dim dim si ntɔ iyi ì waa mu nsɛiu ihɛ̃ ŋa.

13 Ntɔ ntɔ, waati iyi ǹ wɛɛ si hunde, ǹ nɛ n ya n maa n ye ŋɛ gigii ku ba i ya maa wɔ njoo si ŋa.

14 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ ǹ mà iyi kaa kpɛ má an jɔ̀ arau ihɛ̃, si bɛi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi í sɔ̃m.

15 An ce kookaai n sɔ̃ ŋɛ yaaseɛ ku ba i yɔkɔ i ye gigii mii ŋau do ajɔ fei ŋa si anyii ikum.

Inɛ ŋa iyi à yɛ amboei Kirisi

16 Do ntɔ, a kù waa too si ará iyi inɛ ŋa à waa kpa do bisi nŋa, si waati iyi à jɔ̀ ì mà gbugbãi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa do kunyiɛ wa. Amma awa taka nwa mɔ à yɛ kulaɛ do iju nwa

17 nɔ à gbɔ imui Ilaaɔ̃ Baaba waati iyi í fɔ hai lele í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ ama akãm iyi ǹ bi jiida, siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa. Waati nŋu Ilaaɔ̃, ilu amboe nla nla, í nyisi bɛɛrɛi Kirisiu do amboeɛ.

18 Si anyiɛ, à nyi à gbɔ imui Ilaaɔ̃ wa má hai lele si waati iyi awaò ŋa à wa si antai geete kumáu.

19 Bɛɛbɛ mɔi naanɛ nwa í kɔ̃ɔ̃si si idei walii ŋau. I jɔ̀ i de siɛ ĩtĩ ŋa, domi í yɛi bɛi fitila iyi wa má inya si ilu kuku hee iju koo máò nɔ Jesu, nŋu iyi í yɛ bɛi andaiyai daakɔ, ku má inya si idɔ nŋɛ.

20 Sinte, i jɔ̀ i mà iyi ihɛ̃ ŋa, iyi idei walii gɔ kù wɛɛ si kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi inɛ gɔ á tusɛ ndɛɛ bɛi í bi *,

21 domi idei walii gɔ kù wɛɛ iyi inɛ gɔ í ce do idɔɔbii nŋu takaɛ, amma inɛ ŋa à ya sisi idei Ilaaɔ̃i si bɛi Hundeɛ í nyisi ŋa.

2

Woo kɔ si cio ilu ibo ŋa
(Cɔ Zudu 4-13)

1 Walii ilu ibo ŋa à wɛɛ wo si inɔi inɛ ŋau. Bɛɛbɛ mɔi woo kɔsi cio ilu ibo ŋa aa faata wa si anini nŋɛ. Aa naaò kukɔsi ibo wa do bisi, iyi á ce inɛ ŋa nfe, nɔ aa kɔ̀si Lafɛ̃ɛ iyi í ya ŋa. Bɛɛbɛi aa faa ara nŋa nfe ku ce anu akã.

2 Inɛ nkpɔi á too daa laalɔ nŋa, nɔ na iri nŋa inɛ gɔ ŋa aa bu kpãai ntɔ.

3 Na binɛ nŋa aa jɛ ŋɛ taki do ide ŋa iyi aŋa taka nŋa à waa lasabu. Amma hai ku kpɛ woo kiiti nŋa í tã sɔɔlu ku kiiti nŋa. Nŋu mɔi á ce ŋa nfe nɔ kaa kpɛ mɔm.

4 Baa amaleka ŋa iyi à ce dulum wo, Ilaaɔ̃ kù jɔ̀ ŋa, amma í tale si ŋa si isa nla nla. Tengi bɛi à waa mu ŋa si ilu kuku hee ajɔi kiiti.

5 Ilaaɔ̃ kù nɔ kù jɔ̀ inɛi tako ŋau mɔ waati iyi í jɔ̀ ijĩ̀ nlau í jɛ inɛi andunya ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛɛ, amma Nowee, nŋu iyi í ce waazoi ide ntɔui í faaba do amanɛ mɛɛje gɔ ŋa.

6 Si anyiɛ í nyi í yɛ taalei inɛi Sodomu do Gɔmɔɔ ŋa mɔ má, nɔ í kpa ŋa do ina. Iyi bɛu bɛi í jɛ sɛɛda na inɛ laalɔ ŋa iyi aa na a naa.

7-8 Amma í nya Lɔtu inɛ jiida iyi í wa si inɔi inɛ laalɔ ŋau. Í nyaai si na iyi í jɔ̀ í ya nɛ inɔ ku fɔ na daa bututu nŋa, nɔ iju iyi wa má fei laalɔ iyi wa yɛ do iyi wa gbɔ wa bitandi idɔ dee deeɛ.

9 Bɛɛbɛ mɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í mà bɛi á ce ku faaba inɛ ŋa iyi à mà bɛɛrɛɛ si wahala. Í nɔ í mà bɛi á mu inɛ laalɔ ŋa ku wahala ŋa si ajɔi kiiti.

10 Inɛ ŋa iyi à waa ce kubi nfe nfei ara nŋa nɔ à donda yiikoi Ilaaɔ̃, wahala nŋa á caa.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋau à jɛ ilu wɔɔkɔ yaamɔ ŋa do woo tɔɔ fufu ŋa iyi a kù waa ce njoi ilu yiikoi lele ŋa ku bu.

* **1:20** iyi inɛ gɔ á tusɛ ndɛɛ bii í bi Yaasei ideu bɛ á yɔkɔ ku jɛ má, iyi inɛ gɔ í kɔ do araɛ.

11 Baa amaleka ŋau, aŋa iyi à re ŋa do
gbugbã do yiiko ntɔ ntɔ, a kù waa yɛ taalei ilu
yiikoi lele ŋau hee má jɛ a bu ŋa si wajui Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ.
12 Amma inɛ ŋau à ya maa yaako mii iyi a
kù mà. À yɛi bɛi iŋai sako ŋa iyi a kù nɛ lasabu
kãma, nɔ aa ce nfei bɛi iŋai sako ŋau iyi à bí
ku ba a mu ŋa a kpa ŋa.
13 Laalɔ iyi à cea inɛ ŋai aa sã nŋa. Inɔ
didõ nŋa fei si inaabo ŋai í ya wa baa bii dasã
nkpai. Baa waati iyi iŋeò ŋa ì tɔtɔɔ ì waa jɛ ijɛi
Lafɛ̃ɛ ajɔ ŋa, à ya maa ce daa laalɔ nŋai nɔ a
maa nɛ si inɔ didõ. À yɛi bɛi angudãi kuwee
ŋa iyi à nɛ leebu do riisi.
14 Iju nŋa fei si abo kaafe ŋai í ya wa, dulum
ci ya to ŋa. À ya mu inɛ ŋa iyi a kù waa leekĩ
dim dim do taa. Idɔ nŋa í nɛ dɔɔnɛi binɛ. Ilaaɔ̃
í ceekpe ŋa.
15 À jɔ̀ kpãa jiida nɔ à nyɔ. À too kpãai walii
Balamu, amai Beɔɔ, nŋu iyi í bi ribai laalɔ ku
jɛ.
16 Amma Ilaaɔ̃ í fɔ siɛ ide na kurarae. Ntɔi,
gbankɛlɛ iyi ci ya fɔ ide, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í baa ide ku fɔ
bɛi amanɛ nɔ í leekĩ ide hai nɛ yaasei waliiu.
17 Inɛ ŋau, à yɛi bɛi isõ hai nɛ inyi walakɔ bɛi
ijĩ iyi í dũ nɔ kaa rɔ si na iyi í jɔ̀ fufu wa taleɛ.
Ilaaɔ̃ í ce nŋa sɔɔlui bi ku wa si ilu kuku nla
nla.
18 À waa fɔ idei fufu ku tɔɔ iyi kù nɛ iri. À
waa fa inɛ gɔ ŋa do binɛ ikã ikãi mii iyi lafɛ̃ɛ
ŋa à nɛ si idɔ nŋa ŋa ku ba a mu ŋa do taa. Inɛ
ŋau, do wahalai à ba à gbã wa hai bi inɛ ŋa iyi
à wa si kurarau.
19 Inɛ ŋa iyi à ba à mu ŋau, à ya ce nŋa
kuwãi ara ku nɛi, amma aŋa taka nŋa à jɛ arui
daa ŋa iyi wa bɔò ŋa nfe ku ce, domi inɛ fei í
jɛ arui mii iyi í kãmiaɛ.
20 Ntɔi, inɛ ŋa iyi à jɔ̀ laalɔ ku cei andunya
si na iyi í jɔ̀ à mà Lafɛ̃ɛ woo faaba nwa Jesu
Kirisi, bii à nyi à jɔ̀ laalɔ ku ceu í mu ŋa má í
kãmia ŋa isɛ gbeejisia, kuwɛɛi tako nŋa á tia
do ti ankãanyiu.
21 Á tia nŋa bii í jɛ a kù mà kpãai ntɔ wo do
iyi à màa tã nɔ à toa woodai Ilaaɔ̃ iyi à na ŋau
anyi.
22 Mii iyi í ba ŋau bɛ wa nyisi iyi mɔndau
ihɛ̃ í jɛ ntɔ. Mɔndau í ni, aja í nyi í koo wa fa
ituɛ má. À ya ni má, kusɔɔ iyi à wɛ í nyi wa
bimbili si pɔkɔdɔ má.

3

Lafɛ̃ɛ á nyi wa si bɛi í ce kuwãɛ

1 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, tia minjisiam wee iyi ǹ
kɔ nŋɛ. Si tia sinteu do minjisiau fei ǹ wa n
dɛ n jĩ lasabu jiida nŋɛ do kukɔsi ŋa iyi ǹ wa
n ye ŋɛ gigi.
2 Ǹ bi i ye gigii ide iyi walii kumá ŋau à fɔ
wo, do woodai Lafɛ̃ɛ woo faaba iyi woo bɛ
nŋɛ ŋa à sisi nŋɛ.
3 Sinte, ǹ bi i mà ŋa iyi si waatii ankãanyi
inɛ gɔ ŋa aa na a maa nɛ si idɔɔbi nŋa. Nɔ aa
yaako ŋɛ
4 a maa ni, Kirisi í ce kuwã í ni nŋu á nyi
wa, mà iboi. To, iwoi í wa. Kù waa nyi wa
má, domi hai waati iyi bala nwa ŋa à ku, mii
fei í wɛɛi bɛi hai sintei andunya ku taka.
5 Amma mii akãi inɛ ŋau à gbɛjɛ na kance.
Mii iyi à gbɛjɛ wee. Waati iyi Ilaaɔ̃ í taka lele
do ilɛ, í taka ŋai do idei gelɛɛ. Do ide ku fɔɛi í
nyaò ilɛ hai si inɔ inyi nɔ í fɛɛfɛɛ do inyi.
6 Nɔ si anyiɛ, do ide kufɔɛui í kpaò irii
andunyai tako si waati iyi í jɔ̀ inyi í jɛ mii fei.
7 Lele do ilɛ iyi í wɛɛ nsɛi, do ide akãu bɛi
Ilaaɔ̃ á kpa ŋaò, amma bɛbɛi do inai á jɛ. Wa
mu ŋai titã hee koo toò ajɔ iyi á kiiti inɛ ŋa iyi
a kù mà bɛɛrɛɛ nɔ á ce ŋa nfe.
8 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà jɔ̀ i gbɛjɛ
mii akãu ihɛ̃ ŋa, iyi ajɔ akã í yɛa Ilaaɔ̃i bɛi adõ
dubu, nɔ adõ dubu í yɛai bɛi ajɔ akã.
9 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ci ya jɔ̀ idei kuwãɛ iyi í jilɛu ku
kpɛ ideu ku kõò si bɛi inɛ gɔ ŋa à waa tamaa.
Amma wa temua nŋɛi, domi kù bi baa inɛ akã
ku ce nfe. Í bi mɔm ku jɛ inɛ fei ku kpaasi idɔ.
10 Do nŋu fei, ajɔi Lafɛ̃ɛ á naai bɛi ile. Si ajɔ
nŋui, lele á kpa iri do iba nla nla. Mii iyi í wa
bɛ fei, á yɔ si ina nɔ ilɛ do mii iyi í wa si fei á
kpa iri.
11 Na nŋu, si bɛi mii ŋau fei á ce nfe bɛɛbɛ,
i jɔ̀ i mà sãa sãa ŋa zaka bɛi í sĩa isɛɛnɛ nŋɛ ku
maa má nɔ i mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
12 Nɔ i maa degbe ajɔu ŋa i maa ce kookaai
ku ba ku naa ńya ńya. Si ajɔ nŋui ina á ce nfei
lele, nɔ mii iyi í wa si fei ku yɔ do inya gbãa
nla nlai inau.
13 Amma Ilaaɔ̃ í ce kuwã nŋu ku ce lele do
ilɛ fei titõ bii dee dee ku jɛ á wa. Nŋui à waa
degbe.
14 Na saabu nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, si bɛi ì
waa degbe ajɔu, i ce kookaai Lafɛ̃ɛ ku na ku
ba ŋɛ si laakai ku sũ, riisi do kurara ku maà
wa si ŋɛ.
15 I doo temuai Lafɛ̃ɛ nwa bɛi kpãai faaba
nŋɛ, si bɛi Pɔlu baakɔɔ nwa í kɔ nŋɛ do bisi
iyi Ilaaɔ̃ í muaa.
16 Ideu ihɛ̃i í kɔ si tia iyi í kɔ fei tengi bii wa
fɔ idei mii ŋau ihɛ̃. Si tiaɛ ŋau bii gɔ ŋa í wɛɛ
iyi í gaabu ku gbɔ, nɔ hai mà ŋa iyi a kù waa
leekĩ si dim dim à ya maa bɛjɛ yaasei ideui, si
bɛi à ya maa ce do mbɔi kukɔi idei Ilaaɔ̃ gɔ ŋa.
Bɛɛbɛi à waa faa ara nŋa nfe ku ce.
17 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, ì mà ideu tã ŋa.
Na nŋu, i ce laakai ara nŋɛ ku ba kurarai inɛ
ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku maà jɔ̀ i yaa hai
si kpãa jiida iyi ì waa leekĩ si dim dim ŋa.
18 Amma didõi Lafɛ̃ɛ woo faaba nwa Jesu
Kirisi ku maa kõɔsi si ŋɛ, nɔ kumà iyi í nɛ si
gãmɛɛ ŋa ku kõɔsi ku maa koo. Nŋui í jɛ ilu
amboe hai nsɛi hee do ajɔ fei. Ami.

Tiɑ sinte iyi Zãɑ í kɔ

Jesu, nŋu iyi à ya kpe Ideu, nŋui í jɛ icui kuwɛɛ

1 À wɑɑ kɔ nŋɛ si idei Jesu, nŋu iyi í wɛɛ hai
sintei mii fei. Nŋui í jɛ Ideu, nɔ í jɛ icui kuwɛɛ
má. À gbɔ ideɛ, nɔ à yɔɔ do iju nwɑ, à cɔɔ do
laakai, nɔ ɑwɔ nwɑ í luu.
2 Waati iyi kuwɛɛu í faata wɑ à yɔɔ, ŋɔi í jɔ̀
à wɑɑ jɛ sɛɛdɑɛ, nɔ à wɑɑ sisi nŋɛ idei kuwɛɛ
hai tã iyi í tako í wɑ bi Ilaaõ Baaba wo, nɔ wee
nsɛi í nyisi wɑ.
3 Iyi à yɛ do iyi à gbɔ, nŋui à wɑɑ sisia iŋɛ mɔ
ku bɑ ɑwɑɛ ŋa ka nɛ ɑnu akã, nɔ ɑnu akã iyi à
nɛu à nɔɔi do Ilaaõ Baaba do ɑmɑɛ Jesu Kirisi.
4 À kɔ nŋɛ tiau ihẽi ku bɑ inɔ didõi ɑwɑ fei
ku kõ.

Ilaaõi í jɛ inya kumá

5 Laabɑau iyi à gbɔ hai bi Jesu Kirisi, nɔ à
wɑɑ sisi nŋɛ wee. Ilaaõi í jɛ inya kumá, ilu
kuku kãma kù wɑ siɛ.
6 Bii à ni à nɛ ɑnu akã do nŋu nɔ à bɛi à
wɑɑ nɛ si ilu kuku, à wɑɑ sɔ iboi ɑ kù wɑɑ ce
kookoosui ntɔ.
7 Amma bii à wɑɑ nɛ si inya kumá, si bɛi
Ilaaõ takɑɛ í wɑ si inya kumáu, ɑɑ ka nɛ ɑnu
akã ɑwɑ duusõɔ, nɔ njɛi Jesu ɑmɑɛ á jɔ̀ ka má
hai si dulum fei.
8 Bii à ni ɑ kù nɛ dulum, à wɑɑ sɔɑ ɑrɑ nwɑ
iboi, nɔ ntɔ kù wɑ si wɑ.
9 Amma bii à ce tuubai dulum du wɑ, Ilaaõ
ilu naanɛi, nŋu iyi í ya ce dee dee, á kpɑ idei
dulum du wɑ nɔ ku jɔ̀ ka má hai si laalɔ ku ce
nwɑ fei.
10 Bii à ni ɑ kù ce dulum à wɑɑ ce Ilaaõ ilu
iboi, nɔ ideɛ kù wɑ si wɑ.

Kirisi wɑ sobi wɑ

2

1 Iŋɛ ɑmɑm ŋa, ǹ kɔ nŋɛ ideu ihẽ wai, ku
bɑ i maà ce dulum ŋa. Amma bii inɛ gɔ í ce
dulum, à nɛ inɛ gɔ iyi á tɔɔ nwɑ suuru bi Ilaaõ
Baaba, nŋui í jɛ Jesu Kirisi inɛ dee deeu.
2 Nŋu takɑɛ í ce kuweei ɑrɑɛ ku bɑ ku kpɑ
idei dulum du wɑ, ɑmma kù jɛ ti ɑwɑ ɑkã, do
ti inɛi ɑndunya feii.
3 Bii à wɑɑ jirima woodɑɛ, si bɛɛbɛi ɑɑ ka
mà iyi à màa.
4 Bii inɛ gɔ í ni nŋu í màa, nɔ kù wɑɑ jirima
woodɑɛ, lafẽɛ ilu iboi, ntɔ kù wɑ siɛ.
5 Amma inɛ iyi wɑ jirima ideɛ, siɛi kubii
Ilaaõ í ya kõ do ntɔ. Mii iyi á jɔ̀ ka mà iyi à nɛ
ɑnu akã do nŋu wee.
6 Inɛ iyi í ni nŋu í nɛ ɑnu akã do nŋu, lafẽɛ í
nɛ ku mɑɑ nɛi bɛi Jesu takɑɛ í nɛ.

Woodɑ titõ

7 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, kù jɛ woodɑ titõi ǹ kɔ nŋɛ.
Woodɑ nwoi, iyi ì nɛ hai sinte wo ŋa. Woodɑ
nwou, nŋui í jɛ ide iyi ì tako ì gbɔ tã ŋa.
8 Do nŋu fei, woodɑ iyi ǹ wɑ n kɔ nŋɛu ihẽ,
inɛ nŋu woodɑ titõi, nɔ à wɑɑ yɛ ntɔɛi si Kirisi
do si iŋɛ takɑ nŋɛ, domi ilu kuku wɑ sɛkɛɛ, nɔ
inya kumá ntɔ wɑ dɑɑna.
9 Inɛ iyi í fɔ wɑ ni nŋu í wɑ si inya kumá nɔ
í cé kpɑɑsiɛ, si ilu kukui í wɑ hee nsɛi.
10 Inɛ iyi í bi kpɑɑsiɛ, lafẽɛi í wɑ si inya
kumá, nɔ nkãma kù wɛɛɑ iyi á dasiɛ dulum
*
.
11 Amma inɛ iyi í cé kpɑɑsiɛ, si ilu kukui í
wɑ, si ilu kukuu mɔi í nɔ wɑ nɛ si. Kù mà bii
wɑ bɔ, domi ilu kukuu í dasiɛ fɛɛju.
12 Ǹ kɔ nŋɛ wai, iŋɛ ɑmɑm ŋa, si nɑ iyi í jɔ̀
Ilaaõ í nya dulum du ŋɛ na irii Jesu.
13 Ǹ kɔ nŋɛ wai, iŋɛ baaba ŋa, si nɑ iyi í jɔ̀
ì mà inɛ iyi í wɛɛ hai sinte ŋa. Nɔ ǹ kɔ nŋɛ
wai, iŋɛ ɑwɑɑsũ ŋa, si nɑ iyi í jɔ̀ ì jɛ Seetam
inɛ laalɔu igũ ŋa.
14 Ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ ɑmu ŋa, si nɑ iyi í jɔ̀ ì
mà Ilaaõ Baaba ŋa. Nɔ ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ baaba
ŋa, si nɑ iyi í jɔ̀ ì mà inɛ iyi í wɛɛ hai sinte ŋa.
Nɔ ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ ɑwɑɑsũ ŋa, si nɑ iyi í jɔ̀ ì
nɛ gbugbã ŋa, nɔ idei Ilaaõ í wɑ si ŋɛ, nɔ ì jɛ
Seetam inɛ laalɔu igũ ŋa.
15 I maà ti i bi ɑndunya ŋa do mii ŋa iyi à wɑ
si ɑndunya. Inɛ iyi í bi ɑndunya, kubii Ilaaõ
Baaba kù wɑ siɛ,
16 domi mii iyi í wɑ si ɑndunya fei, hai kubi
nfe nfei ɑmɑnɛ, do kɔdɛɛi mii iyi iju wɑ yɛ,
hee do faau ku ce, gɔgɔɛ gɔ kù wɑɑ nɑɑ hai bi
Baaba, bii kù jɛ hai si ɑndunya.
17 Ɑndunya í nɔ wɑ tã mbɛ do binɛɛ, amma
inɛ iyi wɑ ce idɔɔbii Ilaaõ á mɑɑ wɛɛi hee do
ajɔ fei.

Mbɛɛi Kirisi

18 Iŋɛ ɑmɑm ŋa, kɔɔi ɑndunya í mɑɑi wɑ. Si
bɛi ì gbɔ ŋa à ni inɛ gɔ iyi í jɛ mbɛɛi Kirisi á
nɑɑ, wee nsɛi, mbɛɛi Kirisi nkpɔ í to wɑ. Ŋɔi
í jɔ̀ à mà iyi kɔɔi ɑndunya í mɑɑi.
19 Mbɛɛ ŋau, hai si inɔ nwɑi à fitɑ, amma ɑ
kù jɛ inɛ nwɑ ŋa, domi bii à jɛ inɛ nwɑ ŋai wo
ɑɑ wɑ inɔ nwɑ. Amma à fitɑ ku bɑ ka mà iyi
kãma nŋa kù jɛ inɛ nwɑi wo do ntɔ.
20 Amma iŋɛ ì bɑ Hundei Ilaaõ hai bi inɛ
kumáu ŋa, nŋui í jɔ̀ iŋɛ fei ì nɛ kumà ŋa.
21 Bii ǹ kɔ nŋɛ, kù jɛ ɑ ni i kù mà ntɔ ŋa,
amma si nɑ iyi í jɔ̀ ì màa ŋai, ì nɔ ì mà ŋa iyi
ibo kãma kɑɑ yɔkɔ ku fitɑ hai si ntɔ.
22 Yooi í jɛ woo sɔ ibo bii kù jɛ inɛ iyi í ni
Jesu kù jɛ Kirisi. Lafẽɛ, mbɛɛi Kirisii iyi wɑ
kɔsi Baaba do Amɑ ajɔ.
23 Ntɔi inɛ iyi í kɔsi Amɑ, kù nɛ Baaba. Inɛ
iyi í gbɑ Amɑu í nɛ Baau mɔi.
24 Iŋɛ mɔ, ide iyi ì gbɔ hai sinteu i jɔ̀ ku wɑ
si idɔ nŋɛ. Bii í wɑ si idɔ nŋɛ ɑɑ nɛ ɑnu akã ŋa
do Amɑ do Baau.

* **2:10** iyi á dasiɛ dulum Si tiai idei Ilaaõ gɔ ŋa à ni, “iyi á dasiò inɛ gɔ dulum”.

25 Kirisi í ce nwa kuwã. Kuwã iyi í ce nwau,
nŋui í jɛ kuwɛɛ hai tã.
26 Iyi ǹ kɔ nŋɛu ihẽ, ǹ kɔɔ wai na inɛ ŋa iyi
à waa bi a dasi ŋɛ kurara.
27 Amma iŋɛ, Hundei Ilaaɔ̃ iyi Kirisi í na
ŋɛu, í wa si ŋɛ. Na nŋu, i kù nɛ bukaatai inɛ
gɔ ku kɔ nŋɛ si cioi ngɔgɔ, domi Hundeu wa
kɔ ŋɛ si cioi mii fei iyi í jɛ ntɔ, ibo kù wa si.
Na nŋu, i jɔ̀ i nɛ anu akã do Kirisi ŋa, si bɛi
Hundei Ilaaɔ̃ í nyisi ŋɛ.
28 Nsɛi, iŋɛ amam ŋa, i jɔ̀ i nɛ anu akã do
Kirisi ŋa, ku ba ajɔ iyi á faata wa ka nɛ idɔ ku
buba, nɔ anyɔ ku maà mu wa si wajuɛ si ajɔ
iyi á nyi wau.
29 Si bɛi ì mà ŋa iyi Kirisi í jɛ dee dee, i jɔ̀ i
mà ŋa iyi inɛ iyi wa ce dee dee fei amaɛi.

Amai Ilaaɔ̃ ŋa

3

1 I cɔ kubi nla nla iyi Ilaaɔ̃ Baaba í bi wa, hee
à waa kpe wa amaɛ ŋa. Nɔ ntɔi bɛɛbɛi à jɛ. Ŋɔi
í jɔ̀ inɛi andunya ŋa a kù mà wa domi a kù mà
Ilaaɔ̃ mɔm wo.
2 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, si nsɛi à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa,
amma a kù mà bɛirei aa ka na ka jɛ ala. Do
nŋu fei, à mà waati iyi Kirisi á na ku faata wa
aa ka jɔɔ, domi aa ka yɔɔ bɛi í yɛ.
3 Inɛ iyi wa cɔ kpãai ideu ihẽ fei, wa ce
kookaai ku ba ku má bɛi Kirisi mɔ í má.
4 Inɛ mɔ iyi wa ce dulum fei, wa kua
woodai Ilaaɔ̃i, domi dulum wooda ku kuai.
5 Ì mà ŋa iyi Jesu, nŋu iyi kù ce dulum, í
naai ku nya dulum dii amanɛ ŋa.
6 Na nŋu, inɛ iyi í wɛɛ do nŋu fei ci ya
maa mɔsi dulum ku ce. Amma inɛ iyi wa ce
dulum, lafɛ̃ɛ kù yɔɔ, kù nɔ kù màa.
7 Iŋɛ amam ŋa, i maà ti i jɔ̀ inɛ gɔ ku dĩ iju
nŋɛ. Inɛ iyi wa ce mii iyi í jɛ dee dee, inɛ dee
deei, si bɛi Jesu takaɛ í yɛ.
8 Inɛ iyi í ya maa mɔsi dulum ku ce, inɛi
Seetam nii, domi hai sintei Seetam wa ce
dulum. Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu, amai Ilaaɔ̃, í naa ku
kpaò icɛi Seetam.
9 Inɛ iyi í jɛ amai Ilaaɔ̃ fei, ci ya maa mɔsi
dulum ku ce, domi kuwɛɛi Ilaaɔ̃ í wa siɛ. Kaa
yɔkɔ ku maa ce dulum, domi í jɛ amai Ilaaɔ̃.
10 Nsɛi, aa ka yɔkɔ ka mà inɛ ŋa iyi à jɛ amai
Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ŋa iyi à jɛ ti Seetam. Inɛ iyi kù
waa ce mii iyi í jɛ dee dee fei, do inɛ iyi kù bi
kpaasiɛ, kù jɛ ti Ilaaɔ̃.

Ka bi njɛ

11 Ide iyi ì gbɔ hai sinte ŋa, nŋui í jɛ ka bi
njɛ,
12 nɔ ka maà yɛ bɛi Kaɛ̃ɛ inɛi Seetam inɛ
laaləu, nŋu iyi í kpa ifɔɛ. Na mii í ce í kpaa.
Í kpaai si na iyi í jɔ̀ kucɛɛ í jɛ laalɔ, nɔ ti ifɔɛ í
jɛ jiida.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, bii inɛi andunya ŋa à cé ŋɛ,
i maà jɔ̀ ku mu ŋɛ biti.
14 À mà iyi à kua ikui, nɔ à lɔ si kuwɛɛ si na
iyi í jɔ̀ à bi kpaasi nwa ŋa. Inɛ iyi kù nɛ kubi,
si ikui í wa.
15 Inɛ iyi í cé kpaasiɛ fei, woo kpa inɛi. Iŋɛ
taka nŋɛ ì nɔ ì mà ŋa iyi woo kpa inɛ ci ya nɛ
kuwɛɛ hai tã.
16 À mà bɛi kubi í yɛ si na iyi í jɔ̀ Kirisi í
na kuwɛɛɛ na iri nwa. Na nŋu, awa mɔ ka na
kuwɛɛ nwa na irii kpaasi nwa ŋa.
17 Bii inɛ gɔ í nɛ amani si andunyau ihẽ, nɔ
í yɛ kpaasiɛ í wa si are nɔ í toaa anyi, bɛirei
kubii Ilaaɔ̃ á ce ku wa si inɛɛu bɛ.
18 Iŋɛ amam ŋa, i maà jɔ̀ ka bi njɛ do ide ku
fɔi gɛlɛ nŋu akã, amma ka bi njɛ do ntɔ do si
kuce.

Laakai ku sũ si wajui Ilaaɔ̃

19-20 Bii idɔ nwa wa yɛ taale nwa aa ka mà
iyi à jɛ ti ntɔ na kookoosu jiida ŋa iy à waa ce,
nɔ laakai nwa á maa sũi bi Ilaaɔ̃, domi à mà
iyi Ilaaɔ̃ í re idɔ nwa, í nɔ í mà mii fei.
21 Na nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, bii idɔ nwa kù
waa yɛ taale nwa, à nɛ laakai ku sũ bi Ilaaɔ̃.
22 Nɔ mii iyi à tɔɔɛ fei á mu nwa wai, domi à
waa jirima woodaɛ nɔ à waa ce mii iyi á dɔ̃aa
si.
23 Woodaɛu wee, ka dasi irii amaɛ Jesu
Kirisi naanɛ, nɔ ka bi njɛ si bɛi í jilɛ nwa.
24 Inɛ iyi wa jirima woodai Ilaaɔ̃ ŋa, í wa si
Ilaaɔ̃i nɔ Ilaaɔ̃ mɔ í wa si lafɛ̃ɛ. Hundeɛ iyi í
mu nwa, nŋui í jɔ̀ à mà iyi í wa si wa.

Hundei Ilaaɔ̃ do hundei mbɛɛ

4

1 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà ya naanɛ inɛ ŋa iyi
à ya ni aŋa à nɛ Hundei Ilaaɔ̃ fei, amma i cɔ
yaase nŋa mà à jɛ ti Ilaaɔ̃ ntɔ ntɔ, domi walii
ilu ibo ŋa à waa kɔ̃i si andunyau ihẽ.
2 Yaase bɛi aa yɔkɔ i mà inɛ ŋa iyi à nɛ
Hundei Ilaaɔ̃ ŋa wee. Inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu
Kirisi í baa í jɛ amanɛ do ntɔ fei, lafɛ̃ɛi í jɛ ti
Ilaaɔ̃.
3 Inɛ iyi kù jɛsi iyi Jesu í baa í jɛ amanɛ do
ntɔ, lafɛ̃ɛ kù jɛ ti Ilaaɔ̃, ti mbɛɛi Kirisii. Mbɛɛi
Kirisiui ì gbɔ à ni wa naa ŋau, wee í to wa si
andunya tã mɔm.
4 Iŋɛ amam ŋa, ì jɛ ti Ilaaɔ̃ ŋa, ì nɔ ì kãmia
walii ilu ibo ŋau tã ŋa, domi inɛ iyi í wa si ŋɛ
í nɛ gbugbã í re inɛ iyi í wa si andunyau.
5 Inɛ nŋu ŋa ti andunyai à jɛ, ŋɔi í jɔ̀ à waa
fɔ ide do bisii andunya, nɔ inɛi andunya ŋa à
waa gbɔ ide nŋa.
6 Amma awa ti Ilaaɔ̃i à jɛ. Inɛ iyi í mà Ilaaɔ̃
fei i ya gbɔ ide nwai, amma inɛ iyi kù jɛ ti Ilaaɔ̃
ci ya gbɔ ide nwa. Si bɛɛbɛi aa ka yɔkɔ ka wũa
ntɔ do ibo.

Ilaaɔ̃i í jɛ kubi

7 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i jɔ̀ ka bi njɛ, domi kubi
wa naai hai bi Ilaaɔ̃. Inɛ iyi í nɛ kubi, lafɛ̃ɛ
amai Ilaaɔ̃i, í nɔ í mà Ilaaɔ̃.
8 Inɛ iyi kù nɛ kubi, lafɛ̃ɛ kù mà Ilaaɔ̃, domi
Ilaaɔ̃i í jɛ kubi.

9 I cɔ bɛi Ilaaõ í nyisi wa kubiɛ. Í bɛ ama akãɛ
wa si andunya ku ba ka ba kuwɛɛ na iriɛ.
10 Kù jɛ awai à tako à bi Ilaaõ amma nŋui í
bi wa, nɔ í bɛ amaɛ wa ku ba ku jɛ kuwee iyi
á kpa dulum du wa.
11 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, bii bɛɛbɛi Ilaaõ í bi wa, í
sĩa awa mɔ ka bi njɛ.
12 Inɛ gɔ kù yɛ Ilaaõ ajɔ gɔ, amma bii à bi njɛ,
Ilaaõ í wa si wa, nɔ kubiɛ á kõ si idɔ nwa.
13 A mà iyi à wa siɛ nɔ nŋu takaɛ í wa si wa,
si na iyi í jɔ̀ í mu nwa Hundeɛ.
14 Awa mɔ à yɛ iyi Ilaaõ Baaba í bɛ amaɛ wa
ku jɛ woo faabai inɛi andunya ŋa, à nɔ à waa
jɛ sɛɛdaɛ.
15 Inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu í jɛ amai Ilaaõ, Ilaaõ í
wa siɛ, nɔ lafɛ̃ɛ mɔ í wa si Ilaaõ.
16 Nɔ awa à mà kubi iyi Ilaaõ í bi wa, nɔ à
dasi kubiu naanɛ.
Ilaaõi í jɛ kubi. Inɛ iyi í nɛ kubi í wa si Ilaaõi,
nɔ Ilaaõ mɔ í wa siɛ.
17 Bɛɛbɛi kubiɛ í kõ si idɔ nwa, ku ba ka nɛ
laakai ku sũ si ajɔi kiitiu, domi si bɛi Kirisi í
yɛ, bɛɛbɛ mɔi awa mɔ à yɛ si andunyau.
18 Njo kù wa si kubi, amma kubi iyi í kõ í ya
lele njoi. Na nŋu, inɛ iyi í nɛ njo, kubi ci ya kõ
siɛ domi njoi ijuukpãí wa ce.
19 Awa à nɛ kubi domi Ilaaõ í tako í bi wa.
20 Bii inɛ gɔ í ni nŋu í bi Ilaaõ nɔ í cé kpaasiɛ,
ilu iboi, domi inɛ iyi kù bi kpaasiɛ iyi wa yɛ,
kaa yɔkɔ ku bi Ilaaõ iyi kù waa yɛ.
21 Kirisi í na wa woodau ihɛ̃ í ni, inɛ iyi í bi
Ilaaõ á bi kpaasiɛ mɔ.

Andunya ku kãmia

5

1 Inɛ iyi í dasi naanɛ iyi Jesui í jɛ Kirisi, lafɛ̃ɛ
amai Ilaaõi, nɔ inɛ iyi í bi Baa í bi Ama mɔi.
2 Bii à bi Ilaaõ nɔ à waa jirima woodaɛ, nŋui
á jɔ̀ ka mà iyi à bi amai Ilaaõ ŋa mɔ.
3 Ilaaõ ku bii í jɛ woodaɛ ŋa ku jirima.
Woodaɛ ŋau a kù nɔ a kù gaabu.
4 Ntɔ ntɔ, amai Ilaaõ baa yooma fei í ya
kãmia andunyai. Naanɛ ku dasi nwai á jɔ̀ ka
kãmiaò andunya.
5 Yooi í kãmia andunya bii kù jɛ inɛ iyi í dasi
naanɛ iyi Jesu í jɛ amai Ilaaõ.

Sɛɛda iyi à jɛa Jesu Kirisi

6 Jesu Kirisii í jɛ inɛ iyi í naa do inyi do njɛ.
Kù naa do inyi nŋu akã, amma do njɛi ajɔ.
Hundei Ilaaõ takaɛ wa jɛ sɛɛdaɛ, domi nŋui í
jɛ ntɔ.
7 Woo jɛ sɛɛda ŋau aŋa mɛɛtai à wɛɛ *.
8 Aŋa wee, Hundei Ilaaõ, do inyi, do njɛ.
Aŋa mɛɛta ŋau à ce anu akã.
9 Awa, à ya ka jɛsi sɛɛdai amanɛ ŋa, amma
sɛɛdai Ilaaõ í la í re bɛɛbɛ, nɔ nŋu mɔi í jɛ sɛɛda
iyi í jɛa amaɛ.
10 Inɛ iyi í dasi amai Ilaaõ naanɛ, í nɛ sɛɛdau
si idɔɛ. Inɛ iyi kù dasi naanɛ, í ce Ilaaõ ilu iboi,
domi kù jɛsi sɛɛda iyi Ilaaõ í jɛa amaɛ.
11 Sɛɛdau wee, Ilaaõ í mu nwa kuwɛɛ hai tã.
Kuwɛɛu, í wa si amaɛ.
12 Inɛ iyi í nɛ Amai Ilaaõ, í nɛ kuwɛɛ. Inɛ iyi
kù nɛ Amau kù nɛ kuwɛɛu.

Kuwɛɛ hai tã

13 Ǹ kɔ nŋɛ iyi ihɛ̃ wai, iŋɛ iyi ì dasi irii amai
Ilaaõ naanɛ, ku ba i mà iyi ì nɛ kuwɛɛ hai tã ŋa.
14 À nɔ à nɛ naanɛ iyi bii à tɔɔɛ ngɔgɔ iyi í jɛ
ti idɔɔbiɛ, á gbɔ nwa.
15 Nɔ si bɛi à mà iyi wa gbɔ kutɔɔ nwa, à mà
kam kam iyi mii iyi à tɔɔɛ fei, tu wai tã.
16 Bii inɛ gɔ í yɛ kpaasiɛ wa ce dulum iyi kù
jɛ ti iku, kú ce kutɔɔ nɔ Ilaaõ á muaa kuwɛɛ.
Amma dulum gɔ í wɛɛ iyi í ya bí iku. Ǹ kù ni
inɛ gɔ ku ce kutɔɔ na nŋu.
17 Iyi kù jɛ dee dee fei dulum nii, amma kù
jɛ fei ndɛɛi í jɛ ti iku.
18 À mà inɛ iyi í jɛ amai Ilaaõ fei ci ya ce
dulum ku maa mɔsi, domi Amai Ilaaõ wa
degbeɛ, nɔ Seetam, inɛ laalɔu, kaa yɔkɔ ku
ceaa ngɔgɔ.
19 À mà iyi à jɛ amai Ilaaõ ŋa, nɔ andunyau
fei í wa si gbugbãi inɛ laalɔu.
20 À nɔ à mà iyi Amai Ilaaõ í naa, nɔ í mu
nwa bisi ka mà Ilaaõ ilu ntɔu. Nɔ à wɛɛ do ilu
ntɔu do saabui amaɛ Jesu Kirisi. Jesu Kirisiui
í jɛ Ilaaõ ilu ntɔ, nɔ í jɛ kuwɛɛ hai tã.
21 Iŋɛ amam ŋa, i fɛò iwɛ̃ ku tɔɔ ŋa.

* **5:7** Si tia nwo gɔ ŋa, kɔɔi isɛi ideu mbɛ. Amma si tia nwo gɔ ŋa à ni, "... lelei Aõ. Aŋa wee, Ilaaõ Baaba do Jesu iyi à ya kpe Ide, do Hundei Ilaaõ. Aŋa mɛɛta ŋau à jɛ inɛ akã. Nɔ sɛɛda mɛɛta mɔi í wa si andunyau."

Tiɑ minjisiɑ iyi Zãɑ í kɔ

Fɔɔ

1 Amu inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋɑ, ǹ ceɛ fɔɔ,
ɑwɔ ɑbo iyi Ilɑɑɔ̃ í ciɑɑ. Nɔ ǹ ce ɑmɑɛ ŋɑ mɔ
fɔɔ, ɑŋɑ iyi ǹ bi si kpãɑi ntɔu. Nɔ kù jɛ ɑmu
ɑkãi ǹ bi ŋɑ, ɑmmɑ hee do inɛ ŋɑ iyi à mà ntɔu
fei à bi ŋɑi.
2 À bi ŋɑi si nɑ iyi í jɔ̀ ntɔu í wɑ si idɔ nwɑ,
á nɔ ku mɑɑ wɛɛi do ɑwɑ do ɑjɔ fei.
3 Ilɑɑɔ̃ Bɑɑbɑ do Jesu Kirisi ɑmɑɛ ɑ mu nwɑ
didɔ̃ do lɑɑkɑi ku sũ nɔ ɑ ce ɑrɑɑre nwɑ ku bɑ
kɑ wɛɛ do ntɔ do si kubi.

Ntɔ do kubi

4 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ ntɔ ntɔ do iyi ǹ gbɔ ɑmɑɛ gɔ
ŋɑ à wɑɑ nɛ si kpãɑi ntɔ, si bɛi Ilɑɑɔ̃ Bɑɑbɑ í jilɛ
nwɑ.
5 Nsɛi ɑbooyi, ide iyi ǹ kɔɛ wɑu ihẽ kù jɛ
woodɑ titɔ̃, ɑmmɑ iyi à nɛ hɑi sintei. Ǹ wɑ n
tɔɔɛi, i jɔ̀ kɑ bi njɛ ɑwɑ duusɔ̃ɔ ŋɑ.
6 Kubii í jɛ woodɑi Ilɑɑɔ̃ ku jirimɑ. Nŋui í
jɛ woodɑ iyi ì gbɔ hɑi sinteɛ ŋɑ, si nŋui í sĩɑ i
mɑɑ nɛ ŋɑ.
7 Woo wɑ inyii itĩ nkpɔi í fɑngɑɑ si
ɑndunyɑ, inɛ ŋɑ iyi ɑ kù jɛsi iyi Jesu Kirisi
í bɑɑ í jɛ ɑmɑnɛ. Inɛ iyi wɑ ce bɛɛbɛ, woo wɑ
inyii itĩi inɛi do mbɛɛi Kirisi.
8 Nɑ nŋu, i ce lɑɑkɑi ŋɑ i mɑà ti i nyɔ ribɑi
icɛ nŋɛ, i jɔ̀ i jɛ bɑɑkɑɛ ŋɑ.
9 Inɛ iyi kù leekĩ si kukɔsii Kirisi, nɔ i kɔ̃ɔsi
tɛɛ, kù nɛ Ilɑɑɔ̃. Ammɑ inɛ iyi wɑ leekĩ si, í nɛ
Bɑɑbɑ do Ammɑ.
10 Bii inɛ gɔ ì nɑɑ bi tu ŋɛ, nɔ kù jɛ do
kukɔsiu ihẽ, i mɑà gbɑ lɑfẽɛ, nɔ i mɑà coo
cenkã,
11 domi inɛ iyi í coo cenkã, í nɛ ikpẽ si kuce
lɑɑlɔɛu bɛi.

Idei ɑnkãɑnyi

12 Ǹ nɛ mii nkpɔ ku sõ ŋɛ, ɑmmɑ n kù bi n
kɔ fei ndɛɛ si tiɑ. Ǹ bi n nɑɑ n yɛ ŋɛi ɑwɑɛ ŋɑ
kɑ fɔ ide gɛlɛò gɛlɛ, ku bɑ inɔ didɔ̃ nwɑ ku kõ.
13 Ifɔɛ iyi Ilɑɑɔ̃ í ciɑɑu, ɑmɑɛ ŋɑ à ceɛ fɔɔ wɑ.

Tiɑ mɛɛtɑsiɑ iyi Zãɑ í kɔ

Fɔɔ

1 Amu inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋɑ, ǹ ceɛ fɔɔ,
Gɑyusi, ɑwɔ iyi ǹ bi jiidɑ si kpãɑi ntɔ.
2 Awɔ bɑɑkɔɔm, ǹ wɑ n tɔɔ fei ndɛɛ ku mɑɑ
nɛɛ dee dee, nɔ ɑrɑɛ ku mɑɑ nɛ bɑɑni si bɛi
hundeɛ í yɛ.
3 Inɔm í dɔ̃ ntɔ ntɔ si wɑɑti iyi kpɑɑsi woo
dɑsi Jesu nɑɑnɛ gɔ ŋɑ à nɑɑ nɔ à jɛ sɛɛdɑ si bɛi
ntɔ í wɑ siɛ do si bɛi ì wɑɑ nɛ si ntɔu.
4 N kù nɛ inɔ didɔ̃ gɔ iyi í lɑ í re iyi ǹ gbɔ à
ni ɑmɑm ŋɑ à wɑɑ nɛ si kpãɑi ntɔ.

Gɑyusi, ilu nɑɑnɛ

5 Awɔ bɑɑkɔɔm, ì jɛ ilu nɑɑnɛ si mii ŋɑ iyi
ì wɑɑ cɛɑ kpɑɑsi woo dɑsi Jesu nɑɑnɛ ŋɑ hee
do kpɑɑsi woo dɑsi nɑɑnɛ inɛ njoo ŋɑu fei.
6 Inɛ ŋɑu fei à wɑɑ jɛ sɛɛdɑi kubiɛ si inɔi
igbɛi inɛi Jesu ŋɑ. Ce nŋɑ kosɪ̀ɑ si isɛɛnɛ nŋɑu
si bɛi í sɪ̀ɑ inɛi Ilɑɑɔ̃ ku ce,
7 domi nɑ irii Jesu Kirisii à wɑɑ ce isɛɛnɛu,
ɑ kù nɔ ɑ kù gbɑ nkãmɑ bi hɑi dɑsi nɑɑnɛ ŋɑ.
8 Nɑ nŋu, í sɪ̀ɑ kɑ sobi ɑmɑnɛ dimi bɛɛbɛ ŋɑ,
ku bɑ ɑwɑ tɑkɑ nwɑ kɑ nɛ ikpɛ̃ ɑwɑò ŋɑ si icɛi
ntɔu ku sisiɛ.

Diotɛɛfu do Demɛtiru

9 Ǹ kɔɑ inɛi igbɛi Jesu ŋɑ tiɑ keeke gɔ, ɑmmɑ
Diotɛɛfu, nŋu iyi í bi ku jɛ woo cuɑ nŋɑ, kù
jɛsi idem.
10 Nɑ nŋu, bii ǹ nɑɑ, ɑn fɔ dɑɑ ŋɑ iyi í nɛ, do
bɛi wɑ má wɑ ide lɑɑlɔ. Kù jɛ bɑɑ iyi bɛ nŋu
ɑkã, ci yɑ gbɑ inɛ njoo woo dɑsi nɑɑnɛ ŋɑ. Bii
inɛ gɔ ŋɑ à bi à gbɑ ŋɑ mɔm í yɑ kɔi, nɔ ku lele
ŋɑ hɑi si igbɛi inɛi Jesu ŋɑ.
11 Awɔ bɑɑkɔɔm, mɑà too kuce lɑɑlɔ, bii
kù jɛ kuce jiidɑ. Inɛ iyi wɑ ce jiidɑ, ti Ilɑɑɔ̃i,
ɑmmɑ inɛ iyi wɑ ce lɑɑlɔ kù mà Ilɑɑɔ̃.
12 Inɛ fei, hee do ntɔ tɑkɑɛ fei à wɑɑ jɛ sɛɛdɑi
jiidɑ ku jɛi Demɛtiru. Nɔ ɑwɑ tɑkɑ nwɑ mɔ à
wɑɑ jɛ sɛɛdɑi jiidɑ ku jɛɛu, ì nɔ ì mà iyi sɛɛdɑ
nwɑ í jɛ ntɔ.

Fɔɔi ɑnkãɑnyi

13 Ǹ nɛ mii nkpɔ ku sɔ̃ɛ, ɑmmɑ n kù bi n kɔ
fei ndɛɛ si tiɑ.
14 Ǹ wɑ n bi kɑ yɛ njɛ bii í ce ɑjɔ minji kɑ fɔ
ide gɛlɛò gɛlɛ.
15 Lɑɑkɑi ku sũ ku wɛɛ do ɑwɔ.
Kpɑɑsiɛ ŋɑ fei à ceɛ fɔɔ. Nɔ i ce kpɑɑsi nwɑ
ŋɑu fei fɔɔ ɑkã ɑkã.

Tiɑ iyi Zudu í kɔ

Zudu í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amu Zudu woo ce icɛi Jesu Kirisi, amu iyi
ǹ jɛ ifɔi Zaaki, amui ǹ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃ wɑ, iŋɛ
iyi Ilaaɔ̃ Baaba í kpe. Í bi ŋɛ, nɔ wɑ degbe ŋɛ i
jɛ ti Jesu Kirisi ŋɑ.
2 Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ ɑrɑɑrɛɛ do lɑɑkɑi ku sũ do kubi
ku mɑɑ kɔ̃ɔsi si ŋɛ.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋɑ
(Cɔ Piɛɛ 2, 2:1-17)

3 Iŋɛ bɑɑkɔɔm ŋɑ, ǹ dɑsi idɔ wo ntɔ ntɔ n kɔ
nŋɛ tiɑ wɑ, nɑ idei fɑɑbɑi ɑwɑɛ ŋɑu. Amma
wee ǹ yɛ í cem tilɑsi n kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃ wɑ nsɛi
n kɔ̃ɔ nŋɛ si himma ku bɑ i jɑbu i mɑɑ leekĩ si
kukɔsi ntɔ iyi ɑ nɑ inɛi Ilaaɔ̃ ŋɑ gbɑkã ɑkã hee
do ɑjɔ fei.
4 Tilɑsii n kɔ nŋɛ wɑ nsɛi si nɑ iyi í jɔ̀ inɛ
lɑɑlɔ gɔ ŋɑ à lɔsi inɔ nŋɛ do ile, ɑŋɑ iyi à wɑɑ
kpɑɑsi didɔ̃i Ilaaɔ̃ ɑ bɑ ɑ ceò dɑɑ sãmi nŋɑ, nɔ
ɑ kɔsi Jesu Kirisi, nŋu ɑkã iyi í jɛ ilɑɑlu nwɑ do
Lafɛ̃ɛ nwɑ. Hɑi tɑko tɑkoi à kɔ idei ijuukpã iyi
inɛ ŋau ɑɑ nɑ ɑ yɛ si ɑjɔi kiitiu.
5 Nɔ bɑɑ bii ì mà fei ndɛɛ sãɑ sãɑ ŋɑ, do nŋu
fei, ǹ wɑ n bi n ye ŋɛ gigi iyi si inɔi inɛi Izirɛli
ŋɑ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í nyɑ hɑi ilɛi Ezibiti, inɛ ŋɑ iyi
ɑ kù nɑ ɑ kù wɑɑ dɑsiɛ nɑɑnɛ í ce nfe nŋɑ.
6 Nɔ i ye gigii ɑmɑlekɑ ŋɑ mɔ iyi à dondɑ bi
ku wɑ nŋɑ à kɔsi. Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à dĩ ŋɑi si ilu kuku
hee do ɑjɔ fei à wɑɑ degbeò ɑjɔi kiiti nlɑ nlɑu.
7 Bɛɛbɛ mɔi inɛi Sodomu do inɛi Gomɔɔɔ
ŋɑ do ilu ŋɑ iyi à kɑɑko ŋɑ à yɑ mɑɑ ce dɑɑ
lɑɑlɔ bɛi ɑmɑlekɑ ŋau, inɛmɔkɔ do inɛmɔkɔ à
yɑ mɑɑ sũò nje. Nɑ ŋɔi í jɔ̀ à kpɑ irii ilu ŋau do
inɑ iyi ci yɑ ku, nɔ nŋu bɛ í jɛɑ inɛ ŋɑ sɛɛdɑ.
8 Do nŋu fei, inɛ ŋɑ iyi à lɔ inɔ nŋɛ ŋau, à
wɑɑ ce bɛɛbɛ. Fɑɑyi nŋɑ í jɔ̀ à wɑɑ dɑsi ɑrɑ
nŋɑ dɑɑ sãmi ŋau bɛ. À dondɑ yiikoi Ilaaɔ̃ nɔ
à wɑɑ bu inɛi lele ilu ɑmboe ŋɑ.
9 Wee bɑɑ Misɛli, nŋu iyi í jɛ inɛ ngboi
ɑmɑlekɑ ŋau kù ce bɛɛbɛ. Si kɑkɔɔ iyi ɑŋɑò
Seetɑm à ce à wɑɑ jɑ si ikui Moizi kù jɛ kù yɛ
tɑɑlei Seetɑm hee ku buu, ɑmma í sɔ̃ɔ í ni Aɔ̃
Lafɛ̃ɛi á lɑ siɛ.
10 Amma inɛ ŋau, mii iyi ɑ kù mà yɑɑsɛɛ fei
à yɑ buui. Nɔ bɑɑ mii ŋɑ iyi à mà bɛi mɛɛmu
ŋɑ mɔ à yɑ mà, nŋui í yɑ ce nfe nŋɑ.
11 Aɑ yɛ ijuukpã, domi tuubɑi Kɑɛ̃ɛi à wɑɑ
too, à dɑsi ɑrɑ nŋɑ kurɑrɑ ku bɑ ɑ bɑ fiɑ bɛi
Balɑmu í ce, nɔ à kɔsi Ilaaɔ̃ bɛi Koree í ce nɔ à
ce nfei ɑrɑ nŋɑ.
12 Inɛ ŋɑui à jɛ sɑnkɑlɑ si jingau * nŋɛu, à
wɑɑ bɑ ŋɛ ku jɛ do iju hɑi nɛ ɑnyɔ, ɑrɑ nŋɑi à
wɑɑ wo ngbɛ ngbɛ. À yɛi bɛi ijĩ iyi í dũ nɔ kɑɑ
rɔ si nɑ iyi í jɔ̀ fufu wɑ tɑleɛ. À yɛi bɛi jĩi iyi í
dɑ koko nɔ kù so, bɛi jĩi iyi à wuu do icãɛ í kú
mɑm mɑm.
13 À yɛi bɛi tenku iyi wɑ tãngãm do gbugbã.
Si bɛi kutãngãm nɔu í yɑ fã inyiu, bɛɛbɛ mɔi
kucei iju hɑi nɛ ɑnyɔ nŋɑ í yɑ mɑɑ fɑngɑɑ. À
yɛi má bɛi ɑndɑiyɑ iyi í kuɑ kpãɑɛ, nɔ Ilaaɔ̃ wɑ
jilɛ nŋɑ ilu kuku nlɑ nlɑ hee do ɑjɔ fei.
14 Enɔku mɔ iyi í jɛ tɔku mɛɛjesiɑi Adɑmu í
ce wɑlii nɑ iri nŋɑ í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ wee wɑ nɑɑ
do ɑmɑlekɑ kumáɛ ŋɑ bututu,
15 ku kiitiò inɛ fei nɔ ku yɛ tɑɑlei inɛ ŋɑ iyi
ɑ kù màɑ ŋau nɑ kuce lɑɑlɔ nŋɑ fei do bɛi à
dondɑɛ, do nɑ ide lɑɑlɔ ŋɑ iyi ilu dulum ŋɑ à
yɑ mɑɑ fɔɑɑ.
16 Inɛ ŋau, à yɑ mɑɑ gbɑgbɑi, nɔ nkãmɑ kù
wɛɛ iyi í yɑ sĩɑ nŋɑ si, binɛ nŋɑi wɑ cuɑ nŋɑ.
À yɑ mɑɑ tɔɔ fufui nɔ à yɑ mɑɑ lɛlɛ inɛ ŋɑi do
ide didɔ̃ ku bɑ ɑ bɑ mii ndii lɑfɛ̃ɛ ŋɑ.

Bɛi woo dɑsi nɑɑnɛ ŋɑ à nɛ ɑ ce

17 Ammɑ iŋɛ bɑɑkɔɔm ŋɑ, í sĩɑ i ye gigii ide
iyi woo bɛi Lafɛ̃ɛ nwɑ Jesu Kirisi ŋau à tɑko à
fɔ wo.
18 À sõ ŋɛ wo à ni, si wɑɑtii ɑnkãɑnyi, woo
yɑɑko inɛ ŋɑ ɑɑ nɑɑ iyi ɑ kù mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃, nɔ
binɛ nŋɑi ɑ mɑɑ cuɑ nŋɑ.
19 Aŋɑi ɑɑ jɔ̀ inɛ ŋɑ ɑ jɑ ɑ mɑɑ fɛɛfɛ nje. Iyi
à bi nŋɑi ɑɑ yɑ mɑɑ ce, domi ɑ kù nɛ Hundei
Ilaaɔ̃.
20 Ammɑ iŋɛ bɑɑkɔɔm ŋɑ, i yɑ mɑɑ muɑ nje
gbugbã si nɑɑnɛ iyi ì dɑsi Jesu ŋɑ, nɔ i yɑ ce
kutɔɔ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ ŋɑ.
21 Nɔ i leekĩ si kubii Ilaaɔ̃ ŋɑ, i mɑɑ degbeò
ɑjɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwɑ Jesu Kirisi á mu nŋɛ kuwɛɛ
hɑi tã nɑ ɑrɑɑre nŋɛ iyi wɑ ce.
22 I yɑ ce ɑrɑɑrei inɛ ŋɑ iyi à wɑɑ sikɑ sikɑ
ŋɑ.
23 Inɛ ŋɑ iyi ɑɑ yɔkɔ ɑ bɑ fɑɑbɑu, i nyɑ ŋɑ
wɑ hɑi si inɑ ŋɑ. Inɛ ŋɑ iyi à gbe ŋau mɔ i ce
ɑrɑɑre nŋɑ, ɑmma i yɑ ce lɑɑkɑi ŋɑ ku bɑ iŋɛ
tɑkɑ nŋɛ i mɑà dɑsi dulum du ŋɑ ŋɑ. I mɑà lu
bɑɑ ibɔ nŋɑ ŋɑ iyi dulum du ŋɑ í riisi.

Sɑɑbui ɑnkãɑnyi

24-25 Ilaaɔ̃ nŋu ɑkãi í jɛ woo fɑɑbɑ nwɑ, nŋu
iyi á yɔkɔ ku degbe ŋɛ i mɑà nɑ i cuku ŋɑ, nɔ
ku jɔ̀ i nɑɑ si ɑmboɛɛ ŋɑ do inɔ didɔ̃, tɑɑle ku
mɑà wɑ si. Amboe do jirima do gbugbã do
yiiko ku jɛ tɛɛ hɑi sinte, do nsɛi, hee do ɑjɔ fei
nɑ sɑɑbui Lafɛ̃ɛ nwɑ Jesu Kirisi. Ami.

---

* **1:12** jingau nŋɛu Woo dɑsi nɑɑnɛ ŋau à yɑ tɔtɔɔi ɑ mɑɑ jɛ nɔ ɑ mɑɑ jɛò ijɛi Lafɛ̃ɛ. I cɔ tiɑi Kɔrɛnti I, 11:18-22.

Tiai Kuyɛi Zãa

Yaasei tiau

1 Si tiau ihẽ ǹ kɔ asii ŋa iyi Jesu Kirisi í nya
gbugbãa *. Ilaaõi í naa kpãa ku nyisi woo ce
icɛɛ ŋa mii ŋa iyi á na ku ce bii í kõɔsi. Nɔ
Kirisi í bɛ sim amaleka wa, amu Zãa woo ce
icɛɛ, ku ba n mà mii ŋau.
2 Hai ide iyi Ilaaõ í fɔ hee ku bɔ si sɛɛda iyi
Jesu Kirisi í jɛ fei, mii iyi ǹ yɛ fei ǹ wa n jɛ
sɛɛdaɛ.
3 Inɛ iyi wa cio idei waliiu ihẽ do inɛ ŋa iyi
à waa gbɔɔ nɔ à waa jirimaɛ, ilu inɔ didõ ŋai
domi awaatiu í maai wa.

Zãa í ce igbɛ mɛɛjei inɛi Jesu ŋa fɔɔ

4-5 Amui Zãa, ǹ ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ igbɛ mɛɛjei inɛi
Jesu ŋa iyi ì wa ilɛi Azii.
Ilaaõ, nŋu iyi í wɛɛ, iyi í tako í wɛɛ wo, nɔ
wa naa, ku mu nŋɛ didõ do laakai ku sũ, nŋu
do Jesu Kirisi do hunde mɛɛje ŋa iyi à wa si
wajui kitãi bommaɛ. Jesu Kirisiu nŋui í jɛ
woo jɛ sɛɛda ilu naanɛ, do inɛ sinte iyi í jĩ hai
si balɛ, nɔ í jɛ amanlui amanlu ŋa.
Í bi wa nɔ í faaba wa hai si dulum du wa do
njɛɛ.
6 Nɔ í tɔtɔɔ wa í jɛ ilaalu nwa, í ce wa woo
weei Ilaaõ baaɛ. Amboe do gbugbã ku jɛ tɛɛ
hee do ajɔ fei. Ami.
7 Wee, wa naa si kudũi ijĩ.
Nɔ ijui inɛ fei á yɔɔ,
Baa inɛ ŋa iyi à gũu à kpaa.
Dimi ikã ikãi andunya fei
Á kpata na iriɛ.
Bɛɛbɛi á ce. Ami.
8 Aõ Lafẽɛ, ilu gbugbã fei,
Nŋu iyi í wɛɛ, iyi í tako í wɛɛ wo,
Nɔ nŋui wa naa í ni,
Amui ǹ jɛ sinte do iri ku kpa.

Zãa í yɛ Kirisi si kuyɛɛ

9 Amui Zãa, kpaasi nŋɛ. Anu akã iyi ǹ nɛ
do Jesui í jɔ̀ ǹ nɛ ikpẽ si ijuukpã iyi iŋɛ mɔ ì
waa yɛ ŋa, do si bommai Ilaaõ, do si temua. À
bɔòm gungum gɔ iyi à ya kpe Patimɔsi na idei
Ilaaõ do sɛɛdai Jesu iyi ǹ wa n jɛ.
10 Si ajɔ amaazuma gɔ Hundei Ilaaõ í naa
sim, nɔ ǹ gbɔ imu nla nla gɔ do anyim bɛi ti
kãakãakĩ
11 í ni, kɔ iyi ì waa yɛ si tia, nɔ i samba tiau bi
inɛi igbɛ mɛɛjei Jesu ŋa iyi à wa si ilui Efɛɛzu,
do Simiinu, do Pɛɛgamu, do Tiatii, do Saadi,
do Filadɛɛfi, do Laodisee.
12 Iyi ǹ sinda ǹ cɔ inɛ iyi wa bam ide ku fɔu
ŋɔi ǹ yɛ bi ku lesi fitilai wura mɛɛje.
13 Nɔ ǹ yɛ inɛ gɔ í jɔ Amai Amanɛ wa leekĩ
si aninii bi ku lesi fitila ŋau. Wa dasi ibɔ sisɔ
nɔ wa dĩ santikii wura si gãgãɛ.
14 Iriɛ do ntoi iriɛ ŋa fei í fũuta pai pai bɛi
iwu, nɔ ijuɛ í yɛ bɛi amɛi ina.
15 Isɛɛ wa daana bɛi isɔ danya iyi à yɔ si ina
à wiɛ, nɔ imuɛ í jɔ ibai inyii tenku.
16 Wa mu andaiya mɛɛje si awɔ njɛɛ, nɔ
taakuba ilu andɛ didõ minji wa fita hai si gɛlɛɛ
nɔ wajuɛ wa daana bɛi nunui dasã.
17 Iyi ǹ yɔɔ, ǹ cuku si isɛɛ bɛi iku. Nɔ í lesim
awɔ njɛɛ í ni, maà ce njo, amui ǹ jɛ sinte do iri
ku kpa.
18 Amui ǹ jɛ ilu hunde. Ǹ tako ǹ ku wo
amma nsɛi ǹ wɛɛ hee do ajɔ fei. Ǹ nɛ yiiko
si antai iku nɔ ǹ wa n mu kileei bi ku wai iku
ŋa.
19 Na nŋu, kɔ iyi ì yɛ do iyi wa ce nsɛi do iyi
á na ku ce si anyiɛ.
20 Andaiya mɛɛje ŋa iyi ì yɛ si awɔ njɛm nɔu
do bi ku lesi fitilai wura mɛɛje ŋau yaasei aŋa
fei wee. Andaiya mɛɛje ŋaui à jɛ amaleka †
mɛɛje ŋa iyi à waa mu igbɛ ŋau nɔ bi ku lesi
fitila mɛɛje ŋau, akã fei igbɛ akãi.

2

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Efɛɛzu

1 Kirisi í sõm í ni, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Efɛɛzu. Kɔaa i ni, inɛ iyi wa mu
andaiya mɛɛje si awɔ njɛɛ, nɔ wa nɛ si aninii
bi ku lesi fitilai wura mɛɛje ŋau í ni,
2 ǹ mà kuce nŋɛ do icɛ nŋɛ do temua iyi ì
nɛ ŋa. Ǹ mà iyi i kaa yɔkɔ i temua do inɛ laalɔ
ŋa. Nɔ ì cɔ laakai inɛ ŋa iyi à waa kpe ara nŋa
woo bɛ amma a kù jɛ woo bɛ ŋa, nɔ ì nyisi iyi
woo sɔ ibo ŋai.
3 Ì waa temua ŋa, nɔ ì yɛ ijuukpã na irim ŋa,
i kù nɔ i kù gbɛɛji ŋa.
4 Amma iyi ǹ yɛ si ŋɛ wee, i kù bim bɛi tako
má ŋa.
5 Na nŋu, i ye gigi hai hee bii ì cuku wa ŋa,
nɔ i kpaasi idɔ ŋa, an na n so bi ku lesi fitila nŋɛ
hai si agbɛɛ.
6 Do nŋu fei, ì nɛ mii akã iyi í sĩa ŋa. Ì cé
kookoosui inɛi Nikolaiti ŋa bɛi amu takam ǹ
cóo.
7 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.
Inɛ iyi í jɛ igũ, an jɔ̀ ku jɛ isoi jĩi ndii kuwɛɛ
iyi í wa lelei Aõ.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Simiinu

8 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa
iyi í wa Simiinu. Kɔaa i ni, inɛ iyi í jɛ sinte do
iri ku kpa, iyi í tako í ku wo nɔ í dede má si
kuwɛɛ í ni,
9 ǹ mà ijuukpã nŋɛ, nɔ ǹ mà are ku jɛ nŋɛ.
Do nŋu fei, ì jɛ ilu amani ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa
kpe ara nŋa Zuifu amma a kù jɛ Juifu ŋa, ǹ
mà laalɔ iyi à ya maa ma ŋɛ. Inɛ ŋau inɛi igbɛi
Seetam ŋai à jɛ.

* **1:1** Jesu Kirisi í nya gbugbãa yaasei ideu ihẽ á yɔkɔ ku jɛ má "si gãmɛi nŋu takaɛ".

† **1:20** amaleka Yaasei amalekau woo bɛi.

10 I maà ce njo na ijuukpã iyi wa naa si ŋɛ.
Seetam á jɔ̀ a dasi inɛ gɔ nŋɛ ŋa piisɔ̃ɔ ku cɔ
laakai nŋɛ. Aa yɛ wahala hee ajɔ mɛɛwa ŋa.
Amma i jɔ̀ i leekĩ dim dim hee i koo i kuò ŋa.
Bii ì ce bɛɛbɛ ŋa an mu nŋɛ kuwɛɛ ku jɛ riba
nŋɛ.
11 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Inɛ iyi í jɛ igũ, iku minjisiau kaa ceaa
nkãma.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Pɛɛgamu

12 Kirisi í ni ma, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Pɛɛgamu. Kɔaa i ni, inɛ iyi wa mu
taakuba ilu andɛ didõ minjiu í ni,
13 ǹ mà bii ì wa ŋa, Seetam nii wa jɛ
bommaɛ do gbugbã. Do nŋu fei, ì waa jirima
irim ŋa, nɔ i kù fũsi naanɛ iyi ì dasim awɔ ŋa,
baa waati iyi à kpa Antipasi, ilu naanɛ woo jɛ
sɛɛdam bi tu ŋɛ bi ku wai Seetam bɛ.
14 Amma mii iyi ǹ yɛ si ŋɛ wee. Inɛ gɔ ŋa
à wa si inɔ nŋɛ iyi à waa too si ikɔi Balamu.
Balamu í tako í sõ Balaki bɛi á ce ku dasi inɛi
Izirɛli ŋa kurara ku ba a ŋɔ iŋa iyi à ceaò iwẽ
ŋa kuwee, nɔ a sũò abo kaafe ŋa.
15 Bɛɛbɛ mɔi, inɛ gɔ ŋa à wa inɔ nŋɛ iyi à waa
too si ikɔi inɛi Nikolaiti ŋa.
16 Na nŋu, i kpaasi idɔ ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, an
naa si ŋɛ bii í kõɔsi nɔ n ce igũ do inɛ ŋau do
taakuba iyi wa fita hai si gɛlɛm.
17 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Inɛ iyi í jɛ igũ, nŋui an mua mana iyi wa
manji wo. Nɔ n muaa kuta fũfũ si bii à kɔ iri
titõɛ iyi inɛ gɔ kù mà bii kù jɛ nŋu iyi ǹ mua.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Tiatii

18 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa
iyi í wa Tiatii. Kɔaa i ni, Amai Ilaaõ iyi ijuɛ í yɛ
bɛi amɛi ina, nɔ isɛɛ wa daana bɛi isɔ danya iyi
à yɔ si ina à wiɛ í ni,
19 ǹ mà kuce nŋɛ. Nɔ ǹ mà kubi nŋɛ, do
naanɛ ku dasi nŋɛ, do icɛ jiida nŋɛ, do temua
nŋɛ. Ǹ mà iyi icɛi nsɛi nŋɛ í re ti tako.
20 Amma mii iyi ǹ yɛ si ŋɛ wee. Ì waa
temuaò abo iyi à ya kpe Zezabɛli ŋa, nŋu iyi
wa kpe araɛ walii, nɔ ì jɔ̀ wa wa inyii itĩi woo
ce icɛm ŋa do ikɔɛ ku ba a ya maa sũò abo
kaafe ŋa nɔ a ya maa ŋɔ iŋa iyi à ceaò iwẽ ŋa
kuwee.
21 Ǹ muaa waati ku kpaasi idɔɛ, amma kù
bi ku jɔ̀ kuce laalɔɛ.
22 Na ŋɔi í ce an jɔ̀ ku sũò bõɔ. Inɛmɔkɔ ŋa
mɔ iyi à ya maa ce sakara do nŋu, an dasi ŋa
ijuukpã nla nla, bii kù jɛ à kpaasi idɔ à jɔ̀ kuce
laalɔ nŋa.
23 Si anyiɛ an kpa amaɛ ŋa. Waati bɛɛbɛ
igbɛi inɛi Jesu ŋa fei aa mà iyi ǹ mà idɔi inɛ ŋa
do lasabu nŋa. An sãa inɛ fei si bɛi kookoosuɛ
í to.
24 Amma iŋɛ iyi ì gbe si ilui Tiatii, iŋɛ iyi i ù
too si ikɔ laalɔu ŋa nɔ i kù mà mii iyi inɛ gɔ ŋa
à ya kpe asii nlai Seetam, ǹ wa n sõ ŋɛ, n kaa
n kã nŋɛ aso gɔ má.
25 Amma iyi ì nɛ ŋa, i muu dim dim ŋa hee
n koo n toò wa.
26-27 Inɛ iyi wa ce iyi ǹ bi hee í jɛò igũ hee
kɔɔ, nŋui an mua yiiko iyi amu takam n gba
hai bi Baam. An muaa yiikou si antai dimi
fei ku maa gbã ŋa do goloi isɔ ku cã ŋa ku lɛgɛ
ŋa bɛi caka.
28 Nɔ an muaa andaiyai amɛɛjuuma.
29 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

3

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Saadi

1 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa
iyi í wa Saadi. Kɔaa i ni, inɛ iyi í nɛ hunde
mɛɛjei Ilaaõ ŋau do andaiya mɛɛje ŋau í ni, ǹ
mà kuce nŋɛ. Ǹ mà iyi à waa fɔ à ni ì jɛ ilu
hunde ŋa baa do iyi ì jɛ iku ŋa.
2 I jĩ hai si iri njoo ŋa nɔ i leekĩ si kuwɛɛ
keeke iyi í gbe nŋɛ ku ba i maà ku mam mam
ŋa, domi ǹ yɛ kookoosu nŋɛ kù jɛ dee dee bi
Ilaaõ.
3 Na nŋu, i ye gigii mii iyi à kɔ nŋɛ si do bɛi
ì gbɔ ŋa. I jirimaɛ ŋa nɔ i kpaasi idɔ nŋɛ. Bii i
kù jĩ hai si iri njoo ŋa, an na n ba ŋɛ bɛi ile. I
kaa mà waati iyi an naa si ŋɛ.
4 Do nŋu fei, inɛ gɔ ŋa à wa inɔ nŋɛ iyi a kù
dasi ara nŋa riisi, aŋai aa toom nɔ a maa dasi
nyau fũfũ, domi aŋai à jɔò.
5 Inɛ iyi í jɛ igũ, nŋui á dasi jaaɛ fũfũ bɛɛbɛ.
N kaa n kpa iriɛ si tiai kuwɛɛ pai. Si bantuma
an jɛsi si wajui Baam do amalekaɛ ŋa iyi inɛm
nii.
6 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaõ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Filadɛɛfi

7 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Filadɛɛfi. Kɔaa i ni, inɛ iyi í jɛ
inɛ kumá do ilu ntɔ, iyi wa mu kileei ilaalu
Davidi, nŋu iyi bii í cũu, inɛ gɔ kaa cĩmboɛ,
bii í nɔ í cĩmboɛ, inɛ gɔ kaa cũu, nŋui í ni,
8 ǹ mà kuce nŋɛ. Ǹ mà iyi gbugbã nŋɛ kù
la. Do nŋu fei, ì jirima idem nɔ i kù kɔsi irim
ŋa. Nŋui í jɔ̀ ǹ cĩ nŋɛ gambo iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ
ku cĩmbo.
9 Wee an da nŋɛ inɛi igbɛi Seetam ŋa si awɔ,
inɛ ŋa iyi à waa kpe ara nŋa Zuifu amma a kù
jɛ Zuifu ŋa, iboi à waa sɔ. An jɔ̀ a na bi tu ŋɛ a
naa a gulɛ si waju nŋɛ. Aŋa fei aa mà iyi ǹ bi
ŋɛ.
10 Ǹ ni i temua ŋa, nɔ i jirima idem nɔu
ŋa. Na ŋɔi í jɔ̀ amu mɔ an degbe ŋɛ si waatii
wahala iyi wa naa si andunya fei ku na ku cɔ
laakaii inɛ ŋa.
11 An nyi wa, kaa kpɛ. Iyi ì nɛ ŋa, i muu dim
dim ŋa ku ba inɛ gɔ ku maà na ku gba ribai igũ
ku jɛ nŋɛ.

12 Inɛ iyi í jɛ igũ, an jɔ̀ ku jɛ sɔbe si kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃, kaa fita má. An kɔ irii Ilaaɔ̃ siɛ do irii
iluɛ iyi í jɛ Zeruzalɛmu titɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ á jɔ̀ ku kita
wa hai lele. Nɔ n kɔ iri titõm siɛ.
13 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaɔ̃ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Ide iyi à sõ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Laodisee

14 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa
iyi í wa Laodisee. Kɔaa i ni, inɛ iyi à ya kpe
Ami, woo jɛ sɛɛda ilu naanɛ iyi í jɛ ntɔu, nŋu
iyi í jɛ icui mii iyi Ilaaɔ̃ í taka fei í ni,
15 ǹ mà kuce nŋɛ. Ǹ mà iyi i kù tũ ŋa, i kù
nɔ i kù gbãa ŋa. Ǹ bi wo i tũ ŋa walakɔ i gbãa
ŋa.
16 Amma si na iyi í jɔ̀ ì jɛ wɔɔwɔɔ ŋa, an kpɔ
ŋɛ wai hai si gɛlɛm.
17 Ì ya fɔ i ni ŋa ì jɛ ilu fia ŋa, ì ba amani ŋa,
nɔ i kù waa ce arei ngɔgɔ ŋa. Amma ǹ wa n sõ
ŋɛ iyi idɔ nŋɛ wa ce hõɔ, ì jɛ ilu araare ŋa, do
ilu are do fɛɛju do basĩ ŋa.
18 Na ŋɔi í ce ǹ wa n mu nŋɛ bisi, i jɔ̀ i ra
wura iyi à yɔ si ina à wiɛ bi tom ŋa ku ba i jɛ
ilu amani do ntɔ ŋa. Nɔ i ra nyau fũfũ i biiò
anyii ara nŋɛ ŋa ku ba i maà maa nɛ bũmbũm
ŋa nɔ anyɔ ku maà maa mu ŋɛ. Nɔ i ra iwɔi iju
i dasi iju nŋɛ ku ba i yɛ ilu ŋa.
19 Inɛ ŋa iyi ǹ bi fei, ǹ ya n kpã ŋa iju nɔ n
nyisi ŋa kpãa. Na nŋu, i hanya i kpaasi idɔ ŋa.
20 Wee ǹ wa n leekĩ andɛi ile, nɔ ǹ wa n cã
gambo. Inɛ iyi í gbɔ imum nɔ í cĩim, an lɔ bi
tɛɛ, nɔ n baa ku jɛ, nɔ awaò ka jɛ ajɔ.
21 Inɛ iyi í jɛ igũ, lafɛ̃ɛi an jɔ̀ ku bam ku buba
si kitãi bommam, si bɛi amu mɔ ǹ jɛ igũ nɔ ǹ
buba do Baam si kitãi bommaɛ.
22 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaɔ̃ wa sõ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

4

Ilaaɔ̃ ku tɔɔ lele

1 Si anyii nŋu bɛ, si kuyɛ ǹ yɛ gambo gɔ í cĩ
lelei Aõ.
Inɛ iyi í tako í bam ide ku fɔ wo, nŋu iyi
imuɛ í yɛ bɛi ti kãakãakĩ, í bam ide ku fɔ má
í ni, gũ wa ihẽ n nyisiɛ mii iyi á na ku naa si
anyiɛ.
2 Gbakã Hundei Ilaaɔ̃ í so í nɛɛm. Nɔ lelei
Aõ bɛ ǹ yɛ kitãi bomma gɔ, inɛ gɔ wa buba si.
3 Inɛ iyi wa buba bɛu wa daanai bɛi kuta ku
nɛ fia gɔ ŋa iyi à ya kpe zasipu do saaduani.
Njoi Aõ í sũ í kaako kitãu nɔ wa daana bɛi
emɛrodu.
4 Nɔ ǹ yɛ kitãi bomma kɔnfia do mɛɛ í kaako
kitãi bommau. Nɔ inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ wa
buba si antai kitã ŋau, à dasi nyau fũfũ do
fulai wura.
5 Ŋɔi hai si kitãi bommau kuŋɔi ijĩ wa fita,
do anu ku dõ, do kulai ijĩ. Fitila mɛɛje iyi
wa má í wa si wajui kitãi bommau. Aŋai à jɛ
hunde mɛɛjei Ilaaɔ̃u.
6 Si wajui kitãu dimii tenku gɔ í wa bɛ, wa
daana bɛi digi.
Mii ilu hunde mɛɛ gɔ ŋa à kaako kitãi
bommau cinga do cingaɛ, à nɛ iju bii fei anyiò
waju.
7 Mii ilu hunde sinteu í yɛi bɛi muusu nla,
minjisiau mɔ í yɛi bɛi ama kɛtɛ, mɛɛtasiau
wajuɛ í yɛi bɛi wajui amanɛ, nɔ mɛɛsiau í yɛi
bɛi kungbã iyi wa fo.
8 Ilu hunde mɛɛ ŋau à nɛ ikpa mɛɛfa mɛɛfa,
nɔ à nɛ iju bii fei inɔ do waduude. À ya maa
kõ iri waati kãma fei alɛò daakɔ a maa ni,
Kumá, Kumá, Kumá,
Bɛɛbɛi Aõ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã fei í jɛ,
Nŋu iyi í tako í wɛɛ wo, nɔ í wɛɛ baa nsɛi, nɔ
wa naa.
9 Ilu hunde ŋau à waa kõ iri à waa saabu inɛ
iyi wa buba si antai kitãi bommau, nɔ à waa
fɔ idei amboeɛ do bɛɛrɛɛ, nŋu iyi í wɛɛ do ajɔ
fei.
10 Waati iyi à waa kõ iri bɛɛbɛ fei inɛ ngbo
kɔnfia do mɛɛ ŋau à ya sɛɛbataa a maa tɔɔɛi.
Nɔ à ya bɔ fula nŋa ŋai a jilɔɔ si wajui kitãi
bommau a maa ni,
11 Awɔ Ilaaɔ̃, Lafɛ̃ɛ nwa,
Awɔi ì to i nɛ amboe do bɛɛrɛ do gbugbã,
Domi awɔi ì taka mii fei.
Si idɔɔbiɛi ì taka ŋa nɔ à wɛɛ.

5

Tia do Angudã

1 Ŋɔi ǹ yɛ inɛ iyi wa buba si kitãi bommau
wa mu tia gɔ iyi à ka si awɔ njɛɛ. À kɔ tiau
anyiò waju, nɔ à cĩmboɛ do sɛɛda mɛɛje.
2 Nɔ ǹ yɛ amaleka ilu gbugbã gɔ, í là do
gbugbã í ni, yooi í to ku ga sɛɛda ŋau ihẽ, nɔ
ku fũ tiau.
3 Nɔ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í wa lele walakɔ ilɛ
walakɔ lɛlɛi ilɛ iyi á yɔkɔ ku cĩ tiau ku cɔ inɔɛ.
4 Ǹ kpata ntɔ ntɔ si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù wɛɛ
iyi í to ku cĩ tiau ku cɔ inɔɛ.
5 Ŋɔi inɛ akãi inɛ ngbo ŋau í sõm í ni, maà
kpata. Muusu nla iyi í fita hai si dimii Zuda,
iyi í jɛ tɔkui Davidiu í jɛ igũ, á yɔkɔ ku ga sɛɛda
mɛɛje ŋau nɔ ku fũ tiau.
6 Iyi ǹ cɔ ikpa bi kitãi bommau nɔ ǹ yɛ
Angudã iyi à ceò kuwee wo wa leekĩ anini bɛ,
nɔ ilu hunde mɛɛ do inɛ ngbo ŋau à kaakoɛ.
Angudãu, í nɛ ngo mɛɛje do iju mɛɛje iyi í jɛ
hunde mɛɛjei Ilaaɔ̃ ŋa iyi í bɛ si andunya fei.
7 Angudãu í bɔ bi inɛ iyi wa buba si antai
kitãu, nɔ í gba tiau hai si awɔ njɛɛ.
8 Iyi à naa tiau, ŋɔi ilu hunde mɛɛ ŋau do
inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋau à sɛɛbata si wajuɛ.
Aŋa fei à nɛ mɔɔlɔ do kɔɔfui wura ŋa si bii
tulare í wa. Tulareui í jɛ kutɔɔi inɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
9 Nɔ à kõ iri titõ gɔ à waa ni,
Awɔi ì to i gba tiau
Nɔ i ga sɛɛda ŋau,
Domi à kpaɛ wo.
Nɔ do njɛɛi ì raa Ilaaɔ̃ amanɛ ŋa

Hai si dimi fei, do fee ikã ikã fei,
Do ilɛ fei.
10 Ì tɔtɔɔ ŋa ì jɛ ilaalu nŋa,
Ì ce ŋa woo weei Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa,
Nɔ aa jɛ bomma si andunyau.
11 Iyi ǹ cɔ ilu má nɔ ǹ gbɔ anui amaleka nkpɔ gɔ ŋa, kukpɔ nŋa í to dubu nkpɔ nkpɔ.
À kaako kitãi bommau do ilu hunde ŋau do inɛ ngbo ŋau.
12 À dɔ̃ anu à waa ni,
Angudã iyi à ceò kuweeu wo í to ku ba yiiko,
Do amani, do kumà, do gbugbã,
Do bɛɛrɛ, do amboe, do saabu.
13 Nɔ ǹ gbɔ mii ilu hunde ŋa fei iyi à wa lele do ilɛ, do si lɛlɛi ilɛ, do si inɔ inyi, andi ilu hunde iyi í wa si andunya fei, à dɔ̃ anu à waa ni,
Inɛ iyi wa buba si kitãi bommau
Do Angudãu,
Saabu, do bɛɛrɛ, do amboe,
Do gbugbã ku jɛ tu ŋa hee do ajɔ fei.
14 Nɔ ilu hunde mɛɛ ŋau à jɛ à ni, ami. Nɔ inɛ ngbo ŋau à gulɛ à ce kutɔɔ.

6

À ga sɛɛda mɛɛfa

1 Ŋɔi ǹ yɛ Angudãu í ga akãi sɛɛda mɛɛje ŋa iyi wa mási tiau, nɔ ǹ gbɔ inɛ akãi ilu hunde mɛɛ ŋau í la hee aa ni bɛi kulai ijĩi. Í ni, naa wa.
2 Iyi ǹ cɔ ilu, ŋɔi ǹ yɛ acĩ fũfũ gɔ wa naa. Inɛ iyi wa gũu wa mu bioo, nɔ à daa si fulai amanlu. Í dasi kpãa bɛi woo jɛ igũ iyi wa bɔ ku jɛ igũ wa má.
3 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda minjisiau, nɔ ǹ gbɔ ilu hunde minjisiau í ni, naa wa.
4 Nɔ acĩ nkpa gɔ mɔ í fita wa. Nɔ à mua inɛ iyi wa gũu gbugbã ku dede igũ si andunya ku ba inɛ ŋa a kpa njɛ. Nɔ à naa taakuba nla gɔ.
5 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛtasiau, nɔ ǹ gbɔ ilu hunde mɛɛtasiau í ni, naa wa. Iyi ǹ cɔ nɔ ǹ yɛ acĩ dũdũ gɔ wa naa. Inɛ iyi wa gũu wa mu gũa si awɔɛ.
6 Nɔ ǹ gbɔ imu gɔ hai si aninii ilu hunde mɛɛ ŋau, í ni, jɔ inɛ ŋa a ya ra bilee tongoo akã do fiai icɛi ajɔ akã. Bɛɛbɛ mɔi fiai ɔɔzu tongoo mɛɛta á ya jɛ. Amma jɔ̀ fiai ikpo do vɛ̃ɛ si agbɛɛ.
7 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛsiau, nɔ ǹ gbɔ ilu hunde mɛɛsiau í ni, naa wa.
8 Ǹ cɔ ilu nɔ ǹ yɛ acĩ fũfũ fɛ̀ɛ̀fɛ̀ɛ̀ gɔ wa naa. Inɛ iyi wa gũu, iriɛi Iku, nɔ bi ku wai iku ŋa wa tooɛ. Aŋai à na gbugbã a kpa ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛi inɛi andunya ŋau do iŋai sako ŋa iyi à wa si ilɛu do taakuba, do ari, do bɔ̃ɔ.
9 Si anyii nŋu, Angudãu í ga sɛɛda miusia iyi wa mási tiau. Nɔ ǹ yɛ hundei amanɛ ŋa si icui bi kuweeu, aŋa iyi à kpa na idei Ilaaɔ̃ do na sɛɛdai Jesu iyi à jɛ.
10 Hunde ŋau à la à ni, Lafɛ̃ɛ kumá, ilu ntɔ, hee waati yoomai ì waa degbe i bɛi i kiiti inɛi andunya ŋa, i sã nŋa gbese si na iyi í jɔ̀ à kpa wa.
11 Iyi à dɔ̃ bɛɛbɛ à tã ŋɔi à daa aŋa fei si jaaɛ fũfũ, nɔ à sɔ̃ ŋa à ni a sĩmi keeke titã hee jiai woo ce icɛ kpaasi nŋa ŋa ku kɔ̃, aŋa iyi aa na a kpa bɛi à tako à kpa aŋa mɔ.
12 Ǹ cɔ ilu má si waati iyi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛfasia iyi wa mási tiau. Nɔ ilɛ í yaya do gbugbã, nɔ inunu í kuku inya kiti kiti bɛi acɔ dũdũ ilu sisima, nɔ cukpa í kpã konkom bɛi njɛ.
13 Nɔ andaiya ŋa à wɔ wa hai lele bɛ́i isoi jĩi iko í ya wɔ wa waati iyi fufu nla wa ce wa yagaɛ.
14 Nɔ lele í tɔtɔɔ inya akã bɛi sɛ̃ɛ iyi à ka. Nɔ iri kuta do gungum ŋa fei à yaya a kù wa agbɛ nŋa má.
15 Waati bɛɛbɛi amanlui andunya ŋa, do ilu ilɛ ŋa, do ilaalui sooge ŋa, do ilu amani ŋa, do ilu gbugbã ŋa, do inɛ fei de, aru do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, à waa manji si isai kuta do si afei kuta ŋa.
16 À waa dɔ̃ anu si iri kuta ŋau do si kuta ŋau à waa ni, i cuku si wa wa, i bii wa ku ba Ilaaɔ̃ ku maà yɛ wa, nŋu iyi wa buba si kitãi amanlu, do hai si idɔɔkɔ̃i Angudãu.
17 I bii wa ŋa si na iyi í jɔ̀ ajɔi idɔɔkɔ̃ nla nla nŋau í to wa. Yooi á yɔkɔ ku leekĩ si waju nŋa.

7

Inɛi Izirɛli 144.000

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ amaleka mɛɛ gɔ ŋa à waa leekĩ si andunya gonta mɛɛ, à waa ganji fufui andunya gonta mɛɛu ku ce si ilɛ do si tenku nɔ ku maà yaga jĩi gɔ.
2 Nɔ ǹ yɛ amaleka mmu gɔ wa naa hai nunui daakɔ, wa mu nyindai Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Nɔ í dɔ̃ anu si amaleka mɛɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋa gbugbã a cea ilɛ do tenku laalɔu,
3 í ni, i maà cea ilɛ do tenku do jĩi gɔ laalɔ hee káa cea woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋa nyinda si ikpo nŋa.
4 Ŋɔi à sɔ̃m jiai inɛ ŋa iyi à cea nyindai Ilaaɔ̃ si ikpo nŋa. À wɛɛi aŋa dubu cĩɔ do ciiji do mɛɛ (144.000) hai si dimii inɛi Izirɛli ŋa fei.
5 Si dimii Zuda amanɛ dubu maateejii (12.000) à cea nyinda. Bɛɛbɛ mɔi si dimii Rubɛ̃ɛ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Gadi amanɛ dubu maateejii.
6 Si dimii Azɛɛ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Nɛfitali amanɛ dubu maateejii. Si dimii Manasee amanɛ dubu maateejii.
7 Si dimii Simeɔ̃ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Levi amanɛ dubu maateejii. Si dimii Isakaa amanɛ dubu maateejii.
8 Si dimii Zabulɔ̃ɔ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Zozɛfu amanɛ dubu maateejii. Si dimii Bɛnzamɛɛ amanɛ dubu maateejii. Inɛ ŋa iyi à daa si nyindau mbɛ.

Zamaa nkpɔ nkpɔ

9 Si anyii nŋu, nɔ ɩ̀ cɔ ilu má nɔ ɩ̀ yɛ zamaa
nkpɔ nkpɔ iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ka ŋa. À
fita wa hai ilɛ fei do si dimi fei do si fee ikã
ikã fei. Aŋa fei à waa leekɩ̃ si wajui kitãu do
Angudãu, à waa dasi jaaɛ fũfũ nɔ à waa mu
wuai kpakpa si awɔ nŋa.
10 À waa dɔ̃ anu à waa ni, faaba nwa wa
naai hai bi Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa iyi wa buba si kitãi
bommau do hai bi Angudãu.
11 Nɔ amaleka ŋau fei à leekɩ̃ à kaako kitãi
bommau do inɛ ngbo ŋau do ilu hunde mɛɛ
ŋau. À sɛɛbata si wajui kitãu à waa tɔɔ Ilaaɔ̃
12 à ni, ami.
Kucɩ̃ do amboe
Do kumà do saabu do bɛɛrɛ,
Do gbugbã, do yiiko,
Fei ndɛɛ ku jɛ ti Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa
Hee do ajɔ fei. Ami.
13 Ŋɔi inɛ akãi inɛ ngbo ŋau í beem í ni, yoo
ŋai à waa dasi jaaɛ fũfũ ŋau ihɛ̃. Hai iwoi à
naa.
14 Nɔ ɩ̀ jɛaa ɩ̀ ni, lafɛ̃ɛm, n kù mà, awɔi aa
mà. Nɔ í sɔ̃m í ni, inɛ ŋau ihɛ̃ à fita wai hai si
bɔ̃nɛ nla nla. À fɔ jaaɛ nŋa ŋa à fũutaɛ do njɛi
Angudãu.
15 Nŋui í jɔ̀ à waa leekɩ̃ si wajui kitãi
bommai Ilaaɔ̃ à waa tɔɔɛ dasãò idũ inɔ kpasɛ̃ɛ.
Nɔ Ilaaɔ̃ á wa inɔ nŋa ku maa degbe ŋa.
16 Ari kaa kpa ŋa má hee má jɛ agbɛ, nɔ
inunu kaa cã ŋa má, bɛɛbɛ mɔi inya gbãa kaa
wahala ŋa ma.
17 Angudã iyi wa leekɩ̃ bi kitãi bommau á
gbã ŋa ku bɔò ŋa isɔ̃i kuwɛɛ. Ilaaɔ̃ mɔ á gbã
cikãaju nŋa fei.

8

À ga sɛɛda mɛɛjesia

1 Waati iyi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛjesiau,
ilu í coko lelei Aɔ̃ zakai iju kamɛɛ kuntaa.
2 Si anyii nŋu, nɔ ɩ̀ yɛ à na amaleka mɛɛje
ŋa iyi à ya maa leekɩ̃ si wajui Ilaaɔ̃u kãakãakɩ̃
mɛɛje.
3 Si anyii nŋu, amaleka mmu gɔ í na í leekɩ̃
kɔkɔi bi kuweeu, wa mu fatai wura bii à ya
jo tulare. À náa tulare nkpɔ nkpɔ ku tɔtɔɔò
kutɔɔi woo dasi naanɛ ŋa ku ba ku joo si
antai bi kuweei wura iyi í wa si wajui kitãi
bommai Ilaaɔ̃u.
4 Cuai tulareu do kutɔɔi woo dasi naanɛ
ŋau í dede lele si wajui Ilaaɔ̃ hai si awɔi
amalekau.
5 Ŋɔi amalekau í so fatau nɔ í bu ina hai bi
kuweeu, í dasi inɔɛ hee í kɔ̃, nɔ í nyɔɔ ilɛ bɛ.
Waati bɛɛbɛ à gbɔ kulai ijɩ̃ do iba ŋa nɔ à yɛ
kunɔi ijɩ̃ do kuyayai ilɛ.

Kãakãakɩ̃ ŋa

6 Si anyiɛ, amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa mu
kãakãakɩ̃ mɛɛje ŋau, à ce sɔɔlu a fãa.
7 Amaleka sinteu í fã kãakãakɩ̃ɛ. Ŋɔi kutai
ijɩ̃ do ina do njɛ í yɔgɛɛ si njɛ nɔ wa naa hai
lele do gbugbã. Nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai ilɛ í
jo do jɩ̃i ŋa do fɔfɔ tũtũ ŋa fei.
8 Nɔ amaleka minjisiau í fã kãakãakɩ̃ɛ. Nɔ
à nyɔ ngɔgɔ iyi í yɛ bɛi iri kuta nla iyi wa jo
si tenku. Ŋɔi ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai tenkuu í
kpɔò njɛ,
9 nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai mii ilu hunde ŋa
iyi à wa si inyiu à ku, nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai
akɔi inyi fei í ce nfe.
10 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛtasiau í fã
kãakãakɩ̃ɛ. Ŋɔi andaiya nla gɔ iyi í ya ina bɛi
jugula í cuku wa hai lele si ikɔ akãi kukpɛ̃
mɛɛtai ido do isɔ̃ ŋa.
11 Irii andaiyaui Kuro. Nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃
mɛɛtai inyiu í ro. Iyi inɛ ŋa à mɔɔ, nkpɔ nŋa í
ku si na iyi í jɔ̀ inyiu í ro.
12 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛsiau í fã
kãakãakɩ̃ɛ. Ŋɔi ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai inunu
do ti cukpa do ti andaiya ŋa í dũ, nɔ ikɔ akãi
kukpɛ̃ mɛɛtai inya kumái dasã kù wɛɛ má,
bɛɛbɛ mɔi ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai inya kumái
idũ kù wɛɛ má.
13 Iyi ɩ̀ cɔ ilu má nɔ ɩ̀ yɛ kungbã wa fo hee
lelei Aɔ̃. Kungbãu wa kpata wa dɔ̃ anu hee
lele wa ni, waiyooi, iko í jɛm, iko í jɛm. Bɛirei
ijuukpãi inɛi andunya ŋa á to si waati iyi
amaleka mɛɛta ŋa iyi à gbe ŋau aa fã kãakãakɩ̃
nŋa.

9

Kãakãakɩ̃ miusia

1 Si anyii nŋu, amaleka miusiau í fã
kãakãakɩ̃ɛ. Nɔ ɩ̀ yɛ andaiya gɔ í cuku ilɛ hai
lele wa. Nŋui à na kileei isa nla hai nɛ kɔɔu.
2 Andaiyau í cɩ̃ isau nɔ cua wa fita bɛi cuai
ina nla, nɔ í bii inunu í jɔ̀ inya fei í dũ.
3 Nɔ kɛtɛngbo ŋa à fita wa hai si cuau à waa
tɛ ilɛ, nɔ à mu nŋa gbugbã bɛi acɩ̃i cencee.
4 À na ŋa wooda à ni a maà bɛjɛ fɔfɔ walakɔ
mii tũtũ gɔ walakɔ jɩ̃i gɔ bii kù jɛ inɛ ŋa iyi a
kù nɛ nyindai Ilaaɔ̃ si ikpo nŋa.
5 A kù na kɛtɛngbo ŋau wooda a kpaò
amanɛ ŋa bii kù jɛ a kpã ŋa iju hee zakai
cukpa miu. Ara kuroi ijuukpãu í mungaò bɛi
bii cencee í ta amanɛ.
6 Si cukpa miuu, inɛ ŋa aa dɛdɛ iku amma a
kaa ba. Aa bi aŋa a ku amma iku á sa nŋa.
7 Kɛtɛngbo ŋau à jɔ acɩ̃ ŋa iyi à tã sɔɔlu a bɔ
igũ. Ngɔgɔ í wa si iri nŋa bɛi fulai wura, nɔ
waju nŋa í yɛ bɛi ti amanɛ ŋa.
8 Ntoi iri nŋa í yɛ bɛi ntoi irii inaabo ŋa nɔ
inyi nŋa í yɛ bɛi ti muusu nla ŋa.
9 À bii gɛndɛ nŋa do bata ku nɛ sisima gɔ iyi
bii 1i yɔɔ aa ni isɔi. Nɔ ikpa nŋa í ya maa ce iba
bɛi sarɛti nkpɔ iyi acɩ̃ ŋa à waa fa bi ku ce igũ.
10 À nɛ akpaamu ku nɛ acɩ̃ bɛi cencee ŋa.
Do akpaamu nŋau bɛi aa kpãò amanɛ ŋa iju
si cukpa miuu.

11 Ilaalui kɛtɛngbo ŋaui í jɛ amaleka ilu irii isa nla hai nɛ kɔɔu. Iriɛi í jɛ Abadɔ̃ɔ do feei Ebɛɛ. Do Gɛrɛki mɔ à ya kpooi Apoliõ, waatɔ Woo bɛjɛ.

12 Nsɛi, iyi ijuukpã sinte í lɔ í gbe ijuukpã minji gɔ ŋa iyi aa naa má.

Kãakãakĩ mɛɛfasia

13 Ŋɔi amaleka mɛɛfasiau í fã kãakãakĩɛ. Nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ hai gonta mɛɛi bi kuweei wura iyi í wa si wajui Ilaaõ.

14 Ide ku fɔu í sõ amaleka mɛɛfasia iyi wa mu kãakãakĩu í ni, fũ amaleka mɛɛ ŋa iyi à dĩ kɔkɔi ido nla iyi à ya kpe Efaratau.

15 Ŋɔi à fũ amaleka mɛɛ ŋau. Na adõu do cukpau do ajɔu do isɔu bɛi amaleka ŋau à tã sɔɔlu mam mam ku ba a kpa ikɔ akãi kukpẽ mɛɛtai amanɛ ŋa.

16 A sõm jiai masa ŋau, à wɛɛi dubu minji ikɔ dubu cĩɔ má (200.000.000).

17 Si bɛi ǹ yɛ acĩ ŋau do masa ŋau si kuyɛm wee. À dasi batai igũ nkpa bɛi ina do boogu bɛi bulam do igbaagba bɛi fainwita. Irii acĩ ŋau í yɛ bɛi irii muusu nla, nɔ ina do cua do fainwita wa fita wa hai si gɛlɛ nŋa.

18 Ikɔ akãi kukpẽ mɛɛtai inɛi andunya ŋa á ku na saabui bõnɛ mɛɛta ŋau, waatɔ ina do cua do fainwita iyi wa fita hai si gɛlɛi acĩ ŋau.

19 Gbugbãi acĩ ŋau í wai si gɛlɛ nŋa do si akpaamu nŋa. Akpaamuu í yɛi bɛi njo, nɔ í nɛ iri. Do nŋui à ya kpã inɛ ŋa iju.

20 Do nŋu fei, inɛi andunya ŋa iyi à gbe a kù ku si bõnɛu à kɔ ku kpaasi idɔ. Nɔ à kɔ ku jɔ̀ mii ŋa iyi à ce do awɔ nŋa ku tɔɔ. À waa mɔsi inɛi inɔɔko ŋa ku tɔɔ do iwẽ ŋa iyi à ce do wura do isɔ fũfũ do isɔ danya do kuta do jĩi ŋa, aŋa iyi a kaa yɔkɔ a gbɔ ide, a kaa nɔ a yɔkɔ a yɛ ilu, hee má jɛ a nɛ.

21 Bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau a kù jɔ̀ inɛ ku kpa do dobu dobu nŋa ŋa ku ce, do sakara ku ce, do ile nŋa ŋa.

10

Amaleka do tia keeke

1 Ǹ nyi ǹ yɛ amaleka ilu gbugbã gɔ má wa kita wa hai lele. Kudũi ijĩ í biiɛ bɛi jĩnɛ iyi í dasi, nɔ njoi Ilaaõ í wenwee si iriɛ, wajuɛ wa daana bɛi inunu, nɔ kutɛɛ í yɛ bɛi amɛi ina.

2 Wa mu tia keeke gɔ iyi wa cĩ si awɔɛ. Í lesi isɛ njɛɛ si antai tenku, isɛ cangaɛ mɔ si ilɛ.

3 Nɔ í dõ anu bɛi muusu nla. Iyi í dõ anu í tã ŋɔi dagba lele mɛɛje gɔ ŋa mɔ à waa dõ anu.

4 Iyi dagba lele mɛɛje ŋau à dõ anu à tã, gbakã ǹ tã sɔɔlu n kɔ ide nŋau. Amma ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele wa ni, maà ti i kɔ mii iyi dagba lele mɛɛje ŋau à fɔ. Muu si asii.

5 Ŋɔi amaleka iyi ǹ yɛ wa leekĩ si antai tenku do si ilɛu, í wu awɔ njɛɛ lele,

6 nɔ í gbasi do irii inɛ iyi í wɛɛ hee do ajɔ fei, iyi í taka lele do ilɛ do tenku do mii ndu ŋa ŋa fei. Amalekau í fɔ í ni, waati iyi í gbe kù waa sɔ má,

7 amma waati iyi amaleka mɛɛjesiau mɔ á fã kãakãakĩɛ, waati bɛɛbɛi Ilaaõ á kõ mii iyi í dasi idɔ ku ce iyi inɛ kãma kù màu, si bɛi í sõ walii woo ce icɛɛ ŋa wo.

8 Si anyii nŋu, imu iyi ǹ tako ǹ gbɔ hai leleu, í bam ide ku fɔ má í ni, koo gba tia keeke iyi wa cĩu hai si awɔi amaleka iyi wa leekĩ si antai tenku do si ilɛu.

9 Ŋɔi ǹ bɔ bi amalekau, ǹ tɔɔɛ ku nam tia keekeu. Nɔ í sõm í ni, gba i ŋɔɔ. Á ro si inɔɛ, amma á dõi si gɛlɛɛ bɛi nyikõ.

10 Ŋɔi ǹ gba tia keekeu hai si awɔɛ, nɔ ǹ ŋɔɔ. Ntɔi, í dõ si gɛlɛm bɛi nyikõ, amma iyi ǹ muu ǹ tã, í roi kom kom si inɔm.

11 Ŋɔi à sõm à ni, í gbe i sisi i ce walii má na inɛ nkpɔ, do ilɛ nkpɔ, do dimi nkpɔ, do ilaalu nkpɔ.

11

Woo jɛ sɛɛda minji ŋa

1 Si anyii nŋu, inɛ gɔ í nam mii ku wã ilɛ iyi í yɛ bɛi akpa, nɔ í sõm í ni, dede i koo i wã kpasẽi Ilaaõ do bi kuweeu, nɔ i ka inɛ ŋa iyi à waa ce kutɔɔ bɛ.

2 Amma maà wã bantumaɛ, domi à mua dimi mmu ŋa, aŋa iyi aa tɛɛsɛ ilu kumáu si afei cukpa ciiji do minji *.

3 Nɔ í ni nŋu á jɔ̀ woo jɛ sɛɛda minjii nŋu ŋau a fɔ idei nŋu. Aa maa we saaki ŋa, nɔ nŋu á mu nŋa yiiko a ceò walii si afei ajɔ dubu do cĩɔ minji do kita † (1.260).

4 Woo jɛ sɛɛda minji ŋaui à yɛ bɛi jĩi ndii olivi minjiu, do bi ku lesi fitila minji iyi wa leekĩ si wajui Ilaaõ Lafẽɛi ilɛu fei.

5 Bii inɛ gɔ wa bi ku ce nŋa laalɔ, ina í ya fitai hai si gɛlɛ nŋa ku kpa irii mbɛɛ nŋa ŋa. Bɛɛbɛi inɛ iyi wa dɛdɛ ku ce nŋa laalɔ á kuò.

6 À nɛ gbugbã a cĩmbo lele, ijĩ ku maà rɔ si waati iyi à waa ce walii. À nɔ à nɛ gbugbã a kpaasi inyi njɛ. À nɔ à nɛ gbugbã má a naaò dimii wahala ikã ikã baa yooma fei wa si andunya si waati iyi à bi fei.

7 Waati iyi aa jɛ sɛɛda a tã, iŋai sako gɔ á ba ŋa igũ ku ce ku kãmia ŋa ku kpa ŋa. Iŋai sakou á fita wai hai si isa nla hai nɛ kɔɔu.

8 Iku nŋa á maa sũi si bantumai ilu nla bii à kpakpa Lafẽɛ nŋa si jĩi nɔu. À nɛ a kpe iluui wo Sodomu walakɔ Ezibiti.

9 Inɛ ŋa si dimi fei do si fee fei do si ilɛ fei aa cɔ iku nŋa zakai ajɔ mɛɛta do bubu, a kaa jɛ a si ŋa.

10 Inɔi inɛi andunya ŋa á dõ, aa ce jingau nɔ a sambaa njɛ amua ŋa si na iyi í jɔ̀ walii minji iyi à tako à wahala ŋa ŋau à ku.

* **11:2** cukpa ciiji do minji waatɔ adõ mɛɛta do cukpa mɛɛfa. cukpa mɛɛfa.

† **11:3** ajɔ dubu do cĩɔ do minji do kita, waatɔ adõ mɛɛta do

11 Si anyii ajɔ mɛɛta do bubuu, Ilaaɔ̃ í nyi í
da nŋa si hunde ma, nɔ à dede à leekĩ. Njo
nla nlai í mu inɛ ŋa iyi à yɛ ŋa fei.
12 Ŋɔi walii minji ŋau à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa
hai lele wa ni, i gũ wa ihɛ̃. Nɔ à gũ lele si
kudũi ijĩ ijui mbɛɛ nŋa ŋa.
13 Bɛ gbakã nɔ ilɛ í yaya ntɔ ntɔ, nɔ ikɔ akãi
kukpɛ̃ mɛɛwai iluu í cuku. Inɛ ŋa iyi à ku
si kuyayai ilɛu, kukpɔ nŋa í to amanɛ dubu
mɛɛje (7.000). Zigii inɛ ŋa iyi à gbe í da ntɔ
ntɔ, nɔ à ni Ilaaɔ̃ í la.
14 Nsɛi, ijuukpã minjisiau í lɔ, wee
mɛɛtasiaɛ wa naa má.

Kãakãakĩ mɛɛjesia

15 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛjesiau í fã
kãakãakĩɛ. Ŋɔi à gbɔ anu ku dɔ̃ nla nla gɔ ŋa
lelei Aɔ̃ à ni, a sindoa Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa do inɛ iyi í
cicau bommai andunyau, nɔ a jɛ bomma hee
do ajɔ fei.
16 Waati bɛɛbɛi inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋa
iyi à waa buba si kitãi bomma si wajui Ilaaɔ̃u,
à sɛɛbata à waa tɔɔɛ
17 à waa ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei,
Awɔ iyi ì wɛɛ nsɛi, ì nɔ ì wɛɛ wo,
À waa saabuɛi si na iyi í jɔ̀ ì ce icɛ do gbugbã
nlaɛ.
Nɔ ì sinti bommaɛ ku jɛ.
18 Dimii andunya fei í damɔɔ.
Amma idɔɔkɔ̃ɛ í to wa.
Waati í to i kiiti iku ŋa.
Waati í nɔ í to i na walii woo ce icɛɛ ŋa riba
nŋa,
Do woo dasi naanɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à waa
jirimaɛ,
Hai keekeò nlaɛ.
Waati í to i ce nfei inɛ ŋa iyi à waa ce nfei
andunya.
19 Ŋɔi à cĩ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa lele nɔ à yɛ
kpakoi akabuuɛ si inɔɛ. Nɔ ijĩ wa ŋɔ, nɔ à waa
gbɔ iba ŋa do kulai ijĩ. Nɔ ilɛ wa yaya, nɔ kutai
ijĩ ŋa à waa cuku wa do gbugbã.

12

Abo gɔ do akandama

1 Ŋɔi nyinda nla gɔ í fita lelei Aɔ̃. Inaabo gɔ
í wa bɛ, nunui í jɛ ibɔɛ, nɔ wa leekĩ si cukpa
nɔ wa dasi fulai andaiya maateeji.
2 Abou í nɛ asĩ, nɔ wahalai kubí do ara ku
roi inɔu í jɔ̀ wa dɔ̃ anu.
3 Ŋɔi nyinda mmu gɔ í fita má lelei Aɔ̃.
Akandama nkpa nla nla gɔ í wa bɛ, í nɛ iri
mɛɛje do ngo mɛɛwa nɔ wa dasi fulai bomma
si iriu akã fei.
4 Akandamau í wɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai
andaiyai lele ŋa í nyɔ ŋa wa si ilɛ do
akpaamuɛ. Nɔ í koo í leekĩ si wajui abo iyi
wa bi ku bíu, ku ba ku ŋɔ amau bii í cuku wa.
5 Ŋɔi abou í bi ama inɛmɔkɔ. Amaui á gbã
dimi fei do goloi isɔ. Hee akandamau ku maa
ŋɔ amau à so à bɔòɛ bi Ilaaɔ̃, bii wa buba si
kitãi bommaɛ.
6 Abou í sa í nɛ ikpa gbabua bii Ilaaɔ̃ í ceaa
sɔɔlui inya bii á wa a maa woo si afei ajɔ dubu
do cĩɔ minji do kita (1.260).
7 Ŋɔi igũ í dede lele bɛ. Misɛli do amalekaɛ
ŋa à ce igũ do akandamau do amalekaɛ ŋa.
8 Nɔ Misɛli do amalekaɛ ŋa à jɛ ŋa igũ. Nɔ
à kɔ akandamau do amalekaɛ ŋa a wa lele bɛ
má.
9 Ŋɔi à nyɔ akandama nla nlau wa ilɛ.
Akandamaui í jɛ njo iyi í wɛɛ hai tako. Nŋui
á ya kpe mbirisi walakɔ Seetam. Nɔ nŋui í
dĩ ijui inɛi andunya ŋa fei. À nyɔɔ wa ilɛ do
amalekaɛ ŋa ajɔ.
10 Si anyii nŋu, nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ lele
í ni,
Nsɛi, waatii faabau í to wa.
Nsɛi, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa
í nyisi gbugbãɛ,
nɔ í jilɛ bommaɛ.
Nsɛi, inɛ iyi í cicau í gba inɛ ngbo ku jɛɛ,
Domi woo fɔ laalɔi inɛ nwa ŋa,
nŋu iyi í ya maa fɔ laalɔ nŋa
si wajui Ilaaɔ̃ dasãò idũ
À nyɔɔ wa hai lele.
11 Inɛ nwa ŋau à jɔɔ igũ
do saabui njɛi Angudãu
do sɛɛdai ntɔu iyi à jɛ.
A kù doo kuwɛɛ nŋa nkãma,
amma à jɛsi aŋa a ku.
12 Na nŋu, lele, jò i wɛɛò inɔ didɔ̃,
Nɔ iŋɛ iyi ì wa lele, i wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋa.
Amma inɔ ku fɔi í jɛ ti ilɛ,
Nɔ inɔ ku fɔi í jɛ ti tenku,
Domi Seetam í kita si ŋɛ wa
do idɔɔkɔ̃ nla nla,
Si na iyi í jɔ̀ í mà iyi
waati keekei í gbea nŋu.
13 Iyi akandamau í ba à nyɔ nŋu wa ilɛ, ŋɔi
í lɔsi ku lele abo iyi í bí ama inɛmɔkɔu.
14 Amma à na abou ikpa minjii kungbã nla
ku ba ku fo ku bɔ ikpa inya iyi Ilaaɔ̃ í ceaa
sɔɔluɛu si gbabua bii aa woo adɔ̃ mɛɛta do
bubu. Tengi bɛi á jĩò njou.
15 Ŋɔi njou í tu inyi wa hai si gɛlɛɛ, wa cã bɛi
ido nla nla si anyii abou ku ba inyiu ku jɔɔ.
16 Amma ilɛ í faaba abou, domi í là, í mɔ
inyi iyi wa fita hai si gɛlɛi akandamau wa.
17 Ŋɔi idɔi akandamau í kɔ̃ si abou ntɔ ntɔ,
nɔ í bɔ igũ ku ce do dimiɛ ŋa iyi à gbe, aŋa iyi
à waa jirima woodai Ilaaɔ̃ fei, inɛ ŋa iyi à waa
leekĩ dim dim si sɛɛdai Jesu.
18 Nɔ í koo í leekĩ si sãai tenku.

13

Iŋai sako iyi wa fita hai si tenku

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ iŋai sako gɔ wa fita wa
hai inɔ tenku. Í nɛ ngo mɛɛwa do iri mɛɛje nɔ
fulai bomma wa lesi ngo ŋau fei, nɔ si iri ŋau
fei à kɔ iri laalɔ ŋa ikã ikã iyi wa yaako Ilaaɔ̃.

2 Iŋai sako iyi ɩ̀ yɛu í gaabu bɛi mua, nɔ
kutɛɛ í nɛ gbugbã, nɔ gɛlɛɛ í yɛ bɛi ti muusu
nla. Akandamau í so gbugbãi nŋu takaɛ í naa,
do kitãi bommaɛ do yiiko nlaɛ.
3 Iri akãi iŋai sakou í jɔ bɛi í ba kumɛɛ iyi á
yɔkɔ ku kpaa, amma kumɛɛu í tã nɔ í ba iri.
Inɛi andunya ŋa fei à waa cɔɔ do biti nɔ à waa
tooɛ.
4 Aŋa fei à waa tɔɔ akandamau si na iyi í jɔ̀ í
na iŋai sakou yiikoɛ. Nɔ à waa tɔɔ iŋai sakou
mɔ à waa ni, yooi í yɛ bɛi iŋai sakou ihẽ. Yooi
á yɔkɔ ku baa igũ ku ce.
5 Iŋai sakou í nɛ kpãa ku tɔɔò fufu nɔ ku bu
Ilaaɔ̃, nɔ í nɛ yiiko ku ceò gbugbãɛ icɛ zakai
cukpa ciiji do minji.
6 Ŋɔi í cɩ̀ gɛlɛɛ wa bu Ilaaɔ̃ do bi ku waɛ do
inɛ ŋa iyi à wa lele fei nɔ wa fɔ si ŋa ide laalɔ.
7 À muaa kpãa ku ce igũ do inɛi Ilaaɔ̃ ŋa nɔ
ku jɛ ŋa igũ. Nɔ à naa yiiko si dimi fei do fee
fei do ilɛ baa yooma fei.
8 Inɛi andunya fei á̰ tɔɔɛ, waatɔ inɛ ŋa iyi
Ilaaɔ̃ kù kɔ iri nŋa si tiai kuwɛɛ hee ku maa
taka andunya, tia iyi í jɛ ti Angudã iyi à kpau.
9 Na nŋu, inɛ iyi í nɛ itɩ̀, ku gbɔ.
10 Inɛ iyi í nɛ piisɔ̃ɔ ku bɔ, tilasi piisɔ̃ɔi á
bɔ. Inɛ mɔ iyi à nɛ a kpa do taakuba, tilasi
taakubai á kpaa. Na nŋu, í sɩ̀a woo dasi naanɛ
ŋa a ya maa temua nɔ a leekɩ̀ si naanɛ ku dasi
nŋa *.

Iŋai sako iyi wa fita hai si ilɛ

11 Si anyii nŋu, ɩ̀ yɛ iŋai sako gɔ má wa fita
wa hai si ilɛ. Í nɛ ngo minji bɛi ngoi angudã,
nɔ wa fɔ ide bɛi akandama.
12 Iŋa sinteui í naa yiiko iyi í nɛ fei ku ceò
icɛ si wajuɛ. Í tilasi inɛi ilɛ ŋa a tɔɔ iŋa sinte
iyi í ba kumɛɛ iyi á yɔkɔ ku kpaa wo, nɔ í ba
iriu.
13 Iŋa minjisiau bɛi í ce dobu dobu nla nla
ŋa hee í jɔ̀ ina í kita wa hai lele í naa ilɛ si
wajui amanɛ ŋa.
14 Í dɩ̀ ijui inɛi andunya ŋa do dobu dobu
ŋa iyi í ce si wajui iŋa sinte iyi í náa yiikou.
Wa sɔ̃ inɛi andunya ŋa a gbe mii iyi á jɔ iŋa
sinte iyi à tako à mɛɛ do taakuba nɔ kù kuu.
15 Iŋai ankãanyiu í ba yiiko ku mua mii iyi
à gbeu kuwɛɛ, nɔ ku fɔ ide bɛi amanɛ, ku ba
ku kpa inɛ ŋa iyi à kɔ ku tɔɔɛ fei.
16 Nɔ iŋau í tilasi inɛ fei, ilu gbugbã ŋa do
hai nɛ gbugbã ŋa, ilu fia ŋa do ilu are ŋa, aru
ŋa do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa ŋa, à ce nŋa
nyinda si awɔ njɛ nŋa walakɔ si ikpo nŋa.
17 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku ra walakɔ ku ta
bii kù nɛ nyinda iyi í jɛ irii iŋai sakou, walakɔ
lambai iriɛ.
18 Iyi í sɩ̀a ka ce si laakai wee, inɛ iyi í nɛ
bisi fei í sɩ̀a ku mà yaasei lambai iŋai sakou.
Lambaɛ, lambai amanɛi. Jiaɛi cɩ̀ɔ mɛɛfa do
kita do mɛɛfa (666).

14

Iri ku kɔ̃i inɛ ŋa iyi à faaba

1 Si anyiɛ iyi ɩ̀ cɔ ilu nɔ ɩ̀ yɛ Angudãu wa
leekɩ̀ si iri kutai Siõɔ. Amanɛ dubu cɩ̀ɔ do ciiji
do mɛɛ (144.000) í wa bi tɛɛ, aŋa iyi à kɔ irii
Angudãu do ti Baaɛ si ikpo nŋa.
2 Nɔ ɩ̀ gbɔ imu gɔ hai lele aa ni bɛi ibai iri
cuui inyi nla, walakɔ bɛi kulai iɲ̀i. Iba iyi ɩ̀
gbɔu wa dɔ̃i bɛi mɔɔlɔ iyi inɛ ŋa à waa cã.
3 Inɛ ŋau à waa leekɩ̀ si wajui kitãi
bommau, bii ilu hunde mɛɛ ŋau do inɛ ngbo
ŋau à wa. À waa kɔ̃ iri titõ iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ
ku mà bii kù jɛ amanɛ dubu cɩ̀ɔ do ciiji do mɛɛ
ŋau (144.000), aŋa iyi à yá hai si andunya.
4 Inɛ ŋau, a kù sũò inaabo. À mu ara nŋa a
kù mà inaabo titã. À waa too Angudãu bii wa
bɔ fei. À yá ŋa hai si inɔi amanɛ ŋa. À yɛi bɛi
amaajɛ sinte iyi à na Ilaaɔ̃ do Angudãu.
5 Inɛ gɔ kù gbɔ ibo hai si gɛlɛ nŋa, à jɛ inɛ ŋa
iyi a kù nɛ taale.

Amaleka mɛɛta ŋa

6 Ŋɔi ɩ̀ nyi ɩ̀ yɛ amaleka gɔ má wa fo hee
lelei Aõ. Nŋui á sisi laabaau jiida iyi ci ya tã bi
inɛi andunya fei, si ilɛ fei, do si dimi fei, do si
fee ikã ikã fei, do bi inɛ fei.
7 Í dõ anu wa ni, i jirima Ilaaɔ̃ nɔ i naa
amboe ŋa, domi waati í to ku kiitiò inɛ fei.
I tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í taka lele do ilɛ, do tenku,
do isõ ŋa.
8 Amaleka minjisia gɔ wa too anyiɛ wa ni,
Babilɔni, ilu nlau, í cuku, í cuku. Nŋui í fa
dimi fei si sakara hai nɛ kɔɔɛ. Sakaraɛui í yɛ
bɛi atẽ iyi wa cɩ̀ ŋa iju. Atẽ vẽɛui í jɛ idɔɔkõi
Ilaaɔ̃.
9 Amaleka mɛɛtasia gɔ wa too inɛ minji ŋa
iyi à cuau, nɔ í dõ anu wa ni, inɛ iyi wa tɔɔ iŋai
sakou do mii iyi í gbeu * fei, nɔ í jɔ̀ à kɔ iriɛ si
ikpoɛ walakɔ si awɔɛ,
10 nŋu mɔ á mɔ atẽ iyi í jɛ idɔɔkõi Ilaaõu. Inɛ
iyi wa ce bɛɛbɛ fei á yɛ bõnɛ si ina do fainwita
si wajui Angudãu do amaleka kumá ŋau.
11 Cuai ina iyi á nyisi ŋa bõnɛu á dedei hee
lele hee do ajɔ fei. Inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ iŋai
sakou do mii iyi à gbeu †, do inɛ ŋa iyi à nɛ
nyindai iriɛu, a kaa nɛ kusɩ̀mi aleò daakɔ.
12 Na nŋu, í sɩ̀a woo dasi naanɛ ŋa a temua,
aŋa iyi à waa jirima woodai Ilaaɔ̃ nɔ à dasi
Jesu naanɛ.
13 Si anyii nŋu, ɩ̀ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai lele
í ni, kɔ iyi ihẽ, ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi aa
na a ku hai nsɛi na naanɛ iyi à dasi Lafẽɛ. Ŋɔi
Hundei Ilaaɔ̃ í ni, ntɔi, bɛɛbɛi. Aa sɩ̀mi, domi
ribai icɛ jiida nŋa á too ŋa.

* **13:10** Tia nwo gɔ ŋa à ya ni, inɛ iyi í dasi kpaasiɛ piisɔ̃ɔ, piisɔ̃ɔi aa na a dasi nŋu mɔ. Inɛ iyi í kpa inɛ gɔ do taakuba, do taakubai aa kpa nŋu mɔ. * **14:9** mii iyi í gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14) † **14:11** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14)

Kudai amanɛ ŋa

14 Si anyii nŋu, nɔ ɲ̀ yɛ anduulai ijĩ gɔ, inɛ
gɔ wa buba bɛ í jɔ amai amanɛ. Wa dasi fulai
wurai amanlu si iriɛ, nɔ wa mu kɔɔma ku dɔ̃
anu gɔ.
15 Amaleka gɔ í fita wa hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, nɔ
í dɔ̃ anu í sɔ̃ inɛ iyi wa buba si kudũi ijĩu í
ni, so kɔɔmaɛ i mu, domi awaatii kumu í to.
Andunyau í to ku mu.
16 Ŋɔi inɛ iyi wa buba si kudũi ijĩu í dasi
kɔɔmaɛ si andunya, wa mu.
17 Amaleka gɔ í fita wa hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi í
wa leleu má, nŋu mɔ wa mu kɔɔma ku dɔ̃ anu
gɔ.
18 Nɔ amaleka gɔ í fita wa má hai bi
kuweeu, í nɛ gbugbã si antai ina. Í la hee lele
í sɔ̃ inɛ iyi wa mu kɔɔma didɔ̃u í ni, ka rezɛ̃ɛ
iyi í wasi andunya do kɔɔmaɛ domi í jĩa.
19 Amalekau í dasi kɔɔmaɛ nɔ í kaò isoi jĩi
ŋau, nɔ í cuusi dangala bi ku fɔ̃ inyii rezɛ̃ɛ. Iyi
bɛ wa nyisi idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃.
20 À fɔ̃ isoi rezɛ̃ɛu bi ku fɔ̃ɛ anyii inɔ iluu.
Nɔ hai bi ku fɔ̃ inyii isoi jĩi nɔu, njɛ í cã wa bɛ
hee kusɔɛ í to dubu akã do cĩɔ mɛɛfa ‡ (1.600)
si yaasei ilɛ ku wã, nɔ kujĩi isaɛ í to gɛndɛi acĩ.

15

Amaleka ŋa do ijuukpãi ankãanyi

1 Si anyii nŋu, ɲ̀ yɛ nyinda gɔ má lelei Aɔ̃, í
lá nɔ í nɛ njo. Iyi ɲ̀ yɛ wee, amaleka mɛɛje gɔ
ŋa à waa mu ijuukpã mɛɛje. Aŋai à jɛ ijuukpãi
ankãanyi domi si bɛi idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ á tã.
2 Ŋɔi ɲ̀ yɛ tenku gɔ wa daana bɛi digi í yɔgɛɛ
do ina. Nɔ ɲ̀ yɛ inɛ ŋa iyi à jɛ iŋai sakou igũ
do mii iyi à gbeu * do lambai iriɛ. Inɛ ŋau à
waa leekĩ si antai tenkuu à waa mu mɔɔlɔ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í na ŋa.
3 À waa kɔ̃ irii Moizi, woo ce icɛi Ilaaɔ̃u, do
ti Angudãu †, à waa ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei,
Icɛɛ í la, nɔ í jɛ maamaake.
Awɔi ì jɛ amanlui ilɛ fei.
Kpãaɛ í jɛ ntɔ, nɔ í jɛ dee dee.
4 Yooi kaa ce njoɛ, Lafɛ̃ɛ.
Yooi á kɔ ku saabu iriɛ.
Awɔ akãi ì jɛ inɛ kumá.
Inɛi ilɛ baa yooma fei á naa bi tɛɛ,
Aa na a gulɛ a tɔɔɛ,
Domi ì nyisi iyi kiitiɛ í jɛ dee dee.
5 Si anyii nŋu, iyi ɲ̀ cɔ ilu nɔ ɲ̀ yɛ à cĩ
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa lele, tengi bii í jɛ bi kuwai
akabuuɛu.
6 Amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa mu ijuukpã
mɛɛje ŋau à fita hai kpasɛ̃u. À waa dasi nyau
fũfũ iyi wa daana nɔ à waa dĩ santikii wura si
kpaka nŋa.
7 Ŋɔi inɛ akãi mii ilu hunde mɛɛ ŋau í na
amaleka mɛɛje ŋau fatai wura ara mɛɛje iyi í
kɔ̃ do idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ hee do ajɔ fei.
8 Nɔ kpasɛ̃u í kɔ̃ do cua iyi wa naa hai si
amboei Ilaaɔ̃ do gbugbãɛ. Inɛ gɔ kaa nɔ ku
yɔkɔ ku lɔ si inɔɛ hee ijuukpãi amaleka mɛɛje
ŋau koo kpaò iri.

16

Fatai idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ ŋa

1 Ŋɔi ɲ̀ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u í
sɔ̃ amaleka mɛɛje ŋau í ni, i koo i nikã idɔɔkɔ̃i
Ilaaɔ̃ iyi í wa si fata mɛɛje ŋau si ilɛ.
2 Amaleka sinteu í koo í nikã titɛɛ ilɛ. Ŋɔi
dimii ngoli kuro laalɔ gɔ í naa si inɛ ŋa iyi à
nɛ nyindai iŋai sakou nɔ à waa tɔɔ mii iyi à
gbeu *.
3 Ŋɔi amaleka minjisiau mɔ í nikã titɛɛ si
tenku. Inyiu í sinda bɛi njɛi iku, nɔ mii ilu
hunde baa yooma fei í ku si inɔ inyiu.
4 Ŋɔi amaleka mɛɛtasiau mɔ í nikã titɛɛ si
ido nla ŋa do si isɔ̃ ŋa, nɔ inyi nŋa í kpaasi
njɛ.
5 Nɔ ɲ̀ gbɔ anui amaleka iyi í nɛ gbugbã si
antai inyiu í ni, awɔ Ilaaɔ̃ ì nɛ ntɔ i kiiti bɛ ihɛ̃,
awɔ inɛ kumá, awɔ iyi ì wɛɛ, ì nɔ ì wɛɛi wo.
6 Inɛ ŋau à kpa woo dasi naanɛ ŋa do walii
ŋa à nikã njɛ nŋa, nɔ ì na ŋa njɛ a mɔ. Bɛɛbɛi
à jɔò.
7 Si anyii nŋu, ɲ̀ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai
bi kuweeu í ni, ntɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã fei,
kiitiɛ í tɛ í jɛ ntɔ.
8 Ŋɔi amaleka mɛɛsiau mɔ í nikã titɛɛ si
inunu, nɔ inunu í ba gbugbã wa jo amanɛ ŋa
do inya gbãaɛ bɛi ina.
9 Nɔ inya gbãa nlau í jo amanɛ ŋa, nɔ à waa
bu Ilaaɔ̃, nŋu iyi í nɛ yiiko si antai bɔ̃nɛ ŋau.
Amma à kɔ ku kpaasi idɔ a jirimaɛ.
10 Ŋɔi amaleka miusiau mɔ í nikã titɛɛ si
antai kitãi bommai iŋa buuu. Nɔ ilu í kuku
si bommaɛu. Nɔ inɛ ŋa à waa ŋɔ amɛ nŋa ŋa
na ara kuro.
11 À waa bu Ilaaɔ̃ na ara kuro do ngoli nŋa
ŋa, amma à kɔ ku jò laalɔ ku ce nŋa.
12 Ŋɔi amaleka mɛɛfasiau mɔ í nikã titɛɛ si
ido nla iyi à ya kpe Efarata, nɔ í gbɛ mam
mam ku mua amanlui nunui daakɔ ŋa kpãa
a kua.
13 Nɔ ɲ̀ yɛ inɛi inɔɔko mɛɛta gɔ ŋa à kpaasi
ara nŋa bɛi kpɔlɔ, akã í fita wa hai si gɛlɛi
akandamau, akã mɔ hai si gɛlɛi iŋa buuu,
mɛɛtasiau mɔ hai si gɛlɛi walii ilu ibou.
14 Inɛi inɔɔko ŋaui à jɛ mɔcɔi Seetam ŋa iyi à
waa ce dobu dobu ŋa. Nɔ à waa bɔ bi amanlui

‡ **14:20** dubu akã do cĩɔ mɛɛfa si yaasei ilɛ ku wã Lambau í nɛ yaase gɔ. Kusɔɛ í to kilo cĩɔ mɛɛta (300).

* **15:2** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14)

† **15:3** Irii Moizii do ti Angudãu Inɛ gɔ ŋa si kuyɛ nŋa, à ya ni iri ikã ikã minjii. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni iri akãi iyi wa fɔ bɛi Ilaaɔ̃ í faaba wa na saabui Jesu Kirisi bɛi í tako í faaba inɛi Izirɛli ŋau na saabui Moizi.

* **16:2** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14)

andunya ŋa fei a tɔtɔɔ ŋa a ce igũ si ajɔ nlai Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei.
15 Ŋɔi Jesu í ni, ɲ̀ wa n naa ku zamba ŋɛ bɛi ile. Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi wa wɔ njoo, nɔ wa dasi ɟ̀ɪ̀nɛɛ ŋa ku ba ku maà na ku dasi kpãa bàsɪ̀ ku na ku yɛ anyɔ si bantuma.
16 Ŋɔi inɛi inɔɔko ŋau à tɔtɔɔ amanlu ŋau fei bii gɔ iyi à ya kpe do feei Ebɛɛ Aamagedɔ̃ɔ.
17 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛjesiau mɔ í nikã titɛɛ si fufu. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai bi kitãi bomma iyi í wa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u í ni, ide í tã.
18 Ŋɔi ijɪ̀ í ŋɔ, nɔ à gbɔ iba ŋa do kulai ijɪ̀. Nɔ ilɛ í yaya ntɔ ntɔ. Ilɛ kuyayau í caa. Dimiɛ kù ce titã hai waati iyi à taka amanɛ ŋa.
19 Ilu nlau í kpɛ̃ ikɔ mɛɛta, nɔ ilui ilɛ fei í cuku. Ilaaɔ̃ kù gbɛjɛ laalɔ ku cei inɛi Babilɔni ŋa ilu nlau nɔ í nyisi ŋa idɔɔkɔ̃ nlaɛ.
20 Gungum kãma kù wa bɛ má, nɔ a kù waa yɛ iri kuta ŋa mɔ má.
21 Ŋɔi kutai ijɪ̀ nla nla ŋa à waa cuku si inɛ ŋa wa. Akãɛ fei í to kilo ciiji. Nɔ à waa bu Ilaaɔ̃ na bɔ̃nɛi kutai ijɪ̀u, domi bɔ̃nɛu í caa.

17

Abo à ce sakara nla nla

1 Ŋɔi inɛ akãi amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa mu fata mɛɛje ŋau í sɔ̃m í ni, naa wa, an nyisiɛ bɛi Ilaaɔ̃ á kiiti abo à ce sakara nlau ihɛ̃, nŋu iyi wa buba si antai inyi nlau.
2 Abo à ce sakara nlau í dasi amanlui andunya ŋa sakara ku ce, nɔ inɛi andunya ŋa à waa too si daa nkpɔ nkpɔɛ hee í baa í sinda iri nŋa bɛi atɛ̃ í ya sinda irii inɛ.
3 Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í naa sim nɔ amalekau í bɔòm gbabua. Bɛi, ɲ̀ yɛ abo gɔ wa buba si antai iŋai sako nkpa gɔ. Iŋai sakou í nɛ iri mɛɛje do ngo mɛɛwa nɔ à kɔ si araɛ fei iri laalɔ ku yaako Ilaaɔ̃ ŋa.
4 Abou wa dasi nyau nkpa jiida gɔ dimi iyi amanlu ŋa à ya dasi, nɔ wa dasi booda ŋa iyi à ce do wura do kuta ku nɛ fia gɔ ŋa do lɛgɛ fũfũ bii fei. Wa mu kɔɔfui wura si awɔ si bii mii laalɔ do riisii sakara ku ceɛ wa kɔ̃.
5 À kɔ iri gɔ si ikpoɛ, yaasei iriui í jɛ asii. Iriu wee, Babilɔni ilu nla, iyei inaabo à ce sakarai andunya ŋa, do iyei daa bututu fei.
6 Nɔ ɲ̀ yɛ abou í mɔ njɛi woo dasi naanɛ ŋa do ti inɛ ŋa iyi à kpa si na iyi í jɔ̀ à jɛ sɛɛdai Jesu, nɔ iriɛ í sinda bɛi atɛ̃ í ya sinda irii inɛ.
Iyi ɲ̀ yɔɔ, ɲ̀ biti ntɔ ntɔ.
7 Ŋɔi amalekau í sɔ̃m í ni, na mii í ce ì waa biti. An sisiɛ asiii abou do ti iŋai sako iyi í nɛ iri mɛɛje do ngo mɛɛwau.
8 Iŋai sako iyi ì yɛu bɛ í wɛɛ wo amma kù wɛɛ má nsɛi. Bii í kɔ̃ɔsi à fita wa hai si isa nla hai nɛ kɔɔu ku bɔ nfe ku ce. Inɛi andunya ŋa iyi Ilaaɔ̃ kù kɔ iri nŋa si tiai kuwɛɛ hee ku maa taka andunya, aa biti bii à yɛ iŋai sakou má, domi í tako í wɛɛ wo amma kù wɛɛ má nsɛi nɔ á na ku faata wa má.
9 Inɛ ku bɛi ku gbɔ yaasei ideu, í nɛ bukaatai bisi iyi í nɛ laakai. Iri mɛɛje ŋau, aŋai à jɛ iri kuta mɛɛje bii abou wa buba.
10 Nɔ aŋai à nyi à jɛ amanlu mɛɛje ŋau. Amanlu miu í cuku tã, inɛ akã í wɛɛ si nsɛi, nɔ inɛ akã mɔ kù to wa titã. Bii í na í to wa, kaa kpɛ.
11 Nɔ iŋai sako iyi í wɛɛ wo nɔ kù wɛɛ nsɛi máu, nŋu takaɛ í jɛ ilaalu mɛɛjɔsia, nɔ í jɛ inɛ akãi amanlu mɛɛje ŋau nɔ wa bɔ nfe ku ce.
12 Ngo mɛɛwa iyi ì yɛu, aŋai à jɛ amanlu mɛɛwa ŋa iyi a kù jɛ bomma titã, amma aa ba yiiko a jɛ bomma isɔ akã do iŋai sakou ajɔ.
13 Aŋa mɛɛwau fei mii akãi à waa lele, nɔ aa na iŋai sakou gbugbã do yiiko nŋa.
14 Aa ce igũ do Angudãu, amma Angudãu á jɛ ŋa igũ si na iyi í jɔ̀ í jɛ Lafɛ̃ɛi lafɛ̃ɛ ŋa nɔ í jɛ Amanlui amanlu ŋa. Nɔ ilu naanɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í kpe í cica, aŋaò Angudãu aa jɛ igũ ajɔ.
15 Nɔ amalekau í sɔ̃m má í ni, inyi iyi ì yɛ abo à ce sakarau wa buba si antaɛu bɛ, nŋui í jɛ inɛ nkpɔ iyi wa naa hai ilɛ ikã ikã nɔ à waa fɔ fee ikã ikã.
16 Ngo mɛɛwa iyi ì yɛu bɛ do iŋai sakou, aa cé abo à ce sakarau. Aa so mii iyi í nɛ fei nɔ a jɔ̀ɔ basɪ̀. Aa ŋɔ iŋaɛ nɔ a joo ina mam mam.
17 Aa ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à ce idɔɔbiɛ. Bɛɛbɛi à ce anu akã ku ba a so yiikoi amanlu nŋa a na iŋai sakou. Aa maa jirima iŋai sakoui hee idei Ilaaɔ̃ koo ceò.
18 Abo iyi ì yɛu, nŋui í jɛ ilu nla iyi í nɛ gbugbã si amanlui ilɛ fei.

18

Kucukui Babilɔni ilu nlau

1 Si anyii nŋu ɲ̀ yɛ amaleka mmu gɔ wa kita wa hai lele. Í nɛ yiiko nla nla, nɔ amboeɛ wa daana bari bari wa má inya si andunya fei.
2 Í dɔ̃ anu í ni, Babilɔni ilu nlau, í cuku, í cuku. Nsɛi í baa í jɛ bii ku wai zɪ̀i ŋa do bii ku manjii inɛi inɔɔko baa yooma fei. Yɛi laalɔ do yɛi sãmi fei í wa bɛ.
3 À jɔ̀ iluu í cuku si na iyi í jɔ̀ dimi fei í dasi sakaraɛ ku ce. Sakaraɛui í yɛ bɛi atɛ̃ iyi wa cɪ̀ ŋa iju. Í dasi amanlui andunya ŋa sakara ku ce do nŋu takaɛ ajɔ, nɔ woo nya sɪ̀ai andunya ŋa à ce fia na amani nlaɛu.
4 Ŋɔi ɲ̀ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai lele í ni, iŋɛ inɛm ŋa, i fita wa hai inɔ iluu, ku ba i maà na i nɛ ikpɛ̃ si dulum dɛɛ nɔ bɔ̃nɛ ŋa iyi á baa ku maà ba ŋɛ,
5 domi dulum dɛɛu í kã hee lele, nɔ Ilaaɔ̃ kù gbɛjɛ laalɔ ŋa iyi í ce.
6 Bɛi í cea inɛ ŋa, i sãa bɛɛbɛ isɛ gbeeji. Wahala iyi í dasi inɛ ŋa í sãa ikɔ minji.
7 Zaka bɛi í so araɛ lele í wɛɛ do inɔ didɔ̃ si amani nlaɛ, iŋɛ mɔ i nyisiɛ ijuukpã do inɔ ku fɔ zaka bɛɛbɛ ŋa. Wa ni si idɔɛ, ɲ̀ wa n buba bɛi amanlu, n kù jɛ jaaɔ̃. Bɛɛbɛ mɔi n kaa n yɛ inɔ ku fɔ pai.

8 Na nŋu, bɔ̃nɛ ikã ikã á baa si ajɔ akã. Bɔ̃nɛ
ŋau wee, bɔ̃ɔ do inɔ kufɔi iku do ari. Nŋu
takaɛ á joi mam mam, domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ iyi í
kiitiɛ í jɛ ilu gbugbã.
9 Amanlui andunya ŋa iyi à ce daa nkpɔ
nkpɔ do abo à ce sakarau fei nɔ à kpɛ̃ amani
nlaɛu, aa na a kpata, aa cã buubuu na iriɛ si
waati iyi aa yɛ cuai ina iyi wa joou.
10 Aa leekĩ a jĩòɛ si na iyi í jɔ̀ à waa ce njoi
ijuukpã iyi í baa, nɔ aa ni, waiyooi, waiyooi,
Babilɔni ilu nla ilu gbugbã, si isɔ akãi kiiti í
jɛɛ.
11 Woo nya sĩai andunya ŋa aa kpata do inɔ
ku fɔ na iriɛ, si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù waa ra iwò
nŋa má
12 iyi í jɛ wura do isɔ fũfũ, do kuta jiida ku
nɛ fia ŋa, do lɛgɛ fũfũ ŋa, do acɔ fũfũ kú nɛ
fia gɔ do acɔ iyi í jɛ ti ilaalu do acɔ iyi à ya
ceò manɡò bɔnsuɛ do acɔ nkpa jiida. Inɛ gɔ
kù waa ra jĩi ku nɛ inunu jiida ilu fia má, do
dimii mii ikã ikã iyi à ce do inyii jua walakɔ
do jĩi jiida wala do isɔ nkpa wala do isɔ wala
do kuta fũfũ.
13 A kù waa ra fufui anyii jĩi iyi à ya kpe
kanɛli, do nyaui ayɛ do tulare do ikpo ku dɔ̃
inunu iyi à ya kpe miru do ikpo dimi mmu gɔ
má, do vɛ̃ɛ do ikpo do iyafũ do bilee, do kɛtɛ
ŋa do angudã ŋa, do acĩ do sarɛti nŋa ŋa, do
aru ŋa.
14 Nɔ woo nya sĩa ŋau à sɔ̃ iluu à ni, mii jiida
iyi ì bi ku jɛ titɛɛ fei wo í lɔɛ, nɔ amaniɛ do mii
ku sĩaɛ fei í nyɔɛ, amanɛ kaa yɔɔ má pai.
15 Woo nya sĩa ŋau, aŋa iyi à ce fia do
saabui iluu aa leekĩ ku jĩ, aa maa kpata, a maa
weewea na njoi ijuukpã iyi í baau,
16 aa maa ni, waiyooi, irei ì gbɔ bɔ̃nɛ iyi í ba
ilu nlau ihɛ̃. Iluu í tako í yɛi bɛi abo iyi í ya
we acɔ fũfũ ku nɛ fia gɔ, do acɔ nkpa jiida do
acɔ iyi í jɛ ti ilaalu, nɔ í ya dasi wura si araɛ do
kuta jiida ku nɛ fia ŋa, do lɛgɛ fũfũ ŋa.
17 Nɔ si isɔ akã amaniɛ fei í ce nfe.

Woo mu akɔi inyi ŋau fei do woo ce icɛɛ ŋa
do inɛ ŋa iyi à wa inɔ akɔi inyi ŋau fei hee do
inɛ ŋa iyi à waa ba ijɛ si inyi dũdũu, à leekĩ à
jĩòɛ,
18 à waa dɔ̃ anu iyi à yɛ cuai kujoi iluu à waa
ni, ilu nla gɔ kù wɛɛ bɛi iluu ihɛ̃ má.
19 À waa kosi iri nŋa sãa à waa nyisiò inɔ
ku fɔ nŋa. À waa kpata à dɔ̃ anu à waa ni,
waiyooi, irei ì gbɔ bɔ̃nɛ iyi í ba ilu nlau ihɛ̃.
Do saabui amaniɛi ilu akɔi inyi ŋa fei à ceò
fia. Nɔ si isɔ akã, fei ndɛɛ í kpɔò bomma.
20 Iŋɛ inɛi lele ŋa, i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃. Iŋɛ woo
dasi naanɛ ŋa mɔ do woo bɛ ŋa do walii ŋa, i
jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃, si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í kiiti iluu í
sã nŋɛ gbese.
21 Ŋɔi amaleka ilu gbugbã gɔ í so kuta nla
bɛi alɔ gɔ í nyɔɔ si inyi dũdũu í ni, bɛɛbɛ mɔi
aa kɛkɛ Babilɔni ilu nlau do gbugbã nɔ a kaa
yɔɔ má pai.
22 A kaa gbɔ anu ku dɔ̃i mɔɔlɔ má bi titɛɛ
do woo kɔ̃ iri ŋau do gaasia ŋau do woo fã
kãakãakĩ ŋau. A kaa ba woo ce icɛi awɔ dimi
ikã ikã má, a kaa gbɔ ibai alɔ iyi wa lɔlɔ má.
23 A kaa yɛ inya kumái fitila bɛ má, a kaa nɔ
a gbɔ gɛlɛi abo titɔ̃ do mɔkɔ titɔ̃. Woo nya sĩaɛ
ŋai à nɛ gbugbã à re wo si andunyau ihɛ̃ fei,
nɔ ì dĩ ijui inɛi ilɛu ihɛ̃ fei do dobu dobuɛ.
24 À nyisi ilui Babilɔni ijuukpã si na iyi í jɔ̀
à yɛ siɛ njɛi walii ŋa do ti woo dasi naanɛ ŋa
do njɛi inɛ ŋa iyi à kpa si andunyau ihɛ̃ fei.

19

1 Si anyii nŋu, ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ bɛi anu
ku dɔ̃i zamaa ikpa lelei Aɔ̃ í ni, ka saabu Ilaaɔ̃
Lafɛ̃ɛ nwa, nŋui í faaba wa, í nɔ í nɛ amboe do
gbugbã.
2 Kiitiɛ í jɛ ntɔ, nɔ í tɛ, domi í kiiti abo à ce
sakara iyi í bɛjɛ andunya fei do daa bututuɛ,
nɔ í nyisiɛ bɔ̃nɛ si na iyi í jɔ̀ í nikã njɛi woo ce
icɛɛ ŋa.
3 Nɔ à dɔ̃ anu má à waa ni, ka saabu Ilaaɔ̃
Lafɛ̃ɛ nwa. Cuai ilu nlau á maa bɔ lelei hee
do ajɔ fei.
4 Ŋɔi inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋau do ilu
hunde mɛɛ ŋau à sɛɛbata si wajui Ilaaɔ̃, nŋu
iyi wa buba si kitãi bommau à tɔɔɛ à waa ni,
ami, ka saabu Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa.

Jingaui abɔdɔ̃i Angudãu

5 Waati bɛɛbɛi à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai ikpa bi
kitãi bommau í ni, i saabu Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa, iŋɛ
woo ce icɛɛ ŋa fei, iŋɛ iyi ì waa ce njoɛ, keekeò
nla.
6 Nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ bɛi imui zamaa. Aa
ni bɛi iri cuui inyi nla gɔi walakɔ bɛi kulai ijĩ.
Ide ku fɔu í ni, ka saabu Ilaaɔ̃, domi Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ
nwa ilu gbugbã fei í jɛ bomma.
7 I jɔ̀ ka nyaanyi, ka wɛɛò inɔ didɔ̃. I jɔ̀ ka
saabu amboeɛ domi abɔdɔ̃i Angudãu í to wa,
mudɛ̃ɛu takaɛ mɔ í tã sɔɔlu.
8 À jɔ̀ í dasi nyau fũfũ wau wau ku nɛ bɛɛrɛ
iyi í má. Nyau ku nɛ bɛɛrɛui í jɛ kookoosu
jiidai woo dasi naanɛ ŋa.
9 Ŋɔi amalekau í sɔ̃m í ni, kɔ iyi ihɛ̃. Ilu inɔ
didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à kpe ku jɛ bi ku ce abɔdɔ̃i
Angudãu. Nɔ í sɔ̃m má í ni, ideu ide ku fɔi
Ilaaɔ̃ takaɛi.
10 Ŋɔi ǹ sɛɛbata ku ba n tɔɔɛ, amma í ni, maà
ce bɛɛbɛ. Amu mɔ woo ce icɛi bɛi awɔ do bɛi
kpaasiɛ ŋa iyi à waa mu ide ntɔ iyi Jesu í nyisi
wau. Tɔɔ Ilaaɔ̃.
Ide ntɔ iyi Jesu í nyisi wau nŋui í jɛ icui idei
walii fei.

Masa ilu acĩ fũfũ

11 Si anyii nŋu, ǹ yɛ lelei Aɔ̃ í cĩ nɔ acĩ fũfũ gɔ
í faata wa. Inɛ iyi wa gũui à ya kpe ilu naanɛ
do ilu ntɔ. Si ntɔi í ya kiiti, bɛɛbɛ mɔi í ya ceò
igũ.
12 Ijuɛ í yɛi bɛi amɛi ina, nɔ wa dasi fulai
bomma nkpɔ si iriɛ. Nɔ à kɔ iri gɔ siɛ iyi inɛ
gɔ kù mà bii kù jɛ nŋu akã.

13 Wa dasi ibɔ gɔ iyi à mù do njɛ. Iriɛi Idei
Ilaaõ.
14 Woo ce igũi lele ŋa à gũ acĩ fũfũ ŋa à waa
tooɛ nɔ à waa dasi jaaɛ fũfũ ku nɛ bɛɛrɛ iyi í
má wau wau.
15 Taakuba didõ gɔ wa fita wa hai si gɛlɛɛ iyi
á jɛò dimii andunya ŋa igũ. Si anyiɛ nɔ ku gbã
ŋa do goloi isɔ nɔ ku fõ inyii isoi jĩi ndii rezẽɛ.
Iyi bɛ wa nyisi idɔɔkõ nlai Ilaaõ ilu gbugbã fei
iyi á naa si inɛi andunya ŋa.
16 Si ibɔɛ do si itãɛ à kɔ iriɛ à ni, Amanlui
amanlu ŋa do Lafẽɛi lafẽɛ ŋa.
17 Nɔ ɩ̀ yɛ amaleka gɔ ma wa leekĩ si inunu.
Nɔ í dõ anu wa kpe yɛi ŋa iyi à waa fo hee lelei
Aõ fei wa ni, i naa i tɔtɔɔ i jɛ jingau nlai Ilaaõ
ŋa.
18 I naa i jɛ iŋai arai ilaalu ŋa do ti inɛ ngboi
sooge ŋa do ti woo ce igũ ŋa, do ti acĩ ŋa do
masa nŋa ŋa, do iŋai inɛ fei, hai aru hee do
inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, keekeò nla.
19 Ŋɔi ɩ̀ yɛ iŋai sakou do amanlui andunya
ŋa do woo ce igũ nŋa ŋa, aŋa fei à tɔtɔɔ ku ba
a ce igũ do inɛ iyi wa gũ acĩu do woo ce igũɛ
ŋa.
20 Ŋɔi masau do woo ce igũɛ ŋa à mu iŋai
sakou do walii ilu ibou ajɔ, nŋu iyi wa ce
dobu dobu si wajui iŋai sakou wo. Do dobu
dobuui í dĩ ijui inɛ ŋa iyi à tako à nɛ nyindai
iŋai sakou nɔ à tɔɔ mii iyi à gbeu. À sɔsi aŋa
minji fei si ina nla iyi wa jo do fainwitau
njaawɛ.
21 Nɔ masau í kpa woo ce igũ nŋa ŋa do
taakuba iyi wa fita wa hai si gɛlɛɛ. Nɔ yɛi fei í
jɛ iŋa nŋa í yo.

20

Adõ dubu

1 Si anyii nŋu, ɩ̀ yɛ amaleka gɔ má wa kita
wa hai lelei Aõ, wa mu kileei isa hai nɛ kɔɔu
do sesee nla gɔ.
2 Ŋɔi í bata akandama, njo iyi í wɛɛ hai tako
tako, iyi í jɛ mbirisi do Seetam, nɔ í dũu do
seseeu hee adõ dubu.
3 Nɔ í tale siɛ inɔ isa nlau í sɔkɔ siɛ nɔ í
ce nyinda ku ba ku maà dĩ ijui dimii inɛi
andunya ŋa má hee adõ dubuu koo tãò. Si
anyiɛ à nɛ a cũu nɔ a fũu si waati keeke má.
4 Ŋɔi ɩ̀ yɛ kitãi bomma gɔ ŋa nɔ inɛ ŋa à waa
buba si. À na inɛ ŋa iyi à waa buba si ŋau
yiiko a kiiti inɛ ŋa. Nɔ ɩ̀ yɛ inɛ ŋa iyi à bu
iri nŋa na idei Ilaaõ do si na iyi í jò à jɛ sɛɛdai
Jesu. Aŋai a kù tɔɔ iŋai sakou hee má jɛ mii
iyi à gbeu, nɔ a kù jɛ aŋa a nɛ nyindaɛ si ikpo
nŋa wala si awɔ nŋa. À dede hai si balɛ nɔ à
jɛ bomma do Kirisi ajɔ adõ dubu.
5 Iyi bɛi í jɛ kudede sintei iku ŋa. Amma
iku ŋa iyi à gbe a kù dede hai si balɛ, í gbe
hee adõ dubuu koo kõò.
6 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à wa si kudede
sinteu. Aŋai à nya ikã na irii Ilaaõ. Iku
minjisiau kù nɛ gbugbã si ŋa má, amma aa
maa jɛ woo weei Ilaaõ ŋa do ti Kirisi, nɔ aa jɛ
bomma do nŋu adõ dubu.

À jɛ Seetam igũ

7 Bii adõ dubuu í kõ aa jò Seetam hai si
piisõɔɛ.
8 Nɔ á fita koo dĩ ijui dimii inɛi andunya ŋa
fei, waatɔ Gɔgu do Magɔgu *, nɔ ku tɔtɔɔ ŋa a
ce igũ. Aa kpɔ bɛi sãai acĩi ido.
9 Aŋai à dede wa hai ilɛ fei à naa à kaako
gbodoi woo dasi naanɛ ŋa do ilu iyi Ilaaõ í
biu. Amma ina í naa hai lele, nɔ aŋa fei à jo.
10 Ŋɔi à so Seetam, nŋu iyi í dĩ ijui inɛ ŋau,
à sɔsi ina nla iyi wa jo do fainwitau, tengi bii
à dasi iŋai sakou do walii ilu ibou wo. Bɛi aa
yɛ ijuukpã nla nla dasãò idũ hee do ajɔ fei.

Kiitii ankãanyi

11 Si anyii nŋu, ŋɔi ɩ̀ yɛ kitãi bomma nla
fũfũ gɔ do inɛ iyi wa buba si antaɛ. Nɔ ilɛ do
lele à sa hai wajuɛ, nɔ a kù yɛ gɔgɔ nŋa gɔ má.
12 Ŋɔi ɩ̀ yɛ iku ŋa, keekeò nla, à waa leekĩ
si wajui kitãi bommau. Nɔ à cĩ tia ŋa do tia
gɔ iyi à ya ni tiai kuwɛɛ. À kiiti iku ŋa si bɛi
kookoosu nŋa iyi à kɔ si tia ŋau í to.
13 Waati bɛɛbɛi tenku í sindo iku ŋa iyi à wa
inɔɛ wa, nɔ iku do bi ku wai iku ŋa à sindo
iku nŋa ŋa iyi à waa mu wo. Aŋa fei à baa si
kuwɛɛ nɔ à kiiti ŋa si bɛi kookoosu nŋa í to.
14 Ŋɔi à so iku do bi ku wai iku ŋau à dasi
ina nlau. Ina nlaui í jɛ iku minjisia.
15 Inɛ baa yooma iyi a kù kɔ iriɛ si tiai
kuwɛɛu à soo à dasi ina nlau.

21

Lele titõ do ilɛ titõ

1 Si anyii nŋu, ɩ̀ yɛ lele titõ do ilɛ titõ. Lele
nwo do ilɛ nwo ŋau a kù wɛɛ má. Tenku mɔ
kù wɛɛ má.
2 Nɔ ɩ̀ yɛ ilu kumá iyi í jɛ Zeruzalɛmu titõ í
kita wa hai lelei Aõ. Í tã sɔɔlu bɛi abo titõ iyi
wa bɔ mɔkɔɛ ku ko.
3 Nɔ ɩ̀ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai bi kitãi
bommau í ni, nsɛi bi kuwai Ilaaõ í wɛɛ do
amanɛ ŋa. Ilaaõ á maa wɛɛ do aŋa, nɔ aa jɛ inɛɛ
ŋa. Ilaaõ takaɛ á wa si anini nŋa.
4 Á gbã cikãaju nŋa ŋa fei. Iku do inɔ ku fɔɛ
do kukpata do ara ku ro kaa wɛɛ má, domi
mii ndii tako ŋau fei í lɔ.
5 Waati bɛɛbɛi inɛ iyi wa buba si kitãi
bommau í ni, wee ɩ̀ ce mii fei titõ. Nɔ í sõm í
ni, kɔ iyi ihẽ domi idem ide ntɔi, nɔ í nɛ naanɛ.
6 Nɔ í sõm má í ni, fei ndɛɛ í tã. Inɛ kãma kù
takom nɔ inɛ kãma kaa naa do anyim. Amui
ɩ̀ jɛ sintei mii fei do iri ku kpaɛ. Inɛ iyi agbɛ
wa kpa fei an jò ku mɔ inyii isõ hai nɛ fia ku
sã. Nɔ inɛ iyi í mɔ inyiu fei á maa wɛɛi.

* **20:8** Gɔgu do Magɔgu Ezekiɛli 38 do 39 í fɔ idei Gɔgu do Magɔgu. Si afeu bɛ, Gɔguu ilaalui, Magɔgu mɔ ilɛɛi.

7 Inɛ iyi í jɛ igũ aa naa mii ŋau bɛ, nɔ an jɛ
Ilaaɔ̃ Baabaɛ, nɔ nŋu mɔ ku jɛ amam.
8 Amma inɛ ŋa iyi à mɔngɔ do hai dasi
naanɛ ŋa do woo ce laalɔ ŋa do woo kpa inɛ
ŋa do woo ce sakara ŋa, do woo ce dobu
dobu ŋa do woo tɔɔ iwɛ̃ ŋa do woo sɔ ibo
ŋa fei aa ba ikpɛ̃ nŋa si ina nla iyi wa jo do
fainwitau. Iyi bɛi í jɛ iku minjisiau.

Zeruzalɛmu titɔ̃

9 Ŋɔi amaleka mɛɛje ŋa iyi à tako à waa mu
fata mɛɛje ŋa si bii bɔ̃nɛ mɛɛje í wa siu, inɛ akã
nŋa í naa í sɔ̃m í ni, naa wa n nyisiɛ abo titɔ̃ iyi
Angudãu í so.
10 Hundei Ilaaɔ̃ í naa sim nɔ amalekau
í bɔòm si antai iri kuta nla gɔ. Í nyisim
Zeruzalɛmu, ilu kumá iyi wa kita wa hai lelei
Aɔ̃u.
11 Wa daana do amboei Ilaaɔ̃ bɛi kuta kusɩa
jiida ku nɛ fia gɔ iyi à ya kpe zasipu, iyi í má
bɛi digi.
12 Nɔ bindi nla ku gboka gɔ í kaakoɛ. Í nɛ
andɛ maateeji, nɔ amaleka maateeji gɔ ŋa à
waa degbe andɛ koofa ŋau. Si andɛ koofa
ŋaui à kɔ irii dimi maateejii inɛi Izirɛli ŋau.
13 Gonta mɛɛi bindiu fei í nɛ andɛ mɛɛta
mɛɛta. Andɛ mɛɛta í wa ikpa nunui alɛ, mɛɛta
mɔ í wa ikpa nunui daakɔ, nɔ mɛɛta mɛɛta í
wa cingaa do cingaa.
14 À nyɔ icui bindii iluui do kuta maateeji.
Si antaɛi à kɔ irii woo bɛ maateejii Angudãu.
15 Amaleka iyi wa bam ide ku fɔu, wa mu
goloi wura iyi í jɛ mii ku wã ku ba ku wãò
iluu do koofaɛ ŋa do bindiɛ.
16 Gontai iluu fei wa mungai, kucɩɛ do
kusɔɛ fei akãi. Amalekau í wãa do golo ku
wãɛ. Nɔ kusɔɛ í ce dubu maateeji (12.000)
si yaasei ilɛ ku wã *. Bɛɛbɛ mɔi kucɩɛ do
kugbokaɛ.
17 Amalekau í wã bindiu nɔ sisimaɛ í ce
agbãawɔ cɩɔ do ciiji do mɛɛ (144). Í wãa do
yaase bɛi amanɛ ŋa mɔ à ya ce.
18 À ma bindiui do dimii kuta ku nɛ fia gɔ
iyi à ya kpe zasipu nɔ à ma iluu takaɛi do
wura alala iyi í má bɛi digi.
19 À nyɔ icui bindiui à ce boodaɛ do kuta
kusɩa ku nɛ fia gɔ ŋa dimi ikã ikã, í nɛ ila ikã
ikã. Kuta sinteui à ya kpe zasipu, minjisiaɛ
mɔ safira, mɛɛtasiaɛ agati, mɛɛsiaɛ emɛrodu,
20 miusiaɛ saadonisi, mɛɛfasiaɛ saadɔni,
mɛɛjesiaɛ kisoliti, mɛɛjɔsiaɛ berili, mɛɛsãsiaɛ
topazi, mɛɛwasiaɛ kisopazi, maatakãsiaɛ
zasɛnti, maateejisiaɛ amɛtisi.
21 Nɔ à ce gamboi lɛgɛ maateeji. Gambo akã
fei à cooi do lɛgɛ fũfũ akã ku nɛ fia. Nɔ à ce
kpãai iluu do wura alala iyi í má bɛi digi.
22 N kù yɛ bi kuwai Ilaaɔ̃ si iluu si na iyi í jɔ̀
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã fei do Angudãu, à wai bii
fei.
23 Iluu kù nɛ bukaatai inunu walakɔ cukpa
iyi á máa inya, domi amboei Ilaaɔ̃ wa má inya
siɛ, nɔ Angudãu í jɛ fitilaɛ.
24 Dimii ilɛ fei á maa nɛ si inya kumáɛ, nɔ
amanlui ilɛ ŋa fei aa naaò amani nŋa wa bɛ.
25 Koofai iluu á maa cɩi waati kãma fei,
domi idũ kaa dũ bɛ má pai.
26 Aa naaò amanii ilɛ fei wa do bɛɛrɛɛ si
iluu.
27 Amma mii riisi kãma kaa lɔ bɛ. Bɛɛbɛ mɔi
inɛ iyi wa ce laalɔ do woo sɔ ibo a kaa lɔ bɛ
pai. Inɛ ŋa iyi aa lɔ bɛ, aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à kɔ
iri nŋa si tiai Angudãu iyi í jɛ tiai kuwɛɛ.

22

1 Si anyii nŋu, amalekau í nyisim inyii ido
iyi í ya na inɛ ŋa kuwɛɛ. Inyiu wa daana bɛi
digi nɔ wa cã wa hai si kitãi bommai Ilaaɔ̃ do
Angudãu.
2 Wa cã si aninii kpãai iluu. Jɩi ndii kuwɛɛ
wa leekɩ si ice do icei idou. Í ya so tuuba
maateeji si adɔ̃ akã, gbakã akã si cukpa baa
yooma fei. À ya ce iwɔ do wuai jɩi nɔu a
faabaò dimii andunya fei.
3 Ilaaɔ̃ kaa ceekpe inɛ gɔ má.
Kitãi bommai Ilaaɔ̃ do ti Angudãu í wa bɛ,
nɔ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋau aa maa tɔɔɛ.
4 Aa yɛ wajuɛ, nɔ á kɔ iriɛ si ikpo nŋa.
5 Idũ kaa ya dũ bɛ. A kaa nɛ bukaatai inya
kumái fitila walakɔ ti inunu, domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi
í jɛ inya kumá nŋa. Aa nɔ a jɛ bomma hee do
ajɔ fei.

Kubaai Jesu

6 Ŋɔi amalekau í sɔ̃m í ni, ideu ihɛ̃ ide ntɔi,
í nɔ í nɛ naanɛ. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, nŋu iyi í gbã walii
ŋau, í bɛ amalekaɛ wa bi woo ce icɛɛ ŋa ku sɔ̃
ŋa mii iyi á ce bii í kɔ̃ɔsi.
7 Ŋɔi Jesu í ni, wee, an nyi wa kaa kpɛ. Ilu
inɔ didɔ̃i inɛ iyi wa jirima ide iyi à ce waliiɛ si
tiau ihɛ̃.
8 Amu Zãa ɲ̀ gbɔ ideu ihɛ̃, nɔ ɲ̀ yɛ mii ŋau.
Iyi ɲ̀ gbɔɔ nɔ ɲ̀ yɔɔ ɲ̀ tã, ŋɔi ɲ̀ sɛɛbata si wajui
amaleka iyi í nyisim fei ndɛɛu ku ba n tɔɔɛ.
9 Amma í sɔ̃m í ni, maà ce bɛɛbɛ. Amu mɔ
woo ce icɛi bɛi awɔ do bɛi walii kpaasiɛ ŋa do
bɛi inɛ ŋa iyi à waa jirima idei tiau ihɛ̃ fei. Tɔɔ
Ilaaɔ̃.
10 Ŋɔi í ni má, maà ti i singaa inɛ ŋa idei
walii iyi à kɔ si tiau ihɛ̃ domi waati í maai wa
ku ce.
11 Inɛ iyi wa ce laalɔ ku hanya ku maa ce
laalɔɛ, inɛ mɔ iyi wa ce daa sãmi ku hanya
ku maa ce daa sãmiɛ. Inɛ mɔ iyi wa ce jiida
ku hanya ku maa ce jiidaɛ, inɛ mɔ iyi í jɛ inɛ
kuma ku jɔ̀ ku má ku maa koo.
12 Jesu í ni, wee n kaa n kpɛtɛ n nyi wa. An
naaò riba wa n sãaò inɛ fei si bɛi icɛɛ í to.

* **21:16** dubu maateeji si yaasei ilɛ ku wã Lambau í nɛ yaase gɔ. Kusɔɛ í to kilo dubu minji do cɩɔ minji (2.200).

13 Amui ǹ jɛ iriò isɛ. Inɛ kãma kù takom nɔ
inɛ kãma kaa naa do anyim. Amui ǹ jɛ sintei
mii fei do iri ku kpaɛ.
14 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi kuwɛɛ nŋa í má
bɛi nyau iyi à fɔ sãa sãa, ku ba a ba kpãa a
jɛ isoi jĩi ndii kuwɛɛu nɔ a lɔ inɔ iluu hai do
andɛɛ.
15 Amma woo ce laalɔ ŋa anyii iluui aa wa
do woo ce dobu dobu ŋa do woo ce sakara ŋa
do woo kpa inɛ ŋa do woo tɔɔ iwẽ ŋa do inɛ ŋa
iyi à bi ibo nɔ à ya maa sɔ ibou fei.
16 Amu Jesu, amui ǹ bɛ nŋɛ amalekam wa
ku sõ igbɛi inɛm ŋa fei ideu ihẽ. Amui ǹ jɛ
tɔkui Davidi, nɔ ǹ jɛ andaiyai amɛɛjuuma iyi
wa má inya.
17 Hundei Ilaaõ do abo titõ à fɔ à waa ni, naa
wa, Lafẽɛ Jesu.
Inɛ iyi wa gbɔ ideu fei nŋu mɔ ku ni ku naa
wa.
Inɛ iyi agbɛ wa kpa ku naa wa, inɛ mɔ iyi í
bi inyi iyi í ya na inɛ ŋa kuwɛɛ ku naa ku gba,
kù nɛ ku sã.

Iri ku kpai ide

18 Amu Zãa, ide iyi ǹ wa n sõ inɛ baa yooma
iyi wa gbɔ idei tiai waliiu ihẽ wee, bii inɛ gɔ í
kõɔsi ide gɔ si antai iyi à kɔ si tiau ihẽ, Ilaaõ á
kõɔsi ijuukpãi lafẽɛ do bõnɛ ŋa iyi à kɔ si tiau.
19 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í kaye ide gɔ hai si tiai
idei waliiu ihẽ, Ilaaõ á kò lafẽɛ ikpẽi isoi jĩi
ndii kuwɛɛ do ilu kumá iyi à sisi yaaseɛ si tiau
ihẽ.
20 Jesu, nŋu iyi í fɔ ideu ihẽ fei í jilɔɔ do
naanɛ, í ni, bɛɛbɛi an nyi wa kaa kpɛ.
Nɔ amu Zãa ǹ jɛ ǹ ni, ami, naa wa Lafẽɛ
Jesu.
21 Didõi Lafẽɛ Jesu ku wɛɛ do inɛɛ ŋa fei.
Ami.